





menial.

NOVITATE LIBRARY

NOVITIATE LIBRARY

ИОАННЕС ГИВУКА



NOVITATE LIBRARY

NOVITATE LIBRARY

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

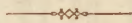


Digitized by the Internet Archive  
in 2025



NOVITATE LIBRARY

# INSTITUTIONES THEOLOGICÆ.



INSTITUTIONS THEOLOGICAL



# INSTITUTIONES THEOLÓGICÆ,

AD MENTEM ANGÉLICI PRÆCEPTÓRIS

D. THOMÆ AQUINÁTIS,

STUDIÓSE JUVENTÚTI PRO USU SCHOLÁRUM

ACCOMMODATÆ,

ET AD UBERIÓREM INTELLIGÉNTIAM DOCTRÍNÆ S. DOCTÓRIS

ELUCUBRATÆ

A RR. AA. PP. Sacr. Theol. Magistris

FR. NARCÍSSEO PUIG, ET FR. FRANCISCO XARRIÉ,

ÓRDINIS PRÆDICATÓRUM.

---

TOMUS SECUNDUS.

COMPLÉCTENS TRACTÁTUS RESPONDÉNTES PRIMÆ PARTI SUMMÆ  
THEOLÓGICÆ ANGÉLICI PRÆCEPTÓRIS.

Superiórurum permissu.

NOVITIATE LIBRARY

---

BARCINÓNE.

EX TYPOGRÁPHIA JOSÉPHI RUBIO,

IN VICO COMMÚNITER DICTO, PAJADA DE LA CÁRCEL.

—  
MDCCCLXII.

# THEOLOGICÆ

D. THOMÆ AQUINATIS

Jus proprietatis Operis, est penes Collégium Olcániæ, sive Océániæ,  
Ordinis Prædicatórum; ipsúmque apud Tribunália jus vindicábit  
proprietatis contra invasóres.

TOMUS SECONDUS.

BARCINONÆ.

MDCCCLXII.



## CENSURA

Perillústris D. D. Andréæ Posa et Moréra, Pbri., in Sacra Theológia Licentiáti; Philo-  
sóphiæ Baccaláurei; in alma Barchinonénsi Ecclesiá Canónici Lectorális; ac in Pontif. et  
Reg. ejusdem Civitátis Seminário Sacræ Sciéntiæ Moderatóris.

An. MDCCCLXI.

Excmo. ac Illmo. D. D. António Palau et Termens, Dei et Sanctæ Apost. Sedis grátiá,  
Episcopo Barchinonénsi, Sanctitátis Suae Prælato Doméstico, Pontif. Sólío Assisténti, Magná  
Cárolí III. Cruce insignito, Regínæ Hispániæ à consiliis, etc. etc.

### Excmo. ac Illme. Præsul:

Quod olim Angélicus Doctor in aula Sti. Ludovíci Francórum Regis minus convívans,  
quàm pro Hæréseon extirpatióne fervénter déprecans, ac post invénta, supérna luce, ausim  
dicere, dictánte, advérsus Manichæos victória arguménta, quibus ad intéritum usque erant  
deperitúri, egisse tradunt história, palmá scilicet mensam pulsasse clamádo: *Conclusum  
est contra Manichæos*: id modò étiam Clar. Viros Púxium et Xarriérium, si licet in parvis  
exémplis grándibus uti, advérsus quóslibet hæc-rodóchos, qui Divinitátis sive esséntiam et  
natúrám, sive absolúta sive relatíva attribúta, aut ipsíus mirabília ópera, natúrám, ángelos,  
hómínes, cætéraque id spectántia fædlare antobnuibllare impis suis adscrtis rábidè conáti  
sunt, actum egisse; nílus qui in hoc secundo volúmine admirabiliu institutiónum Theo-  
logicárum tempus jucundánte consúmpserit, cessávit confitéri. In eo síquidem pretiósá hæc  
Religiónis Christiánæ dógmata tam appósité, tam fctiter, ac sapiénter scholásticá, ut ajunt,  
méthodò ostendúntur; ut quæ Dei sunt, ipsíus glóriam cœlos enarráre, ne pérperam Auc-  
tórem suum homo cognóscat, ac, prout rectè cognóscit, gloríficet, luce meridiána clarius,  
sémitá tamen ac duce revelatióne, manifesténtur. ; Quàm ápprimè etenim, quàm acútè,  
quàm nítidè ea, quæ nobis Deus revelavit per Spíritum suum, existéntia advérsus Athæos;  
asséitas ac simplicitas advérsus Agarenos, atque Alméricos; omniúnoda perféctio advérsus  
Anglázelm; bónitas advérsus Lutherános; infinitas ac ubiqúitas advérsus Antropomorphí-  
tas, Vadianos, Basilidianósque; immutabilitas ac atérnitas contra Secundiános et Agnoétas;  
únitas advérsus Manichæos ac Valentiniános; Ejus per solas naturalís cognitiónis vires in-

visibilitas adversus Beguinas, Begardos, Celestianos, Pelagianosque; infinita, actualis, absoluta, ac libera Dei scientia contra Agnoſtas, Arnaldistasque; infallibilis voluntatis efficacia cum humanae libertatis iuribus pulcherrima concordia adversus Vicleffitas ac Calvinianos; iustitia et misericordia contra Guosticos, Apellinistas, Albanenses, ac Novatianos; admirabilis Ejus providentia adversus Deistas, Rabbi Moysen, Avéroren; et Melanthonem; praedestinatio contra Calvinistas, et Husitas; ceteraque summam Numinis dignitatem ac perfectionem spectantia in quolibet haeretica pravitatis impudicos auctores ac sequaces, robustissimis et ineluctabilibus argumentis in hac operis Parte tractantur, evincuntur, tuerntur!

Ast verò, cum ad altitudinem divitiarum solius sapientiae ac scientiae Dei, cum ad inscrutabilia iudicia Ejus, investigabilesque Ejus vias perveniunt piissimi hujus operis Auctores; ; Quà mentis abiectione ac humilitate! ; Quò vultus demissione ac reverentia! ; quasi modò geniti infantes, et sensum Domini cognoscere, et Dei consiliarios agere declinant nostri Púxius et Xarriérus! ea semper ducuntur ratione, quod scilicet mystéria fidei ad illius generis veritates spectant, de quibus, quatenus Deo placerit indicare, possit homo cognoscere an sint, nullatenus verò quomodo sint; cum fides, attestante Apóstolo, sit solum *sperandiarum substantia rerum, argumentum non a parationum*, quarum quidem altitudo naturali cognitioni praebet obscuritatem, firmissimam tamen veram ac infallibilem Supremi Adserentis auctoritas, certitudinem. Hinc hujus praecellentis operis Factores ad Altissimi Trinitatis Mystérii tractatum explanandum accedunt, non philosophi, sed theologi, non speculatores, sed humillimi assertores, ac Domino faciem suam super servos suos irradiante, Cath. Ecclesiae declaratione Sac. Sermónibus illuminante ac intellectum párvulis praebente, realium personarum Trinitatem cum unitate essentiae divinae nullatenus rationis naturalis principia evértere, atque cum ipsis non pugnare, adversus Sabellianos, Deistas, Jacobitas, Trinitarios, ceterosque hujus fúrturis heterodoxos, qui Trinitatem personarum in Divinis aut negare, aut simulare, fadaréve impié ausi sunt, disertè, fortiter, ac sapienter tuentur atque propugnant. Quamvis verò impleo huic improbeque labori incumbant humillimi hi Clar. sapientes, nusquam tamen, vel revelationis principis suppositis, vel ab ipsis praescindendo, tantí Mystérii demonstrationem, quod esset contra stimulum calcitrare, actitare ardent, V. Pneumatis indictum praeculis semper habentes, in quo statuitur Eccles. 3, 22: *Altiora te ne quiesieris et fortiora te ne scrutatus fueris, sed, quae praecepit Deus, cogita semper...* Non est enim tibi necessarium, ea, quae obscurata sunt, videre oculis tuis. Hinc est quòd revéra, Theologorum instar Doctorum, et relationes originis, quibus communiter Div. Personae constituuntur, et notiones, quibus invicem distinguuntur, cognoscunturque, ut sunt, paternitas, inascibilitas, filiatio, communis spiratio, et proëssio, ad ineffabilis hujusce Mystérii tractatum adhibent nostri Púxius et Xarriérus: revéra quod ex his velut fòntibus et personarum ad invicem distinctionem, et actus notionales, quibus útraque persona ab aliis distinguitur, sivè essentialium attributorum appropriationem, quà tantum juxta modum nostrum intelligendi inter se secernuntur, sapienter deducunt: veri Ecclesiae athletae, qui ita contra cillidum fidei inimicum errorem ácrius certant, ut victoriæ trophaea sibi semper vindicent accipientes et symbolum, protectionem parturiéntis contra venena serpentis; ut monet Augustinus. (*Tract. de Symb. ad Cathec. lib. 4, cap. tom. 9.*) Ita sanè felicissimè



sese gerunt, dum de Deo, prout Ipsum in se considerare intellectui humano fas est, sermonem instituunt Clar. Púxius et Harriérius, Excmo. ac Illmo. Præsul.

Sed enim, ubi de extéris Almi Creatóris opéribus tractátum componere aggrediúntur sapientes Institutiónum harum Auctóres (Papæ! quâ arguménti rectitúdine, quâ styli elegantia, quâ méthodi ordine, quâ conceptuum claritate, quâ phrásium sententiarumque brevitate, prout Institutiónes attinebat, et dictiόνum collinatióne opus prosequúntur ac perficiúnt! Mundum ex nihilo fuisse cónditum advérsis priscos recentésque Athæos ac Materialistas, robustissimis ac pellúcidis in hoc ópere convíncitur arguméntis. Angelórum existéntia, natúra ac operatió, tam intérna quàm extérna, admirabiliter et irradiánter patefúnt: Locus, in quo creati sunt, ipsórum distinctio, hierarchiæ, harum órdenes, illuminatió sive ex parte Dei, sive superiórú in inferióre, tantórum Spiritúum intellectus et volúntas, utriúsque operándi modus, grátia ipsis colláta, eorúmqe electiva diléctio, bonórum méritum, iniquorúmqe deméritum, coróna illis colláta, pænæque his inflíctæ, obcecátió et dolor, quibus hi durissimè in inférno torquúntur, bonórum Angelórum missio, custódia, cæteraque officia, quibus hómines jucundissimè largissimèque à tam præclaris ac fortissimis implén-tur custódiis: ómnia hæc, inquam, angélicam spectántia creatúræ quantâ claritate et soliditate, utut óptimo jure sibi véndicant vel conclusio dogmática vel theológica opinio, perbellè in hoc ópere tractántur!

Nec minús in re theológica sapientióre osténdit nostros Púxim et Harriérium, Excmo. ac Illmo. Præsul, postréma hujúsce partis matéria, in qua exordiale nostri géneris originem véluti óculis aspícere, manibúsque attréctare sese osténdunt. Hinc est quòd primi hóminis productiόνem, aut ánimam spéciet aut corpus, dissitas revéra substantias, ex quibus mirabile hæc Sapientissimi ac Potentissimi Creatóris opus exúrgit, ita splendentissimè dilúcidant, tutissimèque in loco stánuunt: ut scelestissimus materialistarum recentiórum necnon et priscórum hæreticórum grex, qui vel infinitam aeternámque hómínem sibi succedéntium sáriem effútere, sive humanam ánimam subtilissimam allaträre matériæ cum consócio corpore extinguibilem, ansi sunt; eorúrum suórum ténebris contécti, demonstratæ veritatís splendoribus vespertilionum instar obcecáti garrire pávidè dessissent, ac in impenetrabilem Cath. Ecclesiæ arcem inánia soplismátum tela jacere impudénter. Ita profectò, Excmo. ac Illmo. Præsul: humanae prolis, ubi primum plasma Summæ Sapientiæ ac Omnipotentiæ fulgentissimum exhibétur, dotes, charismata, pulchritúdo, grátia sic in hoc Tractátu ápprimè manifestántur, ut ipsi vacantes præmunitiéntiæ et largitatís divini admiratióne cantáre vel invítis adigéntur cum Prophéta, Psalm. 8, v. 5. et seq. *Quid est homo, quòd memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis gloriæ et honóre coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjecisti sub pèdibus ejus.*

Quod autem nefas esset siléntiò præterire, cum potiùs quamplúrium étiam sapientis nomen sibi vindicántium opiniónes persépè à recta devíent scímila, constat in hoc Tractátu osténdi, solidisque probári ratió nibus, hómínem à primórdiis natúre non quidem solitárium, independéntem sibique derelictum, ac in antris et sylvis belluárum more dégere ab eo fuisse rejeótum, uti impiissimè allatrábant véteres Sarrahaite, ut quærebátur D. August. teste Pra-

teolo, garrúntque buccis crepántibus recéntes Rousojáni; sed ad societátem et consórtium cum suis similibus efformándam ita cælitús constitútum, ut homo ex tunc jam hómini dominarétur, isque illi honórem, reveréntiam et amórem réddere inter potióra accenséret jura. Quæ quidem mente cognóscere, memóriá retinére, operéque éxequi, studiósos júvenes míserírmis hisce tempóribus ita necessárium est; ut, si nesciant, nusquam pedes suos in cómpedes sapiéntiæ injicient, neque in tórques illius collum suum, nec húmerum suum ad illam portándum, D. Pneſmatis consília práviter despiciéntes: *Eccl.* 6, 25 *et seq.*... sed petulcórum libertinórum et perduéllium nebulónum, qui infortúnió nostró quaquavérsum cursítare conspiciemus, blandilóquiis allécti, in jucundíssimis Sapiéntiæ vínculis accediúntur, carnem cum impiis magístris maculábunt, dominatióem spérnent, ac majestátem audácter superbèque blasphemábunt. *Epist. D. Judæ, v. 8.*

Tandem, Exeme. ac Illme. Præsul, ut paucis multa perstringam, in ómnibus, quæ mirabilia hæc de Deo uno ac trino, de creatiÓne rerum, Angelórum, hominúque adsérta componunt, rútilans semper veritátis lumen corúseat, roborátur fides, fuleitur Cath. Religio, Álmaque Turris David, quæ Vera Christi Ecclésia est, fortíssimis et invincibilibus defénditur propugnáculis. Párvuli studiÓsi, qui his InstitutiÓnibus incúmbent, sanctam ad confundéndos, proterendósque veritátis hostes, atque ad solvénda eórum acúta sophísmata astútiám, adolescentesque théologi accipíent sciéntiam et intelléctum: quique leget sapiens, sapiéntior erit, et intélligens gubernácula ad plebem erudiéndam, et ad mores pópuli componéndos facillimè adquireret et possidébit.

Quare, Præsul Exeme. ac Illme., nedum ut hocce præcélsum opus typis excudátur, sed ut étiam scholásticis in públicis Lyceis Théológiám addiscéntibus, ab his, ad quos eórum cura magnópere spéctat, pro textu indicétur, digníssimum, opportuníssimúmque à me censéri et judicári, pro eo, quo polles, intelléctús acúmíne extémplo cognosces. Barchinóne nonis Novémbris anno milléssimo octingentéssimo sexagésimo primo.

*Exeme., ac Illme. Præsul,*

T. H. O. A.

**ANDRÉAS POSA, ET MORÉRA, Canónicus Lectorális.**

Barchinóne 11 novémbris an. 1861.

IMPRIMÁTUR,

**ANTÓNIVS, Episcopus Barchinonénsis.**

# TRACTATUS

## DE THEOLOGIA IN GÈNERE.

### § I.

*De vâriis Theologiæ acceptiônibus.*

1. Theológia, si nomen spectétur, idem sonat, ac *sermo de Deo*: hæc enim vox *Theológia* conflâta est ex græco nómine *Theos*, quod latínè rédditur *Deus*; et græco *Logos*, latínè *sermo*.

Hinc et ipsi Pagáni suam jactábant Theológiam, quæ de falsis Diis, quos colébant, sermónem habébat; quam Theológiam, teste D. Augustino *lib. 6, de Civitate Dei, cap. 5*, in tria gênera Varro distingüebat; in mysticam, scilicet, seu fabulærem, quâ utebântur Pœtæ, máximè in Theâtris; in physicam, seu naturalem, quam sibi vindicábant Philósophi, natúram ac genus Deórum investigâtes; et in civilem, quam adhibébant et Cives in Urbibus, et præcipuè Sacerdôtes, dum pópulum erudiébant quibus ritibus, et quibus sacrificiis Deos públicè coli debéret. *Prima*, dicébat Varro, «máximè accommodâta est ad Theâtrum; *Secunda*, ad Mundum; *Tértia*, ad Urbem.» Tríplicem hanc Theologiæ spéciem reprobávit Apóstolus, *Rom. 1*, teste D. Thoma in *Comment. Epist. ad Rom. lect. 7, in fin.*

his verbis: «Vidétur autem Apóstolus «tríplicem Theológiam tângere Gentilium. Primò quidem civilem, quæ ob-«servabâtur à Pontificibus in adorati-«one Idolórum in Templo; et quantùm «ad hoc dicit (Apóstolus): *et mutavérunt glóriam incorruptibilis Dei*. Se-«cundò, Theológiam fabulærem, quam «Pœtæ trahébant in Theâtris; et quan-«tùm ad hoc dicit: *Qui commutavérunt veritatem Dei in mendacium*. Tertiò, «Theológiam naturalem, quam observa-«vérunt Philósophi in Mundo, partes «Mundi coléntes, et quantùm ad hoc «dicit: *Et coluérunt, et serviérunt creaturæ pólius, quàm Creatóri.*»

Quamquam autem sacrum Theologiæ nomen sic deturpáverint Gentiles, illud tamen in vero, proprioque sensu usurpare non dubitârunt Sacri Doctóres ad cognitiónem, sermónem, ac tractatió- nem de vero Deo exprimendam. Undè

### § II.

*De Theologiæ divisióne.*

2. Theológia in naturalem, ac supernaturalem dividi consuévít. Supernaturalis iterum dividitur in beatam, infusam, et acquisitam. Acquisita in posi-



livam, et scholasticam, et hæc utraque in moralem, politicam, et mysticam subdividitur.

3. Naturalis Theologia nuncupatur illa, quæ Dei, rerumque divinarum complectitur scientiam, solò rationis lumine comparatam. Hæc Theologia est ea Metaphysicæ pars quæ de Deo, rebusque divinis disserit; qualem indigitavit Apostolus, *Rom. 1, v. 21*, dum de Philosophis loquens ait: «cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt;» et hæc a creaturis assurgit ad Deum, teste eodem Apostolo *ib. v. 20*, dicente: «invisibilia ipsius (Dei) à creatura Mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur.»

4. Supernaturalis Theologia vocitatur ea, quæ supernaturali lumine paritur; idque tripliciter contingit, vel per lumen gloriæ; vel per lumen revelationis viatori infusum; vel per discursum ex revelatis; undè in beatam, infusam, et acquisitam partitur.

5. Beata, seu Beatorum propria, nuncupatur illa, quæ Beati lumine gloriæ perfusi, clarè, et intuitive cognoscunt Deum; seu, juxta doctrinam D. Pauli, *1.<sup>a</sup> ad Corint. c. 13, v. 12*, «non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem vident Deum, sicuti est.»

6. Infusa verò dicitur, quæ non nostro studio comparatur, sed à Deo per infusionem in homines descendit: qualis fuit illa, quæ divinitus imbuiti, et Spiritu S. afflāti, Christi Discipuli magna Dei loqui caperunt, quos ideò in Petro, Apostolorum Principe, D. Dionysius in *lib. de Divin. Nomin.* Theologos appellat dicens: «aderat et Domini frater, Jacobus, et Petrus, suprema, et antiquissima Theologorum summimas.»

Operæ præteritum ducimus hic advertere, hanc Theologiam supernaturalem

infusam non confundendam cum Prophetia, etsi et hæc et supernaturalis sit, et per infusionem à Deo in homines descendat; eò quòd lumen propheticum non insidet menti Prophætæ permanentèr, seu per modum habitus, sed advenit ei per modum impressionis transeuntis, ut docet D. Thomas, *1.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup>, q. 68, art. 3 ad 3*; nec est virtus intellectualis, ut docet idem D. Thomas in *3 sent. dist. 23. q. 2, art. 3, quæstiunc. 1.<sup>a</sup> ad 4*; ideò ad Theologiam, quæ est habitus, et virtus intellectualis, non pertinet.\*

7. Acquisita Theologia appellatur illa, quæ proprio labore, ac studio acquiritur per discursum, quò ex principiis revelatis, et fide divinà creditus, aliqua veritas infertur. Talis est ea, quæ qui præditi sunt, Theologi nuncupantur, et de qua, quia Viatorum propria, erit nobis in decursu potissimum quæstio; quæque propriè loquendo, nihil est aliud, quam «quædam discursiva scientia ex principiis revelatis, et fide divinà creditis;» et hæc, ut diximus, in Positivam, et Scholasticam dividitur; et utraque in Moralem, Politicam, et Mysticam.

8. Theologia acquisita tunc dicitur Positiva, cum discurrendò probat veritatem suarum conclusionum per principia positiva; hoc est, per principia quæ non probantur, sed supponuntur; et creduntur, quia accepta à verbo divino scripto, vel trådito, nobisque per Ecclesiam proposito, et quia, non disputatoriâ, et regulis Dialécticæ méthodo accommodatâ útitur, sed fusióri, et oratorio stylo procedit.

9. Scholastica Theologia eadem omninò præstat, ac Positiva, sed diversâ methodò, nempe dicendi genere magis conciso, subtilióri, et accuratióri, juxta regulas Dialéctices, terminos exponendò, státum quæstionis aperiendò, defi-

niéndò, dividéndò, syllogizándò, objecta solvéndò; ut validiùs queat Cathòlicus contra fidei hostes pugnàre, eorúmque tela retúndere. Intèrdum etià Theològia Scholàstica, próprias confirmat conclusiões etià extràneis arguméntis, utens sciétiis inferiòribus in sui obséquium, et quasi *vocans ancillas ad arcem*, ut cathòlica fides etià extràneis arguméntis confirmáta faciliùs, et jucúndiùs persuaderi possit his, qui extra Ecclesiàm versantur, et cuilibet poscenti, de fide nostrà, ratio reddi váleat. Cæterum Scholàstica Theològia, cum ex sibi propriis discúrrit, non minùs ac Positiva ex verbo Dei procédit, sivè in Scriptúris, sivè in Traditione contentò, sivè ex eòdem à Conciliis, Sacris Canónibus, Summis Pontificibus, et SS. Ecclesiæ Pátribus explanátò.

Ex his patet, Theològiam Positivam, et Scholàsticam non essentialiter, benè tamen accidentaliter, ab invicem differre: non essentialiter, quia útraque ex eisdem procédit principiis, ac circa idem versátur objéctum; benè vero accidentaliter differunt, quia diversà méthoddò, ut dictum est, procédunt. Hæc accuratior méthodus, quã útitur Theològia Scholàstica, primò usurpári cæpit octávò sæculò à S. Joanne Damascéno; increméntum hábuit xii sæculò à Petro Lómbarðo, qui dictus est Magister Sententiárum; et tandem sæc. xiii suum accépit compleméntum à S. Thoma Aquináte.

10. Útraque Theològia tum Positiva, tum Scholàstica, Morális dicitur, si régulas ad mores nostros informándos præscribat: Polémica verò, seu Bellátrix, si de rebus controversis, máximè contra infidéles, eos arguéndò, et contra eos pugnandò, pertractat; Mystica tandem, seu affectiva vocátur, dum affectus nostros movet, ac in Deum dirigit. Ut enim

docet D. Thom. *epist. ad Hebræos*, c. 5, *lect. 2*, aliæ sciétiæ solum illúminant intelléctum, ut cognóscat verum; at Theològia, non solum illúminat mentem ad cognoscéndum verum divinum, sed etià nutrit, et róborat ánimam movendò affectum, ut dirigátur ad amándum Deum hic in via, donec illum tandem consequátur in Pátria.

### § III.

#### *De dótibus Theològiæ Scholàsticæ.*

11. Hunc Parágraphum institúimus advérsus hæréticos nostri témporis, qui atróciibus injúriis, et calúnniis Theològiam Scholàsticam ímpetunt; et contra nonnullos Cathòlicos, qui eam plus æquò déprimunt. Non diffitémur, quosdam irrepsisse abúsus in Theològia Scholàstica pertractánda; quædam quandòque inútilia fuisse inserta; adhibítum fuisse stylum minùs cultum, ac si placet, aliquam barbáriem redoléntem. Verùm, non ideo dignitas Theològiæ Scholàsticæ est conculcanda: nam abúsus, qui irrepsérunt, non ex ipsius natúra, et conditione Theològiæ Scholàsticæ, sed ex hóminum vítio promanárunt; undè corrigéndi sunt quidem abúsus, non verò ipsa Theològia Scholàstica damnánda; quæ ipsi sunt inútiliter inserta, sunt quidem, tamquam luxuriántes rami, resecánda, ast ipsa Arbor servánda est; si quandòque adhibétur stylus minùs cultus, et aliquam rédolens barbáriem ad cláriùs et bréviùs mentem aperiéndam, id néminem movére debet, cum, teste Túllio, *lib. 1 Acad.*, id ómnium Ártium sit commúne, et ut appósité Augustínus *lib. 4 de Doctr. Christ.* c. 81, inquit: «Bonórum ingeniórum insignis est indoles in verbis verum amáre, non verba. «Quid enim prodest clavis áurea, si ape-

«rīre, quod vólumus, non potest? aut «quid obest lignea, si hoc potest, quando «nihil quærimus, nisi patēre, quod clau- «sum est?» Lege D. Gregóriū in Præ- fat. suæ Morális. His præmissis

12. Dicimus in primis: *Theología Scholástica secundum se semper viguit in Ecclesia.*

Consultò dicimus *secundum se*, ut innuamus, hic nos non loqui de Theolô- gia Scholástica quoad statum, seu secun- dum perfectiorem méthodum, quâ nunc solet in schôlis tradi; sed de eâdem prout abstrahit à méthodo magis, minus- ve accurata. Prob. Patres priórum sæ- culórum, Apóstoli, ac ipse Christus, in- veniuntur aliquâlem usum Theolôgiæ Scholasticæ adhibuisse ad conversiônem Judæórum, ac Gentilium, ad Fidélium instructiônem, et ad hæreticos refellen- dos. Sic SS. Justinus, Clemens Alexan- drinus, Athanásius, Hierónymus, Au- gustinus, Chrysóstomus, aliique multi, aliquâli Theolôgiâ Scholasticâ usi sunt ad laudatos fines, ut eórum evincunt scripta. Legátur S. Hierónymus in Ca- thálogo Scriptórum Ecclesiasticórum. Si- militèr Ap. Paulus Theolôgiâ Scholásti- câ usus est, cum 1.<sup>a</sup> ad Cor. c. 13, vv. 12 et seqq., probatúrus resurrec- tiônem mortuórum ajebat: «Si autem «Christus prædicátur quòd resurrexit à «mórtuis, quómodo quidam dicunt in «vobis, quóniam resurrectio mortuórum «non est? Si autem resurrectio mortuó- «rum non est: neque Christus resurre- «xit. Si autem Christus nón resurrexit, «inánis est ergo prædicatio nostra, iná- «nis est et fides vestra.... Nam si mór- «tui non resúrgunt, neque Christus «resurrexit. Quòd si Christus non re- «surrexit, vana est fides vestra, adhuc «enim estis in peccátis vestris. Ergo, et «qui dormiérunt in Christo, periérunt.» Et ad Rom., c. 14, vv. 4. et seqq., hóc

pactò argumentabátur: «Quid dicit illi «(Eliæ) divínium responsum? Reliqui mi- «hi septem millia virórum, qui non cur- «vavérunt gēna ante Baal. Sic ergo, «et in hoc tēpore, reliquiæ secúndum «electiônem grátiae salvæ factæ sunt. «Si autem grátia, jam non ex opéribus: «alióquin grátia jam non est grátia. «Quid ergo?» etc. Et ibidem, cap. 10, vv. 13 et seqq. ut cæteros omittamus, ita arguébat: «Omnis enim, quicumque «invocáverit nomen Dómini, salvus erit. «Quómodo ergo invocábunt, in quem «non credidérunt? Aut quómodo credent «ei, quem non audiérunt? Quómodo au- «tem audient sine prædicante?... Ergo «fides ex auditu, auditus autem per ver- «bum Christi.» Christus páriter fórmulas Theolôgiæ Scholasticæ próprias adhi- bébat passim: sic apud Matth., cap. 17, vv. 24 et 25, légimus dixisse Petro: «Quid tibi vidétur, Simon? Reges terræ, «à quibus accipiunt tribútum, vel cen- «sum? à filiis suis, an ab aliénis? et ille «dixit: Ab aliénis. Dixit illi Jesus: Ergo «liberi sunt filii.» Sic apud Matth. cap. 22, vv. 19 et seqq. invenimus dixisse missis à Phariseis: «Osténdite mihi nu- «mísmâ censûs. At illi obtulérunt ei de- «nârium. Et ait illis Jesus: Cujus est «imágo hæc, et superscriptio? Dicunt ei: «Cæsaris. Tunc ait illis: Réddite ergo, «quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ «sunt Dei, Deo.» Sic Matth. c. 12. vv. 26 et seqq. ita arguit: «Si Sâtanâ Sâ- «tanam ejicit, advérsûs se divisus est: «quómodo ergo stabit regnum ejus?... «Si autem ego in spirítu Dei ejicio dæ- «mones, igitur pervénit in vos Reg- «num Dei.» Legántur páriter, cap. 19 et 22 Matth. (ut de cæteris taceámus) et inveniétur Christus, non rarò suam doctrinam étiam tradidisse sub fórmu- lis Theolôgiæ Scholasticæ familiári- bus. Ergo Theolôgiâ Scholástica *secun-*



*dum se semper viguit in Ecclesia.*

13. Tractu verò temporis, ut dictum est *num. 9*, eadem Theología scholastica colligendò ea, quæ in SS. Patribus erant dispersa, novâ methodò Dialécticæ régulis accommodatâ, ea tradendo, pluribusque augendo quæstionibus, fidei mystéria mirè illustrantibus, ea indagando, expendendo, excutiendo, et ab impugnationibus vindicando, eum obtinuit statum, quem modò obtinet in scholis, adeo hæreticis formidolòsum, ut furóre perciti, ac rabie, Theologiam Scholasticam, quæ nunc in scholis Catholicis traditur, *Cainitica castra* appellarit Wicleffus; *Conventus idololatriæ et impietatis scholus*, Calvinus; *Antichristi Lupanaria*, Luthérus; *Theologiam prophanam*, Melancthon; *negotium permabulans in tenebris*, Kemnitius; unò verbò, hæretici Witembergenses quotquot invenere Theologiæ Scholasticæ libros, publicis adjudicarunt flammis an. 1520, sperantes, se, Theologiam Scholasticam extinctâ, Catholicam fidem defensóribus destitutam posse funditus evértere; quemadmodum olim Pagani sibi blandiebantur, sacris Codicibus combústis, posse Religionem Christianam extinguere. Hocce ódium hæreticorum in Theologiam Scholasticam, ipsam non deprimit, sed commendat; namque ipsi vel nolentes, hóc odio revelant, Theologiam Scholasticam eórum sophismata detegere, propulsare, ac in cineres, favillasque dissolvere.

14. Dicimus ergo: *Theología Scholastica prout nunc traditur in Scholis est Ecclesiæ utilissima.*

Prob. Nihil Ecclesiæ utilius, quàm id, quo fides gignitur, nutritur, defenditur, ac roboratur. Theología autem Scholastica, prout nunc traditur in Scholis, fidem gignit, nutrit, defendit, ac roborat: Fidem gignit; dum declarans,

et explicans Scripturam Sacram, Traditionem probans, Mysteriorum credibilitatem demonstrans, disponit cor hominis ad fidem amplectendam, sicque positivè fidem in corde gignit: Fidem nutrit; nam rationes, similitudines, motiva, et exempla adducit quibus fides nutritur, et augetur: Fidem defendit; dum hæreticorum falsa ratiocinia, et male philosophantium technas, et sophismata detegens, et dissolvens, sicque eos, qui contradicunt, arguens, juxta præceptum Apóstoli, fidem defendit: Tandem fidem roborat; dum theologicis discursibus ostendit articulos fidei non esse contra, sed tantum supra rationem naturalem; imò ipsam rationem fidei servire cogit plerumque, demonstrans harmoniam, quæ inter principia rationis naturalis et articulos fidei intercédit; ex quo fit, intellectum validissimè inclinari, ut articulis fidei firmiorem, ac tenaciorem præbeat assensum; unde per Theologiam Scholasticam fides roboratur, et firmatur. Ergo Theología Scholastica, prout nunc traditur in Scholis, utilissima est Ecclesiæ.

Si aliquando hæc Theología aliquibus nævis deformatur, non ipsius vitium est, sed Theologorum. *Vid. num. 11.*

15. Fòrsitan objiciétur nobis; Apóstolos, et Patres priórum sæculórum egrégie fidem, et Religionem propagasse, ac propugnasse, quin Theologiam Scholasticam, prout nunc in scholis traditur, adhibuerint.

Quibus respondébimus cum Angel. Præcep., *Opusc. 70, quest. 2, art. 3 ad 1.<sup>m</sup>* «Ut totum quod est fidei, totiusque Mundi mirabilis conversio, non humanæ poténtiæ aut sapiéntiæ, sed tantum Deo tribuerétur; voluit Deus, ut primitiva Apostolorum, eórumque discipulorum prædicatio, nascente Ecclesiâ, esset saltem reguláriter in infirmi-



«tâte, et simplicitate : sed, sicut plan-  
«tata, et firmata fide per solam virtutem  
«divinam, Mundique conversione facta,  
«voluit Deus quod potentia secularis ad  
«Religionis hujus conservationem inser-  
«viret ; ita voluit quod sapientia sæcu-  
«laris ad eundem finem ancillarètur.»  
Theologia ergo Scholastica, prout nunc  
traditur in scholis, non est tamquam  
novitas superflua reprobanda ; ad hanc  
enim novitatem induxit mutatus rerum  
status. Id non obscurè innuerunt S. Au-  
gustinus *lib. de Doctr. Christ. c. 13*,  
dicens : «Disputationis disciplina ad om-  
«nia genera questionum, quæ in litteris  
«sanctis sunt penetranda, et dissolvèn-  
«da, plurimum valet : tantum ibi ca-  
«venda est libido rixandi, et puerilis  
«quædam ostentatio decipiendi adversa-  
«rium :» et D. Basilius *in cap. 2 Isaie*  
inquiens : «Dialectica, quæ utitur Theo-  
«logia Scholastica, instar muri est dog-  
«matibus, quod ea non sinit facile deci-  
«pi, et quorumlibet incursioni patere :»  
et Clémens Alexandrinus, *lib. 1 Stromatum*  
aiens : «opem fert dialectica, ne  
«prosternamur ab hæresibus, quæ fá-  
«ciunt incursiones.» Undè improbanti-  
bus Theologiam Scholasticam possumus  
respondere, quod Augustinus Crescónio  
dialecticam et peritiam disputandi ei ex-  
probranti respondit, *lib. 1 contr. ipsum*,  
*c. 13*. «Si nòxia sunt, quare hoc facis ?  
«Si non sunt ; quare arguis ? »

16. Dicimus tertio : *Theologia Scho-  
lastica est verè, ac propriè scientia.*

Nos non præterit aliter sentire nedum  
hæreticos, sed quosdam etiam Cathóli-  
cos, uti sentit Scotus, quem refert, et  
sequitur Frasen, *disp. 1.<sup>a</sup> proæmiali*,  
*art. 2, quæst. 2*. Horum fundamentum  
totum situm est in eo, quod ad scièn-  
tiam verè ac propriè talem, juxta ipsos  
requiritur actualis evidèntia, tum prin-  
cipiorum, tum eorum, quæ ex principiis

inferuntur, quorum neutrum invenitur  
in Theologia Scholastica, quia ejus prin-  
cipia, utpotè articuli fidei, sunt inevi-  
dèntia, adeoque id, quod ex ipsis infér-  
tur, inèvidens esse debet.

Verum, aliorum Theologorum judicio,  
cui subscribimus, qui ita sentiunt falso  
nituntur fundamentò. In hac matéria ap-  
primè discernènda sunt, *certitudo, et  
evidèntia*. Evidèntia importat notitiam  
claram connexionis prædicati cum sub-  
jecto propositionis : certitudo autem non  
ita, sed importat tantum firmitatem ad-  
hæsiònis intellèctus ad aliquam proposi-  
tionem. Evidèntia, ubi adest, parit qui-  
dem hanc firmitatem intellèctus ; sed  
hæc firmitas intellèctus dari pôtest,  
etiam quando non datur evidèntia,  
ut patet in revelatis : per fidem enim  
firmissime adhæremus veritatibus reve-  
latis, cum tamen non sint evidèntes. Ad  
scièntiam in genere, requiritur quidem  
certitudo principiorum, non tamen re-  
quiritur ipsorum evidèntia. Verum uti-  
que est in scièntiis merè humanis, seu  
solò lumine naturali acquisitis, evidèn-  
tiam principiorum requiri, sed hoc ideo  
est, quia si talis evidèntia non darètur,  
nec haberi posset certitudo immòbilis tã-  
lium principiorum : hæc enim haberi non  
potest, nisi vel ex evidèntia propositi-  
onis, vel ex testimonio infallibili asserèn-  
te, propositionem esse veram ; quod qui-  
dem testimonium infallibile non datur in  
merè humanis ; undè in merè humanis  
non darètur certitudo, si non adesset  
evidèntia ; si non darètur certitudo, non  
posset dari scièntia : ideo scièntiæ merè  
humanæ exigunt evidèntiam principio-  
rum. Non ergo requiritur evidèntia ad ra-  
tionem scièntiæ in genere, quamvis ad  
rationem scièntiæ merè humanæ requi-  
ratur.

17. Hinc est, quod D. Thomas *in 1  
Sent. ad Annibald.* cui communiter su-

bscribunt Theologi, docet, ad rationem scientiæ duo sufficere, nempe, unum ex parte conclusionum, scilicet, quod necessariò deducantur ex principiis; aliud verò ex parte principiorum, videlicet, quòd sint certa. Cum autem hæc certitudo principiorum haberi possit absque ipsorum evidèntia, ut dudum diximus, patere in revelatis; liquet Theologiam Scholasticam esse posse scientiam, quantumvis evidèntia non sint ejus principia.

Et quod reapse sit scientia, discimus ex Augustino docente, facultatem, quæ fidem gignit, nutrit, defendit, ac roborat, esse scientiam, ait enim *lib. 14 de Trinit., c. 1.* «Huic scientiæ attribuitur illud tantummodò quò fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. *Et iterum ibidem:* hæc scientiæ plùrimi non pollent fideles, licet fide pòlleant.» Theologia autem scholastica est quæ fidem gignit, nutrit, defendit, ac roborat, prout ostensum est; *num. 14*, ergo Theologia Scholastica secundùm Augustinum est scientia. Hic sèdulo advertèndum, Augustinum hæc asseruisse de Theologia Scholastica secundum se, quæ suo tempore vigebat; ergo, à fortióri, idem asseruisset de Theologia sub nova méthodo Dialéctica régulis accommodatióri, quam à tempore S. Joannis Damasceni incépit obtinere, et à D. Thoma complementum sortita est: et sub qua méthodo nunc tráditur in schólis, ergo, Theologia Scholastica, quæ nunc viget, est verè ac propriè scientia. Id ipsum docet fidelissimus Augustini discipulus, et intérpres D. Thomas, *tum 1 part, quæst. 1, art. 2, tum 2.<sup>a</sup>, 2.<sup>æ</sup> quæst. 1, art. 5 ad 2, tum Opusc. 70, quæst. 2.* Et quidem: Theologia Scholastica passim discúrrit non opinativè, sed scientificè, conclusiones inferens certas, necessárias, et immòbiles ex principiis revelatis: ut e. g. cum

arguit contra Monothelitas: In Christo est duplex natura, divina scilicet, et humana; ergo, in Christo duplex est voluntas, divina nempe, et humana. Et similiter dum arguit contra Manichæos asserentes, corpus Christi fuisse phantasticum: Christus revera passus, et mortuus est: ergo, ejus corpus non fuit phantasticum etc. Theologi, qui communiter sentiéntiæ SS. Augustini, et Thomæ subscribunt, eam roborant verbis Jeremiæ, *c. 13, v. 15*: «Dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent vos scientiã.»

18. Et quod caput est, luculentissimis rationibus S. Doctor, *1. p. q. 1. a. 5.* ostendit, Theologiam propriè sumptam esse scientiis naturalibus digniorem. Nos non præterit, S. Doctorem non uti nómine Theologiæ, sed nómine Sacræ Doctrinæ; ast verò per Sacram Doctrinam intèlligit Theologiam, ut vidère licet apud Joannem à S. Thoma, Sylvium, aliosque plures S. Doctóris intérpretes. Sic autem ad mentem D. Thomæ *1. part. quæst. 1. art. 5.* ratiocinámur: Scientiæ naturáles, vel sunt speculativæ, vel prácticæ. Theologia autem nostra utraque súperat dignitatè. Speculativas quidem; nam scientiarum speculativarum una est alterà dignior, vel quia certior, vel quia circa digniorem matériam versatur. Quantum ad utrúmque Theologia scientias speculativas naturáles excédit. Secundum certitudinem quidem; quia scientiæ naturáles certitudinem habent ex naturali lúmine rationis humanæ; Theologia autem certitudinem habet ex lúmine divinæ scientiæ, seu revelatiónis, quod quidem lumen certius est lúmine naturalis rationis. Secundum dignitatè verò materiæ Theologia dignior est cæteris scientiis naturalibus speculativis; quia hæ scientiæ considerant tantum ea, quæ rationi naturali subdúntur;

Theol6gia autem est principaliter de his, quæ sua altit6dine rati6nem transcendunt: ergo, in primis Theol6gia dignior est scientiis naturalibus speculativis.

Dignior est p6r iter scientiis naturalibus pr6cticis. Nam scientiarum practicarum ea est dignior, quæ ad alti6rem finem ordin6tur, sicut civilis præstat milit6ri, quia bonum civitat6is est alti6r finis bon6 exerciti6s, cum bonum exerciti6s, m6dium sit ad bonum civitat6is obtin6ndum. Finis autem Theol6giæ in quantum est pr6ctica est beatitudo æterna, quæ est finis altissimus, ad quem obtin6ndum cæteræ omnes scientiæ pr6cticæ, tamquam m6dia ordin6ntur. Ergo, Theol6gia, nedum est scientia, sed est dignior 6mnibus scientiis naturalibus, tum speculativis, tum pr6cticis.

## § IV.

### *De obj6cto Theol6giæ.*

19. Obj6ctum alicujus facultat6is dicitur id, «quod ipsi consider6ndum obj6citur, seu id circa quod vers6tur.» Ut obj6ctum vis6s sunt res coloratæ; obj6ctum gust6s sunt res s6pidæ; tandem obj6ctum cujuslibet scientiæ, sunt res, circa quas ejus considerati6 vers6tur.

At in obj6cto, duo accurat6 discern6nda sunt, *materiale, et formale*. Obj6ctum materiale est ipsa res, circa quam facultas vers6tur; obj6ctum ver6 formale est id, rati6ne cujus facultas rem attingit; et hoc consuevit dici, *formale quod*. Sic: objectum materiale vis6s, sunt res omnes, quæ vid6ntur, puta, lignum, lapis, aurum etc.; obj6ctum ver6 formale vis6s est color tant6m, quia rati6ne coloris, et non rati6ne gravitat6is, ponderis etc. visus res attingit. Sic: in scientia, obj6ctum materiale, sunt res de qui-

bus pertractat; obj6ctum ver6 formale, est illa pr6pria rati6, quam in illis considerat: ut Medicinæ obj6ctum materiale est corpus human6m; sanabilitas ver6 est ejus obj6ctum formale, agit enim de corpore humano, non sub omni sua rati6ne, sed duntaxat ut est per artem sanabile. Ex obj6cto materiali, et formali coal6scit 6nicum integrum objectum, quod *objectum attributionis* voc6tur; et hoc id6o quia ad illud refer6ntur 6mnia, de quibus agit scientia; quod 6tiam quandoque dicitur *subjectum scientiæ*, quia ejus disputati6nibus subjicitur; ac tandem nonn6mqu6m voc6tur *materia circa quam*, e6 quia considerati6 scientiæ circa ipsam vers6tur.

Præterea, inter obj6ctum, et facultatem 6liquid m6diat, cujus ope illud attingit: ut inter visum et colorem m6diat lux, cujus ope color 6 visu attingitur: et inter scientiam, et obj6ctum m6diant principia, quibus obj6cti cognitio compar6tur. Istud m6dium, *rati6 sub qua, seu m6dium quo*, seu obj6ctum *formale quo*, appell6tur. His præmissis sit

## CONCLUSIO I.

*Obj6ctum materiale Theol6giæ sunt Deus ipse, et univ6rsa, prout dicunt 6rdinem ad Deum.*

20. Prob. ex præmissis *num. 19*. Obj6ctum materiale cujuslibet disciplinæ est res illa, circa quam disciplina vers6tur: Atqui, Theol6gia vers6tur circa Deum, et circa univ6rsa, prout dicunt 6rdinem ad Deum; circa Deum quidem, cum Theol6gia sit sermo de Deo; circa univ6rsa aut6m, prout dicunt 6rdinem ad Deum, quia ad ipsum ordin6ntur, vel ut effectus ad causam, ut 6ngelus, Homo, aliæque totius Univ6rsi creaturæ; vel



ut médium ad finem últimum, qui est Deus, ut sunt actus humáni; aut tamquam instruméntum, vel animátum, vel inanimátum; animátum quidem, et excellentiæ, sicut Christi humanitas ad hóminis lapsi reparatióem; vel inanimátum, ut sunt Sacraménta, per quæ grátia sanctificans hómini confértur: ergo, et Deus, et univérſa, prout dicunt ordinem ad Deum, sunt objéctum matériale Theológiæ.

## II. CONCLÚSIO.

*Objéctum formále quod Theológiæ est Déitas, seu Deus sub ratióne Deitátis.*

21. Prob. Objéctum *formále quod vid. num. 19*, alicujus disciplinæ, seu facultátis, est ratió, seu forma, quam disciplina, vel facultas per se quærit, et attingit in objécto materiáli: sic, *e. e.* moralitas in áctibus humanis, idè est objéctum *formále quod* disciplinæ Morális, quia id quod per se Morális quærit in áctibus humanis, est eórum moralitas; sic páritèr, color est objéctum *formále quod* visus, quia color est id, quod visus per se attingit in rebus: Atqui, sic se habet Déitas respectu Theológiæ; nam Theológia per se Divinitátem quærit, tum in Deo consideráto in se, prout est Unus, et Trinus; tum consideráto extra se, scilicet, prout est aut Creátor, aut últimus finis, aut Reparátor, aut creaturæ ratiónalis Remunerátor; idè namque de creatúris agit, quáténus sunt quædam participatio Divinitátis; idè de Sacraméntis pertráctat, eò quia quídam divinum, participátum tamen, idest, grátiam, continent; idè tandem disserit de plúribus, quæ non sunt Deus ipse, eò quia non nihil cónferunt ad Divinitátis cognitió-

nem, quam ex suo primário fine inténto Theológia quærit. Ergo, Déitas, seu Deus sub ratióne Deitátis, est objéctum *formále quod* Theológiæ. Legátur D. Thomas 1, p. q. 1, art. 7.

## III. CONCLÚSIO.

*Objéctum formále quo, seu ratió sub qua, nostræ Theológiæ est revelatio virtúalis, et mediáta.*

22. Revelatio, ália est immediáta, et formális; ália autem virtúalis tantum, ac mediáta. Formális et immediáta est, cum áliquid revelátur términis expréssis, ut eum Joannis cap. 1.<sup>o</sup> dicitur: *Deus erat Verbum; Verbum caro factum* etc. Cum verò áliquid infératur per necessariam connexiónem ex principiis formáliter, ac immediátè revelátis, tunc datur revelatio virtúalis, et mediáta. His præmissis: Prob. conclusio. Illud est *objéctum formále quo, seu ratió sub qua* alicujus facultátis, quod est motívum, lumen, seu médium sub quo, et per quod facultas attingit, tum objéctum matériale, tum formále, circa quod versátur; in quolibet enim sciéntiæ, vel hábitus objécto, ut diximus *num. 19*, tria considerári debent, nimirum, res, circa quas sciéntia, vel hábitus versátur; et hoc objéctum *materiale* appellátur. 2.<sup>o</sup> id, quod in talibus rebus sciéntia per se considerat, et quærit; et hoc est objéctum *formále quod*: 3.<sup>o</sup> *ratió sub qua*, seu médium quo sciéntia procédít in talis rei, et formalitátis consideratióne; et hoc objéctum *formále quo* nuncupátur. Atqui, nostra Theológia attingit suum objéctum, tum *materiale*, tum *formále quod* per virtúalem, et mediátam revelatióem: Ergo, objéctum *formále quo, seu ratió sub qua*, nostræ Theológiæ est revelatio



virtuális, et mediáta. Prob. min. Theológia nostra suum objéctum, tum *materiale*, tum *formale quod attingit*, quatenus habet connexiónem cum his, quæ immediatè reveláta sunt, seu quatenus ex immediatè revelátis, per legítimam ratiocinaciónem, dedúctur, sicque à Fide, et Metaphysicà distinguitur: Atqui, connésio ista, et deducibilitas, nihil aliud sunt, quam virtualis et mediáta revelatio, nam quod ex immediatè revelátis dedúctur, in his virtualiter, seu ut in causa, continétur: ergó, nostra Theológia suum objéctum, tum *materiale*, tum *formale quod attingit* per virtúalem, et mediátam revelatiónem.

23. Confirm. conclus. Nostra Theológia est hábitus distinctus à Fide, et Metaphysica: Ergo, debet habére médium, sub quo procédât, diversum, à médio utriusque: Atqui, per hoc, quod habet pro médio, seu *objécto quo, vir-*

tuálem revelatiónem, optimè à Fide, et Metaphysica distinguitur; quia *médium quo* Fidei est formális, et immediáta revelatio; *médium quo* Metaphysicæ, prout et cujusvis sciéntiæ naturális, est naturális evidéntia: ergo, etc.

24. Ex dictis patet, Deum méritò dici et objéctum *materiale* et *formale quod* nostræ Theológiæ, sed sub diversa ratióne; *materiale* quidem, quatenus absolutè objicitur consideratióni Theológiæ; *formale quod* autém, quatenus præcisè sub ratióne Deitátis considerátur. Objéctum *formale quod* Theológiæ est Ipse solus; objectum autem *materiale*, non est Ipse solus, sed simul sunt et aliæ res. Ex his, et Deo, cõaléscit objéctum Theológiæ, quod aiunt *attributiónis*; seu *matéria circà quam* Theológiæ, juxtà quæ notáta reliquimus num. 19.

# TRACTATUS

## DE DEO UNO.

### CAPUT PRIMUM.

25. Cùm ex dictis in Tractátu superióri constet, Deum esse præcipuè obiectum Theolôgiæ; Deus autèm considerári possit quatenus est Unus in esséntia, et Trinus in personis, hunc Tractátum de Deo Uno præmittimus, priùsquàm de Deo Trino sermónem instituamus.

#### § 1.

##### *De existéntia Dei.*

De Deo Uno ágéntes in primis ejus demonstrábitur existéntiam. Probè sci-mus, sciéntias naturáles non probáre, sed supponere, existéntiam sui obiecti; sed id præstat Theolôgia, præsertim ad retundendam insániam Atheórum Deum exístere denegántium, ipsius enim, tam-quàm veræ, ac propriæ sapiéntiæ, *vid. D. Thom. 1 part. quest. 1, art. 6*, officium est, principia sua contrá negántes defendere, et contrá impugnán-tes tuéri. *Athéus* nomen græcum est ab *A* et *Theos*, quod idem sonat ac *sine Deo*.

Athéi in duas partiúntur classes; álíi enim nuncupántur Athéi *speculativi*; álíi verò *práctici*. Speculativi sunt, qui existimant se convictos de non existéntia Dei. Appellántur étiam Athéi *systemá-tici*, quia ad systéma nitúntur redúcere própriam incredulitátem, et errórem. Athéi *práctici* dicúntur illi, qui de Dei existéntia convicti eam intérius credunt, et confiténtur; verútamèn verbis, et áctibus extérnis eam dénégant.

26. An dentur Athéi speculativi, in-ter eruditós controversítur. Eórum má-xima pars, quibus subscribimus, partem negativam defendunt cum Tertulliáno, *Apolog. c. 7*, ajénte: «Hæc est summa «delfeti noléntium recognóscere (Deum), «quem ignoráre non possunt.» Ab hac senténtia non aliénus, vel ipse Roussó-jus, *épître à M. Racine*, sanè athéis mi-nimè suspéctus, ajébat: «Athéos non «tám intelléctus erróre, quàm volun-«tátis vítió laboráre.» Vid. Dion. Chri-sóstomus, *orat. 12*. Tertulliánus, *Apolo-gét. c. 17*. Cypriánus *lib. de vanit. Idol.* Arnóbius, *lib. 1, n. 46*. Scholano, *Lect.*

*Bælim. Gaume, tom. 4, Catechis. Per-sever. lect. 3, et, ut de cæteris taceamus, legatur Bælius in Dict. art. Des Barreaux ostendens, Atheismum non à ratione, sed à vanitate, superbia, et voluptate ortum ducere.*

Profectò tam apërta est quibûsque etiã rûdibus hominibus Divinitatis existëntia, ut nemo possiteam ignorare, qui ad usum rationis pervenerit.

Pronum esset nobis argumētis theologicis, nempe ex revelatiōe deductis, Dei existëntiam ostendere, cum passim in Scripturis Sacris Deus ut existens commemoretur. Verùm ab his argumētis supersedemus, quia contrà Athéos procedimus, omnem revelatiōnem, quemadmodum et Deum Revelatiōis Auctorem, denegantes. Eos ergo, premētes vestigia D. Thomæ 1 *part. quæst. 2, art. 3*, argumētis à ratiōne deductis perstringimus. Sit itaque

## CONCLUSIO.

*Existit Deus.*

27. Probatur 1.<sup>o</sup> ex parte motûs. Datur primus motor immobilis: atqui, hic est Deus: ergo, datur Deus. Prob. major. Experimur, et nos, et ea, quæ circa nos sunt, continuò mutari, sive secundum substantiani, aliqua enim modò sunt, quæ prius non erant, et tractu tēporis desinunt esse; sive secundum locum, aliqua enim modò sunt hic, modò alibi; sive secundum qualitates, aliqua enim modò sunt calida, modò frigida, modò húmida, modò sicca etc. Atqui, hæ mutatiōnes necessariò arguunt primum motorem immobilem: ergo, datur. Prob. minor.: Omnis mutatiō necessariò arguit principium ipsam causans, et quòd hoc principium distinctum sit ab eo quòd movetur, seu mutatur:

arguit quidem principium ipsam causans, quia non datur effectus sine causa; arguit autem tale principium esse distinctum à re, quæ movetur, seu mutatur, quia omnis effectus distinctus est à sua causa. Exēplis id sit manifestum: manus militis movet de loco in locum ignem cum ipsum applicat pyrio pulveri existenti in tormento bellico; pyrius pulvis accensus impellit, et expellit globum è tormento bellico; globus expulsus movet lapidem muri eum è suo loco deiciendo; lapis prosternit hominem muro adhaerentem: homo sic dejectus incidens in flumen movet aquam; aqua sic mota movet alia corpora, et sic successivè etc. Illic, ut patet, adest principium talium mutatiōnum, et quidem distinctum à rebus, quæ moventur: nam manus militis est principium motûs ignis, et ab ipso distinguitur; ignis, est principium motûs pyrii pulveris, et ab ipso distinguitur; pyrius pulvis est principium motûs globi, et ab ipso distinguitur; globus est principium motûs lapidis muri, et ab ipso distinguitur; et sic de reliquis. Similiter, idem deprehenditur in movētibz, et motis motu spirituáli, et metaphysicò: nam cum Tryremis movetur in mari, physicè movetur à remis; remi à remigibus; sed motu spirituáli, et metaphysicò remiges per impérium moventur à Cómite; Comes à Duce; Dux à maris Præfecto; iste à Rege. In his etiã patet dari principium motûs eorum quæ moventur, et hoc principium esse ab ipsis distinctum: ergo, omnis mutatiō necessariò arguit principium ipsam causans, et quòd hoc principium distinctum sit ab eo quòd movetur, seu mutatur. Sed hoc necessariò probat dari primum motorem immobilem; ergo datur. Prob. hæc minor: Cum in omni motû, ut ostensum est, detur principium motûs distinctum

ab eo quod movetur, si tandem non deveniretur ad primum motorem immobilem, daretur processus in infinitum in moventibus: atqui, processus in infinitum admitti nequit: ergo ex quo omnis mutatio necessario supponit principium causans motum, et quidem distinctum ab eo quod movetur, necessario consequitur, dari primum motorem immobilem. Major patet: quia si non daretur primus motor immobilis, deberet admitti quodlibet movens movere, quia motum ab alio; et hoc rursus ab alio, et ita porro in infinitum. Prob. minor. contra Atheos admittentes processum in infinitum inter moventia, et mota; ut videre licet apud athéum Spinoza, *Eth. part. 2, prop. 13, lem. 3*. Si daretur processus in infinitum inter moventia, et mota nihil moveretur in Mundo: atqui, hoc experientiae quotidianae repugnat: ergo, in moventibus, et motis non datur processus in infinitum. Prob. major. Nequit dari motus sine moventibus ipsum causantibus: atqui, si daretur processus in infinitum, nullum daretur principium causans motum: ergo, in hac hypóthesi nihil moveretur in Mundo. Prob. minor.: in data hypóthesi neque daretur primum, neque secunda moventia; non primum, nam processus in infinitum nullum admittit primum motorem: repugnat enim assignare primum, et ultimum in infinito, tunc autem neque possent dari secunda moventia; hæc enim non movent nisi mota à primò, ideò enim dicuntur secunda. Cum ergo in data hypóthesi non daretur primum, nec darentur secunda moventia, ergo, nullum daretur principium causans motum: sed absque principio movente non datur motus: ergo, si daretur processus in infinitum in moventibus, nullus daretur motus: hoc autem experientiae adversatur: ergo, adversatur experientiae

dari processum in infinitum in moventibus: ergo, necessario deveniendum est ad aliquem primum motorem, qui à nullo alio moveri queat, nam si ab alio posset moveri, non esset primus motor: hic ergo primus motor debet esse immobilis: ergo, datur primus motor omnino immobilis: Atqui, hic motor omnino immobilis est Deus; ergo, existit Deus. Prob. minor.: motor omnino immobilis habet necessario omnes perfectiones posibles; si enim vel minimà careret, posset eam acquirere; si autem posset aliquid acquirere, non esset omnino immobilis, posset enim transire à stàtu minòris perfectionis ad stàtum majòris. Quod autem habet omnes perfectiones posibles est infinite perfectum: ergo, motor omnino immobilis est infinite perfectus: ens infinite perfectum est Deus: ergo, primus motor immobilis est Deus: atqui, datur primus motor immobilis, ut ostensum est; ergo, datur Deus.

28. Secundò probatur existentia Dei ex ratione causæ efficientis. Datur causa prima efficiens omnino independens: sed, hæc est Deus: ergo, datur Deus. Prob. major.: Videmus in rerum natura quædam produci, quæ antea non erant: hæc autem non dedérunt sibimetipsis esse, nam si dedissent, vel hoc fuisset priusquam essent, vel postquam fuérunt: non quidem priusquam essent, nam quod non est, nihil operatur, unde commune prolóquium: *prius est esse quam operari*: nec postquam fuérunt, nam tunc jam esse habebant, quod ideò non debuit de novò produci: ergo, aliud fuit causa ipsòrum: hæc autem causa, vel fuit independens, vel dependens: si independens, ergo datur causa efficiens omnino independens: si dependens, ergo, est alia causa à qua dependet. Rursus: hæc alia causa, à qua dependet allata, vel est independens, vel



dependens; si est independens, ergo datur tandē causa independens; si dependens, supponit aliam causam à qua dependeat: de qua possemus quærere an sit etiam dependens, et sic in infinitum: infinitum autē nequit dari in causis efficientibus, obeandem rationem, quā numero præcedenti ostendimus non posse procedi in infinitum in movētib, et motis: ergo, necessariò admit-tēda est causa prima efficiens omninò independens.

Exemplò sensibili rem reddimus sensibilem. Fingamus catenam ingentem multis annulis constantem in aëre ap-pēnsis; si, ut sustentētur ultimus eorū, indiget superiori, cui adnectatur, et alius aliò; nisi deveniamus ad unum aliquid quod extrā collectionem illam annullorū existens, illam vālidā manū sustentet, tota illa collectio, etsi annuli illi infiniti forent, profectò rueret, nam omnes, et singuli annuli labiles sunt: quia tota illa collectio annullorū, etsi infinitorū, ejusdem rationis est, ac singuli annuli, nihil illis addens nisi majorem numerum; numerus autem non excludit necessitatem causæ sustentantis annulos; immò tantò magis multiplicatur necessitas hujus causæ, quantò magis multiplicantur annuli. Pārītēr si fingantur homines plures ac plures us-quē in infinitum, quorum quilibet in particulāri indigeat causā, quæ ipsi dederit esse, necessariū erit assignāre causam extrā collectionem hominum existentem, quæ toti illi hominum seriēi etsi infinitæ, dederit esse. Quod dictum est de causis efficientibus producētib, homines, pārītēr dicēdum erit de quibilibet causis efficientibus, quāmlibet rem creatam producētib. Cum ergo in causis efficientibus producētib homines, necessariū sit devenire ad unam primam, quæ sit extrā totam collectio-

nem hominum; pārītēr in ordine causarum creatarum et efficiētiū quāmlibet aliam rem creatam, necessariū est devenire ad unam causam, quæ sit extrā collectionem omnium creaturarū. Hæc autē est causa prima omninò independens: ab ipsa enim omnes cæteræ causæ efficiētes dependēt, et ipsa à nulla alia dependet, adeoque est omnium prima: ergo, datur causa prima efficiens omninò independens. Hæc autē est Deus: nam nōmine Dei apud omnes intelligitur Ens suprēmum, quod quidē aliud non est quam prima causa efficiens omninò independens; ergo, datur Deus. Videantur Eusēbius, *lib. 7, Præparat. Evangél. c. 2*, et Gregorius Nazianz., *Orat. 2 de Theolōg.*, conferatur D. Thom. etiam, *lib. 1, cont. gent. cap. 13*.

Nos autē efficaciam hujusce rationis ad oculus demonstrāmus cum S. Joāne Chrysóstomo, in *psal. 13*, Athēum sic perstringēte: «Non est fundamētum: et quomodo stat ædificiū? Non est carina: et quomodo consistit navigiū? Non est fabricator navis: et quomodo navis compacta est? Non est ædificator: et quomodo domus facta est? Non est Architectus: et quis urbem condidit? Non est Agricola: et quomodo agri tulere manipulos? Non est Músicus: et quomodo lyræ apparet concētus? Non est qui provideat: et quomodo per omnia pervadit Providētia? Non est Auriga: et quomodo elementorū quatuor currus agitur? Non est Statuarius: et quomodo homines veluti quædam Státuæ in Mundo facti sunt? Non est forniciis construtor: et quis tibi Cæli forniciem construxit? Non est Aurifex: et quis veluti discum aureum, tamquā in mensa, Solem in Cælo posuit? Non est qui ferat lampadem: et quis tibi lampadem argenteam dedit Lunam in nocte?... Non est Ópi-

«fex : et quomodo pulchritudo creaturarum testatur Creatorem?... Quæcunque in Mundo sunt, aguntur, et exercentur, habent, qui eis præsit, eaque perficiat : et solus Mundus non habet, qui eum administret?» Ita elegantè Chrysostomus : pulcherrimè ergo scriptum est, *psalm.* 18 : «Cæli enarrant glóriam Dei, et ópera mánuum ejus annúnciat firmaméntum.»

29. Prob. 3.<sup>o</sup> Conclus. ex notiónibus *possibilis, ac necessarij*. Dari debet ens omnimodè necessariò et essentialitèr existens : Atqui, hoc ens est Deus : Ergo, datur Deus. Prob. major. Si non darètur unum ens omninò necessariò et essentialitèr existens, ómnia éntia ex natúra sua fuissent tantùm possibilia : Atqui, hoc admitti nequit ; Ergo, dari debet ens omnimodè necessariò, et essentialitèr existens. Prob. min. Si ómnia éntia ex natúra sua fuissent tantùm possibilia, nihil existeret in Mundo : Atqui, hoc admitti nequit : Ergo, admitti nequit, ómnia éntia ex natúra sua fuisse tantùm possibilia. Prob. maj. Si ómnia éntia essent ex natúra sua merè possibilia, ómnia essent ex natúra sua indifferentia ad esséndum, et non esséndum : Atqui, si ómnia éntia forent indifferentia ad esséndum et non esséndum, nihil esset in hoc Mundo. Ergo, si ómnia éntia ex natúra sua forent merè possibilia, nihil existeret in hoc Mundo. Major patet ex términis, cum merè possibile sit id, *quod non est, sed potest esse*, adeoque indifferentis ad esséndum, et non esséndum. Prob. min. Si ómnia éntia essent indifferentia ad esséndum, et non esséndum, nihil darètur per quod eórum indifferentia determinarètur pótius ad esséndum, quàm ad non esséndum ; sed hoc pósito, nihil darètur in hoc Mundo : ergo, si ómnia éntia essent indifferentia ad esséndum, et non esséndum, nihil

darètur in hoc Mundo. Prob. maj. Quod est indifferentis ad esséndum, et non esséndum, nondum existit : Atqui, quod non existit, nequit determinare ad esséndum pótius, quàm ad non esséndum, id quod est indifferentis ad utrúmque : Ergo, si ómnia éntia essent indifferentia ad esséndum, seu non esséndum, nihil darètur per quod eórum indifferentia determinarètur pótius ad esséndum, quàm ad non esséndum. Major patet ex términis, nam quemámodum, qui est indifferentis ad ambulándum, vel non ambulándum, nondum ámbulat ; sic qui est indifferentis ad esséndum, vel non esséndum, nondum existit. Minor páritèr est per se manifestá, nam determinare áliquid ad esséndum, est quoddam ágere ; quod autèm non existit, nequit ágere, cum *prius sit esse quàm operári* ; Ergo, quod non existit, nequit vel se, vel áliud determinare ad esséndum. Ergo, si ómnia essent indifferentia ad esséndum, vel non esséndum, nihil darètur per quod hæc eórum indifferentia ad esséndum, vel non esséndum, tollerètur : Atqui, nihil potest existere nisi tollátur indifferentia ad esséndum, vel non esséndum, ut demonstrátum est : Ergo, si ómnia essent indifferentia ad esséndum, vel non esséndum, nihil existeret in Mundo : Atqui, merè possibilia suáptè natúra indifferentia sunt ad esséndum, vel non esséndum, ut étiam osténdum est : Ergo, si ómnia forent ex natúra sua merè possibilia nihil existeret in Mundo. Ergo, tandèm deveniéndum est ad Ens, quod sit extrá collectiónem ómnium merè possibilium, adeoque sit Ens omninò necessariò, et essentialitèr existens : Atqui, hoc ens est Deus : Prob. min. Nómine Dei intelligitur Ens, quod ab aliò non depéndet, et à quo cætera depéndet : hoc autèm, ut ex dictis colligitur, est ens omnimodè necessarium,

adeoque essentialiter existens: Ergo, ex quo datur hujusmodi ens necessarium, ut demonstravimus, datur Deus.

30. Prob. 4.<sup>o</sup> Ex gradibus perfectionis, qui inveniuntur in rebus. Datur aliquod ens summè perfectum, summè nobile, adeoque summè ens: Atqui, hoc est Deus; Ergo, datur Deus. Prob. maj. Inter entia, quædam sunt alia aliis perfectiora, ut planta est magis perfecta quam terra; animal perfectius plantâ; homo perfectior, ac nobilior animalis, etc.; Atqui, magis et minus dicuntur de diversis, secundum quod magis, vel minus appropinquant ad aliquid, quod est maxime tale in illo genere et de illo diversimodè participant; sicut dicitur, et est magis calidum, quod magis appropinquet maxime calido, et de eo magis participat, ut aqua est magis, vel minus calida, secundum quod magis, minusve appropinquet maxime calido, et magis de eo participat: Ergo, datur aliquod ens summè perfectum, summè nobile, adeoque summè ens, cui secundum quod cætera magis, vel minus appropinquant, et magis, minusve participant de suo esse, dicuntur, et sunt magis vel minus perfecta. Hoc autem ens summè perfectum, summè nobile, adeoque summè ens, est Deus; apud omnes enim nomine Dei intelligitur ens summè perfectum; ergo datur Deus.

31. Prob. 5.<sup>o</sup> Ex ratione supremi Gubernatoris. Videmus ea, quæ cognitione carent, agere, non temerè, et fortuito, sed propter finem sibi præstitutum, ut apparet ex hoc quod cæli semper eodem modò moventur; gravia ex natura sua deorsum; levia sursum etc.; Atqui, quæ cognitione carent, non possunt finem intendere, illumque sibi præfigere, quem non cognoscunt; Ergo, oportet, ut à causa cognoscente ad illum dirigantur; sicut sagitta non potest scô-

pum attingere nisi à sagittante dirigatur: Ergo, datur sapientissimus Gubernator, et supræma quædam Intelligentia, omnia in suos fines dirigens: Hæc autem supræma Intelligentia, ac sapientissimus Gubernator, Deus est: Ergo, datur Deus. Hinc Cicerò, *lib. 2 de Natura Deorum*, «quid, inquit, potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum «Cælum suspeximus, cælestiaque fuimus «contemplati, quam esse aliquod Numen «præstantissimæ mentis, quod hæc regantur?» Et *lib. de Divinitate*, ait: «Præstantem aliquam æternam naturam, «et eam suspiciendam, adorandamque «hominum generi, pulchritudo Mundi, «ordòque rerum cælestium cogit confiteri.» Legatur D. Thom. 1 part. quæst. 2, art. 3, et *Opusc. 2, c. 3 et 1, contr. Gentes, c. 13.*

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

32. Obijcies contra tertiam rationem, num. 29. Quamvis singula, quæ sunt ex natura sua merè possibilia, non sint necessaria, tamen argui non potest, totam eorum collectionem non esse necessariam, quia non valet consequentia à singulis ad totum, seu à sensu, quem ajunt, distributivum ad collectivum. Hinc est, quod ex eo, quod quilibet civis non sit populus, non sequitur, quod omnes cives non sint populus: ex eo quod quilibet miles non sit exercitus, non sequitur, collectionem militum non esse exercitum: ex eo quod unus vel alter homo non possit movere saxum, non sequitur, plures simul illud movere non posse. Ergo, pariter, ex eo quod singula entia ex natura sua sint merè possibilia, nequit inferri, totam collectionem entium possibilium non esse necessariam. Hoc argumentò velut pro ense, et elypeo utuntur Athei. Verum



Resp. in primis; Athéos hódce arguménto júgulum sibi pétère, dum dene-gántes existéntiam entis necessarií, ne cogántur admíttere Deum, ipsam stabi-liunt ajéntes, collectiónem éntium pos-sibílium esse ens necessariúm.

Resp. 2.<sup>o</sup> Disting. antec. non valet consequéntia à singulis ad totum, seu à sensu distributívo ad collectívum, in aliquibus prædicátis accidentálibus, concédo: in prædicátis essentialibus, nego. Porró sunt quædam prædicáta, quæ cómpetunt rei secúndum se, seu ex natúra sua, in quocúmque statu sit; et hæc dicúntur prædicáta essentialia; sic hómini, sive sanus sit, sive infirmus; si-ve pauper sit, aut dives; sive doctus, si-ve imperítus; sive júvenis, sive senex etc. cómpetit esse ánimál ratióñale, quod dicitur esse ei essentialé. Sunt veró quædam prædicáta, quæ non convéniunt rei ex natúra sua, seu secúndum se, in quocúmque statu sit, et hæc dicúntur prædicáta accidentália. Sic hómini, non secúndum se, et in quocúmque statu sit, cónvenit esse sanum, esse doctum, esse dívitem, esse robústum etc. Dicimus ergo, quòd argüendo à singulis ad to-tum, seu à sensu distributívo ad collec-tívum, in prædicátis essentialibus valet quidém consequéntia. Sic valet; quíli-bet homo est ratióñalis: ergo, omnes hómines simúl collécti sunt ratióñales: Quilibet homo in particulári, constat ánima, et corpore: ergo, omnes hómi-nes simúl collécti, ánima, et corpore constant etc. Ratió est, quia prædicáta essentialia sunt invariabilia, prout ipsæ esséntiæ rerum, quæ se habent sicut númeri, respéctu quorum mínima addítio, vel substractió váriat spéciem: er-go, prædicáta essentialia debent invení-ri tum in singulis, tum in collectióne singulórum, et sic semper in prædicátis essentialibus valet consequéntia, argüén-

do à singulis ad totum. Sic e. c. ádeo verum est, omnes hómines simúl collec-tos esse animália ratióñalia, ac verum est, singulos hómines esse ánimál ratió-ñale. In his fundántur Lógici tradéntes régulas Inductiónis. Ast veró circá præ-dicáta accidentália álitèr est discurrén-dum. Sunt enim quædam accidéntia, quæ admittunt magis et minús, adeóque per multiplicatiónem singulárium augéntur. Sic: supponámus, plures hómines, quo-rum quilibet hábeat vim ut *quatuor*; col-lectio ipsórum majórem obtinébit vim, quam singuli hábeant: et hac ratióne póterit affirmári de collectióne ipsórum, quòd possunt movére saxum, quod sín-guli non possunt. Sic quilibet homo est pars civitátis, et simúl juncti efficiunt civitátem; undè *to civitas* prædicátur de collectióne ipsórum, non tamén de singulis. Parí modò, quilibet miles est pars exércitus, et plures milites simúl collécti constituunt exércitum; unde *to exércitus* prædicátur de tota collectióne militum, non veró de singulis. Hinc pa-tet, quòd quodam prædicáta accidentália, quandóque prædicátur de tota collectió-ne id, quod nequit prædicári de sín-gulis pártibus; quod quidem, ut osténdi-mus, verificári nequit in prædicátis es-sentialibus.

Núnc ergo, hæc applicántes argumén-to solvéndo, dicimus: possibilitátem esse prædicátum essentialé: res namque di-cúntur possibiles, quatenús ex natúra sua, non veró ex áliquo accidénti, quod eis supervéniat, impórtant non repug-nántiam ad esséndum; ut homo prius-quam sit, ídem dic de quálibet ália re) dicitur possibilis ex eo quòd non repug-nat, ut sit. Quod autém cómpetit ex na-túra rei, est prædicátum essentialé: possibilitas igitur est prædicátum essen-tialé rei, quæ possibilis nuncupátur. In prædicátis essentialibus, ut osténsu-



est, valet consequentia à singulis ad totum: ergo, si singula entia sunt possibilia, valet hæc consequentia: tota collectio entium etiam est tantum possibilis, et non necessaria.

Præterquam quòd, possibilitas ex intrinsicis, et essentialibus terminis importat non repugnantiam ad essendum; hinc est quòd ea, quæ repugnant esse, utpote contradictionem involvèntia, impossibilia sunt et dicuntur, ut quadratum esse rotundum, animal esse lapidem, arborem esse ferrum etc. Mera autem non repugnantia ad essendum nihil se solà constituit actu existens; quemadmodum homo, qui nasciturus est duòdecim ab hinc annis, nunc est verè possibilis, seu non repugnat ut sit; et tamen modò actu non existit; et sic dicendum de cæteris. Meræ ergo non repugnantia ad essendum, seu possibilitates, etiamsi multiplicentur in infinitum, nequeunt se solis constituere aliquid actu existens; sicut nec infiniti cæci possunt constituere unum actu videntem. Ergo, Athei admittentes singula, quæ sunt in Mundo, fuisse possibilia, nequeunt inferre eorum collectionem esse necessariam: Ergo, si volunt agnoscere aliquod Ens necessarium; nobiscum devenire debent ad Ens, quod sit extrà collectionem omnium mere possibilem; et hoc Ens necessarium est, et nuncupatur Deus.

33. Obijcie 2.<sup>o</sup> contra 5 rationem, num. 31. Nec fàbrica hujusce Universi, nec ejus gubernatio, nec ordo, qui in ipso deprehenditur, arguunt Dei existentiam; quia juxtà Atheos, hæc omnia possunt quàm optimè explicari per fortuitum atomorum concursum: ergo, ex ratione gubernationis hujus mundi neque Dei existentia inferri.

Resp. neg. anteced. nam Athei illud affirmant, sed non probant, nec in æter-

num probare queunt. Opus enim exquisitè elaboratum, v. g. Domus régia, horologium, elegans statua, vel pictura, non potest, absque demèntia, casui, vel fortunæ adscribi, et non peritissimo artificii: ergo à fortióri, ordinata, et mirabilis totius Mundi, imò solius corporis humani dispositio, in qua longè plus artificii, et industriæ elucet, quàm in exquisitissimis opèribus arte humanà factis, non potest absque demèntia adscribi fortuitò atomorum concursui, et non supræmæ intelligentiæ. Atheos, effectus hos mirabiles, quos in mundo cernimus, casui attribuèntes, sic perstringit Tullius, lib. 2 de nat. Deor. «Quare poemata Homèri non sunt similiter ex concursu fortuitò characterum, «vel régia domus, ex fortuita lignorum, «et lapidum congèrie, vel tabulæ pictæ «ex fortuito colorum in eas delàpsu?»

Pulcherrimè hoc ratiocinium vividioribus coloribus depingit S. Joannes Damascenus lib. 1 Fidei orthodoxæ, inquiens: «Qui fieri potuisset, ut inter se «pugnantes naturæ ignis, et aquæ; «aëris, et terræ, ad unius Mundi constitutionem coirent, tenacique adeò nexu «cohererent, ut nullà ratione solvi possint; nisi omnipotens vis aliqua ea compaginasset, ac perpétuò à dissolutione «servaret? Quid est, quòd ea, quæ in «Cœlo, et quæ in terra, existunt, quæque aërem pervagantur, et quæ in aquis «degunt; imò etiam quæ his anterióra «sunt, Cælum, terram, et aërem, ignis «quoque, et aquæ naturam certis disposuit locis? A quonam commixta hæc «sunt, et distributa? Quid est, quod motum his impressit, perennique, nec «ullà re colibitò cursu ea versat? An «non eorum Artifex, qui rebus omnibus «rationem, modumque, quò Universum «hoc agatur, et regatur, indiderit? At, «quis horum Artifex? An non is, qui

«ea cōdidit, inque rerum natūram pro-  
«dūxit? Nec enim (autōmatō) seu cāsui  
«eam vim, facultātemque tribuērīmus.  
«Sit enim sanē casus, quōd extiterint:  
«at, cujus tandem erit ea disposuisse?  
«Verūm, illud quoquē, si lubet, conce-  
«dāmus: cujus verō erit eādem juxta  
«illas, quibus primū cōdita sunt, le-  
«ges conservāre et custodire? Aliērīus  
«profectō quā cāsus. Atque hoc, quid-  
«nam aliud, nisi Deus?» Hucusque  
Damascēnus.

Si verō forsān darētur Athēus ādeo  
pértinax, qui hisce luculentissimis rati-  
ōnibus nihil motus, adhuc diceret: quō-  
modō fatēri dēbeam, dari Deum, tan-  
tumque mihi onus impōnere, cum Deum  
non videam? Hic redarguēdus esset  
cum Augustīno in *psal.* 73, ajēnte: «Non  
«video, inquis, quid creditūrus sum?  
«Anima tua vidētur? Stulte! Corpus  
«tuum vidētur: Animam tuam quis vi-  
«det? Cum ergo corpus tuum solūm  
«videātur, quare non sepeliris? Et  
«(Athēus) respōdet (sapit enim adhuc)  
«quia vivo. Undē scis quia visis, cujus  
«ānimam non vides? Undē scio? Res-  
«pondēbis, quia loquor; quia āmbulo;  
«quia ōperor. Stulte! Ex opēribus cōr-  
«poris agnōscis vivētem: ex opēribus  
«creatūræ non potes agnōscere Creatō-  
«rem?» Vid. Valsēcchium de *fund. Reli-*  
*g. lib. 1, cap. 2 et 3.*

## § II.

*An de Dei existētia possit dari ig-  
norāntia invincibilis.*

34. Ádeo nota est Dei existētia, ut  
S. Joānes Damascēnus, *lib. 1 de Fide  
orthodoxa, cap. 1 et 3*, dixerit: «ōmni-  
«bus cognitio existēdi Deum naturāli-  
«tēr est insēta.» Hac de causa in re-  
pentinis, et mōtibus indeliberātis, cūm

humānā destituimur ope, nemo est,  
quāvis bārbarus, qui Deum non invo-  
cet, et ad Deum non confūgiat. «Quis  
«autē, ait Tertullīanus *lib. de testim.*  
«ānimæ, cap. 5, ejūsmodi eruptiōnes  
«ānimæ non putāvit doctrīnam esse na-  
«tūræ?...» Et infra: «Magistra, na-  
«tūra; ānima, discipula: quidquid aut  
«illa edōcuit, aut ista perdiscit, à Deo  
«trādītum est, Magistrō scilicet ipsius  
«Magistræ.» Et in *Apologēt. cap. 17*,  
pōstquā ait, quōd ānima dum «resi-  
«piscit ut ex crāpula, ut ex somno, ut  
«ex āliqua valetūdine.... Deum nōmi-  
«nat, exclāmat Tertullīanus, O testimō-  
«nium ānimæ naturāliter christiānæ!»  
Ipse Cícero, etsi gentilis, *lib. 1, de Le-  
gib.* inquit: «de hominibus, nulla gens  
«est, nequē tām immansuēta, nequē  
«tām fera, quæ non, etiāmsi ignōret  
«qualem Deum habēre dēceat, tamēn  
«habēndum sciat.»

35. Nemo tamen indē colligat, nos  
admittere ideam Dei esse innātā; nam  
ideas innātas non admittimus juxta doc-  
trīnam D. Thomæ, *1 part. quest. 84, art. 3*; et *1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> quest. 51, art. 1*,  
quam tenent etiā plures Philosophi,  
ut Gassendus, *Instīt. Log. p. 1, can. 2*;  
Lockius, *de intellect. hum. lib. 2, c. 1*;  
Malebrāncius, *De inquis. ver. part. 2, c. 4, etc.*: sed testimōnia superiōra ad-  
dūximus ad significāndum, ideam Dei  
ita ōbviam venīre menti humānæ; ut  
visā creatūrā statim in Creatōris exis-  
tētiæ cognitiōnem assurgere possit:  
quemādmodū visō totō, et parte, sta-  
tim cognōscit, totum esse majus suā  
parte. Circā intelligētiā allatōrum tēx-  
tuum consulātur D. Thom., *1 Sentent., dist. 3, quest. 1, art. 2*, et *quest. 10, de Verit. art. 12 ad 1.<sup>m</sup>*, et *Opusc. 70, quest. 1, art. 3 ad 6.<sup>m</sup>* His prēmisis sit

## CONCLUSIO.

*Nemo ad usum rationis perveniens potest laborare ignorantia invincibili existentiae Dei, ut Auctoris naturalis.*

36. Dicimus in conclusiōne, ut *Auctoris naturalis*, quia de Deo ut Auctore supernaturāli potest dari ignorantia invincibilis, ut patet in infidelibus negativis. Priusquam ad probatiōnem Conclusiōnis accedāmus, prænotare oportet, ignorantiam esse duplicem, *vincibilem*, scilicet, et *invincibilem*. Vincibilis est quae adhibita morali diligentia vinci potest, ac superari; seu quae superari potest viribus naturae, ac auxiliis gratiae ordinariis. Invincibilis verò est, quae nullā morali diligentia, seu quae nec naturae viribus, nec auxiliis gratiae ordinariis, superari potest, ac vinci. Prima, seu *vincibilis* est voluntaria, vel in se vel in causa; undē culpabilis est; nec à peccato excusans, juxta illud Prophetae, *psalm. 35, v. 4: Nōluit intelligere, ut benè ageret*. Secūda verò, seu invincibilis, est involuntaria, tum in se, tum in causa, ac proinde inculpabilis est, et à peccato excusans: *nam non nisi voluntate peccatur*. August. lib. de duab. anim. c. 10.

Insuper prænotandum est, quod non est necesse, ut illa cognitio, quā ignorantia vinci debet, sit omnino evidens, et demonstrativa; sed sufficit, quod sit probabilis, ita quod nulla occurrat ratio evidens, quae suadeat oppositum. Nam contemnere in hoc casu talem opinionem probabilem, est sese committere periculo amittendi salutem aeternam, cum haec absque Dei cognitione obtineri nequeat: numquam autem licet homini huic periculo sese committere. Vid. S. Alphons. Maria de Liguorio, *Hom.*

*Apost. Tract. 1, de consciēt. c. 3, n. 22.* His prænotatis: Prob. Concl. Ap. Paulus, *Rom. c. 1, vv. 19 et 20*, de Gentilibus, ac Barbaris loquens ait: «quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit.» Ideo autem Apostolus (ibidem) ostendens modum, quod Deus illis manifestavit, subjungit: «Invisibilia enim ipsius à creatura Mundi, per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabiles.» Si ergo Deus etiam Barbaris per ea, quae ab ipso facta sunt, ita manifestat et se, et suam virtutem, ac divinitatem, ut ad eam non attendentes, eamque ignorantes sint inexcusabiles; non obscure indicat Paulus, de Deo non posse dari ignorantiam excusabilem: haec autem darētur si foret invincibilis: nam ignorantia invincibilis excusat à peccato, Vid. D. Thom. 1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> quæst. 76, art. 3: ergo, juxta Apost. Paulum, nemo ad usum rationis perveniens potest laborare ignorantia invincibili existentiae Dei.

37. Prob. 2.<sup>o</sup> David omnes Deum ignorantes pronuntiat reos, dignos irae Dei, et poenae. Psalmo enim 78, v. 6, inquit: «Effunde iram tuam, in gentes, quae te non novērunt:» non autem essent rei, et digni poenā, si haec eorum ignorantia foret invincibilis: ergo, non datur ignorantia invincibilis existentiae Dei. Id, quod confirmat Tertullianus vocans hanc ignorantiam, summam delictorum, ait enim, *Apologēt. c. 17*: «Et haec est summa delicti nolentium recognoscere, quem ignorare non possunt.»

38. Probatur. 3.<sup>o</sup> ratione theologica. Si quis ad usum rationis perveniens, posset invincibiliter, adeoque inculpate, Dei existentiam ignorare; quantumcumque flagitiosus esset, nullus peccati le-

thâlis reus foret: nam peccâti mortâlis grâvitas, et malitia infinita, ex injûria, quæ Deo irrogâtur, repêtitur: atqui, præfâtus homo nullam injûriam, atque offênsam irrogâret Deo, siquidê m nullam injûriam, et offênsam potest irrogâre ei, quem invincibilîtèr, et inculpâtè ignôrat existere; sicut, qui occideret Regem, invincibilîtèr ignôrans esse Regem, non esset reus læsæ Majestâtis; est autem absûrdum, et hæreticum asserere, hómînem ratióne polléntem, et flagitiis deditum non peccâsse; ergo, nemo ratiónis compos potest invincibilîtèr ignorâre Deum ut Auctórem naturâlem existere.

39. Roborâtur hæc râtio. Romæ die 24 Augûsti an. 1690, Alexânder Papa VIII, hanc damnâvit propositiônem: «Peccâtum philosophicum, seu morâle, est actus humânus disconvéniens naturæ rationali, et rectæ ratióni: Theolôgicum verò, et mortâle, est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantúmvis grave, in eo, qui Deum vel ignôrat, vel de Deo actû non cógitat, est grave peccâtum, sed non est offênsa Dei, neque peccâtum mortâle dissólvens amicitiam Dei, neque pœnâ æternâ dignum.» Atqui, si quis posset invincibiliter Dei existéntiam ignorâre, talis propositiô imméritò fuisset damnâta, nam flagitia quæ ille contra ratió nem posset committere, ut furâri, occidere etc. non essent offênsa Dei, quem invincibilîtèr ignorâret; quemâdmodum qui occideret hómînem invincibilîtèr putans non esse hómînem, sed feram, non haberétur, nec esset homicida, nec propriè loquendo esset offênsor hómînis, undè nec damnum hómîni illâtum posset ei imputâri: Sic pâritèr, qui peccâret in Deum, quem in-

vincibilîtèr ignorâret, non posset propriè loquendo habéri ut offênsor Dei, nec ei imputâri inhonorâtio Deo facta, adeoque nec pœnâ æternâ dignus esset. Imò, si dum esset infans, consecútus fuisset per baptismum grâtiâ habitûalem, et Dei amicitiam, quâmvís póstea apud Bárbaros educátus, si ignorántiâ invincibili existéntiæ Dei, innûmera flagitia in hoc statu commisisset, mansisset útique in grâtiâ et amicitia Dei, et non solum dignus non esset pœnâ æternâ, sed cum tali ignorántiâ decédens, vitam æternâ consequerétur, ut consequuntur infântes baptizâti, qui cum ad usum ratiónis non pervenerint, absque ulla Dei cognitióne decédunt. Horum râtio est: quia dum non adest cognitió, non adest voluntârium; dum non adest voluntârium, non adest peccâtum; quia teste D. Augustino *sola voluntâte peccâtur*; ergo, si adest ignorántiâ invincibilis existéntiæ Dei, non datur peccâtum in Deum: rémanet ergo dumtaxât peccâtum philosophicum, quod quidè m sine theolôgico non est admitténdum; ut patet ex propositiône damnâta.

40. Schólion. Diximus in Conclusiône, quòd nemo pervéniens ad usum ratiónis potest laborâre ignorántiâ invincibili existéntiæ Dei. Verúmtamèn sêdulò adverténdum est, instans illud, in quo âliquis ad usum ratiónis pervénit, non esse instans mathemáticum et indivisibile, sed instans témporis morâle, quantúm scilicet requiritur ad deliberándum; quod idèò âliquam pâtitur latitudinem, majórem, vel minórem, pro majóri, vel minóri perspicacitatè ingeniî cujusque individui. Id adnotâvimus, ut clavis habeâtur ad solvènda plûrima arguménta, quæ advêrsus stabilitam Conclusiônem objiciuntur.



## CAPUT II.

## DE UNITATE DEI.

Debellatō hucusque Atheismō Dei existentiam denegante; expedita nobis sese offert via ad debellandum Polithéismum, plūrium Deōrum existentiam dogmatizantem. Semel enim Dei existentia demonstrata, obviam menti ejus Unitas occurrat. Unde scitē Tertullianus, *lib. 1 contr. Marcionem, c. 3*, ajēbat: *Deus si unus non est, non est.*

Perantiquum esse cultum idolōrum, adeoque Polithéismum, nemo inficiari valet, nisi qui sit in Histōria peregrinus. Ex ea enim constat, antē adventum Christi pluralitatem Deōrum propugnasse Homērum, Hesiodum, Chrysippum, et Orphæum, qui nūmerum Deōrum usque ad 262 adāuxit; et post Christi adventum, Marcionitas, et Manichæos duo summa principia, adeoque duos Deos, bonum unum, alterum malum, agnovisse; et Tritheistas, tres Deos asserentes. Mittimus Ægiptios, qui tot colēbant Deos, ut irridens Pōeta de ipsis dixerit:

*O Sanctas gentes! quibus hæc nascuntur in hortis Nūmina!*

Animavertendum dūcimus Idololatriam, seu Polythéismum, haberi posse sinē extēnis Idōlis, aut simulacris arte humanā fabricātis. Hinc D. Thom., 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> quæst. 94, art. 1 ad 4, ait: «Quod ex commūni consuetūdine, quia creatūras quas-  
cūque colēbant Gentiles sub quibusdam imaginibus, impōsitum est hoc nomen Idololatria ad significandum

«quemeūque cultum creatūræ, etiamsi  
«sinē imaginibus fieret.» Si quis ergo in mente sua falsum Nāmen pro Deo vero substitueret, illūdque ut Deum coleret, is verus esset idololātra, quia id quod Deus non est, ut Deum coleret. Hinc Romāni licet annis plūsquam 170, sine simulacris Deos coluerint, teste Varrōne, apud Augustinum, *lib. 4 de Civit. Dei, c. 31*; attamēn idololatriam committēbant, quia, teste Ilalicarnāsseo, *lib. 2*, adorābant Deos, quos Græci colēbant, quibus Numa Pompilius et alios adjecit. Quāntum ad Polithéismi primam originem assignandam non consentiunt Doctōres. Maimōnides censet Henós fuisse primum Polithéismi auctōrem: alii, non sine injūria, à Moyse Polithéismum intrūsum comminiscuntur. Utraque hæc opinio falsō nititur fundamētō, ut vidēre licet apud Berti, *De theologicis disciplinis, lib. 1, Diss. 2, c. 1*. Quamobrem vērū cum Lactāntio, *lib. 2, Instit. c. 14*, dicimus: «Polithéismum, seu Idololatriam, solum capisse post diluvium ex filiis Cham. Is enim, ob detēctam, despectamque Parēntis Noë nuditatem, abdicātus, atque expūlsus, profugus in ea parte consēdit, quæ nunc Arābia nuncupatur, quæ terra de nōmine filii sui dicta est Chanaām, et pōsteri, habitatōres illius, Chananæi. Hæc fuit prima gens, quæ Deum ignoravit, quōniam Princeps ejus, et Sator maledictus à Deo cultum Dei neglēxit, ideōque veræ Divinitatis igno-

«rántiam velút hæreditáriam pósteris  
 «suis reliquit. Qui deindè nímiùm mul-  
 «ticipáti, cum eos angústiae locórum  
 «suórum cápere non possent, vel à pa-  
 «réntibus missi, vel spontè suâ, cum re-  
 «rum penúria cógeret, prófugi ad quæ-  
 «réndas sibi novas sedes húc, atque illúc  
 «dispérsi sunt; et à stirpe sanctæ ra-  
 «dícis avúlsi, novos sibi mores, ac ins-  
 «titúta pro arbitriò condidérunt. Sed  
 «ómnium primi, qui Ægiptum occupa-  
 «vérunt, cœléstia suspícere, atque ado-  
 «râre cæpérunt. Et quia, neque domi-  
 «ciliis tegebántur propter aéris qualita-  
 «tem (nec enim ullis in ea regiône nú-  
 «bibus subtégitur cœlum) cursus syde-  
 «rum, et deféctus notavérunt, dum ea  
 «sæpè venerâtes, curiósius, atque libé-  
 «rius intueréntur. Pósteà deindè por-  
 «téntificas animálium figúras, quas có-  
 «lerent, comméti sunt, quibúsdam  
 «prodígiis (*útique falsis*) inducti. Cæte-  
 «ri autém, qui per terras dispérsi fûe-  
 «rant, admirâtes Eleménta Mundi, Cœ-  
 «lum, Solem, Terram, Mare, sine ullis  
 «imaginibus, ac Templis venerabántur  
 «et his sacrificia in apértò celebrábant :  
 «donec succéssù témporũ potentissi-  
 «mis Rógibus Tempia, et simulácra fe-  
 «cérunt, éaque víctimis, et odóribus có-  
 «lere instituérunt.» Hæc ex Lactántio ;  
 cni concinunt S. Hierónymus, *lib. 2 in*  
*Oséam*, S. Augustínus, *lib. 8 de Civit.*  
*Dei*, c. 24, Vóssius, *de idol.* : Grótius,  
*in expl. Decal.*, et álíi. Qui plura de-  
 sideret circa Politheísmum ádeat D. Tho-  
 mam, 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup>, *quest. 94, art. 1 et 4.*  
 His prælibátis, contra omnes eujuscúm-  
 que géneris Politheístas, sit

## CONCLÚSIO.

*Deus ita est necessariò unus, ut impos-  
 sibile sit esse plures Deos.*

41. Hanc conclusiónem probámus in  
 primis ratió nibus D. Thomæ, 1.<sup>a</sup> *Part.*  
*quest. 11, art. 3.* Deus est essentialitèr  
 singuláris, ergo, est essentialitèr unus :  
 Atqui, quod est essentialitèr unum, im-  
 possibile est, quod sit múltiplex : ergo,  
 Deus ita est necessariò unus, ut impos-  
 sibile sit esse plures Deos. Prob. primùm  
 antecédens : Si Deus non esset essentiali-  
 tèr singuláris, non esset essentialitèr  
 existens : atqui Deus est essentialitèr  
 existens : ergo, Deus est essentialitèr  
 singuláris. Prob. maj. Existéntia non  
 est nisi singulárium ; ergo, si Deus non  
 esset essentialitèr singuláris, non esset  
 essentialitèr existens : atqui Deus est  
 essentialitèr existens, ut suprà demon-  
 strátum est cum Dei existéntiam demon-  
 strávimus, ergo, Deus est essentialitèr  
 singuláris : atqui, quod est essentialitèr  
 singuláre, est essentialitèr unum : ergo,  
 Deus est necessariò, et essentialitèr  
 unus : atqui, quod est essentialitèr  
 unum, impossibile est quòd sit múltip-  
 lex : ergo, Deus ita est necessariò  
 unus, ut impossibile sit esse plures Deos.  
 Hocce ratiocínium in eo fundátur, quòd  
 singuláritas est immultiplicábilis, álias  
 singuláritas posset esse plurálitas, quòd  
 quidem contradicció nem involvit ; undè  
 quod est essentialitèr singuláre, impos-  
 sibile est quòd sit múltiplex, álias si-  
 mul esset singuláre, et plurále : et hinc  
 est, quòd in Divinis Persónis non mul-  
 tiplicátur natúra divína, quia est essen-  
 tialitèr singuláris : undè tres Divinæ Per-  
 sônæ, non sunt tres Dii, sed unus tan-  
 tùm, quia eámdem numérò natúram,  
 adeóque singulárem, habent. Sed de his

fúsiús, cum de Mystério SS. Trinitátis agémus.

42. Prob. 2.<sup>o</sup> Deus est ens infinité perfectum: atqui, impossibile est, dari plura éntia infinité perfectá: ergo, impossibile est, dari plures Deos. Prob. min. Si daréntur plura éntia infinité perfectá, debérent áliquò modò inter se différre, áliás non forent plura. Hoc autém in quo différrent, vel esset perfectio, vel imperfectio: non potest esse imperfectio, quia Ens infinité perfectum nullam inclúdit imperfectiónem; neque potest esse perfectio, quia tunc uni eórum déssset perfectio, quæ adéssset álteri, adeóque illud, cui déssset perfectio, non esset ens infinité perfectum: ergo, impossibile est dari plura éntia infinité perfectá: atqui, Deus est Ens infinité perfectum; ergo, impossibile est dari plures Deos. Vide Lactántium, *lib. 1 Instit. c. 3*, ac Tertullianum libris contra Marciónem, máximè, *lib. 1, c. 3*, et D. Thom., *1 Part. quæst. 11, art. 3*, et *quæst. 103, art. 3 et 4, contr. Gentes, c. 42*, et álibi.

43. Prob. 3.<sup>o</sup> adversùs eos, qui Sacras admittunt Scriptúras. Deuterenóm. *c. 32, v. 39*, Dóminus ait: «Vidéte quòd ego sim solus, et non sit álius «Deus prætèr me.» Isaíæ, *c. 38, v. 16*, hæc legúntur: «Tu es Deus solus.» *Epist. 1.<sup>a</sup> ad Corint. c. 8, v. 4*. «Nullus est Deus nisi unus.» *Marc. c. 12, v. 32*: «Benè, Magister, in veritatè dixisti, quia unus est Deus, et non est «álius prætèr eum.» *Joan. c. 17, v. 3*: «Hæc est autém vita ætérna, ut agnóscant te, solum Deum verum, et quem «misisti Jesum Christum.»

### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

44. Obj. 1.<sup>o</sup> Sicut Deus est essentialitèr *hic Deus*; ita est essentialitèr

*hæc Persóna*: sed hoc non obstantè, fatémur in Deò plures persónas: ergo et fatèri pòssumus esse plures Deos.

Resp. Disting. major. Deus est eòdem modò, essentialitèr *hic Deus*, ac est essentialitèr *hæc Persóna*, nego: diversò modò, concèdo. Explicátur: Deus nóminat áliquid absolutum comprehendens omnem omnínò perfectiónem, adeóque identificans sibi, tum omne absolutum, tum omne relativum: ast verò Persóna Divína nóminat tantum áliquid relativum; et cum relativum debeat esse ad álterum, tantum abest, ut una Persóna Divína áliam exclúdat, quin pótius eam essentialitèr requírat; non enim esset Pater, si non darétur Filius; neque Filius, si non darétur Pater; neque Spiritus Sanctus, si non darétur Spirans, et Spirátus. Undè Persóna Divína ex vi sui concéptus, seu relativi quod nóminat, impórtat pluralitatem: at verò, to *Deus* prætèr singularitatem, ut in probatióibus Conclusiónis osténdimus, impórtat omnipoténtiam, infinitatem, sapiéntiam, æternitatem etc. Undè tres Persónæ Divinæ habent omnipoténtiam, infinitatem, sapiéntiam, æternitatem, non quia sunt tres, sed quia sunt *unum*, id est, quia communicant in una eádemque número, et essentialitèr singulári natúrâ Divinâ. Sicque Deus est essentialitèr *hic Deus* quátenus nóminat id, quod est véluti constitutivum Dei: est verò essentialitèr *hæc persona*, quátenus nóminat relativum, quod in ejus constitutivò inclúditur. Hæc autém ubérius explanabúntur, cum de Trinitate sermo erit.

45. Obj. 2.<sup>o</sup> Ideò non possunt dari plures Dii, quia unus eórum, vel haberet quidquid habet alter, vel non haberet. Si haberet, jam non essent plures, sed unus tantum: si alter eórum non haberet, jam non esset Deus, quia non

habéret omnem perfectiōnem : atqui, discursus iste nihil concludit, quia si quid concluderet, étiam concluderet, non esse tres Persónas in Divinis, sed unam tantum ; nam quælibet illarum, vel habet id, quod habet altera, vel non habet : si non habet, jam non est Persóna Divína, neque Deus ; si habet, hæc persóna ab aliis non distingueretur : ergo, secúnda probatio à nobis allata nihil evincit.

Respon. hanc instántiam iterum promovéri ex ignorántia Mystérii SS. Trinitátis. Una et eadem natúra divína commúnis est tribus Persónis ; et cum natúra divína, útpotè infinita, in se contíneat omnes omnínò perfectiōnes, séquitur, quámlibet Persónam Divinam, in

se habére omnes omnínò perfectiōnes, quin indè sequátur, unam tantum debére esse persónam : nam ut dictum est in solutiōne præcedenti, persóna nóminat quid relativum, et cum relativum sit ad álterum, tantum abest ut una persóna in divinis exclúdat álteram, quin pótius eam requirit, etiámsi singulæ sint æquè perfectæ, ita ut cogámur dicere cum Ecclesiâ Catholicâ ; *qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus*. At si daréntur plures Dii, unus non habéret eámdem número natúram ac alter, si enim habéret non essent plures, sed unus : Ex plúribus autém natúris número distinctis ab invicem, neutra potest esse infinitè perfectæ, adeoque habéntes tales natúras non possent esse Dii.

## CAPUT III.

### DE NATÚRA DEI.

46. Semel stabilitò quòd Deus est, et quòd unus est, ordo doctrinæ póstulat, ut dicámus quid sit.

De Deo autém, cum sit infinitus, nequimus perfectè quid sit cognóscere. Aëtius, ejúsque discipulus Eunómius jactitábant útiqùe se æquè perfectè cognóscere Deum, ac Deus ipse se cognóscit ; SS. verò Patres, eos arguúnt erróris, ac deméntiæ.

Dúplici verò viâ aliquálem Dei cognitiōnem póssumus adquirere : Primò per viam negatiōnis, removéndò ab eo imperfectiōnes ; et hoc est pótius scíre *quid non sit, quàm quid sit*. «Deus inef-

«fábilis est, inquit August. *in psalm.* «85, facilius dicimus quid non sit, «quàm quid sit. ¿Terram cógitas? Non «est hoc Deus. Mare cógitas? Non est «hoc Deus etc.» Secúndò: per viam affirmatiōnis; tribuendo ei scilicet perfectiōnes creaturárum, nedum semòtis imperfectiōnibus, sed etiám modò longè excellentióri. Sic cum eòdem August. *lib.* 5 *de Trinit.* c. 1 : «Intelligimus Deum «sine qualitate bonum; sine quantitate «magnum; sine indigéntia creatórem; «sine sitù præsentem.... sine ulla sui «mutatiōne mutabilia faciéntem, et nihil «patiéntem.» Et *Serm. de verbis Apost.*



«Ómnem creatúrâ suam excédit....  
 «Si enim quæras magnitudinem, major  
 «est; si pulchritudinem, pulchrior etc.»  
 Quod et Job, c. 11, vv. 8 et 9, exp-  
 préssit inquires: «Excelsior cælo est,  
 «et quid facies? Profundior inférnò, et  
 «undè cognoscēs? Lóngior terrâ men-  
 «súra ejus, et látior mari.»

Ex iis duâbus viis, illa, quæ procé-  
 dit per modum negatiónis, removéndò à  
 Deò imperfectiões, magis aptatur nos-  
 træ cognitiónis tenuitatì, id quod docet  
 D. Thom, 1 *contr. Gent. c. 14*, in-  
 quies: «Est autè viâ remotiõis utén-  
 «dum, præcipuè in consideratiõe divi-  
 «næ substantiæ. Nam divína substantia  
 «ómnem formam, quam intellectus nos-  
 «ter attingit, suâ immensitatè excédit:  
 «et sic ipsam apprehendere non pôssu-  
 «mus, cognoscendò quid est; sed ali-  
 «quâlem ejus habémus notitiâ, cog-  
 «noscendò quid non est. Tantò enim ejus  
 «notitiæ magis appropinquâmus, quantò  
 «plura per intellèctum nostrum ab eo  
 «potérimus removère: tantò enim unum-  
 «quodque perfectiùs cognoscimus, quan-  
 «tò differentias ejus ad alia, pleniùs in-  
 «tuémur... sed quia in consideratiõe  
 «substantiæ divinæ... distinctiõnem ejus  
 «ab aliis rebus per affirmativas diffe-  
 «rentias accipere non pôssumus; opór-  
 «tet eam accipere per differentias nega-  
 «tivas.»

Hunc ergo ordinem cum D. Thom, 1  
*Part. quest. 3*, insequentes, sit

## I. CONCLUSIO.

*Deus non est corpus.*

47. Hæc conclusio stabilitur contra  
*Antropomorphitas*, qui Deò corpus hu-  
 mânium affingebant. Antropomorphita  
 est nomen ex duâbus vóciibus græcis  
 conflátum, videlicet, *Antropos*, et *Mor-*

*pha*: *Ántropos*, idem est ac homo; et  
*Morpha*, idem ac forma, spécies, statû-  
 ra. Quisnam autèm fúerit primus hujús-  
 ce delirii auctor, non satis constat; hóc  
 morbò laborâsse quosdam ex Judæis  
 simplices, simul et Tertullianum, *qui*  
*Deum corporalibus lineamentis figurâ-*  
*bant*; nec non, et Manichæcs, qui  
 «quamdam infinitam lucis substantiam,  
 «per infinitum spátium disténtam, Deum  
 «existimábant,» tradit D. Thom, 1,  
*contr. Gent. c. 20*.

48. Nos non præterit, quosdam eniti  
 ad absolvéndum Tertullianum ab hóc er-  
 róre: nihilominus apud August., *epist.*  
*157, modò 190*, ad *Optátum, c. 4*, lé-  
 gimus, quòd postquàm dixisset, Ter-  
 tullianum contèndere, ánimas humanas  
 non esse spíritus, sed còrpora; subdit  
 idem August: «Neque hoc Tertullianum  
 «somniaſſe mirandum est: qui etiàm  
 «ipsum Creatórem Deum, non esse nisi  
 «corpus opinâtur.» Quamvis idem Au-  
 gust., *lib. 10 de Genes. ad litteram*  
*c. 25*, addat, Tertullianum hunc erró-  
 rem retractâsse: notat enim de ipso,  
 quòd, *lib. de Anima, cap. 7*, dixerit:  
 «Omne corporále passibile est.» Undè  
 S. August. ait: «Dèbuit ergo (Tertul-  
 «lianus) mutâre senténtiam, quâ paulò  
 «superiùs dixerat: etiàm Deum Corpus  
 «esse. Nequè enim árbitor, ita eum  
 «desipuisse, ut etiàm Dei natúrâ passí-  
 «bilem créderet.»

49. Antropomorphitarum errórem vi-  
 dentur præformâsse Seléucas, et Hér-  
 mias, Gálatae, qui Deum esse corpóreum  
 dixerunt. Hunc errórem, suum fecit  
 Audæus, natiõe Syrus, tempóribus  
 Valéntis Imperatóris, et Dámasi Papæ,  
 annò 380, qui, ut refert Theodorétus,  
*lib. 4, Hist. c. 10*, stultè interprétatus  
 hæc verba, «Faciamus hóminem ad  
 «imáginem, et similitúdinem nostram,»  
 Deum humanâ formâ præditum esse exis-

timávit, et corpóris membris circúmdatum esse, crédidit, Divinæ Scripturæ mentem, haúdquaquam percipiens. Hic error per Syriam promulgátus, póstea annò 395 Theodósio Senióre, Imperátore, et Siriciò Papà, nequitià quorúmdam virórum, qui dicébántur Vadiáni, per Ægyptum latè propagátus fuit, ubi Antropomorphitarum nomen consecúti sunt. His adhæsit Mahométes annò 630. Heráclio Imperátore, et Honóriò I. Papà, in suò enim Alcoránò pòsuit, Deum, etsi habítantem in Altíssimis, tamèn esse ens corpóreum. Contrà hos omnes ergo

50. Prob. Conclusio 1.<sup>o</sup> Deus est spírítus, ut légitur Joan. c. 4, v. 24, et 2.<sup>a</sup> ad Corínt. c. 3, v. 17, atqui, spírítus est substántia immateriális: ergo Deus est substántia immateriális: atqui, substántia immateriális non est corpús, omne enim corpus substántia materiális est: ergo, Deus non est corpus.

51. Quidam enerváre nitúntur hanc ratiómem, contendéntes etiám spírítum esse substántiam materiálem, inníxi verbis, *Act. Apost. c. 2, v. 2*: «factus est repéntè de cælò sonus, tamquam «adveniéntis spírítus veheméntis,» ubi tó spírítus significat ventum. Séd pérerám: nám licèt áliquæ res corpóreæ quandóque vocéntur spírítus, numquam tamèn eò sensù, quò Deus spírítus nominátur. Nám, Deus ita nominátur spírítus, qui sit imménsus: légitur enim Baruch, c. 3, v. 25: «Magnus est, et «non habet finem: excélsus, et immén-  
sus:» adeóque nulli loco alligátus, sèd ubíque præsens; quod quidèm nulli rei corpóreæ aptári potest. Deus ita est spírítus, ut spírítu potiùs, quàm corpore sit coléndus: dixit enim Christus, *Joan. c. 4, v. 24*: «Spírítus est Deus: «et eos, qui adorant eum, in spírítu, et «veritatè opórtet adoráre.» Quarè D. August., *Tract. 15, in Joánnem*, supér

illa Christi verba, *Joán. c. 4, v. 21*: «Venit hora, quandò neque in monte hóc, «neque in Hierosólymis adorábitis Patrem, inquit: Quare Pater tales quæ-  
rit, qui adórent eum, non in Monte, «non in Templò, sed in spírítu et veritáte? Spírítus est Deus. Si corpus «esset Deus, opórtébat, eum adorári in «monte, quia corpóreus est Mons; opórtébat eum adorári in Templò, quia «corpóreum est Templum.» Ecclesiá, cujus est de verò sensù Scripturárum judicáre, sempèr ténuít, et dócuit, Deum ita esse spírítum, quòd sit substántia prorsùs ab omni matéria defæcata; quod ut patet de nullò corpore dici valet: undè nomen spírítus modò longè divérsò tribúitur corpóribus, ac Deò.

52. Prob. 2.<sup>o</sup> hac D. Thom. ratióne, 1 *Part.*, *quest. 3, art. 1*, Deus est id, quod est nobilíssimum in éntibus. Impossibile est autèm áliquod corpus esse nobilíssimum in éntibus, quia omne corpus, aut est vivum, aut non vivum. Corpus autèm vivum, maniféstum est, quòd sit nobiliùs corpore non vivò: corpus autèm vivum, non vivit, in quantum est corpus, quia sic omne corpus viveret. Opórtet igitúr, quod vivat per áliquid áliud; sicut corpus nostrum vivit per ánimam. Illud autèm per quod vivit corpus, est nobiliùs quàm ipsum corpus. Ergo, cum Deus sit ómnium éntium nobilíssimus, impossibile est quòd sit corpus.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

53. Obj. 1.<sup>o</sup> Omne figurátum est corpus, cum figúra sit términus quantitátis, quæ est própria corpóris: Deus autèm est figurátus, cum scriptum sit, *Genes. c. 1, v. 26*: «Faciámus hóminem ad imáginem, et similitúdinem «nostram,» et imágo figúram significet,

secundum illud, *Hebræor. c. 1, v. 3*, «cum sit splendor gloriæ, et figura, id est imago substantiæ ejus:» ergo cum Deus sit figuratus, est corpus.

Resp. cum D. Thom.: «Quod homo dicitur esse ad imaginem Dei, non secundum corpus, sed secundum id, quod homo excelsit alia animalia: unde, *Genes. c. 1, v. 26*, postquam dictum est; faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram, sequitur, ut præsit piscibus maris etc. Excelsit autem homo omnia animalia quantum ad rationem, et intellectum: unde secundum intellectum, et rationem, quæ sunt incorporea, homo est ad imaginem Dei.» Ergo ex hoc, quod homo, qui corpore constat, sit factus ad imaginem Dei, nequit inferri, Deo inesse corpus, sed homo non secundum corpus, sed secundum animam, quæ spiritus est, sit ad imaginem Dei.

54. Obj. 2.<sup>o</sup> Corpus est, quod habet trinam dimensionem: atqui, Sacra Scriptura tribuit Deo trinam dimensionem; dicitur enim, *Job. c. 11, v. 18*: «Excelsior cælo est.... profundior inferno.... longior terrâ mensura ejus, et latior mari.» Similiter Scriptura tribuit Deo partes corporeas; dicitur enim, *Job. c. 4, v. 4*: «Si habes brachium ut Deus:» *psalm. 33, v. 16*: «Oculi Domini super justos:» et *psalm. 117, v. 16*: «Dextera Domini fecit virtutem etc.» Ergo Deus est corpus.

Resp. Sacra Scriptura dicit de Deo hæc, et alia corporalia, non per proprietatem, sed per similitudinem. Nam ut ait D. Thom., *1 Part. quæst. 3, art. 1, in responsione ad 3*: «Partes corporeæ attribuuntur Deo in Scripturis, ratione suorum actuum, secundum quamdam similitudinem; sicut actus oculi est videre, unde oculus de Deo dictus significat virtutem ejus ad videndum

«modò intelligibili, non sensibili, et simile est de aliis partibus.» Hinc idem S. Doctor ibidem ad 1: «Cum S. Scriptura trinam dimensionem Deo attribuit, sub similitudine quantitatis corporeæ, quantitatem virtutalem ipsius designat; utpotè per profunditatem, virtutem ad cognoscendum occulta; per altitudinem, excellentiam virtutis super omnia; per longitudinem, durationem sui esse; per latitudinem, affectum dilectionis ad omnia. Vel, ut dicit Dionysius, *c. 9 de Divin. Nom.* per profunditatem Dei, intelligitur incomprehensibilitas ipsius essentiae; per longitudinem, processus virtutis ejus omnia penetrantis; per latitudinem verò, superextensionem ejus ad omnia, in quantum, scilicet sub ejus protectione omnia continentur.

His conformiter, S. Augustinus, *epist. 148, olim 111, ad Fortunat. c. 4*, scribebat: «de membris Dei, quæ assidue Scriptura commemorat, ne quisquam secundum carnis hujus formam, et figuram nos esse crederet similes Deo; propterea eadem Scriptura, *psalm. 16, v. 8*, et alas habere Deum, dicit, quas nos utique non habemus. Sic ergo, alas cum audimus, protectionem intelligimus; sic et cum audimus manus, operationem intelligere debemus; et cum audimus pedes, præsentationem; et cum audimus oculos, visionem, quam cognoscit; et cum audimus faciem, notitiam, quam innotescit; et si quid aliud eadem Scriptura tale commemorat, spiritaliter intelligendum. Neque hoc ego tantum, aut ego prior; sed omnes, qui qualicumque intelligentiâ resistunt eis, qui ob hoc Antropomorphitæ nominantur.



## II. CONCLUSIO.

*Deus non est compositus ex materia, et forma.*

55. Postquam D. Thomas stabilivit, *art. 1.* Deum non esse corpus, instituit, *art. 2.* hoc præsens quæsitum. Nec superflue, ait Cajetanus, quia quamvis secundum rei veritatem omne, et solum corpus materiâ, et formâ constet; non tamen omnes hoc concedunt. Fuerunt enim quidam, de quibus loquitur Gregorius Nazianz. *orat. 34.* et Damasc., *lib. 1, cap. 4.* qui admittébant aliquod corpus simplex, utpotè celeste, carens materiâ, et formâ. Quidam verò arbitrâti sunt, aliquid posse esse ex materiâ, et forma compositum, et tamèn non esse corpus; et hujusmodi composita putâbant esse Angelos. Hinc est, quòd non superflue, sed jurè meritòque D. Thomas non contentus ostendisse, Deum non esse corpus, resolvit ultèrius, quòd nec est ex materiâ et formâ compositus. Quod et nos assumimus probandum innixi doctrinæ S. Doctoris.

56. Prob. 1.<sup>o</sup> Deus est actus purissimus: Atqui, in actu purissimo nulla est, neque esse potest, materiâ: Ergo, in primis, Deus non est compositus ex materiâ. Prob. major. Deus in se continet omnes omnino perfectiones possibiles, alias posset excogitari aliquod ens perfectius eò, quod implicat: Atqui, ens continens in se omnes omnino perfectiones possibiles est actus purissimus: Ergo, Deus est actus purissimus. Prob. minor. Omnis perfectio est per aliquem actum: Ergo, ens continens in se omnes omnino perfectiones possibiles, est actus purissimus, non includens aliquam potentiam passivam ad recipiendum actum, cum omnes habeat, adeoque dumtaxat

actum includens. Prob. antec. exemplis, ut res clarius fiat. Homo est perfectus in genere scientiæ, non cum potest esse sciens, sed cum actus est sciens, seu, quod in idem redit, cum habet actum scientiæ. Est perfectus in genere virtutis, non cum illam potest habere, sed cum actus habet virtutem. Est perfectus in genere pulchritudinis, non cum potest esse pulcher, sed cum actus pulcher est. Aqua est perfectè calida, non quando calida esse potest, sed quando habet actum caloris. Aer est perfectè illuminatus, non quando potest recipere, sed quando recipit actum lucis. Et sic de omnibus aliis, quæ dicuntur et sunt perfecta in aliquo genere, non quando possunt recipere, sed quando retinent actum perfectionis illius generis. Ergo, omnis perfectio est per aliquem actum. Ergo, ens in se continens omnes omnino perfectiones possibiles est actus purissimus, non includens nisi actum; sicut lux purissima dicitur, quæ nullam umbram includit. Prob. minor. in actu purissimo includente omnes perfectiones possibiles, nulla reperiri potest potentia passiva, seu receptiva actus; quia alias actus non haberet, sed dumtaxat posset habere perfectionem aliquam: atqui, materiâ ex sui natura non importat actum, sed dumtaxat potentiam ad recipiendum actum: ergo, in actu purissimo nulla est, neque esse potest materiâ. Probatur minor exemplis: materiâ ex sui naturâ non importat quòd sit ferrum, alias omnis materiâ esset ferrum, neque quòd sit lignum, aut aqua, aut terra, alias omnis materiâ esset lignum, aut aqua, aut terra etc. sed suapte naturâ importat potentiam ad recipiendum id per quod fit ferrum, lignum, lapis, terra, etc. Ergo, materiâ ex sui naturâ non importat actum, sed tantum nudam potentiam ad recipiendum actum. Undè D. August.



eam vocat *propè nihilum*, eò quòd nihil hàbeat de perfectione entis, nisi potentiam ad perfectionem, seu actum recipiendum, sicut tenebròsum nihil habet de luce, nisi habendæ lucis potentiam. Ergo, cum in Deò sint actû omnes perfectiones possibiles, in Deò nec reperitur, nec reperiri potest matéria, quæ ex se nullam invòlvit perfectionem, seu actum; sed dumtaxat meram potentiam ad perfectionem, seu actum recipiendum.

57. Corollarium: Indè spontè suâ fluit, Deum non esse compositum ex formâ; nam ea, quæ dicuntur composita ex formâ, constant etiam potentia receptiva illius formæ; sicut album componitur ex albedine, et subiectò albedinem recipiente. Undè Deus non est compositus ex formâ, sed est ipsa forma purissima, seu actus purissimus.

58. Prob. 2.<sup>o</sup> Omne compositum ex matéria, et formâ, est bonum, seu perfectum per participationem, videlicet, magis, vel minus, secundum quòd matéria, magis, vel minus, participat formam; sicut aqua est magis, minusve calida, secundum quòd magis vel minus participat formam caloris; aer est magis, vel minus lucidus, secundum quòd magis, vel minus participat de luce etc. Ergo, si Deus compositus esset ex matéria, et formâ, esset perfectus, seu bonus, per participationem. Hoc autem est impossibile: nam Deus est bonus per essentiam; siquidem Deus ita est bonus et perfectus, ut eò melior, et perfectior excogitari nequeat: bonò autem per participationem excogitari valet bonum perfectius, scilicet bonum per essentiam: sicut in genere ignis, id quod est ignis per essentiam, perfectus est lignò, vel ferrò ignitò per participationem; in genere lucis id quod est lux per essentiam, perfectius est lucidò per participationem etc. Ergo, bonum, et perfectum

per essentiam, melius et perfectius est bonò per participationem: cum ergo Deus sit ita bonus, et perfectus, ut eò aliud melius, ac perfectius excogitari nequeat, est bonus, et perfectus, non per participationem, sed per essentiam. Hanc rationem videtur ipsum Christum innuere cum, *Luc. c. 18, v. 19*, dixit: *nemo bonus, nisi solus Deus*: quod quidem intelligendum est de bonitate per essentiam: nam certum est, alia esse bona per participationem: quia, *Gen. c. 1, v. 31*, legitur: «Viditque Deus «cuncta quæ fecerat, et erant valde bona,» et Ecclesiastici, *c. 39, v. 21*. «Opera Dòmini univèrsa bona valde.» Deus ergo non est compositus ex matéria, et formâ; sed est forma purissima, utpote actus purissimus non receptus in matéria, adeoque ab ipsâ non limitatus, nec depræssus.

59. Scholion. Etsi Scriptura videatur tribuere Deo animam, quæ est forma materiæ, ut Hebræor., *c. 10, v. 38*; et passiones, utpote iræ, etc. quæ non sunt nisi in habente materiâ; observandum est tamèn, hujusmodi non attribui Deo secundum proprietatem, sed secundum similitudinem actûs, vel effectûs: sicut enim, ut ait D. Thom. *1 Part. q. 3, art. 2 ad 1*: «quòd vòlumus aliquid nobis, ex anima nostra «est: undè illud dicitur esse plàcitum «animæ Dei, quod est plàcitum voluntati ipsius.» Et *ibidem ad 2*, «quia «pròprium est irati punire, ejus punitio «ira metaphòricè vocàtur.» Quod quidem dicendum paritèr est de aliis passionibus, quæ Deò quandoque tribuuntur. *Vid. Obj. 2.<sup>o</sup> num. 54.*

### III. CONCLUSIO.

*Deus non distinguitur à suâ essentiâ, vel naturâ; sed est idem quod sua essentia, vel natura.*

60. Antequàm probétur conclusio, opportunum ducimus præmonere, to *Deus* esse nomen conerétum impòrtans deitatem, et id quod deitatem habet; nomen autèm essentia, seu natura, est nomen abstractum, impòrtans tantùm formam, seu deitatem. Assérimus ergo, quòd Dèitas, et habens deitatem in Deò sunt unum, et idem. Hæc conclusio est contra Abbàtem Joachim, et Gilbertum Porretànum: et hisce moméntis evincitur.

61. 1.º De Deò dicitur, non solùm quòd est vivens, sed etiàm quòd est ipsa vita, ut patet, *Joan. c. 14, v. 6*: «Ego sum via, veritas, et vita:» sicùt autèm se habet vita ad vivéntem, ita Dèitas ad Deum; nam Deus est id, quod habet Deitatem, sicùt vivens est id, quod habet vitam: ergo sicùt in Deò est idem vivens, ac vita; ita et Deus, ac Dèitas. Ita arguit D. Thom. 1 P. q. 3, art. 3.

62. 2.º In Conciliò Lateranénsi, cap. *Damnâmus*, Tit. *De Summa Trinit.* habemus definitum contra Abbàtem Joachim, quòd tres Persônæ Divinæ sunt una essentia, seu natura: et in Conciliò Reménsi damnata fuit expositio Gilberti Episcopi Pictaviënsis, quâ dicebat: Pater est veritas; id est verus: Filius est veritas; id est verus: Spîritus est veritas; id est verus: et hi tres simul, non tres veritates, sed una veritas; id est unus verus. Contrà quam expositionem exclâmat S. Bernârdus, *serm. 80 in Cantic.*: «O obscuram, perversâmq; explanationem! Quàm vèrius, sanius-que per contrârium ita dixisset: Pater

«est verus, id est veritas: Filius est verus, id est veritas: Spîritus S. est verus; id est veritas: et hi tres unus verus, id est una veritas. Quod quidèm fecisset, si sanctum dignaretur Fulgéntium imitari, qui ait: Una quippè veritas unius Dei, imò una veritas unus Deus etc.» In eòdem Sermône idem Bernârdus hæreticos censet illos, qui magnitudinem, quâ magnus est Deus, et bonitatem, quâ bonus; et sapiéntiam, quâ sapiens; et divinitatem, quâ Deus, Deum non esse impiissimè disputant.

63. 3.º Probâtur ex D. Augustîno, *lib. 5 de Trinit., cap. 11*, dicente: «Sicùt Trinitas unus Deus dicitur, magnus, bonus, æternus, omnipotens; idémque ipse sic sui dici potest Dèitas, ipse sua magnitudo, ipse sua bônitas, ipse sua æternitas, ipse sua omnipoténtia.» Insupèr idem Augustînus, *lib. 11 de Civit. Dei, cap. 10*, ait: «Proptèr hoc itaque Natura divina dicitur simplex, cui non sit âliquid habere, quod vel possit amittere, vel âliud sit habens, âliud quod habet; sicut vas âliquem liquorem, vel corpus colorem, aut aër lucem, aut ânima sapiéntiam. Nihil enim horum est id quod habet; nam neque vas liquor est, nec corpus color, aut aër lux, neque ânima sapiéntia est. Hinc est, quòd etiàm privâri possunt rebus, quas habent, et in âlios hâbitus, vel qualitatés verti, atque mutâri, ut et vas evacuétur humóre, quò plenum est, et corpus decolorétur, et aër tenebrétur, et ânima desipiat.» Quibus verbis docet Augustînus, nec distingui posse inter Deum habéntem Deitatem, et Deitatem, quam habet; et insupèr nihil eòrum, quæ Deus habet, illi deficere umquàm posse.

64. Prob. 4.º ratióibus, quibus S. Bernardus Gilbertum urgébat. 1.º Si id, quod est Deus non esset id quod est

Deus, nimirum, si Deus non esset sua Déitas, jam esset compósitus ex Deo, seu habente Deitatem, et ex eò, quò est Deus, seu, Deitate; sicùt, quia homo, id est, habens humanitatem non est humanitas, homo est compósitus ex humanitate, et habente ipsam; et homo, et humanitas, duæ res sunt: sed, Deus, et Natúra Dei, est quid unum omninò simplex, ut definitum fuit in Concilio Lateranensi IV, cap. *Firmiter*. Ergo, Deus, id est, id, quod habet Deitatem, à Deitate non distinguitur. Undè S. Bernardus, *lib. 5 de Consider.*, cap. 7, Gilberti discipulos perstringens, eis aiébat: «Asséritis ergo dúplicem Deum, et «non ad merum simplex pervenistis, «neque ad id, quò meliùs cogitari non «potest.» 2.º Idem S. Doctor, *serm. 80 in Cantic.*, sic peregrinè ratiocinatur. Déitas, aut Deus est, aut àliquid, quod non est Deus, aut nihil: Atqui, Déitas non potest esse nihil, cum sit ipsa natúra divína, quà est Deus, et sine quà non esset Deus; sed nec dici potest, quòd Déitas sit àliquid, quod non est Deus; quia vel esset minor Deò, vel major, vel par: non potest Déitas esse minor Deò, quia est id, quò Deus est, et proindè quid infinitum, sicut Deus: non potest Déitas esse major Deò, aliàs Déitas esset summum bonum, et tamèn in hypòthesi, sub quà procédimus, non esset Deus, quod quidèm est impossibile, cum impossibile sit, summum bonum non esse Deum: nec potest Déitas esse par Deò, si ab ipsò distinguerétur; aliàs duo essent summa bona, et non unum, quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod Deus, seu habens Deitatem, sit ipsa Déitas; et Déitas ipse Deus.

65. Prob. 5.º ratióne D. Thomæ, 1 p. q. 3, art. 3. Ut hæc ratio D. Thomæ magis nota fiat, ac perspécta Tyrónibus, præmonéndum dúcimus, quòd eum

D. Thomas in hac sua ratióne mòx adducenda ait: «In substántiis compósitis «ex matérià et formà distinguuntur «suppósitum, et natúra, sive essentia,» sumit suppósitum, non adæquatè, sed inadæquatè; suppósitum namque adæquatè sumptum duo impórtat suprà natúram. Primum sunt princípia individuántia, seu, quæ natúram faciunt individuum; et hæc princípia individuántia, in rebus corporálibus, puta in hómine, sunt hæ carnes, hæ ossa, hæ figúra etc. hæc enim non includuntur in humanitate, si enim in humanitate includeréntur, invenirentur ubicúmque esset humanitas, quod non contíngit, cum humanitas sit in ómnibus individuís specièi humanæ, in quibus ómnibus tamen non sunt éadem carnes, éadem ossa, éadem figúra etc. tamèn tália princípia individuántia in hómine individuò, puta Petrò, includuntur. Álterum, quod suppósitum impórtat suprà natúram, est *subsistentia*, quæ addit supra natúram, «ut hæc non égeat álteri communíari ad hoc ut existat, et operétur.» Dicimus *non égeat*, quia natúra divína, quámvis sit subsistens, est tamèn ultérius comunicábilis tribus Persónis, quod tamèn non est ex indigéntià, seu debilitate natúræ divínæ, sed ex ejus infinitá fecunditate.

Quandò ergo D. Thomas ait: *in rebus compósitis ex matérià et formà distinguuntur suppósitum, et natúra*; sumit suppósitum, proùt solùm addit princípia individuántia, ut liquet ex exemplò, quod affert, ut mòx vidébimus; non autèm proùt suppósitum impórtat subsistentiam; in prædictis ergo verbis S. Doctor accipit suppósitum solùm pro individuò natúræ.

Hæc consultò annotávimus, ne ex ratióne D. Thomæ mòx adducenda quíspiam colligeret, in Ángelis suppósitum



adæquatè sumptum non distingui à natūra, quod quidè negat idem D. Thomas, 1 p. q. 50, art. 2 ad 3, q. 75, art. 5 ad 4, lib. 2 contra Gentes, c. 52, quæst. de spiritalibus creaturis, art. 1 ad 8 et quodlibet. 2, art. 4, et rectè quidè, nam Àngelus non est suum esse, ut suò locò ostendèmus. His prænotatis, probàtur conclusio ratiòne D. Thomæ.

66. In rebus compositis ex materià, et formà, necesse est quod differant natūra, vel essèntia, et suppositum: quia essèntia, vel natūra, comprehendit in se illa tantum, quæ cadunt in definitiòne specièi; sicut humanitas comprehendit in se ea tantum, quæ cadunt in definitiòne hominis: his enim homo est homo; et hoc significat humanitas, hoc scilicet quod homo est homo. Sed materia individuális, cum accidentibus omnibus individuántibus ipsam, non cadit in definitiòne specièi, non enim cadunt in definitiòne hominis hæ carnes, et hæ ossa, aut albèdo, vel nigrèdo, vel àliqua hujusmodi: undè hæ carnes, et hæ ossa, et accidentia designántia hanc materià, non concluduntur in humanitate; et tamèn in eò, quod est homo, includuntur: undè id, quod est homo, habet in se àliquid, quod non habet humanitas: et proptèr hoc non est totalitèr idem, homo, et humanitas; sed humanitas significatur, ut pars formális hominis, quia principia definièntia habent se formalitèr respectu materiæ individuántis. In his igitur, quæ non sunt composita ex materià et formà... opòrtet, quòd ipsæ formæ sint supposita subsistèntia, id est, ex seipsis impòrtant principium individuatiònis, non mutuantes ipsum à materià, quæ carent; undè in eis non differt suppositum, id est, individuum et natūra. Et sic cum Deus non sit compositus ex materià, et for-

mà, ut ostèsum est conclusiòne præcedènti, opòrtet, quòd Deus sit sua Deitas, sua vita, et quidquid àliud sic de Deo prædicatur. Hæc ex D. Thom, 1 part. q. 3, art. 3.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

67. Obj. 1.<sup>o</sup> Si Deus esset sua Deitas, seu natūra, cogerèmus dicere, quòd sicut Deus est incarnatus, ita quoque Deitas, seu natūra Divina sit incarnata: hoc autèm dici nequit: ergo, Deus non est sua Deitas. Hic scrìpulus, àdeò detèrruit Gilbertum Porretanum, ut eum ànxium detinèret à confitèndò Deum esse suam Deitatem.

Respondèmus cum D. Thom, 1 part. q. 39, art. 5: «Quòd ad veritatem locutionum non solum opòrtet considerare res significatas, sed etiàm modum significandi (id quod D. Thom. demonstravit ibidèm, art. 4). Licet autèm secundum rem sit idem Deus, quod Deitas, non tamèn est idem modus significandi utrobiquè. Nam hoc nomen Deus, quia significat divinam essèntiam in habènte, ex modo suæ significatiònis naturalitèr habet quòd possit supponere pro Personà. Et sic ea, quæ sunt propria personarum, possunt prædicari de hoc nómine Deus; ut dicatur, quod Deus est gènitus, vel gènerans. Sed hoc nomen essèntia non habet ex modo suæ significatiònis, quòd supponat pro personà, quia significat essèntiam ut formam abstractam.» Idem docet D. Thom., 3 part. q. 16, art. 5 ad 1, ubi ex diversitate modi significandi infert, quòd «quædam dicuntur de Filiò Dei, quæ non dicuntur de Divinà natūra; sicut dicimus, quòd Filius Dei est gènitus, non tamèn dicimus, quòd natūra Divina sit gènita. Et similiter in mystèriò Incarnatiònis dicimus,



«quòd Filius Dei passus est : non autem «dicimus, quòd Divina natūra sit passa.» Undè ad argumentum dicendum, dist. maj. Si Deus esset sua Dèitas tum quoad rem significatam, tum quoad modum significandi, cogeremur etc. conc. maj. Si Deus esset sua Dèitas tantum quoad rem significatam, non verò quoad modum significandi, cogéremur etc. neg. maj.

68. Obj. 2.<sup>o</sup> Si Deus esset sua essentia, vel incideremus in errorem Árii dogmatizantis in divinis esse tres essentias, prout sunt tria supposita; vel incideremus in errorem Sabellii dicentis de suppositis divinis omnia, quæ de Deitate dicuntur; adeoque unam esse tantum Personam, sicut una tantum est Dèitas. Ergo, etc. Ita Gilbertus Porretanus.

Resp. iisdem ferè verbis, quibus in præcedenti solutione, dist. anteced. Si essentia Divina, et suppositum Divinum essent idem tam ex parte rei significatæ, quam ex parte modi significandi, concedo : si sunt idem tantum ex parte rei significatæ, non verò ex parte modi significandi, nego. Récole dicta in solutione præcedenti.

69. Obj. 3.<sup>o</sup> S. Hilarius ajébat : «non «idem est natūra (Divina) quod est res «natúræ, sicut non idem est homo, et «quod est hominis; nec idem ignis, et «quod est ipsius ignis; et secundum «hoc, non idem est Deus, et quod est «Dei, (scilicet natúra),» ergo, etc.

Resp. Dist. anteced. Secundum Hilarium, non est idem natúra (Divina) quod est res natúræ, quoad modum intelligendi, et significandi, concedo : quoad rem, nego. Hanc fuisse mentem Hilarii, ipse declaravit, lib. 2 de Trin. n.<sup>o</sup> 32, ubi expónens illud Apóstoli, 2.<sup>a</sup> ad Cor. c. 3, v. 17: «Dóminus spirítus est; ubi autem Spíritus Dómini

«ibi libértas, ait: Discrevit, ad intelligentiæ significatióem, eum qui est, «ab eò cujus est. Non enim habere, haberi quæ, unum est; neque eadem significatió contémnet eum, atque ejus.» Ex quibus patet, Hilarium distingüere solò modò significandi rem natúræ, seu qui est, ab ipsa natúra.

70. Obj. 4.<sup>o</sup> Nihil potest dici esse in seipsò; sed essentia, vel natúra Dei, quæ est Dèitas, dicitur esse in Deò: ergo, Deus non est sua essentia, vel natúra.

Resp. cum D. Thom, 1.<sup>a</sup> part. q. 3, art. 3 ad 1: Dist. maj. Nihil potest dici esse in seipsò, quod neque secundum rem, neque secundum modum intelligendi, sit distinctum, concedo: quod non est secundum rem, benè verò secundum modum intelligendi, distinctum, nego. Páritèr, disting. minor: essentia, vel natúra Dei dicitur esse in Deò, à quò non distinguitur secundum rem, benè verò secundum modum intelligendi concedo: à quo non distinguitur neque secundum rem, neque secundum modum intelligendi nego. «De rebus simplicibus, inquit ibidè D. Thom, loqui «non possumus nisi per modum compositionis, à quibus cognitióem accipimus, et ideò de Deò loquéntes útimur «nominibus concrétis, ut significemus «ejus subsisténtiam, quia: apud nos non «subsistunt nisi compósita; et útimur «nominibus abstráctis, ut significemus «ejus simplicitátem. Quod ergo dicitur «Dèitas, vel víta, vel áliud hujúsmodi «esse in Deò, referéndum est ad diversitátem, quæ est in acceptiône intellectus nostri, et non ad áliquam diversitátem rei.»

71. Neque tamèn, ut óptimè advértit Sylvius, intelléctus noster debet dici falsus, dum cóncepit ut diversá, quæ sunt idem: quia per talem concéptum non ásserit esse diversitátem in re; sed

ostendit se intelligere secundum modum sibi convenientem. Id quod prædixit D. Thom., 1 part. q. 50, art. 2, inquit: «non est necessarium, quod ea, quæ distinguuntur secundum intellectum, sint distincta in rebus: quia intellectus non apprehendit res secundum modum rerum, sed secundum modum suum.» Vid. Lib. 1 contr. Gent., c. 37.

#### IV. CONCLUSIO.

*In Deo idem est essentia, et existentia: adeoque Deus est sua existentia, sicut est sua essentia.*

72. Prob. 1.<sup>o</sup> Si existentia Dei non esset idem, ac ejus essentia, Deus haberet esse, seu existentiam causatam; atqui, hoc est impossibile: ergo in Deo idem est essentia et existentia. Prob. major: Quidquid est in aliquo, quod non sit ejus essentia, debet esse causatum: ergo, si existentia Dei non esset idem ac ejus essentia, Deus haberet esse, seu existentiam causatam. Prob. anteced: Quæ inveniuntur in rebus, quin sint de essentia earum, vel sunt quædam proprietates illius essentiae, ut risibilitas est tantum proprietas hominis; vel sunt quædam communia, quæ etiam rebus diversæ speciei possunt aptari, ut color, calor, figura etc. Atqui hæc utraque habent esse causatum: ergo, quidquid est in aliquo, quod non sit ejus essentia, debet esse causatum. Prob. min. In primis, quæ sunt tantum proprietates, habent esse causatum ab essentia, id quod præ se fert proloquium commune, quod dicitur: *essentia est radix proprietatum*: unde quemadmodum à radice profluunt folia, et fructus, et sic radix est causa utrorumque; sic etiam, cum essentia sit radix proprietatum, est cau-

sa ipsarum. Et re quidem verà, si alia quam essentia esset causa proprietatum; habità hâc causâ, possent dari proprietates, quamvis non adesset essentia: et sic possent dari proprietates arboris, quin adesset arbor: proprietates ignis, quin adesset ignis: proprietates hominis, quin adesset homo etc., quod est absurdum: ergo, proprietates habent esse causatum ab essentia. Deindè, quæ sunt communia, quæ etiam rebus diversæ speciei possunt aptari, habent etiam esse causatum. Id patet exemplis: (nam in re tam apertâ non licet diutius immorari) calor, qui potest aptari pluribus, ut aquæ, ferro, ligno etc. causatur à calefaciente: color albus, qui potest aptari pluribus, causatur à dealbante: et quamvis quandoque non appareat in promptu causa quorundam, quæ rei conveniunt præter ejus essentiam, ut gravitas in gravibus, etc., semper verum est ea habere à generante. Ergo, omnia, quæ sunt præter essentiam, sive sint proprietates, sive quædam communia, habent esse causatum. Ergo, si existentia Dei non esset idem, ac ejus essentia, Deus haberet esse, seu existentiam causatam. Atqui, hoc est impossibile: Prob. minor.: Si Deus haberet esse causatum, haberet illud esse causatum vel ab essentia sua vel ab aliquo exteriori: atqui neutrum dici valet; non primum, nam res nequit causare, nisi supponatur existens, prius est enim esse, quam agere, ut fert commune proloquium; ergo, si essentia causaret sibi esse, supponeretur existens antequàm existeret, quod contradictionem implicat. Deindè Deus non potest habere esse causatum ab aliquo exteriori. Nam Deus est prima causa efficiens, ut suo loco demonstratum est: non esset autem, si acciperet esse ab alio. Ergo, impossibile est, quod in Deo non sit idem

esséntia, et existéntia; adeóque quod Deus non sit sua existéntia, sicut est sua esséntia: ex quò prófluit, quòd Deus est ens necessariúm esséntiálitèr existens.

73. Prob. 2.<sup>o</sup> Sicut illud, quod habet ignem, et non est esséntiálitèr ignis, est ignitum per participatióem; ita illud, quod habet esse, et non est esséntiálitèr ipsum esse, est ens per participatióem. Si igitúr Deus non sit esséntiálitèr suum esse, erit ens per participatióem. Si autèm Deus esset ens per participatióem, non esset primum ens: adeóque non esset Deus. Ergo, absurdum est dicere, Deum non esse esséntiálitèr ipsum esse seu existéntiam.\*

74. Prob. 3.<sup>o</sup> Ipse Dóminus non obscurè trádidit esse ipsam suam existéntiam, cum, *Exod. c. 3*, dixit: *Ego sum, qui sum*: his enim verbis significávit id, quò à creatúris discérnitur: id enim proutulit ut indicáret Moysi nomen, quod est sibi próprium, ut patet legénti textum. Deus autèm non discérnitur à creatúris ex eò præcisè quòd existit, nam et creatúræ existunt; sed discérnitur ab eis, quòd non contingéntèr ut creatúræ, sed necessariò, et esséntiálitèr existit, adeóque quòd existéntia sua ab ejús esséntià non distinguitur.

### SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

75. Obj. 1.<sup>o</sup> Si in Deò esset idem esséntia, et esse, tunc ad esse divinum nulla fieret additio, sicut nec fit ad ejús esséntiam: atqui, esse, cui nulla fit additio, est esse commúne, quod de ómnibus prædicátur: ergo, si esséntia et existéntia Dei essent idem, Deus esset ens commúne de ómnibus prædicábile. Hoc autèm est falsum, secúndum illud, *Sap. c. 14, v. 21*: «Incommunicábile nomen lignis, et lapídibus imposué-

«runt:» ergo, existéntia Dei non est idem ac ejús esséntia.

Resp. Disting. minor. Esse, cui nulla fit additio, sed ei fieri potest, est esse commúne, quod de ómnibus prædicátur, concedo. Esse, cui nulla fit additio, ita quòd nec ei fieri possit, est esse commúne, quod de ómnibus prædicátur, nego. Hòc autèm posterióri modò, non autèm prióri, esse Dei est id, cui nulla fit additio. Rem explicámus verbis D. Thomæ, 1 *part. quest. 3, art. 4 ad 1*, dicéntis: «Quòd áliquid, cui non fit additio, potest intèlligi duplicitér. Unò modò, ut de ratióne ejús sit, quòd non fiat ei additio, sicut de ratióne animá-  
«lis irratiónalis est, ut sit sine ratióne. Aliò modò intèlligitur áliquid, cui non fit additio, quia non est de ratióne ejús, quòd sibi fiat additio, sicut ánimál commúne est sine ratióne, quia non est de ratióne animális commúnis, ut hábeat ratiónem, sed nec de ratióne ejús est, ut créat ratióne. Primò igitur modò esse sine additióne, est esse divinum; secúndò modò esse sine additióne est esse commúne.»

76. Obj. 2.<sup>o</sup> Nos non póssumus cognóscere esséntiam Dei; sed póssumus étiam per demonstratióem cognóscere Dei existéntiam, seu esse: ergo, in Deò non est idem esséntia, et existéntia.

Resp. Dist. min. Póssumus cognóscere esse Dei prout est actus esséndi, nego; sic enim est idem ac sua esséntia: póssumus cognóscere esse Dei quatenús esse significat connexiónem prædicáti cum subjéctò, dum dicitur *Deus est*, concedo. Ut enim ibidèm *ad. 2*, ait D. Thom.: «esse duplicitér dicitur. Unò modò significat actum esséndi; aliò modò significat compositiόem propositiόnis, quam ánima adívenit conjúgens prædicátum cum subjéctò. Primò igitur modò non póssumus scíre esse Dei, si-

«cūt nec ejus essētiā; sed solū se-  
«cūndō modō. Scimus enim, quōd hēc  
«propōsitiō, quā formāmus de Deo,  
«cum dīcimus, Deus est, vera est; et  
«hoc scimus ex ejus effēctibus.

77. Ex eō, quōd in priōri solutiōne  
dictum est, videlicēt, Deum non esse  
ens commūne, quod de omnibus prædi-

cāri queat, spōnte suā incipit evanēsce-  
re systēma Pantheistārum contendē-  
tium, Deum esse omne ens in Mundo  
contētum, seu esse ipsum Univēsum.  
Sed quia hic error in nonnullis regiōni-  
bus, nostris tempōribus, valdē grassā-  
tur, operōsius confutāndum est prædic-  
tum systēma, quod ut præstēmus, sit



## APPÉNDIX.

## DE SYSTÉMATE BENEDÍCTI SPINÓZÆ.

78. Benedictus Spinóza, etsi non sit Panthéismi parens, fuit tamén ipsius adeò insignis propagátor, ut modérnis hisce temporibus, ejus véluti parens habeátur. Is Amstelodámi, paréntibus Judæis, natus fuit annó 1632. Adhuc adoléscent Theológiæ Judæorum operam dedit; sed cognóscens Rabbínos solis inniti chimæris, tædió affectus hujusmodi stúdium repudiávit; Judæorum religiônē contempná, et derelictá, Christiánam fidem se amplexári simulávit. Tūc Philosophiæ stúdió, seu vérius Atheísmi, cujus sémina antè concéperat, totum se dédidit. Magístrum hábuit áliud iniquitátis monstrum, Hobbésium, scilicet: sed Hobbésio impudentiús, virus suum exómit, præsertim in suò Tractátu Theológicó-Politicó, et in Éthicá, in quibus atheísmum insinuat, et antiquum Eleaténsium Pantheísmum apertíssimè rénovat. Non réfugit magnificis quidem nominibus de Deo loqui, ipsum *Ætérnum* appellándó, *Infinítum*, ac *ómnium Creatórem*; reverá tamén Deum negat, et Divinitátem tollit, cū non nisi rerum universitátem agnóscat, cum qua Deum confúndit, «effingens unam dumtáxat «substántiam in Mundó, infinítis prædictam attribútis, et præcipuè extensióne, «ac mente, à Deó minimè distinctis.» En his paucis verbis conténtum systéma Pantheistárum.

79. Hocce suum systéma nititur Spi-

nóza probáre hisce verbis: «Si daréntur «plures distinctæ substántiæ, debérent «intèr se distingui vel ex diversitáte attributórum, seu natúræ, vel ex distinctiône affectiónum. Si tantum ex diversitáte attributórum, concéditur ergo «non dari nisi unam ejúsdem attribúti, «seu natúræ. At si ex distinctiône affectiónum, cum substántia sit prior natúrâ suis affectiônibus, et in se considerâta, hoc est verè considerâta, non póterit concipi ab ália distincta, hoc est, «non póterunt dari plures, sed una tantum.» Verùm hoc sophisma valdè obscurum único flatu dilúitur, sic distinguendó últimas particulas. Ergo, non possunt dari plures substántiæ, sed una tantum, *spécie*, transeat: una tantum, *número*, nego. Sic Petrus, et Paulus sunt duæ substántiæ ejúsdem specièi; distinguúntur autém número per vária accídéntia.

80. Insuper: quoad primam partem arguménti respondémus: ex hoc quòd non possent dari plures substántiæ ejúsdem natúræ, non sequerétur quòd non possent dari plures substántiæ diversæ natúræ, sicút quàmvis ex hoc quòd non posset dari nisi unus homo non sequerétur, non posse dari plures álias substántias aliárum naturárum, puta, terram, aquam, ignem etc. Pérperám igitur, ex eo quòd non posset dari nisi una substántia unius natúræ, infert Spinóza

non posse dari nisi unicam totius Mundi substantiam, quæ sit Deus.

81. Quàm falsum sit hujusmodi asseritum, constat in primis vel ipsis sensibus; videmus enim in Mundo non unam tantum, sed plures esse substantias ab invicem distinctas, ac separatas. Sic ignis est distinctus, et separatus ab aqua; terra ab aëre; arbor à ferrò etc. Constat secundo, in Mundo esse substantiam extensam, et substantiam cogitantem; lapis est extensus, homo cogitans: hæ autem substantiæ sunt ab invicem distinctæ, ut patet sensu: nec diffiteri id potest ipse Spinoza, in sua Ethicâ enim, num. 3, dicit: quod substantia est id, quod in se est, et per se concipitur, id est, quod non indiget conceptu alterius rei, ut substantia concipiatur: atqui res cogitans potest concipi sine re extensa, et vice versa, res extensa potest concipi, quin res cogitans concipiatur: ergo, Spinoza ex suismet principiis cogitur agnoscere in Mundo non esse unam substantiam tantum, sed plures, et ab invicem distinctas.

82. Secundo. Spinoza, in *Tractat. Theolog. Politic. et in Ethicâ*, nititur probare suum Pantheisticum systema, inquit: Substantiæ nomine intelligitur id, quod existit in se, et per se concipitur. Quod autem existit in se, et per se concipitur, existit necessario, et naturâ suâ. Quod verò naturâ suâ, et necessario existit, non potest esse nisi unum: nam si diversa forent, jam unum acciperet esse ab alio, ideoque non existeret naturâ suâ, et necessario. Una igitur est Universi substantia. Hæc substantia naturâ suâ, et necessario existens, Deus est. Universum igitur, sive Mundus, est Deus.

En totum Spinozæ machinæ fundamentum, quod seipsò corrumpit, statim ac definitio substantiæ ab ipso tradita, et

cui potissimum innititur, explicetur. Itaque, si Spinoza nomine existentis in se intelligat, substantiam, ad hoc ut existat, non indigere alterius substantiæ, cui inhæreat, quemadmodum indigent accidentia, verum affirmat; sed nihil inde concluditur, non enim sequitur, existentiam pertinere ad naturam substantiæ, quatenus substantia est, eique necessario convenire; ideoque nec sequitur, substantiam esse reipsa unam. Si verò nomine existentis *in se* intelligit, (ut reverâ intelligit) omnem substantiam existere à seipsâ, et hanc esse naturam substantiæ; definitio substantiæ falsa est; et ratio, cui ea nititur, est manifesta petitio principii: nam si substantia esset à se ipsâ, utique foret ipse Deus. Pari modo, cum dicit, substantiam concipi *per se*, verum dicit si intelligat, substantiam posse concipi sine ullâ substantiâ, cui inhæreat; sed nihil inde concluditur, nam etsi concipiam Petrum, quin cogitem de Paulo, non propterea sequitur, Petrum esse substantiam à Paulo indistinctam. At si intelligit (ut re quidem ipse intelligit) substantiam, quatenus est substantia, excludere relationem ad quaecumque causam producētem, rursus est falsa definitio; patet enim filium, qui est vera substantia, verum dicere relationem ad patrem suum generantem; ac rursus ea definitio substantiæ est petitio principii, hoc enim est quod quaeritur, an scilicet sit de natura substantiæ ut sit improducta.

Declaratur amplius delirium Pantheistarum. Si Deus esset unica, et universalis substantia Mundi, sequeretur quod quicquid existit in Mundo, esset vel formaliter Deus, vel formaliter in Deo, ut modus ab eo indistinctus, secundum Pantheistas: ergo, Deus esset, formaliter lapis, planta, equus, canis, aqua, ignis etc. Ergo, Deus es-

set simul calidus, et frigidus, rotundus, et quadratus, albus, et niger etc. in Mundo enim dantur plurima ex hujusmodi entibus, quorum alia sunt calida, alia frigida, alia rotunda, alia quadrata etc. Item Deus simul esset sanctus et sceleratus; sunt enim plures homines, alii sancti, alii scelerati. Alia longè plura opponi possent, sed ab eis superse-deremus, quia *verémur*, ut verbis utámur Lactántii, *lib. de ira Dei, cap. 10*, «ne non minùs delirare videatur, qui hæc «putat refellenda.» Præterire tamèn nõ- lunus verba Augustini, in soliloquiis, *c. 31, n. 4 et 5*: «Interrogavi terram, si «esset Deus meus: et dixit mihi, quod «non; et omnia, quæ in ea sunt, hoc «idem confessæ sunt. Interrogavi mare, «et abyssos, et reptilia, quæ in eis sunt, «et responderunt: non sumus Deus «tuus: quære super nos eum. Interro- «gavi aërem, et inquit universus aër «cum omnibus incolis suis: Fallitur Ana- «ximenes; non sum ego Deus tuus. In- «terrogavi Cælum, Solem, Lunam, et «Stellas; neque nos sumus Deus tuus, «inquiunt.... Interrogavi deinde Mun- «di molem: dic mihi, si es Deus meus, «an non? Et res pòndit voce forti: Non «sum (inquit) ego, sed per ipsum sum «ego; quem quæris in me, ipse fecit «me: suprâ me quære eum, qui regit «me, qui fecit me.» Hinc concludimus cum eodem August. *lib. 4 de Civitate Dei, cap. 12*, dicente: «Si ita est (nem- «pè Deum esse unicam Mundi substân- «tiam, ut volunt Pantheistæ) quis non «videt, quanta impietas, et irreligiøsitas «consequatur, ut quod calcaverit quis- «que, partem Dei calcet, et in omni ani- «mante occidendo, pars Dei trucidetur? «Nolo omnia dicere, quæ possunt occúr- «rere cogitantibus, dici autèm sine vere- «cundia non possunt.»

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

83. Obj. 1.<sup>o</sup> Deus est infinitè perfec- tus: Ergo, in Deo sunt perfectiones om- nium entium: Ergo, Deus est omne ens: Atqui, Mundus est omne ens: Ergo, Mundus est Deus.

Resp. Dist. maj. Deus est infinitè perfectus, distinctus ab omnibus aliis entibus, conc. indistinctus, neg. Tan- tum abest ut Deus sit infinitè perfectus, si à cæteris entibus minimè distinguitur, quinimò foret quolibet ente imperfec- tior; contineret enim imperfectiones omnes, quæ in singulis entibus repe- riuntur. Est igitur Deus infinitè perfec- tus, quia est actus purissimus: perfec- tiones autem rerum ab ipso sunt, et in eò eminentiõri modò continèntur, hoc est, semòtis imperfectionibus. Undè fit, quòd Deus sit distinctus à Mundo, seu cæteris omnibus entibus, quæ in Mun- dō reperiuntur.

84. Obj. 2.<sup>o</sup> Deus comprehendit om- nem essendi plenitudinem; quod eam comprehendit, est omne ens, aliòquin aliquid entis ei deficeret: Ergo, Deus est omne ens in Mundo contentum, seu est ipse Mundus.

Resp. Dist. maj. Deus comprehendit omnem essendi plenitudinem, ita ut sit ab omnibus aliis entibus distinctus, conc. indistinctus, neg. Deus namquè conti- net quidè omnem essendi plenitudinem, non quia sit omne ens ab omnibus aliis in- distinctum, sed quia ita est, ut sit ip- sum esse, à quo habent esse omnia cæ- tera, quæ quoquò modò sunt in rerum natura, seu in Mundo. Undè ad rem S. Bernàrdus, *serm. 4 in Cantic.*, num. 4: «Deus est ipsum esse, et om- «nium, quæ sunt, esse causale, non «materiale.

85. Obj. 3.<sup>o</sup> Theologi christiáni con-



veniunt cum Pantheistis in eò, quòd Deus impleat ómnia: Hoc autem non esset, si Deus non esset omne ens, ut volunt Pantheistæ: Ergo, etc. Ità Tolándus in Pantheisticò, et in originibus Judáicis.

Resp. Dist. maj. Theólogi christiáni convéniunt, in eò quòd Deus impleat ómnia, ut tamèn distinguátur à rebus, quas implet, conc. ità ùt non distinguátur ab ipsis, neg. Non satis mirári possumus Tolándi impudentiam, dùm eum christiános Theólogos Pantheismi accusáre non erúbuit. Siquidem quoad Dei immensitátem spectat, Theólogi christiáni numquàm docuérunt, Deum ità implére ómnia substántiá suà, ut sit áliquíd rerum; sèd quia est rerum causa; quod Pantheismum destruit.

86. Pro corónide, et ut ampliùs deridéndum propinémus Pantheismum, hæc Tyrónum consideratióni subjicimus. Si ómnia essent unum, vel essent unum genere, vel spécie, vel númerò. Si dicantur tantùm esse unum genere vel spécie, essent unum tantùm ratióne, et non réalitèr; síquidém universália, ut sunt genus, et spécies, dumtaxát existunt in mente, nemo enim umquàm vidit áliquod genus, vel spéciem, per vicos et platéas ambulantem. Restat ergo, quòd si ómnia essent réalitèr unum, debérent esse unum númerò, seu unicum individuum. Hoc autèm si foret, non modò omnes hómines, sed etiàm univèrsæ béstiae agri, et vólucres cœli, et pisces maris, et plantæ, et ligna, et lápides, et astra, unò verbò, ómnia quæ existunt, unicum essent individuum: quò nihil potest dici absúrdius. Probè autèm scimus, Pantheistas dicere, individua esse modificatiónes unius substántiæ. Sèd risum movent. Fac enim, unum hóminem álterum interficere; jam non una substántia álteram substántiam,

sèd una *modificatio* álteram modificatió-nem interficiet: fac insuper, duos exércitus manus consérere; tótidem tantùm erunt *modificatiónes* dimicántes, quòt milites; substántiæ autèm tantùm erit una. Sèd à risu temperémus: vel ipsæ idiótæ agnóscunt, hæc sènsui commúni repugnáre. S. Thom. 1 *contr. gent. cap. 26*, probat, fieri non posse ut Deus sit esse commúne ómnibus, ob hanc ratió-nem: «Quod est commúne multis, non «est áliquíd præter multa, nisi solá ra-  
«tiónè;» indèque infert: «Si igitur Deus  
«sit esse commúne, Deus non erit áliqua  
«res existens, nisi in intelléctu tantùm:

Ex quibus séquitur primò, Pantheistárum systéma perpétuà laboráre fallá-cia; transit enim à státu ideáli, ad statum réalem, nam ex eò quòd mens cón-cipit tamquàm unam commúnem ratió-nem entis, vel substántiæ, infert réalitèr non extáre nisi unicum ens, et unicam substántiam. Séquitur secundò, Deum, quem sibi confingunt Pantheistæ, non esse áliquíd revèrà existens, sed tantùm ideálitèr; quare ipsi, verbò tenùs, Deum admittunt; revèrà negant. Spinozæ, adeòque Pantheistárum systéma invictíssimè confutáruñt Henricus Morus in *Subversióne columnárum Atheismi Spinoziáni*: Huétius in *Demonstratióne Evangélica*: Jaquelótius, *Dissertations sur l'existence de Dieu*: Witichius in *Anti-Spinoza*: Lami, *Le nouvel atheisme renversé*: et álii.

## V. CONCLUSIO.

*In Deò nullum est áccidens.*

87. Prob. Conclusio: Si in Deò esset áccidens, in Deò esset poténtia passíva et receptíva actûs: Atqui in Deò nequit hujúsmodi poténtia reperfrí: ergo in Deò nequit esse áccidens.



Prob. major.: Subjéctum, in quò est áccidens, se habet ad áccidens sicut poténtia ad actum, ut patet in aquâ, in quâ est calor, quæ comparátur ad calórem, sicut subjéctum pótens recipere, et habére actum calóris: idem dic de pariete habénte albédinem; idem de corpore dùm á quiète tránsit in motum: de intelléctu, dùm ex ignoránte fit sciens etc. Ergo, si in Deò esset áccidens, in Deò esset poténtia passiva, et receptiva actûs: atqui, hæc poténtia in Deò reperiri nequit: Prob. min. Deus, ut osténsus est *num.* 56, est actus puríssimus omnem potentialitátem exclúdens: ergo, in Deò nulla est poténtia passiva et receptiva actûs: ergo, in Deò nullum est, nec esse potest áccidens.

88. Prob. 2.º Áccidens est præter esséntiam: atqui, in Deò nihil reperiri potest, quod sit præter esséntiam ejûs: ergo, in Deò neque reperitur, nec reperiri potest áliquod áccidens. Major est ipsa nótio accidéntis. Prob. min. Deus, et sua esséntia, sunt unum et idem, ut osténsus est *num.* 60, ergo, in Deò nihil reperiri potest, quod sit præter esséntiam ejûs.

Hanc ratióem S. Thom., 1 part. quæst. 3, art. 6, ita propónit: «licet id, quod est áliquid, áliud possit habére adjúctum; tamén ipsum esse nihil áliud potest habére adjúctum. Sensus est, ut ait Sylvius in hunc locum, quámvis id, quod esséntiam habet, hoc est, ipsum suppositum, possit habére áliquod extráneum sibi adjúctum, útpoté accidéntia, sive commúnia, sive própria: ipsum tamén esse, id est, ipsa esséntia, nihil continére potest extráneum, hoc est, quod non sit esséntiale; quia sicut definitio, quæ esséntiam éxplicat, constáre debet ex solis esséntialibus, ita étiám esséntia.» Quod innuit D. Thom. dùm ibidem ait:

«sicut quod est calídum, potest habére áliquod extráneum præter calórem, ut albédinem; sed ipse calor nihil habet præter calórem, id est, præter esséntiam calóris.

89. Prob. 3.º Si in Deò foret, aut esse posset áliquod áccidens, perficeretur, aut posset pérfici per ipsum: atqui, Deus non per áliquod áccidens, sed seipsò, et esséntialitèr, et necessariò est infinitè perféctus; Deus enim est quò mélius, aut perféctius excogitari non potest: ergo, in Deò, neque est, neque esse potest áccidens.

90. Prob. 4.º Auctoritáte SS. Patrum. Cyrillus, *lib. 11 Thesauri*, inquit: «Sapientèr certè dicitur, nihil accidere substantiæ Dei, quóniam in seipsa perfécta est.» August., *lib. 5 de Trinit.*, c. 4: «Áccidens non solet dici, nisi quod áliquà mutatióne ejûs rei, cui áccidit, amitti potest. Nihil itaque áccidens in Deò, quia nihil mutábile, aut amissibile.» S. Leo, *epist. 93*, c. 5: «De quo (scilicet Deò) quidquid dignè utcúmquè sentitur, non quálitas est, sed esséntia: incommutábili enim nihil accédit, nihil déperit.» Conferántur et Basílius, *epist. 141*, et Athanasíus, *epist. ad Episcopos Africæ*, et Innocéntius III in Concil. General. Lateranen. IV, cap. *Firmitèr* de summâ Trinitáte, ubi dicit, esséntiam, seu natúram divínam esse omnínò simplicem; ex cuiûs Innocéntii verbis legitimè inférur, in Deò nullum reperiri áccidens; aliàs in eò esset compositio ex subjécto et accidente.

#### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

91. Obj. 1.º S. August., *lib. 5 de Trinit.*, c. 5, lóquens de Deò, inquit: «Nec tamén omne, quod dicitur (nempè de Deò) secúndum substantiam dicitur:» ergo, de Deò áliquod dicitur secúndum áccidens.

Resp. Et in laudátis verbis Augustínus sumit substantíam prout oppónitur accidénti, nego: et sumit substantíam prout oppónitur relativò, concédo. Augustínus ergo per prædicta verba inténdit non ómnia de Deò prædicári per modum substantíæ, tamquàm videlicet absolutá; sed quædam prædicári ut relativá, sive ut dicéntia respectum ad áliquid. Vid. D. Thom., *1 part., quest. 28, art. 2 ad 1*. Hanc fuisse mentem Augustíni in prædictis verbis, constat ex eódem Augustínò ibidém subdénté: «Dicé-  
«citur enim ad áliquid, sicút Pater ad  
«Fílium. Non secúndum substantíam  
«dicúntur, quíà non quisque eórum ad  
«seípsum, sed ad invicém, atque ad al-  
«térutrum ista dicúntur: neque se-  
«cúndum áccidens, quíà et quod dicitur  
«Pater, et quod dicitur Fílius, ætér-  
«num, atque incommutábile est eis etc.»

92. Obj. 2.<sup>o</sup> De Deò dicitur quòd sit Créator, Conservátor, Rex Regum, Dóminus Dominántium etc. Atqui, hæc ómnia dicúntur de Deò ex témpore tantúm, adeóque accidentálitèr: Ergo, in Deò datur áccidens.

Resp. disting. min. Hæc dicúntur de Deò ex témpore, quin áliquid áccidens supervéniat Deo, concédo: supervenién-  
te Deo áliquò accidénti, nego. Nómína, quæ dicúntur de Deò ex témpore, sunt ea tantúm, quæ dicunt relatióem ad creatúram; quæ quidém relatió est in creatúra rélitèr, non autém in Deò, ut docet D. Thom., *1 part. quest. 13, art. 7*, «et sic (ut ibidém dicit D. Thom.)  
«nihil próhibet hujúsmodi nómína im-  
«portántia relatióem ad creatúram præ-  
«dicári de Deò ex témpore, non proptèr  
«áliquam mutatióem ipsíus, sed prop-  
«tèr creatúre mutatióem, sicút colum-  
«na fit dèxtera animáli, nullá mutatió-  
«ne circa ipsam existén-  
«te, sed animáli  
«translátò.»

93. Obj. 3.<sup>o</sup> Sapiéntia, bónitas, justítia etc. sunt in Deò: Atqui, hujúsmodi sunt accidentia: Ergo, in Deò sunt accidentia.

Resp. Disting. minor. Hujúsmodi sunt accidentia in creatúris, concédo: in Deò, nego. Rátio diversitátis est, quòd Deus est essentialitèr sapiens, bônus, justus etc. quod quidém, ut patet, de nulla creatúra dici potest. Nihil ergo mirum quòd ea, quæ accidentálitèr dicúntur de creatúris, de Deò dicántur essentialitèr.

## VI. CONCLUSIO.

*Deus nullò modò est compósitus, sed est omnínò simplex.*

94. Hæc conclusio est contrà Arnaldistas ajéntes, in Deò esse quippiam compósitum.

Prob. ratióibus D. Thom., *1 part. quest. 3, art. 7*. 1.<sup>o</sup> Omne compósitum est postérius suis componéntibus, et ex eis depéndens; sic domus est postérior lapidibus, ac lignis eam componéntibus, ac ex eis depéndet: Atqui, Deus est primum ens, adeóque nullò postérior, ac à nullò depéndens: Ergo, Deus nulláténus compósitus est, sed omnínò simplex.

95. Prob. 2.<sup>o</sup> Omne compósitum causam habet: quæ enim secúndum se diversa sunt, non convéniunt in áliquid unum componéndum nisi per áliquam causam adunántem ipsa: Atqui, Deus non habet causam, cùm sit prima causa efficiens, *vid. num. 28*. Ergo, Deus non est compósitus, sed omnínò simplex.

96. Prob. 3.<sup>o</sup> Omne compósitum est áliquid, quod non cónvenit álicui suárum pártium: Et quidem, in totis dissimílium pártium (quæ vocántur heterogénea) est manifestum: nulla enim

pártium hóminis est homo, neque áliqua pártium pedis est pes. In totis verò simílium pártium (quæ dicúntur homógenea) licet áliquíd, quod dicitur de toto, dicátur de parte, sicut pars aëris est aër; et aquæ, aqua; áliquíd tamén dicitur de toto, quod non cónvenit álicui pártium; non enim si tota aqua est bicúbita, et pars ejus bicúbita erit. Sic igitúr in omni compósito invenitur áliquíd, quod non est totum compósitum. Hoc autém etsi dici possit in his, in quibus subjéctum habens formam distinguitur á forma, sicut in subjéctó habénte formam albédinis est áliquíd quod non pértinet ad ratiónem albédinis, puta grávitás, elasticitás etc. tamén in ipsa forma albédinis nihil est, quod ad ipsam non pértineat. Undè, cum Deus sit ipsa sua forma, seu essentia, *vid. num. 60*, nihil potest in Deo reperiri, quod ad ejus formam, seu esséntiam non pértineat: undè, cum esséntia Dei non sit, nec esse possit ullò modò réalitèr compósita, Deus nullò modò est compósitus, sed est omnínò simplex.

97. Prob. 4.<sup>o</sup> auctoritatè. Ambrósíus, *lib. 1.<sup>o</sup> de Fide ad Gratiánum, c. 7*, inquit: «Deus natúræ simpliciis est, «non conjunctè, atque compósitè, cui «nihil áccedit, sed solúm quod divinum «est in natúra sua hábeat.» August. *lib. 4 de Trinit. c. 6*: «Deus verè et summè «simplex est.» Cyrillus Alexandrinus, *lib. 11 Thesáuri*: «Non compósitus, «sed simplicíssimus Deus esse ab ómni- «bus prædicátur.» Confer Hilárium, *lib. 7 de Trinit.* et Anselmum in *Monológio, c. 16*; Augustínus, *lib. 11 de Civit. Dei, cap. 10* etc., undè nos conclúdimus cum Innocéntio III in Concílio Generáli Lateranénsi IV, cap. *Firmiter de summa Trinit.* hanc doctrínam definiénte; ait enim: «Tres quidem Persónæ, sed una esséntia, substántia,

«seu natúra simplex omnínò.»

98. Petes 1.<sup>o</sup> Cum in Deò sit trinitas Personárum, quare in Deò non est saltem compositio ex tribus Persónis? Respondémus cum D. Thomá, *quæst. 7 de Poténtia, art. 1 ad 10*: Pluralitátem divinárum Personárum nullam indúcere in Deo compositionem, quia illæ Persónæ, vel considerántur secúndum quod comparántur cum esséntia, et sic nullam faciunt compositionem, quia réalitèr sunt idem cum esséntia; vel considerántur secúndum quod comparántur ad invicem, et sic comparantur ut distinctæ, non ut adunátæ, et proptèr hoc neque ex hac parte ulla potest esse compositio, nam omnis compositio est unio. Hæc ubérius explanabúntur cum agémus de Mystério SS. Trinitátis.

99. Petes 2.<sup>o</sup> An saltem compositio ratiónis locum hábeat in Deò? Respondémus, *negativè*. Nam ad compositionem ratiónis in Deò, deberémus concipere in ipsò duas partes sese exclúden-tes, nam de ratióne partis est, ut compártem exclúdat. Iterúm, illas duas partes ità deberémus consideráre, ut una se habéret ut in poténtia ad álteram, vel útraque ut in poténtia ad totum. Sicut patet in hómine, qui quia compónitur ex animalitáte, et rationalitáte, animálitás comparátur ad rationalitátem ut poténtia ad actum; nam animálitás per rationalitátem perficitur. In Deo autem concipi nequit áliquíd quod sit in poténtia ad áliud, cùm sit actus puríssimus: in Deò igitúr nulla compositio ratiónis datur, sed nec dari potest.

## VII. CONCLUSIO.

*Deus nullò modò venit in compositionem aliórum.*

100. Hæc conclusio primò est contrá Marcum Varrónem, qui, teste Augustínò



*lib. 7, de Civit. Dei, cap. 6*, docuit, quòd Deus est ànima Mundi: 2.<sup>o</sup> est contrà Almaríanos, qui posuérunt, Deum esse princípium formále ómnium rerum: 3.<sup>o</sup> est contrà Almaricum, qui, teste Cardináli Turrecremáta, *de Eccl. lib. 4, cap. 33*, effutiébat, Deum esse esséntiam ómnium creaturárum, et esse ómnium: 4.<sup>o</sup> est contra Davidem de Dinándo, qui stultissimè pòsuit, Deum esse matériam primam, adeóque in aliórum compositioném veníre. Contra hos omnes

Prob. Conclúsió ratióibus D. Thom, 1 *part. quæst. 3, art. 8*. Quod venit in compositioném alicújus, est pars compósi: atqui, Deus nequit esse pars alicújus compósi: ergo, Deus nullò modò veníre potest in compositioném aliórum. Prob. min. Deus est prima causa efficiens, *vid. num. 28*, sed prima causa efficiens nequit esse pars alicújus compósi: ergo, Deus nequit esse pars alicújus compósi. Prob. min. Prima causa efficiens agit per se, et primò: atqui, pars alicújus compósi non agit per se, et primò: ergo, prima causa efficiens nequit esse pars alicújus compósi. Prob. min. In rebus compósitis totum compósitum est quod agit per se, et primò, et non ejus partes: undè commúne prolóquium: *actiones sunt suppositórum*: nómine autém suppositi non intelligitur pars, sed totum: hinc próprie loquendo, non dicimus manum ágere; sed hóminem per manum; non dicimus, pedes ambuláre, sed hóminem per pedes; non dicimus, os comédere, sed hóminem per os; non dicimus, língüam intimáre áliquod præceptum, sed hóminem per língüam etc. Ergo, pars alicújus compósi non agit per se, et primò; sed totum compósitum: Atqui, prima causa efficiens agit per se, et primò, alióquin non esset prima causa efficiens: Ergo, prima causa efficiens nequit esse pars alicújus com-

pósi: sed Deus est prima causa efficiens: ergo, Deus nullò modò venit in compositioném aliórum.

101. Prob. 2.<sup>o</sup> Pars est minùs perfectá quàm totum, cujus est pars, nam totum còntinet perfectiões ómnium pártium, quas non còntinet quælibet pars seórsim sumpta; sicùt óculus non còntinet perfectiõnem áuris, aliorúmve sensuum, quæ tamèn omnes in hómine reperiúntur. Si autem Deus veníret in compositioném alicújus, esset pars illius; ergo, Deus esset minùs perfectus totò quod compóneret: atqui, hoc est impossibile, cùm Deus sit ens ómnium perfectissimum: ergo, Deus nullò modò in compositioném aliórum veníre potest.

#### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

102. Obj. 1.<sup>o</sup> In mystério Incarnatiónis Christi, Persóna Verbi simul cum natúra humáua compónit Christum: atqui, Persóna Verbi est Deus: ergo, Deus potest veníre in compositioném alicújus.

Resp. nego majórem: nam Persóna Verbi in Christo, et natúra humána, nullò modò habent ratiónem partis, et compártis; de ratióne enim compártis est, quòd cum alia parte constituat totum, ità ut totum sit perfectius quælibet parte componénte, seórsim sumptà: in Mystério autém Incarnatiónis id minime contingit, eò quia Christus, qui in hoc casu est totum, non est perfectior persóna Verbi quæ est Deus.

Si quis nobis objiceret, Damascenum, *lib. 3, Orth. fidei, c. 3*, ac cum eò Theólogos nomináre quandóque persónam Christi compósitam; cum Angel. Præcep. 3. *part. quæst. 2, art. 4*, annotámus, «quod Persóna, sivè hypóstasis «Christi dupliciter potest considerári. «Unò modò secúndum illud, quod est in



\* «se; et sic est omnino simplex, sicut et «natura Verbi. Alio modo secundum rationem personae, vel hypostasis, ad «quam pertinet subsistere in aliqua natura; et secundum hoc persona Christi «subsistit in duobus naturis. Unde licet «sit ibi unum subsistens, est tamen ibi «alia et alia ratio subsistendi. Et sic «(et non aliter) dicitur persona composita, in quantum unum duobus subsistit.»

103. Obj. 2.<sup>o</sup> Juxta August. Deus est forma: dicit enim, in *lib. de verbis Domini serm.* 33, c. 2: «Verbum Dei, «quod est Deus, est forma quaedam non «formata:» atqui, forma est pars compositi: ergo, Deus potest esse pars compositi.

Resp. Dist. maj. Juxta Aug. Verbum Dei est forma exemplaris, adeoque non intrans in compositionem aliorum, concedo: est forma, quae sit pars compositi, nego. *Vid. D. Thom. ibid. ad 2.*

104. Obj. 3.<sup>o</sup> cum Davide de Dinando: Deus est materia prima: atqui, materia prima est pars compositi: ergo, et Deus. Prob. maj. Deus, et materia prima non differunt; ergo, Deus est materia prima. Prob. anteced. Quaecumque differunt, aliquibus differentiis differunt, et ita oportet, ea esse composita ex subiecto habente differentiam et ipsa differentia: atqui, Deus, et materia prima, sunt quid omnino simplex: ergo Deus, et materia prima non differunt.

Resp. Dist. majorem: Quaecumque differunt, id est, sunt dumtaxat diversa, aliquibus differentiis differunt, nego: quaecumque differunt, ita ut non sint solum diversa, sed etiam proprie loquendo, differentia, concedo: et concessa minore, dist. conseq. Deus, et

materia prima non differunt, sunt tamen diversa, concedo: Deus, et materia prima nec differunt, nec diversa sunt, nego. Explicatur solutio verbis D. Thom., 1 *part. quest. 3, art. 8 ad 3*: «Simplificia non differunt aliquibus aliis differentiis; hoc enim compositorum est: homo enim, et equus differunt rationali et irrationali differentiis; quae quidem differentiae non differunt amplius ab invicem aliis differentiis; (alias daretur processus in infinitum) unde si fiat vis in verbo, non proprie dicuntur differre, sed diversa esse..... Unde si fiat vis in verbo, materia prima, et Deus, non differunt, sed sunt diversa seipsis: unde non sequitur quod sint idem.» Conferatur idem D. Thom., *lib. 1 contr. Gent., cap. 17*. In hunc locum P. de Medicis praeclare subjungit: «Quod aliqua differre, dupliciter potest intelligi, primo, differentia proprie dicta, sicut differunt duae species sub eodem genere; et ea, quae sic differunt necessario sunt composita, saltem ex genere et differentia; et secundum hunc modum Deus, et materia prima non differunt.

«Alio modo; aliqua possunt differre differentia communiter dicta, prout significat quaecumque diversitatem inter aliqua duo, et sic possunt dici differre non solum ea, quae sunt sub eodem genere, sed genera ipsa; et sic dicimus differre genus substantiae ab aliis, et haec, quae sic differre dicuntur, non est necesse ut sint composita, et hoc modo differunt Deus, et materia prima, et si fiat vis in verbis, dicitur quod Deus, et materia prima proprie non differunt; sed sunt diversa.»

## CAPUT IV.

## DE PERFECTIÓNE DEI.

105. Perféctum secúndum id, à quo nomen impónitur, idem est, ac totáliter factum; secúndum verò id, ad quod significandum transfértur hoc nomen *perféctum*, perféctum est, cui nihil deest secúndum modum suæ perfectiõnis. Suméndo perféctum prióri modò de Deò dici non potest, quia Deus non est factus, sèd ipse est *per quem ómnia facta sunt*. Si verò sumátur perféctum secúndò modò, sit

## I. CONCLÚSIO.

*Deus est summè perféctus.*

106. Prob. Concl. Illud est summè perféctum, quod est máximè in actû: atqui, Deus est summè in actû: ergo, Deus est summè perféctus. Prob. maj. Perféctio consistit in actû; ergo, illud est summè perféctum, quod est máximè in actû. Prob. min.: Deus est prima causa efficiens: atqui, prima causa efficiens est summè in actû: ergo, Deus est summè in actû. Prob. min. Omnis causa efficiens est in actû; nám in tantum áliiquid agit in quantum est in actû: ergo, prima causa efficiens, cum sit summa causárum, est summè in actû. Ergo Deus est summè in actû, adeóque est summè perféctus. Míttimus hic Scripturárum, et PP. testimónia, quia sat supérque pèrvia sunt.

## II. CONCLÚSIO.

*In Deò sunt perfectiões ómnium rerum.*

107. Prob. 1.º Concl. Quidquid perfectiõnis est in efféctu, debet esse in causâ effectivâ ejus, vel secúndum eámdem ratiõnem, si sit causa unívoca, ut homo génerat hómínem; vel eminentióri modò, si sit causa æquívoca superiõris órdinis: sic calor productus in aquâ à Sole est eminentèr virtúaliter in Sole, nemo enim dat quod non habet. Atqui, Deus est causa effectivâ ómnium rerum, non quidè m unívoca, sed æquívoca, et superiõris órdinis: ergo, in Deò præexistunt perfectiões ómnium rerum secúndum eminentiõrem modum. Et hanc ratiõnem tangit Dionysius, *cap. 5 de Divin. nom.*, de Deò dicens, «quòd non quidè m hoc est, hoc autè m non est; sèd ómnia est, «ut ómnium causa.»

108. Prob. 2.º Deus habet omnem essèndi plenitúdinem: ergo, habet ómnium rerum perfectiões. Prob. antec. Esse Dei à nullò causátur, nec depéndet, sèd est ipsum esse per se subsístens: *vid. num. 72, seqq.*, atqui, quod non habet esse ab áliò causátum, et depéndens, sèd est ipsum esse subsístens, habet omnem essèndi plenitúdinem: ergo, Deus habet omnem essèndi plenitúdinem. Prob. min. Quæ non habent omnem essèndi plenitúdinem, ideò est, quia ab áliò limitán-

tur in suò esse : atqui, quod non habet ab aliò esse causatum, et dependens, à nullò limitatur in suò esse : ergo, quod non habet esse ab aliò causatum, et dependens, sed est ipsum esse subsistens, habet omnem essendi plenitudinem : ergo, cum esse Dei à nullò causetur, et dependeat, sed sit ipsum esse per se subsistens, Deus habet omnem essendi plenitudinem. Ergo, Deus habet perfectiones omnium rerum. Prob. conseq. Omnis perfectio attenditur penes aliquod esse : sic justitia dat esse justum : sapientia, esse sapientem : potentia, esse potentem : bonitas esse bonum etc. ergo, cum Deus habeat omnem essendi plenitudinem, habet omnium rerum perfectiones. Hanc rationem tangit etiam Dionys. cap. 5 de *Divin. nom.*, dicens : «quòd Deus in unà existentia omnia præhabet.»

109. Prob. 3.° Deus in sacrâ Scripturâ prædicatur ut solus bonus, *Luc. c. 18* ; ut solus sanctus, *1 Reg. c. 2* ; solus justus, et omnipotens, et æternus, 2.° *Mach. c. 1* ; solus beatus et immortalis, 1.° *ad Tim., c. 6*. Tandem, Deus seipsum Moysi ostensurus dicebat, *Exod. c. 33* : «Ostendam tibi omne bonum,» his verbis dans intelligere, ut ait D. Thom., *libr. 1 contr. Gent., c. 29*, in se omnis bonitatis plenitudinem esse. Hinc cum dicitur *solus sanctus*, intelligitur plenitudinem sanctitatis ; cum dicitur *solus justus*, plenitudinem justitiæ ; cum dicitur *solus beatus*, plenitudinem beatitudinis, in Deò reperiri. Id quod innuit Ap. Paulus, *ad Rom. c. 11, v. 36*, dicens de Deò : «ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia.» Ergo, in Deò perfectiones omnium rerum reperiuntur. Conferantur præter D. Thomam, *1 part. quest. 4, art. 2 et 1 contr. Gent., cap. 28*, et *Opusc. c. 11*. Dionys. Areop. *c. 5 de Divin. nom.* Ambrósius

*lib. 1. Hexámeron, cap. 4. August. Tract. 3, in Joan. et lib. 5, de Génesi ad litt. c. 13. Damascén. lib. 1, c. 8.*

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

110. Obj. 1.° In ente omnino simplici, quale est Deus, nequeunt adinventiri perfectiones multæ, et diversæ : atqui, perfectiones omnium rerum sunt multæ, et diversæ ; ergo, in Deò non reperiuntur perfectiones omnium rerum.

Resp. Disting. major. In ente omnino simplici nequeunt adinventiri perfectiones multæ, et diversæ, per modum multiplici-tatis, et diversitatis, concedo : per modum unitatis et simplicitatis, nego : et concessa min. dist. consequens. In Deò non sunt perfectiones omnium rerum, per modum multiplici-tatis, et diversitatis, concedo : per modum unitatis, et simplicitatis, nego. Ita D. Thom. *1 part. quest. 4, art. 2 ad 1*, inquiens : «quæ sunt diversa... in seipsis, in Deò præexistunt ut unum, absque detrimento simplicitatis ipsius.» Idque confirmat auctoritate Dionys. *c. 5 de Divin. nom.* agentis : «sicut Sol sensibilibus substantiis, et qualitatibus multas, et differentes, ipse unus existens, et uniformiter lucendo, in seipso uniformiter prææcipit ; ita multo magis in causa omnium (quæ utique est Deus) necesse est, præexistere omnia secundum naturalem unionem.

111. Obj. 2.° Vivens est perfectius quam ens, et sapiens est perfectius quam vivens : ergo, et vivere est perfectius quam esse, et sapere quam vivere : atqui, essentia Dei est ipsum esse : ergo, Deus non habet in se perfectionem vitæ, et sapientiæ, adeoque in Deò non sunt omnium rerum perfectiones.

Resp. Disting. anteced. Vivens est perfectius quam ens, in ente participá-

tò, concédo : in ente per se, et à se subsisténtē, nego. Nam ut ait D. Thom., *ibidem ad 3*, «non opórtet, quòd illud «quod participet esse, participet ipsum «secúndum omnem modum esséndi.» Et revérà : dantur quædam éntia, quæ vivéntia non sunt, ut aqua, terra, ignis, etc.; et quædam vivéntia, quæ non sunt sapiéntia, ut plantæ, et bruta animalia. Quapróptér, in éntibus participátis, vivens est quidém perfectius quàm ens, et sapiens, quàm vivens. Id tamén locum non tenet in ente, quod est ipsum esse, seu quod omnem esséndi plenitudinem contémēt, (quale est Deus), implicáret enim ipsum habére omnem esséndi plenitudinem, et tamén aliquam ex perfectiónibus ei deesse : undé méritò *ibid.* proséquitur D. Thom. : «tamen ipsum esse Dei inclúdit in se vitam, et «sapiéntiam, quia nulla de perfectiónibus «esséndi potest deesse ei, quòd est ipsum esse subsistens.» *Vid. num. 108.*

## § ÚNICUS.

*An perfectiões ómnium rerum sint eòdem modò in Deò ?*

112. Ut Tyrónibus absque ambiguitate innotéscat, quálitér ómnium rerum perfectiões in Deò repériantur, óperæprætitium est animadvértere, rerum ómnium perfectiões non eòdem modò esse in ipsò. Notándum est enim, áliquid posse continéri in álio multiplicitér : 1.º Formálitér, ità ut sit in illò secúndum suam ratiónem formálem, illúdq̃ue denóminet, ac de illò prædicétur : sic in igne est formálitér calor, quia ignis habet in se ratiónem formálem calóris, ac denominátur, et dicitur formálitér cálido. 2.º Áliquid potest continéri in álio tantum virtúalitér ; vel quando potest producere rem quam dicitur continére ; sic planta

continétur in sémīne, et quilibet effectus in sua causa ; velquando id, quod áliud contémēt, potest se solò præstáre ómnia, quæ potest præstáre res contémēta ; sic in políticis, Rex virtúte contémēt potestátem cujúslibet ballivi, quia se solò, seu solà suà auctoritatē, potest præstáre quidquid præstat ballivus. 3.º Áliquid potest continéri in álio eminéntér, et id contingit, quando unum continétur in álio perfectióri modò, quàm sit in seípso, seu perfectióri modò in continénte, quàm in contémtò : et hoc potest esse vel eminéntér formalitér, vel eminenter virtúalitér. Eminéntér formalitér, quando scilicet, áliquid secúndum suam ratiónem formálem, est perfectióri modò in continénte, quàm in contémtò, sic calor est formálitér in aquá cálido, et in igne ; sèd calor aquæ continétur formalitér eminéntér in igne, quia calor est perfectióri modò in igne, quàm in aquá cálido : eminéntér virtúalitér, quandò videlicét, unum contémēt virtútem altérius perfectióri modò ; adeoque contémens est perfectius contémtò : sicut potestas ballivi eminéntér virtúalitér continétur in Rege, quia Rex perfectióri modò potest præstáre quidquid suà potestáte præstat ballivus.

113. Observándum prætereà, esse dúpliciis géneris perfectiões : quasdam videlicét, quæ dicúntur *simpliciter simplices* ; alias verò, quæ dicúntur tantum *simplices*, seu *simplices secúndum quid*. Perfectio *simpliciter simplex* dicitur illa, quæ in unoquoque melior est ipsa, quàm non ipsa ; ita Bannes, *Suarez, lib. 3 de Trinit., c. 10*, et alii post S. Anselmum, *c. 14 Monológii*. Sensus autém est, illam esse perfectiõnem simpliciter simplicem, quæ in quocúmque ente, quatenus est ens, repériatur, melius est illam habére, quàm non habére, ut sunt vita, bõnitas, sapiéntia, justī-



tia etc. Diximus, *quatenus est ens*, et non quatenus est hoc vel illud ens : licet enim v. g. lapidi, quâ lapidi, non sit melius vivere, quia per hoc ejus essentia destrueretur ; illi tamen, quâ enti, melius esset vivere, quia tunc esset ens perfectius. Ad uberiores hujus rei intelligentiam, quidam perfectionem *simpliciter simplicem* ita explicant, dicentes : perfectionem simpliciter simplicem eam esse, quæ in sua formali ratione, seu conceptu, nullam involvit imperfectionem ; neque etiam excludit ab ente, in quod est, aliquam perfectionem majorem, vel æqualem : si enim vel includeret imperfectionem, vel à subjecto, in quod est, excluderet aliam perfectionem majorem, vel æqualem, jam non esset melius illam habere, quam illâ carere. Perfectio simplex tantum, sed secundum quid, est, quæ non est melior ipsa quam non ipsa, proindeque cui deest alterutra assignata conditio, scilicet, aut in conceptu suo formali involvit aliquam imperfectionem, ut moveri, discurrere, esse corpus, esse sensitivum, esse quantum, esse coloratum, etc. : aut non compatitur in eodem subjecto aliam perfectionem majorem, vel æqualem, quod fit ut non sit melius illam habere, quam illâ carere. Hæc ultimâ ratione, relatio in Divinis non dicitur perfectio simpliciter simplex, non quod relatio Divina ullam involvat imperfectionem ; sed quia non compatitur in eadem Persona Divina, aliam relationem æqualis perfectionis ; sic e. c. Paternitas in Divinis non compatitur Filiationem in eadem Persona ; quod fit, quod in Divinis non sit melius habere Paternitatem, quam illâ carere, cum Filius, qui illâ caret, sit æqualis dignitatis, et perfectionis cum Patre, uterque enim est verus Deus. His prælibatis, sit

## I. CONCLUSIO.

*Perfectiones simpliciter simplices omnium creaturarum sunt in Deo formaliter, sed eminentiori modo.*

114. Prob. 1.<sup>a</sup> pars Concl. Deus vere, propriè, ac formaliter est summè perfectus : *vid. num. 106 seqq.*, ergo, continere debet formaliter omnes perfectiones, quæ secundum se, nullam involvunt imperfectionem ; si enim ei deesset vel una tantum, non esset formaliter summè perfectus : atqui, perfectiones simpliciter simplices secundum se nullam involvunt imperfectionem, ut patet ex notamine prælibato ; ergo, perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo.

115. Confirmatur : Sicut homo dicitur rationalis, ita Deus dicitur sapiens, bonus, justus, etc. (idem dic de cæteris omnibus creaturarum perfectionibus, quæ sunt simpliciter simplices) atqui, rationalitas est formaliter in homine : ergo, omnes perfectiones simpliciter simplices creaturarum sunt formaliter in Deo : sed eminentè, quæ est 2.<sup>a</sup> pars conclusionis.

116. Explicatur, simul et probatur : Perfectio simpliciter simplex creaturarum, puta, sapientia, justitia, etc. potest dupliciter considerari : primò, ut est creata, et in hoc individuo : secundò potest considerari secundum se, et in communi, prout abstrahit à creatâ, et increatâ. Primò modò considerata limitatur in creaturis ad certam speciem, et participationem ; sapientia enim e. c. et justitia, in creaturis sunt diversæ speciei, et magis vel minus à creaturâ participantur ; sed in Deo sapientia, justitia, etc. reperiuntur absque limitatione sapientiæ, et justitiæ creatæ ; et absque

limitatiōne, quā à creatūris participāntur. Hinc fit, quòd sapiētia, justitia, et cæteræ perfectiōnes simpliciter simplices sunt in Deō formaliter, sed eminentiōri modō, quò in creatūris reperiūntur.

## II. CONCLUSIO.

*Quæ dicuntur tantum perfectiōnes secundum quid, et sunt tales, ratione imperfectiōnis, quam involvunt, non sunt in Deō formaliter, sed tantum eminenter virtualiter.*

117. Ut prænotāvimus, quæ dicuntur *tantum perfectiōnes* secundum quid, vel sunt, quæ aliquam involvunt imperfectiōnem; vel quæ non compatiūntur in eodem subjéctō aliā perfectiōnem æquālem: hōc sensū adnotāvimus, relationes divinas noncupādas esse, non perfectiōnes simpliciter simplices; sed *tantum perfectiōnes*, quæ quidē relationes sunt formaliter in Deō; ut agētes de Trinitate ostendēmus. Lōquimur ergo tantum de perfectiōnibus, quæ aliquam imperfectiōnem involvunt His præmissis

Prob. 1.<sup>a</sup> pars concl. Impossibile est, in Deō reperiri formaliter aliquam imperfectiōnem, est enim Deus ens perfectissimum, quod non foret, si in ipsō aliqua darētur imperfectio; atqui, perfectiōnes, de quibus in conclusiōne lōquimur, involvunt in suō conceptū formāli imperfectiōnem impræscindibilem; ergo, hujusmodi perfectiōnes, non sunt in Deō formaliter. Sic ratio cōporis, quæ involvit imperfectiōnem materiæ, non est formaliter in Deō: undē Deus nequit dici corpus.

118. Prob. 2.<sup>o</sup> Si in Deō essent formaliter perfectiōnes illæ creaturārum, quæ involvunt imperfectiōnem, possent de Deō prædicāri, quemādmodum per-

fectiōnes simpliciter simplices: sicque possēmus dicere, Deus est terra, aqua, ferrum, lapis etc., sicut dicimus, Deus est justus, sapiens, etc., hoc autē est absurdum; ergo, in Deō non sunt formaliter perfectiōnes illæ, quæ aliquam imperfectiōnem involvunt: sunt tamē in Deō eminenter virtualiter; quod est secundā pars conclusiōnis, et probātur.

119. 1.<sup>o</sup> Quod est perfectius aliō, et potest se solō præstare perfectiōri modō quidquid hoc aliud præstat, dicitur continere illud eminenter virtualiter: atqui Deus est perfectior omni creatūrā, et potest se solō præstare perfectiōri modō quidquid creatūræ præstant, mediis suis perfectiōnibus; ergo, perfectiōnes, quæ aliquam imperfectiōnem involvunt, sunt in Deō eminenter virtualiter. Major patet ex prænotāmine, num. 112 et 113: minor quoad primam partem, ex hucusquē dictis sāt superque ostēnsa manet: quoad secundam, præscindēdo ab argumentis à ratione ductis, plana, et óbvia sunt Sac. Scripturæ testimōnia, ut *Psal.* 49: «Polchritudo agri mecum est;» *Psal.* 93: «Qui plantāvit aurem, non audiet? aut, qui finxit oculum, non considerat?» *Psal.* 146: «Prodūcit in montibus fœnum, et herbam servituti hōminum;» *Isaïæ*, c. 66: «Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? etc.» Et quidē, Deus hæc omnia præstat perfectiōri modō, quā præstant creatūræ, cū Deus ad hæc præstāda non ēgeat morā tēporis neque applicāre activā passivis, neque auxiliis, quibus indigent creatūræ.

120. Prob. 2.<sup>o</sup> Quod nequit esse in Deō formaliter, et tamē Deus potest illud producere perfectius, est in ipsō eminenter virtualiter: atqui, perfectiōnes, de quibus lōquimur in conclusiōne, non sunt in Deō formaliter, et ta-

mén Deus valet illas producere perfectiùs, imò et producit, quandò sibi placet: ergo hujùsmodi perfectiões sunt in Deò eminentèr virtuàlitàr. Major patet ex dictis, *num. 112*; min. quoad primam partem patet ex probatiònibus conclusiònis: quoad secundam autèm probàtur: Deus est causa universalissima totius entis, adeòque ómnium, et singulàrum perfectiònum, quæ in creatùris extant: atqui, quicquid est in effectù necessariò præexistit virtùte in suà causà efficiènte, et quidèm eminentiòri modò, si causa sit superiòris ordinis, qualis est Deus respectù ómnium creaturàrum: ergo, perfectiões creaturàrum, de quibus loquimur in conclusiòne, sunt eminentèr virtuàlitàr in Deò. Hinc August., *serm. 1 de verb. Apost.*, de Deò loquens, inquit: «omnem creaturam suam excédit... Si enim quæras «magnitudinem, major est; si pulchritudinem, pulchrior; si dulcedinem, «dulcior... Nulla enim ràtio pàtitur, ut «vel factùra factòri suo æquétur, vel «opus artífici comparétur: Sicùt légitur «in Prophéta, *Sap., c. 13*, qui facit «fórtia, fórtior est, et qui fecit pulchra, «pulchrior illis est.» Et iterùm idem Augustinus, *Soliloq., cap. 31, n. 3*, id egrégie hisce verbis confirmat: «Cum «Deum meum quæro, quæro quamdam «lucem supèr omnem lucem, quam non «capit óculus; quamdam vocem supèr «omnem vocem, quam non capit auris; «quemdam odórem supèr omnem odórem, quem non capit naris; quemdam dulcòrem supèr omnem dulcòrem, quem non capit gustus; quemdam amplexum supèr omnem amplexum, quem non capit tactus. Ista «lux quidèm fulget, ubi locus non capít; ista vox sonat, ubi spíritus non rapit; odor iste rédolet, ubi flatus non spargit; sapor iste sapit, ubi non est

«edacitas; amplexus iste tángitur, ubi «non divèllitur. Hic est Deus meus, et «non æstimábitur álius ad illum. Hoc «quæro, cum Deum meum quæro. Istud amo, cum Deum meum amo.»

### SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

121. Obj. D. Thomas, *1 p. q. 14, art. 6*, docet, quòd Deus se habet ad omnes creatùras in se conténtas, sicùt homo ad ánimàl, et sicùt nùmerus senárius ad nùmeros sub se conténtos: atqui, homo formàlitàr còntinet ánimàl, et nùmerus senárius álios nùmeros inferiòres: ergo, Deus còntinet in se formàlitàr quascúmque perfectiões creaturàrum.

Resp. Disting. maj., Juxtà D. Thomam Deus se habet ad omnes creatùras in se conténtas, sicùt homo ad ánimàl, et sicùt nùmerus senárius ad nùmeros sub se conténtos, et ly sicùt impòrtat áliquam paritatem, concédo: omnimòdam, nego. S. Doctor in hóc instituit paritatem, quòd sicùt homo còntinet ánimàl, et áliquid ámplius, scilicet rationàle; sicùt nùmerus senárius còntinet quinàrium, et cæteros inferiòres, et ultèriùs unitatem suprà quinàrium; ità Deus còntinet omnes creatùras, et însupèr rationem entis infiniti, in infinitum perfectiões creaturàrum superántis. Non autèm S. Doctor instituit paritatem in hoc, quòd sicùt homo còntinet formàlitàr ánimàl, et nùmerus senárius álios inferiòres, ità Deus formàlitàr còntinet omnes creatùras. Si hoc intendisset D. Thomas, secùndùm ipsum omnis creatùra posset de Deò prædicàri; sicque possémus dicere: Deus est ánimàl, Deus est lapis etc.; quòd quidèm nunquàm somniàvit Sanctus Doctor; quin imò contràrium docet, *1 part. quest. 13, art. 5*.



122. Pro coronide observandum cum D. Thoma, 1 *contr. Gent.*, cap. 30: «Quòd quæcúmque nómína perfectiónem designant modò creatúris própíriò, de Deò dici non possunt, nisi per similitúdinem, et metáphoram, per quam, quæ sunt uniùs rei, álteri solent adaptári: sicùt álquis homo dicitur lapis proptèr duritiem intelléctûs. Hujúsmodi autèm sunt ómnia nómína impósita ad designándam spéciem rei creatæ, sicùt homo et lapis. Similitèr étiam, quæcúmque nómína proprietátes rerum designant, quæ ex própíris principiis speciérum causántur, de Deò dici non possunt, nisi metaphóricè.» Hòc sensù intelligéndus Regius Vates dùm ait: «Qui hábitat in cælis irridébit eos, et Dóminus subsannávit eos.»

123. Quæres 1.<sup>o</sup>: An Deus, et omnes creaturæ simul, sint áliquòd perfectius, et melius, quàm Deus solus? Resp. *negativè*. Infinitum enim non fit majus per additióem finiti: infinitum namque ex se jam comprehéndit, quidquid ei posset áddere finitum: atqui, ómnis perfectio Dei est infinita, et quælibet perfectio creaturárum est finita: ergo, Deus, et omnes creaturæ simul, non sunt áliquòd perfectius, et melius, quàm Deus solus. Id nos docet August. *Tract. 11 in Joánnem*, dicens: «si fúeris sine Deò, minor eris; si fúeris cum Deò, major Deus non erit. Non ex te ille major; sed tu sine illò minor.» Idem docet D. Thom., in 3 *Sentent.*, *distinc. 6, quæst. 2, art. 3 ad 1, quæst. 5 de malo, art. 1 ad 4, et 1 part. quæst. 103, art. 3 ad 3*, disertè inquiens: «quòd in particuláribus bonis duo sunt melióra quàm unum; sed ei, quòd est essentialitèr bonum, (cùm contineat omnem bonitátis plenitudinem) non potest fieri álqua additio bonitátis.» Quòd et innuit Isaiás, c. 40, v. 17, dicens:

«omnes gentes quasi non sint, sic sunt coràm eò, et quasi níhilum, et ináne reputátæ sunt ei.»

124. Quæres 2.<sup>o</sup>: Utrùm creatúra possit dici similis Deò, et Deus similis creaturæ? Resp. quòd primam partem: creaturam posse dici similem Deò, sed imperfectè: nam similitúdo attenditur secúndum conveniéntiam, seu communicatióem in álquò: creaturæ autèm convéniunt, seu comunicant cum Deò in esse; quippè Deus est, et creaturæ sunt: ergo, creaturæ possunt dici similes Deò: et tales eas nómínat Scriptúra: légimus enim, *Gen.*, c. 1, «Faciámus hóminem ad imáginem, et similitúdinem nostram;» et c. 5, «ad similitúdinem Dei fecit illum;» et *Jacobi*, c. 3, «in lingüa maledícimus hómines, qui ad similitúdinem Dei facti sunt.»

Hæc tamèn similitúdo creaturárum ad Deum, nequit esse perfecta, sed tantum imperfecta: nam ut duo dicántur perfectè similia, debent habère secúndum eámdem ratióem id, in quò convéniunt: esse autèm in quò creatúra cónvenit cum Deò, non est secúndum eámdem, sed secúndum diversam ratióem: síquidèm creatúra est ens tantum per participatióem, et Deus per esséntiam: ergo creatúra non potest dici *perfectè* similis Deò. Hoc innuit Régius Vates dicens, *psalm. 82*: «Deus, quis similis erit tibi?» *Psalm. 85*: «Non est similis tui in Diis, Dómine.» *Psalm. 88*: «Quis in núbibus æquábitur Dóminò: similis erit Deò in filiis Dei?»

Quòd secúndam partem quæsiti, respondémus cum D. Thom. 1 *part. quæst. 4, art. 3 ad 4*: «Quòd licèt álquò modò concedátur, quòd creatúra sit similis Deò, nullò tamèn modò concedendum est, quòd Deus sit similis creaturæ.» Cujus ratióem latè tradit idem



S. Doctor, *quest. 23 de veritate, art. 7, in resp. ad 11*, docens, quòd relatio similitudinis, tunc solùm est mûtua, quando forma, in quâ communicant, seu convèniunt extréma, est in utròque extremòrum secùndùm eamdem ratiònem; quando autèm in unò extremòrum est principàlitér, in àlterò verò tantùm secundariò, relatio similitudinis non est mûtua, seu non reciprocàtur. Id docet D. Thom. cum D. Dionysio, c. 9

de *Divin. nom.*, ajènte: «In his, quæ «unius órdinis sunt, recipitur mûtua «similitúdo; non autèm in cáusâ et cau- «sâtò,» quæ sunt diversì órdinis. His confòmitèr, rectò loquendi modò, dicimus, quòd státua Hérculis est similis Hérculi; et non vice versâ, eò quòd Hércules non habet formam státuæ, sed státua formam Hérculis. Vid. D. Thom. *quest. 7 de Potent., art. 7 ad 3.*

## CAPUT V.

### DE DISTINCTIONE DIVINÓRUM ATTRIBUTÓRUM A SE INVICEM, ET AB ESSÉNTIA DIVÍNA.

125. Quamvis ómnia, quæ sunt in Deò sint réalitér unum, et idem, ubi non obstat oppositio relatíva; adeóque nulla detur distinctio réalís divinórum attributórum ab invicem, et ab esséntiâ divínâ; loquéntes tamèn de Deò, nostrò concipiéndi modò, in eò concipimus unam perfectiònem quasi primam, quam ideò esséntiam, seu quidditatem, vel natúrâ Dei vocâmus, ratióne cuius, cæteræ omnes perfectiões divínæ Deò attribuéntur, et de eò prædicântur. Hujusmodi perfectiões, quas post primam concipimus, attribûta nominâmus. Theólogi itâ concipiunt Deum, et ea, quæ sunt in eò, sumptâ analógiâ à rebus creâtis, in quibus reperitur áliquíd ipsas constituens, ut in hómine rationalitas, quod esséntia nuncupâtur; et ália, quæ à suò constitutivò emánant, ut in hómine risibílitas; et hujusmodi appellântur

attribûta, seu rei proprietâtes. Hic modus concipiéndi Deum, quò utántur Theólogi, non est contemnendus ut recentiórum Theologórum commentum; síquidem Basilius, *lib. 1 contr. Eunómium*, luculéntèr osténdit, ea, quæ in se simplicia sunt, mentis nostræ perceptiõe concipi, et nominâri, ac si essent divisa: et Damascénus distingüens in Deò natúrâ, et ea, quæ sunt circâ natúrâ, *Libr. enim 1 de Fide, c. 4*, inquit: «Quæcúmque de Deò per affirmatiònem dicimus, non Dei natúrâ, «séd quæ circâ natúrâ illius sunt, os- «téndunt. Itâ, sive bonum, sive justum, «sive sapiéntem, sive quodcúmque tan- «dèm áliud dixeris, non Dei natúrâ, «séd quæ circâ natúrâ sunt, expónis.»

126. In quò autèm, juxtâ nostrum modum concipiéndi sita sit esséntia Dei, non est concors Theologórum opinio.

Quidam enim censent, esséntiam Dei in cûmulò, seu actuali congérie ómnium perfectiónum esse reponéndam : ita Nomináles. Quidam conténdunt, Dei esséntiam esse infinitátem radicálem, seu exigéntiam ómnium perfectiónum : ita Scótus. Quibûsdam placet, natûram divínam esse constituéndam in radíce intelligéndi, sive intelligere radicáli : ita Godoy et Ferré. Quidam volunt, in actuali intelligere eam esse reponéndam : ita Salmaticénses, Gonét, et álii. Quidam tandém, esséntiam Dei repónunt in Esse à se : ita Bancel, Contenson, Gotti, Juenin, alique. Moménta, quibus hæ discrepántes opiniónes nitûntur, vidéri possunt apûd ipsos eárum patrónos. Ab his in médiû adducédis supersedémus, cûm nobis satis sit juxtà scopum nostrum, Théologos commûnitèr sentíre in Deò et esséntiam, et attribûta esse concípienda, ut de Deò claritáte, quâ par est, possimus sermónem téxere. Ad rem

127. Notándum dúcimur, quòd quavis hæ voces *distinctio*, *pluralitas divisio*, *diversitas*, *differéntia*, quodòque promiscuè pro eòdem accipiántur ; tamén secûndûm rei veritátem, non est idem eárum significátum. *Distinctio* enim propriè loquéndò oppónitur identitáti ; *pluralitas* unitáti, *divisio* unióni, *diversitas* impórtat *distinctiónem* sine conveniéntiâ in áliquo génere univocò ; sic substántia, et áccidens sunt diversa ; distinguûntur enim, et non convéniunt in áliquo génere univocò ; *differéntia* tandém implicat *distinctiónem* intèr ea, quæ convéniunt in áliquo génere univocò ; sic rationále, et irrationále dicûntur *differéntiæ*, quia rationále, et irrationále ità ab invicèr distinguûntur, ut tamén convéniant in génere univocò animális.

Ex his liquet, *distinctiónem* nihil esse áliud, quàm caréntiam identitátis ; ea enim

dicûntur distinguí, quæ non sunt idem.

128. *Distinctio* autém dividitur 1.<sup>o</sup> in *distinctiónem* reálem, et *distinctiónem* ratiónis. *Distinctio* reális datur, quandò duo reálitèr non sunt idem, quamvis intelléctus nihil cògitet an sint vel non sint idem. Hæc *distinctio* reális est duplex : una reális simplicitèr, quæ vocábulò téchnicò scholárum vocátur *major* ; áltera reális modális, quæ ab schólis nuncupátur *minor*. Reális *major* datur inter ea éntia, quæ ità ab invicèr separántur, vel separári queunt, ut útraque separáta subsistant : sic Petrus, et Paulus, corpus, et ánima rationális etc. hæc *distinctió* reáli majóri distinguûntur. *Distinctio* reális *minor* datur inter rem subsisténtem, et ejus modum, ut intèr virgam, et ejus curvitátem ; vel intèr duos modos ejusdem rei, ut inter curvitátem, et elasticitátem virgæ : nam áliud est virga, áliud ejus curvitas, nam virga manens virga, modò est curva, modò non est curva ; páritèr cûrvitas distinguítur reálitèr ab elasticitáte, nam virga dùm manet recta est elástica, quin sit curva. Hæc meritò dicûntur distinguí reálitèr, quia quæ reálitèr separántur, vel separári queunt, reálitèr distinguûntur. Hæc *distinctio* dicitur *minor*, seu modális, quia non est intèr duas res subsisténtes ; sèd intèr rem subsisténtem, et ejus modum ; seu intèr modum, et modum.

129. *Distinctio* ratiónis datur, quandò intelléctus cónceipit ut *distincta*, quæ à parte rei *distincta* non sunt, sèd unum, et idem. Hæc *distinctio* ratiónis est etiám duplex : una ratiónis, quam ajunt *ratiocinántis* ; áltera, quam appellant *ratiónis ratiocinátæ*. Hic téchnicus loquéndi modus scholárum, planus fiet exémpis, quæ móx subjiciémus, explicántes utrámque hanc *distinctiónem* ratiónis. Prima ergo, seu *distinctio* ratiónis *ratiocinántis* est, quandò intelléctus abs-

que fundamentó in re, distinguit ea, quæ à parte rei distincta non sunt; ut cum idem consideratur ut subiectum, et prædicatum ejusdem propositionis, dicéndò e. c. Petrus est Petrus; tunc enim idem suppositum enuntiátum per modum subiecti, et per modum prædicati, tamquam duplicátum concipitur; undè resultat in mente quædam distinctio inter Petrum enuntiátum ut subiectum, et Petrum enuntiátum ut prædicatum; quæ tamén distinctio est omninò gratuita, quia nullum in re habet fundamentum, cum Petrus sit idem, sive enuntiétur ut subiectum, sive enuntiétur ut prædicatum.

130. Secúnda distinctio ratiónis, scilicet ratiónis ratiocinatæ, est quæ fit cum fundamentó in re; quandóque enim contingit, quòd res aliqua, cum una sit, æquipólleat plúribus; sicút nummus áureus cum in se sit unus, plúribus argénteis æquipóllet, et multò plúribus ex ære; tunc ergo nummus áureus præbet fundamentum intelléctui, ut cum unus sit, distinguátur in vários nummos argénteos, aut ex ære cunos. Sic cum fundamentó in re intelléctus noster distinguit inter justitiam v. g. et misericórdiam in Deò: quamvis enim justitia, et misericórdia réalitèr identificéntur in eádém esséntià diviná, et réalitèr sint unum et idem cum illà; quia tamén hæc simplex esséntia æquívaleat justitiæ, et misericórdiæ distinctis réalitèr in creatúris, sic esséntia divína virtualitèr múltiplex præbet intelléctui nostrò fundamentum eas distinguendi in Deò.

131. Hujus distinctiúnis ratiónis ratiocinatæ duplex est fundamentum. Primum est eminéntia rei sibi identificans plures perfectiúnas réalitèr in inferióribus distinctas. Secúndum fundamentum est mentis nostræ imperfécio, quæ cum has omnes perfectiúnas unà simul attin-

gere non possit, illas distinctis áctibus, ac si forent distinctæ, concipit; undè resultat distinctio tantum in intelléctui, quæ non est in re. Hæc distinctio, quæ dum spectátur in intelléctui, appellátur distinctio ratiónis ratiocinatæ, útpotè habens fundamentum in re; dum spectátur ejús fundamentum, nempe res ipsa æquivalens plúribus, *virtualis* appellátur; quia præstat quod distinctio réalís præstaret, ipsique equívaleat ad hoc ut de eádém re sub divérsis concéptibus consideratá possint contradictóriá verificári: ut de eódém nummò áureo verificári potest, quòd súfficit, et non súfficit, ad solvéndum débitum: súfficit, in quantum cóninet valórem puta quinque argenteórum; non súfficit, in quantum cóninet valórem trium argenteórum.

132. Distinctio ratiónis ratiocinatæ est etiám duplex, major videlicet, et minor: major est, cum ratió nostra entitátem virtualitèr múltiplicem, ità in vários concéptus distinguit, ut unus *nullò modò includátur in aliò*; sic dum distinguimus humanitátem in animalitátem, et rationalitátem, est distinctio ratiónis ratiocinatæ major, quia concéptus animalitátis nullò modò cóninet actù rationalitátis concéptum; concéptus enim animalitátis attribui potest rebus irratiónalibus, quibus nullò modò attribui potest concéptus rationalitátis. Distinctio ratiónis ratiocinatæ minor est, cum intelléctus rem eámdem in vários concéptus distinguit, quorum unus explicité quidém non cóninet álium, id est ipsum formálitèr non éxprimit; implícité tamén ipsum invólvit, et inclúdit; sic dum in ente distinguimus unum, verum, bonum, est distinctio ratiónis ratiocinatæ minor; síquidém concéptus boni inclúditur in concéptu veri, et utérque in concéptu entis, et tamén concéptus entis non éxprimit concéptum

veri, et boni. His præmissis, quæ valdè utilia, ne dicamus necessaria, sunt ad quæstiònem de distinctione eòrum, quæ sunt in Deò, et ad plures alias dilucidandas, sit

## I. CONCLUSIO.

*Nulla datur distinctio realis inter attributa divina, sive ad invicem comparata, sive relatè ad essentiam.*

133. Hæc conclusio est contrà Gualtèrum, et Palamitas, Sociniános, Gilbertum Porretánum, aliósque, qui distinctionem realem in divinis effutiébant.

Prob. Conclusio auctoritate D. Bernardi in Concilio Reménsi requisiti, ut scriptò profèreret, quid contra Gilbertum Porretánum sentiret; ajéntis: «Scribatur stylò férreò, in ungüe adamantino, et sculpatur in silice, quòd divina esséntia, forma, natúra, déitas, bonitas, sapiéntia, virtus, poténtia, magnitúdo, verè Deus est:» ergo, sive ad invicem attributa comparéntur; sive ad esséntiam divinam, nullatenus distinguúntur réalitèr, cum sint Deus, qui unus est.

134. Prob. 2.º Idem S. Bernardus, lib. 5 de consider. cap. 7, ait: «Multa dicúntur esse in Deò, et quidè sanè, catholicéque; sèd multa unum. Aliòquin, si divèrsa putémus, non quaternitatem habémus, sèd centenitatem: «verbi causà, dicimus magnum, bonum, «justum, et innúmera talia: sèd nisi omnia unum in Deò, et cum Deò consideres, habébis multiplicem Deum.»

135. Prob. 3.º Idem S. Bernardus, serm. 80 in Cántica, «recédant, inquit, «à nobis, charíssimi, recédant novèlli, «non dialéctici, sèd hæréctici, qui magnitudinem, quà magnus est Deus, et item bonitatem, quà bonus, sèd et

«sapiéntiam, quà sapiens, et justitiam, «quà justus, postremò divinitatem, quà Deus est, Deum non esse, impiíssimè «disputant.»

136. Prob. 4.º Augustinus Parens, lib. 15 de Trinit., cap. 5: «Non enim «(Deus) percépit sapiéntiam, quà esset «sapiens; sèd ipse sapiéntia est.» Et infrà: «Bónitas etiàm, atque justitia, «numquid inter se in natúrâ Dei, sicut «in ejùs opèribus distant, tamquàm duæ «divèrsæ sint qualitatés Dei, una bónitas, «alia justitia? Non utique; sèd quæ «justitia, ipsa bónitas; et quæ bónitas, «ipsa beatitúdo.»

137. Prob. 5.º Idem Augustinus, lib. 15 de Trinitate, cap. 5: «Si dicamus, inquit, (Deus) ætérnus, immortális, incorruptibilis, immutabilis, vivus, sapiens, potens.... quidquid secundum qualitatés illic dici vidétur, secundum substantiam, vel esséntiam est intelligéndum. Absit enim ut Spiritus secundum substantiam dicatur Deus, et bonus secundum qualitatem, sed utrúmque secundum substantiam. Sic omnia cætera, quæ commemorávimus.»

138. Prob. 6.º In symbolo à Concilio Reménsi contrà Gilberti erròres editò, vid. Harduin. tom. 6 p. 2, dicitur: «Crédimus, et confitémur simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliòquò sensù Catholico posse nagári, quin divinitas sit Deus, et Deus divinitas. Sicubi verò dicitur, Dóminum sapiéntià sapiéntem, magnitúdine magnum, divinitate Deum esse, et alia hujúsmodi, crédimus, non nisi eà sapiéntià, quæ est ipse Deus, sapiéntem esse; non nisi eà magnitúdine, quæ est ipse Deus, magnum esse; non nisi eà æternitate, quæ est ipse Deus, ætérnum esse; non nisi eà unitate unum, quæ est ipse; non nisi eà divini-



«tate Deum, quæ est ipse; id est, «seipsò sapiëntem, magnum, ætérnum, «unum Deum.» His conformitèr D. Thom., 1 part. quæst. 13, art. 4 ad 3, inquit: «hoc ipsum ad Dei unitatè» «périnet, quod ea, quæ sunt multipli- «citèr, et divisim in aliis, in ipsò sunt «simplicitèr, et unitè. Et ex hoc con- «tingit, quòd est unus re, et plures se- «cundùm ratiònem: quia intellèctus «noster ita multiplicitèr apprehendit «eum, sicut res multiplicitèr ipsum re- «præsèntant.»

139. Prob. 7.<sup>o</sup> ratiòne theològica: Quod est ipsum esse per essèntiam, et infinitum in ratiòne èntis, identificat sibi réalitèr omnia èntia quòcùmq; modò sint, dummòdò ex suà ratiòne formali non sint réalitèr impossibilia: atqui, Deus est ipsum esse per essèntiam, et infinitus in gènere èntis; et attribùta, nec ad invicèm, nec cum sua essèntia sunt ex suà ratiòne formali impossibilia; ergo, Deus identificat réalitèr omnia attribùta cum sua essèntia: ergo, non datur distinctio réalis intèr attribùta Dei, sivè ad invicèm comparàta, sivè relàtè ad essèntiam. Prob. maj. Infinitum in gènere èntis debet habère perfectiònes omnium èntium, nam si àliquà carèret, jam non esset infinitum; sicut si àliquid esset infinitum in gènere calòris, nullus calòris gradus ei posset deesse, deficientè enim vel unò tantùm, jam non esset in gènere calòris infinitum: ergo, infinitum in gènere èntis debet habère perfectiònes omnium èntium. Eas autèm habère nequit nisi aut sibi réalitèr identificàtas, aut per modum pártium: infinitum autèm, quod est per essèntiam tale, quale est Deus, nequit constitui ex pártibus; omnis enim pars, ut talis, finita est, nam non involvit id, quod complèctitur àltera pars, à quà réalitèr distinguitur. Ex pártibus autèm

finitis nequit consurgere infinitum: finitum enim àdèditum finito non reddit infinitum. Ergo, quod est ipsum esse per essèntiam et infinitum in gènere èntis, réalitèr identificat sibi perfectiònes omnium èntium, quòcùmq; modò sint, dummòdò ex suà ratiòne formali non sint réalitèr impossibiles: atqui, Deus est ipsum esse per essèntiam, *Vid. num. 72*, et infinitus in gènere èntis, ut legitur, *Psalm. 144*: «Magnus Dóminus, «et laudàbilis nimis, et magnitudinis «ejus non est finis:» et Baruch, c. 3, «Magnus, et non habet finem etc,» et aliundè, attribùta neque intèr se, neque cum essèntia divinà sunt impossibilia; ut enim inquit August., *lib. 7 de Trinit.*, c. 1: «In illà simplicitàte (natura divinæ) non est aliud scire quàm «esse, eadem ibi sapiëntia est, quæ «essèntia:» quod idem de aliis attribùtis dicendum, ut ex probatiòibus Conclusiònis patet: ergo, attribùta divinà neque ad invicèm, neque ad essèntiam Divinam comparàta, sunt impossibilia: ergo, Deus réalitèr secundùm suam essèntiam identificat sibi omnia sua attribùta: ergo, nulla datur distinctio réalis intèr attribùta divinà, sivè ad invicèm comparàta, sivè relàtè ad essèntiam divinam.

## II. CONCLUSIO.

*Relatiònes divinæ, neque ab essèntia divinà, neque ab ejus attribùtis, réalitèr distingüuntur.*

140. Hæc conclusio est contrà Abbatem Joachim, qui sub fine sæculi xii, vidètur admisisse distinctiònem réalem intèr essèntiam divinam, et divinas personas.

Prob. 1.<sup>o</sup> In Concilio Lateranèsi sub Innocèntio III, in capitulis *Fidei*, tit. 2,

sic légitur : «Nos autem, Sacro et universali Concilio approbante, credimus, et confitemur cum Petro (Lombardo, «qui dicitur Magister sententiarum) quod una quædam summa res incomprehensibilis, quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus, tres simul personæ, et ideo in Deo Trinitas est solummodò, non quaternitas.... Licet igitur aliud sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus, non tamen aliud, sed id, quod est Pater, est Filius, et Spiritus Sanctus, idem omnino.» Tò autem *idem omnino* nequivit Concilium intelligere de Personis divinis comparatis ad invicem, sic enim realiter ab invicem distinguuntur, «alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti,» ut légitur in symbolò Athanasianò; ergo, tò *idem omnino* intelléxit Concilium de Personis divinis relatis ad essentiam divinam, adeoque ad attributa, quæ, ut in præcedenti conclusione ostensum est, cum essentia divina identificantur. Hæce loquendi formulà, quam adhibuit Concilium, usus est etiam August. Parens, *lib. 7 de Trinit., c. 6*, inquit : «Non aliud est, esse Deò, aliud personam esse, sed omnino idem.» Ergo, relationes divinæ identificantur cum essentia, adeoque ab ipsa realiter non distinguuntur, neque ab attributis, quæ cum ipsa identificantur. Id canit Ecclesià, dicens : «Patris, et Filii, et Spiritus Sancti una est divinitas, æqualis glória, coætérna majestas.»

141. Prob. 2.<sup>o</sup> In Concilio Florentinò sub Eugeniò IV, Joannes Theologus O. P. disputans pro Latinis contra Græcos, sic, *sess. 18*, loquebatur : «Vos queritis, an idem sit in divinis Personis substantia, et persona, sive hypostasis; nos verò dicimus, substantiam, et personam, sive hypostasim esse idem

re; diffère autem nostrò modò intelligendi.» Respondit Marcus Ephésius Episcopus ex parte Græcorum : «For-tasse hæc in parte, nulla est inter nos discrepantia.» Et *seq. sess. 19*, Andreas Rhodiensis Archiepisc. id absque ullà hæsitatióne concedens dixit : «In communi Doctórum tam Græcorum, quàm Latinorum, Theologìa differt divinam substantiam dicere, et substantiam Patris, et Filii : ne tamen re diffère hoc putetis, sed apprehensióne tantum, et intelligentià.»

142. Nos non præterit, Eugénium III cum Cardinalibus, et Episcopis Concilii Rhemensis definivisse : «ne aliqua ratio in Theologìa inter naturam, et personam divideret.» Verum advertendum, hæc definivisse Pontificem ad sensum Gilberti Porretani nominantis rationem theologicam eam, quæ distinguit quæ sunt distincta in re. Summus ergo Pontifex, hæc definitione, excludit tantum distinctionem realem à divinis Personis cum essentià.

### III. CONCLUSIO.

*Antè opus intelléctus, in Deò obtinet locum distinctio virtualis.*

143. Prob. Distinctio virtualis obtinet locum in eo, quod ita est unum, ut æquipolleat pluribus : atqui, ante opus intelléctus Deus ita est unus, ut in se comprehendat omnes omnino perfectiões, adeoque æquipolleat pluribus : ergo, in Deò, antè opus intelléctus, locum obtinet distinctio virtualis. Major patet ex prænotamine, *num. 131* : Minor etià constat ex dictis, *num. 114 et seqq.* et insupèr evincitur ex *lib. Sap. c. 7*, ubi, *v. 22*, Spiritus Sapientiæ divinæ dicitur *unicus*, et *multiplex* : *multiplex*, ob præexistentià omnium

perfectiōnum in ipsā; *unicus*, ob simplicitatem, quæ omnes illas perfectiōnes secum identificat: undè ibidè, v. 27, additur: «et cū sit una, omnia potest: et in se pèrmanens, omnia innovat; et per natiōnes in animas sanctas se «transfert, amicos Dei, et prophétas «constituit.»

144. Hæc distinctiōne virtuali solvuntur pàritèr omnes difficultates, quæ occurrere possunt, et omnis appàrens contradictio facilè conciliàtur. Nam de re simpliciter unà, sed virtualiter distinctà, et virtualiter multiplici, potest idem affirmàri, et negàri, sicquè verificàri, quæ videntur contradictoria, quæ tamèn propriè contradictoria non sunt, quia verè et propriè non sunt contradictoria, nisi quæ affirmantur, et negantur de eòdem *sub eadem ratione*; ubi autèm res est virtualiter distincta, et multiplex, quæ videntur contradictoria, non enuntiantur de eòdem *sub eadem ratione*, sed *sub diversa*. Sic in Deò, eadem omninò entitas, ratione suæ eminentiæ virtualiter multiplex, dicitur *communicàri* sub ratione absoluti; *non communicàri* verò sub ratione relativi: dicitur justitia, seu *quòd puniat*, et dicitur simul misericordia, seu *quòd non puniat*, sed pareat; sed ità dicitur, non *sub eadem ratione*, sed sub diversis; dicitur misericordia, prout æquivalet virtuti miserendi, quæ est in creaturis, et justitia, prout æquivalet virtuti justitiæ, quæ in creatis reperitur.

145. His lucem addunt, et robur, hæc Angèlici Præceptoris verba, *quest. 7, de pot. art. 1 ad 5*: «Dicendum, quòd «de eò, quod est idem re, et differens «ratione, nihil pròhibet contradictoria «prædicàri, ut dicit Philosophus 3 «physic. sicut patet, quòd idem punctum re, differens ratione, est principium, et finis; et secūndum quòd est

«principium, non est finis, et è contrariò.» Profectò id patet in lineà, cujus extréma sint *a* et *b*: punctum *a* (idem dic de puncto *b*) manens idem re potest dici et principium et finis lineæ, principium, mensurandò lineam ab *a* ad *b*; finis autèm eam mensurandò à *b* ad *a*.

#### IV. CONCLUSIO.

*Divinæ perfectiōnes absolutæ, sicut et  
Divinæ Personæ, à divinâ essentiâ  
actû non distinguuntur; sed tantum  
per actum nostri intellectus.*

146. Prob. Intellèctus noster non valens totam eminentiam, et pèlagus divinæ entitatis unicò actû percipere, occasionem accipit concipiendi unam perfectiōnem, alià non conceptà, et véluti ab alià distinctam. Ergo, hujusmodi in divinis non distinguuntur actû ab essentiâ, sed tantum per actum intellèctus.

147. Confirmàtur. Estò Deus simplicissimus sit, de ejus tamèn perfectiōnibus, et attribútis formamus diversos conceptus formales, qui significantur per diversa nómína, non synónima, quæ Deò attribúimus; v. g. sapiens, justus, misericors, omnipotens etc. Ergo, in Deò dari debent divèrsi conceptus objectivi illis correspondentes, nempe, sapientià, justitia, misericordia, omnipotentià etc. Atqui, hujusmodi conceptus objectivi non distinguuntur actû a parte rei, ut ostensum est *núm. 139*. Ergo, dumtaxat distinguuntur per ordinem ad nostros conceptus: et hoc est distingui per rationem, seu per actum nostri intellèctus.

## V. CONCLUSIO.

*Distinctio, quæ datur intèr ea, quæ de Deo prædicantur, est rationis ratiocinatæ, et non purè ratiocinantis.*

148. Hæc conclusio est contrà Nominâles contrârium sentiéntes. Prob. Distinctio rationis ratiocinatæ est illa, quæ non se tenet solùm ex parte intellèctus pro libitò distinguéntis; sèd cui ex parte rei significatæ àliquod correspondet, præbens fundaméntum intellèctui ad concipiéndà, ut distincta, ea, quæ in re actû sunt idem: *vid. num. 130.* Atqui, intellèctus noster invenit ex parte Dei fundaméntum ad concipiéndas divinas perfectiões, ut distinctas, nempe eminentiam, et æquivaléntiam plùribus, seu virtuélem distinctiõnem intèr illas, ut dictum est *num. 131.* Ergo, distinctio, quæ datur intèr ea, quæ de Deo prædicantur, est distinctio rationis ratiocinatæ, et non præcisè rationis ratiocinantis, *vid. num. 129.*

149. Hanc doctrinam complèxus est D. Thomas, 1 *sen. dist. 1, art. 3,* (ut de cæteris locistacéamus) dicens: «Quòd «Deus excédât intellèctum nostrum est «ex parte ipsius Dei proptèr plenitudinem perfectiõnis ejus, et ex parte intellèctus nostri, qui deficiénter se habet ad eam comprehendéndam.» Hinc patet, quòd hæc distinctio rationis fundatur tum in debilitatè intellèctus viatorum, tum in nimia sublimitatè infiniatè perfectiõnis esséntiæ divinæ, et suorum attributorum; ratione cuius sublimitat-

tis nequeunt único conceptu explicito omnia simul à viatoribus concipi, et solùm à comprehensoribus, qui lumine glóriæ perfusi omnia simul vident, et único actû attingunt; sicùt quòd noctua non possit vidère lumen Solis, tam provenit ex nimia claritatè Solis, quàm ex nimia debilitatè luminis noctuæ. Quare dici debet, distinctiõnem, quam facimus in divinis, esse rationis ratiocinatæ, fundaméntum habéntem in nostrâ debilitatè, et in ipsâ distinctiõne virtuali, seu eminentiâli esséntiæ divinæ, ac suorum attributorum.

150. Notândum, hanc distinctiõnem rationis ratiocinatæ, quam facimus in divinis, non esse eam, quæ dicitur *major*, quæ est per modum excludéntis, et exclusi; sed est distinctio virtualis *minor*, quæ est per modum expliciti, et implíciti, *vid. num. 132;* nam intellèctus noster nihil potest concipere in Deo, quod non sit infinitum; infinitum autèm, non excludit àliquam perfectiõnem, sèd includit omnem; tamèn, quàmvis omnem implicet, non sempèr omnem perfectiõnem explicat, quod quidèm contingit dum intellèctus noster infinitum divinum, æquivalens omnibus perfectiõnibus, considerat, non sub omni, sèd sub àliquâ determinatâ ratione; puta, justitiæ, vel sapiéntiæ, vel misericordiæ etc.

Cùm ex hucusque dictis pateat, non dari in Deo distinctiõnem realem, patet quòd in ipso locum non habeat neque distinctio realis *major*, neque distinctio realis *minor*, de quibus *vid. num. 128.*



## CAPUT VI.

## DE ATTRIBÚTIS DEI IN PARTICULÁRI.

151. Attribúta Dei quædam ad ejûs esse pertainent; quædam verò ad ejûs operationem. Modò de illis; póstea verò de his agemus.

## § I.

*De attribútis Dei in particulári, quæ ad ejûs esse pertainent.*

152. Intèr ista attribúta únitás, ac summa simplicitas sunt abs dúbio assignandæ; sed quia has abúndè supèrius stabilivimus, unitátem quidè cap. II, simplicitátem autè cap. III, ideircò his prætermisís, ad bonitátis attribútum gradum fácimus.

Omissò delirio Marcionitárum, et Manichæórum, qui duos admittébant Deos, quorum álterum volébant esse bonum, álterum verò malum, sit

## I. CONCLÚSIO.

*Deus est summè, et essentialitèr bonus, bonitáte absolutá.*

153. Prob. 1.º Illud est summè, et essentialitèr bonum, bonitáte absolutá, quod est in se essentialitèr summè perfectum, et cui nihil omninò de perfectione deest; Atqui, Deus est essentialitèr summè perfectus, ità ut nihil eò perfectius cogitari possit, et nihil omninò ei deest de perfectione, cùm omnes

prorsus posibles perfectiones in se contineat, vel formálitèr, vel virtualitèr eminentèr, ut ex dictis, num. 114 et seqq., patet; ergo, Deus est summè, et essentialitèr bonus, bonitáte absolutá.

154. Prob. 2.º Illud est summè bonum, quod est summè diffusivum suæ perfectionis; Atqui, Deus est summè diffusivus suarum perfectionum; Ergo, Deus est summè bonus. Major patet ex commúni notióne boni: ut enim fert commúne prolóquium: *bonum est sui diffusivum*. Min. prob. Deus nedum diffúdit, et diffúndit suas perfectiones creándò, et conservándò liberè Univèrsu; nedum diffúdit, et diffúndit suas perfectiones elevándò rationales, et intellectuales substantias in consórtium divinæ naturæ per grátiam inchoativè, et per gloriám consummátè; verùm etiám elevándò creatúram ad personalitátem divinam in Mystèrio Incarnatiónis, secúndum quod creatúra, id est, homo, réalitèr est Verbum Dei, quod est Deus: id proculdúbio est summus modus, quò Deus summè sese comunicat creatúræ. Ergo, Deus est summè diffusivus suarum perfectionum: Ergo, est summè bonus. Quod autè est summè bonum est essentialitèr bonum, nam illud est summè bonum, quod non accipit ab aliò bonitátem, seu perfectiones; et quod est summè bonum non accipit bonitátem ab aliò, cùm si acciperet ab aliò, jam non ipsum, sed hoc aliud, à

quò acciperet, esset summum bonum. Ergo, Deus est summè, et essentialitèr bonus; et quidè m bonitâte absolútâ, nam quod est tale per esséntiam, est tale absolútè : Ergo, Deus est summè, et essentialitèr bonus, bonitâte absolútâ.

155. Prob. 3.<sup>o</sup> Lucæ, cap. 18, légitur : *Nemo bonus, nisi solus Deus*. Hoc autèm nequit intèlligi nisi de summâ, ac essentiali bonitâte; bônitas enim participâta, ac accidentâlis locum tenet in creatûris; undè Geneseos, cap. 1.<sup>o</sup>, légitur : *Vidit Deus cuncta, quæ fécerat, et erant valdè bona*. Ergo, ex Scriptûris constat, Deum esse summè, ac essentialitèr bonum, adeòque bonitâte absolútâ.

## II. CONCLÛSIO.

*Deus est summè bonus respectivè, seu summè amâbilis.*

156. Prob. Unumquòdque in tantùm est amâbile, et convéniens appetitui, in quantùm est bonum, quia bonum est *quod omnia appetunt*, 1.<sup>o</sup> *Ethic.*: id est quidquid appetitur, habet ratiònem boni, et sub ratiõe boni appetitur: et ideò unumquòdque in tantùm est appetibile, seu convéniens appetitui, ac amâbile, in quantùm est bonum: Sèd, ut ex præcedénti conclusiõe liquet, Deus est summè bonus: Ergo, est summè convéniens, et summè amâbilis: summè, inquit, convéniens sibi, et à se necessariò amâbilis; summè convéniens, seu appetibilis creatûris: útpotè eârum *principium et finis*, *Apocalyp.*, c. 1; itèm quibusdam est speciali modò convéniens, seu appetibilis, nempe justis, ut amicus; beâtis, ut objectum beatitudinis actû possessæ, et in ætèrnum possidèndæ; pœniténtibus, ut

miséricors. Déniquè, *Threnor.*, c. 3. v. 25, légitur : *Bonus est Dóminus sperántibus in eum*; et *Psal.* 72, v. 1: *Quàm bonus Israël Deus his, qui rectò sunt corde!*

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

157. Obj. 1.<sup>o</sup> Si Deus esset summè amâbilis, et convéniens, seu appetibilis, nemo posset velle fûgere à Deò; vel ab eò velle recédere; vel eum odiò habère: Atqui, Adam, *Gen.*, c. 3, v. 8, tentâvit fûgere à faciè Dómini; impij, *Job*, c. 21, v. 14: «Dixerunt Deò: recède à nobis, et sciéntiam viarum tuarum nô-  
«lumus;» tandèm Dæmones, et damnâti odiò habent Deum: Ergo, Deus non est summè bonus respectivè, seu summè amâbilis. Resp. Si Deus esset summè amâbilis, et convéniens, seu appetibilis, nemo posset velle fûgere à Deò; vel ab eò recédere; vel eum odiò habère, sub omni respèctû, concèdo: sub aliquò tantùm respèctû, nego.

158. Explicâtur solutiò verbis D. Thomæ qui, *quæst.* 22 *de Verit.*, art. 2 ad 3, inquit : «Dicendum, quòd Deus potest  
«duplicitèr considerâri, vel in se, vel in  
«effèctibus suis. In se quidèm eum sit  
«esséntia bonitâtis, non potest non dili-  
«gi: undè ab ómnibus vidéntibus eum  
«per esséntiam, diligitur, et ibi quantùm  
«quisque cognóscit, tantùm diligit. Sèd  
«in aliquibus effèctibus suis, in quan-  
«tùm sunt contrárii voluntâti, sicut sunt  
«pœnæ illatæ, vel præcépta, quæ grâ-  
«via vidéntur, ipse Deus refûgitur, et  
«quodammodò odiò habétur. Et tamèn  
«oportet, quòd illi, qui eum quantùm  
«ad aliquos effèctus odiunt, in aliis ef-  
«fèctibus diligant eum, sicut ipsi Dæ-  
«mones, secúndùm Dionysium, in  
«cap. 4 *de Divin. Nomin.*, appetunt  
«esse, et vivere naturâlitèr, et in hoc

«ipsum Deum appetunt, et diligunt.» flactens ad litteram D. Thomas. Et rectè quidè : nam qui appetit esse, et vivere naturalitèr, appetit, id, sine quò nec vivere nec esse potest : hic autèm est Deus, in ipsò enim *vivimus, et movemur, et sumus*, ut ait Apóstolus, *Act.*, cap. 17, v. 28, et patet, cùm Deus sit prima causa ómnium : ergo, Deus sub aliquò respectù ab ómnibus appetitur.

159. Instábis : creatúræ, quæ cognitione carent, sub nullò respectù possunt Deum diligere, nam nihil est vólutum, quin sit cògnitum : ergo etc. Resp. Dist. anteced. Creatúræ, quæ cognitione carent, sub nullò respectù possunt Deum diligere appetitù rationali, vel sensitivò, concèdo : appetitù naturáli, nego. Ómnia siquidèm, etsi cognitione càreant, appetunt naturalitèr saltèm suum esse, undè naturalitèr resistunt his, quæ nituntur suum esse corrumpere : quod appetit autèm naturalitèr suum esse, appetit hòc ipsò causam sinè quà nequit esse, quæ est Deus, ut explanátum est in solutione præcedènti. Ómnia ergo, etsi cognitione càreant, aliquò modò appetunt Deum. Ad rem D. Thom., 1 part. quæst. 44, art. 4 ad 3, ait : «omnia appetunt Deum, ut finem, appetèdò quodcúmque bonum, sivè appetitù intelligibili, sivè sensibili, sivè naturáli, «qui est sinè cognitione,» (intèllige, sinè cognitione ipsiùs, qui appetit, non tàmèn sinè cognitione ejùs, qui appetèntem dirigit). Quòd autèm ómnia appetant Deum, probat idem S. Doctor subdens ibid. : «Nihil habet ratiònem boni, et «appetibilis nisi secúndùm quod participat Dei similitùdinem.» Undè, ut ex dictis in superióri solutione constat, cùm ómnia, etiàm quæ cognitione carent, appetant saltèm suum esse, quod est quædam Dei similitùdo, appetèdò suum esse, appetunt similitùdinem Dei, et

«in hòc ipsum Deum appetunt, et diligunt,» ut ex D. Thomà retulimus præcedènti solutione.

### III. CONCLUSIO.

*Deus est summè bonus, bonitáte moráli, seu summè Sanctus.*

160. Prob. 1.<sup>o</sup> Summam Deisanctitatem Scriptúræ passim deprædicant. *Exod.* cap. 15, v. 11, Deus dicitur : «Magníficus in sanctitáte.» *Psalm.* 144, v. 5, légitur : «Magnificèntiam glóriæ sanctitátis tuæ loquèntur.» Et hoc est triságium, quò, *Isaïæ*, cap. 6, v. 3, ómnes Àngeli in cœlis Deum continuò collaudant canèntes : *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Id quod vel ipsi Dæmones, *Marc.* cap. 1, v. 24, confessi sunt, dum unus illòrum ad Christum inquit : *Scio quis sis, Sanctus Dei.* Hæc autèm intèlligi non possunt nisi de summâ sanctitáte, cùm nihil sit in Deò, quod non sit infinitum. Ergo, Deus est summè Sanctus, seu summè bonus, bonitáte moráli.

161. Prob. 2.<sup>o</sup> Ut docet D. Thomas, 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> quæst. 81, art. 8, «nomen «sanctitátis duo videtur importàre. Unò «quidem modò munditiam ; et huic significationi còmpetit nomen græcum «Ágios, quasi sinè terrâ. Aliò modò importat firmitatem ; undè apud antiquos «Sancta dicebântur, quæ légibus erant «munita, ut violâri non debèrent. Undè «et dicitur aliquid esse sanctum, quia «est lege firmátum.» Deo autèm còmpetunt et summa munditia, et summa firmitas. Summa munditia, quia est purissimus actus immaterialis, et Spíritus mundissimus : summa firmitas, quia est firmissimus, et immutabilis in amóre boni : est ipsa lux ætèrna, quam violâre, vel immutâre nefas est : est sua régula indefectibilitèr óperans in ordine ad

suam glóriam. Ergo, summa est in Deo sanctitas; imò et plenitudo sanctitatis per essentiam, cum ea, quæ sunt in Deo, à suâ essentiâ realitèr non distinguantur, *vid. num. 133 et seqq.*, et essentia Dei summa sit, et infinita.

## § II.

### *De Infinitate Dei.*

162. De infinitate pertractantes in primis recolendum est, quòd, cum infinitum sit illud quod terminis caret, dupliciter aliquid dicitur infinitum. Primò, in ratione entis: secundo, in aliquò certò, et determinatò genere. Quod est infinitum priori modò, dicitur, et est absolutè et simpliciter infinitum, quia cum ens omnia complectatur, debet sic carere terminis, ut sub nullâ ratione terminos agnoscat, quin imò omnem rationem entis limitati supergrediatur. Quod autem esset infinitum in aliquò determinatò genere, si tale infinitum daretur; diceretur infinitum, non absolutè, sed cum additò; non simpliciter, sed secundum quid, id est, tantum secundum aliquem respectum; quia licet careret terminis in illò genere, et omnes illius generis perfectiones contineret; tamen absolutè limites haberet, quia alia genera non supergredieretur, sed intrâ terminos sui generis clauderetur. Sic, si daretur albedo infinita, illa in genere albedinis limites quidè non haberet; tamen absolutè eos haberet, cum nec substantiæ, nec quantitatis, nec cæterorum entium perfectiones in se cluderet. His prælibatis, sit

## CONCLUSIO.

*Deus est simpliciter in genere entis infinitus.*

163. Hæc conclusio est contrà Hobbesium, Wörstium, Benedictum Spinózam, et Sociniános blasphemantes, Deum non esse ens infinitè perfectum.

Prob. 1.<sup>o</sup> Auctoritate. *Psalm. 144, v. 3*, legitur: «Magnus Dóminus,... et magnitudinis ejus non est finis.» Barúch, *c. 3, v. 25*, de Deo loquens ait: «Magnus, et non habet finem.» Dionysius, *c. 9 de Divin. Nomin.*, ait: «Magnitudo hæc (Divina) tum infinita est, tum quantitate vacat.» Damascénus, *lib. 1 Orthod. fidei, c. 4*, inquit: «Deus est infinitus.» Legi possunt Hilarius, *lib. 1 de Trinit.*, August. *lib. 8 de Trinit. c. 3*, Conc. Later. sub Innocentiò III, et D. Thom. in *1 dist. 43, quæst. 2, art. 1*; *1.<sup>o</sup> contr. Gent. c. 43*; *quæst. 1 de Potent., art. 2*; *1 Part. quæst. 7, art. 1*, et alibi passim.

164. Prob. 2.<sup>o</sup> Quod finitum est, in aliquò certò, et determinatò genere entis continetur: atqui, Deus in nullò certò, et determinatò genere entis continetur: ergo, Deus simpliciter in genere entis est infinitus. Major patet ex terminis: Prob. min. Primum ens in nullò, et determinatò genere entis continetur: atqui, Deus est primum ens: ergo, Deus in nullò, et determinatò genere entis continetur. Prob. maj. Primum ens neque continetur in aliquò determinatò genere substantiæ, neque in aliquò determinatò genere accidentis: ergo, in nullò determinatò genere entis continetur. Consequentia patet, nam omne determinatum ens, vel est in genere substantiæ, vel in genere accidentis. Prob. anteced. In primis, primum



Ens nequit continèri in determinatò gènere accidentis: nam omne áccidens præsupponit substantiam; siquidem áccidens est *ens in aliò*, id est, in substantiâ, à quâ sustentâtur: nullum áccidens ergo potest esse primum ens, cum substantia, quam præsupponit, sit prior ipsò. Deindè, primum ens nequit esse in aliquò determinatò gènere substantiæ, cum substantia, quæ est in aliquò determinatò gènere, sit ens limitatum, non includens omnem rationem entis, siquidem non includit rationem accidentis, imò excludit, cum substantia non sit *ens in aliò*, quale est áccidens, sed sit *ens per se*: nequè includit rationem cujúslibet altèrius substantiæ; sic substantia, quæ determinatè est aqua, non includit rationem ignis; quæ determinatè est terra; non includit ea quæ sunt aëris etc. Ast verò, primum Ens, cum sit causa omnium aliorum éntium, includit eminèntèr quidquid pertinet ad rationem cujúslibet tum substantiæ, tum accidentis. Ergo, primum Ens nequit limitari, vel includi, vel in aliquò gènere substantiæ, vel in aliquò gènere accidentis, sed utrúmque supergrèditur. Atqui, si primum Ens esset finitum, includi debèret vel in aliquò gènere substantiæ, vel in aliquò gènere accidentis; Ergo, primum Ens nequit esse finitum; Atqui, Deus est primum Ens; Ergo, Deus non est finitus: Quod non est finitum, est infinitum: Ergo, Deus est simpliciter infinitus in gènere entis infinitus.

165. Prob. 3.<sup>o</sup> Esse divinum potest infinitis modis participari; Atqui, hoc nequirit esse, si Deus non foret simpliciter infinitus in gènere entis; Ergo, Deus est simpliciter infinitus in gènere entis. Prob. maj. Deus potest in infinitum producere creaturas, alias aliis perfectiores; Atqui, quælibet creatura est participatio esse divini, cum quælibet

creatura sit ens per participatiònem, et Deus ens per essèntiam; Ergo, esse divinum potest infinitis modis participari. Prob. maj. Deus est omnipotens, adeoque potens producere quidquid non implicat contradiciònem; Atqui, non implicat contradiciònem, quælibet creaturâ datâ; produci aliam ipsâ perfectiorem, Ergo, Deus potest in infinitum producere creaturas, alias aliis perfectiores. Prob. min. Quælibet creatura est finitæ perfectiònis; Ergo, non implicat contradiciònem, quælibet creaturâ datâ, produci aliam perfectiorem, sicut non implicat, quòlibet numerò datò, dari alium majorem.

#### SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

166. Obj. 1.<sup>o</sup> Quod ità est hic, quod non est aliibi, est finitum secundum locum; ergo quod ità est hoc, quod non est aliud, est finitum secundum substantiam: atqui, Deus ità est hoc, quod non est aliud, non enim est lapis, vel lignum, etc., ergo, Deus non est finitus secundum substantiam.

Resp. Dist. primum cónsequens: Quod ità est hoc ut non sit aliud, nec *formaliter*, nec *eminèntèr*, est finitum secundum substantiam, concèdo: quod ità est hoc ut non sit aliud *formaliter*, sit verò tale *eminèntèr*, est finitum secundum substantiam, nego: et disting. minorem subsúptam: Deus ità est hoc ut non sit aliud, nempè lapis, vel lignum, *formaliter*, concèdo: ut non sit lapis, vel lignum *eminèntèr*, nego: *vid. num. 114 et seqq.*, ubi osténdimus perfectiões omnium rerum esse in Deo vel *formaliter*, vel *eminèntèr*.

167. Obj. 2.<sup>o</sup> cum Hobbésio: nos non possumus habere ideam infiniti: atqui, nos non possumus affirmare, vel negare id cujus ideam non habemus:

ergo, non possumus affirmare Deum esse infinitum.

Resp. Dist. maj. non possumus habere ideam *comprehensivam* infiniti, concedo; *abstractivam*, nego; et distinctione applicata minori, nego consequentiam. Explicatur solutio. Nos siquidem non possumus habere ideam infiniti ita ut ipsum comprehendamus; nam tunc infinitum non excederet limites intellectus nostri finiti, sicque desineret esse infinitum. Vid. D. Thom., 1 part. quest. 86, art. 2 ad 1. Possumus tamen habere ideam infiniti *abstractivam*, scilicet, per viam negationis abstrahendo ab omni principio, et fine, seu omni limite: et hoc modo habemus ideam infiniti, cognoscendo infinitum esse *quod omni limite caret*. Profecto, hoc modo textus Scripturæ in prima probatione relati nobis ingerunt ideam infiniti. cum ipsam applicant Deo, et quid? quod, et ipse Cicero, lib. 2 de Divinitate, ait: «Quod finitum est, habet extrinsecum: quod non habet extrinsecum, infinitum sit, necesse est: ipsique Mathematici infinitum dicunt, cujus nulli assignari possunt limites.»

### § III.

#### De Immensitate Dei.

168. *Immensitas Dei non est cum ejus infinitate, aut ubiuitate*, confundenda. Siquidem infinitas, ut diximus § superiori, importat exclusionem terminorum, seu omnis limitis respectu essentiae divinæ, ejusque perfectionum: ast verò, immensitas aliud non exprimit, quam virtutem, quā pollet Deus, ut præsens sit omnibus rebus, etiamsi genere, specie, et numero infinitæ existerent. Quare, immensitas distinguitur etiam ab ubiuitate, seu à præsentia actuali Dei

in rebus conditis, sic actus primus, puta potentia visiva distinguitur ab actu secundò, nempe visione. Unde quemadmodum Deus actu erat omnipotens ab æternò, priusquam ullam actum produceret creaturam; ita erat actu immensus, et esset, quamvis numquam ullam produxisset creaturam, cui actu præsens adesset; nec minus immensus maneret, si omni creaturam annihilatam desineret Deus actualiter eis præsens esse; quia immensitas non nominat actum præsentiæ ubique, sed virtutem, quā Deus ex natura sua vim habet, ut præsens adsit omnibus creaturis, etiamsi, ut dictum est, infinitæ forent.

169. In hanc divinam Immensitatem variè à variis erratum est. Errarunt impii, qui apud Job, cap. 22, v. 14, de Deo dixerunt: «Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cardines cœli perambulat.» Errarunt veteres Philosophi, qui opinati sunt, Deum esse dumtaxat in primò cœlo, et in parte orientali, ut, tamquam primus motor, inde cœlis motum imprimeret, et inchoaret. Errarunt Gentiles Pœtæ existimantes, immensitatem non esse divinitatis attributum, dum singulis Diis à se confectis proprias sedes assignarunt, videlicet, Jovi sydera, Junoni ætrem, Vulcanò ignem, Neptuno mare, Cœleri terram, Plutoni inferos. Tandem, ut de cæteris taceamus, recentioribus temporibus Wörstius, Deum non esse immensum asservit. His prælatis sit

### I. CONCLUSIO.

*Deus est immensus.*

170. Prob. Immensitas est virtus existendi præsentialiter in omnibus creatis, etiamsi hæc numero infinita forent: atqui, in Deo hujusmodi virtus reperit-

tur; ergo, Deus est immensus. Prob. min. Deus pollet virtute existendi præsentialitèr in omnibus rebus actu existentibus: ergo, pollet virtute existendi præsentialitèr in omnibus creaturis, etiãsi número infinitæ forent. Prob. anteced. Jeremiæ, *cap.* 23, légitur: «Numquid non cælum, et terram ego impleo, dicit Dóminus?» Cui sententiæ concinit Cyrillus Alex. in *c.* 66, *Isai.* dicens: «Implet omnia Divinitas, et plena ejus sunt terra et cælum;» et hoc abúndius patèbit conclusiõne sequenti: ergo, Deus pollet virtute existendi præsentialitèr in omnibus rebus actu existentibus: ergo, et pollet virtute existendi præsentialitèr in omnibus creaturis, etiãsi número infinitæ forent. Prob. hæc. conseq. Virtus, quæ Deus pollet existendi præsentialitèr in rebus actu existentibus, est virtus infinita: at virtus hæc non foret infinita, si Deus non posset existere præsentialitèr in omnibus creaturis, quantumvis número infinitæ forent: ergo, potest etc. Prob. maj. Virtus, quæ Deus pollet existendi præsentialitèr in omnibus rebus actu existentibus, identificatur cum essentiã divinã; quemãdmodum cætera attributa: atqui essentia divina est infinita: ergo, supradicta virtus est paritèr infinita: atqui, immensitas est virtus existendi præsentialitèr in omnibus creaturis licet forent número infinitæ, ergo, in Deo est immensitas; adeoque Deus est immensus. Tandem: hæc ratio Theológica firmissimè roboratur symbolò vulgò dictò Athanasianò: «immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus Sanctus.»

## II. CONCLUSIO.

*Deus de factò est ubiquè, seu de factò adest omnibus rebus actu existentibus, eisque est intímè præsens.*

171. Prob. Tum Scripturæ sacræ, tum D. Thomas cum communi sententiã PP. evincunt, Deum esse ubiquè ex ejus operatione. *Sap. c.* 1, *v.* 7, légitur: «Spiritus Dómini replèvit orbem terrarum; et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis;» et *c.* 8, *v.* 1: «Attíngit à fine usquè ad finem fortitèr, et disponit omnia suavitèr.» Quibus locis dum ad præsens institutum útitur August. *epist.* 57, conclúdit hæc tria: «Deum esse ubiquè; esse totum; et «esse in seipsò:» ubiquè, quia nusquam est absens; *totum*, quia non parti rerum partem suam, præséntem præbet, et álteri parti álteram partem, sed cuilibet parti *totus* paritèr adest; *in seipsò*, quia non continètur ab eis, quibus est præsens, tamquam sine eis esse non possit. *Psal.* 138, *v.* 7, légitur: «si ascendero in cælum, tu illic es, etc.» supèr quæ verba Augustinus, *lib.* 2 *de Trin. cap.* 5, ait: «Ille, qui non invénit locum, quò iret à facie Dei,» dicit: Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infèrnum, ades; «ubique volens intelligi præséntem Deum.» Notandum, quòd de operatione Dei in eò *psalmò*, *v. seq.* súbditur: «Étenim illuc manus tua dedúcet me, et tenèbit me dextera tua.» Actor. *cap.* 17, *vv.* 27 et 28, ait Apóstolus: «Quærere Deum, si fortè attréctent eum, aut invéniant, quamvis non longè sit ab unoquoque nostrum. In ipsò enim vivimus, et movemur, et sumus.» Est ergo in omni loco, ait Bernardus, *serm.* 6 *de Dedicatiõne Ecclésiæ*, «omnia universalitèr



«cōtinens, omniaque dispōens: et sic «intelligimus eum,» ait Isidōrus, *lib. 1.º de summō Bonō, cap. 2*, «intrā omnia, «sēd non inclūsū; extrā omnia, sēd «non exclūsū: et ideo interiōrem, ut «omnia cōtineat: ideo exteriōrem, ut «incircumscriptā magnitudinis suæ im- «mensitāte omnia conclūdāt.» Vid. D. Augustin. *epist. 187, alias 57, ad Dárdanum*, quæ est *de præsēntia Dei, cap. 4*. Vid. et Hieronym., in *cap. 66, Isaiaē*. Hanc materiā egregiē dilucidāvit D. Thom., *1 p. q. 8, art. 1 ad 2*, dicens: «quod licēt corporālia dicāntur «esse in aliquō sicut in continēte, ta- «mēn spiritūalia cōtinent ea, in quibus «sunt, sicut Ānima cōtinet corpus. «Undē et Deus est in rebus, sicut cō- «tinens res.» Quod Apōstolus vidētur non obscurē insinuāsse, dūm Act. *cap. 17, v. 28*, ait, non Deum vivere, mo- vērī, et esse in nobis, sēd quod nos «in «ipsō vivimus, et movēmur, et sumus.» Et *3 cont. Gentes., cap. 68*: «Non est «autēm, inquit *Angēlicus Doctor*, æsti- «māndum, Deum sic esse ubiquē, quod «per locōrum spātia dividātur, quasi «una pars ejūs sit hic, et alia alibi: sēd «totus ubiquē est; Deus enim, cū sit «omninō simplex, pārtibus caret. Nequē «sic simplex est, sicut punctus, qui est «términus continui, (puta, lineæ) et «proptēr hoc determinātum situm in «continuo habet: undē non potest unus «punctus, nisi in unō locō indivisibili «esse, Deus autēm indivisibilis est, qua- «si omninō extrā gēnus continui exis- «tens; undē non determinātur ad lo- «cum, vel magnum, vel parvum, ex ne- «cessitate suæ essētiæ, quasi opórteat, «cum esse in aliquō locō, cum ipse fūe- «rit ab æternō antē omnem locum; sēd «immensitāte suæ virtutis attingit om- «nia, quæ sunt in locō... sic igitūr totus «est, ubicūmqū est, quia per simpli-

«cem suam virtutem universa attingit. «Non est tamēn æstimāndum, quod sic «sit in rebus quasi in rebus mixtus... «sēd est in opēribus per modum causæ «agētis.» Hactenū D. Thomas.

172. Hæc D. Thomæ doctrinā solvi- tur, quod Wórstius objiciēbat dicens: quod est supēr omnia, non est in omni- bus rebus. Cū ergo Deus sit supēr omnia, non est in omnibus rebus. Ad- dēbat deindē (Wórstius): cūr divina Majestas est in formicā? cūr in minimō quoquē pulvisculi granō? cur in dæmō- nibus?

Prævenit hæc argumēta D. Thomas, ipsaque solvit, *1 p., q. 8, art. 1 ad 1*, dicens: «Deus est supēr omnia per ex- «cellēntiam suæ naturæ, et tamēn est «in omnibus rebus, ut causans omnium «esse.» Id uberiūs explanāverat idem S. Doctor, in corp. ejūs. art. dicens: «causat Deus (esse) in rebus, non solūm «quandō primō esse incipiunt, sed quā- «diū in esse conservāntur, sicut lumen «causātur in aēre à Sole, quāmdiū aēr «illuminātus manet. Quāmdiū igitūr res «habet esse, tām diū opórteat quod Deus «adsit ei secūndū modum, quod esse «habet. Esse autēm est illud, quod est «magis intimum cuilibet, et quod pro- «fūdiūs omnibus inest, cū sit formā- «le respēct omnium, quæ in re sunt. «Undē opórteat quod Deus sit in omni- «bus rebus, et intimō.» Hinc patet, cūr divina Majestas sit in formicā: cūr in minimō quoque pulvisculi granō. Cū enim hæc sint entia, Deus in ipsis esse debet, siquidē «opórteat quod Deus sit «in omnibus rebus, et intimō,» ut ex D. Thoma diximus. Quāntū ad dæmo- nes, respondēmus verbis ejūs. S. Doct., in *resp. ad 4, ejūs. art.*, dicētis: «Quod in dæmōnibus intelligitur et na- «tūra, quæ est à Deo, et defórmitas cul- «pæ, quæ non est ab ipsō: et ideo non



«est absolútè concedéndum, quod Deus  
«sit in dæmónibus, sèd cum hâc addi-  
«tione, in quântum sunt res quædam.  
«In rebus autèm, quæ nóminant natú-  
«ram non deformátam, absolútè dicén-  
«dum est Deum esse.»

## § IV.

*De diversis modis, quibus Deus rebus  
inest.*

173. Possunt distingui quatuor én-  
tium órdenes, videlicèt, natúræ, grátia,  
glóriæ, et uniónis hypostáticæ. Ergo,  
quatuor etiám valent distingui modi  
præséntiæ Dei in rebus, seu ipsiús in  
ipsis existéntiæ. Primus, est *naturalis*,  
quò Deus præsens est ómnibus natúr-  
is creátis, eas producéndò, easque in esse  
conservándò. Hòc sensù dicitur Hiere-  
míæ, c. 23, v. 24 : *Cælum, et terram  
ego impleo* : et Act. c. 17, v. 27 et 28 :  
«Non longè est ab unòquòque nostrùm,  
«in ipsò enim vivimus, et movémur, et  
«sumus.» Secúndus præséntiæ modus  
est *sanctificativus*, quò nimirùm Deus  
est præsens animæ justí, charitáte, grá-  
tiâ, aliisque donis supernaturálibus eam  
exornándò. Hunc modum expréssit  
Apost., *Rom.*, c. 5, v. 5, dicens :  
«Charitas Dei diffusá est in córdibus  
«nostris per Spiritum Sanctum, qui da-  
«tus est nobis.» Tértius modus præ-  
séntiæ Dei est *glorificativus*, quò existit  
in Beátis, eis ætérnam felicitátem com-  
municans per íntimam sui possessiónem.  
Id significávit Psalmista, *psalm.* 5, v. 13,  
dicens : *In ætérnum exultábunt, et ha-  
bitábis in eis.* Quartus modus præséntiæ  
Dei est specialíssimus, et *personalis*,  
quò Verbum Divínum est personálitèr  
præsens in humanitáte Christi, sibi uni-  
tá hypostáticè : in Christò enim, ait  
Paulus ad Coloss. c. 2, v. 9 : «inhábi-

«tat omnis plenitúdo Divinitátis corpo-  
«rálitèr.» Álius superésset modus præ-  
séntiæ Divinæ, nimirùm *essentialis*, quâ  
Divinæ Persónæ sibi invicèm inexistunt :  
dicénte Christò, *Joan.*, c. 14, v. 10 :  
«Non créditis quia ego in Patre, et  
«Pater in me est?... Pater autèm in me  
«manens ipse facit ópera.» Verúmta-  
mèn, cùm impræsentiárum tantùm no-  
bis sit sermo de existéntia, et præséntia  
Dei in rebus creátis, hunc modum quò  
Divinæ Persónæ sibi invicèm inexistunt,  
consúltò prætermittimus, de eò verba  
factúri, cùm de Trinitáte agémus.

174. His prænotátis, quómódò Deus  
sit generálitèr in ómnibus rebus creátis,  
*considerándum est*, inquit D. Thomas,  
1 p., q. 8, art. 3 : «ex his, quæ in re-  
bus humanis esse dicúntur. Rex enim  
«dicitur esse in totò regnò, scilicèt, per  
«suam poténtiam, licèt non sit ubiquè  
«præsens. Per præséntiam verò suam  
«dicitur áliquid esse in ómnibus, quæ in  
«conspéctù ipsiús sunt; sicùt ómnia,  
«quæ sunt in áliquâ domò, dicúntur esse  
«præséntia álicui, qui tamèn non est  
«secúndum substántiam suam in quáli-  
«bet parte domús. Secúndum verò sub-  
«stántiam, vel esséntiam, dicitur áliquid  
«esse in locò, in quò ejús substántia  
«habétur.»

175. «Fuérunt ergo áliqui, *prose-*  
«quitur ib. S. Doctor, scilicèt Manichæi,  
«qui dixerunt, divinæ potestáti subjécta  
«spirituália esse, et incorporália; visi-  
«bília verò, et corporália subjécta esse  
«dicébant potestáti principii contrárii.  
«Contrà hos ergo oportet dicere, quòd  
«Deus sit in ómnibus per poténtiam  
«suam.»

176. «Fuérunt verò álii, qui licèt  
«créderent, ómnia esse subjécta divinæ  
«poténtiæ; tamèn providéntiam divi-  
«nam usquè ad hæc inferióra córpora  
«non extendébant; ex quórum persóna

«dicitur, Job, c. 22, v. 14, circa «cárđines cœli perambulāt, nec nostra «cōsiderat. Et contrā hos opórtuit dicere, quòd Deus sit in ómnibus per «suam præséntiam.»

177. «Fuérunt verò álīi, qui licèt «dicerent, ómnia ad Dei providéntiam «pertinére, tamèn posuérunť, ómnia, «non immediátè esse à Deò creáta, sèd «quòd immediátè creávit primas creatú- «ras, et illæ creavérunt álias. Et contrā «hos opórtet dicere, quòd sit in ómni- «bus per esséntiam.»

178. Sic ergo conclúdit Angélicus Doctor: «Est (Deus) in ómnibus per «poténtiam, in quantúm ómnia ejús po- «testáti subdúntur: est per præséntiam «in ómnibus, in quantúm ómnia nuda «sunt, et apérta óculis ejús: est in óm- «nibus per esséntiam, in quantúm adest «ómnibus ut causa esséndi.» Hanc doc- trínā expréssam habémus in Glossá ordináriā in Cantic. dicénte: «Deus «commúnī modò est in ómnibus rebus, «præséntiā, poténtiā, et substántiā, seu «esséntiā.»

179. Sèd quæri potest, cùm potén- tia Dei sit ejús esséntia, quómodò dis- tinguí possunt respéctū Dei, esse in óm- nibus secúndum esséntiam, et poténtiam. Respondémus cum Cajetanò, esse in ómnibus per substántiam, seu esséntiam, significat *immediationem suppositi divi- ni*; esse verò in ómnibus per poténtiam, *immediationem virtutis divinæ* indigi- tat: et esséntia divína, ejúsque poténtia sunt itā idem, ut tamèn virtúaliter dis- tinguántur, *vid. num. 131.*

## § V.

### *De Dei Immutabilitate.*

180. Prænotándum, in intellectuáli natúra tríplicem posse mutatiónem ad-

inveniri. Primam, secúndum esse, quòd scilicèt itā sit, ut possit non esse; sí- quidèm vel ipsi Ángeli, divínā conser- vatióne cessánte, desinerent esse: se- cúndam, secúndum áccidens, scilicèt, vel acquiréndò id, quod prius non há- buit; vel amitténdò quod prius hábuit; sicut Ángeli novas revelatiónes, et mis- siónes accipere à Deò valent; et ab his missiúnibus cessáre: tértiam, secúndum intelléctum, aut voluntátem, et opera- tiónem ex eā consequéntem, dùm quod prius vóluit, póstea non vult, vel é con- trá; sic Ángelus in grátiā constitútus diléxit Deum, à quā dilectiōne désiit, et factus est cacodæmon; et Michæel, et Ángeli ejús noluerunt pugnāre contrā álios Ángelos dùm in Dei amóre persti- tērunt; cōgnitā autèm de novò eórum malitiā, cùm Deò facti sunt rebelles, voluerunt pugnāre contrā ipsos, et de factò pugnavérunt. Nulla autèm harum mutatiónum locum in Deò tenet, undè sit

## CONCLÚSIO.

*Deus est omninò immutábilis.*

181. Hæc conclúsió est contrā Wór- stium, qui intèr cæteras, hanc evómuit blasphemiam, *Deus est mutábilis.*

Prob. Conclúsió: Deus non est mu- tábilis vel secúndum esse, vel secúndum áccidens, vel secúndum intelléctum, vel secúndum voluntátem, vel secúndum opera- tiónem: ergo, Deus est omninò immu- tábilis. Prob. anteced. quoad primam partem: Esséntiæ rerum sunt immutábi- les, sunt enim sicut númeri, in quibus vel mínima additio, vel substráctio váriat es- séntiam númeri: *vid. S. Thom., 8 Me- taph., lect. 3:* atqui, Deus est essentiáli- tēr ipsum esse, *vid. num. 72;* ergo, Deus non est mutábilis secúndum esse. Hoc innuit Apóstolus cùm 1.<sup>a</sup> ad Timóth.,

c. 6, v. 16, de Deo loquens ait: *Qui solus habet immortalitatem*; Augustinus enim, *lib. 3 contr. Maximum*, c. 12, ait: «immortalitatem dicitur Deus solus habere; quia est immutabilis solus:» immutabilis inquit, secundum esse; Augustinus enim his suis verbis instituit antithesim inter Deum et creaturam: omnis autem creatura mutabilis est secundum esse; cum à Deo possit annihilari, legitur enim Sap., *cap. 11, v. 26*: «quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?» Ergo, ut salvetur antithesis, cum Deus dicatur solus immutabilis, intelligendus est, quod immutabilis est etiam secundum esse.

182. Præterea. Deus est ens necessarium, *vid. num. 29*. Atqui, ens necessarium est immutabile secundum esse; Ergo, Deus est immutabilis secundum esse. Prob. min. Quod est mutabile secundum esse, potest desinere esse; sic homo e. c. qui est mutabilis secundum esse, potest desinere esse, et de facto ita evenit, cum moritur: atqui, ens necessarium nequit desinere esse, cum ens necessarium sit, *quod non potest non esse*; ut ejus fert definitio; ergo, ens necessarium est immutabile secundum esse: ergo, et Deus est sic immutabilis, cum sit ens necessarium.

183. Prob. 2.<sup>a</sup> Pars conclus. Si Deus foret mutabilis secundum accidens, aliquam perfectionem posset acquirere, vel amittere. Hoc autem est impossibile: Ergo, Deus non est mutabilis secundum accidens. Maj. patet, nam omnis mutatio importat vel consecutionem, vel jacturam alicujus rei. Prob. min. Deus est essentialiter infinitus, importans omnem plenitudinem essendi, ut dictum est, *num. 162*. Ergo, Deus nihil potest de novo acquirere, neque depêdere: nam

si posset acquirere, non esset infinitus; si posset depêdere, infinitus esse desineret. Et hoc innuere videtur Jacob., *epist. cap. 1, v. 17*, dicens: «apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio:» significat enim non esse in Deo, eam vicissitudinem, et mutationem accidentalem, quam in rebus creatis intuémur, puta, in homine, qui modò tristis, modò lætus, modò peccator efficitur etc.

Præterea, in Deo nullum reperitur, nec reperiri potest accidens, ut ostensum est, *num. 87*, ergo, in ipso non potest dari mutatio secundum accidens.

184. Prob. 3.<sup>a</sup> pars Conclus. Si Deus posset mutari quoad intellectum, ejusque operationem, nempe cognitionem, hoc esset vel quia cognosceret aliquid de novo, vel novo modo: neutrum autem dici potest: non quidem quod aliquid cognoscat de novo, quia sic, antea illud nescivisset; non quod aliquid possit cognoscere novo modo, quia sic, illud antea perfectissimè non cognovisset: dici autem nequit quod Deus aliquid nesciverit, vel quod aliquid non perfectissimè cognoverit; quia sic sua sapientia infinita non foret, contra id quod inquit Psalmista, *psalm. 146, v. 5*: «Sapientiae ejus non est numerus:» ergo, Deus non est mutabilis quoad intellectum, ejusque operationem, nempe cognitionem. Pariter, si Deus foret mutabilis quoad voluntatem, ejusque operationem, vel mutaret voluntatem nulla nova ratione ductus, vel aliquà nova ratione; si nulla nova ratione ductus id faceret, levitatis, inconstantiae, et imprudentiae foret arguendus, quod nefas est de Deo cogitare: si voluntatem mutaret aliquà nova ratione ductus, sequeretur, illam novam rationem antea fuisse sibi ignotam, quod est impossibile, ut dudum diximus. Ergo, Deus non est mutabilis



quoad intellectum, et voluntatem, et operationes ex ipsis consequentes. Id apertè tradidit Psalmista *psalm. 32, v. 11*, dicens: «Consilium Domini in ætèrnum manet: cogitationes cordis ejus in generationem, et generationem.» Ergo, cum Deus sit immutabilis tùm secundùm esse; tùm secundùm accidens; tùm deniquò secundùm intellectum, et voluntatem, et operationes ex ipsis consequentes, est omninò immutabilis.

185. Prob. 2.<sup>o</sup> ratione S. Thom., 1 part. quæst. 9, art. 1. *Omne quod movetur (seu mutatur) quantum ad aliquid manet, et quantum ad aliquid transit; sicut quod movetur (seu mutatur) de albedine in nigrèdinem, manet secundùm substantiam et desinit esse album): et sic in omni eò, quod movetur (seu mutatur) attenditur aliqua compositio. Ostensum est autem suprà, num. 94, quod in Deò nulla est compositio, sed est omninò simplex. Unde manifestum est, quod Deus movèri (seu mutari) non potest.*

186. Prob. 3.<sup>o</sup> Concl. generali ratione: Omnis mutatio, aut est in stàtum meliorem, aut in deteriorem, aut in parem: atqui, Deus nullò modò ex his est mutabilis: ergo, est omninò immutabilis. Prob. min. Deus est infinitè perfectus: ergo, nequit in stàtum meliorem commutari. Sed neque in æqualem, quia cum sit infinitus, comprehendit omnem perfectionem, quæ in statù æquali posset considerari. Tandem nequit commutari in stàtum deteriorem, quia sic desineret esse, cum Deus sit id, quò meliùs excogitari nequit. Ità paucis immutatis argüebat Ricàrdus à S. Victóre, lib. 2 de Trinit., c. 3.

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

187. Obj. 1.<sup>o</sup> Deus in Incarnatione mutatus fuit, eò quòd novum esse induit, dicente Joanne, cap. 1, v. 14: *Verbum* (quod supèriùs dixerat esse Deum) *caro factum est*: et Apóstolo dicente, *epist. ad Philippén. cap. 2, v. 7*: «Cum in formà Dei esset.... semetipsum exinanivit formam servi accipiens.» Atqui, Deum fieri carnem; accipere novam formam hominis, sine mutatione nequit contingere: Ergo, Deus mutationi est obnoxius.

Respondemus, quòd, cum hæc ad Tractatum de Incarnatione pertineant, interim pro solutione sufficiat dicere, Verbum non fuisse factum carnem, neque hominis formam accepisse, per conversionem divinitatis in carnem; vel è conversò; per conversionem carnis in divinitatem; sed per assumptionem humanitatis in Deum, eam ad esse divinum elevandò: ex quò sequitur quidèmmutatio in humanitate assumptà, sed non in Deò assumente.

188. Obj. 2.<sup>o</sup> Appropinquare, et elongari mutationem impòrtant; Atqui, hujusmodi dicuntur de Deò; in Scripturà enim, *Jacòb. cap. 4, v. 8*, legitur: «appropinquate Deò, et appropinquabit vobis;» Ergo, Deus est mutabilis.

Resp. dist. maj. Appropinquare, et elongari, si propriè accipiuntur, mutationem impòrtant, conc. si metaphóricè accipiuntur, nego. De Deò autem, ut ait D. Thomas, 1 p. q. 9, art. 1 ad 3, «hujusmodi dicuntur in Scripturis metaphóricè. Sicut enim dicitur Sol intrare domum, vel exire, in quantum radius ejus pertingit ad domum; sic dicitur Deus appropinquare ad nos, vel recedere à nobis, in quantum percipimus influentiam bonitatis ipsius, vel



«ab eò deficiamus.» Hæc D. Thomæ doctrinâ edocemur qualiter intelligenda sit Scriptura cum de Deo prædicat, quæ motum corporalem indicant. Sic *Gen. cap. 11 et 18*, Deus dicitur descendisse, quia in unò locò operaturus erat confusiónem linguarum; in aliò subversiónem Sodomorum. È cœlò quoquè *descendit* in Incarnatióne, non quasi cœlum deseruerit, sed quia humanam naturam assumpsit. *Ambulasse* quoquè dicitur in paradisso, quia Adæ apparuit in humana formâ ambulante. Sic etiã dicitur *misereri*, quando miseriam aufert, aut poenam remittit, aut beneficium largitur, id quod præstant misericordes. *Pœnitere* dicitur, quando destruit opus, quod antè fecerat, id quod hi, quos pœnitet, facere solent. Dicitur *irasci*, quando punit, id quod faciunt irati. Dicitur *recordari hominum*, cum eis beneficium consolatiónis impendit: oblivisci verò, dum sinit affligi. Dicitur *peccatorum recordari*, dum ea punit; *oblivisci* verò, dum ea condonat.

189. Obj. 3.<sup>o</sup> Ille mutatur, qui de non producẽte transit in producẽtem, quia transit de potẽtia ad actum: sed Deus de non producẽte Mundum, transiit in tẽpore in producẽtem Mundum: ergo, Deus est mutatióni obnoxius.

Hoc argumentò, quò Gentiles Philosophi Christiãnos urgẽbant, ut legimus apud Augustinum, *lib. 12 de Civit. Dei*, c. 17, ita fuit pressus Origenes, ut *lib. 1 de princip.* c. 2, erroneè stabiliverit, Deum, non tẽpore, sed ab æternò hanc rerum universitatẽ produxisse. Antè Originem jam asserbat Hermógenes, materiã esse Deò coætẽnam; quem tamèn Tertullianus integrò *lib.* confutavit.

Respondẽmus itaquè ad argumentum, distinguẽdo majorem: Ille mutatur, qui per novum actum, quem non

hãbit sempẽr, transit de non producẽte in producẽtem, concedo maj.: ille mutatur, qui per actum, quem sempẽr hãbit, producit quod antea non produxit, nego maj.: et distinctiõe applicatã minóri, nego consẽq. Nam actio, seu operatio Dei, non est aliud quàm ipsa ejus volũtas, quæ sola sũfficit ad obtinẽdum effectum: «omnia enim quæcũque voluit, fecit: et ipse dixit (scilicet imperandò) et facta sunt.» Deus autẽ ab æternò, nedum voluit aliquid facere, sed et voluit facere eò modò, locò, tẽpore, et omnibus illis circumstantiis, quibus in tẽpore res producit: voluntas enim ejus est efficacissima, usquẽ ad íntima rerum pertingens, quin aliquid possit eam impedire, vel enervare, juxtã illud, *Isaiæ*, c. 46, v. 10: «consilium meum stãbit, et omnis volũtas mea fiet:» hinc ergo patet, quòd quando res fiunt, res sunt, quæ mutantur; non autẽm Deus, qui eas facit actũ voluntatis æternæ in Deò ab æternò existẽte, et non in tẽpore de novò adveniẽte. Id potest exemplò familiãri quodãmodo reddi sensibile: Rex e. c. hóc annò decernit bellum fieri annò futurò: sed annò futurò adveniẽte, absquẽ novò Regis decretò bellum gẽritur: undẽ bellum, quod annò prióri erat futurum, annò insequẽti fit præsens; totã mutatiõe se habẽte ex parte tẽporis, et militum; non verò ex parte Regis, cujus volũtas eadẽm perseverat hóc annò, qualis fuit annò præteritò. Legatur Augustinus. *P. lib. 12 de Civit. Dei* c. 17, his verbis hanc materiã illũstrans: «Sed etsi, (Deus,) prius cessavit, et posteriũs operatus est... hoc procul dubiò, quod dicitur prius, et posteriũs, in rebus prius non existẽtibus, et posteriũs existẽtibus, fuit. In illò autẽm (Deò) non alteram præcedẽtem altera subsequens mutavit, aut abstulit voluntã-

«tem, sed unâ eâdemque sempiternâ, et  
«immutabili voluntate res, quas cōdidit,  
«et ut prius non essent egit, quâmdiu  
«non fuerunt; et ut posteriùs essent,  
«quandò esse cœperunt. Hinc eis, qui  
«talia videre possunt, mirabiliter fortâs-  
«sis ostendens, quàm non eis indigûe-  
«rit, sed eas gratiâ bonitâte condide-  
«rit, cum sine illis, ex æternitate initio  
«carênte, in non minôri bonitâte per-  
«mânsit.»

190. Obj. 2.<sup>o</sup> Qui novam acquirît  
denominatiônem, quæ prius ei non com-  
petébat, iste mutâtur: Atqui, Deus,  
productò Mundò in témpore, novam ac-  
quisivit denominatiônem, nempe *Dômini*  
*creaturârum*, quâ antea carébat: undè  
S. Augustinus, *lib. 5 de Trinit.*, cap.  
16, ait: «Certè ut Dôminus hómînis  
«esset, ex témpore accidit Deo:» Ergo,  
Deus est mutatiôni obnoxius.

Resp. disting. maj. Qui novam ac-  
quirît denominatiônem *absolutam*, quæ  
prius ei non competébat, mutâtur, conc.  
Qui novam acquirît denominatiônem *re-*  
*lativam*... mutâtur, neg. Applicatâ dis-  
tinctione minôrî, neg. conseq. Duplex  
siquidè est denominatio, âlia, quæ di-  
citur absolutâ; âlia, quæ nuncupâtur  
relativâ. Absolutâ est quandò de âliquò  
dicitur âliquid, absquè respectû ad âliud:  
sic homo denominâtur sapiens indepen-  
dènter ab âliò: et hæ denominatiônes  
absolutæ argüunt quidè mutatiônem  
in eò, qui de novò denominâtur, et hæc  
ratione ille, qui à státû ignorantie, vel  
nescientie, transivit ad státum sapien-  
tis, revèrà in se mutâtus fuit, sicût  
etiâ ille qui à státu peccâti transit ad  
státum justitiæ revèrà mutâtur. Deno-  
minatio verò relativâ, est cum de âliquò  
dicitur id, quod impôrtat respectum ad  
âliud; ut cum homo denominâtur Pa-  
ter, Dôminus, etc. non enim potest de-  
nominâri, Dôminus, nisi per respectum

ad id cuius est Dôminus, neque Pater,  
nisi adfuerit filius. Hæ autem denomi-  
nationes relativæ, quæunt esse absquè  
mutatiône ejus, qui sic denominâtur; ut  
columna pôtest denominâri mihi dextera,  
vel sinistra quin ipsa mutetur; sùfficit  
enim quòd ego mutem situm respectû  
ipsius. Rem ultèriùs explanâmus verbis  
D. Augustini, *lib. 5 de Trinit.*, c. 16,  
ubi fusè hoc explicat, et máximè exem-  
plò nummi, inquires: «Nummus au-  
«tè cum dicitur pretium, relativè dici-  
«tur, nec tamèn mutâtus est, cum esse  
«cœpit pretium; neque cum dicitur pig-  
«nus, et si qua sunt similia. Si ergo  
«nummus potest nullâ sui immutatiône,  
«tôtias dici relativè, ut neque cum inci-  
«pit dici, neque cum desinit, âliquid in  
«ejus naturâ, vel formâ, quâ nummus  
«est, mutatiônis fiat; quantò faciliùs de  
«illâ incommutabili Dei substantiâ debe-  
«mus accipere, ut itâ dicâtur relativè  
«âliquid ad creaturam, ut quamvis tem-  
«porâlitér incipiat dici, non tamèn ipsi  
«substantiæ Dei accidisse âliquid intel-  
«ligâtur, sed illi creaturæ ad quam dici-  
«tur?» Hinc, ut inquit D. Thom. 1 *part.*  
*quæst. 13, art. 7 ad 4*: «Relatiônes sig-  
«nificatæ per hujusmodi nómîna, quæ  
«dicuntur de Deo ex témpore, sunt in  
«Deo secúndum ratiônem tantum, oppô-  
«sitæ autèm relatiônes in creatûris sunt  
«secúndum rem. Nec est inconveniens  
«quòd à relatiônibus réalitér existènti-  
«bus in re (id est creaturâ) Deus deno-  
«minetur, tamèn secúndum quod coin-  
«telliguntur per intellèctum nostrum op-  
«positæ relatiônes in Deo; sic Deus di-  
«citur relativè ad creaturam, quia crea-  
«tura refertur ad ipsum.» Hoc prædo-  
cuerat Augustinus (ibidè) ostèdèns:  
«Deum dici refûgium nostrum relativè,  
«non quia ipse, sed quia nos ad eum  
«confugièndò evâdimus meliôres. Sic  
«Pater noster esse incipit, cum per ejus

«gratiam regenerámur. Substántia ita-  
«quæ nostra mutátur in meliùs, cum fi-  
«lii ejùs efficiámur etc.» Leg. D. Thom.  
1 *part. quæst.* 13, *art.* 7. Ex his patet,  
quòd Augustínus in arguménto relátus,  
non inténdit, quòd relátio áccidat Deò  
reálitèr; sèd tantum, quòd Deus est  
términus relatiónis, quâ creatúra in  
tèmpore reálitèr ad ipsum refértur; quod  
idem significávit D. Thomas his suis  
verbis jam citátis (in hac solutióne): «Nec  
«est inconvenièns quòd à relatióibus  
«reálitèr existéntibus in re Deus deno-  
«minétur, tamèn secúndum quod coin-  
«telligúntur per intelléctum nostrum  
«oppósitæ relatióes in Deò.»

## § VI.

### *De Dei Æternitate.*

191. Quærere de Dei æternitatè, est  
quærere de ejùs duratióne. Duratio aut-  
tèm nihil áliud est, quàm continuáta rei  
existéntia; ut enim S. Thom. in 1 *D.* 19  
*quæst.* 12, *art.* 1, scitè inquit: «durá-  
«tio omnis atténditur secúndum quod  
«áliquid est in actû: tãmdiù enim res  
«duráre dicitur, quãmdiù in actû  
«est.»

Triplex distingui solet duratio; æter-  
nitas, videlicèt, ævum, et tempus. Qui-  
dam, ad adstruéndum in quò hæc dif-  
ferant, dixerunt; quòd æternitas est du-  
ratió principii, et sine carens; ævum  
verò, duratio carens sine, sèd habens  
principium; tempus autèm, principium,  
et finem habens. Notámus tamèn cum  
D. Thomá, hanc differéntiam non esse  
essentiálem, sèd per áccidens tantum.  
Nam, 1 *part. quæst.* 10, *art.* 4, de  
tèmpore, et æternitatè lóquens secún-  
dum notióes datas inquit: «hæc est  
«differéntia per áccidens, et non per se,  
«quâ datò quòd tempus sempèr fúerit,

«et sempèr futúrum sit, secúndum po-  
«sitióem eórum, qui motum cœli po-  
«nunt sempitèrnum, adhùc remanèbit  
«differéntia intèr æternitatè, et tem-  
«pus, ut dicit Bœtius in lib. *de consolat.*  
«ex hóc quòd æternitas est tota simul,  
«quod tèmpori non cónvenit.» Et ibidem,  
*art.* 5, lóquens de differéntiâ allátâ intèr  
ævum, et æternitatè, inquit: «hæc dif-  
«feréntia est per áccidens, quia si etiám  
«sempèr ævitèrna fuissent, et sempèr  
«futúra essent, (ut reápsè futúra sunt)...  
«adhùc ævum distinguerétur ab æterni-  
«tate.»

192. Assignatûri ergo differéntiam  
essentiálem intèr tempus, ævum et æter-  
nitatè, dicimus juxtà D. Thomæ doc-  
trínam ibidèm, *art.* 5: quòd «æternitas  
«est duratio rei omninò immutábilis,»  
itâ quòd nec poténtiam habet ad áli-  
quam subeúdam mutabilitatè, sivè  
quoad esse, sivè quoad áliquod áccidens.  
Ævum est «duratio rei immutábilis se-  
«cúndum esse, (intèllige, immutábilis ab  
«intrinsicò, non ab extrinsicò, nam à  
«Deò potest annihilári); mutábilis ta-  
«mèn, et quidèm ab intrinsicò, secún-  
«dum áccidéntia. Tandèm tempus est  
«duratio rei ab intrinsicò mutábilis, tàm  
«secúndum esse, quàm secúndum acci-  
«déntia.»

193. Hinc sèquitur, quòd, cum Deus  
sit omninò immutábilis, *vid. num.* 181,  
 própria solius Dei duratio est æterni-  
tas. Cum autèm cõpõra sublunária sint  
mutabilia ab intrinsicò tàm secúndum  
esse, quàm secúndum áccidéntia, Tem-  
pus est eórum própria duratio. Cum verò  
Cœli, et Ángeli, (idem dic de animáb-  
us ratióalibus), sint ab intrinsicò immutá-  
biles secúndum esse, quia suapte natúrâ  
incorruptibiles, mutábiles tamèn, vel se-  
cúndum locum, vel secúndum operatió-  
nem, ac ália áccidéntia, própria eórum  
duratio est Ævum. Nunc de Dei æterni-



tate tantum locuturi, quid sit æternitas est operosiùs inquirendum.

194. Bœtius, *lib. 3 de Consol.*, *prosa 2.<sup>a</sup>* definivit æternitatem his verbis: «Æternitas est interminabilis vitæ «tota simul, et perfecta possessio.»

Huic definitioni subscribit D. Thomas, 1 p. q. 10, art. 1, ac cum eò communiter Theologi. Explicatur definitio. Æternitas dicitur 1.<sup>o</sup> *interminabilis*, quia æternitas excludit omnem terminum, tum à parte antè, id est, durationis initium, tum à parte post, id est, durationis finem: et æternitas nedum non compátitur secum initium, et finem, seu terminum actualem, verum etiã excludit omnem terminum possibilem. Hinc, si Deus creasset Angelum ab æternò, Angelus non esset propriè æternus æternitate essentiali, quia licet de factò haberet esse interminatum, haberet tamèn esse terminabile, quia potuisset non esse ab æternò, et sic initium habere. Dicitur *vitæ*, ut denotetur, Æternitatem habere interminabilem, non solum existentiam, verum etiã operationes, quod optimè designatur per *ly vitæ*, nam vita in operatione consistit. *Ly tota* indicat, Æternitatem non esse divisibilem, nam si Æternitas divideretur in partes, neutra illarum esset æterna, cum quælibet pars esset minor totò, scilicet Æternitate; Æternitas autem nequit concipi composita ex partibus non æternis. *Ly simul* ostendit, Æternitatem non habere unam partem durationis post aliam, sed *unico nunc* omnia complecti. Undè æternitas directè contrariatur tempori, sicut enim *nunc variabiliter fluens* constituit Tempus, ità *nunc invariabiliter stans* constituit Æternitatem. Denique, *ly perfecta possessio* indicat, id, quod est propriè et essentialiter æternum, possidere vitam perfectam, id est, per essentiam, independenter ab aliò.

Undè si darètur aliquod ens ab æternò creatum, non esset propriè, et essentialiter æternum, quia habuisset existentiam, et vitam ab aliò participatam, nempe à Deò.

195. Contrà hanc definitionem occurrit, quòd Æternitas plùs duravit hoc annò, quàm annò elapsò, quia majori tempori coëxistit Æternitas annò præsentì, quàm annò elapsò. Ergo, Æternitas non est indivisibilis, et tota simul.

Resp. neg. antec. Nam annus præsens nihil addit durationi Æternitatis præ annò elapsò, quia Æternitas in suo infinito sinu jam continèbat annum præsentem, sicut et annum elapsum. Tempus se habet ad æternitatem, sicut res creatæ se habent ad perfectionem Dei: res autem creatæ, profectò nihil addunt Dei perfectionibus, quia tota creaturarum perfectio, ab æternò jam continebatur, et quidèm eminenter in Deò, *vid. num. 114 et seqq.*, ità neque annus præsens aliquid addit æternitati Dei, quia annus præsens jam ab æternò continebatur in æternitate simul omnia futura ambiènte. Æternitas divina siquidèm coëxistit omnibus temporis differentiis; quemadmodum anima rationalis tota simul coëxistit cuilibet parti corporis, et quamvis partes corporis augeantur, ipsa tamèn anima non augètur; et sicut centrum indivisibile coëxistit omnibus lineis circuli, et quantumvis lineæ circuli multiplicèntur, ipsum tamèn non augètur. Hoc exemplum, quod est D. Thom., *lib. 1 contr. Gent. c. 66, n.º 6*, quàm optimè æternitati quadrat. Nam singula tempora possunt considerari respectu æternitatis, sicut singulæ lineæ respectu centri circuli: undè quemadmodum centrum circuli manens semper unum, et idem respondet omnibus, et singulis lineis circuli, quamvis multiplicèntur; ità æternitas manens una, et eadem, et tota



simul, correspondet singulis temporibus, etsi multiplicentur.

196. Verum quidém est, homines apprehendere æternitatem majorem esse, cum majóri témpori cœxistit; ast hæc majoritas est tantum in apprehensione nostrâ, et minimè in æternitatè. Nobis siquidém circâ æternitatè accidit, quod navigantibus cum è portu solvunt, his enim videtur, portum moveri, cum tamen hic maneat immotus, et ipsi sint unici, qui moventur. Sic etiâ nobis, qui quodammodò vehimur in navi témporis, videtur æternitas de minóri fieri major, cum tamen ipsa invariabilis, et sine successione permâneat: nos verò sumus, qui fluxui, ac mutationi obnoxii, uti alia hujus mundi, successionem recipimus. Hæc complexus est Augustinus, *lib. de ver. Relig. c. 49*, inquit: «mentis aspectu omnem mutabilitatem ab æternitate sejungo, et in ipsâ æternitate nulla spátia témporis cerno; quia spátia témporis præteritis, et futuris rerum motibus constant. Nihil autem præterit in æternò, et nihil futurum est, quia et quod præterit, esse desinit; et quod futurum est, nondum esse cæpit: æternitas autem tantummodò est, nec fuit quasi jam non sit, nec erit quasi adhuc non sit.» Et iterum idem Augustinus, *questiône 19, inter 83*: «Ætérnum cum propriè dicitur, neque quidquam præteritum, quasi transierit; neque quidquam futurum, quasi nondum sit; sed quidquid est, tantummodò est.» His prælibatis sit

## CONCLUSIO.

*Deus, et ipse solus, est æternus æternitate propriè dictâ, et essentiâli.*

197. Dicimus: æternitatè propriè dictâ, et essentiâli, eò quia æternitas

quandôquè imprôpriè sumitur, pro longissimâ scilicet duratiône ut, *Gen. cap. 49*: *donèc veniret desiderium collium æternorum*: quandôquè etiâ sumitur æternitas participativè tantum, cum scilicet aliqua idèò dicuntur æterna, quia non sunt habitura finem, sic, *Matth. c. 25*, dicitur: *ibunt hi in supplicium ætérnum*. Néutra autem harum est æternitas propriè dicta, et essentiâlis, hæc enim, ut dictum est, *num. 191*, importat, nedum carere fine, sed et carere principiò, quòd non còmpetit his, quæ tantum dicuntur æterna, quia non sunt habitura finem.

Prob. nunc ergo conclusio. Id, quod est omninò immutabile, est ætérnum æternitatè propriè dictâ, et essentiâli; Atqui, Deus solus est omninò immutabilis; Ergo, solus Deus est ætérnus æternitatè propriè dictâ, et essentiâli. Prob. maj. Æternitas propriè dicta, et essentiâlis, sequitur omnimodam immutabilitatem; Ergo, id, quod est omninò immutabile, est ætérnum æternitatè propriè dictâ, et essentiâli: Antecedens est D. Thom., *1 p. q. 10, art. 3*, et patet ex dictis, *num. 192*, ac trãdidit Augustinus, *in psal. 101, concione 2.<sup>a</sup>* dicens: «Æternitas ipsa Dei substantia est, quæ nihil habet mutabile:» ac Richárdus Victor, *lib. 2 de Trinit. cap. 9*, inquit: «quod increátum est, non solum initio caret, verum etiâ sinè, fine, et omni mutabilitate manet: carere autem initio, et finè, et omni mutabilitate, dat ætérnum esse.» Hic idem est omnium Patrum consensus. Ergo, Æternitas propriè dicta, et essentiâlis sequitur omnimodam immutabilitatem: Atqui, solus Deus est omninò immutabilis, *vid. num. 181*. Ergo, solus Deus est ætérnus æternitatè propriè dictâ, et essentiâli.

198. Prob. 2.<sup>o</sup> auctoritatè Scripturæ: 2.<sup>o</sup> Machab., *c. 1, v. 25*, légimus

de Deo: *Solus præstans, solus justus, et omnipotens, et æternus*: atqui, Deus est præstans, justus, et omnipotens propriè, et essentialitèr; ergo, et ipse solus æternus est æternitate essentiali. *Psalm.* 89, v. 2, légitur: «priusquam montes fierent, aut formarètur terra et orbis (id est aliqua creatura) à sæculò, et usque in sæculum tu es Deus:» quæ quidè'm verba innuunt, Deum ità esse à sæculò et usque in sæculum, id est, æternum, ut ejus æternitas sit essentialis, et non ab aliò participata, utpotè jam existens priusquam montes fierent, aut formarètur terra, et orbis. Id idem innuit Apóstolus 1.<sup>a</sup> ad Timóth. c. 6, v. 16, dicens de Deo, *qui solus habet immortalitatem*; nam Augustinus *Tract.* 23 in *Joan.*, n.9, inquit: «Quid est, quod ait Apóstolus de Deo, qui solus habet immortalitatem, nisi quia hoc apertè dixit... quia solus habet veram æternitatem?» Vera autè'm æternitas est própria, et essentialis; ergo, solus Deus est æternus æternitate própria, et essentiali. Hinc in Symbolò dictò Athanasianò canit Ecclesià: *Æternus Pater, Æternus Filius, Æternus Spiritus Sanctus*. Pater autè'm, et Filius, et Spiritus Sanctus sunt æterni ratione naturæ divinæ: nam quæ sunt communia tribus Personis, iis convèniunt ratione naturæ; et hinc est, quòd cum natura sit una, non possunt dici tres æterni, sed unus æternus, sicùt in laudatò symbolò canitur. Quod autè'm convènit secundùm naturam est essentialè; ergo, æternitas propriè dicta, et essentialis convènit Deo, et quidè'm ipsi soli, cum natura divina ipsi soli convèniat. Tandè'm, in Conciliò Lateranèsi sub Innocentiò III, cap. *Firmitèr* de summà Trinitatè, hæc decretoria leguntur verba: «*Firmitèr credimus, et simpliciter confitemur, quòd unus solus est verus Deus, Æter-*

*nus, Immensus, etc.*» Hæc autè'm æternitas nequit esse participata, nam tunc non esset solus æternus, cum àngeli, et ànimæ rationales æternæ sint æternitate participatà. Ergo, solus Deus est æternus æternitate propriè dicta, et essentiali.

199. Objicies tamen: In æternitate non datur præsens, præteritum, et futurum, cum sit tota simul: sed de Deo dicuntur in Scripturis verba præsentis temporis, præteriti, et futuri, ut cum Apoc. c. 1, v. 8, de Deo dicitur: *qui est, et qui erat, et qui venturus est*; ergo, Deus non est æternus.

Resp. Disting. maj. In æternitate non est præsens, præteritum, et futurum, formalitèr, concedo: eminentialitèr, nego: et distinctione applicata minori, nego consequentiam. Hanc solutionem nobis subministrat D. Thomas, 1 part., quæst. 10, art. 2 ad 4, dicens: «Quòd verba diversorum temporum attribuuntur Deo, in quantum ejus æternitas omnia tempora includit; non quòd Ipse variètur per præsens, præteritum, et futurum.» Hanc D. Thomæ solutionem confirmamus verbis D. Augustini, *Tract.* 99 in *Joannem*, dicentis: «Propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, et nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, quòd natura illa immutabilis, et fuit, et erit, et est. Fuit in præteritis sæculis; est in præsentibus; erit in futuris. Fuit, quia numquam defuit; erit, quia numquam deerit; est, quia semper est.» Ex quibus liquet, quòd cum dicitur de Deo, fuit, et erit, et est, tota variatio se tenet ex parte nostri, non verò ex parte Dei, cum hujusmodi fuit, et erit, non sint formalitèr in Deo, ut enim idem S. August., *Conc.* 2, in *psalm.* 101, subdit: «Ibi nihil est præteritum, quasi jam non sit: nihil est

«futurum, quâsi nondum sit. Sed non  
«est ibi nisi Est: non est ibi, fuit, et  
«erit: quia et quod fuit, jam non est;  
«et quod erit, nondum est: sed quidquid  
«ibi est, non nisi Est:» utique emin-  
tialiter continens *fuit*, et *erit*; nam ni  
ita esset, non, posset de Deo dici *fuit*,  
et *erit*, cum nec formaliter, ut dictum  
est, nec eminenter, *fuit*, et *erit*, conti-  
neret.

200. Scholion. Quamvis solus Deus  
aeternus sit aeternitate propria, et essen-  
tiali, aliqua tamen participare aeternita-  
tem, verbis D. Thom. 1 part., quæst. 10.  
art. 3, declaramus: «Secundum quod  
«aliqua ab ipso (Deo) immutabilitatem  
«percipiunt, secundum hoc aliqua ejus  
«aeternitatem participant. Quædam ergo  
«quantum ad hoc immutabilitatem sor-

«tiuntur à Deo, quod numquam esse  
«desinunt; et secundum hoc dicitur,  
«Eccle., c. 1, de terrâ, quod in ætér-  
«num stat: et sic æternitas Angelis at-  
«tribui potest.... Quædam autem am-  
«plius participant de ratione æternitatis,  
«in quantum habent intransmutabilita-  
«tem vel secundum esse, vel ulterius  
«secundum operationem, sicut Angeli  
«boni, et beati (scilicet homines justi)  
«qui Verbo fruuntur, quia quantum ad  
«illam visionem Verbi non sunt in Sau-  
«ctis volubiles cogitationes, ut dicit Au-  
«gustinus XV, de Trinit. cap. 16, in fin.  
«Unde et videntes Deum dicuntur ha-  
«bere vitam æternam, secundum illud  
«Joan., c. 17, v. 3: Hæc est vita ætér-  
«na, ut cognoscant te solum verum  
«Deum etc.»

## CAPUT VII.

### DE DEO, UT VISIBILI A CREATURA.

#### § I.

*An sit possibile, creaturam aliquam  
Deum videre.*

201. Priusquam quæsitò respondeá-  
mus, notandum dúcimus, visionem à  
simplici cognitione diffërre. Cognitione si-  
quidem simplex censetur adesse, cum  
qualiscúmque notitia, etiã imperfècta,  
confusa, et abstractiva rei obtinetur. Vi-  
sio verò determinatè stat pro cognitione  
clarà rei in se ipsà, quæ cognitio nun-  
cupatur cognitio intuitiva. Videre enim  
est intuèri manifestè objectum sibi præ-

sens: et sicut-oculò corporali non vidé-  
mus nisi res nobis præsentes, et quæ  
facie ad faciem nobis repræséntantur;  
ita oculò mentis non dicimur videre nisi  
objectum, quod nobis sistatur præsens,  
et, ut in seipsò est, videatur. His præ-  
notatis, ut quæsitò respondeamus, sit

#### CONCLUSIO.

*Possibile est, creaturam videre Dei es-  
séntiam, seu Deum, sicuti est.*

202. Prob. Conclus. Ab actù ad po-  
téntiam valet consequéntia: atqui, beá-

ti, qui quidē sunt creatūræ, actū vident Deum, sicuti est: ergo, possibile est creaturam vidēre Dei essētiā, seu Deum, sicuti est. Prob. minor. Matth., c. 18, v. 10, lēgitur: «Ángeli eórum in Cœlis semp̄r vident faciē Patris «mei, qui in Cœlis est.» Joan., *epist.* 1, c. 3, v. 2: «Scimus, quóniam, cūm ap-  
«paruerit, símiles ei érimus, quóniam  
«vidébimus eum, sicuti est.» Párit̄r Matth., c. 5, v. 8: «Beátī mundò cor-  
«de, quóniam ipsi Deum vidébunt.» Ap. Paulus, 1 *Cor.*, c. 13, v. 12: «Vidē-  
«mus nūc per spēcūlum in ænigmate: «tūc autē facie ad faciē.» Patet autē ex contēxtū, Apóstolum loqui de stātū glóriæ, qui quámvis enuntiētur ut futūrus, infallibilit̄r tamēn ad actum est reducēdus, cūm Deus *sit fidēlis in omnibus verbis suis*, *Psal.* 144, v. 14; et ipsemet Deus dixerit, *Luc.*, c. 21, v. 33: «Cœlum, et terra transibunt: «verba autē mea non transibunt.» Vel cōcīdat ergo, omne cœlum, omnisque natūra; divīna tamēn vērītas consistat, necēssum est. Hinc Concīlium Florentīnum, *Tract. de Purgat.* «Definimus, «inquit, illórum ánimas, qui post bap-  
«tīsmum suscep̄tum, nullam omnínò  
«peccáti máculam incurrérunt; illas  
«etiā, quæ póst contráctam peccáti  
«máculam, vel in suis corpóribus, vel  
«eisdem exútæ corpóribus, sunt purgá-  
«tæ, in cœlum móx récipi, et intuíri  
«clarē ipsum Deum Trinum, et Unum,  
«sicuti est.» Ergo, Beátī actū vident Deum, sicuti est: atqui ab actū ad potēntiam valet consequēntia, ut fert com-  
mūne prolóquium: ergo, possibile est, creaturam vidēre Dei essētiā, seu Deum, sicuti est.

203. Hinc retundūtur hæreses Trinitariórum, eorūque gregálium Almarici, et Arnaldistarum effutiēntium, divīnam essētiā in se nec vidēri, nec

umquā vidēdam vel ab hómīne, vel ab Angēlò: Deum non vidēri in se, sēd tantū in creatúris; Beátos non vidēre Deum per essētiā, sēd per quamdam claritatem ab illā essētiā refulgēntem, in quā claritāte, ut ipsis placet, consistit beatitúdo.

## SOLVÚNTUR OBJECTIÓNES.

204. Obj. 1.<sup>o</sup> Quod est invisibile, à creatúra vidēri non potest: atqui, Deus est invisibilis, teste Apóstolò, 1 *ad Timóth.*, c. 1, v. 17; *ad Coloss.*, c. 1, v. 15: ergo, non est possibile, creaturam vidēre Deum, sicuti est.

Resp. Disting. min. Deus est invisibilis viribus naturæ, concedo; viribus supernaturalibus, nego: Apóstolum non intendisse omnem impossibilitatem vidēdi Deum, patet ex verbis ipsius in probatiōe conclusiōis adductis, et ex aliis Scripturæ téxtibus ibidē citatis, quibus non contrariātur.

Instābis: Apóstolus 1.<sup>a</sup> *ad Thimót.*, c. 6, v. 16, de Deò lóquens inquit: «Lucē inhábitat inaccessibilem: quem  
«nullus hómīnum vidit, sēd nec vidēre  
«potest.» Ergo, etc.

Resp. Disting. anteced. Lucē inhábitat inaccessibilem, quem nullus hómīnum vidit, sēd nec vidēre potest viribus naturæ, concedo: viribus supernaturalibus, nego. Reclāntur dicta in solutiōne præcedēti.

205. Obj. 2.<sup>o</sup> Chrysóstomus, *Hom.* 14 *sup. Joan.*, expónens illud Joan., c. 1: «Deum nemo vidit umquā, ait: «Ipsum, quod est Deus, non solūm  
«Prophétæ, sēd nec Ángeli vidérunt,  
«nec Archángeli. Quod enim creábilis  
«est naturæ, qualit̄r vidēre póterit quod  
«increábile est?» Ergo, nulla creatúra potest vidēre Deum.

Resp. Dist. ant. Quod creábilis est



naturæ non potest videre quod increabile est, visione comprehensivâ, concedo; visione intuitivâ, nego. Hanc fuisse mentem Chrysostomi, declarat ipse, dum paulò post verba in objectione citata, subdit: «visionem hic dici certissimam «Patris considerationem, et comprehensionem tantam, quântam Pater habet «de Filio:» et patet rursus ex eò quòd ipse agèbat contrâ Anomæos, qui asserébant, Deum posse ab intellectu creatò *comprehendi*; nec non ex eo, quòd quinque Homilias, quas contrâ illos édedit, *de incomprehensibili Dei naturâ* inscripsit. Cæterum, ipsum non negasse, creaturam posse Deum videre intuitivè, constat, ut de cæteris taceamus, ex *epist. 5 ad Theodorum Lapsum*, c. 7, in quâ dicit Chrysostomus: «Quid dicétur quandò ipsa rerum veritas aderit? Quandò apertis Régis aëdibus, «ipsum Regem conspiciere licébit, non «ultrâ in ænigmate, neque per spéculum, sèd facie ad faciem?» Quemadmodum Chrysostomus in argumentò citatùm exposuimus intelligendum loqui de visione comprehensivâ, cum dicit creaturam non posse videre Deum; ita similiter exponendi sunt alii SS. Patres, si qui inveniuntur dixisse: visionem Dei omnino, vel sub omni respectu, esse creaturæ impossibilem.

206. Obj. 3.<sup>o</sup> Videre Deum facie ad faciem, non est videre eum intuitivè: ergo, quamvis in Scripturis allatis constet, creaturam posse videre Deum facie ad faciem, non sequitur eum videre posse intuitivè. Prob. antec. *Gènes. c. 32, v. 30* Jacob, dicit: *Vidi Deum facie ad faciem*: et *Exod. c. 33, v. 11*, legitur: loquebatur Dominus ad Moysen *facie ad faciem*, et tamèn neque Jacob, neque Moyses eò tunc Deum viderunt intuitivè. Ergo, videre Deum facie ad faciem, non est videre Deum intuitivè.

Resp. Dist. 1.<sup>a</sup> anteced. Videre Deum facie ad faciem non significat videre eum intuitivè, si id constet ex ipsò Scripturarum contextu, concedo; secus, nego. Cum Jacob dixit, *vidi Deum facie ad faciem*; ex ipsò contextu Scripturæ liquet, appellasse Deum illum virum quem viderat, et cum quò colluctatus fuit; adeoque non indicare visionem Dei intuitivam. Similiter, nec per verba *Exodi* in argumentò citata: nam post ipsa, videlicet, *v. 13*. Moyses deprecabatur Dominum dicens: *Ostende mihi faciem tuam*. Hoc Moyses nequivisset petere, si cum Dominus dicitur, *v. 41*, quòd loquebatur ad Moysen *facie ad faciem*, jam ei visionem intuitivam concessisset: hæc enim obtenta, nihil restat petendum. Ergo, ex contextu apparet, hæc verba *facie ad faciem*, cum de Jacob, et Moysè dicuntur in textibus allatis, visionem Dei intuitivam, seu visionem divinæ essentiae nullatenus significare. Ast verò, cum Apóstolus, *1.<sup>a</sup> Cor. c. 13, v. 12*, eisdem verbis *facie ad faciem* utitur, ex contextu apparet quòd visionem intuitivam eisdem verbis significaverit: ait enim «videmus nunc per spéculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.» Nam omnis cognitio Dei, quæ non est intuitiva, est per spéculum in ænigmate: si ergo cum Apóstolus inquit: tunc autem *facie ad faciem*, non intelléxisset visionem intuitivam, ipsius verba hunc irrisorium sensum redderent: videmus nunc per spéculum in ænigmate, tunc autem vidēbimus per spéculum in ænigmate.

## § II.

*An Dei essentia possit videri oculò corporali.*

207. Oculus corporeus potest considerari vel in statu naturali, vel ut su-

pernaturalitèr adjútus. Omnes commúnitèr convéniant, óculum corpóreum in suò naturáli statù manéntem non posse Dei esséntiam vidére, hæc enim non est quid colorátum, quod est objéctum poténtiæ visivæ naturalitèr consideratæ. Ast verò quæri potest, an óculus corpóreus possit tantò lúmine supernaturalitèr confortári, ut ad Dei esséntiam vidéndam possit pertingere: et loquimur tùm de óculò corpóreò hóminis in hac mortáli vità constitúti, tùm de óculò hóminis glorificáti. Negant commúnitèr Theólogi cum D. Thoma, 1 p. q. 12, art. 3 et in 4, *distinct.* 49, q. 2, art. 2, cum quibus sit

## CONCLUSIO.

*Esséntia divína non potest absolutè vidéri, ut est in se, óculò corpóreò, quamtúmvis glorificátò.*

208. Hæc conclusio nedùm est contrà Gentiles, et Hæreticos illos, qui Deum finxere corpóreum, verum etiàm contrà nonnullos Cathólicos, qui Deum purum Spíritum agnoscéntes, nihilò tamèn séciùs conténdunt, ipsum posse vidéri, et de factò vidéndum, óculò corpóreò, non quidèm crassò, et materiáli, ut nunc est, sed óculò glorificátò; non per visiònem corpóream, sed per visiònem spiritualem ipsi unitam. Ità plures de Scholà Carmelitárum Calceatórum cum suò Magistrò Bonæ-Spei; et Leo Allátius. Hi mínimè habéndi sunt ut Hæretici, quia à nobis propósita conclusio neque Scriptúris, neque Conciliis est apértè definita, neque ab Ecclesià, ut de fide ómnibus ad credéndum propósita. Eam tamèn ut certíssimam hisce evincimus moméntis.

209. Augustínus, *lib. 14 de Trinit.* cap. 4, ait: «Secúndum hoc homo dí-

«citur factus ad imáginem Dei, quòd «Deum conspícere potest.» Atqui, ut D. Thomas, *suppl. q. 92, art. 2*, arguit, «homo est ad imáginem Dei secúndum mentem, non verò secúndum «carnem.» Ergo, mente, et non carne, adeòque nec óculò corpóreò, Deum vidébit, nec vidére póterit. Undè idem Augustínus, *Epist. 147, cap. 9*, expónens illa verba, 1 *Joan. cap. 3, v. 2: Si miles ei érimus: quóniam videbimus eum sicuti est*, ait: «In tantum ergo vidé-  
«bimus, in quantum similes ei érimus; «quid et nunc in tantum non videmus, «in quantum dissimiles sumus. Indè «ígitur videbimus, undè similes érimus. «Quis autèm dementíssimus dixerit, cor-  
«pore nos vel esse, vel futúros esse sí-  
«miles Deò? In interióri ígitur hómine «ista similitúdo est etc.»

Páritèr Hierónymus, *sup. illud Isai. c. 6: Vidi Dóminum sedéntem*, inquit: «Non solum Divinitatem Patris, sed nec «Filii, nec Spíritus Sancti, óculi carnis «possunt aspícere; sed óculi mentis de «quibus dicitur: Beáti mundò corde, «quóniam ipsi Deum videbunt.» S. Cyrillus Hierosolymit. *Cathechesi 9*, ait: «Carnis quidèm óculis Deum cernere, im-  
«possibile est: quod enim incorpóreum «est, sub carnis óculos cádere non po-  
«test.»

210. Id quod hæc ratióne D. Thom., in 4, *dist. 49, quæst. 2, art. 2*, demonstrámus. Impossibile est ut à visú remanente visú, removeátur id sine quò visus non esset visus; atqui si visus, Deum percíperet, removerétur à visú, id sine quò visus non esset visus: ergo, impossibile est óculis corporálibus Deum vidére. Prob. minor: Visus, seu poténtia visíva corpórea est illa, quæ dumtáxat est perceptíva coloris, seu corpóris ut coloráti; sicút auditus, seu poténtia auditíva est illa, quæ est tantum percep-

tiva sonûs; undè si supponerétur poténtia non perceptiva colóris, non esset poténtia visíva corpórea, sicút non esset poténtia auditíva, si supponerétur poténtia non perceptíva sonûs: atqui, si óculus corpóreus vidéret Deum, jam non perciperet colórem, aut áliquid colorátum, nám Deus colorátus non est: ergo poténtia visíva, quæ in hypótesi Deum vidéret, desíneret *hòc* ipsò esse poténtia visíva corpórea, seu óculus corpóreus.

211. Corroborátur hæc rátio hác áliâ ratióne innixâ doctrínæ D. Thom., 1 p. *quest.* 12, *art.* 3. Poténtia visíva corporális ex natúrâ suâ, et essentialitèr, est actus órgani corpórei: ergo, quantúmvis óculus supponátur glorificátus, non désinit esse actus órgani corpórei, nám grátia non destruit natúram: atqui, poténtia, quæ essentialitèr est actus órgani corpórei, nequit attingere nisi rem corpóream; síquidè hæc poténtia essentialitèr alligátur còrpori; ergo, quin destruatúr, fieri non potest, ut elevétur ad attingéndam rem incorpóream, áliàs jam desíneret esse còrpori alligáta, et ità destruerétur id, quod quidè est æ essentiali suâ. Sicút visus, seu poténtia visíva, quia ità est alligáta tali órganò corpóreò, ut non possit percipere sonum, áliàs jam non esset visus; ità est alligáta órganò corpóreò, ut nequeat attingere rem incorpóream, quin désinat esse óculus corpóreus, de quo nunc loquimur. Ergo, óculus quantúmvis supponatur glorificátus, cum non désinat esse órganò corpóreò alligátus, non potest attingere nisi rem corpóream: Deus autèm non est corpóreus: ergo, óculus, quantúmvis supponátur glorificátus, nequit elevári ad Dei esséntiam vidéndam, seu ad vidéndum Deum sicúti est.

## SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

212. Obj. 1.º Tàm aqua in baptismò, quàm ignis in inférnò sunt quid corpóreum; atqui, aqua in baptismò, quin désinat esse aqua, attingit ánimam incorpóream, eam abluéndò; et ignis in inférnò, quin désinat esse ignis, attingit spíritus, eos cruciandò: ergo, corpóreum, quin désinat esse corpóreum, potest ad attingéndum incorpóreum elevári. Ergo, óculus corpóreus ita potest à Deò glorificári, ut ad vidéndum Deum, útiqùè incorpóreum, pertingat.

Resp. concedendò præmissas, et negándò consequéntiam; síquidè magna dispáritas reperitur intèr exempla in argumentò alláta, et intèr óculum corpóreum glorificátum. Nám tàm aqua in baptismò, quàm ignis in inférnò, agunt merè efficiéntèr, ut causæ instrumentáles; óculus verò glorificátus, agit ut causa vitális et principális: ut vitális quidè, nám visio est actus óculi non mórtui, sèd vivéntis: ut causa principális, nám vivens, cum sese móveat, vivere enim est sese movère, non est causa instrumentális, sèd principális sui actûs; adeòque óculus cum vivat dùm est glorificátus, est causa principális sui actûs, seu visiónis. Aqua verò in baptismò, et ignis in inférnò, nec agunt ut causæ vitáles, non enim sunt vivéntia; nec ut causæ principáles, sèd tantùm ut causæ instrumentáles, non sunt enim nisi instrumenta Dei, quibûs útitur vel misericórditèr abluéndò ánimas in baptismò, vel justè eas puniéndò in inférnò. Nihil ergo mirum, quòd cum aqua in baptismò, et ignis in inférnò, non agant virtute própria, sèd tantùm virtute Dei, possint, quamvis sint quid corpóreum, rem incorpóream attingere: Penicillus enim, quia non agit virtute própria, sèd



tantum instrumentáliter virtúte princípális agentis, Pictóris scilicet per artem penicilluum movéntis, potest pertingere ad efformándam pulcherrimam imáginem; quam númqum virtúte própria nec delineare valeret.

213. Obj. 2.<sup>o</sup> Ecclésiæ Patres in probationibus conclusiónis allati intelligendi sunt dumtaxat locuti de oculò corporeo crasso et materiáli, prout est in hoc státu, non verò de oculò glorificátò; ergo, nihil probant pro nostrá conclusiòne.

Resp. neg. anteced. Nam laudati Patres loquuntur de visiòne Dei, quæ erit in áltera vitá pòst resurrectiònem; tunc autem óculus erit glorificátus. Íterum, SS. Patres præfati sic excludunt óculum corpóreum à visiòne Dei, ut illum soli menti adscribant. Tandem plerique ex laudatis Pátribus ideò negant, óculum corpóreum posse vidére Deum, quia corpus non potest vidére spíritum, atqui, hæc ratió currit etiám pro oculò glorificátò, nisi fortè dicatur per glorificatió- nem óculum evadere spíritum; sed in hac hypóthesi quæstio, et tota difficúltas evanescit: nam si óculus glorificátus evádit spíritus, jam non erit óculus carnis, sed óculus mentis, qui dicitur intelligétus.

214. Obj. 3.<sup>o</sup> S. Augustinus, *lib. 22 de Civit. Dei*, c. 29, inquit: «Vis ita- que præpolléntior oculórum erit illò- rum (scilicet glorificatórum) non ut acutiùs videant... sed ut videant et incorporália:» quicúmque autem potest vidére incorporália, potest elevári ad vidéndum Deum, prout in se est: ergo, óculus glorificátus potest elevári ad vidéndum Deum, prout in se est.

Resp. cum D. Thom., 1 p. q. 12, art. 3 ad 2. Disting. anteced. Augustinus in citátò locò, loquitur tantum inquiréndò, et sub conditione, concedo;

absolutè, et asseréndò, nego. Quòd patet ex hoc, ait D. Thom., quod ibidem præmittitur: «longè itaque poténtiæ al- «tériùs erunt» scilicet *oculi glorificati*, «si per eos vidébitur incorpórea illa na- «tura.»

Augustinus autem cum hanc quæstiónem resolvit, minimè docet, óculos glorificátos Dei esséntiam vidére. Ut enim ibidem dicit D. Thom. *Póstrmodum hoc determinat (Augustinus) dicens*: «Valdè credibile est, sic nos visúros «mundána tunc corpóra cœli novi, et «terræ novæ, ut Deum ubiqùe præsen- «tem, et univérsa etiám corporália gu- «bernántem, clarissimá perspicuitáte vi- «deamus, non sicut nunc invisibília Dei, «per ea quæ facta sunt, intelligéta con- «spiciuntur, sed sicut hómines intèr «quos vivéntes, motúsque vitáles exer- «cèntes vivimus, móx ut aspícimus, non «crédimus vívere, sed vidémus.»

«Ex quò patet, prósequitur Angel. «Doctor, quòd hóc modò (Augustinus) «intelligit, óculos glorificátos Deum vi- «súros, sicut nunc óculi nostri vident «alicujus vitam. Vita autem non vidétur «óculò corporáli, sicut per se visibile; «sed sicut sensibile per áccidens: quod «quidè (sensibile per áccidens) à sen- «sù non cognóscitur, sed statim cum «sensù ab áliquâ áliá virtúte cognosci- «tívà:» quæ quidè virtus cognosciti- va, intelligétus nuncupátur.

Sic ergo, juxtà mentem Augustini, óculi glorificati non vidébunt Dei essén- tiam, seu Deum sicuti est in se, sed dumtaxat vidébunt creatúram, in quâ præstantióri modò, quàm nunc, refulgébít Deus; quem intelligétus lúmine glóriæ perfúsus directè, et immediátè vidébit prout est in se. Vid. D. Thom. in Sup- pleménto, *quest. 92, art. 2*, ubi fusè explicat, quid sit sensibile per se, quid verò sensibile per áccidens.



215. Obj. 4.<sup>o</sup> Job; *cap. 19, v. 26*, légitur: *In carne meâ vidébo Deum etc.* Ergo, Deus vidéri potest óculò corpóreò.

Resp. Disting. antec. In carne meâ, id est, in carne existens pòst resurrectionem vidébo Deum, concèdo: In carne existens, id est, óculò corpóreò vidébo Deum, nego. Solútió est ex D. Thom., 1 p. q. 12, art. 3 ad 1, deprómptá; et confórmitis D. Augustíno, *lib. 2 de Civit. Dei*, *cap. 29*, aienti: « Illud quod ait suprà memorátus Job... et in carne meâ vidébo Deum, resurrectionem quidém carnis sine dúbio prophetávit, non tamén dixit, per carnem meam. » Nec sistit Augustínus, nám *Comm. ad lib. Job* súbdit: « Quòd quidém (nempè per carnem meam) si dixisset, posset Deus « Christus intéllegi, qui per carnem in carne vidébitur. »

### § III.

*An intelléctus créatus possit per solas naturæ vires, Deum vidére, ut est in se.*

216. Aétius, patriâ Antiochénus, ádeò de suis naturálibus víribus supérbe præsumpsit, ut ad extrémum audáciæ delirántis devéniens, teste S. Epiphániò *hæres. 76*, « jactáret... non simpliciter « fidei aliquâ notitiâ Deum sibi esse perspéctum; sèd perindè ac quispiam cognóscit quidquid óculis cérnitur, aut « manibus attrectátur; velút si in manus assúmat aliquis lápidem, aut lignum, aut matériæ altériùs instruméntum. Ità audacíssimus iste dicébat: « tam Deum novi, quàm me ipsum: imó « non tam novi méipsum, quàm Deum. » Eünómius, dignus prófèctò Aétii discipulus, teste Sócrate, *lib. 4 Hist. c. 7*, dicere ausus fuit: « De suâ ipsíus substantiâ Deus nihil ámplius scit, quàm

« nos... sèd quidquid nos de illâ scimus, « hoc omnínò et ille novit; et contrà, « quidquid ille scit, idem étiam in nobis « absque ullâ discrepantiâ repéries. »

Ex his appáret, istos hæreticos eò usque processisse, ut existimárint, se naturalitèr Deum vidére, sicút et Deus naturalitèr se ipsum videt.

Sæculò xiv. Begüárdi, et Begüinæ similitèr effutiébant, quámlibet intellectualem naturam esse in seipsâ naturalitèr beátam, ac ánimam non indigére lumine glóriæ, ut elevétur ad Deum vidéndum, eoque fruéndum. Contrà hos omnes sit

### CONCLUSIO.

*Nullus intelléctus créatus potest solis naturæ viribus vidére Deum intuitivè, seu ut est in se.*

217. Prob. 1.<sup>o</sup> ex Scriptúris. Qui videt Deum intuitivè, cognóscit Patrem et Filium: atqui ex Scriptúris, nemo solis víribus naturæ potest cognóscere Patrem, et Filium: ergo nullus intelléctus créatus etc. Prob. min. Matthæi, *c. 11, v. 27*, ait Christus: « Nemo novit Filium nisi Pater: neque Patrem quis « novit nisi Filius, et cui volúerit Filius « reveláre: » atqui, nullus intelléctus créatus solis víribus naturæ potest cognóscere id, quod non potest cognósci nisi per revelatióem: ergo, ex Scriptúris liquet, nullum intelléctum créatum posse solis víribus naturæ cognóscere Patrem, et Filium: atqui, qui videt Deum intuitivè, cognóscit Patrem, et Filium, nam unitas naturæ, et Trinitas Personarum spéctant ad Deum ut in se est: ergo, nullus intelléctus créatus, solis víribus naturæ potest Dèi esséntiam vidére, seu vidére Deum ut in se est.

218. Prob. 2.<sup>o</sup> Nullus intelléctus po-

test solis viribus naturæ id, ad quod indiget auxiliò Dei supernaturali: atqui, ex Scripturis, ad videndum Deum, eoque fruendum, quilibet intellectus creatus indiget auxiliò supernaturali Dei: ergo, etc. Prob. min. Visio intuitiva Dei importat summam bonorum, quæ Deus præparavit spectantibus eum: atqui, ex Scripturis, nullus intellectus creatus potest sine auxiliò Dei supernaturali, hanc summam bonorum videre: ergo, ex Scripturis, ad videndum Deum etc. Prob. min. Isaïæ, c. 64, v. 4, legitur: «Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.» Ergo, nullus intellectus creatus potest sine Deo, id est absque auxiliò Dei, videre bona, quæ Deus præparavit expectantibus eum: atqui, hoc auxilium debet esse ordinis supernaturalis, cum ea, quæ Deus præparavit expectantibus eum, sint ordinis supernaturalis, nempe visionem sui intuitivam, quæ est ordinis supernaturalis, ut expendimus in probatione præcedenti: ergo, absque auxiliò supernaturali Dei, nullus intellectus creatus potest videre ea, quæ Deus præparavit expectantibus eum: ergo, nullus intellectus creatus, solis naturæ viribus potest Deum videre intuitivè, seu Deum videre ut est in se.

219. Prob. 3.<sup>o</sup> Intellectus creatus non potest solis naturæ viribus id quod pendet à gràtià; atqui, visio intuitiva Dei pendet à gràtià: ergo, etc. Prob. min. Apóstolus, *Roman.* c. 6, v. 23, inquit: «Gràtia autem Dei, vita æterna:» atqui, vita æterna sita est in visione Dei intuitivà: ergo, visio intuitiva Dei pendet à gràtià. Prob. min. *Joan.* c. 17, v. 3, legitur: «Hæc est autem «vita æterna: ut cognoscant te, solum «Deum verum.» Hæc autem cognitio est visio intuitiva Dei; ipse enim Joannes, *epist.* 1, c. 3, v. 2, inquit: «Cum

«apparuerit similes ei erimus: quoniam «videbimus eum sicuti est:» Ergo, vita æterna sita est in visione Dei intuitivà: ergo, cum vita æterna pendeat à gràtià, visio Dei intuitiva à gràtià pendet: atqui, intellectus creatus non potest solis naturæ viribus id, quod à gràtià pendet. Ergo, intellectus creatus, juxta Scripturas, nequit solis naturæ viribus Deum intuitivè videre.

220. Prob. 4.<sup>o</sup> Ex definitione Ecclesiæ. In Conciliò Viennensi, sub Clemente V, an. 1311, damnati sunt Beguardi, et Beguinæ asserentes, quod «Quælibet intellectualis natura in se ipsa est «naturaliter beata, et anima non indiget «lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum «videndum, et eò beate fruendum.» Ità refertur Clementinà *Ad nostrum* de Hæreticis, *lib.* 5, *tit.* 3.

221. Prob. 5.<sup>o</sup> argumentò fundatò in principiis fidei. In variis Conciliis adversus Pelagianos definitum est, hominem solis naturæ viribus non posse mereri gloriàm, quæ in visione Dei consistit: ergo, nec potest solis naturæ viribus illam operationem, scilicet Dei visionem, elicere; nam ideo definitum est, solas naturæ vires non sufficere ad actus meritorios gloriæ eliciendos, quia hujusmodi actus supernaturales sunt, seu vires nostras naturales excedentes: Atqui, visio Dei, ut est in se, est adhuc magis supernaturalis, cum hæc sit finis, illi verò dumtaxat mèdia: ergo, solis naturæ viribus nequimus videre Deum, prout in se est. Eadem ratio currit pro Angelis, ut videre licet apud D. Thomam, 1 p. q. 62, art. 2 et 4, quod nos suò locò expendemus de Angelis agentes. Ergo, nullus intellectus creatus potest solis naturæ viribus videre Deum, prout in se est.

222. Prob. 6.<sup>o</sup> ratione D. Thomæ, 3 *contrà Gentes*, cap. 52. Quòd est con-

naturále natúræ superióri, quātenus est à natúrâ inferióri distincta, non potest convenire natúræ inferióri, nisi per actionem superiōris, cui est connaturále; sic quia ignire est connaturále corpore, quod est vel formalitèr, vel eminèntèr ignis, et prout hoc corpus à cæteris est distinctum, non potest aliquid ignire, nisi per actionem corporis, quod sit vel formalitèr, vel eminèntèr ignis: atqui videre Deum, ut est in se, est connaturále ipsi Deo, quia est videre Deum per suam essentiam, quæ est propria forma ipsius Dei, et operari secundum propriam formam, est connaturále illi soli operanti, cuius est propria illa forma per quam operatur: ergo, non potest aliqua natúra à Deo distincta videre Deum, ut est in se, nisi per actionem Dei eam ad hanc sublimem operationem elevantis: sicut aqua non potest esse calida nisi per actionem, ignis ipsam ad statum caloris inducentis.

223. Prob. 7.<sup>o</sup> ratione D. Thom, 1 p. q. 12, art. 4. Verum, ut hæc ratio Tyrōnibus clārior evadat, præmittimus principia ipsius D. Thomæ in quibus hæc ejus ratio fundatur. In natúrâ deprehenduntur quædam entia cognoscéntia, et quædam non cognoscéntia, ut omnibus perspicuum est. Cognoscéntia à non cognoscéntibus discriminantur in hoc, quod non cognoscéntia nequeunt recipere aliquam novam formam, quin depèrdant aliam in ipsis præexisténtem: sic páries albus nequit novum recipere colorem, quin depèrdat præexisténtem: virga recta nequit fieri curva, quin amittat rectitudinem: etc. ast verò, cognoscéntia, quin amittant formam propriam, valent recipere aliénam: sic oculus, qui est vis cognoscitiva, quin depèrdat formam oculi, recipit in se formam, seu spéciem rei, quam videt: quod quidém, ut consideránti patet, idem contingit in

aliis poténtiis cognoscitivis. Hinc manifestum est, omnem cognitionem fundari supèr aliquam immaterialitatem cognoscéntis, seu in eo quod cognoscens quādamtenus elevatur suprà conditiones materiæ; nam quæ omnimodè immerguntur materiæ, cognoscéntia profectò non sunt, ut lapis, lignum, ferrum etc. Non autèm omnia cognoscéntia sunt ejusdem gradus, quia non omnia æqualitèr suprà materiā elevantur. Sic, sensus exteriōres, quia sunt in infimò gradu elevationis suprà materiā, percipiunt duritāxat quid singulāre præsens, ut visus hunc colorem præséntem; auditus hunc præséntem sonum etc. Sensus autèm intèrni, quia magis elevantur suprà materiā, quàm extèrni, non coarctantur ut isti, ad singulāre præsens, sed se extendunt etiā ad singulāre absens, ut memoria recordatur singulārium præteritōrum, et imaginatio sibi reddit præsens, quod est absens. Intelléctus autèm, qui elevatur suprà materiā, plusquàm omnes sensus, non sistit in percipiéndò singulāria, prout sensus; sed sese extendit ad percipiéndā universalia, et à materiā abstracta, ut cū definit sciéntiam, virtutem, honorem etc. Hinc patet, tot esse gradus cognoscéntium, quot sunt gradus elevationis suprà materiā, ex quò principiò infert D. Thomas, Deum esse in summò gradu cognitionis, quia est in summò gradu immaterialitātis. *Vid. 1 p. q. 14, art. 1.*

224. Ex his principiis spontè fluit, cognitionem naturālem cuiuslibet cognoscéntis, respondere grādi immaterialitātis, seu elevationis suprà conditiones materiæ, qui cōmpetit cognoscénti: et huic grādi commensuratur modus naturalis cognoscéndi cuiuslibet cognoscéntis.

Ad hoc autèm ut cognoscens aliquid cognoscat, necèssum est, cōgnitum ali-



quò modò esse in cognoscènte, quod patet observànti, cæcum nihil videre, quia color nullò modò depingitur in oculo cæci; surdum nihil audire, quia sonus nullatens vibrat in aure surdi etc. Non autem est necesse, cognitum esse in cognoscènte per suam substantiam, sed sufficit esse in cognoscènte per suam speciem: sic dum oculus videt parietem, vel quodlibet aliud objectum, istud objectum vel varies, vel mons, vel mare etc. secundum suam substantiam non est in oculo, ut patet; est tamen in oculo secundum suam speciem, quæquidem species ita repræsentat objectum, ut potentia cognoscitiva percipiat de objecto, quidquid perciperet de ipso, si objectum secundum substantiam, potentia cognoscitiva adesset, hæc enim species, de qua loquimur, est fidelissima imago ipsius objecti, secundum quod competit tali potentia; quod addimus, ut intelligatur, objectum, quod mediâ suâ specie percipitur ab aliquâ potentia, plura posse continere quam quæ cognoscat illa potentia; sic visus videns pomum per speciem in oculo acceptam, non percipit omnia, quæ in pomò continentur, sed dumtaxat ea, quæ respondent visui, non enim percipit saporem, duritiem, et an frigidum sit, vel calidum etc. Sic ergo objectum est in potentia cognoscitiva per speciem potentia cognoscitiva respondentem: et ex hac parte dicitur, «cognitum esse in cognoscènte, et in eo esse secundum modum cognoscèntis.»

225. His prælibatis, subjicimus rationem D. Thomæ, 1 p. q. 12, art. 4, ipsius Angeli. Præcep. verbis.

«Cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscènte. Cognitum autem est in cognoscènte, secundum modum cognoscèntis. Unde, «cujuslibet cognoscèntis cognitio est secundum modum suæ naturæ. Si igitur

«modus essendi alicujus rei cognita excedat modum naturæ cognoscèntis; «oportet quod cognitio illius rei sit supra naturam illius cognoscèntis... Re-  
«linquitur ergo, quod cognoscere ipsum «esse subsistens (quod est Deus) sit con-  
«naturale soli intellectui divino, et quod «sit supra facultatem naturalem cujuslibet intellectus creati: quia nulla creatura est suum esse, sed habet esse participatum:» seu, ut verbis antecessentibus D. Thom. utamur, cum modus essendi Dei excedat modum cujuslibet naturæ creatæ cognoscèntis: oportet, quod cognitio Dei sit supra naturam cujuslibet intellectus creati.

#### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

226. Obj. 1.<sup>o</sup> «Hæc ratio, inquit «Mag. Tournely, videtur exigere in «cognoscènte eandem naturam, seu «eandem immaterialitatem, quæ est in «objecto cognitò: atqui, id non videtur «verum, namque Angelus inferior naturaliter superiorem cognoscit, nec tamen eundem cum ipso habet gradum essentia:» ergo, hæc postréma ratio D. Thomæ nihil concludit.

Resp. negandò Maj. Siquidem, Deus in infinitum distat à creaturis in naturâ, et immaterialitate, ut optimè agnoscit D. Thomas, et tamen eas omnes perfectissime cognoscit prout in se sunt. Allata ergo D. Thomæ ratio, non exigit æqualitatem naturæ, seu immaterialitatis, inter cognoscèntem, et cognitum; sed tantum exigit quod objectum cognoscendum, prout est in se, non excedat in genere naturam cognoscèntis, ut cognoscens queat objectum naturaliter cognoscere. Hinc fit, quod quamvis Angelus superior sit specificè præstantior Angelò inferiori; nihilominus omnes conveniunt genericè in radice cognitionis,



quæ quidẽm radix, ut suprà annotávimus, est immaterialitas: siquidẽm omnes Ángeli ità sunt expèrtes matèriæ, ut nec ipsam informent: et sic omnes convèniunt in hoc immaterialitatis gènere. Nihil ergo mirum, quòd, consistẽte D. Thomæ ratiõne, Ángelus infèrior possit naturalitèr superiorem, prout in se est, cognoscere. Ast verò, si instituatũr comparatiõ inter Deum, et quemcũque intellectũ creatũ, longè alitèr est dicendum: nãm nullus intellectus creatus, nec specificè, nec genericè, cum Deo cõvenit in gradũ immaterialitatis: cùm Deus sit ità immaterialis, ut sit actus purissimus expers omnis potentialitatis, et infinitus, adeoque nec specificè, nec genericè, convèniens cum creatũra, quæ finita est, et admixta potentialitati. Undè firmà remanẽnte ratiõne D. Thomæ, optimè concluditur, nullum intellectũ creatũ posse solis viribus naturæ, seu naturalitèr, Deum videre, ut est in se.

227. Instabis, ex hac solutiõne sequi, ratiõnem D. Thomæ nimis probare, nempe animam rationalem in statũ conjunctiõis cum corpore posse naturalitèr Ángelum cognoscere, ut est in se, cùm anima rationalis in gènere convèniat cum Ángelis; cuius contrarium docet idem D. Thom., 1 p. q. 84, art. 7 ad 3, dicens: «Incorpóreas substántias in statũ præsentis vitæ cognoscere non possumus, nisi per remotiõnem vel áliquam comparatiõnem ad corporália.»

Resp. negándõ animam rationalem convènire cum Ángelis in gènere immaterialitatis, eò modò quò Ángeli convèniunt inter se. Nãm Ángeli convèniunt inter se in gènere *proximò*; anima verò rationalis in statũ conjunctiõis cum corpore, cõvenit cum Ángelis tantũ in gènere *remotò*. Ángeli, et animæ rationales in hoc convèniunt, quòd tam Án-

gelus, quàm Ánima sunt ità immateriales, quòd sint expèrtes matèriæ, sunt enim Spíritus; et hoc genus *remotum* appellamus. Animæ autẽm differunt ab Ángelis in eò, quòd animæ ità possunt conjungi matèriæ ut sint formæ corpóris, ut definitum fuit in Conciliò Viennensi sub Clemẽte V. Ángeli autẽm, formæ corpóris esse nequeunt. Et hoc, nempe non posse Ángelos esse formam matèriæ, vid. D. Thom. 1 p. q. 50, art. 2, vocamus genus próximum, in quò omnes Ángeli convèniunt. Hæc ratiõne dicimus, Ánimas convènire cum Ángelis in gènere remotò; non verò in próximò. Ex quò ultèrius infertur, animas in hoc statũ conjunctiõis distingui ab Ángelis in gradũ cognitiõis; nãm, ut diximus, distinguuntur ab ipsis in gradũ immaterialitatis, et à gradũ radicáli immaterialitatis ut dictum est, sũmitur gradus cognitiõis genericè consideratæ. Nihil ergo mirum, quòd animæ rationales, cùm non convèniant cum Ángelis in gènere próximò, ut explanatum est, non possint in statũ conjunctiõis cum corpore, naturalitèr cognoscere Ángelum, ut in se est. Vid. D. Thom. 1 p. q. 88, art. 1.

228. Utilitati Tyrõnum consulentes, rem hanc metaphysicam ut reddamus sensibilem, quantum matèria patitur; subjicimus, animam corpóri unitam posse considerari véluti cárceri alligatam. Undè non potest cognoscere, neque quoad substántiam, neque quoad modum, nisi quod carcer illi permittit cognoscere. Hinc est, quòd in hoc statũ nequit intelligere nisi quod spècies per sensus acceptæ ipsi sinunt intelligere. Et hoc intèndit Aristóteles cùm dixit: «nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensũ.» Spècies autẽm per sensus acceptæ non permittunt intelligere Ángelos, prout sunt in se, cùm in se sint

Spiritus, et Spiritus néqueant perfectè repræsentâri per spêciem aliquam corpoream, seu à corpore dependêntem, quales sunt omnes, quæ per sensus accipiuntur. Nullus autem Angelus, etiâ eorum infêrior, est alligâtus cârceri corporis, sicut ânima rationalis; adeoque non intêlligit per spêcies per sensus accéptas. Undè Angelus juxtâ suam naturam non impingit in obstâculum, in quod ânima rationalis in præsenti statû, ad cognoscendum naturâlîtér substantias immateriâles creatas, prout in se sunt.

#### § IV.

*Quò eget intellêctus creâtus ad videndum Dei essentiam, seu Deum, prout est in se?*

229. Cum parâgraphò primò stabilitum sit, intellêctum creâtum posse videre Deum, prout est in se; non autem id posse viribus suis naturâlibus, prout ostensum est parâgraphò tertiò; suâ spònte fluit, intellêctum creâtum ad videndum Deum, prout est in se, egere adjuvâri supernaturâlîtér ad hanc Dei visiônem obtinendam. Id exprêssit D. Thomas, 1 p. q. 12, art. 4, inquiens: «Non igitur potest intellêctus creâtus Deum per essentiam videre, nisi in quantum Deus per suam grâtiâ se intellêctui creâtò conjungit, ut intelligibile ab ipsò.»

Ad hoc autem ut Deus se intellêctui creâtò conjungat, ut intelligibile ab ipsò, requiritur et quòd intellêctus creâtus supernaturâlîtér reddatur potens ad Deum, prout in se est, videndum, naturâlîtér enim est de se ad hoc impotens, ut dictum est parâgraphò tertiò; et requiritur, quòd Deus ei reddatur præsens, nam, ut parâgraphò præcedenti statûtum est, *cognitio non fit, nisi cog-*

*nitum sit in cognoscênte.* Illud, quod requiritur ad hoc ut intellectus creatus reddatur potens ad videndum Deum, prout est in se, dicitur *lumen gloriæ*: id erò, quòd Deus fit ei præsens cum eum videt, est ipsa Dei essentia. Quod fusiòri câlamò dilucidâbimus conclusiônibus sequentibus.

### I. CONCLUSIO.

*Intellectus creatus indiget lumine creatò, quod dicitur lumen gloriæ ad videndum Deum, ut in se est.*

230. Hæc Conclusio est de fide, decisa in Conciliò Viennensi contrâ Begüardos, et Begüinas, qui asserébant, «quòd quælibet intellectuâlis natûra in se ipsâ naturâlîtér est beâta, et ânima non indiget lumine gloriæ ipsam elevânte ad Deum videndum, et eò beâtè fruendum.» Nâm Clémens V, inquit: «Nos, Sacrò approbânte Conciliò, sectam istam (Begüardorum, et Begüinârûm) cum præmissis erroribus damnâmus, et reprobâmus omninò.» Refertur Clément. ad nostrum, tit. 3 de Hæreticis, lib. 5, c. 3.

Conclusiônis hujusce veritatem non obscurè tradidit Psalmista cum *psalm. 35, v. 10*, Deum âlloquens inquit: *In lumine tuo vidëbimus lumen.* Hæc enim verba néqueunt intêlligi de lumine naturâli ratiônis: siquidém sequerêtur, nos lumine naturâli posse videre Deum, adeoque non indigere lumine supernaturâli gloriæ ad Deum videndum; quòd quidém, ut dudum diximus, damnâtum est à Conciliò Viennensi, Vid. P. Scio, in *psalm. 35*.

231. Prob. ratiône D. Thom., 1 p. q. 12, art. 5. Omne, quod elevatur ad âliquid excédens suam naturam, debet dispóni âliquâ dispositiône, quæ sit su-

præ suam naturam: Atqui, visio Dei, prout est in se, excédit vires naturales cuiuslibet intellectus creati: Ergo, quilibet intellectus creatus ad videndum Deum ut est in se, dispóni debet aliquâ dispositione supernaturali; hæc autem dispositio, lumen gloriæ appellatur; *lumen* quidem quia perficit intellectum, eum illuminando ad Deum videndum; additur *gloriæ*, quia hoc lumen proprium est status gloriæ.

Ne autem hæc ratio D. Thom. videatur infirma: advertendum est, duplex esse genus formarum; aliæ, quæ dicuntur, et sunt completæ; aliæ, quæ dicuntur, et sunt tantum viæles. Sic dum lignum transmutatur in ignem, videmus in materia recipi duo genera formarum, et calorem et formam ignis. Calor est forma viælis, quia est veluti via ducens et disponens materiam ad recipiendam formam ignis, quæ in hoc casu est forma completæ, quia ad eam ultimato actio agentis tendit. Cum ergo D. Thom. inquit, «quod omne, quod elevatur ad aliquid, quod excédit suam naturam, oportet quod disponatur aliquâ dispositione, quæ sit supra suam naturam,» intelligendus est loqui de omni, quod elevatur ad *formam completam*, quæ excédât suam naturam; non verò de eo, quod elevatur ad aliquam formam tantum viælem, et dispositivam ad formam completam. Hanc fuisse mentem S. Doctoris liquet et exemplo, quod ipse *ib.* utitur ad suum præfatum principium dilucidandum, inquit enim: «sicut si aer debeat accipere formam ignis, (quæ utique, non viælis, sed completæ est), oportet, quod disponatur aliquâ dispositione (nempe calore) ad talem formam.» Et merito quidem, nam si ad formas viæles habendas prærequireretur alia præcedens dispositio, daretur processus in infinitum in huiusmodi formis

dispositivis, cum quælibet dispositio forma quædam sit; quem quidem processum in infinitum, utpotè impossibilem, longè alienum esse à mente S. Doctoris, nemo est, qui non videat. Sic ergo, lumen gloriæ est quidem forma supernaturalis, sed viælis tantum, utpotè ordinata ad videndum divinam essentiam, quæ in visione beatifica est forma intelligibilis, última, et completæ; et ideo ad hanc requiritur certè dispositio supernaturalis; ad lumen autem gloriæ non requiritur. Et istud est lumen, (subiungimus cum eodem Angelico Præceptore *ibid.*), de quod dicitur Apocalyp., c. 21, v. 23, quod *claritas Dei illuminabit eam*, scilicet societatem beatorum Deum vidantium. Et secundum hoc lumen, beati efficiuntur Deiformes, id est, Deo similes, secundum illud 1.<sup>a</sup> *Joan.*, c. 3, v. 2: «cum apparuerit, similes ei erimus: et videbimus eum sicuti est.»

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

232. Obj. 1.<sup>o</sup> Illud, quod est per se lucidum, non indiget aliò lumine, ut videatur; sicut lux non indiget aliâ luce, ut videatur: Atqui, Deus est per se lucidus; est enim ipsa lux intelligibilis: Ergo, ad videndum Deum non prærequiritur lumen gloriæ.

Resp. Dist. maj. Illud, quod est per se lucidum, non indiget aliò lumine, ut videatur, ex parte sui, seu in quantum est ex se, conc.: ex parte potentiae vidantis, quæ cum sit debilis, confortari debet, neg. «Lumen creatum, ait D. Thomas, *ib.* ad 1.<sup>m</sup> est necessarium ad videndum Dei essentiam, non quod per hoc lumen, Dei essentia intelligibilis fiat; sed ad hoc, quod intellectus fiat potens ad intelligendum, per modum quo potentia fit potentior ad operandum per habitum.»



233. Instab. Si Deus videatur per lumen gloriæ creatum, non videbitur immediatè: Atqui, Deus videtur immediatè: Ergo, non videtur lumine gloriæ. Prob. sequela majoris. In data hypòthesi, lumen gloriæ erit médium, per quod Deus videtur: Atqui, quod videtur per médium, non videtur immediatè: Ergo, si Deus videatur per lumen gloriæ creatum, non videbitur immediatè.

Resp. neg. sequelam propositionis majoris, et ad ejus probationem distinguendò majorem: Lumen gloriæ erit medium, per quod videbitur Deus, tamquam per similitudinem, nego: tamquam per virtutem confortantem intellectum ad visionem Dei immediatam, concedo: Solutio est D. Thomæ. 1 p. q. 12, art. 5 ad 2, ajéntis: «quòd lumen istud (Gloriæ) non requiritur ad videndum Dei essentiam, quasi similitudo, in quâ Deus videatur; sed quasi perfectio quædam intellectus confortans ipsum ad videndum Deum. Et ideo potest dici, quòd non est médium in quò Deus videatur, sed sub quò videtur et hoc non tollit immediatam visionem Dei.» Et reverà, ex quò lux est médium sub quò corporalia ista videntur, non tollitur visio immediata corporaliùm, ut parietis, arboris, etc.

234. Instabis: si lumen gloriæ foret necessarium ad videndum Deum, deberet reddere intellectum creatum proportionatum ad hunc effectum: Atqui, hoc non potest lumen gloriæ; ergo, lumen gloriæ non est necessarium ad videndum Deum. Prob. min. Lumen gloriæ, utpotè creatum, et receptum in intellectu creato, est quid finitum: Atqui, finitum nequit intellectum finitum reddere proportionatum ad videndum Deum, qui est infinitus: Ergo, etc.

Resp. Dist. ult. min. Finitum nequit intellectum finitum reddere proportio-

natum ad videndum Deum infinitè et comprehensivè, concedo: ad videndum Deum prout in se est, sed finitò modò, nego. Et quidè: intèr intellectum, et Deum finitò modò videndum, prout eum vident Beati, non est distàntia infinita, sed finita, quam tollere potest lumen gloriæ creatum: ut enim 3 *contr. Gent.*, c. 54, ait D. Thomas: «hujusmodi lumen intellectum creatum ad Dei visio-nem exaltat... pròpter virtutem, quam à Deo sortitur ad talem effectum:» quæ quidè virtus constat ex probationibus conclusiónis.

235. Urgébis: si potèntia intellectiva roborata lumine gloriæ fieret proportionata ad Deum videndum prout in se est; hæc visio foret naturalis, sicut cum cæcus supernaturalitèr, et miraculosè illuminatus videt naturalitèr objecta oculò proportionata: Atqui, visio Dei, prout in se est, nequit esse naturalis: Ergo, lumen gloriæ nequit dici reddere aptum, intellectum creatum ad videndum Deum, prout in se est.

Resp. neg. maj. et paritatem: nam intellectus creatus lumine gloriæ perfusus non perficitur ad videndum id, quod sibi sit connaturale; oculus autè cæci supernaturalitèr, ac miraculosè illuminati, perficitur ad videndum solùmmodò ea, quæ sibi sunt connaturalia. Undè nihil mirum, quòd visio cæci supernaturalitèr, ac miraculosè illuminati, naturalis sit, et non supernaturalis quoad substantiam, licèt supernaturalis sit quoad modum habèndi: visio autè intellectus, lumine gloriæ roborati, supernaturalis est et quoad modum habèndi, et quoad substantiam, pertingit enim ad videndum Deum, prout in se est, ad quòd quidè nullus intellectus creatus potest naturalitèr pertingere, ut liquet ex probationibus conclusiónis, et ex dictis paragràphò tertio.



236. Scholion. Quamvis omnes catholici convéniant in eò quòd nullus intellectus creátus suis víribus naturálibus possit vidére Deum ut est in se, sèd indigeat lúmine glóriæ, de poténtiâ Dei ordináriâ; nihilominus plerique ásserunt Deum de poténtiâ absolutâ, et extraordináriâ posse eleváre intellectum creátum ad vidéndum eum prout est in se, médiò áliquo auxiliò supernaturáli, lúminis glóriæ vices supplénte. Indè tamèn non sequerétur, imméritò dici lumen glóriæ esse necessariú ad vidéndum Deum prout est in se; quia quod de poténtiâ Dei ordináriâ requiritur ad áliquid, rectè dicitur esse ad illud necessariú, quamvis aliúndè non implicet, rem posse fieri sine illò. Sic rectè dicitur, ad productiònem novi hóminis esse necessariam maris, et fœminæ uniònem; cùm tamèn non implicet, Deum de poténtiâ suâ absolutâ novum hóminem producere absque prædictâ uniòne: similiter rectè dicitur, navim esse necessariam ad transfretándum ab Europâ ad Américam; cùm tamèn Deus de poténtiâ suâ absolutâ possit hómini communicáre virtutem transfretándi absque navi, sicút B. Raymundò de Pennafórt hanc virtutem communicávit.

## II. CONCLUSIO.

*Intellectus creátus videns Deum prout in se est, non videt eum per áliquam similitudinem, seu spéciem creátam; sèd per ipsam Dei esséntiam immediatè unitam intellectui videntis.*

237. Prob. Conclus. quoad 1 part. Per similitudines inferiòris órdinis rerum, nullò modò superiòra possunt cognosci, sicút per spéciem córporis non potest cognósci esséntia rei incorporæ. Multò igitùr minùs, per spéciem creá-

tam quacúmque potest esséntia Dei vidéri. Ità ex Dionysio, 1 cap. de Divin. nom.

Prob. 2.<sup>a</sup> Divina esséntia est áliquod incircumscriptum, cóntinens in se supereminéntèr quidquid potest intèlligi ab intellectû creatò. Vid. suprâ, num. 107 et seqq. Atqui, hoc nullò modò potest per áliquam spéciem creátam repræséntári: Ergo, nullus intellectus creátus videns Deum prout est in se, videt Deum per áliquam similitudinem, seu spéciem creátam. Prob. min. Omnis forma, seu species creáta, est circumscripta ad repræséntándum tantum áliquid determinátum; puta, sapiéntiam, virtutem, pulchritudinem, corpus, spíritum etc. Atqui, forma sic circumscripta, et determináta, nequit repræséntáre id, quod est incircumscriptum, et quod cóntinet in se supereminéntèr quidquid ab intellectû creatò intèlligi válet: Ergo, etc. Ergo, esséntia divina non vidétur per áliquam similitudinem, seu spéciem creátam. Id, quòd confirmat August, lib. 15 de Trinit, inquit: quòd cùm Apóstolus dicit: Vidémus nunc per spéculum, et in ænigmate: «spéculi, et ænigmatis «nómine, quacúmque similitudines ab «ipsò significátæ intèlligi possunt, quæ «accommodatæ sunt ad intelligéndum «Deum.» Ergo, ex Augustinò, quacúmque cognitio Dei, quæ fiat per quacúmque similitudinem, est cognitio per spéculum, et in ænigmate: Ergò, ubi áderit cognitio Dei, non per spéculum neque in ænigmate, non adest ejús cognitio per áliquam similitudinem: Atqui, visio beatifica non est per spéculum, et in ænigmate, teste Apóstolò: Ergo, ex Augustinò, visio Dei beatifica non est per áliquam spéciem, seu similitudinem. Hæc ex D. Thom., 1 p. q. 12, art. 2.

238. Prob. 2.<sup>a</sup> pars Conclusiónis. Ad omnem intellectiònem oportet cog-

nitum conjungi cognoscēti, vel per seipsum, vel per spēciam: Atqui, Deus non conjungitur intellēctui beātō per spēciam: Ergo, immediatē conjungitur ei per se ipsum, seu per suam essēntiam. Major patet ex his quæ prænotāvimus, *num.* 224 et 225. Minor prob. Si Deus conjungeretur intellēctui beāto per spēciam, hæc deberet esse creāta, non enim esset ipse Deus, nām si Deus foret, jam Deus non conjungeretur intellēctui beātō, per spēciam, sed per se ipsum: Atqui, Deus non conjungitur intellēctui beātō per spēciam creātam, ut patet ex probat. primæ partis conclusiōnis hujus; Ergo, intellēctus creātus videns Deum prout est in se, videt ipsum per ipsam Dei essēntiam immediatē unitam suo intellēctui.

239. Ex his infertur, Deum per suam essēntiam gérere vices speciēi, tūm ejūs, quam ajunt *impressam*; tūm ejūs, quam *expressam* vocant. Utraque enim est spēcies creāta, per quam, ut ostensum est, non potest Dei essēntia vidēri.

Hanc D. Thom. doctrinam lēgimus factō quōdam históricō confirmātam. Lēgitur enim apud gravissimos Auctōres, quōd cūm B. Thomas Fratrem Romānum divinā voluntate pōst obitum ipsi apparēntem rogāret: «Vides ne Deum sine médiō? Respōsum accēpit: «Sicūt «audīvimus, sic vidēmus in civitatē Dō-  
«mini virtūtum:» Atqui, audīverant Deum vidēri à Beātis sine spēcīe. Ergo, Frater Romānus beatitudīne gāuens intelligēdus est respōdisse, Deum à Beātis vidēri sine spēcīe.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

240. Obj. 1.<sup>o</sup> Si Deus per suam essēntiam unirētur intellēctui Beatōrum, Beāti non desiderārent ipsam vidēre, nām desiderīum non est nisi rei, quæ

nondūm habētur: Atqui, Beāti desiderant Deum vidēre: ut enim Petrus, *epist.* 1, c. 1, v. 12 de *Angelis beātis*, ait: «In quem (Deum) desiderant Angeli  
«prospicere:» Ergo, Deus per suam essēntiam non unitur intellēctui Beatōrum.

Resp. Dist. min. Et hæc verba Petri indicant gāudium ineffābile, quō perfunduntur Angeli, et cæteri Beāti videntes Deum, concēdo: indicant quōd non vīdeant Deum, nego. Profectō hisce verbis, nequīvit Petrus significāre, Angelos beātos non vidēre Deum: nām ipse Christus, *Matth.* c. 18, v. 10, testimōnium perhibuit de hujusmodi visiōne, Inquiens: «Angeli eōrum in Cœlis sempēr  
«vident faciē Patris mei, qui in Cœ-  
«lis est.» Dicuntur ergo, Angeli desiderāre, non quā cūpīant vidēre quem non vīdeant; sed ut indicētur, quōd licēt sempēr vīdeant Deum, tantā delectatiōne tamēn afficiuntur eum vidēdō, ut nullum tædium, et fastīdium, sed ē contrā, summum gāudium eos perfūdat. Itā, propōsitō sibi hōc dubiō, respōndet S. Gregōrius, *lib.* 18, *Moral. cap.* 39, *num.* 54, inquiens: «Deum quippē An-  
«geli et vident, et vidēre desiderant, et  
«sitiunt intuēri, et intuēntur... Nē enim  
«sit in desiderīō anxietas, desiderāntes  
«satiāntur: nē autē sit in satietatē  
«fastīdium, satiāti desiderant. Et desī-  
«derant igitūr sinē labōre, quā desīdē-  
«rium satietas comitatur: et satiāntur  
«sinē fastidiō, quā ipsa satietas ex de-  
«sideriō sempēr accēditur.»

241. Obj. 2.<sup>o</sup> Si Deus non posset vidēri, prout in se est, per aliquam spēciam creātam, quā quælibet spēcies creāta est ordinis inferiōris quā sit Deus, sequeretur, nec hōminem e. g. posse clarē vidēri per suam spēciam, quā spēcies hōminis est ordinis inferiōris ac sit homo; spēcies enim, quā homo

videtur, est accidens, homo autem est substantia, eaque rationalis: falsum est autem, hominem non posse clare cognosci mediâ sui specie: Ergo, ratio D. Thomæ, quam ad probandam conclusionem adduximus, nihil concludit.

Resp. neg. sequelam majoris. Sciendum est enim, quod per similitudines inferioris ordinis non intelligit hic D. Thomas res vel inferiores, vel imperfectiores, in quantum sunt res; sed intelligit similitudines in quantum sunt similitudines objectum representantes: et de his affirmat D. Thomas, quod si sint inferioris ordinis, ac est objectum, non possunt ipsum, prout in se est, representare. Et merito quidem; nam species corporea nequit spiritum representare, quia nedum in ratione entis, verum etiam in ratione similitudinis, est inferioris ordinis, ac sit spiritus. E converso se habet species hominem representans, quia quamvis in ratione entis sit ordinis inferioris, ac sit homo, non tamen est inferioris ordinis in ratione similitudinis, dum eum propriè, et exactè representat. Ast verò, respectu Dei nulla species creata excogitari potest, quæ tum in ratione entis, tum in ratione similitudinis, non sit inferioris ordinis, ac sit Deus, nam quæcumque species creata fingatur, non erit species incircumscripta, sed circumscripta, et ad aliquem certum ordinem terminata; divina autem essentia est incircumscripta, et nullo modo terminata, sed omnem perfectionem comprehendens. Ergo, quæcumque species creata ponatur in intellectu non representabit divinam essentiam, ut in se est; adeoque erit inferioris ordinis, ac sit Deus, nedum in ratione entis, sed etiam in ratione similitudinis, seu imaginis Deum representantis: sicque ratio D. Thomæ in suo robore manet.

242. Obj. 3.<sup>o</sup> Deus per suam essentiam nequit uniri oculò corporeo, etiam si glorificatus: Ergo, neque intellectui lumine gloriæ roborato. Prob. cons. Equè in infinitum distant à Deo intellectus creatus, ac oculus, etiamsi glorificatus: Ergo, si Deus prout in se est, nequit uniri huic quamvis glorificato; nec illi potest uniri, quamvis lumine gloriæ roborato.

Resp. nego consequ. Oculus corporeus, etiam glorificatus, non desinit esse potentia ita materialis, quæ egeat organo corporali ad videndum; unde non potest extendi ad videndum ea, quæ videri nequeunt per organum corporeum, qualia sunt omnia incorporalia, adeoque maxime Deus prout est in se: si enim oculus corporeus, etiam glorificatus, posset extendi ad videndum incorporalia, et maxime Deum, jam desineret esse oculus corporeus, et evaderet intellectus, ut supra dictum est, num. 213. Intellectus autem ex sua natura est potentia immaterialis, non utens in sua operatione aliquo organo corporali; adeoque potest extendi ad cognoscendum omnia, quæ possunt absque organo corporali cognosci, cujusmodi sunt omnia incorporalia: et hinc dicitur: omne ens posse esse objectum intellectus. Nihil ergo mirum, intellectum lumine supernaturali gloriæ roboratum, elevari ad videndum Deum prout est in se; adeoque Deum per suam essentiam conjungi intellectui creato. Ex his patet, infinitam distantiam oculi à Deo, non esse rationem, cur Deus ab oculò videri nequeat, sed oculi materialitatem; quæ quidem materialitas non reperitur in intellectu.



## § V.

*An vidéntes divínám esséntiam, æquè  
perfèctè videant.*

243. Jovinianus, hæreticus IV sæculi, quem confutavit S. Hieronymus, inter alios, hunc diseminabat errorem, videlicet, «omnes homines æqualiter fore beatos, seu æquali visione Dei frui-  
«turos.» Lutherus, alique recentiorum temporum hæretici, Joviniano in hac parte adheserunt, quamvis diversò fundamentò, utroque quidem falsò, innixi. Jovinianus, quia existimabat, virtutes, ac mèrita omnium esse æqualia, adeoque, et æquale futurum esse præmium: hæretici autem recentiores, quia existimant, nos esse justos non intrinsecè; sed ex merà imputatione justitiæ Christi, eamque omnibus æqualiter imputari; indeque glóriam, quæ erit præmium justitiæ, æqualem in omnibus futuram. Contrà hos omnes sit

## CONCLUSIO.

*Non omnes Beati æqualiter divínám  
esséntiam vident; sed unus aliò  
perfèctius.*

244. Hæc conclusio est de fide. Nàm Concilium Florentinum, sess. ult. definit: «Beatos intuéri Deum sicuti est, «pro meritòrum tamèn diversitate, alium «aliò perfèctius.» Concilium paritèr Tridentinum, sess. 6, c. 16, canon. 32, anathemate ferit eum, qui dixerit, homines justificatos per opera bona non mereri augmentum gloriæ. Constat autem ex Florentinò mòx adductò, non esse æqualia mèrita in omnibus justis; Ergo, non omnes justì merebuntur æqua-

liter glóriam: Ergo non omnes æqualiter Deum videbunt.

245. Prob. 2.º Conclusio duobus Scripturæ textibus, quos S. Hieronymus contrà Jovinianum urget, lib. 2.º Primus est ille, Joan. c. 14, v. 2: *In domò Patris mei mansiones multe sunt.* Cùm tamèn Jovinianus diceret; hæc verba non esse intelligenda de Regnò Cælorum, sed de præsentì Ecclesià, in quà sunt multi gradus; S. Hieronymus sic eum perstringit: «Quis autem risum tenere «queat in eò, quòd multas mansiones «apud Patrem, Ecclesias arbitretur in «totò orbe diffusas, cùm manifestissima «Scriptura doceat, secundùm Evangé-  
«lium Joànnis, non de Ecclesiarum nú-  
«merò, sed de Cælorum mansionibus, «ætérnis tabernaculis, quæ Prophéta «desiderat, Dómino fuisse sermonem? «In domò, inquit, Patris mei mansiones  
«multæ sunt. Si quominus dixissem vo-  
«bis, quia vado parare vobis locum. ....  
«Locus, et mansiones, quas præparare se  
«dicit Christus Apóstolis in domò uti-  
«quæ sunt Patris, id est, in Regnò Cœ-  
«lòrum; non in terrà, in quà ad præsens  
«Apóstolos relinquebat.» Deinde obsér-  
vat idem S. Hieronymus, diversitatem mansionum parari à Deò, secundùm diversitatem meritòrum, ideòque filios Zebedæi petentes dexteram, et sinistram in Regnò suò rejecit, quia «paratæ in-  
«quit, sunt in Cælò diversæ et plurimæ  
«mansiones, plurimis, diversisque vir-  
«tutibus, quas non personæ accipiunt,  
«sed opera.»

Alter textus, quem Hieronymus urget contrà Jovinianum, est hoc testimoniùm D. Pauli, 1.ª Cor. c. 15, v. 41, dicentis: «Alia clàritas Solis, alia clàritas  
«Lunæ, et alia clàritas stellarum. Stèlla  
«enim à stèllà differt in claritate: sic, v.  
«42, et resurrectio mortuorum.» Jovi-  
nianum asserentem, Paulum per hæc



sua verba designasse dumtaxat differentiam, quæ est inter homines spirituales, et carnales; sic urget S. Hieronymus: «Ergo, spirituales, et carnales in cælestibus erunt: et jam non solum oves, sed etiam hirci tui conscendent Regnum Cælorum. Stella, inquit, et stella differt in claritate; non oves et hirci; sed oves, et oves, id est, stella, et stella.» Et concludit S. Doctor; «Sic, inquit, erit et resurrectio mortuorum, ut justi in claritate Solis luceant, et qui in sequenti gradu sunt, Lunæ splendore rutilent, ut alius, Lucifer sit; alius, Arcturus; alius, Orion etc.» S. quoque Joannes Chrysostomus, *Homil. 41*, exponens prædicta Apostoli verba, inquit: «Quid igitur hinc proficiemus? Quod in Regno, qui sint omnes, non eadem omnes Regni gloriâ fruuntur.»

246. Prob. 3.<sup>o</sup> auctoritate ejusdem Apostoli Pauli, 2, *ad Cor. cap. 9, v. 6*, aientis: *Qui parcat seminari, parcat et metet*. Super quæ verba D. Hieronymus: «Certè et qui plus, et qui minus seminari, de parte sunt dexterâ. Et cum unum seminis genus sit, tamen mensurâ et numero differunt:» et quidem in cælestibus, nam unusquisque in cælo propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, juxta doctrinam Apostoli, 1 *ad Cor. c. 3, v. 8*.

247. Prob. 4.<sup>o</sup> ratione theologicâ. Vita æterna, quæ in Dei visione consistit, conceditur adultis, ut corona, et præmium, juxta illud Pauli, 2, *ad Tim. cap. 4, v. 8*: «in reliquâ repõta est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illâ die, justus Judex; non solum autem mihi, sed et iis, qui diligunt adventum ejus.» Ergo, tanta debet esse gloria, seu vita æterna uniuscujusque, quanta fuerunt ejus merita, ut servetur proportio justitiæ: Atqui, merita non sunt in omnibus æqualia, ut

clarè indicat parabola Christi, *Matth. cap. 13*, de tritico præbente, alio fructum centesimum, alio sexagesimum, alio trigésimum; et constat ex verbis Concilii Florentini relat. supra, *num. 244*: Ergo, non omnes beati æqualiter participabunt vitam æternam, seu non omnes æqualiter Deum videbunt.

248. Prob. tandem ratione D. Thomæ, 1 *p. q. 12, art. 6*. Intellectus plus participans de lumine gloriæ, perfectius Deum videbit: Atqui, beati non æqualiter participabunt de lumine gloriæ: Ergo, vidantium Deum per essentiam alius alio perfectius videbit. Maj. patet ex eo quod facultas videndi Deum non competit intellectui creatò secundum suam naturam, sed per lumen gloriæ, ut ostensum est *num. 230 et seq.* Prob. min. Ille plus participabit de lumine gloriæ, qui plus habeat de charitate: Atqui, gradus charitatis non est æqualis in omnibus beatis; ut *e. c.* patet inter B. V. et reliquos Beatos: Ergo, beati non æqualiter participabunt de lumine gloriæ. Prob. maj. Ille plus participabit de lumine gloriæ, qui magis paratus sit ad videndum Deum, ad quem videndum lumen gloriæ ordinatur: Atqui, ille, qui plus habet de charitate, est magis paratus ad videndum Deum: Ergo, etc. Prob. min. Ubi major est charitas, ibi majus est desiderium videndi Deum: Atqui, desiderium facit desiderantem aptum, et paratum ad receptionem desiderati: Ergo, illè, qui plus habet de charitate, est magis paratus ad videndum Deum: Ergo, cum ille magis participabit de lumine gloriæ, adeoque Deum, perfectius videbit, qui sit magis paratus ad eum videndum; ille eum magis videbit, qui plus habeat de charitate, in qua eum non omnes beati sint æquales, unus alio perfectius Deum videbit. Id idem ostensurus D. Thomas,

1.<sup>a</sup> 2.<sup>ae</sup> *quest.* 5, *art.* 2, inquit : «Dicitur Joán. XIV, 2. In domo Patris mei mansiones multae sunt : per quas, ut Augustinus dicit. *Lib. de S. Virginit. cap. XXVI, in fin. et tract LXVII in Joan circ. med.* diversae meritorum dignitates intelliguntur in vita aeterna. Dignitas autem vitae aeternae, quae pro merito datur, est ipsa beatitudo. Ergo, sunt diversi gradus beatitudinis, et non omnium est aequalis beatitudo.»

249. Ex his sequitur, causam majoris, vel minoris perfectionis in visione beatifica, esse duplicem : aliam moralem, nempe majorem, vel minorem gradum charitatis ; aliam physicam, nempe diversum gradum luminis gloriæ. Nos non præterit, quosdam contendere, majorem, vel minorem perspicacitatem naturalem intellectus, esse etiam causam diversitatis in visione beatifica. Ipsi tamén nescimus acquiescere, quia in hac hypothesis, stante paritate meritum in duobus, ille cujus intellectus esset naturaliter perspicacior, perfectius Deum videret, ac alius, cujus intellectus non esset æquali perspicacitate naturali donatus ; quod admittere nequit, quia tunc gloria non esset merces, et corona justitiæ : quin imò cogeremur fateri, Angelos perfectius Deum videre præ omnibus hominibus, adeoque præ B. Virgine, ac ipso Christo, prout homo est.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

250. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Joviniáno : Juxta parabolam, *Matth. c. 20*, Paterfamilias eundem denarium pro mercede tribuit omnibus operariis, qui diversis horis vocati, plus, minusve in vinea laboraverunt ; contempti à Paterfamilias querimoniam eorum, qui pluribus horis laboraverant ; ex quibus sic argui potest : Paterfamilias, cujus parabola meminit,

est Deus : Vineam, est Ecclesia ; Operarii sunt homines, qui ad laborandum in ea per fidem, et bona opera, vocati sunt : Horæ, de quibus parabola loquitur, sunt variae hominum ætates, adolescencia, juvenus, virilitas, et senectus : Denarius, qui singulis rependitur in mercedem, est beatitudo ; Atqui, omnibus operariis datur idem denarius, adeoque, omnes æquali mercede donantur. Ergo, omnibus Beatis, sive plus, sive minus in hac vita laboraverint, æqualis erit celestis Beatitudo.

Resp. cum D. Thom., 1.<sup>a</sup> 2.<sup>ae</sup> *quest.* 5, *art.* 2, ad 1.<sup>am</sup> Denarius, qui singulis operariis rependitur, est Beatitudo objectiva ; concedo : est Beatitudo formalis, seu visio intuitiva Dei ; nego. In predicta parabola, per denarium significatur tantum objectum beatitudinis ; major verò, vel minor perfectio videndi hujusmodi objectum, exprimitur in illis Christi Domini verbis apud Joannem, «in Domo Patris mei mansiones multae sunt : » undè D. Thomas loc. cit. inquit : «quod unitas denarii significat unitatem beatitudinis ex parte objecti ; sed diversitas mansionum significat diversitatem beatitudinis, secundum diversum gradum fruitionis.» Omnes ergo Beati sunt pares quoad objectum beatitudinis, non sunt tamén pares in attingendo hujusmodi objectum ; quidam enim, ut dictum est in probationibus conclusionis, perfectius vident Deum (qui est objectum beatitudinis), quam alii. Quæ confirmat S. August., *serm.* 19, *de verb. Dom. nunc autem Serm.* 87, c. 4, dicens : «Erimus ergo in illa mercede omnes æquales, tamquam primi novissimi, et novissimi primi, quia denarius ille vita aeterna est, et in vita aeterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minus : quod

«tamèn ad vitam aeternam pèrtinet, «aëquális erit ómnibus: non enim álteri «erit lóngiùs, álteri bréviùs.»

251. Obj. 2.<sup>o</sup> Dicitur, 1.<sup>a</sup> Joán. c. 3, v. 2: *Vidébimus eum sicuti est*: Atqui, Deus unò modò est: Ergo, unò modò ab ómnibus vidébitur; adeòque álius non vidébit áliò perfectiùs.

Resp. cum D. Thom., 1, p. q. 12, art. 6, ad 1.<sup>m</sup> Disting. majorem: Vidébimus eum sicuti est, *ly sicuti* se tenente ex parte Dei visi, concedo: se tenente ex parte vidéntis, neg. Explicátur verbis ejúsdem S. Doctóris (ibidém). «Cùm dicitur *Vidébimus eum sicuti est*, hoc advérbium, *sicuti*, detérminat modum visiónis ex parte rei visæ, ut sit «sensus: Vidébimus eum ità esse sicuti «est, quia ipsum esse ejús vidébimus, «quod est ejús esséntia. Non autém «detérminat modum visiónis ex parte «vidéntis, ut sit sensus; quòd ità erit «perfectus modus vidéndi, sicut est in «Deò perfectus modus esséndi.» Quod quidém est impossibile, quia áliàs scquerétur nedùm omnes Beátos esse aëquales intèr se in vidéndo Deum: sèd etiàm omnes vidére Deum eà perfectióne, quà Deus videt seipsum, idcirco infinitè, quòd nulli creatúræ compétere potest. Ut hæc solútio Tyrónibus sensibílitor reddátur, en exéplum: Sint duo hómines, quorum óculi, altériùs sint acútí, altériùs verò myóspes, qui ex eódem sitù idem aspiciant objéctum, puta, montem: utérque vidébit montem sicuti est; vidébit enim eum fácie ad fáciem, et ut à cæteris objéctis distinctum: nihilóminùs, qui acutiórís est visùs, perfectiùs montem præ áliò vidébit.

252. Obj. 3.<sup>o</sup> Omnes Beáti Deum vidéndo satiáti remanéunt, juxtà illud, *Psalm. 16, v. ult.*: «Satiabor, cùm ap- «parúerit glória tua:» Atqui, si non essent omnes aëquales in visióne Dei,

illi, qui minùs vidérent, majórem visiónem appéterent, sicque non essent satiáti: Ergo, omnes Beáti aëqualitèr vident Deum.

Resp. neg. min. Nàm qui minùs perfectè vidébit Deum, páritèr cognóscet sua mérita, et quòd ratióne illórum, visio perfectior non debétur; sicque suà sorte erit plenè conténtus, nec áppetet perfectiorem modum Deum vidéndi, cum sua volúntas sit ad amússim conformis volúntáti divínæ, juxtà quam, major, vel minor gradus glóriæ pro quantitatè meritórum repénditur. Id dilúcidè August. *lib. 22 de Civit. Dei*, c. 30, expréssit inquires: «Beáta Civitas illa magnum in se bonum vidébit, «quod nulli superiori ullus infèrior invidébit, sicut nunc non invident Archángelis Ángeli cæteri... Sic itaque «habébit donum álius áliò minùs, ut hoc «quoquè donum hábeat ne velit ampliùs.» In Patriá continget quòd in domò Patrisfamilias, cùm iste véstiat eódem pannò, sèd non in eadém quantitatè, filium minórem natù, ac filium adúltum: minor natù, suà veste erit conténtus, quamvis minóri panni quantitatè vestiátur; eò quia scit, habére tantum panni, quantum sua mensúra éxigit.

## § VI.

*An vidéntes Deum per esséntiam, ipsum comprehendánt.*

253. Comprehensiónis vocábulum variè sùmitur: unò modò generalitèr et largè, pro assecutióne scilicèt, et obtentióne rei, licèt adæquatè non capiátur; sic, quis dicitur corporalitèr comprehendere latrónem, dùm eum capit, quamvis eum non cãpiat omni eò modò quò capi potest: hóc modò, Beáti vidéntes Deum, eum comprehendunt, et id-



circò comprehensóres vocántur, juxtà illud 1.<sup>æ</sup> ad Corint. c. 9, v. 24: «Sic «cúrrite ut comprehendátis:» et ad Philipp. c. 3, v. 12: «Sequor autém, «si quò modò comprehendam.» Vid. D. Thom. 1 p. q. 12, art. 7 ad 1.<sup>m</sup> Aliò modò comprehénsio sùmitur strictè, pro perfectà, et adæquatà cognitióne rei, «secúndum quòd áliquíd inclúditur in «còprehendénte:» sicut aqua dicitur comprehédi á vase, quandò tota inclúditur in vase, et nihil ejús est extrà vas. Hòc modò cognitio comprehénsiva est cognitio adæquans, et circumscribens objéctum, quòd contingit, quandò objéctum cognóscitur, quantum cognoscibile est. Qüare S. August. *Epist.* 147 ad Paulinam, c. 9, inquit: «Áliud est «enim vidére, áliud est, totum vidéndò «comprehéndere. Quandòquidém id vidétur, quòd præsens utcúmque sentitur: totum autem comprehénditur vidéndò, quòd ità vidétur, ut nihil ejús «láteat vidéntem.» Illis præmissis, sit

## CONCLUSIO.

*Deus à nullò intelléctú creatò strictè, et propriè comprehédi valet.*

254. Hæc Conclusio est contrà Aétium, et Eunómium, effutiéntes, quém libet intelléctum creatum de factò Deum strictè, et propriè comprehéndere.

Prob. Conclus. Concilium Lateranénse IV sub Innocéntiò III, c. 1 et 2, hanc conclusiónem definívit his verbis: «Fírmitèr crédimus, et simplicitèr còfitémur, quòd unus solus est verus «Deus, atérnus et imménsus... incomprehénsibilis:» non esset autém *incomprehénsibilis*, si ab áliquò intelléctú creatò posset comprehédi: Ergo, etc.

255. Prob. 2.<sup>o</sup> ex Scriptúris. Hierem., c. 32, v. 19, de Deò légitur: *In-*

*comprehénsibilis cogitatú.* Job, c. 11, v. 7: *Fórsitán vestigia ejús comprehéndes?* quasi dicat: *Non:* ut ex contéxtu patet: Rom., c. 11, v. 33: *Quàm incomprehénsibilia sunt judícia ejús!*

256. Prob. 3.<sup>o</sup> ex SS. Pátribus. SS. Ecclésiæ PP. probant, Spíritum Sanctum esse Deum, quià comprehéndit Deum; et id probant ex illò, 1.<sup>a</sup> Cor., c. 3, v. 10: «Spíritus enim ómnia scrutatúr, etiàm profúnda Dei.» Hoc autém arguméntum infirmum esset, si intelléctus creatus posset ad tantam celsitudinem pertingere, ut Deum comprehénderet. Hinc August., *Serm.* 117, c. 3, de verbis Dómini ait: «De Deò lóquimur, quid mirum si non comprehéndis? Si enim comprehéndis, non est «Deus... attingere aliquántulum menté «Deum, magna beatitúdo est; comprehéndere autém, omninò impossíbile.» Patet autém hæc, et quæ ex Scriptáris alláta sunt, essé intelligénda de comprehénsiõe strictè, et propriè sumptá; nam si comprehénsio largè tantum sùmitur, intelléctum creatum posse comprehéndere Deum, notum relinquimus ex prænotámine conclusiónis.

257. Prob. 4.<sup>o</sup> ratiõe theológicà innixà doctrínæ Divi Thomæ, 1 p. q. 12, art. 7. Tunc áliquíd comprehénditur propriè, et strictè, quandò tanta est vis cognoscitíva, quanta est cognoscibilitas objécti: Atqui, vis cognoscitíva cujuscúmque intelléctús creati, quantocúmque lúmine illustrétur, nequit esse tanta, quanta est cognoscibilitas Dei: Ergo, nullus intelléctus creatus potest comprehéndere Deum, comprehénsiõe propriè, et strictè sumptá. Maj. ex suprà notátis patet... Prob. min. Cognoscibilitas Dei est infinita, seu Deus potest cognósci infinitè, cum infinitus sit: Atqui, virtus cognoscitíva cujuscúmque intelléctús creati, quantocúmque lúmine



illustrétur, nequit esse infinita, cum lumen quodlibet creatum illustrans intellectum, sit finitæ, ac limitatæ virtutis: Ergo, vis cognoscitiva ejuscumque intellectu creati, quantumque lumine illustrétur, nequit esse tanta, quanta est cognoscibilitas Dei.

258. Prob. 5.<sup>o</sup> Illud propriè comprehenditur, quod in comprehendente ita includitur, ut nihil ejus sit extrà comprehendentem, sicut aqua comprehenditur propriè à vase, quando ita in vase includitur, ut nihil ejus sit extrà vas; vid. prænotamen conclusionis. Atqui, Deus, cum sit infinitus, in nullò finitò (quale est omnis intellectus creatus) ita includi potest, ut nihil ejus sit extrà finitum: Ergo, Deus propriè, et strictè à nullò intellectu creatò comprehendì potest.

259. Prob. 6.<sup>o</sup> Concilium Basileense sess. 22, antequàm dissolverétur ab Eugénio IV, damnávit hanc propositionem Augustini de Româ: «Ánima Christi videt Deum tam clarè, et intensè, quantum clarè, et intensè Deus videt seipsum:» quam censuram Nicolâus IV, Eugénii successor, approbávit. Ex hujus ergo propositionis damnatione constat, animam Christi Deum non comprehendere. Ánima autem Christi, majori lumine gloriæ donatur, quàm quilibet intellectus creatus, etiàm angelicus. Ergo, nullus intellectus creatus tantò lumine gloriæ perfunditur, ut possit Deum comprehendere.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

260. Pro clavi solutionum præcipuorum argumentorum in hac materiâ, præmittimus, aliquod *totum*, posse videri *totalitèr*, et *non totalitèr*. Vidétur totalitèr, quando vidétur, quantum visibile est; non totalitèr autem, quando videt-

tur quidè, sed non quantum visibile est. Exemplis rem ostendimus. Oculò corporáli videmus hominem e. c. quandoque quidè distingüendò perfectè lineaménta vultûs; cuius coloris sint oculi; cuius figuræ nasus, cuius magnitudinis aures; cuius latitudinis os; et sic de cæteris partibus visibilibus; quando homo sic vidétur, *totus et totalitèr* vidétur. Quandoque verò, vidétur quidè totus homo, sed non cum memorata distinctione suarum partium; ut contingit quando vidétur in quadam datâ distantia; et tunc vidétur quidè *totus*, sed non *totalitèr*. Similiter quoad visionem intellectivam. Contingit enim quandoque, quòd intellectus videat omnia, quæ in aliqua propositione continentur, et omni modò quò visibilia sunt in propositione; et tunc dicitur videre totam propositionem, et totalitèr. Si autem videt omnia, quæ sunt in propositione, sed non omni modò, quò visibilia, seu cognoscibilia sunt; tunc dicitur quidè videre totam propositionem; sed non totalitèr. Sic, qui cognosceret demonstrativè hanc propositionem: «lapis sibi relictus petit centrum,» cognosceret hanc propositionem totam, et totalitèr: totam, quia cognosceret subiectum, copulam, et prædicatum ipsius; totalitèr, quia cognosceret ipsam tantum, quantum cognoscibilis est, est enim cognoscibilis per demonstrationem; qui autem prædictam propositionem cognosceret per medium dumtaxat aliquod probabile, puta, propter testimonium alicujus, qui falli possit, tunc cognosceret totam propositionem, sed non totalitèr: totam quidè, quia cognosceret subiectum, copulam et prædicatum propositionis; non cognosceret totalitèr, quia ipsam non cognosceret tantum quantum cognoscibilis est: in datâ enim hypothesis propositio cognoscibilis est etiàm per

médium demonstrativum; et ipse non cognósceret propositiônem nisi per médium probabile. Ad comprehensiônem strictè et propriè sumptam requiritur vidére totum, et totalitèr. His præjactis:

261. Obj. 1.<sup>o</sup> Juxtà August., *lib. de videndò Deum ad Paulinum*: «Illud comprehenditur, quod ità totum vidétur, «ut nihil ejùs láteat vidéntem:» Atqui, Deus, qui per esséntiam vidétur, totus vidétur, et nihil ejùs latet vidéntem, quia Deus est simplex, et de simplici, aut totum, aut nihil: Ergo, Beáti, vidéntes Deum per esséntiam, ipsum comprehendunt.

Resp. dist. maj. Illud comprehenditur, quod ita totum, et *totalitèr* vidétur, ut nihil ejùs láteat vidéntem, concédo: quod ità totum, sèd *non totalitèr* vidétur, ut nihil ejùs láteat vidéntem, nego. Dist. páritèr min. Dens, qui per esséntiam vidétur, totus, et *totalitèr* vidétur, ut nihil ejùs láteat vidéntem, nego; totus, sèd *non totalitèr* vidétur, ut nihil ejùs láteat vidéntem, concédo. Ad rem, D. Thomas, 1.<sup>a</sup> p. q. 12, art. 7 ad 2.<sup>m</sup> ait: «Quòd non proptèr hoc incomprehensibilis dicitur, quasi aliquid ejùs sit, «quod non videàtur (sicque *totus* vidétur): sèd quia non ità perfectè vidétur «sicut visibilis est (sicque non vidétur «*totalitèr*); sicut cùm aliqua demonstribilis propositio per aliquam probabilem ratiônem cognóscitur, non est «aliquid ejùs, quod non cognoscatur, «nec subjéctum, nec prædicatum, nec «compositio; sèd tota non ita perfectè «cognóscitur, sicut cognoscibilis est;» (et sic vidétur, seu cognóscitur tota propositio, sèd non *totalitèr*.) Hanc etiàm fuisse mentem Augustini, quòd scilicèt, ut aliquid comprehendatur debet vidéri totum, et *totalitèr*, constat ex ipsò Augustino, qui postquàm dixit, prout in argumentò, «illud comprehenditur, quod

«ita totum vidétur, ut nihil ejùs láteat «vidéntem;» subdit: «aut cujus fines «circúmspici possunt:» Dei autèm fines circúmspici néqueunt à creatúra, quia Deus útpotè infinitus caret finibus adeoque ipse solus, útpotè infinitus, se ipsum infinitum comprehendere valet. Leg. D. Thom. 1 p. q. 14, art. 7, ad 2.<sup>m</sup>.

262. Instábis: Atqui, intelléctus creátus potest vidére Deum totum, et *totalitèr*: Ergo, et comprehendere. Prob. min. Ly *totalitèr* vel dicit modum, qui se tenet ex parte vidéntis, vel modum, qui se tenet ex parte rei visæ: si dicit modum ex parte rei visæ, ille qui videt Deum per esséntiam, videt eum *totalitèr*, quia videt eum sicuti est: si autèm ly *totalitèr* significat modum, qui se tenet ex parte vidéntis, etiàm intelléctus beátus videt Deum *totalitèr*, quia totà suà virtute fertur ad Dei esséntiam vidéndam: Ergo, quilibet videns Deum per esséntiam, videt Deum *totalitèr*, adeoque comprehendit.

Resp. Quòd ly *totalitèr* significat modum ex parte rei visæ; et distinguimus primum membrum minóris: qui videt Deum per esséntiam, videt eum sicuti est, et omni modò quò visibilis est, sicuti est; nego: videt Deum sicuti est, sèd non omni modò, quò visibilis est, concédo. Nam, Deus *sicuti est*, infinitè cognoscibilis est: et nullus intelléctus creátus quantúmcumquè lumine glóriæ perfundatur, potest Deum infinitè vidére, cùm virtus ejùs cognoscitiva sempèr finita máneat. Hæc discimus ex D. Thomà, 1 p. q. 12, art. 7 ad 3.<sup>m</sup> dicente: «Qui videt Deum per esséntiam, videt «hoc in eo, quòd, infinitè existit, et infinitè cognoscibilis est: sèd hic infinitus «modus non còmpetit ei, (qui videt «Deum) ut scilicèt ipse infinitè cognóscat, sicut aliquis probabiliter scire potest, aliquam propositiônem esse de-

«monstrabilem, licet ipse eam demons-  
trativè non cognoscat.»

263. Obj. 3.<sup>o</sup> Falsum est, quòd, ut  
aliquid comprehendatur, debeat tantum  
cognosci, quantum cognoscibile est:  
Ergo, licet intellectus creatus nequeat  
Deum cognoscere, quantum cognoscibi-  
lis est, non sequitur, ipsum comprehen-  
dere non valere. Prob. antec. Tum Àn-  
gelus supèrior, tum infèrior, formicam  
c. g. comprehendunt: Atqui, Àngelus  
infèrior non cognoscit formicam quan-  
tum cognoscibilis est, nam Àngelus su-  
pèrior eam perfectiùs cognoscit, quàm  
infèrior: Ergo, falsum est, quòd, ut ali-  
quid comprehendatur, debeat tantum  
cognosci, quantum cognoscibile est.

Resp. Dist. min. Àngelus supèrior  
perfectiùs cognoscit formicam, quàm  
Àngelus infèrior; et hoc ex exigentià  
formicæ, ut comprehendatur, nego; et  
hoc provenit ex abundantiori lumine,  
quò perfunditur Àngelus supèrior præ  
infèriori, concèdo. Declaratur solutio.  
Àngelus infèrior donatur tantò lumine,  
quantum est necessarium ad compre-  
hendendam formicam; dicit enim Au-  
gustinus supèr, *Gen. ad litt. cap. 8*:  
«Cætera, quæ infra (Àngelos) sunt, ità  
«creantur, ut priùs fiant in cognitiõe  
«rationalis (angelicæ) creaturæ, ac dein-  
«dè in genere suò.» Ergo, tam formica,  
quàm cætera, quæ infra Àngelos sunt,  
nihil habent in genere suò, seu in se,  
quod non sit in cognitiõe Àngeli; Er-  
go, Àngelus donatur tantò lumine  
quantum necessarium est ad cognoscen-  
dum formicam, quantum in se cognosci-  
bilis est; et hoc sufficit, ut ab Àngelò  
infèriori comprehendatur. Verum est,  
Àngelus supèriorem perfundi majóri  
lumine, quàm Àngelum infèriorem;  
adeoque Àngelum supèriorem compre-  
hendendò formicam, ipsam perfectiùs  
cognoscere, quàm infèriorem: sed indè

minimè sequitur, Àngelum infèriorem  
non comprehendere formicam, ac cæte-  
ra quæ infrà se sunt, nam ad compre-  
hendendum aliquid non est necessarium  
videre illud lumine omnium perfectiori;  
aliàs sequeretur, nullum intellectum  
creatum posse aliquid comprehendere,  
sed solum Deum, qui lucem inhabitat  
inaccessibilem, et lumine infinitò, adeo-  
que omnium perfectissimò, universa  
perscrutatur.

## § VII.

### *Quid Beati videant in Deò.*

264. Prænotare oportet, eorum, quæ  
in Deò sunt, alia esse in eò formalitèr,  
ut sapiëntia, bõnitas, potëntia, et omnes  
perfectiões, quæ simpliciter simplices  
appellantur, (Vid. num. 114 et seqq.)  
et ulteriùs relatiões, seu Persõnas:  
alia verò esse in eò virtualitèr, ut om-  
nes creaturæ, quas produxit, et potest  
producere: alia esse in eò necessariò, ut  
quæ dicuntur attributa, et relatiões di-  
vinæ; alia liberè, ut decreta divinæ vo-  
luntatis, quæ ità in eò sunt, ut potue-  
rint non esse: quædam sunt in Deò emi-  
nentèr, videlicet, quæ dicuntur perfec-  
tiões secundum quid, vid. num. 117,  
et seqq.: alia demum, quæ nullum ad  
creaturas dicunt respectum, ut Æterni-  
tas, Sapiëntia, Bõnitas etc.; quædam  
verò, quæ important respectum ad crea-  
turas, ut Creatõr, Gubernatõr, Provisor  
etc. His prælibatis,

265. Dicimus 1.<sup>o</sup> Omnes Beati vi-  
dent in Deò omnes perfectiões simplici-  
tèr simplices, et relatiões Divinarum  
Personarum, et perfectiões secundum  
quid, quæ sunt in Deò eminentèr. Nam  
hujusmodi sunt necessariò in Deò: adeo-  
que videntur à Beatis, qui vident Deum  
sicuti est. Huc videtur spectare illud



Concilii Florentini in Decrétò unióis : « Animæ suis exútæ corpóribus purgátæ » in Cœlum móx recipiuntur, et intuén-  
tur claré Deum unum, et trinum, sicu-  
« ti est. » Vid. D. Bonav. in 3, *Dist.* 14,  
*art.* 1, q. 2.

266. Dicimus 2.<sup>o</sup> Beáti vident in Deo ómnia mystéria, quæ hic per fidem credúntur. Ut enim D. Thom. 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quest.* 1, *art.* 5, ait : « Quæ de Trinitá-  
« te crédimus (*idem dicéndum de aliis*  
« *mystériis fidei*) nos visúros sperámus,  
« secúndum illud 1.<sup>æ</sup> *ad Corint.* c. 12,  
« v. 12. Vidémus nunc per spéculum in  
« ænigmate; tunc autém fácie ad fáciem:  
« quam quidém visiónem jam Ángeli ha-  
« bent : undé quod nos crédimus, illi vi-  
« dent. » Et August., *lib.* 20 *de Civitate*  
*Dei*, c. 24, quærens, *quid vidébimus*,  
respóndet : « Quid nisi Deum... et óm-  
« nia illa, quæ nunc non vidémus, cre-  
« déntes autém pro módulo capacitátis  
« *humána...* cogitámus? Hic créditis;  
« ibi vidébitis. »

267. Dicimus 3.<sup>o</sup> Beáti non vident libera decréta Dei, nisi ex speciáli revelatióne. Nam, *Matth.* c. 24, v. 36, de die iudicii dicitur : « De die autém illá,  
« et horá nemo scit, neque Ángeli cœló-  
« rum : » et *Daniel.* c. 10. Ángelus Per-  
sárum, ignorábat voluntátem Dei circá liberatióem Iudæórum : Ergo, Beáti non vident libera Dei decréta, nisi ex speciáli revelatióne.

268. Dicimus 4.<sup>o</sup> Beáti non vident ómnia, quæ in Deo virtualitér continén-  
tur, adeóque non vident omnes creatú-  
ras possibles. Nam solus ille intelléctus potest cognóscere ea, quæ virtualitér continéntur in causá, seu omnes efféc-  
tus, quos producere potest, qui causam illam comprehendit; nullus autém intel-  
léctus creátus, ne quidém Ánima Chris-  
ti, Deum comprehendere valet vid. *num.*  
254, *seqq.* Supér hac re consulátur

TOMUS. II.

D. Thom. *lib.* 3 *contr. Gent.* c. 56  
et 59; q. 8, *de verit.*; et 3.<sup>a</sup> *part.* q.  
10, *art.* 2.

269. Dicimus 5.<sup>o</sup> Beáti nihilóminús vidéntes Deum, vident totam Mundi má-  
chinam, ejús compositiόνem, et ordina-  
tióem, ómnia rerum génera, et spéciés,  
et virtútes, proprietátes, et generalitér  
ómnia, quæ ad Univérsi perfectiόνem  
pértinent. Nam, ut D. Thom. 1.<sup>a</sup> p. q.  
12, *art.* 8 *ad 4.<sup>m</sup>* ait : « Naturále desi-  
« érium ratióalis creatúra est ad scién-  
« dum ómnia illa, quæ pértingent ad per-  
« fectionem intelléctus : et hæc sunt, spé-  
« cies et génera rerum, et ratiónes eá-  
« rum; quæ in Deo vidébit quilibet ví-  
« dens esséntiam divínam. » Et iterum  
idem S. Doctor, *lib.* 3 *contr. Gent.* c.  
59, ait : « Opórtet quòd naturális appe-  
« titus substantiæ intellectuális divínam  
« substantiam vidéntis omnínò quiescat.  
« Est autém appetitus naturális intelléc-  
« tús ut cognóscat ómnium rerum géne-  
« ra, et spéciés, et virtútes, et totum ór-  
« dinem univérsi; quod demónstrat hu-  
« mánum stúdiu[m] erga singula prædic-  
« tórum. Quilibet igitur divínam subs-  
« tantiam vidéntium, cognóscit ómnia  
« supradicta. »

270. Dicimus 6.<sup>o</sup> Beáti vidéntes di-  
vínam esséntiam, non vident ómnia sin-  
gulária; sèd ea tantum, quæ speciálitér  
ad eos spéctant. Nam Concílium, vulgò  
dictum Senonénse, sèd dicéndum pótius  
Parisiénse, à locò ubi fuit celebrátum an.  
1528, in Decrétis fidei, c. 13, dicit :  
« Beátis pérvium esse.... uníforme illud  
« divinitátis spéculum, in quò, quidquid  
« eórum intérsit, illucéscat. » Et D.  
Thom., 3 p. q. 10, *art.* 2, inquit :  
« Nulli intelléctui beáto deest quin cog-  
« nóscat in Verbo ómnia quæ ad ipsum  
« spéctant. » Quantum verò ad ália singu-  
lária, quæ ad ipsos non pértingent, non  
vident ómnia, sèd tantò plura, quan-



tō perfectiūs Deum vident, ut ait D. Thom. ibidē. In assignandō autē, quānam sint, quæ ad Beātos specialiūr pertinent; videtur sāt probabilitēr dicēdum, ad Beātos pertinere in primis ea, quæ requirūntur ad operatiōes ipsōrum conveniēter exercēdas: deindē, quæ hic illis commissa fuērunt, et quorum exitum scire, speciāle erit eis oblectamētum, juxtā dictum Guilielmi Parisiēsis, *c. unic.* de retributiōibus animārum sanctārum: *Quidquid licebit, vel delectabit eas vidēre, visuræ sunt.* Sic Summi Pontifices Beāti, vident ōmnia, quæ spēctant ad præsēntem, vel futurum stātum Ecclesiæ, cuius pro tēpore fuērunt visibile Caput. S. P. Dominicus, ac cæteri Religiónum Patriarchæ vident ōmnia, quæ ad suos Ōrdenes respectivē pērtinent: similiter, Reges, ac Prīncipes Beāti, vident illa, quæ accidunt in illis Regnis, ac Ditiōibus, quibus præsuerunt; paritēr, omnes Patresfamīlias Beāti, vident quæ in suā familiā ab uxōribus, filiis, amicis, consanguinēis fiunt; hæc enim ōmnia statim respectivē suum spectāntia, eos decēbit vidēre, delectabitque. Indē sēquitur, quōd cum preces ad Beātos directæ ad ipsos pertineant, dicēdum, quōd eas cognōscant. Undē S. Thom., 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quæst.* 83, *art.* 4 ad 2.<sup>m</sup> ait: «Beātis, ut Gregōrius dicit in «12 Moral., in Verbō manifestātur illud «quod decet eos cognōscere de eis, quæ «circa nos agūntur, etiām quantum ad «interiōres motus cordis; māximē autē «tōm excellēntiam eōrum decet, ut cognōscant petitiōes ad eos factas, vel vocē, vel cordē: et idēd petitiōes quas «ad eos dirigimus, Deō manifestantē, «cognōscunt.»

271. Indē tamēn non sēquitur, eos, qui fuērunt in altiōri dignitatē, aut ad quos plures dirigāntur preces, quamvis

sint minōris mēriti, plura visūros in Verbō, adeoque esse beatiōres, quā alios majōris mēriti, qui non fuērunt in dignitatē constitūti, vel ad quos tot non dirigūntur preces. Nām perfectiō beatitudinis pensātur, non à majōri extēsiōne rerum visarum; sēd ex majōri penetratiōne divinæ essēntiæ. Ut enim dicit August., *lib.* 5, *Confes.* 'c. 4. Deum alloquens: «Beātus, qui te scit, etiāmsi «illa nēsciat (*scilicet creatūras*). Qui vero te, et illa novit, non proptēr illa «beātiōr est, sēd proptēr te solum beātus.»

272. Ex quō Beāti non vident omnes creatūras in Deō, quidam inferunt, Beātos nec vidēre eas perfectiōnes Dei, quæ dicunt respectum ad creatūras, ut sunt Omnipotēntia, Sciēntia, Providēntia etc.; sēd à verō abluēunt: nām ad vidēdas hasce divinas perfectiōnes, quæ respectum impōrtant ad creatūras, non est necesse ut omnes creatūræ possibiles cognōscāntur; quia creatūræ in particulāri sunt tantum tērmini secundārii, et materiāles, quōrum cognitio non est necessāria ad cognitiōnem virtutis productivæ ipsōrum: sicut ad cognoscēdam artem alicujūs architēcti, non est necessārium cognōscere in singulāri ōmnia ædificia, quæ constrūere valet; sēd sufficit cognōscere in gēnere, tantam esse ejūs peritiām in arte architectōnicā, ut vāleat cujuscūque gēneris ædificia constrūere. Et sic ejūs ars, seu virtus ad ædificāndum, cognōscitur, non quidē quoad effectus materiāles, et secundārios, sēd quantum ad effectum formālem et primārium. Sic Beāti vidēntes perfectiōnes Dei, quæ dicunt respectum ad creatūras, vident in gēnere quid Deus possit per eas in creatūris, ut vidēntes omnipotēntiam, vident Deum posse creāre omne id, quod potest ratiōnem entis habēre; vidēntes ejūs sciēntiam, vident

ipsum scire quidquid potest habere rationem scibilis; videntes ejus providentiam, vident ipsum posse ordinare in finem, quidquid in finem est ordinabile etc. : et hoc sufficit, ut de architecto dictum est, ut videantur Dei perfectiones, quæ respectum ad creaturas important; quamvis non videantur in singulâri omnes creaturæ, quæ sunt effectus materiales perfectionum Dei.

273. Scholion. Videre creaturas in Deo, sive in essentiâ divinâ, sive in Verbo, idem est. Dicuntur autem creaturæ specialiùs vidèri in Verbo, quia, ut ait D. Augustinus, *lib. 83, QQ. quæst. 63* : «In nòmine Verbi significatur, non solum respectus ad Patrem, sed etiâ ad illa, quæ per Verbum facta sunt operativâ potentiâ.» Undè D. Thomas, *1 p. q. 34, art. 3*, statuit, in nòmine Verbi importâri quidè primâriò respectum ad Patrem, cujus est expressivum; sed ex consequenti, etiâ respectum ad creaturas, quarum expressivum est, et simul operativum, juxta illud : «Dixit per Verbum producendò, et facta sunt : quia importatur in Verbo ratio factiva eorum, quæ Deus facit.»

274. In Verbo autem, creaturæ dupliciter possunt vidèri, *formaliter* scilicet, et *causaliter*. Videntur *formaliter*, quando videntur eâdem visione, eodemque lumine, quibus Verbum ipsum videtur; *causaliter* creaturæ dicuntur vidèri in Verbo, quando non videntur ipsâ visione, nec ipsò lumine, quibus Verbum videtur; sed per revelationem speciâlem, seu species infusas extrâ Verbum, communicatas tamèn vi statûs beatitudinis, seu intuitû, et ratione visionis beatificæ; undè hæc visio dicitur causalis in Verbo, quia visio Verbi est causa cur species hæ, de quibus loquimur, Beatis infundantur. Priorem

cognitionem Augustinus vocat *matutinam*; posteriorem verò *vespertinam*.

## § VIII.

*An aliquis in hac vitâ possit videre Deum, prout in se est; et an aliquis de factò viderit.*

### I. CONCLUSIO.

*De lege, seu de potentiâ Dei ordinariâ, homo non potest in hac mortali vitâ videre Deum, prout est in se.*

275. Prob. 1.<sup>o</sup> *Exod. cap. 33, v. 20*, ait Dòminus : *non videbit me homo, et vivet*. Supèr quæ verba Glossa ordinaria : «Quâmdiu hic mortalitèr vivitur, vidèri per quasdam imâgines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ specièm non potest.» Hæc autem intèlligi nequeunt nisi de lege, aut potentiâ Dei ordinariâ, nam de animâ Christi constat, quòd dùm in hac mortali vitâ vivebat, fruebatur visione Dei, prout est in se, undè Christus, nedùm viator, verum etiâ comprehensor erat.

276. Prob. 2.<sup>o</sup> ex D. Thom., *1 p. q. 12, art. 11*. Homo, cui tantum conceditur per ministèrium sensuum intelligere, non potest videre Deum, prout est in se : Atqui, de potentiâ Dei ordinariâ, homini hanc vitam ducenti, dumtaxat conceditur intelligere per ministèrium sensuum : Ergo, de lege, seu de potentiâ Dei ordinariâ, homo in hac vitâ mortali non potest videre Deum, ut est in se. Prob. maj. Quæ homo videt in hac vitâ per ministèrium sensuum, videt per aliquam similitudinem, seu specièm creatam : Atqui, per nullam specièm creatam Deus potest vidèri, ut est in se : *Vid. num. 237 et seqq.* Ergo, homo,

cui tantum conceditur intelligere per ministerium sensuum, non potest videre Deum, ut est in se: Atqui, revera homini hanc vitam mortalem ducenti non conceditur de lege ordinaria intelligere nisi per ministerium sensuum: Prob. haec minor: De lege ordinaria tantum conceditur homini, sicut et cuilibet rei naturali, id quod est sibi connaturale: Atqui, homini hanc mortalem vitam ducenti connaturale est, intelligere dumtaxat per ministerium sensuum, ut experientia constat: Ergo, de lege ordinaria, homini hanc vitam ducenti conceditur intelligere dumtaxat per ministerium sensuum: Atqui, ut ostensum est, homo per ministerium sensuum nequit videre Deum, prout est in se: Ergo, de lege Dei ordinaria, homo in hac mortali vita, non potest videre Deum, prout est in se.

277. In hujusce rei confirmationem possemus in medium afferre S. Gregorium Nazianzenum, *Orat.* 34, S. Leonem Magn. *Serm. de Transfigur.* S., Gregorium, *Mag. lib.* 18 *Moral.* c. 37. S. Evaristum Pont. Rom. *epist.* 1.<sup>a</sup>, aliisque SS. Ecclesiae PP. eadem concinentes; quae S. Evaristus his paucissimis verbis complectitur: «Eam lucem inaccessibilem, quam Pater, et Filius inhabitat; nullus in hoc mortali corpore constitutus potest aliquatenus contueri.» Hos autem SS. PP. intelligendos esse de lege ordinaria, liquet ex eo, quod de potentia Dei absoluta, animae Christi hanc vitam mortalem ducentis, divinam videre essentiam fuerit concessum. Vid. D. Thom., 3 *part. quest.* 9, *art.* 2: et id, quod Deus Christo concessit, potuit, et potest de lege, seu potentia extraordinaria, aliis hominibus hanc vitam mortalem degentibus, concedere, si sibi placuerit; cum id in se nullam contradictionem involvat.

## II. CONCLUSIO.

*Satis probabile est, Moysen, et Paulum hanc vitam mortalem degentes, ex singulari privilegio, Dei essentiam vidisse.*

278. Propter nonnullos Ecclesiae PP. aliter sentientes, non tamquam certam hanc conclusionem statimus: nihilominus propter auctoritatem praesertim M. P. Augustini, et Angelici Praeceptoris, tamquam satis probabilem hanc conclusionem propugnamus.

Prob. Augustinus, in *lib. de videndo Deum*, ad Paulinum, *epist.* 112, c. 13, expressè tenet, «quod ipsa Dei substantia a quibusdam videri potuit in hac vita positis, sicut a Moysè, et Paulo, qui raptus audivit ineffabilia verba, quae non licet homini loqui.» Idem docet Sanctus Parens, *lib.* 12 *sup. Genes. ad lit.* c. 28, et habetur in Glossa ord. super illud 2.<sup>a</sup> ad Corinth. c. 12, usque ad tertium caelum.

S. Thom. 2.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> *quest.* 175, *art.* 3 ad 1.<sup>m</sup> expressè tenet: «Quod mens humana divinitus rapitur ad contemplandam veritatem divinam... tertio modo ut contempletur eam in sua essentia; et talis fuit raptus Pauli, et etiam Moysis: et satis congruenter, nam sicut Moyses fuit primus Doctor Judaeorum; ita Paulus fuit primus Doctor Gentium.»

279. Haec opinio suum habet in Scripturae fundamentum; Num. enim *cap.* 12, *vv.* 6, 7, 8, volens Deus ostendere, Moysen hac singulari prerogativa videnti Deum in hac vita fuisse donatum, ait: «Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses.... orè enim ad os



«loquor ei, et palam, et non per ænigmata, et figuras Dñm videt.» Huic loco S. Scripturæ, et non aliis, potissimum insistimus, eò quia hic locus nusquam aliò quòvis sensu à mente horum SS. Doctòrum alièno intelligi valet. Profectò, si allata, *lib. Numer.* verba de Mòysè prolata à Deò, de clarà Dei visione non intelliguntur, sequitur, per ænigmata, et figuras Mòysen Deum vidisse, adeoque sensus Scripturæ non salvatur, quæ apertè dicit, Mòysen Deum vidisse non «per ænigmata, et figuras,» cum intèr vidère Deum clarè, et vidère ipsum per ænigmata, et figuras, non datur mèdium, De S. Paulò. Ipsèmet Apòstolus 2.<sup>a</sup> ad Cor. cap. 12, de se ipsò, ait: «Scio hòminem in Christò, antè annos quatuòrdecim, (sive in corpore nescio, sive extrà corpus nescio, Deus scit), raptum hujusmodi usquè ad tertium cælum. Et scio hujusmodi hòminem, quòniàm raptus est in Paradisum: et audivit arcana verba, quæ non licet hòmini loqui.

Certè, si solà revelatiòne ænigmatica, et non clarà visione, essèntiam Dei, et mystèria divina in eò raptu cognovisset Pàulus, cùr adeò mirabilem raptum suum in tertium cælum, et Paradisum adeò extólleret, ut hòmini loqui non liceret? Profectò ea, quæ in visionibus ænigmaticis, et raptibus suis vidèrunt, et audivèrunt Prophète, eloqui hòminibus potuère. Legatur D. Thomas supèr hæc præfata Apòstoli verba, *lect. 1.<sup>a</sup>; et 2.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> q. 175, art. 3*, ubi pònderans, Apòstolum audivisse «ineffabilia verba, quæ non licet hòmini loqui, ait: «Hujusmodi autèm vidèntur ea, quæ «pèrtinent ad visionem Beatòrum, quæ «excèdit stàtum viæ, secùndum illud «Isaïæ, cap. 64: oculus non vidit, Deus, «absque te, quæ prèparasti diligèntibus «te.» Hòc eòdem sensu locutus fùerat

S. Augustinus, ut constat ex ejus verbis relatis in hujusce conclusiònis probatiòne.

280. Notandum tamèn, quòd, cum dicimus, Mòysen et Pàulum hanc mortalem vitam degèntes Deum per essèntiam vidisse, intelligèndum est, hanc visionem peractam fuisse, non per minis-  
tèrium sensuum, sed per abstractiònem ab ipsis: ut enim D. Thom. 2.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> *quæst. 175, art. 4*, docet, et ostèndit, «impossibile est, quòd homo in stàtu viæ «videat Deum per essèntiam sine abstractione à sensibus.» Et S. August. 12 *supèr Gen. ad lit. c. 27*, inquit: «nisi ab hac vità quisque quodammodò «moriatur, sive omninò exiens de corpore, sive aversus, et alienatus à carnalibus sensibus, in illam non subvè-  
hitur visionem.»

281. Quæres: an B. Virgo hanc vitam ducens, aliquandò donata fùerit privilegiò vidèndi Deum per essèntiam.

Respondemus affirmativè: non tamèn certò, sed probabilitèr. Dicimus, non certò, innixi principiò D. Thomæ, 3 *p. quæst. 1, art. 3*. Ea, quæ ex solà Dei voluntate provèniunt suprà omne debìtum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi per revelatiònem. Ex revelatiòne autèm non constat, B. Virginem in hac vità mortali, visione divinx essèntiæ fuisse dignatam. Nihilominus probabile est, fuisse in hac vità, aliquandò hócce privilegiò àuctam. Nam, ut mèritò stàtuit S. Thomas, 3 *p. q. 27, art. 1*: «Rationabilèr creditur, quòd «illa, quæ genuit Unigénitum à Patre, «plenum gràtiæ, et veritatis, præ omnibus aliis majòra privilegia gràtiæ ac-  
céperit. Undè ut lègitur, *Luc. c. 1, v. 28*, Àngelus ei dixit: Ave, gràtia «plena.» Cum autèm pàteat ex præcedenti conclusiòne, sàt probabile esse, Mòysen, et Pàulum in hac vità mortali,



Deum per essentiam vidisse; certè hæc probabilitas respectu B. Virginis non est deneganda. Hujusce sententiæ, ut de cæteris taceamus, fuit S. Antoninus, *part. 4, tit. 15, cap. 17, § 1*; nam de B. Virgine ait: «Fortè etiã in ipsò conceptu, vel partu, sibi datum est ad horam, ut videret clarè mysterium hujusmodi, ut in Patria, sicut Paulus vidit Deum in raptu.»

## § IX.

*An visio beatifica differetur justis usque post diem judicii universalis; et quid de Millenariis dicendum.*

282. Notandum, opinionem (modò errorem) de differendâ justis usque post diem judicii universalis visionem Dei, per multa sæcula suos, et quidè numero non paucos, obtinuisse defensores. Annò 1333, hæc opinio fuit magnò aestu excitata, sedente Joanne XXII, qui Scripturæ Sacræ, et Patrum dicta, in utramque partem dicitur coram Cardinalibus protulisse; jussis etiã omnibus Ecclesiæ Præsulibus, et Doctõribus, quæstionem hanc diligentissimè excutere. Ast verò cum super hac re Ecclesià jam decretoriè locuta fuisset, sit

## CONCLUSIO.

*Justorum animæ, quibus nihil post hanc vitam luendum superest, statim ac solute à corporibus, ad æternam Dei visionem beatificam perveniuntur: ideoque falsum est, eam visionem illis differri usque post judicii universalis diem.*

283. Prob. Concilium Florentinum Sess. ult. in Decretò Unionis: hæc habet: «Definimus, animas illorum, qui

«post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrun-  
«tas etiã animas, quæ post contrac-  
«tam peccati maculam, vel in suis cor-  
«poribus, vel iisdem exules corporibus,  
«sunt purgatæ, in Cælum sine morâ re-  
«cipi, et intuèri clarè ipsum Deum, tri-  
«num, et unum.»

284. Hanc veritatem etiã legimus à Tridentinò Conciliò sancitam, cum Sess. 5, de peccatò originali ait: «In re-  
«natis nihil esse, quod eos ab ingressu  
«Cæli remoretur:» ac idem Concilium Sess. 25, de invocatione Sanctorum dam-  
nat eos, qui negant, «Sanctos æternâ  
«felicitate fruèntes invocandos esse.» Ex  
quibus patet etiã juxta Concilium Tri-  
dentinum, justis, quibus nihil luèn-  
dum superest, non differri usque post  
diem judicii universalis visionem Dei  
beatificam. Consulantur Innocentius III  
in Cànone *Apostolicam*; et uberiùs Bene-  
dictus XI (seu, ut aliis placet, XII) in  
suâ Bullâ, quæ incipit: *Benedictus Deus  
in donis suis*.

285 Prob. 2.º Conclûs. testimoniò  
Christi è cruce Latroni, *Luc. c. 23, v. 43*,  
dicentis: «Hodiè mecum eris in Paradi-  
«sò;» ubi D. August. in *psalm. 39, v.*  
*15*, inquit: «Salutem suam (*Latro*) lon-  
«gè futuram sperabat, et post longum  
«tempus accipere contentus erat, in lon-  
«gum sperabat, dies non est dilatus. Ille  
«dixit: Memènto mei, cum véneris in  
«Regnum tuum: ille (*Christus*) respón-  
«dit: Amen dico tibi: hodiè mecum eris  
«in Paradisò.»

286. Nos non præterit, quosdam ob-  
ijcere, certum non esse, nómine Para-  
disi, quem Christus promisit Latroni,  
intelligendam esse vitam æternam cum  
visione beata; sed potiùs esse intelligen-  
dum, vel Paradisum terrèstem, vel Si-  
num Abrahæ: si enim ità non intelli-  
geretur illa promissio Christi: «hodiè

«mecum eris in Paradísò,» suum non habuisset evéntum: nàm Christus illà die non fuit in Paradísò Beatorum, sèd in sepulchrò secúndum corpus, et in Limbò Patrum, secúndum ánimam.

Sèd hæc eòrum objéctio nihil evincit. Nàm Latro petébat illud Regnum, quod à Christò audierat promissum credéntibus in eum; hoc autèm Regnum, neque erat Paradísus terrestris, neque sinus Abrahæ; sèd visio beatifica: Ergo, ut promissio Christi, petitióni Latrónis respondéret, intelligéndum est, hanc visiónem beatificam ei promississe. Verum quidèm est, Christum, ut hóminem, illà eàdem die fuisse quoad corpus in sepulchrò, et quoad ánimam in sinù Ábrahæ; advertendum est autèm, ánimam Christi, et si illà die non esset in Regnò Cœlòrum, id est in Empireò, fuisse tamèn beatam vidéndò divínam esséntiam in sinù Ábrahæ. Et sic, promissio Christi facta Latróni, hábuit evéntum, cum ipsi concessum fúerit illà die divínam vidére esséntiam, prout ánimam Christi vidébat. Quòd igitur dictum est ei: «hódiè mecum eris in Paradísò,» de ánimæ beatitudínem est intelligéndum. Ità sentit S. August. *Tractat. 3 in Joán. n. 2*, in-quiens: «Ídeo Latrónis ánimam à priscis «facinóribus absolúta, et illíus múnere «(Christi) jam beáta... ipsò die cum illò «in Paradísò esse póterat.» Et D. Thom. *in 3, dis. 22, quest. 2, art. 1, quæstiuncula 3, ad 3*, hæc habet: «Paradísus est «triplex. Unus Paradísus terrestris, in «quò Adam pòsitus est. Alius corporális «cœléstis, scilicèt, Cœlum Empireum. «Alius spirituális, scilicèt, Glória de «Visiónem Dei: et de istò Paradísò intelligitur, quòd Dóminus Latróni dixit: qui «statim peráctâ Passiòne, et ipse Latro, «et omnes qui in Limbò Patrum erant, «Deum per esséntiam viderunt.»

287. Prob. 3.<sup>o</sup> Conclusio: *Psalm.*

126, v. 4, légitur: «Cùm déderit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Dómini.» Ibi per *somnum*, intelligitur mors; per *hæreditatem*, vita ætérna; et tó ecce indicat, pòst mortem dilectorum Dei, ipsos confestim consecuturos hereditatem Glóriæ. Et id quidèm non gratis asséritur, nàm impiis pòst mortem statim áderit pœna gehénnæ (quidquid in contrárium gárriat Calvinus) Job enim, c. 21, v. 13, de impiis légitur: «ducunt in bonis dies suos, et in punctò «ad inférna descéndunt.» Luc. c. 16, v. 22, «mórtuus est dives, et sepúltus «est in inférnò,» damnatorum útique pœnas sústinens, ut ex contextù Evangélii patet. Ergo, justis ab omni labe purgátis, statim pòst mortem, hæreditas vitæ æternæ præsens erit: Deus enim, ut méritò canit Ecclésiá, omnipoténtiam magis osténdit parcéndò, quàm puniéndò. Hinc D. Chrysóstomus, *Homil. 3, in epist. ad Philipp.* inquit: «Gaudeámus proptér «justos, non solum vivéntes, sèd mórtuos... Peccatóres, ubi fúerint, pro- «cúl à Rege sunt, atque ídeo digni qui «delleántur. Justi autèm, sive hic, sive in «futurò sæculò fúerint, cum Rege sunt: «illie tamèn magis ac próprios, non per «accésus, ac fidem, sèd fácie ad fáciem.» Ex his últimis verbis patet, Chrysóstomum non loqui de justis quibuscúmque pòst mortem; sèd de his tantum, quibus nihil superest luéndum: nàm qui adhuc in Purgatòriò detinéntur, sunt quidèm cum Rege Deò, non quidem fácie ad fáciem, sèd per fidem. Ergo, Justorum ánimæ, quibus nihil pòst hanc vitam luéndum súperest, statim ac solútæ sunt à corpóribus, ad ætérnam Dei visiónem beatificam pervehúntur; ideoque falsum est, eam illis diffèrri usquè ad pòst Judicii universális diem.

288. Schólion. Sunt quibus placet Joánnem XXII, tenuisse, et docuisse,

ánimas etiám purgátas non habitúras stólam glóriæ, aut visiónem Dei fácie ad fáciem, antè iudiciúm finále. Ast verò, contrárium evincunt ipsíus Joánnis XXII verba. Ipse enim, ut constat ex Diplómate Successóris ejûs, Benedicti XII, incipiente *Benedictus Deus*; dixit: Fa-  
«témur síquidè et crédimus, quòd áni-  
«mæ purgátæ, separátæ à corpóribus,  
«sunt in Cœlò, Cœlórum Regnò, et Pa-  
«radisò, et cum Christò in consórtiò An-  
«gelórum congregátæ, et vident Deum,  
«ac divínam esséntiam fácie ad fáciem  
«clarè.» Ipse Joánnes XXII in Bullà Ca-  
nonizatiónis S. Thomæ Aquinátis, suam  
suprà hanc matériam senténtiam etiám  
his verbis expréssit: «Cœlum credénti-  
«bus, et humilibus patère; à Christò in  
«Cœlum ascendente reserátam, dudùm  
«cláusam, in se credéntibus jánuam Pa-  
«radisi; S. Thomam, devictò, triúm-  
«phatóque Mundò, in perpétuas æterni-  
«tates recéptum in Patrià; ejûs ánimam  
«Cœlum possidère; et in Cœlestibus  
«agmínibus pòsitam, Deum glorificáre.»  
Et in Bullà Canonizatiónis S. Ludovici  
Tholosáni, inquit: «Tandèm gloriósam  
«resolútus in mortem, qui hic vivus am-  
«bulávit in innocéntià in médiò domûs  
«suæ, ad Deum suum contemplándum  
«in gáudiò fácie revelatà, in suà inno-  
«céntià est ingrèssus.» Ut initiò Conclu-  
siónis innúimus, témpore Joannis XXII  
quæstio hæc pro utrâque parte libera  
erat; pro utrâque videbátur loqui Scrip-  
túra; pro utrâque adducebántur Patres;  
nihil tamèn Ecclesià adhùc statúerat. Si  
ergo laudátus Joannes XXII, visus est  
aliquándò propendisse in senténtiam ne-  
gántem, ánimas purgátas móx in Cœ-  
lum récipi, hoc non dixit definiéndò, sèd  
tantùm ut Theólogus privátus quærén-  
dò, et magis ambigéndò, quàm asserén-  
dò. Ut enim ipse annò 1334 in dict. die  
3 Januárii S. R. E. Cardinálibus, mul-

tisque Prælátis in Sacr. Theolog. Ma-  
gístris, atque Persónis, et Tabellióni-  
bus públicis in Consistóriò Apostólicò  
coràm eò personáliter constitútis, dixit,  
assérui, et protestátus est: «Quæcúm-  
«que de istà materià in Sermónibus, et  
«Collatióibus nostris diximus, allegá-  
«vimus, seu proposuimus, non inten-  
«dentes áliquíd determináre, vel decíde-  
«re, seu crédere, quod esset quòvis mo-  
«dò Scriptúre Sacre óbviúm, vel con-  
«trárium fidei orthodoxæ: sèd illud so-  
«lùm tenère, et crédere, quod et Scrip-  
«túra Sacre potest, et póterat, et Ca-  
«thólicæ fidei convenire.» Legátur Di-  
plóma Benedicti XII, *Benedictus Deus*

*Digréssio histórico-theológica  
De Millenariórum erróre.*

289. Licèt modò certum sit, et dog-  
ma fidei, ut ex præcedénti conclusióne  
constat, ánimas justórum, quibus nihil  
luéndum súperest, státim évehi in Cœ-  
lum ad Deum clarè vidéndum proút in  
se est; tamèn prióribus Ecclesiæ sæcu-  
lis, hæc véritas non erat ádeo exploráta.  
In exórdiò nascéntis Ecclesiæ, Cerínthus,  
qui fuit Apóstolis còævus, intèr álias re-  
velatiónes, quas effutiébat se ab Angelò  
accepisse, hanc áusus est evulgáre:  
Justos pòst universálem resurrectiònem  
regnáturos hic in terrà mille annis, om-  
nigéniiis deliciis, ac voluptátibus, etiám  
túrpius, et illicitis, saturandos. Pòst  
Cerínthum extitére nonnulli Sancti Ec-  
clesiæ PP., qui quamvis erráverint Rég-  
num millenárium admitténtes, non sunt  
tamèn confundéndi cum Cerinthiánis.  
Hi enim ajébant illis mille annis Hiero-  
sólýmam instaurándam, víctimas mac-  
tándas, observánda sábbata, repeténdam  
circumcisióne; unò verbò: omnes ri-  
tus judáicos totò perduránte illò millená-  
riò restaurandos: ast verò, Papias, Jus-



tinus, Irenæus, aliique Patres, qui sententiæ de Regnò millenáriò subscripserunt, adeoque *Millenarii*, seu græcò nómínè, *Chilidstæ*, appellántur, nec verbum faciunt de restauratióne Templi Hierosolymitáni, circumcisiónis, aliarúmque vétèris Legis legálium cæremóniarum. Secúndò; Cerínthus in millenáriò Regnò à se confictò nedùm omnis voluptátis corpóreæ genus, sed et effusissimam, ac intollerándam ómnium libidinum intempèriem admisit. Patrum verò, álii omnem voluptátem corpóream à suò Regnò millenáriò excludébant, contendéntes, illud Regnum fore dumtáxat spiritále; álii verò, etsi pro illò Regnò voluptátes admitterent corpóreas, nihilóminùs asserébant, illas fore dumtáxat moderátas, et quæ Sanctos decérent.

290. Legénti S. Scriptúram appáret, neque Regnum millenárium, quod impúdicè finxit Cerínthus, neque moderátum, quod áliqui Patres adoptáruñt, esse admitténdum. Nám juxtà senténtiam *Millenariórum ómnium* póst universále Judícium futúrum erat Regnum Christi millenárium temporále: quò quidém témpore evolútò, futúrum Régnum cœléste, in quò elécti participes essent eórum, quæ óculus vidit nec áuris «audivit.» Hoc autém adversátur Evangelio, *Matth. cap. 25*, ubi póst enarrátam Antichristi persecutióne státim últimum describitur Judícium, in quò Christus eléctos invitábit, non ad Regnum terrénum, et temporárium, sed ad Regnum ætérnum, inquit: «Veníte, «benedicti Patris mei, possidéte parátum «vobis Regnum à constitutióne Mundi etc.» et *v. 41*, subjúngitur: «túnc «dicet et his, qui à sinistris erunt; dis-

«cédite à me, maledicti, in ignem ætérnum...» et *v. 46*, «ibunt hi in supplicium ætérnum, justí autém in vitam ætérnam.» Constat autém réprobos non post mille annos, sed státim itúros in supplicium ætérnum; Ergo, ex contéxtu patet, justos non póst mille annos, sed státim itúros in vitam ætérnam. Abs dúbio Concilium Constantinopolitánum I hoc figméntum Regni Christi Millenárii profligávit, dùm póst illa verba Symboli: «et iterùm ventúrus est judicáre vivos, et mórtuos, addidit: cuius Regni «non erit finis.» Si autém Christus póst judícium, mille annis cum eléctis in terris regnatúrus esset, ejùs Regnum profectò finem habéret. Legántur Cæjus perantíqus Scriptor; Dionysius Alexandrinus apud Euseb. *lib. 3, Hist. c. 28*; Idem Eusébius, *lib. cit. c. 23*; S. Hierónymus, *lib. 18, Comment. in Isaiam*; S. Epiphánius, *hæres. 77*; D. Augustinus, *lib. 20 de Civit. Dei, c. 17*. Sed præsertim legátur hic S. P. eódem *lib. 20 de Civit. Dei* à cápite 7 usque ad 10, ubi expónit quálitér sit intelligéndum caput 20 Apocalypsis, cui máximè innitebántur Millenárii. His addi potest, ponéntes Regnum millenárium in quò Sancti voluptátibus carnis, etiám moderátis, essent vacatúri, non cohærère verbis Christi, *Matth. cap. 22* etc. Vid. Gotti, *tom. 1, p. 168*. Ad debellándos Millenários, spéctant etiám arguménta quæ in Conclusiône præcedénti addúximus ostensúri, Justos ex hac vitá decedéntes, et quibus nihil superest luéndum, conféstim in Regnum Cœlórum convoláre. Non ergo per mille annos cogéntur permanére in terrá cum Christò regnatúri.



## CAPUT VIII.

## DE ATTRIBUTIS DEI AD EJUS OPERATIONEM PERTINENTIBUS.

291. Operatio est duplex: ália immanens, ália verò tránsiens. Immanens dicitur illa, cujus términus, seu effectus, manet in ipso agente; sicut cognitio, quæ talis, nihil ponit in re cognita, sed ejus effectus manet in cognoscente: similiter volitio, in quantum hujusmodi, nihil ponit in re volita, sed effectus manet in ipso volente. Actio verò tránsiens, est cujus effectus, seu términus, non manet in agente, sed in aliquo extrá agentem: sic actio ignis comburentis lignum, est actio tránsiens, quia ejus effectus, scilicet, combustio, non manet in igne comburenti, sed in ligno combusto: quod quidem patet in aliis sexcentis exemplis; quæ prætermittimus, utpote omnibus notissima. In Deo autem, hæc duplex discernitur operatio, immanens videlicet, et tránsiens: Immanens e. e. dum ut intelligens, et volens consideratur; tránsiens verò dum spectatur ut Creator, Provisor, Gubernator creaturarum etc. Ut hæc abundantius explicentur, sequentes subijcimus Parágraphos.

## § I.

*An Deus intelligat, et comprehendat seipsum?*

## CONCLUSIO.

*Deus ita perfectè seipsum intelligit, ut seipsum comprehendat.*

292. Prob. Conclusio ratione innixâ

principiis D. Thom. 1 part. q. 14, art. 2 et 3. Tunc dicitur aliquid comprehendendi, quando cognoscitur ita perfectè, sicut cognoscibile est: Atqui, Deus seipsum cognoscit quantum cognoscibilis est: Ergo, Deus seipsum comprehendit. Major constat ex dictis, num. 257 seqq. Prob. minor. Deus cum sit infinitus, est infinitè cognoscibilis: Atqui, Deus seipsum infinitè cognoscit: Ergo, Deus seipsum cognoscit quantum cognoscibilis est: Prob. min. Virtus cognoscitiva Dei est infinita, sicut et ceteræ perfectiones, quæ in eo reperiuntur: Ergo, Deus seipsum infinitè cognoscit. Huc pertinet illud, *Psalm. 146, v. 5*: «Sapientia ejus non est numerus:» et illud *Ap. 1.<sup>a</sup> ad Corint., c. 2, v. 10*: «Spiritus enim (Dei) omnia scrutatur, etiam profunda Dei:» et ibidem, *v. 11*, «quæ Dei sunt nemo cognovit nisi Spiritus Dei.» Liqueat autem, Apóstolum hic loqui de cognitione comprehensivâ Dei: nam de merè intuitivâ idem Apóstolus asserit posse creaturis competere, dum *1.<sup>a</sup> ad Corint. c. 13, v. 12*, inquit: «Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.» Ergo, ex dictis liquet, quòd Deus ita perfectè seipsum intelligit, ut seipsum comprehendat.

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

293. Obj. 1.<sup>o</sup> Secundum Augustinum, *lib. 83, QQ. quæst. 14*, id, quod comprehendit se, finitum est sibi: Deus

autem non est finitus sibi: Ergo, se non comprehendit.

Resp. Dist. maj. Quod comprehendit se, ut includens seipsum, est finitum sibi, concedo maj. Quod comprehendit se, id est, ut nihil sui lateat seipsum, est finitum sibi, nego. Solutionem explicamus verbis D. Thom., 1 p. *quæst.* 14, *art.* 3, *ad* 1.<sup>m</sup> dicentis: «Quod comprehendere, si propriè accipiatur, significat aliquid habens, et includens alterum: et sic oportet, quod omne comprehensum sit finitum, sicut omne inclusum. Non sic autem comprehendit dicitur Deus à seipso; ut intellectus suus sit aliud quam ipse, et capiat ipsum, et includat; sed hujusmodi locutiones per negationem sunt exponendæ. Sicut enim Deus dicitur esse in seipso, quia à nullò exteriori continetur; ita dicitur comprehendit à seipso, quia nihil est sui, quod lateat ipsum. Dicit enim August. *in lib. de videndo Deum*; quod totum comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem.»

Ex his colligitur, quod quamvis Deus comprehendat seipsum, nullatenus tamen dici potest finitus sibi; sed tantum quod nihil ejus lateat ipsum. Ad rem D. Thom., *ibid.* *ad* 2: «cum dicitur Deus finitus est sibi, intelligendum est secundum quandam similitudinem proportionis: quia sic se habet in non excedendo intellectum suum, sicut se habet aliquid finitum in non excedendo intellectum finitum. Non autem sic dicitur Deus sibi finitus, quod ipse intelligat se esse aliquid finitum.»

294. Scholion. Cum virtutem intellectivam, tum respectu sui ipsius, tum respectu aliarum rerum, ut mox dicemus, in Deo assérimus, nullam multiplicitatem in Deo introducimus: quia, ut ait D. Thom., 1 *part. quæst.* 14,

*art.* 4: «Est necesse dicere, quod intelligere Dei, est ejus substantia.» Nam juxta doctrinam S. Doctóris in eodem articulo, intelligere est perfectio, et actus intelligentis: Ergo, si intelligere Dei non esset ejus substantia, necesse foret, quod substantia divina perficeretur per aliquid, quod esset extra ipsam. Ad hoc ergo substantia divina compararetur sicut potentia passiva ad actum recipiendum. Est autem omnino impossibile, quod substantia divina comparetur ad aliud ut potentia passiva; *vid. num.* 87, *seqq.*, tum quia substantia divina est actus purus, *vid. num.* 87, *seqq.*, omnis passivæ potentialitatis expers; tum quia substantia divina est essentialiter infinita, omnem omnino perfectionem actu includens, *vid. num.* 107, *seqq.* Ex his ulterius sequitur, quod nedum intelligere Dei cum ejus substantia identificatur, sed etiam quod in Deo, intellectus intelligens, et id quod secundum se intelligitur, et ipsum intelligere, sunt omnino unum, et idem. Nam, ni ita foret, in Deo daretur potentia passiva receptiva alicujus actus; et actus superveniens, hanc potentiam passivam perficeret, id quod est impossibile, ut ex dictis patet. Dicimus, quod in Deo id, quod secundum se intelligitur, est unum, et idem cum Deo; advertendum est enim, quod Deus nedum intelligit se ipsum, sed etiam omnia alia, eo quia «omnia nuda, et aperta sunt oculis ejus.» *Epist. ad Hebr. cap.* 4, *v.* 13, sed tamen se ipsum intelligit secundum se, id est, in se ipso, quia se ipsum videt per essentiam suam; alia autem à se videt non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso. Ità egregiè D. Thomas, 1 p. *q.* 14, *art.* 5. *Vid. inf. num.* 298.

## § II.

*An Deus ità cognóscat ália à se, ut ea cognóscat própria cognitióne.*

295. Deum cognóscere ómnia ália à se, lis est extrà Júdicem; scriptum est enim, *Esther cap. 14, v. 14.* «Dómine, qui «habes ómnium sciéntiam:» *Psalm. 138, v. 5:* «Eccè Dómine; tu cognovisti ómnia novíssima, et antiqua:» *Psalm. 146, v. 5:* «Sapiéntiæ ejus non «est númerus etc.» At verò, an ómnia cognóscat própria cognitióne inquiréntes, advértimus cum D. Thoma, 1 p. q. 14, art. 6: «quòd circà hoc quidam «erravérunt dicéntes, quòd Deus ália à «se non cognóscit nisi in commúni, scilicet in quantum sunt éntia. Sicút enim «ignis, si cognósceret se ipsum, ut est «princípium calóris, cognósceret natúram calóris, et ómnia ália, in quantum «sunt cálida; ità Deus, in quantum cognóscit se ut princípium esséndi, cognóscit natúram entis, et ómnia ália, in «quantum sunt éntia.» Verùm hi túrpi-ter erráruut: contrà quos sit

## CONCLUSIO.

*Deus cognóscit ómnia ália à se própria cognitióne.*

296. Prob. Cognóscere áliquíd própria cognitióne est illud cognóscere secundum quòd ab áliis distinguitur: Atqui, Deus cognóscit ómnia ália à se, prout ab áliis distingüuntur: Ergo, Deus cognóscit ómnia ália à se, própria cognitióne. Prob. min. dúplici viâ, auctoritatè videlicet, et ratióne. Auctoritatè quidém; Apóstolus enim, *Epist. ad Hebr. cap. 4, vv. 12 et 13,* ait: de Deò, quòd sit «pertingens usque

«ad divisiónem ánimæ, ac spíritus, com-  
«págum quóquæ ac medullárum, et dis-  
«crétor cogitátiónum, et intentiόnum  
«cordis. Et non est ulla creatúra invi-  
«sibilis in conspéctu ejus: ómnia autém  
«nuda, et apérta sunt óculis ejus:» quæ profectò de Deò nequírent dici, si ómnia ália à se non cognósceret secundum quòd ália ab áliis distingüuntur, seu, si ália à se non cognósceret cognitióne própria.

297. Id idem osténditur secundò ratióne, et verbis D. Thomæ, 1 p. q. 14, art. 6: «Quidquid perfectiόnis est in  
«quacúmque creatúra, totum præexistit,  
«et continétur in Deò secundum modum  
«excelléntem. Non solùm autém id in  
«quò creatúre commúnicant, scilicet  
«ipsum esse, ad perfectiόnem pértinet,  
«séd etiám ea per quæ creatúre ab in-  
«vicem distingüuntur, sicút vívere, et  
«intelligére, et hujúsmodi; quibus vi-  
«véntia à non vivéntibus, et intelligéntia  
«à non intelligéntibus distingüuntur.  
«Et omnis forma, per quam quælibet  
«res in própria spécie constitúitur, per-  
«fécitio quædam est. Et sic ómnia in Deò  
«præexistunt, non solùm quantum ad  
«id, quod commúne est ómnibus (*scili-  
«cèt esse*); séd etiám quantum ad ea,  
«secundum quæ res distingüuntur,  
«(*scilicet secundum ómnia, quæ sunt ip-  
«sis própria.*

«Et sic, cum Deus in se omnes per-  
«fécitiones contineat, comparátur Dei es-  
«séntia ad omnes rerum esséntias, non  
«sicút commúne ad própria, ut únitas  
«ad números, vel centrum ad líneas;  
«séd sicút perfécus actus ad imperféc-  
«tos; ut si dicerem, homo ad ánimál,  
«vel senárius, qui est númerus perféc-  
«tus, ad imperfécus sub ipsò contén-  
«tus. Manifestum est autém, quòd per  
«actum perfécum cognósci possunt ac-  
«tus imperfécus, non solùm in commú-  
«ni, séd etiám própria cognitióne: sicút

«qui cognoscit hominem, cognoscit animal propriam cognitione; et qui cognoscit senarium, cognoscit trinarium propriam cognitione. Sic igitur, cum essentia Dei habeat in se quidquid perfectionis habet essentia cuiuscumque rei altèrius, et adhuc amplius, (*cum in Deo sint eminentiori modo omnium rerum perfectiones, vid. num. 114, seqq.*) Deus in seipso potest omnia propria cognitione cognoscere. Propria enim natura uniuscujusque consistit, secundum quod per aliquem modum, divinam perfectionem participat. Non autem Deus perfectè seipsum cognosceret, nisi cognosceret quomodocumque participabilis est ab aliis sua perfectio. Nec etià ipsam naturam essendi perfectè sciret, nisi cognosceret omnes modos essendi (*nedum existentes verum etià possibles*). Undè manifestum est, quod Deus (*comprehendèdo essentiam suam*) cognoscit omnes res propriam cognitione, secundum quod ab aliis distinguuntur.»

298. Corollarium magnopere attendendum. Deus per essentiam suam se, et alia omnia cognoscit; undè cognoscit seipsum immediatè in semetipso; alia verò non immediatè in seipsis, sed ut contenta in essentia divinà tamquam in perfectissimò omnium exemplari. Hæc didicimus ex D. Thom. 1 p. q. 14, art. 5, ajente: «Considerandum est, quod dupliciter aliquid cognoscitur: unò modo in seipso; aliò modo in altero. In seipso quidem cognoscitur aliquid, quando cognoscitur per speciem propriam adæquatam ipsi cognoscibili; sicut cum oculus videt hominem per speciem hominis: in aliò autem videtur id, quod videtur per speciem continentis; sicut cum pars videtur in toto per speciem totius, vel cum homo videtur in speculò per speciem speculi,

«vel quocumque aliò modo contingat aliquid in aliò vidèri. Sic igitur dicendum est, quod Deus seipsum videt in seipso, quia seipsum videt per essentiam suam; alia autem à se videt non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso.» Idem docet S. August. lib. 83, QQ: q. 46, dicens: «Singula propriis sunt creata rationibus. Has autem rationes, ubi arbitrandum est esse, nisi in mente Creatoris? Non enim extrà se quidquam positum intuebatur: nam hoc opinari sacrilegum est.» Hoc autem August. verbum dicentis, quod Deus nihil extrà se intuetur, non est intelligendum, quasi nihil, quod sit extrà se, intueatur: sed quia id, quod est extrà ipsum, non intuetur nisi in seipso. Ità D. Thom. 1 p. q. 14, art. 5 ad 1.<sup>m</sup> expònens prædicta verba Augustini. Hanc eandem doctrinam repetit S. Doctor cum D. Dionysio, 1 contr. Gent. c. 49, inquiens: «Apparet, Deum cognoscere seipsum, quasi primò, et per se notum; alia verò, sicut in essentia sua visa. Quam quidem veritatem expressè Dionysius tradit in cap. 7, de Divin. Nomin. dicens: Non secundum visionem singulis se immittit, sed secundum causæ continentiam scit omnia.» Et infrà: «Divina Sapientia seipsam cognoscens scit alia. Cui etià sententiæ attestari videtur Scripturæ Sacre auctoritas; nam in psalm. 101, de Deo dicitur: Prospexit de excelsò Sanctò suo; quasi de seipso excelsò alia evidens.»

299. Ex his infertur, Deum non cognoscere, nec posse cognoscere creaturas in seipsis, ut in mediò, seu quod idem est, creaturas non posse esse medium cognitionis, quam Deus habet de ipsis: tum quia, hoc esset contrà Dionysium dicentem: «non secundum visionem sin-



«gulis se immittit, sed secundum causæ  
«continéntiam, scit omnia:» tùm quia,  
esset contrà Augustinum ajentem: «non  
«enim extrà se quidquam pòsitum in-  
«tuebatur; nàm hoc opinari sacrilegum  
«est:» esset paritèr contrà S. Thom.  
dicentem: «Deum cognoscere seipsum,  
«quasi primò, et per se notum; ália ve-  
«rò, sicut in esséntiâ suâ visa.» Esset  
tandèm contrà ratiónem; si enim Deus  
cognosceret creatúras immediatè in seip-  
sis, posset ex creatúris sic cògnitis in se  
ipsis cognoscere seipsum, nàm creatúræ  
cògnitæ ducunt in cognitionem Dei: et  
sic creatúræ in hac hypòthesi, essent  
*primò et per se cògnitæ*; Deus autèm  
*secundariò et per creatúras* à seipsò  
cògnitas; quod esse quidèm impossibi-  
le, osténdimus hòc D. Thom. discursù,  
1.<sup>o</sup> *contr. Gent. c. 48*: «Operatio intel-  
«lectuális spèciem, et nobilitàtem ha-  
«bet secundum id, quod est per se, est  
«primò intellectum, cùm hoc sit ejùs  
«objectum. Si igitur Deus aliud à se  
«intelligeret quasi per se, et primò in-  
«tellectum, ejùs operatio intellectuális  
«spèciem, et nobilitàtem haberet secun-  
«dum id, quod est aliud ab ipsò. Hoc  
«autèm est impossibile, cùm sua ope-  
«ratio (*adeòque intelligere*) sit ejùs es-  
«séntia.» Vid. Schólion, *num. 294*.  
«Sic igitur impossibile est, quòd intel-  
«lectum à Deò primò et per se, sit aliud  
«ab ipsò.» Et idipsum docet Dionysius,  
*c. 7, de Divin. Nomin.* dicens: «Deus  
«res cognoscens, non sciéntiâ rerum,  
«sed sciéntiâ sui ipsiùs ipsas novit.»

### § III.

*De divisióne sciéntiæ Dei, juxtà nos-  
trum modum concipiendi.*

300. Tametsi sciéntia Dei ex parte  
ipsiùs sit única, simplex, et illimitata,

omnia único actû perfectissimè compre-  
héndens; cùm objecta tamèn, quæ com-  
prehéndit, diversa sint; ex parte objectò-  
rum, et secundum nostrum concipiendi  
modum, variè dividi potest. Primò in  
sciéntiam speculativam, et prácticam.  
Nàm sciéntia speculativa est, quæ non  
efficit, sed tantum contemplatur aliquid;  
Deus autèm seipsum contemplatur, et  
non efficit; similiter res possibiles, quæ  
nunquam futuræ sunt, Deus quidèm in-  
tuetur, sed nec efficit, nec efficiet: in  
Deò igitur est sciéntia speculativa. Sciën-  
tia prácticæ est ea, quæ non solum suum  
objectum contemplatur; sed etiàm ali-  
quid operatur circa ipsum. Deus autèm  
res creat, ac conservat, easque in finem  
dirigit etc.: et quidèm mediâ sapiéntiâ,  
juxtà illud *psalm. 103, v. 25*: «Omnia  
«in sapiéntia fecisti:» in Deò igitur est  
sciéntia prácticæ; sub quâ cadunt etiàm  
mala, quæ licet non sint ab ipsò opera-  
bilia, tamèn ea vel permittit, vel impe-  
dit, vel corrigit, vel ordinat, sicut ægri-  
tùdines, quàmvis non causentur à mó-  
dicò, cadunt tamèn sub ejùs sciéntiâ  
practicâ, in quantum per hanc suam  
sciéntiam prácticam, eisdem remédium  
præstat.

301. Dividitur secundò Dei sciéntia  
in necessariam, et liberam. Necessaria  
est, quæ præsupponitur cuilibet Dei de-  
crétò; et versatur circa ea, quæ aliter  
se habere nequeunt, ut sunt quidditates,  
seu esséntiæ rerum. Libera est, quæ  
concipitur ut postèrior Dei decrétò; et  
versatur circa objecta, à liberâ Dei vo-  
luntate pendéntia, ut sunt rerum crea-  
tûrum existéntiæ.

302. Dividitur tertio: in sciéntiam  
simplicis intelligéntiæ, et visiònis. Sciën-  
tia simplicis intelligéntiæ in Deò appel-  
latur illa, quæ circa ea, quæ nec sunt,  
nec fuérunt, nec erunt, versatur: Sciën-  
tia autèm visiònis in Deò appellatur illa,

quâ intuétur ea , quæ aliquândo sunt, vel fuérunt, vel erunt. Ea quæ vidéntur apud nos habent esse distinctum extrâ vidéntem ; indè est quòd ea, quæ aliquândo habent, vel habuérunt, seu habitúra sunt esse extrâ Deum , dicúntur cádere sub sciéntiâ visiônis ; cætera autém, quæ núnquàm sunt habitúra esse extrâ Deum, dicúntur simplicitér intelligi, seu cádere sub cognitióne simplicis intelligentiæ. Vid. D. Thom., 1 p. q. 14, art. 9 , et q. 3, de verit. art. 3 ad 8, et 1 contr. Gent. c. 60 et 69.

303. Sciéntia visiônis subdividitur in sciéntiam approbatiônis, et improbatiônis. Sciéntia approbatiônis est, quæ versátur circâ bona, et supponit decretum approbativum divínæ voluntátis circâ illa. Sciéntia verò improbatiônis est, quæ versátur circâ peccáta, et supponit decretum divínæ voluntátis, non approbativum, sèd dumtáxat permissivum. Id est máximè prænotándum, ut conciliéntur Scriptúræ, in quibus aliquândo légitur, Deum scire, et nescire mala ; nescit enim sciéntiâ approbatiônis ; scit autém sciéntiâ improbatiônis.

## § IV.

*An, et quómódò Deus cognóscat mala, et non éntia.*

### I. CONCLUSIO.

*Deus cognóscit mala, cognoscéndò bonu, quibus mala possunt accidere.*

304. Prob. 1, pars Conclusiônis, Légitur Proverb., c. 15, v. 11 : «In-  
«férnus, et perditio coràm Deò.» Psalm. 50, v. 5 : «Malum coràm te feci.» Psalm. 68, v. 7 : «Delicta mea à te non  
«sunt abscondita.» Job. c. 11, v. 11.

«Ipse novit hóminum vanitatem, et vi-  
«dens iniquitatem, nonnè considerat ?» Luc. c. 15, v. 21 : «Peccavi in Cælum  
«et coràm te.» Psalm. 13, v. 3 : «Dó-  
«minus de Cælò prospéxit supér filios  
«hóminum : ut videat, si est intelligens,  
«aut requirens Deum. Omnes declina-  
«vérunt, simul inútiles facti sunt : non  
«est qui faciat bonum.» Tandém, ut de  
«cæteris taceámus, história Adámi, et  
«Hevæ, abscondéntium se à facie Dómini  
«póst peccátum, osténdit Deum cognós-  
«cere mala. Vid. Genes. c. 3.

305. Probátur 2.<sup>o</sup> ratióne theológi-  
câ, ex D. Thoma, 1 p. q. 14, art. 10, dessumptâ. Quicúmque perfectè cognoscit áliquid, opórtet, quòd cognóscat ómnia, quæ possunt illi accidere. Constat autém Deum, *cujus sapiéntiæ non est númerus*, perfectè ómnia cognóscere. Ergo etc. Néminem autém præterit esse quædam bona quibus accidere potest malum per quod, vel deterioréntur, vel corrumpántur. Deus ergo non perfectè cognósceret tália bona, nisi étiam cognósceret hæc mala, quæ eis possunt accidere : Ergo Deus cognóscit mala.

306. Ex hac probatióne spontè suâ fluit probatio 2.<sup>æ</sup> partis Conclusiônis. Unumquódque est cognoscibile secúndum suum esse ; malum autém secúndum suum esse, est privatio boni : privatiônes verò non sunt cognoscibiles nisi médiis bonis, quorum sunt privatiônes ; sicút ténebræ non cognoscúntur, nisi cognoscéndò lucem, quam privant ; cæcitas non dignóscitur, nisi per visum, cuius est privatio ; ægritúdo non cognóscitur, nisi per sanitatem, quam aufert etc. Sic ergo concludimus cum D. Thomâ, quòd Deus cognóscit mala, per hoc ipsum quòd cognóscit bona ; undè étiam dicit Dionysius, c. 7, de Divin. Nomin. : «Quòd Deus.... non aliúndè  
«videt ténebras, quàm à lúmine.»

## II. CONCLUSIO.

*Deus cognoscit omnia non éntia.*

307. Prob. Non éntium nómine hic intelligóntur ea, quæ actû non sunt, sêd possunt esse. Hæc autém omnia Deus cognóscit; légitur enim, *Eccles. c. 23, v. 29*: «Dóminò Deò ántequàm crearentur, omnia sunt ágnita.» *Hierem. c. 1, v. 5*: «Priusquàm te formárem in úterò, novi te.» *Roman. c. 4, v. 17*: «Vocat (Deus) ea quæ non sunt, tám-quàm ea, quæ sunt.» Ergo, ex Scriptûris constat, Deum non éntia cognóscere.

308. Prob. 2.<sup>o</sup> ratióne theológiçá. Quæ actû non sunt, sêd possunt esse, vel sunt in poténtiâ creatûræ vel in poténtiâ Dei: Atqui, Deus cognóscit tûm ea, quæ sunt in poténtiâ creatûræ, tûm étiàm ea, quæ sunt in poténtiâ ipsíus Dei; Deus enim se, et omnem creatûram comprehéndit: Ergo, Deus cognóscit ea, quæ actû non sunt, sêd esse quéunt: hæc autém non éntia nuncupántur: Ergo, Deus cognóscit omnia non éntia.

309. Quibûsdam facéssit negótium, Deum non éntia cognóscere, tûm quia, non éntia non sunt cognoscibilia, eò quia verum est objéctum cognitiónis, et verum tantûm convértitur cum ente, ut docent metaphysici; tûm quia, intèr cognóscens, et cónnitum debet esse aliqua similitúdo, quæ nullatenûs intèr Deum, et non ens, esse potest. Sêd im-méritò hæc objiciunt. Nam ea, quæ non sunt actû, sêd possunt esse, licèt *verè* non sint actû, *verè* tamèn sunt in poténtiâ essendi in actû; et sic verum est, ea esse in poténtiâ; et hoc modò sciúntur à Deò. Vid. D. Thom., 1 p. q. 14, *art. 9, ad 1.<sup>m</sup>* Similitèr, quamvis ea,

quæ non sunt, secúndum se non sint Deò similia; tamèn poténtia, per quam produci quéunt, cum sit quoddam ens, habet similitúdinem cum Deò; adeóque cum Deus, ut dictum est, cognóscat éa, quæ non sunt, cognóscéndò poténtiam per quam fieri possunt; liquet, quòd cum Deus cognóscat ea, quæ non sunt, non deest illa similitúdo, quæ intercédere debet intèr cognóscéntem, et cónnitum.

## § V.

*An Deus certissimè cognóscat futúra, et quomodò ea cognóscat.*

310. Óperæ prétium est animadvértèrè, futúrum áliud esse necessárium, áliud verò contingens. Necessárium est, quod non est naturálitèr impeditibile, ut crástinus ortus Solis. Contingens potest sumi et latè, et strictè; contingens latè sumptum, est quod est naturálitèr impeditibile ut sit, quemadmodum vita futúra longæva ex temperaméntò robustò; potest enim hæc longævitas per manum sicárii impediti: contingens autém strictè sumptum est, quod ex naturá suâ, nec petit esse, nec non esse, sêd est indifferens ad utrúlibet; sic omnes actus, qui à liberò pendent arbitriò, sunt strictè contingentes. Évenit quandóque, quòd, ut aliqua futúra sint, nulla intercédât conditio, sic judicium universále est futúrum; et hoc est futúrum absolutum, útpotè à nullâ pendens conditióne. Conditionátum futúrum est, quòd ut ponátur, ab áliquâ pendet conditióne: hic tamèn sédulò adverténdum, quòd quandóque hæc conditio est determináta ut ponátur, sic convérsio Petri, quandò erat futúra, pendébat à conditióne, nempè si Christus eum respiceret, hæc tamèn conditio erat in Dei decretò deter-



mináta, ut ponerétur : quæ áutem sunt hóc modò conditionáta, non désinunt esse futúra absolúta, cùm decretum sit, quòd conditio absolútè ponátur. Hinc patet, futúrum conditionátum propriè dictum esse, cum futúrum pendet à conditione, quæ non est decreta, ut ponátur; sic conversio Tyriórum, et Sidoniórum fuit futúra propriè conditionáta, útpotè pendens à conditione, quæ non erat decreta ut ponerétur, nempe si eis prædicátum fuisset Evangélium, quod revérà ipsis non fuit prædicátum. De his futúris conditionátis sermo erit in sequéti Conclusiône; impræsentíarum áutem de áliis tantùm futúris loquimur.

311. Quámvis ex dictis parágraphò II, osténsus máneat, Deum ómnia ália à se, nullò excéptò, certissimè cognóscere; quia tamen de futúris, quæ à nostrò pendent arbitriò, est speciális difficúltas ratióne libertátis salvándæ, ideò de his hanc speciálem institúimus quæstiónem.

« Cicero, *lib. 2.<sup>o</sup> de Divinat.*, cùm non posset conciliáre præsciéntiam futurórum in Deò cum nostrá libertáte, ut hanc serváret, illam negávit. Unde Augustínus super hunc Cicerónis errórem, de ipsò dixit: «quòd ut hómines rédderet liberos, fecit sacrilegos.» Ex eódem principiò, quòd Cicero, Stóici, et post ipsos Hussítæ apud Conc. Constant., Sess. 15, contráriam deduxére sequélam; ut enim salvárent in Deò futurórum præsciéntiam, liberum arbitrium negavérunt. Márcion quoque negávit in Deò præsciéntiam futurórum, ex eò quòd passus est, Adam peccásse, quod si scivisset, ut ipse effutiébat, non debuisset eum creáre. Sociniáni tenent, Deum cognóscere quidem futúra libera, sed tantùm conjecturáliter, arbitrántes ea non habére veritátem objectívam, adeóque non esse in genere scibílium. Contra hos omnes sit

TOM. II.

## CONCLUSIO.

*Deus infallibiliter, adeoque certissimè, cognoscit ómnia futúra necessaria, absolúta, contingéntia, et libera, illæså libertáte.*

312. Prob. Conclusio auctoritatè Scriptúræ. *Psalm. 138, v. 4*, légitur: «Ecce Dómine, tu cognovísti ómnia novíssima, et antiqua.» Ex quibus sic argüimus: novíssima sunt futúra; et antiqua, quámvis jam sint prætéríta, cùm tamen non semper fuissent, priúsqvam essent, erant futúra: Ergo, cum ex Scripturá Deus cognóscat ómnia novíssima, et antiqua, constat, ipsum non latére áliquod futúrum, sive sit necessarium, sive absolútum, sive contingens, sive liberum; si enim ipsum vel unum ex his latéret, non cognósceret ómnia, quod est contrà Scripturam.

Quia tamen de futúris liberis, speciális óritur difficúltas, hos Scripturæ téxtus pro nostrá, in hac parte, adstruéndá conclusiône, subjicimus. *Isaïæ c. 48, v. 8*, légitur: «Scio enim quia «prævaricans prævaricaberis, et transgressórem ex útero vocávi te:» *Joán-nis, c. 6, v. 65*: «Sciébat enim ab infantiò Jesus, qui essent non credéntes, et «quis traditúrus esset eum:» *Psalm. 138, vv. 2 et 3*: «Intellixísti cogitationes meas de longè... et omnes vias «meas prævidísti:» *Daniélis, c. 13, v. 42*: «Deus ætérne, qui absconditórum es cónitor, qui nosti ómnia ántequam fiant:» et álibi, ut cùm Deum futúra libera prædixísse in Scripturá reperimus, véluti Judæórum infidelitátem, Petri negatiónem, Géntium conversiónem etc. quæ eò prorsús modò evenérunt, quòd fuérunt à Deò prænuntiáta; ergo, præcógnota. Unde méritò ajébat



Tertullianus, *lib. 2 contr. Marcion.*, c. 5: «Præscientia Dei tantos habet testes, quantos fecit Prophetas.»

313. Ex his suâ sponte fluit altera Conclusiônis pars, nempe, quòd Deus infallibiliter ômnia futûra præcognôscit: ni enim ita esset, Prophetiæ posset subesse falsum, id quod est impossibile, ut videre licet ap. D. Thom., 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quæst.* 171, *art.* 6: rursus, sciëntia Dei esset imperfêcta, si non infallibiliter, sed dumtaxat conjecturaliter, futûra præcognôsceret, et pateretur *vicissitudinis obumbrationem*, quod est contrà id, quod ait Iacobus Apóstolus, *epist. catol.*, c. 1, v. 17.

314. Tandem, Deus præcognôscit futûra libera, illasâ libertate: alias ejus præcognitio liberum extingueret arbitrium. Hoc autem esse extinctum, damnatum est ab Ecclesiâ, contra Wicleffistas, Lutheranos, Calvinistas, Bajum, et Jansenium.

Rursus: si Dei præcognitio liberum extingueret arbitrium, frustra Ipse imponeret præcepta tum affirmativa, tum negativa, promittendò præmium ea servantibus, et comminandò supplicia ea transgredientibus: (sed de his fusiôri calamo in solutiône objectiônium.) Ergo, Deus infallibiliter cognôscit ômnia futûra, necessaria, absolûta, contingëntia, et libera, illasâ libertate. *Vid. inf. num.* 318 et 319.

315. Id idem ratiône probatur. Quidquid Deus producit in tẽpore, illud infallibiliter cognôscit; alias Deus ágeret cæcò, et ignarò modò nesciens quid ágeret, quod quidem de Deò infinitè sapiente nefas est vel suspicari: Ergo, cognoscebat etiã illud infallibiliter, antequam fieret, quândò dumtaxat erat futûrum; divîna enim cognitio est, invariabilis, nec potest aliquid cognoscere de novò, quod non cognoverit semper:

Ergo, cum Deus sit causa ômnium, quæ fiunt in tẽpore, «ômnia *siquidem* per ipsum facta sunt, et sinè ipsò factum est nihil,» ut lègimus *Joan. cap.* 1, ne cogâmur admittere in Deò ignorãtiam alicujûs rei priûsqvam res fieret, firmiter dicendum est, eum habuisse semper, adeoque ab æternò futûròrum cujusvis gêneris cognitiônem.

316. Prob. 2.<sup>o</sup> ratiônibus D. Thomæ, 1 p. q. 14, *art.* 13, Deus scit ômnia, non solum quæ actu sunt, sed etiã quæ sunt in potëntiâ suâ, vel creatûræ, cum nedum creatûras, sed et seipsum comprehendat, *vid. num.* 292. Atqui, ex his, quæ vel in potëntiâ suâ, vel in potëntiâ creatûræ continentur, quædam sunt futûra nobis contingëntia, et libera: Ergo, Deus ômnia futûra, etiã contingëntia ac libera cognôscit, et quidẽ ab æternò, cum ejûs cognitio augmentum nèqueat subire, quemadmodum nec decrementum, apud *Deum enim non est transmutatiô*, ut lègitur *epist. Jacob. cap.* 1, v. 17, et latè fusè probat D. Thomas, 1 p. q. 14, *art.* 15.

317. Iterum ex D. Thom., *ib. art.* 13. Cognitio Dei mensurâtur æternitate, sicut et suum esse, intelligere, enim Dei est esse suum, *vid. num.* 294. Atqui, æternitas ambit omne tempus, adeoque tempus futûrum: Ergo, Deus ab æternò cognôvit ômnia, quæ futûra erant pro aliquò tẽpore; et ita ea cognôvit ab æternò, ut ômnia ea, non succesivè, sed simul cognosceret, cum æternitas nullam admittat successiônem, sed sit tota simul, *vid. num.* 194; adeoque ômnia, quæ in tẽpore evēniunt, sunt Deò præsëntia ab æternò, *ejûsque intuitus* (verba sunt D. Thomæ) ab æternò fertur super ômnia, ut sunt in suâ præsentialitate, id est, ut sunt Dei æternitati præsëntia: unde respectu sciëntiæ, vel cognitiônis divînæ nihil est futûrum;

quaproppter cum Deus dicitur cognoscere futura, si vim faciamus in verbo, ejus cognitio non praescientia, sed scientia est nuncupanda. Et hoc sensu intelligendi sunt illi SS. PP. qui scientiam tantum, et non praescientiam in Deo docent admittendam. Hoc sensu scripsit August., *lib. 2, quest. ad Simplician. quest. 2*, dicens: «Quid est enim praescientia, nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo, qui omnia supergréditur tempora? Si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futura, sed praesentes; ac per hoc, non jam praescientia, sed tantum scientia dici potest.»

318. Ex his sponte fluit, 1.º, quod Deus videns futura contingéntia, et libera, videt ea certissimè, et infallibiliter, quia videt ea ut praeséntia: cognitio enim, seu visio rei praeséntis, est certissima, et infallibilis: sicut dum verè video parietem, arborem, domum etc. certissima, et infallibilis est hæc visio: 2.º, Quod Deus certissimè videns futura contingéntia, et libera; hæc visio nihil officit contingéntiæ, et libertati, quemadmodum, cum video Petrum sedere, hæc mea cognitio utpotè rei praeséntis, est certa et infallibilis, quin tamen ex hac meâ cognitione, certâ, et infallibili, imponatur Petrò aliqua necessitas sedendi, sed ipse sedet liberè, et quia vult. Hæc radiceus explanavit D.Thom., *1 p. q. 14, art. 13*, dicens: «Considerandum est, quod contingens aliquod dupliciter potest considerari. Uno modo in seipsò, secundum quod jam in actu est; et sic non consideratur ut futurum, sed ut praesens; neque ad utrumlibet contingens, sed ut determinatum ad unum; et propter hoc sic infallibiliter subdi potest certæ cognitioni, utpotè sensui visus, sicut cum video, Sócratem sedere. Alio modo po-

test considerari contingens, ut est in suâ causâ; et sic consideratur ut futurum, et ut contingens nondum determinatum ad unum, quia causa contingens se habet ad opposita, et sic contingens non subditur per certitudinem alicui cognitioni. Unde quicumque cognoscit effectum contingentem in causa suâ tantum, non habet de eò nisi conjecturalem cognitionem. Deus autem cognoscit omnia contingéntia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout unumquodque eorum est actu in seipsò. Et licet contingéntia fiant in actu successivè, non tamen Deus successivè cognoscit contingéntia prout sunt in suò esse.... sed simul: quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse: æternitas autem, tota simul existens ambit tetum tempus. Unde omnia, quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æternò praeséntia.... Unde manifestum est, quod contingéntia infallibiliter à Deo cognoscuntur, in quantum subduntur divinò conspectui secundum suam praesentialitatem, et tamen sunt futura contingéntia, suis causis proximis comparata.» Hactenus D.Thom.

319. Ex his solvitur decantatum argumentum, quod tãdiù defatigavit antiquos, eosque in oppositos traxit errores, vel denegando Deo scientiam futurorum contingéntium, vel astruendo, Deum per hanc suam scientiam imponere necessitatem futuris contingéntibus, adeò ut amplius jam non sit aliquod futurum contingens, sed omnia sipt necessaria. Ex eorum ore hocce argumentum sub hac formâ proponimus. Omne scitum à Deo, necesse est esse, nam si posset non esse, scientia Dei fallibilis esset: Atqui, nullum contingens futurum, necesse est esse, quia contingens potest esse, et non esse; Ergo, vel Deus non scit futura

contingéntia, vel per suam sciéntiam futuris contingéntibus necessitátem impónit.

Profectò ex doctrinà D. Thomæ præjactà patet, nullum ex his sequi inconveniēns. Nam, ut ex S. Doctóre diximus, futurum contingens potest considerári, prout est in suis causis, et prout est in seipsò, dum jam actù est. Cùm considerátur in seipsò, prout jam actu est, non est futurum, nec contingens; non futurum, quia jam actu est; non contingens, quia jam est determinátum ad unum, nempe ad esse; contingens autem est, quod potest esse, vel non esse. Quod ergo considerátum in suis causis est futurum contingens, si considerátur prout actu jam est, cum désinat esse futurum, et contingens, fit quodámodo necessárium, unde Aristóteles in primò *Perih.* cap. 6, méritò dixit: «Omne «quod est, dum est, necesse est esse,» patet enim quòd si posset non esse, dum est, posset simul esse, et non esse, quod manifestam invólvit contradicţiónem. Deus autem, ut diximus, futura contingéntia cognóscit, prout ea in se actu sunt, intuétur enim ea in suà æternitatē, quæ ambit ut præsens, omne tempus étiam futurum. Cùm ergo contingéntia futura consideráta prout actu sunt, quándam, ut diximus, induant necessitátem, hinc est, quòd Deus ea certissimè, et infallibiliter cognóscit, quemádmódum nos certissimè, et infallibiliter vidémus Petrum sedere, dum eum intuemur actù sedéntem: et quemádmódum nos hæc nostrà certà, ac infallibili cognitióne non impónimus Petrò necessitátem sedéndi, ita nec Deus suà certissimà, ac infallibili cognitióne futurórum contingéntium ullam eis impónit necessitátem, nec eórum aufert contingéntiam.

Hæc radicántur in hac profúndà D. Thomæ doctrinà, 1 p. q. 14, art.

13 ad 2.<sup>m</sup> «Quándò in antecedente pónitur áliquid pértinens ad actum ánimæ, cónsequens est accipiéndum, non «secúndum esse quod in se est, sed secúndum quod est in ánimà. Áliud enim «est esse rei in seipsà, et esse rei in ánimà; ut puta, si dicam: si ánima intelligit áliquid, illud est immateriále: intelligéndum est, quòd illud est immateriále, secúndum quod est in intelléctu, non secúndum quod est in seipsò. «Et similiter, si dicam: Si Deus scivit áliquid, illud erit: cónsequens intelligéndum est, prout subest divínæ sciéntiæ, scilicet, prout est in suà præsentia. Et sic cónsequens est, sicut «et antecédens.» Circa última D. Thomæ verba adverténdum tamen, quòd non inténdit S. Doctor in prædictis, antecédens, et cónsequens esse eódem modò necessariá: sed antecédens, scilicet, sciéntia Dei, est necessarium absolútè: scítum verò est necessarium respectivè tantùm; non enim est necessarium prout actu est in se, sic enim potest non esse; sed tantùm est necessarium ut scítum à Deò: sicut sessio Petri in se consideráta, non est absolútè necessariá; Petrus enim non sedet necessariò; spectáta verò respectivè, seu ut subest meæ visiòni, est necessariá: si enim video Petrum sedere, necessarium est ipsum sedere, licet non sédeat necessariò. Vid. D. Thom. *quest. 2, de Veritat. art. 12 ad 2.*

320. Pro corónide áddimus, quòd quándò causa próxima est contingens, effectus ab eà productus est contingens, quantumvis causa suprèma sit necessariá: sic germinatio plantæ est contingens, quia cāusa próxima, puta irrigatio, est contingens, licet motus Solis, qui est cāusa supèrior, sit necessarius. Ex quibus infèrimus cum D. Thomá, 1 p. q. 14, art. 13 ad 1.<sup>m</sup> «Scíta à Deò «sunt contingéntia propter cāusas pró-



«ximas, licet scientia Dei, quæ est causa prima, sit necessaria.» Vid. D. Thom. *quest. 2, de Verit. art. 14, in corp. et ad 5.*

## § VI.

*An Deus certò cognoscat futura conditionata.*

321. Futurum propriè conditionatum est, quod reipsa non erit, esset tamen si poneretur illa conditio, ratione cujus dicitur futurum conditionatum; quæ tamen conditio non apponetur. Hæc tamen conditio est duplicis generis: alia quæ connexionem quamdam, sive moralem, sive physicam, habet cum futuro conditionali, ut conversio Tyrionum, si ipsis prædicatum fuisset Evangelium; salus Judæ, vel cuiuslibet reprobi, si poenitentiam ageret: alia est conditio, quæ nullam habet connexionem cum futuro, ut illud Elisæi ad Regem Joas, 4.<sup>o</sup> *Reg. c. 13.* «Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies (*terram*), percussisses Syriam usque ad consumptionem.» Futurum conditionatum sub prima harum conditionum, solet dici *pertinens*: sub secundâ verò *disparatum* solet nuncupari.

322. Insuper advertendum ducimus, quod quædam futura conditionata, habent necessariam connexionem cum conditione, ut cum dicimus: si homo peccat lethâliter, amittet gratiam; si ignis applicatur stûpæ, hæc comburentur. Quandoque autem futura conditionata, habent tantum connexionem contingentem cum conditione, ut cum dicitur: Si Evangelium fuisset prædicatum Tyriis, et Sidoniis, poenitentiam egissent: hæc enim egissent liberè, adeoque contingenter.

De futuris conditionatis, quæ habent

necessariam connexionem cum conditione, nullum est dubium, ea Deum certò cognoscere, cum nos et ipsa certò cognoscamus: certò enim cognoscimus, combustibile comburendum, si ei applicetur ignis; hominem amissurum gratiam, si peccet lethâliter etc. Sola ergo difficultas restat circa futura conditionata contingentia, seu quæ tantum habent contingentem connexionem cum conditione.

Temporibus D. Augustini, hæc quaestio jam fuit inter Semipelagianos, et Catholicos agitata; quæ sæculis posterioribus revixit inter Catholicos tantum, contendentibus aliis, Deum tantum conjecturaliter hæc futura contingentia cognoscere; aliis verò propugnantibus, cognitionem certam horum futurorum Deo esse adscribendam. Ecclesia super hac quaestione, suum nondum protulit iudicium. Nos illam sententiam, quam certam æstimamus, amplectimur. Sit ergo

## CONCLUSIO.

*Deus certò cognoscit futura propriè conditionata contingentia, seu quæ tantum habent connexionem contingentem cum conditione, quæ non apponetur.*

323. Prob. conclusio. Futurum propriè conditionatum contingens, propriè loquendò, est, quod non habet necessariam, sed tantum contingentem connexionem cum conditione, et quod non eveniet, quia non apponetur ea conditio, *vid. num. 321.* Atqui, Deus certò cognoscit hujusmodi futura: Ergo, etc.

Prob. min. 1.<sup>o</sup> *Reg. c. 23, v. 11,* legitur; David interrogasse Dominum, an Saül descenderet in Cælam; et Dominum respondisse: «Descendet:» *ibid.*



v. 12: «Dixitque David: si tradent me «viri Cēilæ, et viros qui sunt mecum, «in manus Saül? Et dixit Dóminus: «Tradent.» Ex contéxtu Scripturæ, ibi-  
dém, patet, Davidem interrogasse Dó-  
minum, an Saül descēderet in Cēilam,  
et an viri Cēilæ ipsum in manus ejus  
tráderent, si ipse Cēilæ remaneret. En  
ergo futúrum conditionátum contingens;  
contingens, quia tantum habebat conne-  
xióne contingéntem cum mansiōne  
Davidis, Cēilæ. Quámvis enim David in  
ea remaneret, non erat necessárium,  
quòd Saül in Cēilam descēderet et,  
quòd viri Cēilæ Davidem Saüli tráde-  
rent; sed id erat tantum contingens,  
cum Saül posset non descēdere; et viri  
Cēilæ non trádere Davidem: conditio-  
nátum áutem, quia non événit quòd Saül  
descēderet in Cēilam, neque viri Cēilæ  
tráderent Davidem, et hoc idéò, quia  
non est appósita conditio mansiōis Da-  
vidis, Cēilæ. Dóminus áutem interrogá-  
tus à Davide respóndit non hæsitándò;  
sed asseverántèr, et certò: Saül *descén-  
det*, et viri Cēilæ *te tradent*. Deus áu-  
tem prænuntiándò certò hujúsmodi évén-  
tus, sât supérquè osténdit, se non con-  
jecturálitèr, sed certò et infallibilítèr  
hujúsmodi événtus præcognovisse: Er-  
go, Deus certò cognóscit futúra propriè  
conditionáta contingéntia, seu quæ tan-  
tum habent connexiōnem contingéntem  
cum appósitá conditiōe, et quæ non  
eveniunt, quia non pónitur conditio.

324. Prob. 2.<sup>o</sup> 3 Reg. c. 11, v. 2,  
légitur; Dóminum dixisse filiis Israël:  
«Non ingrediémini ad eas (*alienígenas*),  
«neque de illis ingrediéntur ad vestras:  
«certissimè enim avértent corda vestra,  
«ut sequámini Deos eárum.» En iterum  
futúrum propriè conditionátum contin-  
gens; contingens, útpotè non habens  
connexiōnem necessáriam, sed tantum  
contingéntem, cum événtu ab eo præ-

nuntiátò; nempè, quòd si filii Israël  
ingrederéntur ad filias alienígenas, hæ  
eò usque eórum corda pervérterent, ut  
veri Dei cultu relictò, ipsi in idololátriam  
rúerent, falsos eórum Deos sequéndò;  
filii enim Israël etsi ingrederéntur ad  
filias alienígenas, póterant, debébant  
enim, adeóque non erat ipsis impossi-  
bile, tantò facinori resistere; non áutem  
omnes filii Israël ingrèssi sunt ad alie-  
nígenas, adeóque conditio respéctu óm-  
nium non fuit pósita, sicque non fuit  
implétum in ómnibus futúrum prænun-  
tiátum, nempè, quòd eórum corda per-  
verteréntur, quaprópter respéctu horum  
fuit futúrum propriè conditionátum.  
Deus tamen non dixit Filiis Israël quòd  
*conjecturálitèr*, sed quòd *certissimè* Deos  
Géntium sequeréntur. Ergo, Deus cer-  
tissimè prænuntians hoc futúrum con-  
ditionátum contingens, certissimè et non  
conjecturálitèr illud præcognoscébat.

325. Prob. 3.<sup>o</sup> 4 Reg. c. 13, lé-  
gitur: Eliséum Prophétam Dómini di-  
xisse Joás filiò Ochoziæ: *Percute jácu-  
lò terram*: Joás percussisse terram tri-  
bus vicibus, et stetisse: inde irátum  
fuisse Prophétam Dómini, ipsique di-  
xisse: «si percussisses quinquies, aut  
«séxies, sive sépties, percussisses Sy-  
«riam usque ad consumptiōnem: nunc  
«áutem tribus vicibus percúties eam.»  
Hic adest futúrum propriè conditionátum  
contingens: contingens quidém, nam  
quòd si Joás percussisset terram, quin-  
quies, séxies, vel sépties, non habebat  
necessáriam, sed tantum contingéntem  
connexiōnem cum eò quòd percussisset  
Syriam usque ad consumptiōnem: quod  
non événit, cum non fuisset pósita con-  
ditio, quam dixit Prophéta; adeóque  
fuit futúrum propriè conditionátum. Et  
tamen Prophéta Eliséus, qui loquebátur  
à Deo inspirátus, non conjecturálitèr,  
sed certò prænuntiávit Joás hunc évén-

tum, (consumptionem Syriæ), si talis conditio (percutiendi terram quinquies etc.) fuisset posita: et quod Propheta non fuerit in hac parte hallucinatus, ex eo infertur quod ipsi prænuntiaverit, v. 19, «nunc autem tribus vicibus percuties eam, (Syriam);» et hæc prophetia fuit eventum impléta, ut constat ex v. 25: Ergo, Deus, qui revelavit Prophetæ hujusmodi futurum propriè conditionatum contingens, non conjecturalitèr, sed certò illud præcognoscebat.

326. Prob. 4.<sup>o</sup> Ex Sap. c. 4, v. 11, ubi de justo præmaturâ morte ex hac vitâ ademptò dicitur: «Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.» Ergo, Deus certò nôverat, justum illum fore in malum mutandum, et deceptioni obnoxium, si diutius vixisset; in quæ mala nolens Deus permittere justum illum incurrere, ipsum râpuit è vivis. Ut observanti patet, defectio futura illius justi, si diutius vixisset, erat futurum propriè conditionatum contingens. Item: Jerem. c. 38, v. 17 et 18, dicit Jeremias ad Sedeciam: «Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: si profectus exieris ad Principes Regis Babylónis, vivet anima tua, et civitas hæc non succendetur igni: et salvus eris tu, et domus tua. Si autem non exieris ad Principes Regis Babylónis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, et succendent eam igni: et tu non effugies de manu eorum.» Sedecias autem, cum non fuisset egressus ad Principes Regis Babylónis, captus fuit, ei que effossi sunt oculi, et vinctus compedibus, ut duceretur in Babylonem; ac domum quoque Regis, et domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, ut patet ex c. Jeremiæ 39, vv. 7 et 8: En rursus futurum propriè conditiona-

tum contingens. Nam juxta Prophetiam, si Sedecias egressus fuisset ad Principes Regis Babylónis, non fuisset captus, nec civitas succensa igni; contrarium autem eventurum, si non egrederetur. Quod autem Sedecias egrederetur ad Principes Regis Babylónis, erat contingens, poterat enim egredi, vel non egredi, et reverà non fuit positum, quia non egressus est: et ideo, quod salvus esset, fuit futurum propriè conditionatum, quod non evenit, quia non fuit posita conditio, à quâ pendebat, nempe quod ipse egrederetur ad Principes Babylónis, ad quos non est egressus. Ergo, Deus revelans Sedeciae, quid eventurum si egrederetur, præcognovit hujusmodi futurum propriè conditionatum contingens; et quidem certò, et non tantum conjecturalitèr: quemadmodum certò cognovit quid eventurum, si Sedecias non egrederetur ad Principes Babylónis, ut probavit eventus, qui fuit, qualem Deus prædixerat.

327. Idem prob. celebri dictò Christi, qui, Matth. c. 11, v. 21, et Luc. c. 10, v. 13, expròbrans Corozaimitis, et Bethsaiditis eorum obdurationem, inquit: «Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in ciliciò, et cinere poenitentiam egissent.» Hic, ut patet, Christus prædicit futurum propriè conditionatum, contingens; futurum, nempe, conversionem Tyriorum, et Sidoniorum; contingens, quia etsi ipsi fuisset prædicatum Evangelium, non erat necessarium, sed liberum quod poenitentiam egissent; tandem conditionatum, quia non evenit (nempe eorum conversio) eò quia non fuit posita conditio, scilicet, prædicatio Evangelii. Hoc autem futurum conditionatum contingens, Christus certò præcognovit, aliàs non

certò prænuntiasset: si enim certò prænuntiasset quod certò non nóverat, mentitus fuisset; quòd absit. Hinc D. August. *lib. de donò perseverant. c. 9*, relátus à D. Thomà, *3 part. quæst 1, art. 5 ad 2*, ait: «Numquid pòssumus «dicere, Tyrios et Sidónios talibus apud «se virtútibus factis credere noluisse, «aut creditúros non fuisse, si fierent; «cum ipse Deus attestétur eis, quòd ac- «túri essent magnæ humilitátis pœni- «téntiam, si in eis facta essent diviná- «rum illa signa virtútum?»

328. Prob. tandem ratióne theológi- cá. Ex dictis liquet, Deum non semel, sed sæpe revelásse futúra propriè con- ditionáta contingéntia: Ergo, negárinon potest quin Deus áliquam habúerit cognitió- nem de prædictis futúris: Atqui, admít- ti nequit, hanc suam cognitió- nem fuisse tantum conjecturálem, aut probá- bilem, hæc enim incérta est, et erróri obnoxia, proindeque Deum dédecens: Ergo, de ipsis certam cognitió- nem há- buit.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

329. Obj. 1.<sup>o</sup> Deus enúnciat evéntus futúros propriè conditionátos, contin- géntes, appósitis particulis, fortè, for- tassè, fórsitàn, ut, *Gen. c. 3, v. 22*, de Adam dixit Deus: «Ne fortè mittat ma- «num suam, et sumat étiam de lignò «vitæ,» *Matth. cap. 11, v. 23*, Chris- tus se probabilitèr tantum loqui testátur dicens: «Si in Sódomis factæ fuissent «virtútes, quæ factæ sunt in te, fortè «mansissent usque in hanc diem.» *Éxo- di, cap. 4, vv. 8 et 9*, Deus dans Móysi virgam illam prodigiórum operatricem ad conciliándam Pharaónis, et Ægyp- tiórum fidem, inquit: «si non credide- «rint tibi, neque audierint sermónem «signi prióris, credent verbo signi se-

«quéntis. Quòd si nec duobus quidem «his signis crediderint.... sume aquam «flúminis etc.» Ergo, Deus certò non cognóverat, an Ægyptií creditúri essent visò primò signò, aut secúndò, aut tér- tiò. Ex quibus ómnibus liquet, Deum non semper habère cognitió- nem certam, sed tantum conjecturálem futurórum conditionátórum contingéntium.

Respon. 1.<sup>o</sup> Hujúsmodi arguméntum, quod totum nititur in modò loquéndi Scriptúræ; nimis probáre, adeóque nihil probáre, juxta Lógicæ præscripta. Ni- mis probat, quia si vim fácimus in hoc modò loquéndi Scriptúræ, cogémur admíttere, Deum nec étiam certò scire ea, quæ apud nos actú fiunt; ut *e. c.* quòd nescivit certò Turrim, quam ædificábant filii Adam, cum, *Gen. cap. 11, v. 5*, dicátur: «Descéndit au- «tem Dóminus ut vidéret civitátem, et «turrim, quam ædificábant filii Adam:» páriter, quòd non scivit certò peccátum Sodómórum, *Gen. enim, cap. 18, v. 21*, légitur: «Descendam, et vidébo «utrum clamórem, qui venit ad me, «ópere compléverint; an non est ita, ut «sciam:» iterum, quòd nescivit, quot justí essent Sódomis, légitur enim, *ib. v. 26*, Deum dixisse: «Si invénero Só- «domis quinquaginta justos in médiò «civitátis, dimittam omni loco propter «eos.» Et tandem, quòd nescíret ália quamplúrima, quæ passim in Scriptúris sub dubitatióne à Deò pronuntiántur; quod quidem mínimè est dicéndum, «cum ómnia nuda sint, et apérta óculis «ejús;» ut légitur, *Hebræor. c. 4, v. 13*.

Respondémus 2.<sup>o</sup> directè ad argu- méntum. Particula *fortè*, aliæque simi- les prolátæ à Deò, numquàm significant dubitatió- nem Dei loquéntis, sed quan- dóque significant contingéntiam evén- tús, et arbitrii nostri libertátem. Ità



S. Hierónymus in *cap. 26* : Jeremiæ ad illa verba, «si forsitan áudiant, et convertántur, ait: verbum ambiguum forsitan majestáti Dómini non potest convenire; sed nostrò loquitur afféctú, ut liberum hóminis servétur arbitrium: ne ex præsciéntiá ejús, quasi necessitáte, vel fácere quid vel non fácere cogátur.»

Quandóque verò, verbum *forsitan* est Dei increpántis. Ità S. August. *Tract. 37, in Joan. n. 3*, ubi ad illa verba: «Si enim me scirétis, et Patrem meum forsitan scirétis, ait: Ille, qui ómnia scit, quandò dixit forsitan, non dubitat, sed increpat. Atténde enim, quomodò increpative dicátur ipsum forsitan, quod vidétur esse verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum est, quandò dicitur ab hómine, ideo dubitante, quià nesciente: cum verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil útiqùe láteat, illà dubitatione arguitur infidelitas, non opinátur divinitas.»

Rursus: particula *fortè* aliquándò est particula expressiva, et confirmativa, et idem valet, ac útiqùe; et sic sumi debet verbum *fortè* usurpátum à Christò Dóminò, cum, *Matt. c. 11, v. 23*, dixit: «Si in Sódomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usqùe in hanc diem.» Ità expónit S. Joánnes Chrysost. in dict. *cap. Matth. homil. 88*.

Tandem: ut generálem, et radicálem doctrinam huicce solvéndæ difficultati, óculis Tyrónum subjiciámus; respondémus cum D. Thom. 2.<sup>o</sup> 2.<sup>ae</sup> *quest. 171, art. 6 ad 2*. Quòd estò Deus de futúris, sivè conditionátis, sivè absolutis sempèr cognoscat, non solùm evéntum contingéntem, quem habent ex ordine causárum secundárum, sed etiám éxítum, quem de factò habitúra sunt ex

seípsis: tamèn sæpè ea revélat solùm secúndum esse, quod eis cómpetit, atténtò ordine causárum secundárum. Et secúndum hoc intelligitur verbum Isáæ *c. 38, v. 4*, dicéntis Ezechiae: «dispóne domui tuæ, quia morieris tu, et non vives;» id est, dispositio córporis tui ad mortem ordinátur: et quod dicitur, *Jonæ c. 3, v. 4*. «Adhuc quadraginta dies, et Nínive subvertétur,» id est, hoc mérita ejús éxigunt, ut subvertátur. Deus tamèn sciébat, quòd nequè Ezechias tunc témporis morerétur, nequè Nínive subverterétur. Manet ergò, quòd Deus sempèr certò cognóscit, an evénient nec ne, quaecúmque futúra, etsi quandóque ea revélet tantùm, adhibitó, *fortassè, forsitan*, vel similibus.

330. Obj. 2.<sup>o</sup> S. August., *lib. de Prædest. SS. c. 14*, explicans hæc verba: «Raptus est, ne malitia mutáret intelléctum ejús, dicit: hoc dictum est secúndum perícula hujús vitæ, non secúndum præsciéntiam Dei, qui hoc præscívit quod futúrum erat, NON QUOD FUTURUM NON ERAT.» Eòdem modò loquebátur S. Prosper in epist. ad Augustinum, dicens de semi-Pelagiánis: «futúra, quæ non sunt futúra (*quália sunt futúra conditionáta, non adimplénda*) confingunt; novóque apud illos absurditátis génere, ET NON AGENDA PRÆSCITA SUNT, ET PRÆSCITA NON ACTA SUNT.» Ergo, juxta laudátos Patres, Deus non præscit, seu cognóscit futúra conditionáta non adimplénda.

Resp. Laudáti SS. Patres negant absolutè Deum præscire futúra conditionáta, nego: in sensù semi-Pelagianórum, concédo. Volébant semi-Pelagiáni, Deum cognóscere quid párvuli immatúrà morte rapti, boni vel mali fecissent, si diu vixissent; et inde Deum movéri, ut his pótiùs, quàm illis grátiam baptisimi conférret. Id támquam absúrdum ré-



putant laudáti Patres, et dicunt, Deum non punire, aut præmiáre mérita, vel demérita, quæ nec sunt, nec úmquam erunt, quália sunt mérita, vel demérita præscíta in párvulis præmatúre moriéntibus, si diútiús vixissent. Intélligunt ergo citáti Patres, quòd præsciéntia ad puniéndum, vel præmiándum, debet esse futurórum absolutórum, id est, futurórum, quæ reapsè evénient. Sic ergo, laudáti PP. non inficiántur præsciéntiam Dei respéctú futurórum contingéntium; sed únice negant, Deum præmiáre, vel punire ob mérita, vel demérita prævisa, quæ núnquam evénient.

Cæterum, SS. Augustinum, et Prósperum non negásse absolutè Deum præscíre futúra contingéntia conditionáta constat ex his ipsórum verbis. Augustinus, *lib. de corrept. et grat.*, c. 8, inquit: «Respódeant, si possunt, cùr illos «Deus, cùm fidélitèr, et piè viverent, «non tunc de vitæ hujús periculis rá-

«puit, ne malitia mutáret intelléctum  
«eórum, et ne fictio decíperet ánimas  
«eórum. Utrum hoc in potestáte non há-  
«buit, an EORUM MALA FUTURA NESCIVIT?  
«Nempe nihil horum, nisi perversíssi-  
«mè, et insaníssimè dicitur.» S. Pros-  
per páritèr, *respons. 8 ad excérpta Ge-  
nuénsium*, inquit: «De Tyris verò et  
«Sidóniis, quid áliud póssumus dícere,  
«quàm non esse eis datum, ut crède-  
«rent; quos étiam creditúros fuisse, ip-  
«sa Véritas dicit, si tália, quália apud  
«non credéntes facta sunt, virtútum sig-  
«na vidissent etc.» Si ergo, eos sub  
conditióne signórum fuisse creditúros,  
Véritas dixit, et quod veríssimè dixit,  
agnóscit S. Prosper; diffitèri nequimus,  
ex mente étiam S. Prósperi, Deum præ-  
scivisse, et quidem certò, Tyrios, et Si-  
dónios tálibus visis signis creditúros,  
quæ tamen signa cùm apud ipsos facta  
non fúerint, séquitur Deum certò præ-  
scíre, secúndum Prósperum, futúra pro-  
priè contingéntia conditionáta.

## CAPUT XI.

### IN QUO MÉDIO DEUS COGNÓSCAT FUTÚRA.

Ex superióribus constat, *vid. num.*  
310, futúrum esse dúplicis géneris.  
Áliud absolutum, áliud verò conditioná-  
tum. Claritáti ergo studéntes sequéntes  
institúimus parágraphos.

#### § I.

*In quò médiò Deus cognóscat futúra  
absoluta.*

331. Recólere opórtet, nómine futúri  
absoluti intélligi illud, quod aliquándò  
reápsè evéniet, sive evéniat necessariò,

sive contingéntér, sive liberè. Hujásmodi genus futurórum, Deus áliter cognóscit, quàm illa, quæ sunt merè possibilia, id est, quæ quámvis possint esse, núnquam tamen erunt. Nam, ut ait D. Thom., 1 part. quæst. 14, art. 9: «Quædam licet non sint nunc in actû, tamén vel fuérunt, vel erunt; et ómnia ista dicitur Deus scire sciéntiá visionis. Quia cum intelligere Dei, quod est ejus esse, æternitáte mensurétur, quæ sinè successióne existens totum tempus comprehendit, præsens intuitus Dei, fertur in totum tempus, et in ómnia, quæ sunt in quocúmque tempore, sicut in subjéctâ sibi præsentiálitér. Quædam verò sunt, quæ sunt in poténtiâ Dei, vel creatúræ, quæ tamen nec sunt, nec erunt, neque fuérunt, (et hæc, ut palet, sunt merè possibilia), et respectû horum non dicitur (Deus) habere sciéntiam visionis, sed simplices intelligentiæ.» Ex his liquet, Deum vidére futura absolúta áliter, ac merè possibilia. Illa enim videt sciéntiá visionis; ista verò sciéntiá simplicis intelligentiæ. Hæ tamen cognitiónes visionis, et simplicis intelligentiæ non distinguuntur réálitér in Deo: intra attribúta enim Dei nulla datur réalis distinctio, ut osténdimus, num. 133, sed tota distinctio se tenet ex parte objécti. Nam ea dicuntur vidéri sciéntiá simplicis intelligentiæ, quæ nec habent, nec úmquam habitúra sunt esse extra Deum; illa verò dicuntur vidéri sciéntiá visionis, quæ habent, vel aliquándó habitúra sunt esse extra Deum: quia, ut ait D. Thom., quæst. 3 de Verit., art. 3 ad 8: «Visio addit supra simplicem cognitióem ali-quid extra genus notítiæ (simplicis), quòd est existéntia:» nam, ut idem S. Doctor., quæst. 2 de Verit., art. 9 ad 2, ait: «dicitur sciéntiá visionis in Deo, ad similitúdinem visûs corpórei,

«qui res extra se pòsitas intúetur.»

332. Hæc sciéntia visionis, in sciéntiam approbatiónis, et improbatiónis dividitur. Sciéntia approbatiónis dicitur illa, quâ, juxta nostrum modum concipiéndi, Deus cognóscit ea, quæ útpotè bona, Divinò beneplácitò sunt consentanea. Sic sciéntiá visionis vidit Deus cuncta, quæ fécerat; illaque vidit sciéntiá visionis approbatiívâ, quia erant valdè bona. Sciéntia improbatiónis nuncupátur illa, quâ Deus videt ea, quæ non approbat, sed tantum permittit fieri, ut sunt mala culpæ. Sic Genes., c. 6, v. 5, légitur, vidisse Deum, quòd multa malitia hóminum esset in terrâ, quam itâ improbábat, ut penitúerit eum quod hóminem fecisset in terrâ. Quæ Deus scit hæc sciéntiá improbatiónis; aliquándó dicitur nescire, prout Matth., c. 23, légitur dixisse Virgínibus fatuis: nescio vos: significans, non quòd ipsum latérent Virgines illæ; sed quòd pravam earum índolem non approbábat. Diximus cum D. Thom. Deum cognóscere sciéntiá visionis ea, quæ aliquándó fuérunt, vel sunt, vel erunt extra seipsum: sciéntiá autem simplicis intelligentiæ ea, quæ núnquam fuérunt, vel sunt, vel erunt. Hæc sunt dúplicitis géneris: quædam, quæ sunt merè possibilia; quædam verò quæ dicuntur futura conditionáta, et ita quidem, quòd núnquam fuérint, vel sint, vel futura sint, quia eórum conditio núnquam apponétur. His præmissis sit

## CONCLUSIO.

*Deus cognóscit futúra absolúta, étiam libera, in suò decretò ab intrinsecò effícaci; eórum futuritiónem, seu existéntiam, pro datò témpore determinánte.*

333. Dissimuláre nolumus, inclitos S. J. Scriptóres, aliósque páucos, ut plúrimum huic sententiæ Thomisticæ non acquiescere. Verùm cum urgéntur assignáre médiū, in quò Deus hujúsmodi futúra absolúta cognóscat: ipsi non in unâ coeunt sententiá, sed in diversas dispertiúntur opiniónes. Molina assignat causárum secundárum supercomprehénsiónem: Suárez, decretum futúrum: Theóphilus Raynáudus, causam secundam sibi relictam: quidam inter recentióres assignant veritátem formálem propositionum; álíi objectivam: quidam tandem, ut Honorátus Tournely, assignat esséntiam divínam, támquam spéciem intelligibilem in representándò infinitam. His prælibátis, stabilitam nostram Conclusiónem hisce argumentis evincimus.

334. Prob. 1.<sup>o</sup> Juxta Theólogos, Deus támquam in médiò cognóscit futúra absolúta, étiam libera, vel in esséntiá suá, ut est spécies intelligibilis infinita in representándò; vel in supercomprehénsióné causárum secundárum; vel in decretò futúro; vel in causá secundá sibi relictá; vel in veritaté formáli propositionum; vel in veritaté objectivá; vel in suò decretò, ab intrinsecò effícaci, eórum futuritiónem, seu existéntiam, pro datò témpore determinánte: Atqui, in hoc últimò tantum, et in nullo priórum, consistit médiū, in quò Deus cognóscit futúra absolúta, étiam libera; Ergo etc. Major constat ex enu-

meratióne sententiárum, præmissá in prænotámine. Prob. min. quoad 1 part. Esséntia divína nequit concipi ut representáns futúra, de quibus in Conclusióné, nisi præsupponátur decretum producéndi futúra: Ergo, Deus nequit támquam in médiò cognóscere futúra, de quibus loquimur, in esséntiá suá, præcisè ut est spécies intelligibilis infinita in representándò. Prob. antec. Esséntia divína, priúsqvam concipiátur decretum producéndi futúra, est indifferens ad producéndum, vel non producéndum: Atqui, quod indifferénter se habet ad futúrum, vel non futúrum, nequit determinátè representáre futúrum: Ergo, esséntia divína nequit concipi ut representáns futúra, nisi præsupponátur decretum producéndi futúra.

335. Nec tamen inde inferéndum, esséntiam divínam non esse infinitam in representándò; nam quòd esséntia divína antè decretum non representet futúra; non est quia ipsa sit limitáta in representándò; sed quia futúrum determinátum representábile non est, antequam per decretum determinétur quòd sit futúrum. Nihil enim potest concipi futúrum nisi post decretum divinum: ut enim ait Apóstolus, *Ephes. c. 4, v. 11*: «Deus operátur ómnia secundum consiliū (*id est decretum*) voluntátis suæ.» Et certè: interrogánti, cur Deus pótius hunc mundum cóndidit, quàm álíos possibiles, quos útique cognóscit, et cóndere posset; nequit álitér respondéri, quàm quòd ipse sic voluit; *omnia enim quæcúmque voluit, fecit*, ut ait Psalmísta, *psalm. 113, v. 3*. Ex quibus pro parte, quam deféndimus, sic arguimus. Hunc mundum, quem Deus cóndidit, priúsqvam à nobis concipiátur decretum ipsum cóndendi, ita cognoscebat, ac cognóscit réliquos Mundos possibiles, quos non decrevit cóndere: hos

autem non cognoscit ut futuros; ergo, neque hunc Mundum, ut futurum, ante decretum cognovit. Ergo, ante decretum nihil datur futurum. Et re quidem verâ: Deus potuisset decernere nihil creare; nam in operibus ad extra Deus est liber, ut in confessio est apud Theologos, et innuit Psalmista, *psalm. 93, v. 1*, inquit: *Deus ultionum liberè egit*. Si sic decrevisset, nihil fuisset futurum; ut evidens est: Ergo, omne futurum præsupponit decretum ipsum producendi: Ergo, essentia Divina à nobis considerata ante decretum aliquid producendi, nequit esse medium, in quò Deus cognoscat futura absoluta, seu quæ pro aliquò tempore existent. Vid. D. Thom., *q. 3 de Verit., art. 6*.

336. Neque supercomprehensio causarum secundarum potest esse medium, in quò Deus ante decretum cognoscat futura. Et probatur: neque comprehensio, nequè supercomprehensio alicujus causæ potest esse medium ad cognoscendum, quod in eâ non continetur: Atqui, in nullâ causâ secundâ, ante decretum divinæ voluntatis statuents effectum produci à tali causâ secundâ, contineri potest effectus aliquis ut determinatè futurus: Ergo, supercomprehensio causarum secundarum nequit esse medium, in quò Deus ante decretum cognoscat futura. Prob. min. Nulla causa secunda potest agere, nisi sub influxu causæ primæ, nedum dantis, aut conservantis virtutem agendi, sed etiam in ipsam operationem influentis: Ergo, nullus effectus potest contineri in causâ secundâ, ut determinatè futurus, nisi sub Deo, qui est causa prima, decernente influere hic et nunc in causam secundam, ut hunc, vel illum effectum producat. Anteced. constat ex his D. Dionysii verbis, *c. 5, de Divin. Nomin.* «Deus principium unum est, ex quò est

«ipsum esse, et omnis virtus, omnis habitus, omnis actus, et omnis motus:» iterum ex his D. Ambrósii *lib. de dignitate hominis, c. 2*: «Deus unus est omnia vivificans, movens, et gubernans, «sicut anima in corpore ubique tota vivet, vivificans illud, movens, et gubernans.» Rursus: ex his D. Basilii *Constit. c. 1*: «Deus naturæ Dominus «est, et aliter quàm ille promisit (*adeoque decrevit*) res cadere non potest; «omnium enim potens est, et arbitratus «suo cuncta committat.» Similiter ex his D. Gregorii *in Moral.* «quæ creata «sunt, in tantum moventur, in quantum «occulto Dei instinctu disponuntur.» Tandem: ex his Augustini, *epist. 205, c. 3*: «Quomodo etiam accipi potest: «quod si fœnum agri, quod hodie est, «et cras in clibanum mittitur, Deus sic «vestit: nisi fortè credendum est, fœnum à Deo vestiri, et à Deo corpora «non formari? Cum enim dixit, *vestit*, «non de præterita ordinatione, sed de «præsenti operatione satis indicat:» quæ quidem plûsquàm satis indicant, nullam causam secundam posse operari, nisi sub Deo, nedum agendi virtutem tribuente creaturæ, sed etiam actualem operationem influente.

337. Id ineluctabiliter evincitur hæc D. Thomæ ratione in 2.<sup>o</sup> Sent. *Dist. 37, quæst. 2.<sup>a</sup> art. 2*. Omne ens, omnisque ejus differentia est à Deo. (Id adeo certum est, ut idem S. Thom. oppositum censuerit hæreticum.) Quod autem creatura nunc actû agat, cum antea solum posset agere, est aliquid reale effectum producens realem: ergo, id, seu operatio actualis creaturæ in suo esse physico est à Deo. Hanc rationem fulcitam habemus in Apóstolo 1.<sup>a</sup> ad Cor. *c. 12, v. 6*, agente: «Divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.» *Et epist. ad*



Rom. c. 11, v. 36: «Ex ipsò, et per ipsum, et in ipsò sunt ómnia.» Si áutem Deus præstaret creatúris tantum virtutem agèndi, et non actualem operatióem, jam non esset Deus, qui operaretur *omnia in ómnibus*; neque *ex ipsò, et per ipsum* essent ómnia: síquidem actualis operatio creatúræ, est áliquid reále distinctum á virtute agèndi, cum hæc, quámvis possit ágere, non semper reperiátur conjuncta cum operatióne actuali.

338. Vel nobis tacéntibus, cuilibet consideránti patet, textús supra relátos, et hanc D. Thomæ ratióem, afficere nedum cáusas secundas naturáles, sed et liberas; tum quia liberum arbitrium est cáusa secúnda, sicut cáusæ naturáles; tum quia liberum arbitrium ali-quándò invenitur non agens, adeóque sejúctum á suá actuali operatióne, quem-ádmódum in cáusis naturálibus contingit; si ergo juxta laudátos SS. PP. et D. Thom. ratióem in verbis Apóstoli fulcítam, nedum virtus causárum secundárum ad agéndum; sed etiam ipsa actualis operatio est á Deò, actualis operatio liberi arbitrii á Deò esse debet. Hinc D. August. *lib. 1, Retract. c. 9*, dissértè inquit: «Cum ómnia bona, et magna, et média, et mínima, ex Deò sint; séquitur, ut ex Deò sit étiam bonus usus liberæ voluntátis, quæ in magnis numerátur bonis Et *lib. 2, de peccatórum meritis, c. 18*, inquit: «Si nobis libera volúntas ex Deò est, quæ adhuc potest esse bona, vel mala; bona verò volúntas (*id est actualis volitio*) ex nobis est; meliús est id, quod á nobis, quàm quod ab illò est. Quòd si absurdíssimè dicitur, opórtet fateántur, étiam bonam volúntatem (*id est, ipsam bonam volitióem actualem*) nos divinitús adipisci. Quæ hucusque diximus, satis osténdunt, supracomprehen-

sióem causárum secundárum, nequire esse médium, in quò Deus ante decretum, futúra, de quibus in Conclusiône, cognóscat.

339. Nos non præterit, quosdam existimáre sufficere concúrsum simultá-neum, quem Deus secúndum ipsos præstat creatúræ, ad concipiéndum Deum influere in actuales operatióes causárum secundárum. Ast verò, hoc eórum systéma difficultátem non solvit: nam hóc systémate admissò, áliquid concéditur creatúræ, quod non est á Deò; quem-ádmódum, cum quis concúrrit cum áliò trahénte rhedam, influit quidem in motiόem rhedæ; sed non tribuit sóciò actualem vim, quæ ex suá parte trahit rhedam. Verùm de his infériùs redibit sermo, cum de Gratià agémus; ubi étiam diluéntur difficultátes, quæ quibúsdam occúrrunt ad conciliándam grátiam cum libertáte.

340. Sed, nequè decretum futúrum potest esse médium, in quò Deus cognóscat futúra. Prob. Decrétum divinum nequit concipi ut futúrum: ergo, decretum ut futúrum nequit Deò esse médium ad cognoscénda futúra. Prob. antec. Volúntas divína, vel supponitur indetermináta, vel determináta ad ponéndum decretum futúrum: Atquí, in neutro casù, decretum divinum potest concipi ut futúrum; Ergo, decretum divinum nequit concipi ut futúrum, adeóque nequit esse médium in quò Deus cognóscat futúra. Prob. min. quoad 1.<sup>m</sup> part. Si volúntas Dei concipitur ut indetermináta ad ponéndum decretum, decretum divinum adhuc non potest concipi ut futúrum, cum pendeat á divíná volúntáte, ad illud ponéndum sese determinánte: Ergo, si volúntas Dei supponitur ut indetermináta, decretum non potest concipi ut futúrum in quò Deus cognóscat futúra. Prob. min. quoad 2.<sup>m</sup>

partem: si voluntas Dei supponitur determinata ad ponendum decretum futurum, Deus jam cognoscit futura in hoc decreto presenti, quod sese determinat ad ponendum decretum futurum: Ergo, decretum futurum nequit esse medium in quo Deus cognoscit futura.

341. Confirmatur. Si posset concipi decretum futurum, in quo Deus cognoscit futura, deberemus concipere aliquam durationem, in qua Deus non cognosceret futura: Atqui, nequit concipi aliqua duratio, in qua Deus non cognoscat futura: Ergo, nequit concipi hoc decretum futurum, in quo Deus cognoscat futura. Prob. major. Si posset concipi in Deo hoc decretum futurum, deberemus pariter concipere aliquam durationem in qua hoc decretum non esset; (non enim semper fuisset) et aliam in qua postea esset: Ergo, si posset concipi decretum futurum, in quo Deus futura cognoscat; deberemus pariter concipere aliquam durationem in qua Deus non cognosceret futura, videlicet, priusquam decretum formaret. Est autem impossibile concipere durationem, in qua Deus non cognoscat futura; quia est impossibile concipere Deum pro aliqua duratione aliquid ignorare, et postea aliquid de novo scire. Ergo, admitti nequit hoc decretum futurum, ut medium in quo Deus cognoscit futura.

342. Deinde; neque causa secunda sibi relicta potest esse medium, in quo Deus futura cognoscat. Prob. Causa secunda sibi relicta hic intelligitur illa, quae posset hic et nunc exire in actum, seu fieri de non operante operans, quin Deus in ipsam operationem influeret; hæc autem causa secunda admitti nequit, quia inde sequeretur, aliquam operationem, adeoque aliquid reale non esse à Deo; quod falsum esse demonstravimus, num. 336 et seq. et confir-

mamus testimonio Isaïæ ajentis, c. 26, v. 12: «Omnia opera nostra operatus es nobis (*Domine*);» et Apóstoli Pauli, 2.<sup>a</sup> ad Cor. c. 3, v. 5: «Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.» Consideranti hæc Apóstoli verba statim occurrat, nos, etiamsi virtutem cogitandi habeamus, non esse sufficientes ad actualiter cogitandum, sed hanc sufficientiam esse ex Deo: nam cogitare non significat meram cogitandi virtutem, sed actualem cogitationem, seu operationem; eò quia nemo dicitur hoc vel illud cogitare, præcisè quia meram virtutem cogitandi habet, sicut nemo dicitur ambulare, vel loqui, præcisè quia virtutem ad ambulandum vel loquendum habet. Si ergo nos, qui inter causas secundas ad genus nobilius spectamus, utpotè ordinis intellectivi, non possumus ex nobis ipsis exire in actum operationis, nisi id nobis Deus dederit; à fortiiori, nulla alia causa secunda fieri potest de non operante operans nisi sub Deo in operationem actualem influente. Ergo, causa secunda sibi relicta, idest operans sine Dei influxu, neque datur, neque dari valet. Ergo, causa secunda sibi relicta, nequit esse medium, in quo Deus cognoscit futura.

343. Neque veritas formalis, vel objectiva, potest esse medium, in quo, Deus futura, de quibus in Conclusionè, cognoscat. Priusquam id probemus, claritati studentes, ducimus præmittendum, quod quælibet propositio aliquid enuntiat. Id, quod enuntiat, dicitur objectum propositionis. Si id, quod enuntiat, est verum, adest et veritas formalis propositionis, et ejus veritas objectiva: veritas objectiva, quatenus id, quod enuntiat, seu ejus objectum, est verum; veritas verò formalis, quatenus propositio est conformis suo objecto, seu quâ-

tenus rem, prout verè est, enúntiat; ut enim definiunt Lógici, *propositio vera est, quæ enúntiat res, prout sunt*. Hinc patet, veritatem formalem propositionis adesse non posse, si non adsit veritas ejus objectiva, seu, si verum non sit, quod ipsa enúntiat.

Célebris olim inter Dialécticos quæstio fuit, an propositionum contradictoriarum de futurò, una esset determinate vera ex tota æternitate, étiam nullò præsuppositò Dei decretò. Chrysippus, et alii affirmabant, ut refert Cícero, *lib. de fatò*; alii verò negabant. Quidam recentiores Theólogi hanc de novò suscitârunt quæstionem, ad abstrusióra explicanda sacræ doctrinæ arcána. Hi cum Chrysippò tenent, ante aliquod Dei decretum dari veritatem et formalem, et objectivam propositionum de futurò; inferentes inde, quòd, cum Deum nulla láteat veritas, Deus ante aliquod suum decretum videt hanc veritatem formalem, et objectivam talium propositionum de futurò, adeoque hanc veritatem formalem, et objectivam propositionum de futurò, esse médium, in quò Deus videt futura.

Sed contra est, eò quòd nequit dari veritas formális alicujus propositionis, quin detur veritas ejus objectiva, seu, quin sit determinatè verum id, quod ipsa enúntiat: Atqui, circa futura nihil potest esse determinatè verum, ante Dei decretum; Ergo, ante Dei decretum nequit esse veritas, vel formális, vel objectiva alicujus propositionis de futurò. Maj. patet ex prænotamine. Prob. min. Ante decretum Dei determinantis aliquid producere, nihil est, nec concipi potest, determinatè futurum: Atqui, nihil est, nec concipi potest determinatè verum, nisi sit, vel concipiatur determinatè futurum: Ergo, ante decretum Dei nihil est, nec concipi potest determinatè ve-

rum. Prob. maj. Deus facit futura, decernendò producere aliquid; Ergo, ante decretum Dei determinantis aliquid producere, nihil est, nec concipi potest determinatè futurum. Prob. ant. 1.<sup>o</sup> auctoritate SS. Patrum: Augustinus, *Tract. 68, in Joan.* concéptis verbis hæc ait: «Deus facit futura, ea prædestinândò (*id est. decernendò ea producere*);» unde idem S. Parens, *lib. 26, cap. 4*, contra Fáustum de futuris ait: «ideò ea «nescio, quia, quid hábeat de his rebus, «volúntas Dei, me latet.» S. Anbrósius, *lib. 5 de fide, cap. 7*, hæc habet: «fecit «Deus, quæ futura sunt, quia futura «sunt, quæ esse præcépit, (*id est. decrevit*).» Idem innuit S. Hilarius, *lib. 6 de Trinit.*

2.<sup>o</sup> idem antecedens probatur hæc D. Thomæ ratione. Futurum est, quod habet in suâ causâ determinationem ad essendum: Atqui, antè decretum Dei res non habent in suis causis determinationem ad essendum: Ergo, antè decretum Dei non sunt futura. Maj. præterquam quod est S. Thomæ 1.<sup>a</sup> p. q. 16. art. 7. *ad tert.*, ex se ipsa est évidens, nam futurum est, quod est determinatum ad essendum; Atqui, hanc determinationem effectus non habet ex se, sed ex suâ causâ determinata ad ipsum producendum, si enim non foret determinata ad ipsum producendum, eum non produceret; Ergo, tunc solum est, ac concipi potest futurum, cum ejus causa est determinata ad ipsum producendum; Atqui, antè decretum Dei, prima causa, Deus scilicet, non est determinata ad aliquid producendum, cum se determet per decretum; nec alia causa possunt esse determinata, tum quia antè decretum Dei ad res producendas nondum sunt determinata: tum quia implicat, esse determinatas antè primam causam; Ergo, antè decretum Dei res non habent deter-



minationem ad essendum in suis causis, videlicet, neque in causâ primâ, neque in causis secundariis. Præstat audire D. Thomam id totum egregiè explicantem, 1 *Perhierm. lect. 13, et 1. Part. quest. 16, art. 7 ad 3*, sic dicentem : « Illud quod nunc est, ex eo futurum fuit, « antequam esset, quia in causâ suâ erat, « ut fieret. Unde, sublâtâ causâ, non esset futurum illud fieri. Sola autem causâ « prima est æterna. Unde ex hoc non sequitur, quod ea quæ sunt, semper fuerit verum ea esse futura, nisi quatenus « in causâ sempiterna fuit, ut essent futura. » In causâ autem primâ et sempiternâ non fuit ut essent futura nisi per decretum aliquid producendi; cum causâ prima, nempe Deus, in productione rerum, non necessariò, sed liberè operetur.

Cum ergo, ante decretum Dei producendi aliquid, nihil sit determinatè futurum; ante decretum Dei circa futurum, nihil est determinatè verum: Ergo, ante decretum Dei nec datur, nec dari potest veritas objectiva circa futura: Atqui, absque veritate objectivâ nequit dari veritas formâlis propositionis: Ergo, ante decretum Dei circa futura, nec veritas formâlis dari potest, nec objectiva: Ergo, neutra harum veritatum potest esse medium, in quò Deus cognoscat futura.

344. Ergo, ex hucusque ostensis patet, Deum non cognoscere tamquam in mediò futura, de quibus in Conclusiõne, vel in essentiâ suâ; vel in supercomprehensionis causarum secundarum; vel in decretò futurò; vel in causâ secunda sibi relictâ; vel in veritatè formâli propositionum, vel in veritatè objectivâ. Atqui, juxta Theologos, medium in quò Deus videt futura, de quibus in Conclusiõne, debet esse aliquid ex dictis; vel decretum ab intrinsecò efficax eorum futuritionem, seu existentiam pro datò tempore determinans: Ergo, cum seclûsis aliis

pártibus váleat consequéntia ad eam, quæ súperest, ut docent Lógici, hoc decretum est médium, in quò Deus futura comprehendit. Quam quidem D. Thomæ senténtiam, directè his evíncimus arguméntis.

345. Illud est médium, in quò Deus cognóscit futura absolúta, étiam contingéntia, et libera, à quò, ut à causâ primordiáli desúmitur eórum formâlis futuritío; Atqui, formâlis futuritío, étiam contingéntium, et liberórum, habétur tamquam à causâ primordiáli, à solò decretò divinò, ab intrinsecò effiéaci pro datò tempore aliquid producendi; Ergo, decretum divinum ab intrinsecò effiéax producendi aliquid, est médium, in quò Deus cognóscit futura absolúta, de quibus in Conclusiõne. Maj. ex se patet, cum, sublâtâ causâ primordiáli futuritionis rerum, nihil darétur futurum, adeóque nihil posset cognósci ut futurum. Prob. min. Causa futuritionis rerum ália esse nequit, quam quæ est causa primordiális existentíæ earum, in datò tempore; Atqui, solum decretum divinum ab intrinsecò effiéax producendi aliquid in datò tempore, est causa primordiális existentíæ rerum in tali tempore, Ergo, etc. Prob. maj. Futuritío concipi nequit sine existentíâ rei pro aliquò tempore; nam quæ núnquam erunt, quamvis possent esse, non dicuntur futura, sed merè possibília appellantur; Ergo, causa futuritionis rerum ália esse nequit, quàm quæ est causa existentíæ rerum pro tali tempore. Atqui, solum decretum, ab intrinsecò effiéax producendi aliquid in datò tempore, est causa primordiális existentíæ rerum pro tali tempore. Prob. hæc min. Si non darétur hujúsmodi decretum effiéax Dei producendi aliquid, nulla causa aliquid produceret: non causa prima, nempe Deus, quia in hac hypó-



thesi nihil vellet producere; non causæ secundæ, quia hæ solum operantur sub influxu causæ primæ, alias aliquid reale, nempe operatio actualis causæ secundæ, non esset à Deo, quod est absurdum, ut ex superioribus constat: *vid. num. 336, et seq.*, id quod confirmare videtur Scriptura, *Sap. c. 11, v. 26*, inquiens: «quomodo posset aliquid permanere, nisi «tu voluisses?» *Vid. D. Thom., 1 part. quæst. 19, art. 4*: Ergo, solum decretum divinum ab intrinsecò efficax producendi aliquid in tempore, est causa primordialis existentiae rerum in tali tempore; Atqui, illud est medium, in quò Deus cognoscit futura absoluta, etiam contingentia, et libera, à quò ut à causa primordiali desumitur eorum formalis futuritio; Ergo, decretum divinum ab intrinsecò efficax producendi aliquid, est medium, in quò Deus cognoscit futura absoluta, de quibus fit mentio in Conclusione.

346. Hucusque dicta confirmantur argumentis ab auctoritate ductis. Isaïæ, *c. 45*, secundum septuaginta Interpretes, legitur de Deo: «Fecit quæ ventura sunt.» S. Joannes Chrysost., in *Apoc. c. 4*, de futuris loquens, Deum inquit: «Propter voluntatem tuam erant «et creata sunt.» August., *lib. 13 Confes. c. 38*, inquit: «Nos ista, quæ fecisti, videmus, quia sunt: Tu autem «quia vides ea, sunt.» Et *lib. 15, de Trinit. c. 13*, de Deo loquens, inquit: «Universas creaturas suas, et spirituales, et corporales, non quia sunt, ideo «novit: sed ideo sunt, quia novit.... «quia ergo scivit, creavit; non quia «creavit, scivit.» Et *lib. 11, de Civit. Dei, c. 10*, hæc habet: «Occurrit animo quiddam mirum, sed tamen verum, «quòd iste Mundus nobis notus esse non «posset, nisi esset; Deo autem nisi notus esset, esse non posset.» Gregorius,

*lib. 20 Moral. c. 24*: «Quæcūque «sunt, non ab æternitate ejus ideo videtur, quia sunt: sed ideo sunt, quia «videntur.» Et Bœtius, *lib. 5, de Consol. Philosoph. Prosa 6*: «Omne futurum divinus præcurret intuitus.»

347. Ex his loquendi formulis, quibus utuntur SS. PP., constat, eorum mentem esse, quòd scientia Dei facit futura; et hæc eorum sententia confirmatur verbis Scripturæ, *psalm: 103, v. 25*: «Omnia in sapientia fecisti.» Quòd autem facit aliquid, est causa ejus: scientia ergo Dei, est causa futurorum. Scientia autem Dei, quæ est causa rerum, habet adjunctam voluntatem, ut dilucidè probat D. Thom., *1 part. quæst. 14, art. 8*, quod et tradit Apóstolus, *Ephes. c. 1, v. 11*, dicens de Deo: «qui operatur omnia secundum «consilium voluntatis suæ.» Ergo, scientia Dei, quæ est causa futurorum, habet adjunctam voluntatem, seu decretum. Ergo, si ab hoc decretò præscindimus, nihil datur futurum, sed dumtaxat merè possibile, indifferens ad essendum, vel non essendum; et hoc exemplò confirmamus. Alius Mundus non dicitur futurus, quia supponitur, Deum non decrevisse alium Mundum pro datò tempore producere; dicitur tamen possibilis, quia contradictionem nullam involvit, quòd Deus ipsum produceret, si voluisset. É conversò, dies extréma judicii, non dicitur merè possibilis, sed reapse futura, quia Deus statuit, id est, decrevit *Virum; in quò judicaturus est Orbem in æquitate*: Ergo, scientia, quæ Deus videt futura, innixa est decretò producendi aliquid in tempore; et sic Deus dicitur videre in suo decretò efficaci res, quæ sunt futuræ; juxta quòd Hilarius, *lib. 3, de Trinit.*, inquit: «Quæ Deus facere decrevit, in sua voluntate cognovit.» *Vid. D. Thom.,*

*quæst. 2, de Verit. art. 14, ad 1. Alex. de Ales, 1 part. quæst. 24, membró 3, quæst. 26, membró 4: D. Bonaventuram, in 1 Sentent. dist. 39. Rich. Distinct. 36 et 38. Scot. Dist. 39. Durand. Dist. 38.*

### SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

348. Obj. 1.<sup>o</sup> Si decretum Dei esset causa futurorum, esset causa eorum universalis, et remota; Atqui, in causa universalis, et remota nequit certò, et infallibiliter cognosci effectus; Ergo, si decretum Dei esset medium, in quò vidèret futura, Deus ea non cognosceret certò, et infallibiliter. Prob. min. Virtus causæ universalis modificatur per causam particularem, atque ab eà potest impediri; sic in virtute Solis, qui est causa universalis, et remota sublunarium, non potest certò, et infallibiliter cognosci arboris floritio, quia ex defectu virtutis generativæ in arbore, potest virtus Solis impediri; Ergo, in causa universalis, et remota non potest certò, et infallibiliter cognosci effectus.

Resp. dist. maj. prioris syllogismi. In causa universalis, et remota, quæ non est universaliter prima, non potest certò, et infallibiliter cognosci effectus, conc. min. quia revèra potest ab aliis impediri; in causa universalis, et remota, quæ est universaliter prima, qualis est Deus, non potest certò, et infallibiliter cognosci effectus, neg. Hujusmodi enim causa, cum sit infinitæ, et omnimodæ universalis virtutis, sic aliis causis accommodatur, ut etiam eas sibi accommodet, et subiciat, ita ut ab illis impediri non possit. Id tradidit Isaias, cap. 14, v. 27, inquit: «Dóminus enim exercituum decrevit: et quis poterit infirmare?» et Régis Vates, in psal. 134, v. 6, dicens: «Omnia quæ-

«cúmque voluit, Dóminus fecit in Caelò, «et in Terrâ, in Mari, et in omnibus «Abyssis;» et *Esther cap. 13*, inquit: «Non est, qui possit tuæ resistere voluntati;» ac ipse Dóminus apud Isaiam, cap. 46, expressè dicit: «Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea «fiet.»

349. Instâbis: D. Thom., in 1 *Sentent. distinct. 38, quæst. 1, art. 5*, comparat influxum Dei influxui Solis, ita ut inde probet, quòd Deus mediântibus causis secundis necessariis producit effectus necessarios, et mediântibus causis secundis contingéntibus producit effectus contingéntes; Atqui, influxus Solis est impedibilis; Ergo, et influxus Dei.

Resp. Dist. maj. D. Thomas comparat influxum Dei influxui Solis, quantum ad hoc quòd influxus Dei possit impediri, quemadmodum influxus Solis, nego: quantum ad hoc quòd influxus Dei secundum diversitatem causarum producit diversos effectus, quemadmodum Sol ipse producit secundum diversam dispositionem, quam reperit in subiecto, concedo. Experiéntiâ equidem constat, Solem eodem influxu indurare lutum, et liquefacere ceram; mediâ arbore pomiferâ producere pomum: mediâ ficulneâ producere ficum etc. Modò quòdam simili Deus mediis causis necessariis producit effectus necessarios; mediis causis contingéntibus, contingéntes; et mediis causis liberis, liberos. Et in hoc tantum stat comparatio D. Thomæ intèr influxum Dei, et influxum Solis: minimè verò in eo quòd influxus Dei possit impediri, quemadmodum influxus Solis. Dissertò enim, 1 part. quæst. 19, art. 6, in corp., inquit S. Doctor: «Cùm voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est, quòd divina «voluntas suum effectum non consequatur»

«tur.» Ad hoc enim, ut volúntas Dei suum non assequerétur effectum, necesse foret, quòd causa ipsum impediens, non subderétur causæ primæ, et universali: nulla autem causa dari potest, quæ hujusmodi causæ non subdatur: et hinc id. S. Doctor in eodem art. concludit: «Quòd recedere videtur à divinâ voluntate secundum unum ordinem, relabitur in ipsum secundum alium; sicut peccator, qui quantum est in se, recedit à divinâ voluntate peccando; Incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur.» Leg. D. Thom., 1 part. quæst. 19, art. 6, et 8.

350. Obj. 2.º Si Deus in suo decreto efficaci cognosceret futura, non cognosceret peccata; Atqui, Deus peccata cognoscit; Ergo, futura non cognoscit in suo decreto efficaci. Prob. maj. Deus neque decernit, neque vult peccata; Ergo, si Deus in suo decreto efficaci etc.

Resp. Dist. antecéd. Deus neque decernit, neque vult peccata, decernit tamen, et vult eorum permissionem, concedo: nec eorum permissionem decernit, et vult nego. Deum decernere ac velle permissionem peccati, liquet ex August., in *Enchirid.* c. 95, ajente: «Non fit aliquid nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.» Ergo, peccata non fiunt, nisi vel Deo sinente, vel faciente. Constat autem non fieri peccata, ipso faciente; hoc enim est Calvinianum; Ergo, fiunt eo sinente. Ergo, Deus, quamvis nolit peccatum, vult tamen ejus permissionem. Nec deceat Deum velle permissionem peccati, ut enim ait D. Thomas, 1 part. quæst. 19, art. 9 ad 3. «Quòd licet mala fieri, et mala non fieri, contradictoriè opponantur; tamen velle mala fieri, et velle mala non fieri, non opponuntur contradictoriè, cum utrumque sit affirmativum.

«Deus igitur neque vult mala fieri, neque vult mala non fieri, sed vult permittere mala fieri, et hoc est bonum.» In hoc autem decreto permissivo Deus videt peccatum futurum. Hæc uberior in *Tract. de Grat.*

351. Obj. 3.º Si Deus in suo decreto efficaci cognosceret futura libera, perimeretur libertas: Ergo, in suo decreto efficaci ea non cognoscit.

Resp. neg. antec. Adeo abest, quòd ex decreto efficaci Dei circa futura libera, destruat libertas, quin potius hæc ex eo adstruatur. Ut enim ait D. Thom. 1 part. quæst. 19, art. 8: «Cum aliqua causa efficax fuerit ad agendum, effectus consequitur causam, non tantum secundum id quod fit, sed etiam secundum modum fiendi, vel essendi... Cum igitur voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur quòd fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed et quòd eo modo fiant quòd Deus ea fieri vult. Vult autem quædam Deus necessario, quædam contingenter, ut sit ordo in rebus ad complementum Universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniunt; quibusdam effectibus aptavit causas contingentes defectibiles, ex quibus effectus contingenter proveniunt. Non igitur propterea effectus voliti à Deo eveniunt contingenter, quia causæ proximæ sunt contingentes; sed propterea quia Deus voluit eos contingenter evenire, contingentes causas ad eos præparavit.» Ut consideranti patet, hæc ratio evincit pariter, Deum præparasse causas liberas ad effectus, quos Deus voluit libere evenire. Unde, quemadmodum Deus suo decreto efficaci non destruit, sed statuit causas naturales ad effectus naturales, et causas contingentes ad effectus contingentes; ita non



détruit, sed státuit causas liberas ad effectus liberos. Et quemadmodum movens causas naturales, et contingentes ad suos actus, non tollit ab eis quod naturaliter, vel contingenter operentur; ita movendo causas liberas ad suos actus, non tollit ab eis quod liberè operentur. Audiatur iterum D. Thom. 1 part. quest. 83, art. 1 ad 3, dicens: «Deus est prima causa movens, et naturales causas, et voluntarias. Et sicut naturalibus causis, movendo eas, non aufert quin actus earum sint naturales; ita movendo causas voluntarias, non aufert quin actiones earum sint voluntariae, sed potius hoc in eis facit: operatur enim in unoquoque secundum ejus proprietatem.» Hæc D. Thom. doctrina innixa invenitur Sap. c. 8, v. 1, ubi legitur: «Attingit à fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter:» attingit à fine usque ad finem, quia omnia Dei influxui subduntur; «Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil;» ut legitur, ap. Joan. c. 1: attingit fortiter, cum nihil sit quod ejus possit resistere voluntati, ut legitur in lib. Esther: disponit omnia suaviter, quia rerum proprietates non lædit, sed agit juxta existentiam proprietatis, et conditionis uniuscujusque. Vide Estium in hunc Sapientiae locum, et D. Augustinum de Civit. Dei, lib. 7, c. 30.

## § II.

*In quò mediò Deus futura conditionata cognoscat.*

352. Recollere in primis oportet, quod diximus, num. 310, nempe, futura propriè conditionata appellari ea, quæ nūquam erunt, quia nūquam apponitur conditio, quam secum ferunt;

essent autem, si apponeretur. Deum autem hujusmodi futura cognoscere ambigi nequit, cum «sapientiae ejus non sit numerus, et omnia nuda sint et aperta oculis ejus.» In assignando autem mediò, in quò Deus hæc futura conditionata cognoscat, non est una omnium Theologorum sententia. Nos D. Thomæ vestigia fideliter prementes, nostram sequenti conclusione aperimus sententiam.

## CONCLUSIO.

*Medium, in quò Deus videt futura conditionata, est suum decretum efficax ea ponendi, si conditio, quam secum ferunt, apponeretur.*

353. Prob. Negare hujusmodi decretum esse medium, in quò Deus cognoscit futura conditionata, est negare, Deum certò cognoscere futura conditionata: Atqui, nefas est dicere, Deum non cognoscere certò futura conditionata: Ergo, medium, in quò Deus videt futura conditionata, est suum decretum efficax ea ponendi, si conditio, quam secum ferunt, apponeretur. Prob. maj. Sublato decreto, de quò in Conclusionè, futura conditionata non essent certò futura, adhuc posita conditione, quam secum ferunt: Atqui, Deus non potest certò cognoscere futura, quæ non sunt certò futura: Ergo, negare decretum, de quò in conclusionè, esse medium, in quò Deus cognoscit futura conditionata, est negare Deum certò cognoscere hujusmodi futura. Prob. maj. Sublato decreto, de quò in Conclusionè, tolleretur causa, à quà futura conditionata habent quòd sint futura, si apponeretur conditio, quam secum ferunt: Atqui, sublata causa, à quà futura conditionata habent quòd sint fu-



túra, ea non essent certò futúra, adhuc pòsità conditione, quam secum ferunt : Ergo, sublâtò decretò, de quò in Conclusiòne, futúra conditionáta non essent certò futúra, adhuc pòsità conditione, quam secum ferunt. Prob. major. Causa, cur futúra conditionáta existerent, si apponerétur conditio, est decretum Dei, ea ponéndi, si conditio ponerétur : Ergo, sublâtò decretò, de quò in Conclusiòne, tollerétur causa, à quâ futúra conditionáta habent quòd sint futúra, si appónitur conditio, quam secum ferunt. Anteced. prob. Nihil potest esse pro datò témpore, nisi à Deò decernénte dare illi pro témpore tale esse ; Ergo, causa cur futúra conditionáta existerent, si ponerétur conditio, est decretum Dei ea ponéndi, si conditio ponerétur. Anteced. prob. Nihil potest esse actà pro aliquò témpore, nisi Deus producat tale esse ; « ómnia enim per ipsum facta sunt, et sinè ipsò factum est nihil. » ut légitur *ap. Joan.* Atqui, Deus nihil agit in témpore, quod ab æternò non decreverit illud producere pro illò témpore, aliàs Deus mutarétur, decernens in témpore, quod non decreverit ab æternò ; quod quidem admitti nequit, cum Deus sit immutábilis : Ergo, nihil potest esse pro datò témpore, nisi à Deò ab æternò decernénte dare illi pro témpore tale esse.

Hæc nostra ratio fundátur in his D. Thom. verbis, 1 *part. quest. 16, art. 7 ad 3* : « Illud quod nunc est, ex eo futurum fuit, ántequam esset, quia « in causâ suâ erat ut fieret. Unde, sublatâ causâ, non esset futurum illud fieri. Sola áutem causa prima est æterna. Unde, non séquitur quòd ea, quæ « sunt, semper fúerit verum, ea esse futúra, nisi quâtenus in causâ sempiternâ fuit ut essent futúra : quæ quidem « causa solus Deus est. » Ergo, futúra conditionáta nûquam essent, etsi ap-

ponerétur conditio, nisi Deus ab æternò decrevisset talia futúra habitúra existéntiam pro datò témpore, si eórum conditio apponerétur. Ergo, sublâtò hóc decretò, futúra conditionáta non essent certò futúra, etsi eórum conditio, quam secum ferunt, apponerétur. Ergo, Deus non posset certò cognóscere futúra conditionáta, etsi eórum apponerétur conditio ; quod quidem admitti nequit. Ergo, médium, in quò Deus videt futúra conditionáta, aliud assignári nequit, quàm decretum efficax ea ponéndi, si conditio, quam secum ferunt, apponerétur.

354. Prob. 2.<sup>o</sup> Conclusio ab auctoritate. Apud *Math. c. 11*, légimus, Christum dixisse : « Væ tibi Corozain, « væ tibi Bethsaïda, quia si in Tyrò et « Sidòne, factæ fuissent virtutes, quæ « in vobis factæ sunt, olim in cinere, et « ciliciò pœniténtiam egissent. » En futurum conditionátum, eò quòd Tyrii, et Sidónii non egérunt pœniténtiam, cum in ipsis non sint factæ virtutes, quæ, si in ipsis factæ fuissent, pœniténtiam egissent. Christus áutem annúntians hujusmodi futurum conditionátum, certò sciébat Tyrios, et Sidónios actúros pœniténtiam, si in ipsis factæ fuissent virtutes, quæ factæ fuérunt in Corozain, et Bethsaïdâ ; ait enim Augustínus, *lib. de donò perseverántiæ, cap. 9* : « nûm- « quid pòssumus dicere, étiam Tyrios, « et Sidónios, apud se virtútibus factis, « erédere noluisse, aut credituros non « fuisse, si fierent ; cùm eis ipse Dómi- « nus attestétur, quòd actûri essent mag- « næ humilitátis pœniténtiam, si in eis « facta essent illa signa virtútum ? » Ergo, agnóscit Augustínus, Christum, verum Deum, certò novísse Tyriórûm, ac Sidoniórûm conversiònem, si signa, et mirácula apud ipsos facta fuissent. Jam áutem, Tyrii, et Sidónii nequivís- sent ágere pœniténtiam, nisi Deus de-

crevisset eis conferre donum pœnitentiæ, hoc enim donum *non volentis, nequē currentis, sed miserentis est Dei*, ut inquit Apóstolus, *epist. ad Rom., c. 9, v. 16*. Ergo, si Deus nūquam edidisset decretum conferendi Tyriis, et Sidóniis donum pœnitentiæ, hæc eórum pœnitentia nūquam futura fuisset, etiāsi facta fuissent apud ipsos signa, et virtutes. Ergo, nec Deus umquam eórum pœnitentiam cognovisset, si eam ipsis dare non decrevisset, etsi apud ipsos signa, et virtutes factæ fuissent. Novit autem Dóminus Tyriórum, et Sidoniórum pœnitentiam, si apud ipsos factæ fuissent virtutes, quæ factæ fuérunt in Corozáin, et Bethsáidà, ut constat ex ipsis Christi verbis. Ergo, Dóminus hanc eórum pœnitentiam cognovit in decretò efficaci à se editò, conferendi illis donum pœnitentiæ, si apud ipsos fierent virtutes, quæ factæ fuérunt in Corozáin, et Bethsáidà. Ergo, médium, in quò Deus videt futura conditionata, est suum decretum efficax ea ponendi, si conditio, quam secum ferunt, apponatur. Id ipsum pòssumus evincere ex his, quæ Elisæus dixit Regi Israël, *4 Reg. cap. 13*: «Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies terram, percussisses Syriam usque ad consumptionem.» En novum futurum conditionatum, quod non evenit, quia conditio, quam secum ferebat, non fuit appósita; certò autem evenisset, ut revelávit Prophéta, si conditio fuisset appósita; Prophétiae enim non potest subesse falsum. Unde autem cognovit Deus, Syriam fuisse consumendam, si Rex Israël quinquies, aut sexies, aut septies percussisset terram? Quænam connexio inter consumptionem alicujus Regni, et percussiónem terræ tot vicibus? Nulla sanè. Ergo, Deus in nullò aliò, nisi in suò decretò dandi victóriam

in talibus circumstántiis, id cognóvit. Ut enim légitur, *lib. 2.º Machab., c. 15, v. 21*: «Dóminus est, qui non secūndum armórum poténtiam, sed prout ipsi placet (*id est decernit*) dat dignis victóriam.» Ergo, médium, in quò Deus videt futura conditionata, est decretum suum efficax ea ponendi, si conditio, quam secum ferunt, apponeretur.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

355. Obj. 1.º Si Deus vidisset pœnitentiam futuram Tyriórum, in suò decretò efficaci conferendi ipsis donum pœnitentiæ, si apud ipsos factæ fuissent virtutes; injústè increpasset Judæos eò quia convérsi non fuérunt, factis apud ipsos hujusmodi virtutibus; nam potuissent ipsi respondere: si efficaciter decrevisses nostram pœnitentiam, supposità prædicatione, ac miraculis Christi apud nos, sicut decreveras pœnitentiam Tyriórum sub eadem conditione, pœnitentiam egissémus, sicut illi egissent. Atqui, dici non potest, Christum injústè Judæos increpasse: Ergo, admitti nequit, Deum in suò decretò efficaci conferendi Tyriis donum pœnitentiæ, hanc in suò decretò, tàmquam in médiò vidisse.

Resp. 1.º Huic argumento, quò adversarii passim tàmquam ense, et clypeò utuntur, respondémus in primis nostram non labefactare conclusiónem; sed ad summum, obnubilare áliam ex probationibus, non tamen omnes, quas ad ipsam firmándam adduximus.

356. Resp. 2.º Adversários nostros, *Congruistas*, eamdem tenéri in suò systématè sólvere difficultatem: nam Judæi póterant Dómino respondere: si nos possuisses in circumstántiis congruís, in quibus prævideras, nos pœnitentiam actúros, eam egissémus, sicut eam actúri fuissent Tyrii, quos in congruís illis

circumstántiis collocásses, ex hypóthesi quòd apud ipsos factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt apud nos.

357. Resp. 3.<sup>o</sup> Hanc gravissimam difficultátem Ap. *Paulum ad Rom. c. 9*, post illa verba : *cujus vult miserétur, et quem vult indurat* ; sibi objecisse, *v. 19*, subdéndò : « Dicis itaque mihi : quid adhuc quæritur ? voluntáti ejus quis resistit ? » quasi diceret : ut quid conquéritur, et increpat me Deus, quòd obdurátus non convértar ? si vellet mei miseréri largiéndò grátiam, ut áliis, convérterer ; nemo enim ejus voluntáti resistit. En ipsi Adversariórum argumentum, cui solvéndò occurrít Apóstolus, non sicut Adversárii, sed recurréndò, prout nos, ad liberum Dei decretum, subdit enim, *vv. 20 et 21* : « O homo, tu quis es, qui respódeas Deo ? Núm- quid dicit figméntum ei, qui se finxit : quid me fecisti sic ? An non habet potestátem figulus luti ex eádem massa fácere áliud quidem vas in honórem, áliud verò in contuméliam ? »

358. Resp. 4.<sup>o</sup> diréctè ad argumentum, negándò majórem primi syllogismi. Dicimus ergo, in nostrá sententiá nullam fuisse Judæis cáusam justæ excusatiónis comparátè ad Tyrios, quia licèt Judæi in tálibus circumstántiis non habúerint grátiam effícacem dantem ágere, seu, licèt Deus non ediderit pro ipsis decretum éfficax dandi ipsis hanc grátiam in illis circumstántiis ; non défuit tamen ipsis decretum Dei conferéndi grátias sufficiéntes, quæ dant posse ágere : poténti ántem fácere id, ad quod obligátur, et non faciénti, peccátum est illi ; quòd ántem Judæi non habúerint grátiam effícacem, eórum culpa fuit, eò scilicet quòd illà se magis indignos exhibúerint propter majórem cæcitatè, majórem duritiem, et ingratiitúdinem, quæ repértæ fuissent in Tyriis. Hæc rá-

tio est S. Augustini, *lib. de donò perse- verantiæ, cap. 14*, ubi ait : « Non erant sic excæcati óculi, nec sic indurátum cor Tyriórum, et Sidoniórum, quóniam credidissent, si quália vidérunt isti (Judæi), signa vidissent. » His confórmiter S. Thomas, *lib. 3 contra Gentes, cap. 159*, dicit : « Quòd licèt áliquis per motum liberi arbitrii divínam grátiam nec promeréri, nec acquirere possit : potest tamen se ipsum impedire, ne eam recipiat : dicitur enim de quibúsdam, *Job c. 21, v. 14*, qui dixerunt Deo : recède à nobis, et sciéntiam viarum tuárum nolumus : et *Job. c. 24, v. 13*. Ipsi fuérunt rebélles lúmini ; et cùm hoc sit in potestáte liberi arbitrii impedire divínæ gratiæ receptiònem... non imméritò in culpam imputátur ei, qui impediméntum præstat gratiæ receptiòni. Deus enim, quántum in se est, parátus est omnibus grátiam dare : vult enim omnes hómines salvos fieri, et ad agnitiónem veritátis venire, ut dicitur, *1.<sup>a</sup> ad Timóth. c. 2, v. 4*. Sed illi soli gratiá privántur, qui in seipsis gratiæ impediméntum præstant ; sicut Sole mundum illuminánte, in culpam imputátur ei, qui óculos cláudit, si ex hoc áliquod malum seqúatur ; licèt vidére non possit, nisi lúmine Solis præveniátur. » Hoc ántem accidisse in Judæis, relátè ad Tyrios et Sidónios, agnóvit D. Augustinus, ut patet ejus verbis in hac eádem solutióne præcitatís. Ergo, justè Christus reprehéndit Judæos relátè ad Tyrios, et Sidónios, de quibús in argumentò. In Judæos, et in omnes, qui rebélles sunt gratiæ, perféctè quádrat illud *Osée c. 13, v. 9* : « Perditio tua Israël : tantúmmodò in me auxilium tuum. » Perditio ergo se tenet ex parte creaturæ ; auxilium ántem gratiæ ex parte Dei. Sed hæc ubérius infra cùm



de Prædeterminatione, et Gratiâ pertractabimus.

359. Instabis. Ut Christus justè increpâret Judæos relatè ad Tyrios, et Sidónios, Deus debuisset confèrre Judæis æquale auxilium, quâle concessisset Tyriis et Sidóniis, si virtutes apud ipsos factæ fuissent: quemadmodum ut Rex justè possit reprehendere militem, quem vincunt hostes, relatè ad eum, quem non vincunt; oportet ut uterque miles sit æqualibus armis instructus: Atqui, Judæi non habuerunt grâtiâ efficacem, qualem habuissent Tyrii et Sidónes in datâ hypòthesi: Ergo, Christus non justè reprehendit Judæos, relatè ad Tyrios, et Sidónios.

Resp. Dist. maj. Ut Christus justè reprehenderet Judæos etc. Deus debuisset confèrre Judæis æquale auxilium, quâle concessisset Tyriis et Sidóniis; si Judæi propter eorum malitiam, apposuissent obstaculum hâc æquali auxilio recipiendò, nego: si non opposuissent, concèdo. Sic ex duobus militibus, de quibus fit mentio in argumentò, ille, qui vincitur, justè reprehenditur, quâmvīs non habuerit æqualia arma, ac ille, qui vicit, si in ejus culpâ fuit, quòd arma æqualia non habuerit. Jam autem quòd Judæi non accèperint auxilia talia, quâlia recepissent Tyrii, culpa fuit Judæorum, quia scilicet apposuerunt majora impedimenta grâtiæ, ac Tyrii et Sidónii apposuissent, ut ex August. in solutione præcedenti diximus.

360. Obj. 2.<sup>o</sup> Deus non potest cognoscere aliquid in suo decretò tamquam in mediò, quod non supponit decretum Dei illud faciendi: Atqui Deus præscit peccata, quæ non decrevit facere: Ergo, saltem Deus non cognoscit peccata futura in suo decretò efficacè.

Resp. Dist. maj. Deus non potest cognoscere aliquid in suo decretò quod non

supponit decretum Dei illud faciendi; supponit tamen decretum Dei illud permittendi, nego major. Quod non supponit decretum Dei nec illud faciendi, nec illud permittendi, concéd. maj.: et distinctione applicatâ minóri, nego consequentiam. Omnia, quæ fiunt in creaturis, supponunt aliquod Dei decretum; sed cum hoc discrimine; quòd quædam, nempe bona, supponunt decretum effectivum, et approbativum; quædam verò, ut peccata, supponunt decretum dumtaxat permissivum, et non approbativum: ut enim ait August., *lib. de donò Persever.*, c. 6: «Nihil fit, nisi quod aut (Deus) ipse facit, aut fieri permittit.» Nihil ergo eorum, quæ fiunt in creaturis, Deus cognoscit, nisi aliquod ejus decretum circa hujusmodi facta præcèsserit: si sint mala, decretum permissivum; si sint bona, effectivum.

### § III.

#### *De Sciëntiâ Mediâ.*

361. Sunt quidam Theologi, qui contendunt, Deum cognoscere futura conditionata, et libera; non in aliquò decretò positivò circa ipsa, sed in quadam sciëntiâ omne ejus decretum antecedente. Hanc sciëntiam aliqui vocant mediâ, vel quia, ut ipsi dicunt, mediat inter sciëntiam simplicis intelligentiæ, et sciëntiam visionis, et aliquid de utraque participat; participat de sciëntiâ simplicis intelligentiæ, quòd antecedit decretum Dei, ex nostrò modò concipiendi, et est necessariâ, seu non pòtuit non esse, quia supponitur antecedere liberum Dei decretum; quæ dotes conveniunt sciëntiæ simplicis intelligentiæ: participat autem de sciëntiâ visionis, quia versâtur circa objecta contingentia libera futura; quæ dos sciëntiæ visionis



cómpetit; scientiâ enim visiônis Deus videt etiâ ea, quæ contingenter, et liberè evéniant. Prædictam scientiam alii vocant médiâ, quia fertur in futura conditionâta, quæ médium locum obtinent inter merè possibilia, et futura absolûta.

362. Quidquid sit de etymologiâ hujus nómínis, *Scientia Médiâ*; hæc juxta suos assertóres, est cognitio, quâ Deus ante decretum actuâle determinans futura conditionâta libera exitúra, si eórum verificaretur conditio, explórat, et certò prævidet quid volúntas creâta ex innatâ libertâte ágeret, cum oblâtó ex parte Dei auxilió indifferénti; an scilicet illi consentíret, et benè ágeret? an illi dissentíret, et malè ágeret?

363. Quæstio igitur inter defensóres *Scientiæ Médiæ*, et eórum adversários, sita est in hoc, an hujusmodi scientia de contingéntibus liberis, quæ existerent, si conditio ponerétur, suppónat in Deo áliquod decretum de positíone illórum sub tali conditíone; an verò antevértat existéntiam ejuscúmque decreti actu existéntis in Deò; ita ut, priúsqvam Deus quidquam decérnat, vídeat, quid creatúra pro suâ libertâte esset factúra, si Deus decérneret illam pónere sub tali conditíone, et circumstántiis. Quócircâ scientia conditíonatórum, juxta adversários scientiæ médiæ, suppónit decretum actu in Deò existens ea ponéndi, si conditio apponerétur, ut latè propugnâvimus parágraphò præcedénti: scientia verò conditionatórum, juxta defensóres scientiæ médiæ, antecédit omne decretum in Deò actu existens, quò sese determináverit ad ponéndum futura conditionâta libera, si eórum conditio apponerétur. Quamóbre, scientia média, juxta ejus propugnátóres, sic describi potest: «scientia, quâ Deus ante omne «suæ volúntátis decretum, certò novit,

«quid volúntas factúra esset, si Deus «decérneret eam pónere in tálibus circumstántiis, vel in tali rerum órđine.» Unde verba Christi de Tyriórum conversiône, si Christus illis prædicasset; suppositò, quòd id cognóverit per scientiam médiâ, debent sic expóni: «Scio Tyrios converténdos esse, si decérnerem «fâcere apud illos virtútes, et signa, «quæ fácio apud Judæos.» Scientia verò conditionatórum liberórum, quam adversárii scientiæ médiæ tenent esse in Deò, sic describi debet: «Scientia certa, et «infallibilis contingéntium conditionátórum liberórum, innixa decretò Dei ponéndi evéntum, positâ conditíone.» Quare præcitâta Christi verba sic exponéndâ sunt: «Scio Tyrios converténdos esse, si apud illos fâcerem signa, «quæ apud Judæos fácio, quia decrévi, si apud illos hæc signa fâcerem, «dare illis auxiliû, quò converteréntur.»

364. Si P. Molinæ dictis stâre velimus, dicere oportébit, ante ejus témpora ignótâ fuisse pénitiss hanc Scientiam Médiâ; ipsúmque esse, qui primus eam concéperit, et in lucem ediderit: nam in *Concord. quæst. 23, art. 4 et 5, Disput. 1, membró ult.*, edit. Ulyssipóne, an. 1588, inquit Molina: «Lóngior fui in «hac disputatione quàm putâvi; quia «tamen, res est magni moménti, et valde «lúbrica, et hæc nostra râtio conciliándi libertâtem arbitrii cum divínâ «Prædestinatióne (*per scientiam médiâ*) à nómíne, quem viderim, huic «cúsque trádita fuit, ideò sâtius hæc duxi «paulò fúsius explicâre.»

P. verò Fonséca, invéntæ Scientiæ Médiæ glóriam, non Molinæ, ejus discipulo, sed sibi esse tribuendam conténdit: nam in suâ *Metaph. quam post Concórdiam Molinæ édedit, tom. 3, l. 6, cap. 2, quæst. 6, sect. 8*, declarat,

Sciëntiam Mëdiam à se fuisse excogitatam ante 30 annos, et cur ante Molinam, discipulum suum, eam non vulgaverit, hanc affert ratiõnem: «Unum illud scrupulum injiciebat, ne hæc ratiõne novum aliquid fortassè induceretur, quod non omni ex parte cum communi Patrum doctrinâ, aut diligenti Scholasticorum exâmine, et accuratâ limâ conveniret: neque enim quisque erat, qui hoc pacto libertatem arbitrii nostri cum divinâ præsciëntiâ, aut providentiâ apertè, et ut dicitur in terminis, conciliasset.»

P. Herice, Societatis Jesu, 1. p. tract. 1, disp. 7, cap. 1, num. 7 et 8, «Præmores, inquit, Sciëntiæ Mediæ Patrõni eë nostrâ Societate sunt. Inter eos Princeps, Molina.... deinde P. Petrus Fonsëca.»

Non tamen omnes inclitæ Societatis Jesu Patres de hac doctrinâ gloriântur, nam P. Joânes Mariâna ejusd. Societ. in libro de *Regimine Societatis*, quem composuit dum Romæ haberentur *Congregationes de Auxiliis*, de Molinæ systématique sic loquitur: «Ab hoc præclaro fonte (videlicet Sciëntiæ Mediæ) emanârunt illi tûrbines, et procellæ, quibûs nostra Societas tentâvit exagitâre sapientissimos Dominicânæ familiæ Theólogos, quos pótius venerâri debébat, ut purioris doctrinæ antistites, quàm sequi hestérna Ludovici comménta.» P. Henricus Henríquez, ex eâdem Societate, ac Patris Suárez Magister, in eâ censurâ, quam an. 1594 édedit adversus Molinam, sic loquitur: «Contra sanam, firmam, et receptissimam doctrinam à multis annis, et hoc tẽpore apud sanctissimos Theólogos totius Hispániæ, imò totius Orbis, loquitur (Molina) irreverenter, et periculôsè: blasphemè, et inverecundè, more hæreticorum, véllicat contra Patres sapientissimos, et

«eas illorum sententiâs, quas Theologi certas, et indubitatas ásserunt, ait Auctor (Molina) esse periculosas, et esse occasionem multorum errorum, et tollere libertatem arbitrii nostri; et neque ab illis, neque à Conciliis, fuisse veritatem de prædestinatione, gratiâ, et libertate arbitrii declaratam, aut planè intellectam, antequam Auctor (Molina) hunc librum cõderet.» Vid. Hyacintum Serry in Op. gállicè inscriptò *le Thomisme triomphant. art. 6, § 3*, et in ejus Apologiâ, § 10.

Præter laudatos Societatis Jesu Scriptores, hoc Systéma Molinisticum, Clarissimus Bellarminus, membrum hujusce Societatis valdè honorificum, impugnâvit, lib. 1 de *Grat. et lib. Arbitr.*, c. 12; et quod caput est, ipsa Societas, deseréndum decrevit: ut enim ait Jesuita Tannérus, tom. 2, Disp. 6 de *Grat.*, quæst. 2: «Hæc sententia (Molinæ) post diuturnam, et diligéntem hujus rei discussiõnem, peculiârî decretò Reverendissimi Patris nostri Cláudii Aquavivæ Societ. nostræ Præpòsiti Generalis, improbatâ est.»

365. Et revêra: cùm ipse Molina ásserat loc. sup. citat. hoc suum systéma conciliândi libertatem arbitrii cum divinâ Prædestinatione, à nẽmine, quem viderit, hueúsque tráditum fuisse; profectò hac suâ novitate, magnam ingerit falsitatis suspiciõnem: testè enim Augustinò, «Véritas est antiqua; mendacium verò, novitium, et temporále.» «O Timóthee, inquit Apóstolus, 1.<sup>a</sup> ad Timoth., c. 6, depòsitum custòdi, devitans prophânas vocum novitates.» Quæ verba expónens Vincéntius Lirin. *Commonit.* 1, c. 27, inquit: «Quid est depòsitum? Id est, quod tibi créditum est, non quod à te invéntum: quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingénii, sed doctrinæ; non usur-

«patiónis privátæ, sed públicæ traditió-  
nis; rem ad te perductam, non à te  
«prolátam; in quâ non Auctor debes  
«esse, sed custos.»

366. P. Suárez, céleber ejúsdem So-  
cietátis Scriptor, moderatúrus systéma  
P. Molinæ, novum cudit, quod nomen  
obtinuit *Congrúistárum*. In quò situm  
sit hoc systéma, enucleábimus, cùm de  
Gratiâ agémus. Modò tantùm advér-  
timus, basim hujúsce Congrúistárum sy-  
stématis esse páriter *sciéntiam médiã*; in  
ipsò enim stabilitur, Deum ántequam  
áliquod edat decretum circa futúra líbe-  
ra, exploráre quid ágeret volúntas creá-  
ta in tálibus, vel tálibus circumstántiis  
constitúta; quò visò Deum decérnere  
hóminem, quem volúerit salváre, in tál-  
ibus circumstántiis constituére, in qui-  
bús præviderit ex suâ voluntáte benè  
usúrur auxiliò suò divinò, ex se, non  
determinánte, sed indifferénti ad benè  
operándum.

His præmissis, ut aperiámus quod ra-  
tionabilius, ac vérus appáret circa *scién-  
tiam médiã*, sit

## CONCLUSIO.

*Admitti nequit Sciéntia Médiã, per  
quam Deus dirigátur ad edénda de-  
créta circa futúra libera, étiam con-  
dicionáta.*

367. Prob. Concl. Hæc Sciéntia Mé-  
diã vidétur SS. Scriptúris parùm con-  
sentánea: Ergo, non admitténda. Prob.  
antecéd. Hoc patet ex ómnibus illis  
Scripturæ locis, in quibús propónitur  
volúntas Dei dispónens pro suò libitò de  
ómnibus, étiam de humánis córdibus,  
et cáusans in eis actus bonos. Sic Eze-  
chiel, c. 36, v. 26: «Et dabo vobis cor  
«novum, et spíritum novum ponam in  
«mediò vestri: et áuferam cor lapideum

«de carne vestrá, et dabo vobis cor  
«cárneum. Et spíritum meum ponam in  
«mediò vestri: et faciã, ut in præcé-  
«ptis meis ambulétis.»

Ex his Scripturárum testimoniis sic  
arguimus: in systémate sciéntiæ médiæ,  
dici quidem potest, Deum præbére crea-  
turæ occasiònem operándi bonum, et ut  
mélior fiat, sub ejus auxiliò indifferénti  
quod ei offert: núsquam tamen dici po-  
test, quòd ei det cor novum, spíritum  
novum, quòd ab eò áuferat cor lapí-  
deum, quòd ei det cor cárneum, et quòd  
faciat, ut in præcéptis suis ámbulet.  
Nam Deus per sciéntiam médiã, juxta  
illius defensóres, tantùm explórat, et  
prævidet quid creatúra ágeret constitú-  
ta in tálibus circumstántiis, suò auxiliò  
indifferénti quod ei offert. Undè in hoc  
systémate, creatúra, quæ sub auxiliò  
Dei indifferénti operátur bonum, posset  
dicere: «ego ex innátã libertáte con-  
«séntiens auxiliò divinò indifferénti, tri-  
«buo mihi cor novum, spíritum novum,  
«áufero à me cor lapideum, tribuo mihi  
«cor cárneum: nec facit Deus ut in  
«præcéptis ejus ámbulem; cam ambu-  
«lãre in Dei præcéptis sit tantùm ejus  
«qui conséntit gratiã, et hic consénsus,  
«in systémate sciéntiæ médiæ, non à  
«Deò, sed à me est: Deus enim non effécit,  
«sed tantùm me consensúram prævidit.»

368. Páriter Proverb., c. 21, v. 1,  
légitur: «Sicut divisiónes aquárum, ita  
«cor Regis in manu Dómini; quocúm-  
«que volúerit, inclinábit illud.» Hæc  
stãre non possunt in systémate sciéntiæ  
médiæ: nam in hoc systémate cor Regis  
est in manu suâ própriã, non in manu  
Dei, nec quocúmque volúerit Dóminus,  
ipsum inclinat: quia in hoc systémate  
Deus offert tantùm auxiliũ indifferens;  
et cor Regis apponéndò ex se própriũ,  
et positívum consénsus, ad bonum  
agéndum inclinátur. Hunc áutem con-



sensum, in systématique scientiæ mediæ, Rex, non Deo, sed sibi ipsi debet; Ergo, dici non potest in hoc systématique, quod Deus inclinet cor Regis, sed quod Rex se ipsum inclinat.

369. Similiter Ap. Paulus, 1.<sup>a</sup> ad Cor., c. 4, inquit: «Ne supra quàm scriptum est, unus adversus alterum inflétur præ aliò. Quis enim te discérnit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Ex quibus Apóstoli verbis sic argumentámur: juxta Apóstolum, discretio unius ab aliò répeti debet, non ex parte voluntátis humanæ, sed ex parte Dei unum ab aliò discernentis: Atqui, Scientia média supponit è conversò, unum præ alio, puta Petrum à Judà, se discernere ex proprià voluntate: Ergo, systéma scientiæ mediæ cum verbis Apóstoli non cohæret. Prob. min. Supponátur Petrum, et Judam in æquálibus circumstantiis, æquáli grātiā indifferénti præveniri: in Systématique scientiæ mediæ Deus non efficit, sed tantum prævidet, Petrum consensurum, Judam verò dissensurum hujusmodi grātiæ indifferénti utrique oblátæ: Atqui, in hoc Systématique scientiæ mediæ, Petrus non ex grātiā, quæ supponitur indifferens, et æquális in utròque, sed ex proprià voluntate consentiens, sese discérnit à Judà non consentiente: Ergo, Scientia média supponit unum præ aliò, puta, Petrum à Judà, sese discernere ex proprià voluntate.

370. Vis hujus argumenti clariis hoc dilemmate perpénditur: Quod Petrus præ Judà in æquálibus circumstantiis consentiat grātiæ, hoc habet vel à Deo donante hunc consensum, vel ex proprià voluntate: si consensum habet à Deo donante, fúnditus ruit systéma scientiæ mediæ: si autem hic consensus est ex proprià voluntate creaturæ; Ergo, crea-

túra, puta Petrus, habet aliquid quod non accépit, nempe consensum: Ergo, habet aliquid de quò possit gloriári, quasi non accéperit: Ergo, Petrus ex seipsò habet aliquid quò se discérnit à Judà, Ergo, Petrus consentiens potest inflári præ Judà non consentiente; quæ ómnia cum Apóstoli verbis apertè pugnant. Ergo, admitti nequit Scientia Média etc.

371. Nos non præterit, defensóres scientiæ mediæ pondus hujusce argumenti sentire, à quò ut sese expédiant, dicunt: quod quàmvis supponátur æquális, ac indifferens grátia in Petrò ipsi consentiente, et Judà ab eà dissentiente; non potest tamen dici, Petrum sese à Judà discernere, eò quia Petrus non consentit sinè grātiā, sinè eà enim nemo potest benè operári.

Verùm hæc responsio vires argumenti non enervat: nam etsi admittátur, Petrum non consentire sinè grātiā, tamen iste consensus ab hac grātiā répeti nequit: quia Petrus in casu argumenti nequit discérni à Judà per grátiam, quæ supponitur æquális in utròque: quod autem est æquale in duobus, non discérnit unum ab aliò: Ergo, in datò casu Petrus discérnitur à Judà non per grátiam, quæ æquális in utròque supponitur; sed per id, quod Petrus ex se ipsò adjicit. Exemplò materiáli planum hoc facimus. Supponámus, duos æquáli pollére vi visivá, et unum eórum applicáre, alium verò non applicáre óculos ad legéndum: applicans óculos, ut patet, discérnitur à non applicánte. Si quærátur, quid discérnat applicántem óculos à non applicánte, non possumus respondere, esse virtutem visivam, eò quia æquális virtus visivá supponitur in utròque; ab eò autem, quod est æquale in duobus répeti nequit inæqualitas, quæ inter ipsos intérsit. Ergo, quàmvis is, qui applicat óculos, néqueat eos ap-



placere sine oculis, tamen ab ejus oculis repeti non potest, quod eos applicet; sed hoc repetendum est ab eo, quod ipse ex suo adjecit, nempe à sua voluntate applicandi oculos, quod non adjecit is, qui applicare noluit. Sic pariter, et si qui consentit gratiae id nequeat efficere sine gratia, tamen in systemate scientiae mediae, iste consensus nequit attribui gratiae, cum in hoc systemate, aequalis sit gratia, quae offertur utrisque, qui sunt in aequalibus circumstantiis, prout sunt aequales oculi in his, de quibus in exemplo. Haec rejicere nequeunt Scientiae mediae Patroni; cum ipsi statuunt, consensum gratiae, non ex gratia, sed ex fundo innatae libertatis repetendum. Rursus: Si defensores Scientiae mediae velint, Deum discernere consentientem, à non consentiente, per hoc quod gratiam illi offerat in his circumstantiis, in quibus praevидit consensum; cogerentur admittere, Deum pariter esse auctorem dissensus respectu dissentientis, per hoc quod gratiam illi offerat in his circumstantiis, in quibus praevидit dissensum: quod quidem Adversarii nostri, ut pii Theologi non admittent, cum dissensus gratiae sit peccatum, et Deus nequeat esse Auctor peccati.

372. Prob. 2.<sup>o</sup> Conclusio auctoritate D. Augustini, *lib. de Correp. et Grät.*, c. 14, agentis: «Non est dubitandum, voluntati Dei.... humanas voluntates non posse resistere.... habens sine dubio humanorum cordium, quod placet inclinandorum omnipotentissimam potestatem.... intus agit, «corda tenet, corda movet, eosque voluntatibus eorum, QUAS IPSE IN ILLIS OPERATUR, trahit: si ergo, cum voluerit Reges in terrâ Deus constituere, «magis habet in potestate sua voluntates hominum quam ipsi suas; quis alius «facit ut salubris sit correctio, et fiat

«in corrupti corde correctio?» Expendenti textum Augustini duo occurrunt; primum, Deum inclinare voluntates hominum intus operando in eis: hoc autem è diametro opponitur systemati scientiae mediae: in hoc enim systemate, Deus non operatur intus in voluntate hominis, sed explorat, et praevidet quid voluntas creata ex innata libertate agat, videlicet, consentiet, necne, auxilio gratiae indifferenti oblato. Alterum, quod in praelaudato textu ait S. Augustinus, est, Deum inclinare voluntates nostras, quatenus magis habet in potestate sua hominum voluntates, quam ipsi suas. Atqui, ex domino, quod potitur homo in voluntatem suam, se determinat efficaciter, et quod est magnopere advertendum, absque praevicio suae libertatis: Ergo, à fortiiori, Deus ex majori domino, quod, vade Augustino, habet in hominum voluntates, eas determinat efficaciter, salvâ eorum libertate; alias non haberet magis, sed potius minus, in potestate sua voluntates hominum, quam ipsi suas. En quomodo juxta doctrinam Augustini penitus ruit praecipuum, et ferme unicum, fundamentum scientiae mediae petitum ex læsione libertatis per efficax Dei decretum in ipsâ intus operandi.

373. Iterum Augustinus, *lib. de gratia, et libero arbitrio*, cap. 16, semper sibi in hac re constans, explicans illa verba Apostoli, «Deus est, qui operatur in nobis velle et perficere, ait: Certum est, nos velle cum volumus; sed «ille facit, ut velimus bonum... certum est, nos facere cum facimus; sed ille «facit, ut faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati.... cum dicit, faciam, ut faciatis; quid aliud dicit, nisi «auferam à vobis cor lapideum, unde «non faciëbatis; et dabo cor carneum, «ut faciatis? et hoc quid est, nisi aufer-

«ram cor durum, undè non faciebátis, «et dabo cor obédiens, undè faciátis?» Deus ergo, juxta Augustinum, non solum facit cum volumus, et facimus, quòd præstat quándò nos adjuvat per grátiam concomitantem; sed facit, ut velimus, et ut faciámus; idque ipse præstat, non per simplices motiões moráles, quæ voluntatem ipsam non immutánt, sed alligunt tantum per propositionem objecti; Deus autem facit ut velimus, et faciámus, præbendò vires *efficacissimas* voluntati, quibùs cor durum, hoc est ejus resistentia, vincitur; et dat cor obédiens, id est, ipse consensùs datur, et causatur: Ergo, juxta Augustinum, voluntas Dei non est infallibiliter efficax ex prævisò illò consensù creaturæ ex suà innatà libertate, in quò defensores scientiæ mediæ suum stabiliunt systéma; sed voluntas Dei est infallibiliter efficax ab intrinsecò, virtute proprià, siquidem, ex mente Augustini, vi efficacissimà causat creaturæ consensum, illumque non expectat, aut supponit à creaturà causatum. Patet ergo, Augustinum scientiæ mediæ systèmati adversari. Et ne de mente D. Augustini ullus sit ambigendi locus; perpendantur hæc ejus verba, *lib. 2 de peccat. merit. et remiss.*, c. 18: «Si nobis libera quædam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse vel bona, vel mala, bona verò voluntas ex nobis est; melius est id, quod à nobis, quàm quod ex Deo est; quod si absurdissimè dicitur, oportet fateantur, «etiam bonam voluntatem, nos divinitus adipisci.» Hæc Augustinus. Ex quibùs sic arguimus: juxta Augustinum, voluntas bona est à Deo, et non ex innatà libertate creaturæ: voluntas autem consentiens gratiæ oblata, est voluntas bona: Ergo, voluntas, ut consentiens, seu consensùs voluntatis, est à Deo hunc consensum efficacissimè operante; Er-

go, hic consensùs non est repetendus ex innatà voluntatis libertate, ut contendunt scientiæ mediæ patróni: Ergo, Augustinus contra illos stat, non pro illis pugnat: nisi velimus verba tanti Parentis in contrarium sensum detorquere.

374. Hæc, quæ Augustinus, nos etiam docet Angelic. Doctor. Ipse enim numquam meminit scientiæ mediæ; et quotiescunque sibi objicit argumenta, quæ conglomerant adversarii circa concordiam libertatis cum decretis divinis ab intrinsecò efficacibus, numquam confugit ad scientiam mediam exploratricem consensùs, aut dissensùs libertatis humanæ ante decretum divinum; sed semper cum Augustinò recurrit ad ipsius divinæ voluntatis efficacissimam potestatem, quæ non solum fiunt ea, quæ Deus vult fieri, sed etiam eò modò fiunt quò Deus fieri vult. *Vid. 1 part., q. 19, art. 8; 1.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> quest. 10, art. 4; 1 contr. Gent., c. 85 etc. etc.* ♦

Ille profectò scientiam mediam rejicit, qui docet creaturas non posse cognosci à Deo immediatè in seipsis; sed eas tantum in suà essentià videre; siquidem per scientiam mediam si darètur, Deus non vidèret consensum hominis conditionatè futurum nisi in voluntate hominis, quam exploraret, ut ipsi scientiæ mediæ defensores contendunt; nusquam verò, talem hominis consensum Deus in suà essentià vidèret; non vidèret in suà essentià ut potènti consensum producere; nam essentià divina spectata dumtaxat ut potens aliquid producere, non repræsèntat aliquid futurum, sed dumtaxat repræsèntat illud ut possibile: non vidèret consensum hominis in suà essentià determinatà per decretum, nam juxta adversarios, antequam Deus decretum edat, explorat, et prævidet humanæ voluntatis consensum: Ergo, juxta systéma scientiæ mediæ, Deus videt con-

sensum voluntatis humanæ, non in suâ divînâ essentiâ, sed immediatè consensum videt in ipsâ voluntate humanâ. D. autem Thomas è conversò, perpetuò docet, Deum videre alia à se *non in ipsis*, sed *in se ipsò*, ut loquitur, *quæst. 2 de verit.*, aliisque in locis, quæ legi possunt apud Sylvium 1 *part. quæst. 8, art. 5, vid. num. 346 et 347*. Hancque suam sententiâ novimus, D. Thomam hausisse etiâ ex D. Dionysio, *lib. de divin. nom.*, c. 7, dicente: «Neque enim, quæ sunt, ex iis, quæ sunt, discens novit divîna mens, sed ex se, et in se...» «Ígitur Deus res cognoscens, non scientiâ rerum, sed scientiâ sui ipsius ipsas «novit.»

Pro Conclusiõe *vid. D. Thom. 1 p., quæst. 19, art. 8, in corp. et ad 3; q. 83, art. 1 ad 3; quæst. 105, art. 4; quæst. 3 de Potentiâ, art. 7 ad 12, 13 et 14: 3.º contr. Gent., c. 89, n.º 3*, etiâ expressè concludens: «Deus ígitur, est «causa nobis, non solum voluntatis; «sed etiâ volendi:» adeoque consentiendi, nam consentire est velle. Hæc D. Thomæ doctrina adeò visa est P. Molinæ scientiæ mediæ adversári, ut eam ad suam mentem trahere non valens, tandem non admiserit, in *Concord. disp. 26, in principio*.

375: Prob. tandem Conclusio. Consensus in grâtiâ est à Deo dante, et ipsum causante: Ergo, admitti nequit systéma scientiæ mediæ, secundum hoc enim, consensus in grâtiâ non est à Deo ipsum dante, et causante, sed est ex innatâ libertate creaturæ. Prob. antec. Consensus in grâtiâ est bonus: Atqui, juxta Concilium Arausicanum 2, *cap. 20, nulla facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo*: Ergo, consensus in grâtiâ est à Deo dante, et ipsum causante. Id ipsum probant promissiones Dei; *promittit enim, in-*

quit August. *de Prædest. SS., c. 40: Quod ipse facturus est, non quod homines*; promittit autem aliquândò consensum nostrum in bonum, ut dum Abrahæ promisit fidem Gentium.

Tandem, id quod propugnâmus, ipsa ratio naturalis evincit, quâ agnoscimus, Deum esse omnium bonorum Auctorem; esse primum Ens, à quò omnia alia entia causantur; esse primum motorem, à quò omnia in suis actibus moventur, et inclinantur; tandem esse primam, et universalissimam causam, absque cujus influxu nulla causa creata potest aliquid operari. His benè perpensis, quæ quidem non partium studium, sed ipsa ratio naturalis dictat; sponte suâ fluit, consensum in grâtiâ, qui quidem est actus bonus, esse à Deo, ut causâ primâ illum dante.

376. Nos non præterit, patrónos scientiæ mediæ ultrò concedere consensum nostrum in grâtiâ esse à Deo; sed contendant esse à Deo, non quidem immediatè, sed mediatè, quatenus scilicet nobis contulit liberum arbitrium, quò possumus grâtiæ consentire; vel esse à Deo per motiones morales; vel esse à Deo per concursum simultaneum; vel tandem, esse à Deo ex speciâli benevolentia, atque ex intentione boni operis in nobis efficiendi, collocandò scilicet hominem in iis circumstantiis congruis, in quibus Deus prævidet, hominem grâtiæ consensurum: ita Congruistæ.

Sed, ut consideranti patet, his diversis modis explanandi consensum nostrum in grâtiâ; semper remanet aliquid, quod non Deo, sed dumtaxat nobis sit adjudicandum. Nam si dicatur Deum esse causam consensûs nostri, dumtaxat quia nobis contulit liberum arbitrium ad consentiendum; remanet, quòd quâvis potentia consentiendi sit à Deo, actus tamen, seu actualis consensus, non à Deo,



sed à creatúra, est únice repetendus. Similiter, si consénsus in bonum dicitur esse à Deo tantùm, quia nobis immittit motiões moráles inducèntes ad bonum amplectendum; séquitur páriter, quòd ipse actualis amplexus sit à creatúra, non verò à Deo, cùm motiões moráles non hábeant ab intrínseco vim effícaciter determinándi voluntátem, in quo conséntiunt ipsi Adversárii, et in hoc non fallúntur: nam experiéntià fit compértum, non obständibus his motiõibus morálibus, quosdam grátiae resistere. Vid. August. *lib. de Grat. Christi, cap. 7, 10, 11*. Páriter, si consénsus in grátiam dicitur esse à Deo tantùm per concúrsum simultáneum, quò cum creatúra concúrrit operánte bonum, séquitur áliquid esse à creatúra quod non est à Deo; nam hócce explicándi modò Deus útique operarétur cum creatúra; sed non inflúeret in voluntátem creatam vires ad operándum; quemádmódum qui concúrrit cum álío ad trahéndam navim, operátur quidem cum ipso, sócio tamen non confert vires ad operándum. Tandem, si noster consénsus in grátiam dicitur esse à Deo tantùm, quia nos constituit in circumstántiis, in quibus prævídít, nos consensúros, séquitur neque juxta hunc dicéndi modum Deum determinatiõnem voluntátis nostræ, seu consénsu nostrum, causáre; hic enim explicándi modus, non secus ac præcedèntes, supponit, Deum conférre concúrsum indifferéntem, atque consénsu nostrum, non effícere, sed expectáre tantùm, et exploráre: undè consénsus noster actualis, non Deo, sed nobis est adscribendus.

377. Patet ergo, quòd in singulis dicéndi modis à defensóribus sciéntiæ médiæ excogitátis ad exponéndum quòmodò consénsus noster in grátiam à Deo sit, rémanet semper áliquid, quod, non Deo, sed únice creatúre, sit adjudicán-

dum. Hoc áutem nos impélleret ad adstruéndum, Deum non esse ómnium bonórum Auctórem; non ita esse primum Ens, ut réliqua ómnia ab ipso causaréntur; non ita esse primum Motorem, ut cætera omnia ab ipso in suis áctibus moveréntur, et inclinaréntur; non ita esse primam, et universalissimam cáusam, ut ábsque ejus inflúxu nulla cáusa creáta áliquid possit operári: quæ cum recta ratiõe conciliári néqúeunt. Rursus, in data hypóthesi, infallibilitas divinórum decretórum ex omnipoténtia Dei non orirétur, sed tantùm ex ejus præsciéntia, cuius contrárium vidéntur innuere auctoritátes Scripturárum in prob. conclusiõnis allátæ; neque Deus fáceret de voluntátibus hóminum quod Ipse vult, sed quod præscivit hómines velle; neque de his dispóneret sicut hortulanus dispónit de aquis, figulus de luto, ártifex de secúri, cum, secúndum Adversários, non possit de voluntáte, salvà ejus libertáte, effícere quòd volúntas conséntiat in his circumstántiis, in quibus Deus prævídít, voluntátem sibi relictam non consensúram. Hæc áutem an conciliári queant cum téxtibus Scripturæ supra relátis, et apertissimis supra addúctis Augustíni testimoniis, júdicent æqui rerum æstimatóres.

378. Ex D. Thom., *lib. 3 contra Gent., c. 89*, hæc transcribimus: «Quidam non intelligèntes quáliter motum voluntátis Deus in nobis causáre possit absque præjudicio libertátis voluntátis, conátii sunt has auctoritátes malè expónere, ut scilicet dicerent, quòd Deus cáusat in nobis velle, et perfícere, in quántum dat nobis virtútem voléndi, non áutem sic, quòd fáciat nos velle hoc vel illud, sicut Orígenes in 3 *Petriarchon*, liberum árbitrium deféndens contra auctoritátes prædictas.... Quibus quidem auctoritátibus Sacræ Scrip-



«tūra resistitur evidēter: dicitur enim  
 «Isaia c. 26, v. 12: Dómine... ómnia  
 «ópera nostra operátus es nobis; undē  
 «non solūm virtūtem volēdi à Deo ha-  
 «bémus, sed étiam operatiónem. Præ-  
 «tēreà hoc ipsum quod Sálomon *Prov.*,  
 «c. 21, v. 1, dicit: quocūmq̃ volūe-  
 «rit inclinābit illud (*scilicet cor Regis*),  
 «ostēdit, non solūm divinam causali-  
 «tatem ad potētiā voluntātis extēdi,  
 «sed étiam ad actum ipsius. Item: Deus  
 «non solūm dat rebus virtūtem, sed  
 «étiam nulla res potest propriā virtūte  
 «ágere, nisi agat in virtūte ipsius; (*id*  
 «*quod ostēdit Ang. Dr. c. 70, ejusd.*  
 «*lib. 3 contra Gentes*). Ergo homo non  
 «potest virtūte voluntātis sibi datā uti,  
 «nisi in quāntum agit in virtūte Dei.  
 «Illud autem in cuius virtūte agens agit,  
 «est cāusa, non solūm virtūtis, sed  
 «étiam actūs: quòd in artifice appāret,  
 «in cuius virtūte agit instrumētum,  
 «étiam quod ab hoc artifice propriam  
 «formam non áccipit, sed solūm ab ipso  
 «applicātur ad actum: (*ut Pictor, qui*  
 «*quāmvīs non effecerit instrumētum,*  
 «*scilicet penicillum, movet tamen ipsum*  
 «*ad imāginem, puta D. Petri, depin-*  
 «*gēdam; et hac ratiōne Pictor cāusa*  
 «*imāginis nuncupātur*). Deus igitur est  
 «cāusa nobis, non solūm voluntātis, sed  
 «étiam volēdi.»

379. Prob. 2.<sup>o</sup> Decrétum Dei indif-  
 ferens concurrēdi cum creatūra, si ipsa  
 velit, debet determināri per áliquid, ut  
 concurrat, rémanens enim Deus in sua  
 indifferentia, non concurreret, seu non  
 ágeret. In systēmate autem sciētiæ mé-  
 diæ, in quibuscūq̃ circumstāntiis  
 versétur homo, Deus ei offert concúrsum  
 tantūm indifferentem ad concurrēdum  
 ad actum, ad quem homo ex sua innāta  
 libertāte sese determināverit. Quærimus  
 ergo à defensóribus sciētiæ médiæ, per  
 quid istud decrétum Dei indifferens, seu

concúrsum indifferēter oblātus, deter-  
 minétur ad concurrēdum? Nēqueunt  
 nobis respondēre, quòd determinétur ab  
 ipso Deo, quia Deus in data hypóthesi  
 se exhibet indifferētem ad concurrēn-  
 dum, vel non concurrēdum. Neque  
 respondēre valent, concúrsum Dei indif-  
 ferēter oblātum determināri per áliquid  
 quod præexistat in voluntāte creatā,  
 priusquā ipsa sese detérminet, quia  
 volūtas creatā ante suam determinatió-  
 nem est indifferens. Neque tandem pos-  
 sunt hunc nodum sōlvēre dicēdō, de-  
 crétum Dei indifferēter oblātum deter-  
 mināri per actuālem determinatiónem  
 voluntātis creatæ; hoc enim esset apértē  
 concēdere, voluntātem creatā esse pri-  
 mum detérminans, et cāusam primā,  
 à qua Deus pendēret, et determinarétur  
 in concurrēdo: quod quidem ádeo ab-  
 sūrdum est, ut vel ipsi Adversárii re-  
 fūgiant fatēri. Cū ergo in systēmate  
 sciētiæ médiæ sese non ófferat rātio  
 assignans, per quid Deus determinétur ad  
 concurrēdum cum creatūra; hac ratió-  
 ne, aliisque argumētis à nobis adduc-  
 tis, dūcimus systēma sciētiæ médiæ,  
 étiam per Congruístas temperátum,  
 non admittēdum. Qui plura in hac  
 quæstiōne désideret, cōnsulat Sylvium,  
 Billuártium, Em. Gotti, Gonétum, aliós-  
 que non inferiōris subséllii Theólogos.

### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

380. Hic argumēta proponémus,  
 quæ militant tam contra Grátiam ab in-  
 trínseco efficācem, quā́m contra Decréta  
 divína per se efficácia, quia una est utro-  
 rúmque cāusa.

Ex quadrúplici cápite deprómi solent  
 hæc argumēta: 1.<sup>o</sup> ab auctoritatē; 2.<sup>o</sup>  
 ex ratiōne libertātis creatæ; 3.<sup>o</sup> ex affi-  
 nitāte cum Calvinismo; 4.<sup>o</sup> dēniq̃ ex  
 læsiōne sanctitātis divínæ.

SOLVUNTUR IN PRIMIS OBJECTIONES AB  
AUCTORITATE.

381. Obj. 1.<sup>o</sup> ex Scriptūra. Ecclesiast., cap. 15, v. 14, legitur: «Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui: et v. 17; apposuit tibi aquam, et ignem, ad quod volueris, porrigere manum.» Atqui, si, decreta Dei circa actus nostros liberos sint prædeterminantia, et infallibiliter ex se efficacia, homo non esset relictus in manu consilii sui, sed consilii Dei; nec ipsi esset locus eligendi quod vellet, sed præcisè faciendi quod Deus vellet: Ergo, admitti nõqueunt decreta Dei prædeterminantia, et ab intrinseco efficacia.

Resp. in primis indirectè ad argumentum, annotandò quòd nihil probat, quia nimis probat, nam si quid probaret, evinceret, neque requiri decretum Dei indifferens, neque concursum simultaneum, neque actus liberos immediatè Dei providentiæ esse subiectos. Si enim Deus postquam hominem constituit, eum unicè in manu consilii sui relinquit; Ergo, ut homo operètur et eligat, non egèbit aliquò Dei adiutoriò à dono creationis distinctò, id, quod ipsi Adversarii, vi systematis sui admittere nõqueunt, cum juxta ipsos requiratur præter liberum arbitrium donò creationis acceptum, gràtia indifferenter oblata, et concursus simultaneus. «Sed qui talia objiciunt, ait D. Prosper, epist. ad Ruffinum, audiant et dictum à Dómino liberò arbitriò utentibus, sinè me nihil potèstis facere: et, nemo venit ad me nisi Patet, qui misit me, traxerit eum: et nemo potest venire ad me, nisi datum ei fuerit à Patre meo: et.... præparatur voluntas à Dómino: et, sicut ait Apostolus, Deus est, qui operatur in

«nobis velle et perficere pro bona voluntate. Pro qua bona voluntate, nisi quam in ipsis operatus est Deus; ut quod donaverat velle, donaret et facere?»

Ex his patet, qualiter Scripturæ verba in argumento allata, sint exponenda: undè

382. Resp. directè ad argumentum: Deus reliquit hominem in manu consilii sui includendò operationem Dei in voluntate hominis, conc.: excludendò hanc Dei operationem, neg. Hanc solutionem ex D. Thoma mutuamus, qui, quæst. 3 de Potentia, art. 7, ad 12, hæc habet: «Deus non dicitur hominem dereliquisse in manu consilii sui, quin in voluntate operetur; sed quia voluntati hominis dedit dominium sui actus, ut non esset obligata ad alteram partem contradictionis (id est, ad velle hoc vel oppositum): quod quidem dominium, naturæ (id est, causis merè naturalibus, puta igni) non dedit, cum per suam formam (omnis causa merè naturalis) sit determinata ad unum:» quod iterum tradit ibidem in resp. ad 13, et 1 Part. quæst. 22, art. 2, ad 4, inquiens: «In hoc quòd dicitur, Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo à divina providentia; sed ostenditur, quòd non præfigitur ei virtus operativa determinata ad unum, sicut rebus naturalibus, quæ aguntur tantum, quasi ab altero directæ in finem, non autem seipsa agunt, quasi se dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium, quòd consiliantur, et eligunt; undè signanter dicit: in manu consilii sui. Sed quia ipse actus liberi arbitrii reducitur in Deum sicut in causam, necesse est ut ea, quæ ex libero arbitrio fiunt, divinæ providentiæ subdantur. Providentia enim hominis continetur sub

«providéntia Dei, sicut cáusa particuláris sub cáusa universáli.» Similiter exponénda sunt illa Scriptúræ verba: «ap-  
«pósuit tibi áquam, et ignem: ad quod  
«volúeris pórrige manum tuam;» ut  
enim ait D. Thom., 3, *contr. Gent.*, c. 90: «hæc verba ad hoc inducúntur, ut  
«hómínes esse liberi arbitrii ostendán-  
«tur; non ut eórum electiões à divína  
«providéntia subtrahántur.» Audiátur  
étiam D. August., *lib. 6 de perfectiõe*  
*Just.*, c. 3 inquit: «In illo testimó-  
«nio.... Appósuit tibi áquam, et ignem  
«etc., manifestum est, quòd si ad ignem  
«manum mittit, et malum, ac mors ei  
«placet, id volúntas hómínis operátur;  
«si áutem bonum, et vitam diligit, non  
«solum volúntas id agit, sed divinitús  
«(id est, per grátiam) adjuvátur. Suf-  
«ficit enim sibi óculus ad non vidén-  
«dum, hoc est ad ténebras: ad vidén-  
«dum verò, lúmine suò non sibi súfficit,  
«nisi illi extrinsecús adjutórium clari  
«lúminis præbeátur.» Et ne quæ hu-  
cúsquè pro solutiõe argumenti dixi-  
mus, alicui videántur parum consentá-  
nea téxtui Scriptúræ in argumentó allá-  
to; subjicimus álios Scriptúræ textus,  
rationábilem hanc interpretatiõe red-  
dentes. Nam sicut légitur apud *Eccles.*  
«Deus reliquit illum (hómínem) in ma-  
«nu consilii sui,» ita *Proverb.*, c. 21,  
v. 1, légitur: «Sicut divisiões aquá-  
«rum, ita cor Regis in manu Dómini:  
«quocúmquè volúerit, inclinábit illud:»  
et *Jerem.* c. 18, vv. 5 et sequent.:  
«Factum est verbum Dómini ad me di-  
«cens: Numquid sicut figulus iste, non  
«pótero vobis fácere, Domus Israël, ait  
«Dóminus: ecce sicut lutum in manu  
«figuli, sic vos in manu mea, Domus Is-  
«raël?» Et apud Apóstolum: «Deus est,  
«qui operátur in nobis velle, et perfice-  
«re pro bona voluntáte.» Ut hi, simi-  
lesque textus conciliári possint cum ad-

ductis in argumentó, ália non súperest  
via, quàm in solutiõe assignáta, vidé-  
licet, hómínem esse ita relictum in ma-  
nu consilii sui, ut in suis electiõibus,  
seu opéribus voluntáriis à Deo, támquam  
à cáusa prima, depéndeat.

383. Objiciunt 2.<sup>o</sup> illud célebre tes-  
timónium, quod apud Matth. légitur,  
*cap. 11: Væ tibi, Corozain etc.*, ubi  
Christus increpat Judæos comparátè ad  
Tyrios, quòd hi convérsi fuissent, si ea  
vidissent signa, quæ Judæi viderant:  
Atqui, si divína decreta, et grátia ne-  
cessária ad conversiõe, essent ex se  
efficácia, ut tenent impugnatóres scié-  
tiæ médiæ, hæc increpátio comparatíva  
foret injústa, cum non esset æqualitas  
inter Judæos, et Tyrios; et ideò Judæi  
potuissent justè respondére; Dómine, si  
decrevisses efficáriter nostram conver-  
siõe, et decrevisses nobis dare grá-  
tiam ex se efficácem, sicut dedisses Ty-  
riis, convérsi fuissémus, sicut isti. Er-  
go, ne injústa dicátur increpátio Christi  
(quod absit) admitti néquæunt in Deo de-  
creta ex se efficácia, in quibus videat  
futúra contingéntia libera. Hocce argu-  
méntum tóties à defensóribus sciétiæ  
médiæ recantátum, jam sólvimus *num.*  
355, et *seqq.* Ut ibi diximus, Judæi  
fuerunt justè reprehénsi, quia in culpa  
ipsórum fuit, quòd non acceperant grá-  
tiam efficácem, quia huic grátiae ipsi  
óbicem apposuerunt.

384. Instábis tamen cum Tournélio,  
insigni sciétiæ médiæ propugnatóre,  
dicénte in quæst. *de Sciéntia médiæ*:  
Ut Judæi non resisterent grátiae suffi-  
ciéti, et non pónerent óbicem grátiae  
efficáci, indigébant ipsà gratiá efficáci;  
quia non resistere grátiae sufficiéti, et  
non pónere óbicem grátiae efficáci, non  
est quid purè negatívim, sed actus po-  
sitivus, est enim consentire grátiae, et  
benè ágere; ad omnem áutem actum



bonum, opus est grātiā efficacī, secūndū sciētiā mediā adversārios: Ergo, Judæi pōterant respondēre, se idēo restitisse grātiā sufficiēti, et grātiā efficacī ōbicem posuisse, quia grātiā efficacī donāti non erant.

Resp. in primis, hocce argumētum etiā solvēdum à Congrūistis: nam secūndū ipsos, ut quis non resistat grātiā, debet esse constitūtus in circumstātiis cōgrūis, in quibus Judæi tunc non erant constitūti; si enim fuissent, grātiā non restitissent; juxta Congrūistas enim, quos Deus in circumstātiis cōgrūis constituit, prævidet consensū: ex quo ergo Judæi non consenserunt, jure infertur secūndū systēma Congrūistarū ipsos in circumstātiis cōgrūis non fuisse constitūtos. Itaque pōterant Judæi Christo respondēre, se restitisse grātiā, quia non erant in circumstātiis cōgrūis constitūti.

385. Resp. 2.<sup>o</sup> Dist. maj. Ut Judæi non resisterent grātiā sufficiēti, et non pōnerent ōbicem grātiā efficacī, indigebant grātiā efficacī, quā ob suam culpam caruerunt, concēd: quā citra culpam caruerunt, nego. Ultrō, libentēque admittimus, et propugnāmus, ad non resistēdum grātiā sufficiēti, seu ad illi consentiēdum, necessariā esse grātiā efficacē; at verō (quod est magis nōpērē notāndum) ad resistēdum grātiā sufficit mala volūtas: ista autem resistētia est cāusa cur grātiā efficacī subtrahatur; non enim idēo volūtas resistit grātiā sufficiēti, quia grātiā efficacī caret; sed ē contrā, idēo caret grātiā efficacī, quia resistit sufficiēti. Cāusa, ut innūimus, hujus resistētiæ grātiā sufficiēti, est mala volūtas, ipsa enim est primum principium deficiens, et quæ ex prōpria defectibilitate, et malitia prorūmpit in malum, sicque ōbicem ponit grātiā efficacī. Hæc nos

dōcuit S. Anselmus, *lib. de casu diaboli*, c. 3, inquit: «ista est cāusa quare Deus non concēdit diabolo grātiā, «quia ipse non voluit accēpere.» Unde D. Thomas, 1.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quæst.* 112, *art.* 3, ad 2, hanc generālem stāuit rēgulam: «Defectūs grātiæ prima cāusa est «ex nobis; sed collatiōis grātiæ prima «cāusa est à Deo, secūndū illud Oseæ «c. 13, v. 9: Perditio tua Israël: tantūmodō ex me auxilium tuum.» Si ergo Judæi grātiā efficacī, caruere, in culpa ipsōrum fuit: unde non pōterant justē sese excusare; sicut nec Tyrīi potuissent gloriāri, si credidissent, quia hoc fuisset ex grātiā. Vid. D. August., *lib. de Correp. et grat.*, c. 4 et 7; et *lib. de Prædest. SS.*, c. 6 et c. 8.

386. Obj. 3. Damascēnus, *lib. 2 de Fide*, c. 30, inquit: «Omnia quidem «præcognōscit Deus, non autem omnia «prædeterminat. Præcognōscit enim ea, «quæ in nobis sunt, non autem prædeterminat ea.» Atqui, dum consentimus grātiā, hic consēsus est in nobis: Ergo, juxta Damascēnum, Deus dumtaxat præcognōscit, non determinat hunc consēsum, quod est systēma sciētiæ mediæ.

Resp. Disting. maj. Juxta Damascēnum, Deus non prædeterminat ea, quæ in nobis sunt, imponēdō libero arbitrio necessitatem, concēd: Deus non prædeterminat ea, quæ in nobis sunt, salvā arbitrii libertate, neg. Hanc solutiōnem mutuāmus ex D. Thom., 1 *Part.*, *quæst.* 23, *art.* 1, ad 1, dicēte: «Quod «Damascēnus nōminat prædeterminatiōnem, impositiōnem necessitatis; sicut «est in rebus naturalibus, quæ sunt prædeterminatæ ad unum. Quod patet ex «eo quod subdit (*Damascēnus*): non «enim vult malitiam, neque compellit «virtutem.» Quibus addimus hæc alia, ejusdem Damascēni verba, *Orat.* 3, de



*Imaginibus*, n.º 19: «Ea, quæ ab ipso «determinata sunt, præfinito tempore «fiunt, quemadmodum ipse in æternitatem constituit: in ejus consilio expressæ «erant formæ, et imagines eorum, quæ «priusquam fierent, ab ipso præfinita «erant, et immutabiliter futura.» Non ergo Damascenus adversatur nobis, qui prædeterminationem divinam, cum arbitrii libertate conciliamus.

387. Obj. 4.º Chrysostomus, *homil.* 12, *in epist. ad Hebræos*, inquit: «Deus «non antecedit voluntates nostras, ne «nostrum lædatur arbitrium: Cum autem nos elegimus, multam tunc nobis offert auxiliationem.» Ergo, juxta Chrysostomum, consensus in gratiam, non est repetendus à Deo, sed ex fundo libertatis creatæ; quod est systema scientiæ mediæ.

Resp. Disting. maj. Juxta Chrysostomum, Deus non antecedit voluntates nostras, ne, id est, ita ut nostrum lædatur arbitrium ei imponendo necessitatem, concedo: Deus non antecedit voluntates nostras, eas in sua libertate relinquendo, neg. Hæc nostra interpretatio verborum Chrysostomi, fulcitur verbis ipsius Chrysostomi ibidem, ait enim: «in vanum currimus, si nostrum esse «totum putaverimus; si non plurimam «partem Deo tribuerimus. Neque enim «Deus totum suum esse voluit, ne videtur sine causa nos coronare: neque iterum nostrum, ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, alta sapiamus; quid si totius «nos operis nostri domini essemus?» Tantum ergo abest, ut Chrysostomus scientiæ mediæ faveat, quin potius eam destruit. Nam juxta hoc systema, consensus in gratiam, non est à Deo dante, sed totus est fundo creaturæ; secundum Chrysostomum autem, Deus noluit esse totum nostrum, ne in superbiam in-

cidamus. Profecto de mente Chrysostomi non est dubitandi locus, nam «Homil. de Adamo, et Eva, (*brevitatis gratia, prætermisiss aliis, quæ ad rem nostram magnopere faciunt*) hæc addit: «Tanta est ergo in omnes bonitas «Dei; ut nostra velit esse mèrita, quæ «sunt ipsius dona... Agit quippe in nobis, ut quod vult, et velimus, et agamus.» Atqui, Deus vult, nos consentire gratiæ: Ergo, juxta Chrysostomum, quando gratiæ consensum præbemus, ipse Deus agit in nobis hunc consensum.

388. Obj. 5.º Augustinus, *lib.* 12 *de Civit. Dei*, cap. 6, de duobus animo, et corpore æqualiter affectis, ait: «Si eadem tentatione ambo tententur, «et unus ei cedat, atque consentiat; aliter idem, qui fuerat, perseveret; quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere? Unde nisi propria voluntate, ubi eadem fuerat in utroque corporis, et animi affectio?» Ergo, juxta Augustinum, tum dissensus, tum consensus in gratiam à propria voluntate creaturæ est repetendus.

Resp. Dist. antec. et Augustinus præfatò exemplo voluit dumtaxat significare, nos velle dum volumus, conced. Et Augustinus intendit negare, Deum facere, ut velinus, et faciamus bonum, neg. Sic ergo, ex illis duobus, quos memorat S. Augustinus, ille, qui stat, certè stat, quia vult. Sed quare vult? Quare à non stante se discernit? Quia Deus fecit ut vellet; aliàs ex non acceptis, sed ex propriis, se discerneret, contra dictum Apostoli Pauli, *Corint. c.* 4, v. 7: «Quis te discernit? quid enim habes, quod non accepisti?» Hanc fuisse mentem Augustini, constat ex eodem, qui *Serm.* 343 loquens de Nabuchodonosor, et Antiocho ait: quod «Nabuchodonosor præstitum est, ut crederet

«in Deum eorum, (*id est, trium Pue-  
rorum*)... Antióchus autem non erat  
«dignus, cui tália præstarentur.

389. Obj. 6. S. Thomas in *epist. ad Roman*, c. 8, *lect. 6*, inquit: «Vocatio  
«est efficax in prædestinatis, quia hu-  
«júsmodi vocatióni assentiuntur:» Ergo,  
juxta D. Thomam, consensu voluntá-  
tis humanæ, et non Deus, reddit grátiam  
vocatiónis efficacem.

Resp. Dist. antecéd. Juxta D. Thom.  
ly *quia* est causa efficacitátis grátiae, neg.  
ly *quia* est signum efficacitátis grátiae,  
conced. Hanc esse mentem D. Thomæ  
constat ex verbis ipsius S. Doctóris, quæ  
præmisit his quæ obijciuntur, ait enim  
ibid.: «cor hóminis movétur à Deo ad  
«assentiendum iis, quæ sunt fidei, vel  
«virtutis. *Isaia c. 41, v. 2*: Quis sus-  
«citavit ab Oriente justum, vocavit eum,  
«ut sequerétur se?... Ego Dóminus pri-  
«mus, et novissimus, ego sum. Et hæc  
«vocatio necessaria est, quia cor nos-  
«trum non se ad Deum converteret, ni-  
«si ipse Deus nos ad se tráheret.» Vid.  
ipsum S. Doctórem, 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quæst. 6*,  
*art. 1*. Sic ergo, cum D. Thomas in  
verbis obiectis inquit, vocatiónem esse  
efficacem in prædestinatis quia hujús-  
modi vocatióni assentiuntur, patet quòd per  
ly *quia* non intéllegit consensum hómi-  
nis esse causam efficacitátis grátiae vo-  
catiónis; sed quòd consensu hóminis in  
grátiam sit signum quòd grátia in præ-  
destinatis fúerit efficax. Sic, dum in hó-  
mine mórtuo plúrima deteguntur vulne-  
ra, méritò dicimus, hic homo mortem  
súbiit violentam, quia est vulneribus con-  
fósus. In hoc casu, ly *quia* indicat vul-  
nera esse signum mortis violentæ; non  
verò esse causam violentiæ, quæ ipsi  
illata est. Vid. D. Thom., 1 *Part. quæst.*  
14, *art. 8, ad 1*.

390. Obj. 7. D. Thom. in 2 *Sen-  
tent.*, *dist. 39, quæst. 1, art. 1*, inquit:

«Ipsa poténtia voluntátis, quántum in se  
«est, indifferens est ad plura: sed quòd  
«determinatè éxeat in hunc actum, vel  
«in illum, non est ab álío determinánte,  
«sed ab ipsa voluntáte.» Ergo, quòd vol-  
úntas humaná éxeat in actum consen-  
tiéndò grátiae; non est à Deo, sed úni-  
cè à voluntáte humaná.

Resp. Dist. antecéd. Juxta D. Thom.  
quòd voluntas éxeat in hunc, vel in illum  
actum non est ab álíquo determinánte  
creáto, conced: increáto, neg. Hanc esse  
mentem suam apértè áperit S. Dr. 1.<sup>a</sup>  
2.<sup>æ</sup> *quæst. 9, art. 4*, inquires, et pro-  
bans quòd, «eò modò quò (*volúntas*) mo-  
«vétur quántum ad exercitium actûs, ad-  
«huc necesse est pónere voluntátem ab  
«álíquo principio exterióri movéri.» Et  
ibidem, *art. 6*, evincit, hoc principium  
extérius, álíud esse non posse quàm  
Deum.

#### SOLVÚNTUR OBJECTIÓNES PETITÆ EX LÆ- SIÓNE LIBERTÁTIS CREATÆ.

391. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Tournélio, *quæst.*  
*de Sciéntia Média*, et *quæst. 9, de Grá-  
tia*, Doctrína, quæ admittit decreta Dei  
prædeterminántia, et grátiam ex se effi-  
cácem, conciliári nequit cum dógmate  
cathólico circa humanam libertátem: Er-  
go, hujúsmodi doctrína non est admit-  
téndá. Prob. ant. Fides státuit, liberum  
arbitrium motum, et excitátum à Deo,  
posse dissentire, si velit. Ita Concilium  
Tridentinum, *sess. 6, can. 4*. Atqui, si  
daréntur decreta Dei prædeterminans,  
ac grátia ex se efficax, liberum arbitrium  
hóminis non posset eis dissentire, cum  
non sit, qui possit resistere voluntáti  
Dei, ut légitur in libro Esther: Ergo.  
doctrína, quæ admittit decreta Dei præ-  
determinántia, et grátiam ex se effica-  
cem, conciliári nequit cum dógmate ca-  
thólico circa humanam libertátem.

Resp. Dist. ultíam minórem. Decréto Dei prædeterminánti, et grátia ex se effíaci, homo non posset dissentíre poténtiã divínæ voluntáti non subjéctã, qualem existímant Adversárii, concéd: non posset dissentíre poténtiã divínæ voluntáti subjéctã, qualem ádstruunt SS. Patres, neg. Abs dúbio admitténdum est, liberum arbitrium hóminis posse resistere divínæ motióni ex se effíaci, ut innuit Tridentínus in objectióne addúctum, et probat D. Thomas, 1.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> q. 10, art. 4, ad 1, inquires: «vo-  
«lúntas divína non solúm se exténdit ad  
«hoc, ut áliquid fiat per rem, quam mo-  
«vet, sed ut étiam eó modó fiat, quó cón-  
«grúit natúræ ipsíus: et idéo magis re-  
«pugnáret divínæ motióni, si volúntas  
«ex necessitaté moverétur (*id est, abs-  
«que poténtia ad opposítum*) quòd suæ  
«natúræ non cómpetit, quàm si moveré-  
«tur liberè, prout cómpetit suæ natú-  
«ræ » Decréta ergo Dei prædeterminán-  
tia, et grátia ex se effíca, cum móveant voluntátem juxta quod natúra voluntátis éxigit, id est, liberè, non tollunt à vol-  
untáte poténtiam dissentiéndi motióni Dei, hác enim poténtiã sublatã à volun-  
táte, jam non liberè moverétur. Hæc ve-  
rò poténtia voluntátis non désinit esse subjécta poténtiæ divínæ, sed pótius ita  
est divínæ poténtiæ subjécta, ut Deus possit voluntátem ita móvere, ut, quám-  
vis possit dissentíre, tamen non dissén-  
tiat, alióquin Deus non esset omnípotens,  
ut árguit Augustínus in *Ench.*, cap. 96.  
Et in *lib. Proverb.*, c. 21, v. 1, scrip-  
tum non fuisset: «Cor Regis in manu  
«Dómini, quocúmque volúerit inclinábit  
«illud.»

392. Resp. 2.<sup>o</sup> prout commúniter respondéri solet: Dist. eámdem minó-  
rem. Decréto Dei prædeterminánti, et  
grátia per se effíaci, homo non posset  
dissentíre in sensu compósito, seu po-

téntiã consequénte, vel poténtiã futuri-  
tiónis, ut álii loquuntur, (hæc enim sunt  
synónyma) concéd.: non posset dissentí-  
re in sensu diviso, (seu poténtiã possi-  
bilitátis, aut poténtiã antecedénte) neg.  
Explicátur: poténtia in sensu compósito  
appellátur illa, quæ simul posset duos  
actus contradictórius júngere, ut sedére  
simul et non sedére: poténtia in sensu  
diviso nuncupátur illa, quæ non suppó-  
nitur posse júngere simul duos actus ad  
invicem contradictórius; sed quæ, dum  
élicit áliquem actum, rémanet potens ad  
eliciéndum actum contrárium. Sic hæc  
propositio *Sedens potest stáre*, in sensu  
diviso hunc reddit sensum: quòd dum  
élicit actum sessiónis, rétinet poténtiam  
ad eliciéndum actum contrárium, nem-  
pè statióis, potest enim surgere, et  
stáre. Eádem propositio: *Sedens potest  
stáre*, in sensu compósito hunc reddit  
sensem: Sedens potest simul elicere  
duos actus contrários, scilicet sedére,  
et stáre. Sic ergo, dum dicimus liberum  
arbitrium posse decréto Dei prædeter-  
minánti, et grátia ex se effíaci dissén-  
tíre in sensu diviso, non verò in sensu  
compósito, nihil áliud exprímimus, nisi  
quòd liberum arbitrium excitátum, et  
motum à grátia ex se effíaci, et à de-  
créto Dei prædeterminánte, ita élicit  
actum consénsus, ut retíneat poténtiam  
ad eliciéndum actum dissénsus, non si-  
mul cum actu consénsus, sicut sedens  
non rétinet poténtiam ad eliciéndum si-  
mul actum sessiónis, et statióis: hæc  
enim esset poténtia in sensu compósito;  
sed liberum arbitrium dum conséntit,  
rétinet poténtiam ad eliciéndum actum  
dissénsus, sicut sedens, sedéndò rétinet  
poténtiam ad stándum, quámvis non  
possit simul compónere sessiónem cum  
statióne: et hæc est poténtia in sensu  
diviso.

393. Sunt, qui Thomístas, hanc dis-



inctionem sensûs compôsi, et divisi adhibentes, insimulant Calvinismi: sed pèrperam, et injuriâ, ut mox, Deò dante, n.º 396, demonstrâbimus.

Sunt, qui velint, hanc distinctionem sensûs compôsi, et divisi, esse à Thomistis inventam ad eludendum decretum Concilii Tridentini, de quo in objectione: sed imméritò, nam Magister Sententiârum qui tot annis Concilium Tridentinum præcessit, eam jam adhibuit in 1 D. 38. circa finem: eandemque ab ipso acceptam, in proprium usum vindicârunt, non modò Thomistæ, sed et insignes Theologi, qui eos præcessore. Lègimus enim apud D. Thom., *quest. 6 de Verit., art. 4, ad 8*: «Dicitur COMMUNITER, quod hæc: Deus potest non prædestinatum prædestinare; vel prædestinatum non prædestinare; in sensu compôso est falsa, in diviso, vera: et ideò omnes locutiões illæ, quæ sensum compôsitum implicant, sunt falsæ simpliciter.» En quomodo, priûsquàm D. Thomas sua ediderit opera, adeoque priûsquàm extiterint Thomistæ, jam inter Theologos inualescebat allata distinctio sensûs compôsi, ac sensûs divisi; quæ, hoc ipso patet, quòd non fuerit inventa ad eludendum argumentum ab auctoritate Concilii Tridentini petitum.

394. Mirâri satis non pòssumus, esse quosdam, quibus, ut scribit Tournélius q. 9 de grâtiâ, art. 1, videtur, hanc responsiõnem sensûs compôsi, ac sensûs divisi *rem longè magis involvere, et obscurâre, quàm explicâre*, cùm ipsimet Adversârii, ac omnes tum Philôsophi, tum Theologi, eam non semel cogântur adhibere. Cùm enim dicimus: album potest esse nigrum; sedens potest stâre, etc. hæc propositiones apud omnes veræ sunt in sensu diviso, falsæ in sensu compôso. Illud testimónium

Joânnis, *epist. 1.ª, cap. 3: Omnis, qui natus est ex Deo... non potest peccâre*, verum est in sensu compôso, falsum in sensu diviso. Prædestinatus potest damnâri; quod præscitur à Deo futurum, potest non evenire; verum est apud omnes in sensu diviso, falsum in sensu compôso. Sûppositò decretò Dei de único Mundo creâdo, Deus potest aliud creâre in sensu diviso, non in sensu compôso. Christus pòtuit non obire mortem præceptam à Patre in sensu diviso, non in sensu compôso. Homo potest resistere grâtiæ cõgruæ, juxta Adversârios, non in sensu compôso, sed diviso. Tandem in subjècta matéria; Concilium Tridentinum definiens, liberum arbitrium posse grâtiæ dissentire, loquitur de grâtiâ efficâci (quodcumque modò sit efficax), definit enim contra Calvinum, et Luthèrum, grâtiâ efficâcem non tollere libertatem: quærimus ergo ab Adversâriis, quò sensû potest homo huic grâtiæ efficâci dissentire? non sanè in sensu compôso, tunc enim grâtiâ, quæ supponitur efficax, non foret efficax, resistèntia enim hómînis ipsam redderet inefficâcem: Ergo, in sensu diviso potest grâtiæ dissentire, quia sub grâtiâ efficâci retinet potèntiam ad dissentiendum, prout sedens, ut dictum est, retinet potèntiam ad stândum, sicque salvâtur definitio Concilii Tridentini statuèntis, hómînem, si velit, posse motiõni Dei dissentire. Hanc autem potèntiam in sensu compôso, et diviso, alii appellânt potèntiam possibilitâtis, et futuritiõnis; et sic grâtiæ, seu motiõni efficâci potest voluntas humâna resistere potèntiâ utique possibilitâtis, sed non futuritiõnis, quia quâmvís possit resistere, de facto non resistet: quemadmodum actiões liberæ, quas Deus præscit, possunt quidem aliter evenire, sunt enim liberæ; sed



tamen nūquam evēnient áliter ac Deus infallibiliter præscit. Et hic modus conciliándi libertátem humánam cum præsciéntia divína, útique infallibili, omnes Theólogi Cathólici, cujuscúmque sint systématis, cogúntur admittere: cum in quólibet systémate cathólico, admitténdam sit libertas humána, et præsciéntia Dei infallibilis. Ergo, distinctio poténtiæ possibilitátis, et futuritiónis, seu (quod in idem redit) in sensu compósito, et diviso, non est amandánda inter nugas, quæ rem magis involvant, et obscúrent, quàm éxplicent et illustrent, ut quibúsdam placet assérere, prout ex Tourne-lío, *quest. 9 de Grátia, art. 1.*, adnotávimus.

395. Profectò, hæc neglectá distinctiône, Concilium Trident. definiens *liberum arbitrium motum, et excitatum à Deo posse dissentire, si velit*, conciliári non potest cum Isaia, c.14, dicente: *Dóminus exercituum decrevit: et quis póterit infirmáre?* et cum lib. *Es-ther*, c. 13, in quo hæc legúntur: *Non est qui possit tuæ resistere voluntáti:* et cum Apóstolo, ut de cæteris taceá-mus, ad *Rom. c. 9*, scribente: *Voluntáti ejus quis resistit?* Ut legénti patet; hi textus dénégant creatúræ poténtiam resisténdi, seu dissentiéndi Dei voluntáti; quam tamen Tridentinum ásserit inesse creatúræ. Semel áutem admissá poténtiá in sensu compósito, et diviso, seu poténtiá possibilitátis, et futuritió-nis; Concilium Tridentinum quám óp-timè cum his téxtibus Scriptúræ conciliátur. Siquidem hi textus Scriptúræ dénégant creatúræ poténtiam in sensu compósito, seu poténtiam futuritiónis, quia numquam futúrum erit, ut creatúra, quámvis possit resistere étiam sub motiône efficaci, sub hac tamen moti-óne úmquam resistet, dicénte ipsò Dómi-nò, ap. *Isaiam, c.46: Consilium meum*

*stábit; et omnis volúntas mea fiet.* Con-cilium áutem Tridentinum ásserens, li-berum arbitrium posse dissentire Dei motióri, lóquitur de poténtia in sensu diviso, seu de poténtia possibilitátis; non verò de poténtia in sensu compó-sito, seu de poténtia futuritiónis. Hæc áutem poténtia possibilitátis súfficit ad sariam tectam custodiéndam libertátem, quámvis non adsit ei poténtia futuritió-nis: quemádmodum Judas liberè peccá-vit; et tamen in ipso non erat poténtia futuritiónis, sed tantum possibilitátis ad non peccándum; suppósitá enim infalli-bili præsciéntia Dei de peccáto illius fu-túro, non erat futúrum ut Judas non peccáret, áliàs præsciéntia Dei circa peccátum illius non fuisset infallibilis. Ergo, sola poténtia possibilitátis súfficit ad salvándam libertátem.

SOLVUNTUR OBJECTIONES EX AFFINITATE  
(ut quibúsdam placet)

NOSTRI SYSTÉMATIS CUM CALVINISMO.

396. Obj. 1.<sup>o</sup> Calvinus talem ponébat grátiam efficacem, ut nulla poténtia voluntátis creatæ posset ei resistere: Atqui, pónere decretum Dei ab intrin-seco éficax, est illud pónere tale, ut nulla poténtia voluntátis creatæ possit ei resistere, áliàs decretum non foret éficax: Ergo, systéma státuens decretum Dei éficax, affinitátem habet cum Calvinismo.

Resp. Dist. maj. Calvinus talem ponébat grátiam efficacem, ut nullá po-téntiá neque in sensu compósito, neque in sensu diviso; seu quod in idem redit, nullá poténtiá nec possibilitátis, nec fu-turitiónis, volúntas humána posset re-sistere, concéd. Calvinus ita ponébat grátiam efficacem, ut saltem admitteret poténtiam possibilitátis ad resisténdum, neg. et dist. min. pónere decretum Dei

ab intrínseco efficax est illud pónere tale, ut nullà poténtiâ volúntas creáta possit ei resistere in sensu compósito, benè verò in sensu diviso, seu, nullà poténtiâ futuritióis possit resistere, possit áutem poténtiâ possibilitátis, concéd. ut nullà poténtiâ, nec in sensu compósito, nec in sensu diviso; seu, ut nullà poténtiâ nec futuritióis nec possibilitátis possit resistere, neg. et neg. conseq. Quid sit poténtia in sensu compósito, et quid in sensu diviso; seu poténtia possibilitátis, et poténtia futuritióis, et quòd poténtia possibilitátis, seu in sensu diviso, reperiátur sub decreto Dei efficáci, explanátum est, *num. 392 et 395*. Nostrum systéma ádeò à Calviní erróre distat, ut cum ipso, nec in antecedente, nec in consequente, nec in consequéntia convéniat. Non in antecedente: quia Calvinus státuit hoc antecedens: grátia efficax liberum arbitrium extinguit; Thomistæ verò cum D. Thoma dicimus, grátiae efficáciam perficere libertátem; et arbitrii indifferéntiam non lædere, sed expedíre. Vid. D. Thom., 1.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> *quæst.* 10, *art.* 4 *ad* 1: 3 *contr. Gent.*, c. 94: *Opusc.* 2, c. 140, et álibi passim. Non in consequente: quia Calvinus liberum arbitrium de facto tollit; Thomistæ cum D. Thoma, illud pro aris, et focis tuémur. Vid. D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 83, *art.* 1, *et quæst.* 6 *de malo*, *art.* *único* *ad* 3. Non in consequéntia: nam Calvinus ex efficácia grátiae infert liberi arbitrii destructiõem; Thomistæ verò cum D. Thoma ex grátia efficáci inferunt liberi arbitrii positiõem. Præter loca addúcta, *vid.* 1 *Part.*, *quæst.* 19, *art.* 8.

Nos non præterit, Calvinum quandòquæ usurpáre distinctiõem sensús compósito, et divisi, quam etiam Thomistæ cum D. Thoma usurpámus; ideòque quòd nos insimuláre Calvinismi æquum

dúxerint quidam Adversariórum, licèt álii ex eórum schóla, inter quos Annátus, sénior factus, et ipse Tournélius in quibúsdam locis ab hac calúmnia nos vindicent. Annátus in plúribus opéribus váriis argumentis osténdit, Thomistas longè à Calvinismo, et Jansenismo distáre. Pro quo vid. Gonet in *Apología Thomistárum*. Idem præstitérunt ejus Sodáles, Stéphanus Deschamps, *lib.* 2 *de Janseniana hæresi*, *disp.* 6, *cap.* 9, ubi agnóscit, «Nullos esse Théologos «Jansenistas (adeòque Calvinistas) infensiores, quàm Dominicános;» Antónius Moraines, seu per anagrámma, Joánnes Martinónus, in suo *Anti-Jansénio*; ac tandem P. Joséphus Sanfelicius in ópere dicáto Benedicto XIII, cui titulus: *Jansenii doctrina ex Thomistica Scholæ principiis damnata*. Profectò, áliter omninò à Calvinó sensum compósitum, et divisum usurpámus Thomistæ cum D. Thoma; nam per sensum compósitum intelligimus, non posse conjungi simul duos actus ad invicem oppósitos, ut sedére et non sedére; consentíre et dissentíre. Per sensum verò divisum dividimus inter actum, et poténtiam, et propugnámus, quòd quámvis duo actus ad invicem oppósi non possint esse simul, possunt tamen esse simul in eódem subjécto, actus, et poténtia ad actum oppósitum: ut sedéndò liberè, poténtiam retinémus ad non sedéndum: et qui peccat, rétinét poténtiam ad non peccándum, sicut et qui conséntit motiúi Dei efficáci, ita conséntit, ut tamen retíneat poténtiam ad non consentiéndum. Calvinus áutem per sensum compósitum intélligit, quòd stánte motiúi Dei efficáci ad áliquid, volúntas non habet poténtiam ad actum oppósitum: per sensum verò divisum intélligit quòd volúntas habet poténtiam ad oppósitum, non stánte motiúi, sed motiúi-

ne desinente. Rem explicant Calvinistæ hoc exemplò familiari. Vincit catenis non habet potentiam currendi in sensu composito, id est, manentibus vinculis; habet verò potentiam currendi in sensu diviso, id est, vinculis sublatis. Sicque Calvinistæ æquiparant Dei motionem efficacem ferreis vinculis, ita voluntatem alligantibus ut ab ipsa tollant libertatem, ac inducant necessitatem, modò quò vincula tollunt ab homine libertatem ambulandi, ipsùmque cogunt violenter ad quiescendum. Patet ergo, sensum compositum, et divisum Thomistarum, totò cœlò distare, à sensu composito, et diviso Calvinistico. Nam Calvinistæ ita expònunt sensum compositum, et divisum, ut adstruant, quòd stante motione Dei efficaci non remanet in homine potentia ad resistendum, sicque ejus perimitur libertas: Thomistæ verò è converso, firmiter propugnant, sub motione Dei efficaci integram, illæsamque remanere hominis libertatem, quia sub motione efficaci Dei homo retinet potentiam ad ipsi resistendum. Id expréssit D. Thomas (ut de sexcentis aliis locis taceamus) *quest. 6 de malo, art. unic. ad 3*, inquiens: «Deus movet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas.» Idque confirmavit Tridentinum supra laudatum, dum ait: «Liberum arbitrium motum, et excitatum à Deo, posse dissentire, si velit.» Ergo, juxta Tridentinum sub motione Dei remanet libertas, seu potentia dissentiendi: id quod Thomistæ contra Calvinistas propugnâmus.

397. Est autem magnòperè advertendum, hanc potentiam dissentiendi, quam sub motione Dei efficaci retinet

voluntas creata, nûmquam in actum reduci, stante motione divinâ: ut enim inquit August., *lib. de Prædest. SS., c. 8*: «hæc grâtiâ, quæ occultè humanis cordibus divinâ largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.» Et D. Thom., *quest. 23 de Verit., art. 5 ad 3*, inquit: «quâmvís non esse effectus divinæ voluntatis non possit simul stare cum divina voluntate; tamen potentia deficiendi simul stat cum divina voluntate. Non enim sunt ista impossibilia: Deus vult istum salvari, et iste potest damnari: sed ista sunt impossibilia: Deus vult istum salvari, et iste damnatur.» Et rectè quidem: nam in eodem subiecto libero non repugnat simul et semel aliquem actum, et potentiam ad actum contrarium reperiri: sicut in liberè sedente simul inveniuntur actus sessionis, et potentia ad non sedendum: quâmvís nèqueant reperiri simul duo actus oppositi, sedere scilicet, et non sedere. Hæc autem potentia non sedendi, quam habet qui liberè sedet, dum actû sedet, nûmquam exiet in actum stante actû sessionis, tunc enim essent simul duo actus oppositi, nempe sedere et non sedere, quod est impossibile; et tamen sedere est actus liber, quia secum compátitur potentiam ad actum oppositum. Sic ergo similiter: actus consentiendi motioni Dei efficaci est actus liber, quia secum compátitur potentiam ad dissentiendum, quâmvís hæc potentia, stante Dei motione efficaci, nûmquam exeat in actum, quia non possunt simul et semel consensu et dissensu conjungi, seu consociari. Vid. *num. 395*.

398. Hæc audiéntes Adversarii urgent: Præmotus ad consentiendum non potest non consentire: Ergo, nullò modo est liber. Prob. ant. Nemo potest id, quod implicat; Atqui, implicat, quòd



præmôtus effîcâciter ad consentiendum, non consentiat: Ergo, non retinet poténtiam ad non consentiendum.

Huic arguménto, quod est Achilles Adversariórum, quámvis Thérsite debilius, respondemus 1.<sup>o</sup> Adversários tenéri étiam ipsum sôlvère, nam páriter implicat, ea quæ sunt ordinâta à divîna Providéntia non eveníre; ea, quæ sunt præscíta à Deo, et prædicta à Prophétis, non fieri; implicat, Christum præcepta Patris non implére; imò, hómînem habéntem grátiam cóngruam, quam Adversárii propúgnant, non consentíre: et tamen, nec Dei providéntia, nec præsciéntia, nec prophetía, nec præcepta Patris, nec grátia cóngrua, tollunt libertátém; Ergo, Adversárii tenéntur sôlvère hoc arguméntum, quò plerúmquè irretíti, eò quòd nolint uti solutió nibus Thomistárum, ita illi succumbunt, ut nonnulli ex his dóceant ea, quæ sana Theológia profectò abhórret, ut puta, quòd Christus non liberè mórtuus fuerit, etc. Itaque

Resp. 2.<sup>o</sup> dirèctè ad arguméntum, dist. antec. Præmôtus ad consentiendum non potest non consentíre, poténtia futuritió nis, conc. poténtia possibilitátis, neg. Explicátur; poténtia futuritió nis, ut supra diximus, est quæ pro áliquo témpore est exercenda; poténtia verò possibilitátis est, quæ non est exercenda pro áliquo témpore, et sub áliqua suppositiône; sed rémanet in nudo possibilitátis státu, quæ tamen súfficit ad libertátém salvándam. Aninadvertere enim debent Adversárii, plerúmquè causas, étiam libérrimas, eliciéntes áliquem actum, habére solùm talem poténtiam ad actum oppósitum, quæ núnquam éxiet in actum; sic Deus potest créare vários Mundos, poténtia tantùm possibilitátis, quæ stánte decretò suò créandi solúmmodò unum, núnquam éxiet in

actum; sic Christus, suppositò præceptò Patris ei mortem præcipiéntis, póterat non mori, poténtia possibilitátis tantùm, quæ scilicet núnquam erat exercénda, et tamen liberè mórtuus est, légitur enim Isaíæ, cap. 53, v. 7: «oblátus est, quia ipse vóluit:» sic demum, dum unum ágimus, v. g. dum scribimus, pössumus oppósitum, poténtia possibilitátis tantùm, quæ, dum scribimus, non exercébitur, quia non pössumus simul scribere, et non scribere. Ergo, stánte motiône áliquâ effîcâci ad actum, et habére simul poténtiam ad oppósitum, súfficit ad libertátém, etsi pro eo tunc, seu stánte motiône effîcâci ad áliquem actum, poténtia ad oppósitum non sit reducibilis ad actum.

#### SOLVÚNTUR OBJECTIÓNES EX LÆSIÓNE SANCTITÁTIS DIVINÆ.

399. Obj. 1.<sup>o</sup> Si mótio Dei effîcax requirerétur, ut volúntas ágeret, Deus esset áuctor peccáti: Atqui, hoc repúgnat Dei sanctitáti: Ergo, mótio Dei effîcax non requiritur, ut volúntas agat. Prob. maj. Homo dum peccat, agit: Ergo, si mótio Dei effîcax requirerétur, ut homo ágeret, requirerétur ut homo peccáret: Ergo, Deus nos præmovéret ad actiõem malam, adeóque esset áuctor, seu cáusa peccáti.

Resp. 1.<sup>o</sup> Adversários étiam tenéri sôlvère hoc arguméntum, et ália similia: nam sicut Deus juxta Thomístas præmóvet ad omnes actiões, ita, faténtibus Adversáriis, concúrrit simultanéè ad omnes actiões: Ergo, si hæc arguménta probent secúndum systéma Thomistárum, Deum esse auctórem peccáti; secúndum systéma Adversariórum probábunt, esse peccáti cooperatórem, quod páriter Dei sanctitáti repúgnat. Quam ergo solutiõem Adversárii huic argu-

ménto adhibébunt, hanc eándem poterunt adhibére Thomistæ.

400. Resp. 2.<sup>o</sup> directè. Dist. conseq. Deus nos præmóvet ad actiõnem malam, ut actio est, concéd. ut mala est, neg. seu quod in idem redit, Deus movet ad actiõnem, ut fiat; concéd. ut malè fiat, neg. Hanc solutiõnem depróminus ex D. Thoma 1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> quæst. 79, art. 2, dicente: «actus peccati et est ens, et «est actus: et ex utrõque habet, quòd «sit à Deo. Omne enim ens, quòcúmque «modò sit, opórtet quòd derivétur à «primo ente, ut patet per Dionysium 5, «cap. de divín. Nom. lect. 1.<sup>a</sup> et 2.<sup>a</sup>... «Sed peccátum nóminat, (*id est signi-* «ficat) ens, et actiõnem cum quodam «deféctu. Deféctus autem ille est ex «cáusa creáta, scilicet, libero arbitrio, «in quántum déficit ab órde primi «agéntis, scilicet, Dei. Unde deféctus «iste non redúcit in Deum, sicut in «cáusam, sed in liberum arbitrium; «sicut deféctus claudicatiõnis redúcit «in tibiám curvam, sicut in cáusam, «non autem in virtútem motívam, à qua «tamen causátur quidquid est motiõnis «in claudicatiõne. Et secúndum hoc «Deus est cáusa actûs peccati; non ta- «men est cáusa peccati, quia non est «cáusa hujus, quod actus sit cum deféc- «tu.» Huc usque D. Thomas. Quem- «admodum ergo rectè dicimus: ánima est cáusa, cur tibia moveátur, non verò est cáusa, cur tibia cláudicet; ita páriter, recte dicimus: Deus est cáusa, cur volúntas agat, non verò est cáusa, cur malè agat; seu, quòd in idem redit, Deus est cáusa peccati, ut peccátum actio est, non verò, ut mala est.

401. Instábis. Homo est cáusa peccati, in quántum est cáusa actiõnis, quæ est peccátum: Ergo, si Deus est cáusa actiõnis peccati, erit étiam cáusa peccati Prob. ant. Homo peccans non in-

téndit malitiam, sed solùm ipsam actiõnem: Ergo, præcisè est cáusa peccati, quia est cáusa actiõnis.

Resp. Dist. 1.<sup>a</sup> ant. Homo est cáusa peccati, in quántum est cáusa actiõnis, præcisè ut actio est, neg. ut talis actio habet adjúctum deféctum, conc. Vid. D. Thom., *loc. mox citátò*, ad 2.<sup>m</sup>, ex quo rem sic explanámus. Homo, quántumvis, dum peccat, non inténdat malitiam, tamen est cáusa, non solùm actiõnis, sed étiam quòd illa actio sit cum deféctu, quia scilicet non súbditur ei, cui debet subdi: sicut calámus malè aptátus, non solùm est cáusa scriptiõnis, sed étiam deféctûs, qui est in scriptiõne: Deus autem licèt sit cáusa actiõnis, áttamen non est cáusa, quòd actio sit cum deféctu: sicut peritus Scriba est quidem cáusa, cur calámus pingat; non est tamen cáusa, cur malè pingat: et ánima est cáusa motûs tibiæ curvæ; non tamen est cáusa cur deféctus claudicatiõnis in tali motu reperiátur. Undè, sicut deféctus scriptiõnis, et claudicatiõnis non tribuúntur Scriptóri, et Ánimæ, sed calámo, et tibiæ; ita nec deféctus actiõnum tribuúntur Deo, sed creatúris, quámvis Ipse móveat creatúras ad agéndum.

402. Urgéb. Deféctus est inseparábilis ab actiõne peccati, v. g. ab ódio Dei: Ergo, si Deus præmóveat ad actiõnem, præmóvet étiam ad deféctum.

Resp. 1.<sup>o</sup> neg. conseq. Licèt enim in actiõne inseparabiliter reperiátur deféctus, non tamen quidquid est cáusa actiõnis, est cáusa deféctûs, ut videre licet in tibia claudicante quóties movétur ab ánima, quæ quidem est cáusa motûs, non verò claudicatiõnis.

Resp. 2.<sup>o</sup> disting. ant. Deféctus est inseparábilis ab actiõne peccati, *ut illa actio est à cáusa prima efficiénte*, neg. ut est à cáusa secúnda deficienté, conc.

Cum actio causæ secundæ provēniat etiam à causa prima, nam sine inflūxū hujus, causa secundā agere nequit, ut nuper diximus ex D. Thoma; actio causæ secundæ deficientis, etiam est à causa prima; sed cum hoc discrimine, quod quidquid est actualitatis, et entitatis in actione causæ secundæ deficientis id est à causa prima; quidquid verò est defectus in actione causæ secundæ est ab ipsa, non à causa prima: quemadmodum in claudicatione est motus, et defectus à rectitudine: quidquid motus est, ab anima procedit; quidquid verò defectus, seu imperfectio est, non ab anima, sed à tibia curva est repetendum.

403. Repōnes: si omnis actio in quantum est actio, est à Deo, non deceret ejus Sanctitatem, ut nos aliquando præmoveret ad actionem conjunctam cum defectu, quamvis defectus non sit à Deo, sed à creatūra: Ergo, attentā Dei sanctitate, sustineri nequit, Deum nos præmovere ad agendum.

Respondemus. Hæc objectio procedit ex præpōstera intelligentia modi, quod Deus agit in creatūris. Id nobis clarè explicat D. Thomas, *quæst. 3 de malo, art. 2*, inquit: «motus primi movēntis non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, sed in unoquoque secundum modum ejus. Cum itaque aliquid est in debita dispositione ad recipiendum motum primi movēntis, sequitur actio perfecta secundum intentionem primi movēntis; sed si non sit in debita dispositione, et aptitudine ad recipiendum motum primi movēntis, sequitur actio imperfecta. Sic ergo dicendum, quod cum Deus sit primum principium motionis omnium, quædam sic movēntur ab ipso, quod etiam seipsa movent, sicut quæ habent liberum arbitrium: quæ si fuerint in debita dispositione, et ordine debito ad reci-

piendam divinam motionem, sequuntur bonæ actiones, quæ totaliter reducuntur in Deum, sicut in causam: si autem deficiant à debito ordine, sequitur actio inordinata, quæ est actio peccati. Et sic, quod ibi est de actione, reducitur in Deum, sicut in causam: quod autem est ibi de inordinatione, non habet Deum causam, sed liberum arbitrium.» *Vid. num. 385.*

Ex his D. Thomæ verbis eruitur, peccatum non oriri ex eo, quod Deus agit; sed ex eo, quod liberum arbitrium de suo admiscet, quod deficit à recta dispositione. Id verò quomodo fiat, explanamus doctrinā D. Thomæ *ad 1.<sup>m</sup> 2.<sup>æ</sup>* spectante, et quam ibi uberiùs expendimus: Deus, ut universalis motor, solus movet voluntatem ad primam volitionem boni in communi: voluntas eā motione in actu factā incipit ex seipsa agere applicando intellectum ad deliberandum: hic verò deliberat juxta dispositionem voluntatis; principium enim deliberationis practicæ est finis: finis autem, unicuique talis apparet, prout ipse est affectus: unde si voluntas fuerit, aut præcedente malo habitu corrupta, aut præsentī passionē illēcta, deliberatio inclinat facile in bonum apparens, passioni, aut habitui conformē, et sic ponitur dispositio, quā fit, ut voluntas exigat secundum communem providentiæ cursum applicari ad electionem talis boni non veri, sed apparentis; quod est peccatum. Si verò nullā præsentī passionē illēcta, aut præcedenti habitu corrupta sit voluntas, quemadmodum fuit voluntas primi hominis, et Angeli ante peccatum, defectiva dispositio oritur radicaliter ex nativā defectibilitate creaturæ, et ex ipsa natura libertatis creatæ in bonum et malum versatilis, quam Deus impedire non tenetur, nec ejus universalem providentiam decet ut impediatur, ne plurima



bona impediātur; Deus enim, ut inquit Augustinus in *Enchir.*, cap. 11, «non «sineret malum aliquod esse in suis opé-  
«ribus, nisi usque adeò esset omnipo-  
«tens, et bonus, ut étiam benè faceret  
«de malo :», et serm. de Machabæis :  
«Pictor novit ubi ponat nigrum colorem,  
«ut sit decóra pictúra, et Deus noscit  
«ubi ponat peccatórem, ut sit formósa  
«creatúra, quæ bona impediréntur, si  
«Deus omne impedíret malum.» Vid. D. Thom., 1 p. q. 22, art. 2, ad 2. Hæc autem Dei providéntia mínimè Dei adversátur sanctitáti. Ergo, non dédecet Dei sanctitátem, quòd creatúram præmóveat ad actiònem cum malitia conjúnc-  
tam.

Profectò, Deus ob id nomen primi

Motóris obtinet, eò quia, ea, quæ agunt, prius ab eo movéntur, et ad agendum applicántur. Hæc doctrína est ómnium sæculórum traditióne propagáta, Scriptúris innixa, à Pátribus inculcáta, Philosophórum cálculò probáta, à S. Augustino egrégiè propugnáta, à S. Thoma mirificè illustráta, ratió nibus confirmáta, exémpis demum, et ómnium argumentórum gènere stabilita.

Paulisper in systémate Sciéntiæ Mediæ refelléndò immoráti sumus, tum quia ejus impugnatio nobis visa est opportúna; tum quia véluti clavis est ad aperiéndum intelligéntiam systématis Thomistici circa grátiam, de qua sequénti Tomò spécialiter fiet sermo.

## CAPUT X.

### DE DIVÍNA VOLUNTÁTE.

#### § I.

##### *In Deo est voluntas.*

404. Voluntátis nómine nihil aliud intelligéndum venit, quàm inclinatio, quâ natúra rationalis, et intellectuális afficitur, et conjúngitur cum bono cóg-  
nito. In Deo esse voluntátem, tum fides, tum rátio docet. Fides quidem: nam, *Psalm.* 113, v. 3, légitur: «omnia «quæcúmque vóluit (Deus) fecit.:» *Isaïæ* c. 46, v. 10: «omnis volúntas mea fiet.:» *Matth.* c. 6, v. 10, Christus nos docet

oráre dicéndò: «fiat volúntas tua etc., etc.» Rátio autem id páriter evincit: nam in Deo est intelléctus: ergo et volúntas. Consequéntia probátur ratióne D. Thom., 1 Part., *quest.* 19, art. 1: «Sicut res naturális, (ut lapis) habet  
«esse in actu per suam formam; ita in-  
«telléctus est intellígens actù per suam  
«formam intelligibilem. (Vid. num. 224  
«et seqq.) Quælibet autem res ad suam  
«formam naturálem hanc habet habitú-  
«dinem, ut quándò non habet ipsam,  
«tendat in eam; et quándò habet ipsam,  
«quiescat in ea.... et hæc habitúdo ad  
«bonum, in rebus caréntibus cognitióne

«vocátur appetitus naturális. Unde et «natúra intellectuális ad bonum apprehensum per formam intelligibilem, similem habitudinem habet, ut scilicet, «cùm habet ipsum, quiescat in illo; cùm «verò non habet, quærat ipsum.» Sic apud cùm est extra centrum, appetitù naturáli ex vi suæ formæ naturális quærit centrum; cùm verò est in ipso, in centro quiescit. Voluntas igitur est in Deo, non quatenus voluntas significat inclinationem ad bonum non habitum, nullum enim bonum Deo deest, nec deesse potest; sed quatenus significat quietem, seu complacentiam in bono habito.

## § II.

*De objecto divinæ voluntatis.*

### CONCLUSIO.

*Deus nedum, ut supponitur, vult se, sed et alia à se.*

405. Prob. auctoritate Scripturæ. Sap. c. 11, legitur: «Quomodo aliquid «permaneret, nisi tu voluisses?» 1.<sup>a</sup> ad Thes., c. 4: «Hæc est voluntas Dei, «sanctificatio vestra.» 1.<sup>a</sup> ad Timot., c. 2: «Deus omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis «venire etc. etc.»

Idem ratione ostendit S. Thomas, 1 p. q. 19, art. 2, inquit: «Res naturalis non solum habet naturalem «inclinationem respectu proprii boni, ut «acquirit ipsum, cùm non habet, vel ut «quiescat in illo, cùm habet; sed etiam «ut proprium bonum in alia diffundat, «secundum quod possibile est. Unde «videmus, quod omne agens, in quantum est actus, et perfectum, facit sibi «simile. Unde et hoc pertinet ad rationem

«nem voluntatis, ut bonum, quod quis «habet, aliis communicet, secundum «quod possibile est. Et hoc precipue «pertinet ad voluntatem divinam, à qua «per quamdam similitudinem derivatur «omnis perfectio. Unde si res naturales, «in quantum perfectæ sunt, suum bonum aliis communicant; multo magis «pertinet ad voluntatem divinam ut bonum suum aliis per similitudinem communique, secundum quod possibile est. «Sic igitur vult (*Deus*) et se esse, et «alia; sed se ut finem, alia verò ut ad finem, in quantum concedit divinam «bonitatem, etiam alia ipsam participare.» Id, quod expressum legimus, Prov. cap. 16, v. 4: «Universa propter semetipsum operatus est Dominus.»

406. Scholion. Ex hac ratione minime inferendum, Deum velle communicare omnibus, quibus potest, suam similitudinem: sic enim debere omnia possible creare. Cùm ergo inquit D. Thom., pertinet ad voluntatem divinam ut bonum suum aliis per similitudinem communique, secundum quod possibile est, intelligi debet id fieri, absque divinæ voluntatis præiudicio: adeoque ad divinam voluntatem pertinere, bonum suum aliis per similitudinem communicare, non necessario, sed liberè, ut patet ex conclusione proximè sequenti.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

407. Obj. 1.<sup>o</sup> Impossibile est, Deum velle alia à se, nam volitum movet volentem, sicut appetibile appetitum: Ergo, si Deus vellet alia à se, hæc voluntatem ejus moverent; hoc autem est impossibile, cùm Deus ab alio nequeat moveri: Ergo, impossibile est Deum velle alia à se.

Resp. Dist. maj. volitum, ut finis, mo-

vet voluntátem, conc. vólitum, ut tantúmmodò ordinátum in finem, movet voluntátem, neg. Deus vult ália à se, tantúmmodò ut ordináta in finem, non verò ut finem; undè ália à Deo non movent ejus voluntátem. Placet id totum óculis Tyrónum subjicere hac lucidíssimá ratióne D. Thomæ 1 *p. q.* 19, *art.* 2, *ad* 2: «In his, quæ vólumus propter finem, tota ratió voléndi est finis; et hoc est, quod movet voluntátem. Et hoc máximè appáret in his, quæ vólumus tantúm propter finem. Qui enim vult súmere potiónem amáram, nihil in ea vult nisi sanitátem: et hoc solúm est, quod movet ejus voluntátem. (*Quod etiam appáret in eo, qui vult membrum aliquod sibi propter sanitátem amputári; siquidem non membri amputatio, hanc enim abhórret quàm quòd máximè; sed únicè conservátio sui ipsius movet voluntátem.*) Secùs autem est in eo, qui sumit potiónem dulcem, quam non solúm propter sanitátem, sed etiam propter se áliquis velle potest. Undè cùm Deus ália à se non velit nisi propter finem, qui est sua bónitas, non séquitur quòd áliquid áliud móveat voluntátem ejus, nisi bónitas sua: et sic, sicut ália à se intélligit intelligen-dò esséntiam suam, ita ália à se vult voléndò bonitátem suam.»

408. Urgéb. Deus non potest áliquid velle supérfluè: Atqui, est supérfluum Deo velle ália à se: Ergo, Deus non vult ália à se. Prob. min. Deo súfficit sua bónitas: Ergo, etc.

Resp. ant. Deo súfficit sua bónitas, ita ut, quidquid vult, velit ratióne suæ bonitátis conc. ita ut nihil áliud velle possit, neg. Dícimus ergo cum D. Thom. 1 *part. quæst.* 19, *art.* 2, *ad* 3, «ex hoc quòd voluntáti divinæ súfficit sua bónitas, non séquitur quòd nihil áliud velit, sed quòd nihil áliud

«vult nisi ratióne suæ bonitátis. Sicut etiam intelléctus divínus licèt sit perfectus ex hoc ipso quòd esséntiam divínam cognóscit, tamen in ea cognóscit ália.» Rem exéplò sensibili, in quántum matéria pátitur, aliquáliter pro Tyrónibus explanámus. Considerémus, áliquem tantá pollére sapiéntiá, ut cognóscat quid sibi, et quid áliis convéniat. De hoc dícere valémus, quòd súfficit sibi sciéntia sua; et quòd ratióne hujus ipsius suæ sciéntiæ potest eam áliis comunicáre, quin, eam comunicándò, áliquid de sua sciéntia depérdat. Sic Deo súfficit sua bónitas; et ratióne hujus suæ bonitátis potest eam áliis comunicáre, quin, eam comunicándò, áliquid de ipsa depérdat.

## II. CONCLÚSIO.

*Quidquid Deus vult extra se, non vult necessariò, sed liberè.*

409. Prob. Concl. ex Scriptúra et Pátribus. *Psalm.* 93 légitur: «Deus ultiónum liberè egit. *Rom. c.* 9: Cujus vult miserétur, et quem vult, indúrat. *Ephes. c.* 1: Operátur ómnia secúndum consílium voluntátis suæ;» quod autem operámur ex consilio voluntátis, non ex necessitáte vólumus, inquit D. Thom.: 1.<sup>a</sup> *Cor. c.* 12: «Spíritus dívidens prout vult: hoc est, inquit *Ambrósius, lib.* 2, *de fide, c.* 3, pro liberæ voluntátis arbitrio, non pro necessitátis obséquio.» Ergo, quidquid Deus vult extra se, non vult necessariò, sed liberè.

410. Prob. 2.<sup>o</sup> ratióne: Deus vult ália à se, in quántum ordinántur in suam bonitátem ut in finem, dicitur enim *Proverb. c.* 16, *v.* 4: «Univérsa propter se típsum operátus est Dóminus.» *Vid. num.* 407 et 408. Atqui, ea, quæ sunt



ad finem non volumus ex necessitate, cum volumus finem, nisi sint talia sine quibus finis esse non possit; sicut volumus cibum, volentes conservacionem vite; et navim, volentes transfetare: non sic autem ex necessitate volumus ea sine quibus finis esse potest, sicut equum ad ambulandum, quia sine hoc possumus ire; ergo, cum bonitas divina sit in se perfectissima, et possit esse, prout fuit ab æterno, sine creaturis, quæ ejus bonitatem nec minuire possunt, nec augere, unde Psalmista, *psalm. 15, v. 1*, «dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges;» sequitur, Deum velle alia à se, non esse necessarium absolutè, sed quod liberà, et gratuita liberalitate extendatur ab illa, ipsis communicandò suam bonitatem, non ut ipsa augeatur, sed ut illis bene sit; et hic idem profectus creatorum in Deum refunditur, ut in finem, unde Apostolus, *1.<sup>a</sup> ad Cor., cap. 3, vv. 22 et 23*: «Omnia vestra sunt sive... mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem Dei.» Vid. D. Thom., *1 p., q. 19, art. 3*.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

411. Obj. 1.<sup>o</sup> Omne æternum est necessarium: Atqui, Deus ab æterno vult quidquid vult; aliàs voluntas ejus esset mutabilis; Ergo, necessariò vult quidquid vult.

Resp. Dist. maj. Omne æternum est necessarium, vel ex suppositione, vel absolutè, conc. omne æternum est necessarium absolutè, neg. Rem hanc dilucidamus dicentes cum D. Thoma, *1 p., q. 19, art. 3*, «quod necessarium dicitur aliquid dupliciter; scilicet, absolute, et ex suppositione. Necessa-

rium absolute judicatur aliquid ex habitudine terminorum, utpotè quia prædicatum est in definitione subjecti, sicut necessarium est, hominem esse animal; vel quia subjectum est de ratione prædicati, sicut hoc est necessarium, numerum esse parem, vel imparem. Sic autem, non est necessarium, Sócratem sedere. Unde non est necessarium absolute; sed potest dici necessarium ex suppositione: suppositò enim quòd sedeat, necesse est, eum sedere, dum sedet.» Sic ergo dicimus, quòd, Deum velle aliquid in creaturis, v. g. Petrum salvari, non est necessarium absolute, eò quòd voluntas divina non habet necessariam connexionem cum Petri salute; sed factà suppositione quòd Deus illud velit, aut voluerit ab æterno, impossibile est, eum non velle, aut non voluisse, eò quòd voluntas ejus sit immutabilis; potuit tamen absolute ab æterno velle aliquid, aut permittere ejus oppositum. Sicque, quidquid Deus vult ab æterno, est necessarium, non semper absolute; sed vel absolute, vel ex suppositione. Annotamus, quòd hanc distinctione, quam perpetuò adhibet S. Thomas, tum hic, tum *contr. Gent. c. 83*, et præcipuè, *art. 4 de verit.*, solvuntur plurima argumenta, quæ adversus liberam Dei voluntatem opponi queunt.

412. Obj. 2.<sup>o</sup> Quidquid Deus scit, ex necessitate scit: Ergo, quidquid Deus vult, ex necessitate vult.

Resp. in primis: antecédens posse negari: nam scientia futurorum in Deo non est necessaria absolute, sed tantum ex suppositione, quòd Deus liberè ediderit decretum ea producendi, in quo decreto, ut diximus, *num. 333 et seqq.*, Deus futura cognoscit.

413. Resp. 2.<sup>o</sup> Dist. antecéd. Quidquid Deus scit scientià simplicis intelligentiæ, necessariò scit, conc. Quidquid

Deus scit sciéntiâ visionis, ex necessitatē scit, neg.: et neg. conseq. Quæ Deus scit sciéntiâ simplicis intelligéntiæ, quæ verò sciéntiâ visionis, vid. supra, *num.* 302. Sufficiat pro nunc adnotare discrimen inter intelligere, et velle. Intelligere impórtat perfectiónem intelligéntis, non verò rei intellectæ, sicut vidére est perfectio vidéntis, non verò rei visæ: velle autem tendit ad perfectiónem rei vólitæ. Ex his spónte suâ fluit, quòd si Deus non intelligeret ómnia, áliquâ perfectióne caréret, quod est impossibile: Ergo, necessariū est eum scire ómnia ália à se. Si autem non vellet esse ália à se, nihil in eo esset imperfectiónis, sicut modò non est in eo áliquid imperfectiónis, quámvis non velit plúrima possibília existere; et idcirco quámvis sit necessariū, Deum scire ália à se; non est tamen necessariū, eum velle ália à se. Vid. D: Thom., 1 p., q. 19, *art.* 3, *ad* 6: et 1 *contr. Gent.*, c. 82.

414. Obj. 3.<sup>o</sup> Deus est necessariò bonus: Atqui, bonum est sui communicatívum; Ergo, Deus, non liberè, sed necessariò sese áliis communicat.

Resp. Dist. min. Bonum est sui communicatívum, vel necessariò, vel liberè, concéd. semper necessariò, neg. Bonum, vel est naturále, vel liberum. Si est bonum naturále, sese communicat necessariò, ut patet in igne sese comunicándò combustibilibus, quibus applicátur. Si autem est bonum liberum, sese communicat áliis, non necessariò, sed quándò liberè vult; ut patet in hómine comunicánte áliis bona sua, puta, divítias, sciéntiam etc. quæ communicat liberè, quándò vult, et prout vult. Deus autem respéctú aliorum à se, est bonum liberum, ut ex probatióibus conclusiónis constat: undè non necessariò, sed liberè, est communicatívum sui áliis à se.

415. Obj. 4.<sup>o</sup> Deus núnquam pótuit non velle id, quod vult: Ergo, necessariò vult id, quod vult. Prob. ant. Deus non pótuit non velle, ántequam vóluit, quia vóluit ab ætérno; neque pótuit non velle, póstquam vóluit, quia est immutábilis; neque pótuit non velle, dum vóluit, quia non pótuit simul velle, et non velle. Ergo, Deus núnquam pótuit non velle id, quod vult; Ergo, Deus quidquid vult, non vult liberè, sed necessariò.

Resp. Dist. ant. Deus núnquam pótuit *absolutè* non velle id, quod vult, neg. núnquam pótuit ex suppositióne non velle id, quod vult, conc. Deus síquidem potest absolutè non velle áliquid, quod vult, atténtis méritis objécti, quia nulla est necessaria connéxio inter velle divinum, et ejus objéctum creátum, ut dictum est in prob. 2 hujus conclus. et in sol. 1 arguménti. Quòd autem Deus non possit non velle id, quod vult, est ratióne suæ immutabilitátis; sed hoc non impórtat necessitatē absolutam, sed tantum ex suppositióne, quòd sese determináverit ad illud voléndum. Undè in eódem nunc æternitátis, quò vóluit, potuisset non velle, non quidem in sensu compósito, quasi potuisset conjungere volitióem simul cum nolitióne; sed in sensu diviso; quia ita Deus vóluit, quod potuisset non velle, cum ejus volúntas non diceret habitúdinem necessariam neque ad velle, neque ad nolle.

416. Inst. Deus in eódem nunc æternitátis, neque in sensu diviso pótuit non velle quod vult; Ergo, etc. Prob. ant. Si ita esset, Deus foret variábilis, et mutábilis, cum ex volénte, qualis est nunc, potúerit idem Deus esse nolens: Ergo, etc.

Resp. neg. ant. Nam Deus pótuit non velle, quod nunc vult, et vóluit ab ætérno, absque ulla mutatióne sui, sed totá

mutatiōne ex parte volitōrum se tenē-  
te. Quōd ut clārius intelligātur sit sē-  
quens

### § III.

*Per quid formālīter actus liber Dei  
constituitur.*

417. Inter divinitātis arcāna, quæ  
Theologis sese offerunt cum ratiōne con-  
ciliānda, intricatissimum semper fuit  
concōrdia immutabilitātis divinæ volun-  
tātis cum ejus libertate. Deum esse im-  
mutabilem, in confēssio est apud omnes;  
esse quoque liberum, nēminem latet. Ec-  
quis autem satis clarē concipere valet,  
qualiter libērtas Dei stet cum ejus im-  
mutabilitate, salvīs utriusque jūribus?  
Profectō: vel actus liber pōtuit abesse à  
Deo, vel non. Si primum, quōmodō Deus  
immutabilis? Si secundum, quōmodō  
liber? Omnes Theologi id expōnere con-  
nāntur; nemo tamen ita est consecutus,  
ut ingēntes evādere potuerit difficultā-  
tes. En summa difficultas, quæ præstan-  
tissima Theologōrum ingēnia torquet.  
Nihilominus, quin *scrutāntes Majestā-  
tem, opprimāmur à gloria*, juxta sen-  
tēntiam Proverbiōrum, c. 25, v. 27,  
quid verosimilius, in hujusce Mystērii  
caligine dici possit, præiūnte luce Doc-  
tōris Angēlici, in quāntum ingēnii nos-  
tri tenuitas patitur, explicāre conābimur.

Ut clārius in hac quæstiōne adeō im-  
plēxā procedāmus, animadvētere opor-  
tet discrimen, quod inter libertatem di-  
vinam interest, et humanam. Libērtas  
humana impōrtat indifferēntiam potē-  
tiæ ad actus diversos volēdi, et nolē-  
di: libērtas autem divīna sita est in uno  
simplicissimo, ac purissimo actu, qui ad  
diversa objēcta termināri valet, ita ut  
Deus hōc suō unō, eōdēque simplicis-  
simō actū, modō inferat esse, modō non

esse creaturārum; et hic actus quāte-  
nūs infert esse, dicitur volitio; quāte-  
nūs verō infert non esse, nolitio nuncu-  
pātur. His præjactis sit

### CONCLUSIO.

*Actus Dei liber nihil est aliud, quā  
actus suæ divīnæ voluntātis, quāte-  
nūs dicit habitūdinem, seu termina-  
tiōnem non necessariam ad creatūras.*

418. Prob. ex principiis D. Thomæ,  
1.<sup>o</sup> contr. Gent., c. 82. Stāuit et de-  
clārat S. Doctor «quōd volūntas Dei unō,  
«et eōdē actō vult se, et alia; sed ha-  
«bitūdo ejus ad se, est necessariā, et  
«naturālis; habitūdo ejus ad alia, non  
«est quidem necessariā, et naturālis, ne-  
«que violēta, aut innaturālis, sed vo-  
«luntāria.» His S. Thomæ verbis con-  
firmātur discrimen quod inter libertatem  
divinam, et humanam assignāvimus: et  
ex ipsis cum Clariss. Billuārtio ad pro-  
batiōnem Conclusiōnis procedimus. Jux-  
ta S. Thomam, et rei veritatem, libērtas  
divīna non consistit in indifferēntia  
potētiæ ad plures actus, sicut libērtas  
humana, sed in indifferēntia unius sim-  
plicissimi actūs ad diversā objēcta, qui  
actus in se simplex, est virtūaliter mūl-  
tiplex, necessariū, et liber, sed sub  
diversa ratiōne; quātenūs terminātur ad  
esse divīnum, est necessariū, necessariū  
enim Deus vult bonitatem suam; quāte-  
nūs verō terminātur ad creatūras, est  
liber, non enim Deus vult necessariō  
creatūras, cū sinē ipsis esse posset;  
sub qua ratiōne actus divīnus immutā-  
bilis in se manens, potest termināri ad  
hoc, vel illud, puta, ad inferēndum, vel  
non inferēndum esse creaturārum: et  
prout actus divīnæ voluntātis est ad  
causāndum esse creaturārum, dicitur  
volitio; prout verō non vult causāre esse



alicujus creaturæ, dicitur nolitio: idque totum propter summam actûs divini actualitatem, simplicitatem, et eminentiam: Ergo, ratio necessarij, et liberi in Deo repõni debet in uno, et eodem actu secundum ejus diversas terminationes.

419. Prob. 2.<sup>o</sup> D. Thomas, 1 *part.*, *quest.* 19, *art.* 3, ait: «cùm bonitas «Dei sit perfectâ, et esse possit sinè «aliis, cùm nihil ei perfectiõnis ex aliis «accrescat; sequitur quòd alia à se eum «velle, non sit necessarium absolutè: » et in *resp. ad* 5, *ejusd. art.*: «voluntas «divina, quæ ex se necessitatem habet, «determinat se ipsam ad vòlitum, ad «quod habet habitudinem non necessà-  
«riam.» En D. Thomam ostendèntem, unum, eundemque actum divinæ voluntatis necessarium esse, ac liberum: necessarium quidem, relâtè ad suam divinam bonitatem; liberum verò, relâtè ad creatûras, ad quas habet habitudinem non necessariam. Ergo, actus Dei liber nihil est aliud, quàm actus divinæ voluntatis, quatenus dicit habitudinem, seu terminationem non necessariam ad creatûras.

420. In hujus confirmatiõnem ita ratiocinâmur. Tantò major est alicujus libertas, quântò est major ejus ab aliis independèntia, et dependèntia aliòrum ab ipso: Atqui, hoc ipso quòd Deus est Ens necessarium, adeoque summè perfectum, summa est Dei à creatûris independèntia, et summa dependèntia creaturàrum à Deo: Ergo, tantum abest, ut actus voluntatis divinæ necessarius relâtè ad suam bonitatem, non sit liber relâtè ad creatûras, quæ necessariò ab ipso dependènt; quin potiùs hic actus simplex, et necessarius in ente necessario, arguit libertatem Dei ad creatûras, ad quas habet habitudinem non necessariam: quippe sinè ipsis esse potest, sicut

ab ætérno exstitit. Ergo, actus Dei liber nihil est aliud, quàm ejus actus necessarius respectu sui ipsius, quatenus tamen dicit habitudinem non necessariam ad creatûras.

421. Scholion. In actu Dei libero, prout terminatur ad creatûras, duo sunt distingüenda: id videlicet, quod est intrinsecum Deo, nempe actus suæ voluntatis; et id quod est extrinsecum ipsi, nempe, creaturæ, quæ sunt terminus hujus actûs. Quântum ad id, quod est ex parte Dei, hic actus est necessarius, et immutabilis: tota ergo mutabilitas, quæ requiritur ad ideam libertatis, cùm liberum possit non esse, non se tenet ex parte Dei, sed ex parte creaturàrum, quæ possunt non esse. Ergo, Deus immutabilis manens, liberè vult creatûras. Hæc edocèmur à D. Thoma, *quest.* 23 *de Verit.*, *art.* 4, dicente: «Divinum velle necessitatem habere ex «parte ipsius volentis, et actûs, indu-  
«bitabiliter verum est; nam actio Dei «est ejus essèntia, quam constat esse «ætèrnam; undè hoc in quæstiõne non «põnitur: sed (põnitur in quæstiõne), «utrum velle ipsum necessitatem hæbeat  
«per comparatiõnem ad vòlitum.» Et hanc quæstiõnem relâtè ad creatûras resolvit, 1 *part.*, *quest.* 19, *art.* 3, *ad* 4, inquiens: «Quòd aliquândò aliqua cåusa «necessaria habet non necessariam habi-  
«tudinem ad aliquem effectum, quod «est propter defectum effectûs; et non  
«propter defectum cåusæ. Sicut virtus «Solis habet non necessariam habitudi-  
«nem ad aliquid eòrum, quæ contingén-  
«ter hic eveniunt, (puta germinatio plan-  
«tæ) non propter defectum virtutis So-  
«lâris, sed propter defectum effectûs non  
«necessariò ex cåusa provenientis. Et  
«similiter, quòd Deus non ex necessitate  
«velit aliquid eòrum, quæ vult, non ac-  
«cidit ex defectu voluntatis divinæ, sed

«ex defectu, qui cōmpetit vólito secū-  
dum suam ratiōnem, quia scilicet est  
«tale ut sinē eo esse possit perfectā bō-  
nitas Dei. Qui quidem defectus consē-  
«quitur omne bonum creatum.» Undē  
*ib. ad 5*, subdit S. Doctor: «volūtas  
«divīna, quæ ex se necessitatē habet,  
«determinat se ipsam ad vólitum, ad  
«quod habet habitūdinem non necessá-  
«riam.» Et hæc est conclusio, quam  
propugnāmus.

## § IV.

*An volūtas Dei semper impletur.*

422. Quāvis volūtas ex parte Dei sit única, cū sit ipsa ejus essentia, *vid. num. 133*; ratiōne tamen objectō-  
rum, in quæ fertur, solet à Theologis mūltiplex assignāri; præēunte Régio Vate, qui, *psalm. 110, v. 2*, dixit: «Magna ópera Dómini, exquisita in om-  
nes voluntates ejus.»

Primò dividitur in voluntatem benepláciti, et in voluntatem signi. Secūndò in voluntatem necessariam, et liberam. Tertiò in absolutam, et conditionatam. Quártò in antecedentem, et consequentem.

Volūtas benepláciti est actus, quò Deus verè, et propriè vult aliquid, tāmquam sibi placens; de qua Páulus, *Rom. c. 12, v. 2*, ait: «Ut probétis, quæ sit  
«volūtas Dei bona, et benéplacens, et  
«perfecta.»

Volūtas verò signi est effectus extérior, quò Deus significat, se aliquid velle, seu quò suam Voluntatem ostēdit. Discrimen inter utrāmque harum Voluntatum est, quòd Volūtas benepláciti est Volūtas propriè talis; Volūtas verò signi est volūtas metáphoricè, «eò  
«quòd, *inquit S. Thom., 1 p. q. 19, art. 11*, ipsum signum voluntatis vo-

«lūntas dicitur.» Sic, cū aliquis præcipit aliquid, signum est, quòd velit, illud fieri; ita cū Deus aliquid præcipit, tale præceptum Dei voluntatem vocāmus, secūndum illud, *Math. c. 6, v. 10, fiat Volūtas tua, sicut in Cælo, et in Terra*. Vid. D. Thom., 1 part. quæst. 19, art. 11.

Quinque autem, ex eodē S. Doctóre, *ib. art. 12*, sunt signa Voluntatis divīnæ; nempe, præceptum, prohibitio, permissio, consilium, et operatio: quæ sic métricè exprimuntur:

*Præcipit, ac próhibet, permittit, cōsultat, implet.*

Quinque enim modis consüévimus significāre, nos aliquid velle, aut nostram manifestāre voluntatem. Aliquādo enim eam declarāmus per nos; aliquādo per alios. Si per nosmetipsos, vel directè, ut cū per nos aliquid operāmur; tunc enim declarāmus, nos velle id quod facimus; et quāntum ad hoc inter voluntatis signa pōnitur *operatio*: vel indirectè, seu per accidens, non impediēdo, seu sinēdo fieri ab aliis operatiōnem; et quāntum ad hoc, voluntatis signum dicitur *permissio*: quod enim possumus, et tenēmur impedire ne fiat, non impediēdo, dicimur nos illud velle.

Si autem per alium declarāmus, nos aliquid velle, nempe alium ad faciendum aliquid ordinādo; vel id declarāmus necessariò inducēdo alium, præcipiēdo ei, quòd vólumus; et sic signum voluntatis erit *præceptum*; aut prohibēdo id, quòd nólumus, et sic signum voluntatis erit *prohibitio*: vel illum inducimus solā persuasiōne; et sic signum nos velle illud, dicitur *consilium*.

423. Notāndum: quòd quædam ex his signis versantur circa mala, ut *prohibitio*, et etiā *permissio*, quādo non est approbativa: quædam versantur circa

bona, ut *operatio*, et *præceptum*: *consilium* verò, circa perfectum, vel optimum.

424. Notandum pariter: quod quodlibet ex his signis, etsi semper aliquomodo indicet Dei voluntatem; non tamen semper indicat eam esse talem, qualem nos existimamus. Sic: præceptum, quod Deus Abrahæ impôsuit ut filium suum Isaacum immolâret, Abraham existimavit esse signum, quod Deus vellet, Isaaci mactationem, quam tamen Deus non volébat, ut probâvit événtus, sed solum Abrahæ obediéntiam. Similiter, permissio peccâti significat Dei voluntatem, non quâ velit peccatum, ut falsò hæretici recentiores arbitrântur; sed quâ velit bonum ex peccato. Ut enim ait Augustinus in Enchyrid., c. 11: «Deus «omnipotens nullò modò sineret malum «aliquod esse in opéribus suis, nisi us-  
«que adeò esset omnipotens, et bonus,  
«ut benè faceret étiam de malo.» Qui plura de hac voluntate beneplaciti, et signi desideret, âdeat D. Thomam, 1 part., quæst. 19, art. 11 et 12, et quæst. 23, de Verit., art. 3.

425. Voluntas divina, *necessaria* nuncupâtur, quæ ita diligit, ut non possit non diligere; et hoc modò, Deus diligit seipsum. Voluntas autem Dei libera appellâtur, quæ ita diligit aliquid, ut potuisset non diligere, et hoc modò Deus diligit creatûras existéntes.

Advertendum: divinam voluntatem dici posse necessariam dupliciter, et quoad *specificationem*, et quoad *exercitium*. Primò modò dicitur necessaria, quândò licèt possit non pónere actum aliquem circa aliquid, si velit tamen pónere actum, debet esse actus determinatæ specièi, puta amoris, et non ôdii. Sic Deus potuisset nullum pónere actum voluntatis ad Univèrsum creândum; sed pössitò quòd voluerit Univèrsum cònde-

re, actus voluntatis ejus débuit esse actus amoris: hinc Sap. c. 11, v. 25, de Deo dicitur: «Diligis enim omnia, quæ «sunt, et nihil odisti eorum, quæ fecis-  
«ti, nec enim ôdiens aliquid constituisti,  
«aut fecisti.» Secúndò autem modò, scilicet quoad exercitium, voluntas divina dicitur necessaria, quândò sic necessitâ-  
tur ad ponéndum actum, ut ab ejus exercitio nequëat desistere, vel cessâre; et hoc modò Deus ad sese amândum necessitâtur.

426. Voluntas Dei absoluta est, quâ Deus vult aliquid absolutè fieri, «ut quod «luminâre majus præsit dièi, et lumi-  
«nâre minus præsit nocti:» voluntas verò conditionâta est, quâ vult aliquid fieri, pösitâ aliquâ conditione, quemadmodum volébat conversionem Tyriorum, et Sidoniôrum, si apud eos facta fuissent signa, quæ facta sunt apud Judæos.

427. Altera, et quidem celeberrima, divisio voluntatis divinæ, est in *antecedentem* et *consequentem*. Hujus divisionis primùm méminit Chrysóstomus, *hom. in epist. 1 ad Ephes.*, sub nómine primariæ, et secundariæ voluntatis. Post Chrysóstomum, Damascénus, *lib. 1 de Fide, cap. 29* ejusdem, méminit sub nómine proprio voluntatis antecedentis, et consequentis. Post ipsum S. Thomas, 1 part., quæst. 19, art. 6 ad 1, et alibi pluriès, et communiter Theologi voluntatem Dei antecedentem, et consequentem agnoscunt; non tamen omnes eas eodem explicant modò; nos firmiter Angélici Præceptoris preméntes vestigia, voluntatem Dei antecedentem, et consequentem sic censémus explicândam, prout S. Doctor exposuit, ipsâ hac suâ expositione præ se ferente veritatis characterem.

Voluntas dicitur antecedens, quâtenus fertur in obiectum secúndum se considerâtum, à circumstântiis præcisum.



Volúntas verò cónsequens dicitur, quándò fertur in objéctum ómnibus suis circumstántiis vestítum. Pro cuiús intelligéntia illud est considerándum, quòd (verba sunt D. Thomæ, 1 p., q. 19, art. 6 ad 1), «unumquòdque secúndum «quòd bonum est, sic vólutum est à Deo. «Áliquíd autem potest esse in prima sui «consideratióne, secúndum quòd abso-  
«lútè considerátur, bonum, vel malum, «quòd tamen, prout cum áliquo adjúnc-  
«to considerátur, quòd est cónsequens  
«ejus consideratió, è contráriò se habet. «Sic hóminem vívere est bonum, et oc-  
«cidí est malum, secúndum absolutam  
«consideratióne: sed si addátur circa  
«áliquem hóminem, quòd sit homicida,  
«vel vivens in periculum multitudínis,  
«sic bonum est, eum occídí, et malum  
«est, eum vívere: undè potest dici quòd  
«Judex justus antecédenter vult, omnem  
«hóminem vívere; sed consequenter  
«vult homicidam suspéndí.» Sic póssu-  
mus dicere páriter, Mercátor conside-  
rans merces secúndum se, vult *antece-*  
*denter* eas salváre; considerans verò  
eas, ut vitæ periculum inferunt ingrúen-  
te tempestáte, vult *consequenter* eas pro-  
ficere. «Similiter, *conclúdit ib. S. Doc-*  
*tor*, Deus antecédenter vult omnem  
«hóminem salvári, sed consequenter  
«vult quosdam damnári secúndum exi-  
«sténtiam suæ justitiæ.» Ex his infér-  
tur, quòd, cum res consideráta secúndum  
se, prior sit seipsá considerátà ut óm-  
nibus circumstántiis vestítà, nam cir-  
cumstántiæ sunt quoddam áccidens su-  
pervénienti rei secúndum se considerátæ;  
ea volúntas, quæ fertur in objéctum se-  
cúndum se considerátum, rectè *volún-*  
*tas antecédens* dicitur; et ea volúntas,  
quæ fertur in objéctum, ut suis ómni-  
bus circumstántiis vestítum, rectè étiam  
*volúntas cónsequens* nuncupátur.

428. Prænotáre hic oportet, hanc

distinctionem voluntátis divínæ in ante-  
cedentem, et consequentem, non desúmi  
ex parte ipsius voluntátis divínæ, quasi  
in ea sint plures actus, quorum unus  
sit prior, alter postérior, est enim unus  
tantum, et simplex actus; sed desúmi  
ex parte objécti vóliti, sub diversa ra-  
tióne spectáti, nimirum, secúndum se  
tantum, quod est prius; et cum circums-  
tántiis, quod est postérius.

Præstat audire D. Thomam in 1 *Sent.*,  
*Dist. 46, quest. unic., art. 1*, ubi de  
ætérna hóminum salute agens, inquit:  
«Potest in unoquòque hómine conside-  
«rári natúra ejus, et áliæ circumstántiæ  
«ipsius; ut quòd est volens, et præpa-  
«rans se ad salutem suam, vel étiam re-  
«púgnans, et contráriè agens. Si ergo  
«in hómine tantum natúra ipsius consi-  
«derétur, æquáliter bonum est, omnem  
«hóminem salvári, quia omnes convé-  
«niunt in natúra humana. Et cum omne  
«bonum sit vólutum à Deo, hoc étiam  
«Deus vult; et hoc vocátur volúntas an-  
«tecédens, quæ omnes hómines salvos  
«fieri vult.... Considerátis autem óm-  
«nibus circumstántiis Persónæ, sic non  
«invenitur de ómnibus bonum esse,  
«quòd salvéntur: bonum est enim, qui  
«se præparat, et conséntit, salvári per  
«largitatem grátiæ divínæ; noléntem  
«verò et resisténtem non est bonum sal-  
«vári, quia injústum est. Et quia hoc  
«modò se habet áliquíd ad hoc, quòd  
«sit vólutum à Deo, sicut se habet ad  
«hoc, quòd sit bonum; ideo illum hó-  
«minem sub istis conditióibus conside-  
«rátum, non vult Deus salvári, sed tan-  
«tüm istum, qui est volens, et consén-  
«tiens.» His prælibátis, ut quæsitò res-  
pondeámus, sit

## I. CONCLUSIO.

*Voluntas Dei consequens semper implétur.*

429. Prob. Isaiæ, c. 14, légitur : «Dóminus exercituum decrevit, et quis «póterit infirmáre? et c. 46 : Consilium «meum stábit; et omnis volúntas mea «fiet. *Esther*, c. 13: Non est, qui possit «tuæ resistere volúntati. *Psalm.* 113 : «Ómnia quæcúmque voluit, fecit. *Ec-* «*cle.*, c. 8: Omne quod volúerit, fáciat. «*Daniel*, c. 4: Juxta volúntatem suam «facit tam in virtútibus Cœli, quàm in «habitatóribus terræ: et non est qui re- «sistat mánu ejus, et dicat ei: quáre «fecisti? *Rom.*, c. 9: Volúntati ejus «quis resistit? etc. etc.» Atqui, hæc intélligi debent de volúntate Dei conse- quente: nam volúntas Dei consequens, ut supra diximus, est quæ fertur in ob- jectum, ut ómnibus suis circumstántiis vestitum: quándò autem volúntas Dei fertur in hujúsmodi obiectum semper implétur, nec potest impediri, quia si in hoc casu posset impediri, cùm étiam possit impediri quándò fertur in ob- jectum dumtaxat absolutè considerátum, ut sequenti Conclusiône probábitur; sequerétur nullam esse Dei volúntatem, quæ semper impléatur, contra allátos S. Scripturæ textus.

430. Prob. 2.<sup>o</sup> Quod Deus vult volúntate consequenti, simpliciter, et ab- solutè vult: Atqui, quod ita Deus vult, semper implétur, nec impediri valet, quia Deus est omnipotens: alióquin, si id quod Deus vult simpliciter, et abso- lutè, ómnibus circumstántiis perpénsis, adeóque definitivè, posset non impléri, profectò ipsius volúntas haudquáquam omnipotentíssima esset, et pérperam ta- lis appellaréur. Hæc attendens August.

in *Enchirid.*, c. 96, ait : «neque verá- «citer ob áliud vocátur omnipotens, nisi «quia quidquid vult, potest; nec volun- «tate cujuscúmque creatúræ volúntatis «omnipotentis impeditur effectus.»

## II. CONCLUSIO.

*Voluntas Dei antecédens non semper implétur.*

431. Dícimus in Conclusiône, vo- lúntatem Dei antecédentem non semper impléri, quò quidem innúimus aliquán- dò impléri. Id contingit, cùm volúntas antecédens conjúngitur cum consequén- ti, ut volúntas salvándi prædestinátum: in hac enim duæ reperiúntur volúntá- tes, videlicet antecédens, quâ Deus vult salváre hóminem secúndum se conside- rárum; et consequens, quâ vult, hunc hóminem considerátum, nedum secún- dum se, sed étiam, atténtis ómnibus suis circumstántiis, salvári. Sed tunc volún- tas Dei antecédens adimplétur, non quá- tenus antecédens est, sed quátenus con- sequens. Volúntatem autem Dei antece- déntem non semper impléri, sic pro- bámus.

*Ezech.*, cap. 24, légitur : «Mundáre «te volui, et non es mundáta. *Matt.*, «c. 23: Jerusálem... quóties volui con- «gregáre filios tuos quemádmódum gal- «lína cóngregat pullos suos sub alas, et «noluisti? *Prov.*, cap. 1: vocávi, et re- «nuistis. *Act. Apost.*, cap. 7: vos sem- «per Spiritui Sancto resistitis. 1.<sup>a</sup> ad «*Timoth.*, cap. 2: omnes hómines vult «salvos fferi,» et tamen non omnes sal- vántur: Atqui, hæc non possunt intélli- gi nisi de volúntate Dei antecédente, nam consequens semper implétur, *vid. Conclus. præced.*: Ergo, volúntas Dei antecédens non semper implétur.

Ex his infértur, quámlibet volúntá-

tem Dei adimpleri, si cōincidat cum voluntate ejus consequenti; non autem si cōincidat tantum cum voluntate antecedente.

## § V.

### *De voluntate Dei circa hominum salutem æternam.*

432. Specialem quæstionem de hac re institūimus, licet strictiori calamo, ut cursus elementaris exigit, pertractandam, quia non sine contentione agitari solet Catholicos inter et Jansenii sectatores. Quinimò, referente Gomarò in *epist. ad Galat., cap. 1*, divisos tenet Lutheranos à Calvinistis.

## CONCLUSIO.

### *In Deo datur voluntas antecedens salvandi omnes homines.*

Prob. *Ezech., cap. 33, v. 11*, legitur: «Vivo Ego, dicit Dominus Deus; «nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, et vivat. 2.<sup>a</sup> *Petri, cap. 3, v. 9*: Nolens, aliquos perire, «sed omnes ad pœnitentiam reverti. 1.<sup>a</sup> «ad *Timoth., cap. 2, v. 4*: Qui omnes «homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire etc.» In his omnibus autem, non voluntas Dei consequens, sed tantum antecedens significatur; cum non omnes homines salvi fiant: Ergo, in Deo datur voluntas antecedens salvandi omnes homines.

433. Neque respondèri potest cum Jansenio, Deum talem quidem voluntatem habuisse pro omnibus hominibus in statu naturæ innocentis; non tamen hanc voluntatem habuisse pro omnibus hominibus in statu naturæ lapsæ, prævísò eorum origináli peccatò. Nam hanc

responsionem retundimus 1.<sup>o</sup> ex Ezechielis, et Petri verbis adductis, testantibus, Deum velle impium vivere, ac omnes ad pœnitentiam reverti; in statu autem naturæ innocentis nec impii fuissent, nec qui ad pœnitentiam egèrent reverti. Retundimus 2.<sup>o</sup> ex Apóstolo ibi loquente de hominibus, qui modò sunt, pro his enim vult fieri obsecrationes, et orationes apud Deum, et reddens rationem ait versiculò 3.<sup>o</sup>: «hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri.» Quid? quòd Páulus loquitur de hominibus, quos supponit nondum ad cognitionem veritatis venisse: Atqui, omnes homines in statu innocentiae semper in cognitione veritatis fuissent: Ergo, non de his, sed de hominibus in statu naturæ lapsæ, loquitur Apóstolus in loco adducto. Tandem, idem Apóstolus ibi. *vv. 5 et 6*, inquit: «Unus enim Deus, unus et Mediátor Dei, et hominum, homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus:» Atqui, homines, quorum Christus est Mediátor, pro quibus semetipsum dedit redemptionem, non sunt homines innocentes, sed lapsi: Ergo, si hos omnes Deus vult salvos fieri, voluntas hæc est circa homines lapsos.

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

434. Obj. Augustinus in *Enchirid., cap. 103*, super hæc verba: «Deus vult omnes homines salvos fieri;» docet, ita esse intelligenda, «non quòd nullus sit hominum, nisi quem salvum fieri velit; sed quòd nullus fiat (*salvus*), nisi quem velit (*salvum fieri*). Aut certè sic dictum est, qui omnes homines vult salvos fieri, non quòd nullus hominum esset, quem salvum fieri nollet... sed ut omnes homines, omne



«genus humanum intelligamus, per  
«quascumque differentias distributum,  
«Reges, Privatos, Nobiles, Ignobiles  
«etc.» Ergo, praedicta Apostoli verba:  
«qui vult omnes homines salvos fieri,»  
non sunt de omnibus, et singulis homi-  
nibus intelligenda.

Resp. Dist. antecéd. Et Augustinus loquitur de voluntate Dei antecédente, neg. de voluntate Dei consequenti, conced. Hanc esse mentem Augustini constat ex his D. Thomae verbis in 1 *Sent.*, dist. 46, *quest.* 1, *art.* 1 ad 1: «Dicendum, quod secundum Damascenum «verbum Apostoli (qui vult omnes homines salvos fieri) intelligitur de voluntate antecédente, et non de consequente. Sed secundum Augustinum intelligitur de consequente. Unde exponit eam dupliciter: uno modo, ut sit «distributio accómmoda pro omnibus, qui «salvantur. Alio modo ut sit distributio «pro generibus singulorum, quia de «qualibet conditione hominum aliquos «praedestinavit ad vitam, et non pro «singulis generum.» Legatur idem Augustinus, *lib. de Correp. et Grat.*, c. 14. Cæterum, quod, stándò in mera voluntate antecédente, sènserit S. Augustinus, Deum velle omnes, et singulos homines salvos fieri, liquet ex doctrina, quam, *lib. 6, c. 4 contra Julianum*, urget, ubi ex eo, quod Christus mortuus sit pro omnibus, infert S. P. omnes mortuos esse, sive omnes originale peccatum contraxisse; (intellige tamen, seclúsà B. Virgine ob privilegium). Cónstat autem, et docet ibídem Augustinus, omnes, et singulos homines peccatum originále contráhere: Ergo, secundum Augustinum, Christus pro omnibus, et singulis hominibus mortuus est. Christus autem mortuus est ad salvandum eos, qui mortui erant per peccatum: cum ergo omnes et singuli homines es-

sent mortui per peccatum, Christus voluit omnes, et singulos homines salvos fieri. Hæc verò voluntas Christi non erat consequens, nam de facto non omnes homines salvantur; Ergo, erat tantum antecédens: Ergo, stándò in mera voluntate antecédente, sensit Augustinus, Deum velle omnes, et singulos homines salvos fieri.

435. Obj. 2.<sup>o</sup> In Deo nihil admitendum, quod sincerum non sit, et positivum: Atqui, voluntas antecédens, sejuncta à consequenti, salvandi homines non esset voluntas sincera, et positiva: Ergo, hæc voluntas antecédens non est Deo adscribenda. Prob. min. Qui potest efficaciter facere id, quod dicitur velle, si non facit illud, non vult illud sincerè, et positivè; sic, si Mercator posset efficaciter proprias merces servare, et non servaret, argueretur non velle sincerè, et positivè eas servare; Atqui, Deus potest efficaciter salvare omnes homines, et non salvat; Ergo, non vult sincerè, et positivè eos salvare.

Resp. Dist. últim. maj. Qui potest efficaciter facere id, quod dicitur velle, si non facit illud, non vult illud sincerè, et positivè, voluntate consequente, conced. non vult illud sincerè et positivè, voluntate antecédente, neg. Potest namque contingere, quod aliquid secundum se consideratum sit, bonum, et ita positivè, et sincerè volitum; quod tamen propter superveniéntem, et adjunctam circumstántiam, sit malum, et ideò non volitum; undè fit, quod hæc secunda voluntas impédiat priórem. Sic, in recto Júdice adest voluntas positiva, et sincera, quâ vult, omnes homines vivere; nihilò tamen sécius, si supervéniat, et adjungátur circumstántia, quod aliquis sit homicida, tunc rectus Juxta non vult, hominem illum vivere, sed perire; et

hæc secūda volūtas, quæ ūtique cōsequens est, impedit priōrem, quā rectus Judex omnes cives vivere sincērē, et positivē volēbat, voluntāte quidem antecedente, ūtpote hōmines secūndū se, non verō secūndū circumstāntias, respiciēte. Ita est in Deo, respectū salutis hōminum. Hæc quippe secūndū se considerāta, bona est, ideōque à Deo volūta antecedēter; sed considerāta ut impeditiva majōris boni, non est bona, et ideō non volūta à Deo consequēter; ita quōd volūtas hæc secūda priōrem impēdiat. Sic, Mercātor v. g. si posset efficaciter proprias merces servāre, easque non servāret, nullā superveniēte causā eas non servādi, censerētur ūtique non velle sincērē, et positivē eas servāre; verū, si supervēniat aliqua circumstāntia, secūndū quam mēcium servātiō foret ipsi perniciosā, puta, periculum submersiōnis navis, ex hoc quōd Mercātor efficaciter proprias merces non servāret, pērperam inferrētur, ipsum non velle sincērē, et positivē illas secūndū se considerātas servāre. Ex quo ergo Deus non salvat omnes hōmines, sed quosdam damnat, pērperam infertur, ipsum sincērē, et positivē non velle omnes hōmines secūndū se considerātos, salvos fieri; nam quos damnat, non vult salvos fieri, propter circumstāntiam peccāti eis superveniētem, quæ impedit ut salvēntur; si enim salvarēntur, impedirētur majus bonum, nempe manifestātiō justitiæ divīnæ, cuius est reddere unicuique juxta ōpera sua. Ad hanc rem illustrādam hæc subjicimus D. Thomæ verba, *quest. 23, de Verit., art. 2*: «Quāmvīs (*Deus*) «in sua operatiōe materiā non requīrat, et res à principio creāverit nullā «materiā præexistēte; nunc tamen operātur in rebus, quas primō creāvit, «eis administrans præsūppositā naturā,

«quam prius eis dedit. Et quāmvīs posset à creatūra omne impedimētum «aufērre, quō perfectiōnis incapāces existunt; tamen secūndū ordinem suæ «sapiētiæ dispōnit de rebus secūndū «earum conditionem, ut unicuique tri-  
«buat secūndū modum suum.» Sic ergo, quāmvīs Deus ab omni hōmine posset aufērre impedimētum perfectiōnis, cuius est capax, attēntā ipsius naturā; tamen cū Deus secūndū ordinem suæ sapiētiæ dispōnat de rebus secūndū earum conditionem, et hæc in hōmine sit libērtas, dispōnit de hōmine secūndū ejus libertātem. Undē si homo hāc libertāte abutātur amplectēdō malum, Deus non vult ipsum salvāri; quia quāmvīs positivē, et sincērē velit Deus, ipsum *ut hōminem* salvum fieri; tamen *ut peccatōrem* vult damnāri. Hæc volūtas nuncupātur cōsequens; illa verō antecedēns. Hæc autem volūtas haudquāquam *otiosa* est appellāda, ūtpote nihil in hōmine producens: nam verē in ipso producit ordinem in finem supernaturālem; ipsique suppēditat mēdia supernaturālia ad hunc finem consequēdum, quem si non consequātur, hōmini est adjudicāndum, quia ut ipse Dōminus per Osēam, *c. 13, v. 9*, ajēbat. «Perditiō tua Israhēl: tantūmodo «in me auxilium tuum.»

## § VI.

*An Christus mōrtuus sit pro omnibus hominibus, ex voluntāte antecedente salvādi omnes hōmines.*

436. Ad uberiōrem notitiam volūtātis antecedētis, quam de salutē omnium hōminum Deum dicimus habēre; æquum ducimus addere hanc cēlebrem quæstionem, ex cuius resolutiōe ea, quæ dicta sunt, magis, magisque fir-

mabuntur. Hæc nos manū ducunt, ut de Jansenismi ortu et progressu, historicè nonnulla faciāmus verba, ne Tyrōnes in histōria Jansenismi omninō jejūnos relinquāmus. Cornélius Jansēnius, Natiōne Belga, ex Doctōre Lovaniēsi Episcopus Iprēnsis, suis in Pentatēuchum, et quātuor Evangēlii Commentāriis, cēlebri Jansenismo nomen, et errōrem dedit. Conscripserat præterea magnæ molis volūmen de divīna grātia, quod tamen grassante lue, fatō præreptus annō 1638, publicum facere nequīvit. Id tamen annō sequēti præstitit Libértus Firmōndus, qui illud typis mandāvit sub hoc título: *Cornélii Jansēnii Iprēnsis Episcopi Augustinus, seu S. Augustini Doctrina*, per tres Tomos distributum. Quasi in eo opere pura, genuīna, ac sincēra Sancti Augustini doctrīna à nullo Véterum cōgnita, aut nullo Recentiorū hāctenū intellēcta, contineretur. Et profectō, sibi adeō adulātur Jansēnius in eo opere, ut, ac si solus ipse Augustinum penetrasset, cæteros omnes tāmquam S. Doctōris doctrīnæ ignāros traducat. Quāmq̃am suæ deceptionis fortē cōsciū, fatō prōximus in Testamēto, quod cōdidit, protestātus est, se omnia sua scripta sincērō obsēquiō subjicere iudicio, correctiōni, et emendatiōni Romāni Pontificis, doctrīnæ à Summis Pontificibus approbatæ se firmiter adhærere, falsa verō dōgmata ab iisdem damnata, ex animo reprobare. Hanc protestationem ad calcem Libri de Grātia Christi insērtam quisquis legere potest.

Evulgātō igitur Jansēnii *Augustinō*, in Bēlgio, et Gālliis contentiō exōrta est; quibūsdam tāmquam è Cœlo delāpsum Augustinum in eo excipiētib; quibūsdam, et quidem saniorib; adversūs ipsum, seu Pseudo-Augustinum strēnuē dimicātib; inter quos S. Facultātis

Parisiēnsis Theōlogi quinque Propositiones velti grāviter errōneas ex eōdem collegere. Propositiones autem Jansēnii hæc sunt. Prima: «Aliqua Dei præcepta hominibus justis volētib; et conātib; secūndū præsētes, quas habent, vires, sunt impossibilia; dees quoque illis grātia, quā possibilia fiant.» Hanc declarāvit Innocētiū «temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, et hæreticam,» et ut talem damnāvit.

Hanc expressē docet Jansēnius, *lib. 3 de grātia Christi*, c. 13, his verbis: «Hæc igitur omnia plenissimē, planissimēque dēmōstrant, nihil esse in S. Augustini doctrīna cērtius, ac fundatius, esse præcepta quædam, quæ hominibus, non tantū infidelibus, ex cæcātis, indurātis; sed fidelibus quoque et justis, volētib; et conātib; secūndū præsētes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deesse quoque grātiā, quā possibilia fiant.»

Secūda Propositio est: «Interiōri grātiæ in statu naturæ lapsæ nūquam resistitur.» Quam hæreticam declarāvit, et ut talem damnāvit Innocētiū.

Hanc disertē, docet Jansēnius, *l. 2 de Grātia Christi*, c. 25, ubi ait: «hæc est vera rātio, et radix, cur nulla omninō medicinālis Christi grātia effectū suū cāreat, sed omnis efficiat, ut volūtas velit, et aliquid operetur.» Cumque eōdem *lib. 3, cap. 27*, non aliam medicinālem Christi grātiā agnōscat, nisi suāptē naturā efficacem, sequitur, eum docere, quod in statu naturæ lapsæ grātiæ interiōri nūquam resistitur.

Tertiā Propositio est: «Ad merēdum, et demerēdum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in hōmine libērtas à necessitate, sed sūfficit libērtas à coactione.» Quam pariter hæreticam, de-



clarávit, et ut talem damnávit Innocéntius.

Hanc evidénter docet Jansénius, *lib. 6, de Grátia Christi, totó cap. 6*, cui hunc titulum præfigit: «Duplex necéssitas Augustíno, coactiónis, et simplex, «seu voluntária: illa, non hæc, repúgnat libertáti.» Et in eo cápite totus est in ostendéndo violéntiam, et coactiónem, quâ renítens, et nolens quis agat, capitáliter repugnáre libertáti, non áutem «illam necessitátem, quæ est simul «voluntária, quâ scilicet necesse est, áli- «quid fieri, non repugnánte, sed immu- «tabiliter volénte voluntáte.» Prævidens áutem, hoc vidéndum novum in Schólis, subdit: «mira vidébitur Scholásticis ista «doctrína: et tamén in Augustíni prin- «cípíis (*pravè ab ipso intelléctis*) est in- «dubitáta.» Sed nova non appáruit hæc doctrína Théologis Cathólicis: eam enim audierant, non ab Augustíno, sed à Calvíno, qui, *lib. 2 Instit. cap. 2, § 7*, ait: «liberi ergo arbitrii hóc modò dici- «tur homo, non quia liberam hábeat boni «æquè, ac mali electiónem, sed quia «malè voluntáte agit, non coactiónem.»

Quárta Propositio est: «Semipela- «giáni admittébant grátia interioris ne- «cessitátem ad singulos actus, étiam ad «initium fidei: et in hoc erant Hæretici, «quòd vellent, eam grátiam talem esse, «cui posset humána volúntas resistere, «vel obtemperáre.» Hanc falsam, et hæreticam declárat Innocéntius, et ut talem damnat.

Eam tamen concéptis términis ástruit Jansénius tum *lib. 2 de Grátia Christi, c. 12*, ubi et státuit, Semipelagiános ad initium fidei, «intérnæ, actualisque grá- «tiæ adjutórium statuísse necessariú;» et rursus, quia putábant cum tali ad- jutório «posse crédere etc. támquam grá- «tiæ medicínalis destructóres, et liberi «arbitrii præsumptóres mérità censuræ

«severitáte damnáti sunt.» Quod répetit, *lib. 3, cap. 1*, ubi rejiciens auxilium sufficiens, et nullum dari post lapsum auxilium, quod non sit éfficax, ostén- dens, ratiónem (quæ est tértia) reddit; quia auxilium sufficiens est adjutórium, quod «Massiliénses (Semi-pelagiáni) ad «credéndum necessariú esse, atque «ita sufficere statuébant, ut cum eo cré- «dere posset homo, si vellet: qui tamen «támquam hæretici proscripti sunt, non «áliam sanè ob cáusam, nisi quia tale «auxilium hómini sufficere putárent etc.»

Quinta tandem Propositio est: «Se- «mipelagiánus est dicere, Christum pro «ómnibus ómninò homínibus mórtuum «esse, aut Sánguinem fudisse. Quam «falsam, temeráriam, scandalósam, et «intelléctam eo sensu, ut Christus pro «salúte dumtáxat Prædestinatórum mór- «tuus sit, impiam, blasphemam, contu- «meliósam, divínæ pietáti derogántem, «et hæreticam» declárat, et damnat In- nocéntius.

Hanc à Jansénio prolátam osténdit ad óculum, *lib. 3 de Grátia Christi, c. 21*, ubi esto, non neget Passiónem, et Mor- tem Christi fuisse prétium sufficiens ad Redemptionem ómnium omninò infidél- ium, imò étiam Dæmonum, omniúmque damnatórum, negat tamen Christum se redemptionem dedisse, vel propitiatorem esse pro ómnibus, quia hoc plùs áliquid dicit; indicat enim intentione moriéntis prétium pro illis oblátum esse. Conclúdens, Christum pro solis Prædes- tinátis, qui oves ejus sunt, se tradidís- se, et pro istis à peccáto liberándis, et in ætérnum vivificándis mórtuum esse, et Patrem rogásse: «non pro cæteris, «qui à fide, et charitáte deficientes in «iniquitáte moriúntur. Pro his enim in «tántum mórtuus est, et in tantum pro- «pitiatio peccatórum est, et in tantum «rogávit Patrem, in quantúm temporá-

«libus quibusdam divinæ gratiæ effectibus exornandi sunt.» Hæc Jansénus. Has quinque propositiones annò 1651. Episcopi Gallicani, *num.* 85, ut de iis, præviò exâmine, iudicium, ac sententiâ ferret, ad Summum Pontificem Innoc. X transmisérunt, qui maturâ præmissâ discussionè, necnon fuis ad Deum præci-bus, suâ Constitutione *pridiè Kal. Junii, anni* 1653, publicatâ, præfatas quinque Propositiones ex Jansénii Augustinò excerp-tas damnâvit, unaquaque singulâri damnationis inustâ censurâ.

Innocéntii damnatio fuit quidem reverenter suscepta à Galliârûm Episcopis, quod eorûmdem gratulatoriâ Litteræ sub die 15 *Julii anni* 1653, palam testântur: Verûm à Jansénii Fautôribus, non item. Cûm enim Magistrum suum imitari debuissent, qui, ut, nuper dictum est, se, suaque scripta Româno Pontifici corrigenda, subjecit, novas turbas excitare, et variis quærelis Catholico Orbem implere cæperunt; adeò ut dici possit, quod de Pelagiânis timébat Augustin., *serm.* 2 *de verb. Apóstoli, nunc serm.* 131, c. 10.: Innocéntii rescriptò causam quidem finitam esse, sed non finitum errorem. Palam ergo contumaces agere cæperunt Janseniani, et exclamâre: Innocentiânâ Constitutione, ac quinque Propositionum latâ censurâ, et damnatione per Jansénii latus Augustinum peti, ejus doctrinam imò, et vèterum Conciliòrum, Romanorûmque Pontificum explôdi, ac proscribi; Molinæ verò, ejusque sequâcium de grâtiâ versâtili opinionem extôlli, ac velut in Throno collocâri. Quod quàm falsum sit ostêndunt, tum vivæ vocis Orâcula, tum Romanorûm Pontificum Innocéntii X, Alexandrii VII, Cleméntis IX, Cleméntis X, Innocéntii XI, Alexandri VIII, Innocéntii XII, Cleméntis XI, et novissimè Benedicti XIII diplómata, qui om-

nes S. Augustini de grâtiâ, et liberò arbitriò doctrinam à Sede Apostolica approbatam, et in Ecclesiâ consecratam esse declarârunt; ideòque Jansénii doctrinam fuisse confixam, quia ab Augustiniâna disséntiat, et totò Cælò abérret.

Hic est magnòperè advertêndum, Alexandrum VII, Constitut. quam édidiit an. 1656, declarâsse præfatas quinque propositiones ex libro Jansénii fideliter excerp-tas, et in sensu ab eòdem Jansénio intentò fuisse damnatas; quorum utrûmque Jansenistæ denegâbant: nec sufficere extérnam dumtaxat obediéntiam, et religiòsum siléntium erga formulârium ab eòdem Alexandro an. 1664, præscriptum, cui omnes ecclesiasticæ personæ, etiam Moniâles, tenerentur subscribere, ac juramentò damnare dictas quinque propositiones in sensu à Jansénio intentò, et à Sede Apostolica damnatò: Clemens enim XI, Constit. datâ an. 1705, definivit, ad sinceram Formulârii subscriptionem requiri non solum extérnam, sed etiam intèrnam obediéntiam, ac simplicem mentis et cordis adhæsiònem; et oppositum nil aliud esse, quàm meram simulationem, illusionem, hypôcrisim, mendâcium contra Spíritum Sanctum sacrilegò perjûriò confirmâtum etc.; quibus omnibus cuîque súbdolæ interpretatióni, et ancipiti significatióni via pènitùs clâusa est, nec cuiquam absque fidei dispêndio reclamândi locus relinquitur. His præjactis, contra quintam Jansénii propositionem damnâtam, sit

## I. CONCLUSIO.

*Assérere, Christum pro omnibus, et singulis hominibus mortuum esse, ex voluntate antecedente salvandi omnes homines, Semipelagianum non est, sed Catholicum.*

437. Prob. 1.<sup>o</sup> Id, quod ex Scriptura infertur, non est error Semipelagianus, sed doctrina verè Catholica; Atqui, quod Christus mortuus sit pro omnibus, et singulis hominibus, ex voluntate antecedente salvandi omnes homines, ex Scriptura infertur; Ergo, id assérere non est Semipelagianum, sed Catholicum. Prob. min. Teste Apóstolo, 2.<sup>a</sup> ad Cor., c. 5, v. 15: «Pro omnibus mortuus est Christus;» Atqui, si esset vel unus homo, pro quo Christus mortuus non esset, non fuisset mortuus pro omnibus hominibus; Ergo, Christus mortuus est pro omnibus, et singulis hominibus. Vid. D. Augustin., lib. 6, contr. Julian. cap. 4: et lib. operis imperfect. cont. Julian., cap. 63.

438. Prob. 2.<sup>o</sup> eadem min. Joánnes, epist. 1 c. 2, v. 2, de redemptione humana loquens, inquit: «Ipse, (Christus) est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius Mundi:» Atqui, si fuisset vel unus homo, pro quo non esset mortuus, non fuisset propitiatio pro peccatis totius Mundi, quilibet enim homo est pars Mundi; Ergo, ex Scriptura infertur, Christum mortuum esse pro omnibus, et singulis hominibus; adeoque mortuum pro ipsis fuisse, ex voluntate omnes, et singulos salvandi: voluntate quidem tantum antecedente, non autem voluntate consequente; constat enim ex ipsa Scriptura, Christum justum iudicem reprobis dicturum: *Ite, maledicti,*

*in ignem ætérnum;* adeoque non velle voluntate consequenti omnes salvári. Ergo, assérere Christum mortuum esse pro omnibus, et singulis hominibus, ex voluntate antecedente salvandi omnes homines, non est hæresis Semipelagiána, sed doctrina verè Catholica.

439. Nos non præterit, Jansenistas conári vim horum argumentorum enervare, dicendò: Scripturam asserentem, Christum esse mortuum pro omnibus, esse intelligendam in sensu accommodo, id est, pro generibus singulorum, non verò pro singulis generum; vel pro omnibus mortuum esse, hoc sensu, quòd naturam, et causam omnibus communem suscepit; vel tandem, Christum esse mortuum pro omnibus sufficienter, hoc sensu, quòd ejus mors sit sufficiens omnibus hominibus salvandis; non, tamen hoc sensu, quòd illam ordinaverit, et Patri pro salute omnium obtulerit.

Verum: hæc Jansenistarum effugia præcluduntur hõcce (quo et nostra confirmatur conclusio): Concilii Tridentini testimonio, Sess. 6, c. 3: «Etsi ille (Christus) pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.» Tridentinum his suis verbis apertè tradit, Christum esse mortuum pro omnibus, tum his, qui recipiunt; tum his, qui non recipiunt beneficium mortis ejus. Qui recipiunt, sunt electi; qui non recipiunt, sunt reprobi. Omnes autem, et singuli homines, sunt vel reprobi, vel electi. Ergo, juxta Tridentinum, Christus mortuus est pro omnibus, et singulis hominibus. Ergo, perperam Jansenistæ contèdunt ita intelligendum, Christum mortuum esse pro omnibus, ut intelligatur mortuum esse pro generibus singulorum, non verò pro singulis generum. Ex his etiam patet,



Jansenistas vera non loqui asserentes, ideo Christum dici mortuum pro omnibus, quia naturam, et causam omnibus communem suscepit, intelligendo tamen, prout ipsi intelligunt, Christum non esse mortuum pro omnibus, et singulis hominibus, etiam reprobis. Tandem, Tridentinum suis praedictis verbis definivit id, quod Calvinus negabat; procedebat enim contra ipsum, adeoque asservit Concilium, quod negabat Calvinus; alias inane prorsus, ac otiosum fuisset Concilii decretum. Calvinus autem negabat, Christum mortuum fuisse animo, et voluntate redimendi, et salvandi omnes. Ergo, id suis praecitatis verbis asservit Concilium. Ergo, Concilium damnando in hac re Calvinum, damnavit et Jansenistas, qui asserunt, quod Christus suam mortem non ordinaverit, ac Patri non obtulerit pro salute omnium; si enim Christus suam mortem non ordinaverit, ac Patri non obtulerit pro salute omnium, non fuisset mortuus animo ac voluntate salvandi omnes; in quo, ut diximus, situs erat error Calvini à Tridentino damnatus.

440. Prob. 2.<sup>o</sup> conclusio, Concilium Carisfacum II, annò 849, cap. 3, sic habet: «Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur: et cap. 4: «Christus Jesus Dominus noster, sicut «nullus homo est, fuit, vel erit, cujus «natura in illo assumpta non fuerit; ita «nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo «passus non fuerit, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur, (scilicet «quoad applicationem, et efficaciam).»

441. Prob. 3.<sup>o</sup> Ex communi, et perpetua fide Ecclesiae, contenta in symbolis Nicano, et Athanasiano. Hic articulus symboli Nicani: «Qui propter nos homines, et propter nostram salutem «descendit de caelis..... Crucifixus etiam

«pro nobis etc.:» vel ut habetur in symbolo Athanasii: *Qui passus est pro salute nostra*: hic, inquit, articulus proponitur certa, et indubitata fide credendus ab omnibus, et singulis hominibus, et quidem sub gravi obligatione à singulis suscipiendus, ut constat ex symbolo Athanasii aiēte: «hæc est fides catholica (contenta scilicet in articulis præcedentibus, quorum unus est, «quem hic urgemus) quam nisi quisque «fideliter, firmiterque crediderit, salvus «esse non poterit:» Atqui, nemini præcipitur credere nisi verum: Ergo, verum est, Christum mortuum esse pro salute omnium, et singulorum hominum, utpote quia omnibus, et singulis hic articulus fidei credendus proponitur. Hinc Bernardus, *serm. 2, in psal.* «Qui habitat, ait: Deo possunt dicere omnia: «Creatorem meum es tu; possunt dicere omnes homines; Redemptorem meum es tu.»

442. Verum, quia Jansenistæ Parentem Augustinum blaterant pro eorum errore Patrōnum, audiant eundem Augustinum in *psalm. 95*, aiētem: «Judicabit (Christus) orbem terrarum in æquitate: non partem, quia non partem eruit. Totum judicare habet, quia «pro toto pretium dedit.» *Serm. 67*, idem Augustinus Christum in die judicii sic alloquentem reprobos inducit: «Suscepisti dolores tuos, ut tibi gloriam darem: suscepisti mortem tuam, ut in æternum viveres..... Cur, quod pro te «perituli, perdidisti? Cur, ingrâte, redemptionis tuæ munera renuisti?» Et *lib. 2 de symb. fidei, cap. 8*, Christum exprobrantem reprobis sic inducit: «Agnoscitis latus, quod pupugistis; quod «niam et per vos, et propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.» Et *Tract. 4 in Joan.* ait: «Crucifixērunt Salvatorem suum, et fecerunt «damnatorem suum.»

Áudiant páriter Jansenistæ Ambrósium, qui in *psalm. 118, serm. 8, cap. 8*, in illa verba: *Misericordiâ Dómini plena est terra*, inquit: «Plena est terra misericordiâ Dómini, quia omnibus est data remissio peccatorum. Super omnes (*et singulos ut patet*) Sol oriri jubetur. Et hic quidem Sol quotidie super omnes (*et singulos*) oritur. Mysticus autem Sol ille justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, et omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat, non ideo Sol non ortus est omnibus, quia calore ejus se ipse fraudavit: sed quod Solis est prerogativam suam servat: quod imprudentis est, communis à se gratiam lucis excludit. Super omnes pluvia est, et hoc divinæ Misericordiæ deputatur, quia pluit super justos, et injustos.» Profecto nihil clarius pro Catholica veritate, quam tuemur.

Tandem: hanc Jansenii propositionem his verbis conceptam: «Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse,» hac inussit censurâ Innocentius X, an 1653, die 31 Maii «falsam, temerariam, scandalosam; et intellectam eò sensu ut Christus pro salute dumtaxat Prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, et hæreticam declaramus, et ut talem damnamus.» Ergo, juxta hanc definitionem, et prædicta, Christus non est mortuus pro solis Prædestinatis: Ergo, est etiam mortuus pro non Prædestinatis: Atqui, omnes homines vel sunt Prædestinati, vel non, nullum enim datur medium: Ergo, Christus mortuus est pro omnibus, et singulis hominibus. Constat autem, Christum non esse mortuum pro

non Prædestinatis, ex voluntate consequente illos salvandi: Ergo, mortuus est pro ipsis ex voluntate antecedente omnes homines salvandi: Ergo, hoc asserere, non est semipelagianum, sed catholicum: Vid. Clement. Alex., *lib. 7, Strom. Orig., lib. 4 contra Celsum*; Cyprian, *lib. de Opere et elemosyna sub fin*: Basilium, *in regulis fusiùs disputatis*: Nazianzen. *Orat. 38 de Hæreticis*: Ambros. *lib. 2 de Abel et Cain, c. 3, et alibi*: Chrysost. *Hom. 4, in caput 2 ad Hebræos etc. etc.*

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

443. Obj. 1.<sup>o</sup> Joannis, c. 17, v. 9, Christus protestatur, se non rogare pro omnibus, sed tantum pro his, quos Pater ipsi dederat, inquit enim: «Non pro Mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt.» Atqui, Christus rogavit pro his, quorum salutem voluit; Ergo, cum non rogaverit pro omnibus, sed pro solis electis, solum electorum salutem voluit, adeoque pro solis electis mortuus est. Hæc Jansenistarum obiectio, prima fronte innixa videtur doctrinæ D. Thomæ, qui 3 *Part., quest. 21, art. 4 ad 2*, inquit: «Dóminus non oravit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant credituri in eum; sed pro his solum, qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.»

Resp. Dist. maj. Christus protestatur, se non rogare pro omnibus, oratione speciali, et procedente ex voluntate consequente, conced.: Protestatur, se non rogare pro omnibus oratione generali, et ex voluntate antecedente promanante, neg. Considerare oportet; orationem esse actum mentis, actum voluntatis præsupponentem, oramus enim pro iis, quibus aliquod bonum volumus. Dupli-

citer autem possumus aliquid velle, voluntate nempe antecedente, aut voluntate consequente, seu possumus aliquid velle secundum se consideratum; et aliquid velle etiam attentis omnibus suis circumstantiis, ut quaestione praecedente declaravimus. Sic Ecclesia respiciens fideles defunctos absolute, et secundum se tantum, pro omnibus orat, ut vitam aeternam nanciscantur: pro his autem fidelibus defunctis, qui cum circumstantia peccati lethalis ex hac vita decessere, non orat, ut vitam aeternam nanciscantur; sic enim orando peteret ordinem divinae Justitiae non servari; quod abest ab Ecclesia quam quod maxime. En qualiter oratio Ecclesiae a voluntate procedit vel antecedente, vel consequente. Quatenus enim respicit fideles defunctos secundum se, orat voluntate antecedente, ut omnes fideles defuncti salutem consequantur, sese conformans voluntati Dei antecedenti, qua vult Deus omnes homines maxime fideles salvos fieri: quatenus vero considerat esse quosdam fideles, qui cum circumstantia peccati lethalis decessere, pro eis non rogat voluntate consequenti, ut vitam adipiscantur aeternam. Sic de Christo dicimus, quod, ut omnium hominum Redemptor, dupliciter hominum salutem respiciebat: primo quidem secundum se, et quia fini redemptionis bonum erat, ut omnes salvarentur, ideo sub hac ratione voluntate generali, et antecedente salutem aeternam omnibus volebat; pro omnibus Patrem rogabat; et omnibus auxilia sufficientia impetrabat: unde 1.<sup>a</sup> Joan. cap. 2, v. 1 et 2, legitur: «Ad-vocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum: et ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius Mundi:» secundò, Christus hominum salutem respiciebat, attentis cir-

cumstantiis impedimentorum, quae aliqui erant posituri, et attentò pariter decretò Patris de eorum reprobatione; et sub hac ratione non omnibus volebat salutem voluntate speciali, efficaci, et consequente, nec pro omnibus orabat oratione ex tali voluntate promanante; sed solum pro his, quos dederat ei Pater, qui ejus erant, vel futuri erant per fidem, uno verbo, pro solis praedestinatis, qui Christo probè noti erant. In hoc sensu agebat Christus: *Ego pro eis rogo*: nimirum oratione praecedente ex speciali, efficaci, et consequente voluntate salutis eorum, quia «eos dedisti mihi, «quia tui sunt:» id est, quia eos à te electos, ac oves tuas esse novi; non pro Mundo, id est, pro his, qui Mundo inserviunt, et quos tuos non esse scio.

His conformiter dicimus, mentem D. Thomae in argumento allati, fuisse negare solum, Christum orasse pro omnibus crucifixoribus oratione implenda, et inferente salutem eorum efficaciter, et consequenter, seu attentis omnibus eorum circumstantiis. Hoc patet, tum quia in eo articulo, de hoc agebat; tum quia hoc petebat argumentum, cui respondébat. Hanc ibi fuisse D. Thomae mentem, demonstrant ejus ipsa verba sequentia: postquam enim D. Thomas dixit, Christum rogasse «pro his solum, «quierant praedestinati,» subdit, «ut per ipsum vitam consequerentur aeternam:» consecutio autem vitae aeternae effectus est voluntatis specialis, efficaciis, ac consequentis, attentis omnibus circumstantiis; non autem voluntatis generalis, et antecedentis, quae fertur ad rem secundum se tantum, et sine suis circumstantiis consideratam. Caeterum, de mente D. Thomae in hac re ambigere non licet, cum ipse super caput 17, Joannis expressè dicat: «Christus quantum est de se pro omnibus oratione



«generáli orávit... sed tamen, non in «*ómnibus* sortitur effectum, nisi in «*Sanctis, et Eléctis Dei, et hoc propter «impediméntum mundanórum.*»

444. Obj. 2.<sup>o</sup> *Matth.*, c. 26, v. 28, légitur: «Hic est sanguis meus novi «Testaménti, qui pro multis effundétur «in remissionem peccatórum:» non ait Christus pro *ómnibus*, sed pro *multis*: Quibus verbis conformiter Ap. Paulus, *epist. ad Hebr.*, c. 9, v. 28, ait: «Chris- «tus semel oblátus est ad multórum «exhaustiéndam peccáta:» Ergo, Christus non pro *ómnibus*, et singulis, sed pro aliquibus tantum mórtuus est.

Resp. Dist. antecéd. Sanguis meus effundétur efficaciter pro multis, si per *tò multis* intelligántur áliqui tantum, concéd. Sanguis meus effundétur quoad sufficiéntiam pro multis, si per *tò multis* intelligántur tantum áliqui, neg. Christus ergo, ut explicat D. Thomas in locum citátum *Matth.*, mórtuus est pro multis, et pro *ómnibus*: pro multis quoad efficaciam, et applicatióem; pro *ómnibus*, quoad sufficiéntiam pretii obláti. Ita étiam alláta *Matthæi* verba explicat Catechismus Rom., *part. 2, c. 4, sect. 23*. Audiátur D. Thom. in *4 Sentent.*, *dist. 8, quæst. 2, art. 2, quæstiunc. 3 ad 7*, dicens: «Quòd sanguis «Christi effusus est pro *ómnibus*, quoad «sufficiéntiam; sed pro *Eléctis* tantum, «quoad efficaciam: et ne putarétur ef- «fusus pro *Judæis* tantum *eléctis*, qui- «bus promissio facta fúerat, ideò dicit, «*vobis*, qui ex *Judæis*, et *multis*, scilicet multitudíne GÉNTIUM.» Et *3 Part.*, *quæst. 78, art. 3 ad 8*, inquit: «Sán- «guis passióis Christi non solum habet «efficaciam in *Judæis* *eléctis*, quibus «exhibitus est sanguis Véteris Testamén- «ti; sed étiam in *Gentilibus*, nec solum «in *Sacerdótibus*, qui hoc faciunt «Sacraméntum, vel áliis, qui sumunt;

«sed étiam in illis pro quibus offertur. «Et ideò signanter dicit, *pro vobis*, *Ju- «dæis*, et pro multis, scilicet *gentilibus*: «vel pro vobis manducántibus, et pro «multis pro quibus offertur.» Vid. ite- rum D. Thom. in *1 ad Corint.*, c. 11, *lect. 6*.

445. Obj. 3.<sup>o</sup> cum Jansénio addu- cénce Augustinum, qui, *lib. 21 de Ci- vit.*, c. 24, inquit: «Si de aliquibus «(*Ecclesia*) certa esset, qui sint præ- «destinati in ætérnum ignem ire cum «Diábolo; tam pro eis non oráret, quàm «nec pro ipso.» Ex quibus Augustini verbis, Jansénius, *lib. 3 de Grátia Chris- ti Salvátor.*, c. 21, conclúdit: Augus- tini principiis nullò modò consentaneum esse, «ut Christus Dóminus, vel pro In- «fidélium in infidelitáte moriéntium, vel «pro fidélium non perseverántium, ætér- «nâ salute mórtuus esse, sanguinem fu- «disse, semetipsum redemptiόnem de- «disse, Patrem orasse, sentiátur. Scivit «enim quòd quisque jam ab ætérno præ- «destinátus erat; scivit hoc decretum, «neque ullius pretii oblatiόne mutándum «esse, nec se ipsum velle mutáre. Ex «quo factum est, ut juxta Sanct. Doc- «torem, non magis Patrem pro ætérna «liberatiόne ipsórum, quàm pro Diáboli «deprecátus fúerit.»

Resp. Pérperam ex allátis Augustini verbis inférri, Christum non esse mórtuum pro *ómnibus*, nec pro *ómnibus* orasse. Certè: advertere debuit Jansénius, magnum interésse discrímen inter Christum, et Ecclesiám: Ecclesia enim est véluti orans particuláre, cujus est oráre pro *ómnibus*, cum nesciat qui sint quibus possit, et quibus non possit ejus oratio prodésse: ut enim inquit Augus- tinus, *lib. de Correp. et Grat.*, c. 15: «Nesciéntes, quis pertíneat ad Prædes- «tinatórum númerum, quis non pertí- «neat; sic áffici debémus charitátis af-

«fēctū, ut omnes velinus salvos fieri.» Christus autem erat generālis Provisor salutis hōminum, et universālis omnium Redēptor : hinc dūplici consideratiōne in hōminum salutem ferebātur ; primā, generālī, quā ferebātur in hōminum salutem secūndūm se, ut fini suā Redēptiōnis congruentem, et sic amorē generālī eam omnibus volēbat, et pro omnibus orābat : secūndā verō, speciālī, quā in hōminum salutem ferebātur, ut consideratam in particulāri, et cum circumstāntiis, quæ hōminem æternæ salutis dignum, vel indignum reddunt, et sic nec eam volēbat, nec rogābat pro iis, quos sciēbat, finaliter futūros indignos æterni prēmii capessēdi. Undē, *Joan.*, c. 17, v. 9, lēgimus, Christum dixisse : «Non pro Mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi ; quia tui sunt.

## II. CONCLUSIO.

*Deus ita vult omnium hōminum salutem, ut omnibus, et singulis hōminibus cōferat pro loco, et tempore auxilia proxime, vel remote sufficientia ad salutem, juxta cujusque conditionem, et exigentiam.*

446. Prob. 1.<sup>o</sup> *Apocalyp.*, cap. 3, v. 20, lēgitur : «Ego sto ad ostium, et pulso : si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum.» Ex quo loco S. Thomas in *epist. ad Hebr.*, c. 12, lect. 3, infert, grātiā nulli prorsus deesse, sed omnibus, quāntum in ipsa est, communicāri. *Matth.*, cap. 5, v. 45, lēgitur : «(Deus) Solem oriri facit super bonos, et malos ; et pluit super justos, et injustos :» quod Ambrōsius, *serm.* 8 in *psalm.* 118, expōnit de Sole justitiæ, et pluvia grātiæ. *Ecclesiastici*, cap. 15, v. 11, lēgitur : non dixeris : per Deum abest : id est, ne dicas, ipse mihi vires subtra-

hit. Sapiētiæ, cap. 11, v. 24, lēgitur : *misereris omnium.* *Proverb.* c. 1, v. 24, lēgitur : «vocavi, et renuistis : extēdi manum meam, et non fuit, qui aspi-ceret :» quæ verba, ut patet, intelligēda sunt de his, qui grātiæ resistunt ; si autem Deus illos vocat, et ad ipsos manum extēdit, quod facit sua ipsis cōferens auxilia sufficientia, omnibus ea cōferre, est manifestum : *Joan.*, c. 1, v. 9, lēgitur : «illūminat (Deus) omnem hōminem venientem in hunc Mundum :» Licet hæc verba intelligi quæant de lumine ratiōis ; pōtius tamen vidētur intelligēda de lumine grātiæ, quæ est per Christum ; lōquitur enim Evangelista de illa luce, cui Joānes Baptista testinōnium perhibuit, quæ est Verbum incarnatum, juxta illud Joānis, cap. 8, v. 12 : *Ego sum lux Mundi* ; et sic intelligit Augustinus, *lib.* 1.<sup>o</sup> *contra Manichæos*, cap. 3 : undē quāndō Augustinus alibi negat, istud lumen ad omnes pervenire, intelligendus est de illuminatione efficacī ad salutem, non verō de sufficiente.

447. Prob. 2.<sup>o</sup> Concilium Coloniense in *Enchir. christiænæ institutionis*, tit. de sacram. Pœnitentiæ, lōquens de grātia generālī, quam repōnit in bono motu, et bona cogitatiōne, dicit : «Jam constat, Deum nulli hōminum grātiā illā generālīus accēptā deesse, adeo ut nullus sit peccātor tam scelēstus, cui Deus, quoad in hac vita supēstes fuerit, hanc grātiā penitētis subtrahat.»

448. Prob. 3.<sup>o</sup> Augustinus, ad quem prōvocant Adversarii, *Tract.* 1.<sup>o</sup> in *Joan.*, explicans hæc hujus Evangelistæ verba : «lux in tēnebris lucet, et tēnebræ eam non comprehendērunt,» dicit : «Ergo, quomodō homo pōsitus in Sole cæcus, præsens est illi Sol, sed ipse Soli absens est : sic omnis stultus, omnis ini-quus, omnis impius, cæcus est corde,

«præsens est illi sapiëntia, sed, cùm  
 «cæco præsens est, oculis ejus absens  
 «est: non quia ipsa illi absens est, sed  
 «quia ipse ab illa absens est.» Et idem  
 S. Parens in Enarratiõe in *psalm.* 102,  
 super hæc verba: «Miserátor, et miséri-  
 «cors Dóminus etc.,» inquit: «Vocat un-  
 «diquè ad correctiõnem, vocat undiquè  
 «ad pœnitentiã, vocat beneficiis crea-  
 «túræ, vocat impertiendõ tempus vivén-  
 «di, vocat per lectõrem, vocat per trac-  
 «tõrem, vocat per intimam cogitatiõ-  
 «nem, vocat per flagellum correctiõnis,  
 «vocat per misericórdiam consolatiõnis.»  
 Íterum idem S. Doctor, *lib. 3 de libero  
 arbitrio, cap. 19, et lib. de natúra, et  
 grátia, cap. 67,* inter ália, quæ ad rem  
 faciunt, et brevitatí studéntes præter-  
 mittimus, ait: «Nulli hómini ablátum  
 «est scire utiliter quærere, quod inutili-  
 «ter ignorat:» intéllege tamen secún-  
 «dum condiõnem, et exigéntiam unus-  
 «cujusque, ut exprimimus in Conclusiõe  
 «ne: sunt enim quidam, ut améntes, et  
 «pûeri, priusquàm ad ratiõnis usum per-  
 «tíngant, qui non própriõ sed aliendõ re-  
 «guntur consiliõ, his enim Deus concédit  
 «sua auxilia médiis his, sub quórum cura  
 «versántur: sed de his mox infra spe-  
 «ciáliùs.

449. Prob. 4.º D. Thom. fidelissi-  
 mus Augustini Intérpres, *quæst. 14 de  
 Verit., art. 11, ad 1,* ait: «Hoc ad di-  
 «vínã Providéntiã pertinet ut cuili-  
 «bet provideat de necessariis ad salú-  
 «tem.» Et 1 *part., quæst. 49, art. 2,*  
*ad 3,* inquit: «quod submersio navis  
 «attribuitur náutæ, ut causæ, ex eo quòd  
 «non agit quod requiritur ad salútem  
 «navis; sed Deus non déficit ab agéndo  
 «quòd est necessariũ ad salútem.» Ex  
 quibus sic argüimus: Si Deus neque au-  
 xilia sufficiëntia ad salútem daret ómni-  
 bus homínibus, *omnimodè* deficeret ab  
 agéndo quod est necessariũ ad salú-

tem; sicque ipsi imputánda foret hómi-  
 num ruína, sicut submersio navis attri-  
 buitur náutæ ex eo quòd non agit id,  
 quod ad salútem navis requiritur.

450. Nemo putet hanc ratiõnem ener-  
 vâre dicéndo, ipsam nimis probâre, quia  
 ex hac sequeretur, Deum ómnibus con-  
 férre auxilium éfficax, quòd étiam neces-  
 sáriũ est ad salútem; respondémus  
 enim: quod pòsitõ auxiliõ sufficiënti, si  
 insuper non datur éfficax, culpæ non  
 Dei, sed homínũ est verténdum: ut  
 enim appòsitè D. Thom., 3 *contr. Gen-  
 tes, c. 159,* inquit: «Illi soli grátia pri-  
 «vántur, qui in seipsis grátia impedi-  
 «méntum præstant: sicut Sole Mundum  
 «illuminánte, in culpam imputátur ei,  
 «qui óculos cláudit, si ex hoc áliquod  
 «malum sequátur:» Quámvis ergo Deus  
 non cónferat ómnibus homínibus auxí-  
 lium éfficax propter eórum culpam, non  
 séquitur quod *omnimodè* deficiat ab  
 agéndo id quod necessariũ est ad sa-  
 lútem; ad hanc enim est étiam neceszá-  
 rium auxilium sufficiens ad posse ope-  
 rári bonum; quòd quidem auxilium  
 Deus ómnibus confert, ut ex dictis pa-  
 tet, et sequénti ratiõe confirmámus.

451. Prob. 5.º Si Deus álicui sub-  
 tráheret auxilium sufficiens ad salútem;  
 huic foret impossibilis observántia præ-  
 ceptórum, sinè qua salus est impossibi-  
 lis; Atqui, Deus némini jubet impossi-  
 bília; Ergo, Deus ómnibus homínibus  
 confert auxilia sufficiëntia ad salútem.  
 Prob. min. Concílium Tridentinum, *Sess.  
 6, cap. 11,* concéptis verbis inquit: *«Deus impossibilia non jubet; nec potest  
 præcipere, Augustinus enim, lib. de  
 natúra, et grátia, cap. 69, inquit:  
 «Firmíssimè créditur, Deum justum,  
 «et bonum impossibilia non potuisse  
 «præcipere:» undè in 6 de Régulis  
 Juris, Regulâ 6: Nemo ad impossi-  
 bile potest obligári. Quod étiam tradit*



S. Thomas, 2.<sup>o</sup> *Sent.*, *Dist.* 28, q. 1.<sup>a</sup>, art. 3.<sup>o</sup>, his verbis: «Deus non est magis crudélis, quàm homo; sed, hómini imputátur in crudelitátem, si óbliget álíquem per præcéptum ad id, quod implére non posset: Ergo, hoc de Deo nullò modò est æstimándum.» Ex quibus sic arguimns: vel homo habet auxiliũ sufficiens, quò præcéptum fit ipsi possibile; vel ad ipsum observándum non obligátur: hoc secúndum dici nequit; Ergo, primum.

452. Nos non præterit, Jansenistas ad hæc respondére, quòd licèt quædam præcépta forent hominibus impossibília, hæc tamen impoténtia non excúsat transgressóres à peccáto, quia óritur ex culpa, saltem origináli, adeóque transgressio est semper voluntária in Cápite, videlicet, Adamò.

Verum, risum teneátis, amici! hæc enim Jansenistarum responsiõne semel admíssã, sequerétur, quòd motus primo-primi in nobis, blasphemíæ, spureitiæ, et álía, quæ améntes faciunt contra legem Dei, ipsis imputaréntur ad culpam, quia hæc fluunt ex peccáto origináli, et sunt voluntária in Cápite. Similiter sequerétur, quòd infidélitas negatíva esset peccátum, quæ est propositio 65 damnáta in Bajo. Tértiò proflueret, quòd Deus posset sinè miráculo præcipere cæcis ut videant, surdis ut áudiant, hominibus ne senéscant, nevè moriántur; quia mors, cæcitas, súrditas, etc. sunt poenæ peccáti originális, et voluntariæ in Cápite. Fundaméntum præcitatæ responsiõnis Jansenistarum evértit Angélicus Doctor, 2.<sup>o</sup> *Sent.*, *Dist.* 30, q. 1, art. 2, iniquens: «Opórtet, quòd secúndum hoc, quòd álíquid ratiõnem culpæ habet, secúndum hoc ratió voluntárii in ipso reperiátur.... Undè ad culpam persónæ requiritur volúntas persónæ; sicut patet in culpa actuáli,

«quæ per actum persónæ committitur: «ad culpam verò natúræ non requiritur, «nisi volúntas in natúra illa.» Ex quibus patet, solam culpam natúræ non sufficere ad constituéndum peccátum personále, quia hoc debet esse voluntárium voluntáte própria persónæ; adeóque imméritò Jansenistas assérere, quòd quámvis quædam præcépta forent hominibus impossibília, hæc tamen impoténtia non excusáret transgressóres à peccáto, quia esset voluntária in Cápite.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

453. Obj. Deus plúribus infántibus dénecat auxilia sufficientia ad salutem; iis nempè qui vel in úteris matérnis, vel apud infidéles ante usum ratiõnis moriúntur. Ergo, Deus non ómnibus hominibus confert auxilia sufficientia ad salutem. Prob. antecéd. Médiũ únicum pro párvulis sufficiens ad salutem, est realis collátio baptismi: sed baptisma prædictis púeris non confértur: Ergo, Deus non ómnibus hominibus confert auxilia sufficientia ad salutem.

Resp. Dist. antecéd. Púeris in útero matérno, vel apud infidéles, ante usum ratiõnis decedéntibus, Deus nec próximè, nec remotè confert auxilia sufficientia, neg. Non confert auxilia próximè sufficientia, concéd. Hanc difficultátem, quæ quidem gravíssima est, præoccupátes, signánte in Conclusiõne dicimus, Deum conférre ómnibus hominibus auxilia sufficientia, *vel próximè, vel remotè, et juxta cujusque conditionem, et exigéntiam.* Patet áutem púeros ante usum ratiõnis próprio consiliò non regi, sed tantum consiliò Paréntum: undè Deus confert auxilia sufficientia púeris, médiis paréntibus, sub quórum custódia sunt, et quórum consiliò regúntur. Undè realis collátio baptismi est pro pár-

vulvis únicum médium sufficiens próximum ad salutem; diligentia tamen, et cura Paréntum, ut ipsis conferátur Baptisma, est médium remótum, ut infántes salutem consequántur. Deus áutem concédit Paréntibus auxilia sufficiéntia, ut ipsi suam própriam consequántur salutem; et ex consequéti, ut suó múnere fungántur, providéntes salutí parvulorum, quos Deus Paréntum curæ subjécit. Undé Vega in *Concil. Trid.*, lib. 15, c. 16, inquit: «Absit, ut quemquam «nunc destitútum omni remédió credá-  
«mus.» Et lóquens de párvulis quibuscúmque, sive in úteris matérnis, sive álibi periclitántibus, ubi eis nequit conférri Baptismus, súbdit: «Háctenus valére apud Deum possunt Paréntum «preces, et aliórum justórum; ut qui «secúndum cursum naturálem moritúri «erant siné Baptismo, supervívant; «quoúsque grátiam Baptismi partici-  
«pent. Et in hunc finem, religiosissimum esset admonére Paréntes, ut pro «filiis adhuc in úteris matérnis inclúsis «júgiter orent; et Sanctis, ac piis viris, «amicisque spirituálibus id ipsum obnixé «comméndent.» Hoc idem prædocúerat Auctor librórum de *Vocatione Géntium*, (quem álii volunt esse S. Prósperum, álii S. Ambrósium, nónnulli S. Leónem) ínquiens, lib. 2, c. 23: «Cúm quæri-  
«mus, quómodò omnes hómines salvos «fferi (Deus) velit, qui non ómnibus «illud tempus impértit, in quo per vo-  
«luntáriam fidem percipiéndæ grátia  
«sunt capáces; non irreligiósé árbitor  
«credi, nec irrationabiliter intélligi, quòd  
«isti paucórum diérum hómines ad illam  
«pértinent grátia partem, quæ semper  
«univérssis impénsa est natióibus: quæ  
«útique si bené eórum uteréntur Pa-  
«réntes, étiam ipsi per eósdem juvarén-  
«tur.» Nec à D. Augustíno est aliéna hæc senténcia, lib. enim de dono Per-

severántiæ, cap. 12, ait: «Aut Parén-  
«tum negligétiæ sic tribuéndum est,  
«quòd párvuli siné Baptismo moriúntur.»

454. Instáb. Augustínus, lib. de *Præ-  
«destinatione SS.* cap. 12, inquit: «Pár-  
«vulus aliquándò, ántequàm illi per mi-  
«nistérium baptizántis succúrri possit,  
«expírat. Plerúmque enim, festinántibús  
«Paréntibús, et parátis Ministris, ut  
«Baptismus párvulo detur, Deó tamen  
«nolente, non datur, qui eum in hac  
«vita non ténuít, ut darétur.» Ergo,  
quòd párvulis Baptismus non detur, non  
est tribuéndum negligétiæ Paréntum.

Resp. Dist. antecéd. Juxta Augustínum, plerúmquæ Baptismus non datur párvulis, festinántibús Paréntibús, sed serò, ut detur, conc. festinántibús citò, ut detur, neg. Augustínus lóquitur de diligétiá Paréntum, quæ hic et nunc adest, sed quam præcéssit negligétiá uténdi auxiliis ad id sibi datís.

455. Urgéb. Augustínus locò citatò ait: quòd Baptismus Deó nolente non datur; idque confirmat, *Epist.* 107, ínquiens: «Multi non salvántur, non quia  
«ipsi nolunt, sed quia Deus non vult,  
«quod siné ulla caligine manifestátur in  
«párvulis.» Ergo, Augustínus non id attribuit alicui Paréntum negligétiæ, sed Dei ordinatióni.

Resp. Dist. ant. Juxta Augustínum, multi non salvántur, quia Deus non vult, voluntáte consequente, conc. quia Deus non vult, voluntáte antecédente, neg. Hanc esse mentem S. Augustíni, ac S. Prósperi, qui fermé eódem modò, ac Augustínus, lóquitur, patet ex hoc, quòd quándò laudáti Patres hæc scripsére, agébant contra Semí-Pelagiános contendéntes, Deum æquáli amóre prósequi réprobos, et eléctos, eisque ómnibus generálem grátiam conférre, quam quisque ex própriis viribus réddere effícacem posset, et salvári; ita ut, in discre-

tióne electórum à réprobis nihil ágerent divína iudícia, et ideò præmiserat Augustínus in loc. cit. *de dono Persev. cap. 12*: «Aut Paréntum negligéntiæ tri-  
«buéndum est, quòd párvuli sinè Bap-  
«tismo moriúntur, ut nihil ibi agant  
«supérna iudícia.» Inténdunt igitur dum-  
táxat hi Patres (August. et Prosp.), quòd licèt Deus voluntáte generali, om-  
nium étiam parvulórum, salutem velit, omnibúsque média generalia sufficiéntia ad salutem provideat; hæc tamen ómnia incássa manébunt, nec ullá ope, vel dili-  
géntiá humaná effectum salutis conse-  
quéntur, nisi Deus ex voluntáte, et amó-  
re speciáli ulteriorem grátiam efficácem largiátur. Hanc áutem solis eléctis trí-  
huit ex misericórdia, réprobis áutem ex  
justítia dénégat. Et ita agunt inscruta-  
bilia Dei iudícia. Quod totum verificátur  
in nostro explicándi modo; ideò namque  
párvuli, de quibus in arguménto, non  
baptizántur, adeóque nec salvántur, quia  
id Deus non vult, eá scilicèt voluntáte  
speciáli, et própriá Eléctis; sicque non  
potuerunt baptizári, potentiá scilicèt  
conjunctá cum actu, étiam festinántibús  
Paréntibús, seclúsá speciáli grátiá, quam  
Pelag. et Semi-Pelag. denegábant, et  
quam contra ipsos SS. Augustínus, et  
Prosper adstruébant. Et hæc sit régula  
generalis pro váriis SS. Patrum testi-  
moniis conciliándis, et explicándis.

Indè infératur id, quod in Conclusióne  
adstruimus, nempe, Deum unicuique  
secúndum ejus capacitátem, et exigén-  
tiam, auxilia sufficiéntia ad salutem pro-  
vidére. Porrò adulti possunt per seipsos  
salvári, id est, capáces sunt recipiéndi in  
semetipsis auxilia, quibús egent ad actus  
salutis eliciéndos. At verò infántes non  
sunt capáces per seipsos salvári, in se-  
metipsis hujúsmodi auxilia recipiéndó;  
sed tantum sunt capáces auxilium extér-  
num recipiéndi, nempe baptismum, cu-

jús actualis collátio, cum pendeat à cau-  
sis extérnis, tam naturálibus, quàm libe-  
ris, potest per eas impediri. Neque ad  
Dei providéntiam generálem spéctat cur-  
sum causárum secundárum intercípere;  
quin imò ut Provisor generalis, ad ipsum  
pértinet juxta leges à se pósitas, sínere  
cáusas secúndas operári juxta uniuscu-  
júsque exigéntiam, et dispositiònem, et  
cum eis in bonum commúne totíus Uni-  
vérsi concurrere.

456. Petes: quid saltem dicéndum  
de Infidélibus, et Peccatóribus obdurá-  
tis, et obcæcátis?

Respondémus: neque ipsis auxilia  
sufficiéntia ad salutem deesse. Non de-  
sunt quidem Infidélibus: nam S. Pros-  
per, sive álius egrégíus Áuctor óperis *de*  
*Vocatione Gentium, lib. 2, c. 17*, ait:  
«In extrémis Mundi pártibus sunt áliquæ  
«Natiónes, quibus nondum grátia Salva-  
«tórís illúxit..... quibus tamen illa men-  
«súra generalis auxilii, quæ désuper óm-  
«nibus semper hominibus est crédita,  
«non negátur.» Orósíus Augustíno coæ-  
táneus, et amicus, in *Apolog. pro arbitrii*  
*voluntate contra Pelag.* inquit: «Hæc  
«mea est fidélis, et indubitáta senténtia,  
«Deum adjutórium, non tantum Ecclé-  
«sia, sed étiam univérsis géntibus, sub-  
«ministráre, cunctis, et singulis semper  
«adésse, némini deesse.» Augustínus  
ipse in illud *Psalm. 18*: «Non est qui  
«se abscondat à calóre ejus;» inquit:  
«Verbum caro factum est..... non per-  
«misit ullum mortálium excusáre se de  
«umbra mortis, et ipsam étiam penetrá-  
«vit Verbi caro.» Vid. ultérius textus,  
quos in probatióne conclusiÓNis addú-  
ximus, quibús evincitur, Deum, nec in-  
fidélibus denegáre auxilia sufficiéntia ad  
salutem; prout nec peccatóribus obdu-  
rátis, et obcæcátis; respectú quorum  
hæc subjícimus.

457. *Ezech., cap. 18, v. 23*, légi-



tur: «Numquid voluntátis meæ est mors  
«impîi, dicit Dóminus Deus, et non ut  
«convertátur à viis suis? Si áutem Deus  
peccatôribus, de quibus est sermo, au-  
xilia non conférret sufficiéntia, ut à viis  
suis converteréntur, ab ipsis converti non  
possent, ad hoc enim non sufficiunt vi-  
res naturáles, ut est definitum contra  
Pelagiános: Ergo, Deus ipsis confert  
auxilia sufficiéntia. *Matth.*, cap. 15, v.  
28, «veníte ad me omnes, qui laborátis,  
«et oneráti estis.» Quómodò áutem pos-  
sent ad Christum ire, si Deus ad eúndum  
nec auxilia sufficiéntia conférret? *Epist.*  
2 *Petri*, cap. 3, «Patiénter (*Deus*) agit  
«propter vos, nolens áliquos perire, sed  
«omnes ad pœniténtiam reverti.» Quó-  
modò áutem possent ad pœniténtiam re-  
verti, si eis étiam auxilia sufficiéntia  
deéssent ad pœniténdum? *Joan.*, cap.  
15, v. 5, «Sinè me nihil potéstis fácere  
«(*in órdine ad salutem*).» Ergo, neque  
impîus posset converti à viis suis; neque  
ire ad Christum, qui laboránt, et onerá-  
ti sunt; neque ad pœniténtiam converti  
cujuscúmque géneris peccatóres, si eis  
auxilia sufficiéntia deéssent; áliàs sinè  
Christo áliquid possent fácere in órdine  
ad salutem. Hinc S. Augustínus in  
*psalm.* 6 circa médium: «Ea est cæcitas  
«mentis; in eam quisquis datus fúerit,  
«ab interióre Dei luce secludétur: sed  
«nondum pœnitùs cum in hac vita est.»  
S. Thomas hanc rem illústrans, q. 24,  
*de Verit.*, art. 11, inquit: Obstinatió-  
nem, quæ est firmitas in malo, ita quòd  
áliquis cooperári non possit, ut resúrgat  
à peccátò, dupliciter habéri: «unò mo-  
«dò, ita quòd nullò modò possit coope-  
«rári, et hæc est perfécta obstinatio,

«quà dæmones sunt obstinátí.... áliò  
«modò, ita quòd non de fáci li possit  
«cooperári ad hoc quòd éxeat de peccá-  
«to. Et hæc est obstinatio imperféc ta,  
«quà áliquis potest esse obstinátus in  
«státu viæ: dum scilicèt habet áliquis  
«ita firmátam voluntátem in peccátò,  
«quòd non surgunt motus ad bonum,  
«nisi débiles: quia tamen áliqui surgunt,  
«ex eis datur via, ut præparétur ad grá-  
«tiam.» Ad grátiam áutem áliquis ne-  
quit sese præparáre víribus naturæ, quia  
tunc initium óperis ad salutem esset à  
nobis, quod est contra Semi-Pelagiános  
damnátum; Ergo, peccatôribus obcæ-  
cátis Deus confert auxilia sufficiéntia,  
quibùs possint sese ad grátiam præpará-  
re. Rursùs, idem S. Thomas in 1 *Sent.*,  
*Dist.* 48, *quæst* 1.<sup>a</sup> *art.* 3, ad 2: «in  
«státu viæ nullus est, qui mentis obsti-  
«nationem non possit depónere, et sic  
«divinæ voluntáti conformári.» Hæc áu-  
tem nullus potest víribus naturæ, ut  
ex allátis patet, ne in Pelagianísmum,  
vel Semi-Pelagianísmum incidámus:  
Ergo, Deus cuilibet obstinátò auxilia  
confert sufficiéntia, ut possit suam de-  
pónere obstinatió nem, sesèque divinæ  
conformáre voluntáti. Tandem, ut cæ-  
tera loca S. Doctóris prætermittámus,  
3 p., q. 86, *art.* 1.<sup>o</sup>, ait Angélicus:  
«Dicere, quòd áliquod peccátum sit in  
«hac vita, de quo quis pœnitère non  
«possit, erróneum est.»

Nemo áutem potest de áliquo peccátò  
pœnitère sinè auxilio ad hoc sufficiénti:  
Ergo, ómnibus peccatôribus cujuscúm-  
que géneris Deus confert auxilia suffi-  
ciéntia ad salutem. Sed de his ubérius,  
dum de Grátia pertractábimus.

## CAPUT XI.

## DE DEI PROVIDÉNTIA.

458. Providéntia, secúndum nóminis etymológiā, est quāsi *procul vidéntia*, quia bonus Provisor debet à longè vidére, seu prævidére quæ sunt congruéntia, aut necessariā rebus, quæ ei committúntur. Si verò rem per hoc nomen *Providéntia* significátam spectemus, Providéntia est ordinátio mente concépta, quā res, quæ sunt faciéndæ, in suos fines dirigúntur.

459. Prænotāre juvat, Providéntiam distingui à sciéntia étiam prácticā; quia sciéntia est de fine, et mediis; providéntia autem, de médiis dumtaxat, prout ordinántur in finem: item distingui à lege, quāsi conclusiónem à principio, nam bonus Provisor præ óculis debet habére legem, ut juxta ipsam aliqua rectè ordinet in finem. Vid. D. Thom., *quæst. 5 de Verit., art. 1 in corpore, et ad 2.*

460. Ex his fluit, quòd *Providéntia communitèr sumpta, est ratió ordinis rerum in finem.* His prælibátis, sit

## CONCLÚSIO.

*In Deo datur Providéntia, quæ se extendit ad ómnia étiam mínima.*

461. Ex antiquis, ut notat D. Thom. *1 part., quæst. 22, art. 2*, «quidam «totáliter providéntiam negavérunt, si-  
«cut Demócritus et Epicuréi, ponéntes  
«mundum factum esse casu. Quidam

«verò posuérunt incorruptibília tantum  
«providéntiæ subjacére, corruptibília  
«verò non secúndum individua, sed  
«secúndum spécies, sic enim incorrupti-  
«bília sunt: ex quorum persona dicitur  
«Job, c. 22, v. 14: Nubes latibulum  
«ejus, et circa cárdines Coeli perambu-  
«lat, nec nostra consíderat. A corrup-  
«tibilium autem generalitáte excépit  
«Rabbi Moyses hómines propter splen-  
«dorem intelléctus, quem participant.  
«In aliis autem individuís corruptibili-  
«bus, aliórum opinióem est secútus.»  
Cícero, *lib. 2 de Divinit.*, negávit, ac-  
tus nostros liberos divínæ providéntiæ  
subjacére; quia putábat, cum ea nos-  
tram libertátem haudquáquam conciliári  
valére; et ideò, «ut fáceret hómines li-  
«beros, fecit sacrilegos,» ut peracútè  
ait Augustínus. Tandem, ómnium sæcu-  
lórum atheístæ, deístæ, fatalístæ, unò  
factò ágmine, in Dei providéntiam in-  
vehúntur; quibus favére Voltáirius in  
deliciis hábuit, ut vidére licet in libéllo  
scripto *le Roman de l'Hermite*. Contra  
hos omnes

Prob. Conclúsió quoad *1 part. Sap., c. 14, v. 3*, légitur: «Tua autem, Pa-  
«ter, providéntia gubérnat.» *Psalm. 148, v. 8*: «Ignis, grando, nix, glácies, spi-  
«ritus procellarum, quæ faciunt verbum  
«ejus:» super quæ D. August., *lib. 3, de Genes., ad litt. cap. 21*, inquit:  
«Cùm áddidit quæ faciunt verbum ejus;  
«satis osténdit eárum quoque rerum

«*ordinem divino subditum imperio.*» Cui quidem subditus non esset, si in Deo non esset providentia res illas ordinans in finem. *Judith*, c. 9, v. 5: «*Tua judicium in tua providentia posuisti.*» 1.<sup>a</sup> *Petri*, c. 5, v. 7: «*Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.*» Ergo, ex Scriptura constat, in Deo esse providentiam.

462. Prob. 2.<sup>o</sup> hac D. Thomæ luculentissimâ ratione, 1 p., q. 22, art. 1: «*Omne bonum, quod est in rebus, à Deo creatum est, (omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, Joân., cap. 1.)* In rebus autem creatis invenitur bonum, non solum quantum ad substantiam rerum, sed etiam quantum ad ordinem earum in finem, (*sicut in exercitu non solum invenitur bonum quantum ad substantiam militum, sed etiam quantum ad ordinem eorum in finem victoriæ.*) Hoc igitur bonum ordinis (*in finem*) in rebus creatis existens, à Deo creatum est. Cum autem Deus sit causa rerum per suum intellectum (*non enim agit cæcò modò*) et sic cujuslibet sui effectus oportet rationem in ipso præexistere, necesse est, quod ratio ordinis rerum in finem in mente divina præexistat: ratio autem ordinandorum in finem propriè providentia est.» Ergo, in Deo est providentia.

463. Prob. Conclusio quoad 2 partem. Sapientiae, cap. 6, v. 8, legitur: «*æqualiter cura est illi de omnibus.*» Sapient., cap. 8, v. 1: «*Attingit à fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.*» *Matth.*, cap. 6, v. 26 et seqq.: «*Respicite volatilia coeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester coelestis pascit illa... Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non*

*laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si autem fenum agri, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantum magis vos modicae fidei?*» Quæ iterum leguntur apud Lucam, cap. 12, v. 22, et seqq., et iterum apud Matth., cap. 10, à v. 29, eandem Dei curam extendens Christus ad passeret, et capillos, inquit: «*Nonne duo passeret esse vaneunt: et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitibus omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.*» Super quæ Augustinus, lib. 5 de *Genes.*, ad *litt.* cap. 21, ait: «*Quod ore suo Salvator dicit, unum passerem non cadere in terram sine Dei voluntate; et quod fenum agri, post paululum mittendum in clibanum, ipse tamen vestiat; nonne confirmat, non solum totam istam Mundi partem rebus mortalibus, et corruptibilibus deputatam; verum etiam vilissimas ejus, abjectissimasque particulas divinam Providentiæ regi?*» Vid. Aug. ib. c. 20 et 22; lib. 1.<sup>o</sup> *Retract.*, cap. 1, 2, 3; lib. 5 de *Civit. Dei*, cap. 9, 10, 11; lib. 7, cap. 29, 30; lib. 10, cap. 14, ubi eandem Dei ad ima quæque providentiam agnovisse Platonum Platonicum ex flusculorum, et foliorum pulchritudine, tradit. Ergo, ex Scriptura liquet, Dei providentiam ad omnia, etiam minima, sese extendere.

464. Prob. 2.<sup>o</sup> id idem auctoritate SS. Patrum. S. Cyrillus, lib. 5 *Theodauri*, cap. 2, ait: «*Quod si putatis indicens ad minima quæque Dei providentiam descendere; erubescatis aliquantulum, quæso, audientes Christum: Nonne duo passeret, etc.*» Et lib. 12, cap. 14, asserit, naturæ Deitatis



tis proprium esse, ut omnia contineat, atque gubernet, res etiam dejectas, atque humillimas, cui subscribunt Ambrósius, *lib. 1 de Offic.*, c. 13, 14 et 15, Chrysóstomus, *libris sex de Providentia*; S. etiam Hierónymus, qui in *cap. 32*, Hieremiæ, inquit: «Propheticus sermo «declarat, nihil esse quod fugiat providentiam, et scientiam Dei, quia alia «propter se, alia in usum hominum sunt «creata.» Quibus subjungimus D. Thomam, *quodlibet 12, art. 4*, dicentem: «Omnia sunt à Dei providentia prædeterminata, et ordinata:» et *1 p., q. 22, art. 2*, ajentem: «Necesse est dicere, «omnia divinæ Providentiæ subjacere, «non in universali tantum, sed etiam in «singulari.» Id quod ratione theologicâ ejusdem S. Doctoris ibid. probare agredimur.

465. Prob. 3.<sup>o</sup> «Cum omne agens «agat propter finem, tantum se extendit «ordinatio effectuum in finem, quantum «se extendit causalitas agentis.... Causalitas autem Dei, qui est primum «agens, se extendit usque ad omnia entia, non solum quantum ad principia «speciei; sed etiam quantum ad individua principia, non solum incorruptibilem, sed etiam corruptibilem (*omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*, Joán. c. 1). Unde «necesse est, omnia, quæ habent quodcumque modo esse, ordinata esse à Deo in finem, secundum illud Apost. «ad Rom., c. 13, v. 1. Quæ à Deo sunt, «ordinata sunt. Cum ergo nihil aliud sit «Dei providentia, quam ratio ordinis rerum in finem, necesse est, omnia, in «quantum participant esse, in tantum «subdi divinæ providentiæ.»

Verum equidem est, quod quandoque contingit in operibus alicujus agentis, aliquid provenire non ad finem ordinatum, ut cum in fabricatõe domus ali-

quis defectus reperitur, vel in lapide, vel in ligno, aut calce, aut cæmento etc. qui ad domus fabricatõe non ordinatur: sed tamen inde non enervatur ratio allata, quia, ut scitè advèrtit ibidem Aug. Dr. effectus, seu defectus ille consequitur ex alia causa præter intentionem agentis: nihil autem accidere potest præter intentionem Dei: cum enim sit prima causa, et quidem universalissima, nulla causa ejus ordinem subterfugere valet. Unde idem S. Dr., *1 part., quest. 116, art. 1*, inquit: «Quod «ea, quæ hic per accidens aguntur, sive «in rebus naturalibus, sive in humanis, «reducuntur in aliquam causam præordinantem, quæ est providentia divina.» Et *ibid. ad 2*, ait: «Quod nihil prohibet, aliqua esse fortuita, vel casualia «per comparatõe ad causas proximimas; non tamen per comparatõe «ad divinam Providentiam, sic enim nihil tèmèrè fit in Mundo, ut Augustinus dicit in *lib. 83, QQ. q. 24.*» Vid. D. Thom. 3 *contra Gent.*, c. 76; q. 6, *de Verit.*, c. 6.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

466. Obj. 1.<sup>o</sup> Omnis sapiens Provísor excludit quantum potest defectum, et malum ab his, quorum curam gerit: Atqui, Deus non excludit omnem defectum, et omne malum à rebus, patet enim multa mala, multosque defectus in ipsis reperiri: Ergo, Deus non gerit curam de omnibus.

Resp. Dist. maj. Omnis sapiens Provísor *particularis* excludit quantum potest defectum et malum ab his, quorum curam gerit, concéd. Provísor *universalis*, neg. Rem explicamus verbis D. Thomæ, *1 p., q. 22, art. 2, ad 2*, ajentis: «Quod aliter de eo est, qui habet curam alicujus particularis, et de

«Provisóre universáli; quia Provisor  
 «particuláris exclúdit defectum ab eo,  
 «quod ejus curæ súbditur, quántum po-  
 «test; sed Provisor universális permittit  
 «áliquem defectum in áliquo particulári  
 «accidere, ne impediátur bonum totius.  
 «Undè corruptiões, et defectus in rebus  
 «naturálibus dicuntur esse contra natú-  
 «ram particulárem; sed tamen sunt de  
 «intentiõe natúræ universális; in quán-  
 «túm defectus unius cedit in bonum al-  
 «térius, vel étiam totius Univérſi: nam  
 «corruptio unius est generatio altérius,  
 «per quam spécies conservátur. Cúm  
 «ígitur Deus sit universális Provisor to-  
 «tius entis, ad ipsius providéntiam pér-  
 «tinet, ut permittat quósdam defectus  
 «esse in aliquibus particuláribus rebus,  
 «ne impediátur bonum Univérſi perfec-  
 «túm. Si enim ómnia mala impedirén-  
 «túr, multa bona deéssent Univérſo;  
 «non enim esset vita Leónis, si non es-  
 «set occisio animálum; nec esset pa-  
 «tiéntia Mártyrum, si non esset perse-  
 «cútio Tyrannórum. Undè, dicit Augus-  
 «tínus in *Enchirid.*, cap. 11, Deus om-  
 «nípotens nullò modò síneret, malum  
 «áliquid esse in opéribus suis, nisi us-  
 «que ádeo esset omnípotens, et bonus,  
 «ut benè fáceret étiam de malo.»

467. Obj. 2.<sup>o</sup> Apóstolus, 1.<sup>a</sup> *ad Co-  
 rinth.*, cap. 9, v. 9, inquit: *Númquid  
 de bobus cura est Deo?* quási dicat, non:  
 Ergo, non ómnia súbduntur Dei pro-  
 vidéntiæ.

Resp. Dist. antec. Deo, de bobus,  
 (idem dic, de áliis irratiónalibus) non  
 est cura, qualis est de creatúris ratio-  
 nálibus, conc. nulla est Deo cura de bo-  
 bus, et áliis irratiónalibus, neg. Hoc  
 enim est discrimen inter creatúram ra-  
 tiónalem, et irratiónalem, quòd illa per  
 liberum arbitrium habet domínium sui  
 actús; secús ista: ideòque creatúra ra-  
 tiónalis speciáli quòdam modò divínæ

súbditur providéntiæ, ut scilicèt ei im-  
 putétur áliquid ad culpam, vel ad méritum,  
 et reddátur ei vel pœna, vel præ-  
 mium: quæ quidem locum non obtinent  
 respéctu irratiónalium. Et quántum ad  
 hoc curam Dei Apóstolus á bobus ré-  
 movet, non tamen ita quòd individua  
 irratiónalium creaturárum ad Dei pro-  
 vidéntiam non pertíneant.

468. Instab. cum Mariána, *lib. 2 de  
 morte, et immortalité*, judicánte, quòd  
 Deus non definierit res minútas, et ci-  
 tánte D. Thomam, 1 *part.*, *quæst.* 23,  
*art.* 7, dicentem: «quòd Deus cúlicum,  
 «et muscárum númerum non definierit:»  
 Atqui, quæ Deus non definierit, non  
 súbduntur divínæ providéntiæ; Ergo,  
 res minútæ, puta, cúlices, muscæ, bo-  
 bes, etc. non súbduntur divínæ provi-  
 déntiæ.

Resp. Dist. maj. Deus non definivit  
 «per se, et támquam principále intén-  
 «tum,» res minútæ, puta, cúlices, mus-  
 cas etc. quoad númerum, conc. Deus  
 prædicta non definivit propter áliud,  
 neg. Mirámur sanè quáliter potúerit  
 Mariána Angélicum Doctórem in suam  
 tráhere opinióem, nam locus, ex 1 p.,  
 S. Doctóris ab ipso citátus certissimè  
 ipsum non juvat. Advértere enim de-  
 buisset, S. Thomam ibi non negáre ab-  
 solútè númerum boum, cúlicum etc.  
 esse prædefinítum, ac præordinátum á  
 Deo; sed quòd non fúerit *per se* præde-  
 finítus, ac præordinátus. Verba S. Doc-  
 tóris, 1 p., q. 23, *art.* 7, hæc sunt:  
 «Licèt Deus sciat númerum ómnium in-  
 «dividuórum; non tamen númerus, vel  
 «boum, vel cúlicum, vel aliquórum hu-  
 «júsmodi est *PER SE* præordinátus á  
 «Deo.» Et hoc ideò, quia individua  
 materiália, et corruptibília, eorúmque  
 númerus non est inténtus nisi propter  
 spéciem, ejúsque conservatióem: nú-  
 merus autem eórum, quæ non propter

se, sed propter aliud requiruntur, juxta Angel. Præceptorem non per se præordinatur, sed pro quanto necessarius est ad illud, propter quod est; inquit enim ibidem S. Doctor: «Sicut ædificator ex-cogitat determinatam mensuram domus, et etiam determinatum numerum mansionum, quas vult facere in domo, et determinatum numerum mensurarum parietis, vel tecti; non autem eligit determinatum numerum lapidum, sed accipit tot, quot sufficiunt ad ex-plendam tantam mensuram parietis. Sic igitur considerandum est in Deo respectu totius universitatis, quæ est ejus effectus. Præordinavit enim in qua mensura debet esse totum Universum, et quis numerus esset conveniens essentialibus partibus Universi, quæ scilicet habent aliquod modum ordinem ad perpetuitatem, quot scilicet sphæræ, quot stellæ, quot elementa, quot species rerum. Individua verò corruptibilia non ordinantur ad bonum Universi quasi principaliter, sed quasi secundario, in quantum in eis salvatur bonum speciei. Unde licet Deus sciat numerum omnium individuorum, non tamen numerus vel bonum, vel cūlicum, vel aliorum hujusmodi est PER SE præordinatus à Deo. Sed tot hujusmodi divina providentia producit, quot sufficiunt ad specierum conservacionem:» intèllige secundum ordinem, et mensuram à divina Sapientia præfinitam. Vid. Sylvium, 1 part., quæst. 23, art. 7 in responsione, ad 8.

469. Obj. 3.º Si omnia divinæ providentiæ subjacerent, Deus arguendus foret injustitiæ: Atqui, hoc dici nequit: Ergo, non omnia divinæ providentiæ subduntur. Prob. maj. Justitia non patitur bonos premi adversis, puta, paupertate, infirmitatibus, persecucionibus etc.; malos verò augeri bonis, puta,

divitiis, honoribus, potentiâ etc. Hæc autem in hoc Mundo observantur: Ergo, si omnia etc.

Resp. Hoc argumentum quàm impium sit, constat observandò, quòd ipsum jam objecerant Epicurus, et Lucretius, ut videre licet apud Lactantium, lib. 3 Instit., c. 17. Vid. et Tullium, lib. 2, de natura Deorum. Sic ergo dicimus: Deum nullatenus arguendum esse injustitiæ ob ea, quæ in argumento adducuntur. Summus enim Provvisor, non injustè, sed sapientissimè, pios, ac bonos quandòquæ affligit rebus adversis, et malos non rarò ditat prosperis. Affligit bonos, vel ut eorum virtus adversis probata illustrior fiat, ut in Job, Tobia, aliisque; et ex eorum patientia occasionem sumat magis, magisque remunerandi eorum mèrita: undè Apóstolus, epist. ad Rom., cap. 8, v. 18, «non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram glóriam, quæ revelabitur in nobis:» Vel ut boni his misèris, et afflictionibus, cautiòres, et humiliòres reddantur; sic Apóstolus ne revelationibus, quibus affluèbat, extolleretur, permissus est à Sâtana colaphizari, ut ipse testatur, epist. 2.ª ad Cor., cap. 12, v. 7: Vel tandem, ut boni edoceantur, sæculum hoc tot aspèrsum malis non esse diligendum, sed alterum sollicitè desiderandum; ut enim ait Gregorius: «mala, quæ in hoc Mundo nos premunt, ad Deum nos ire compèllunt.» Malos autem aliquandò bonis Deus cūmulat in hac vita, quia nullus est ita malus, ut non faciat aliquod opus moraliter bonum; quod esto vitam æternam non promereatur, Deus tamen pro hoc bono opere remunerationem temporalem elargitur: quare Romanis ob virtutum moralium aliquam speciem, quæ præ cæteris gentibus in eis eminebat, amplum impèrium Deum dedisse, affirmat



S. Augustinus, *lib. 5 de Civit. Dei*, cap. 12. Cæterum, in hoc iustitia divinæ providentiæ super bonos, et malos finaliter apparëbit, quatenus bonis non permittet aliquid evenire, quod eorum æternam salutem, quæ est maximum bonorum, impediât: Mali autem, quia bonis sibi in hac vita concessis abutuntur, et supremum Benefactorum diligere neglexerunt, iustâ retributione damnabuntur. Tandem cum D. Thoma, *quæst. 5, de Verit., art. 5, ad 6*, respondemus: «Quamvis videatur nobis, quod omnia æqualiter, bonis, et malis accedant, ex hoc quod nescimus, quâ de causa Divina Providentia singula dispenset; non est tamen dubium, quin in omnibus bonis, et malis, quæ eveniunt, sive bonis, sive malis, sit recta ratio, secundum quam Divina Providentia omnia ordinat. Et quia eam ignoramus, videtur nobis, quod inordinatè, et irrationabiliter eveniant. Sicut si aliquis intraret officinam fabri, videretur ei, quod instrumenta fabrilia essent inutiliter multiplicata, si nesciret rationem utendi unòquoque, quorum tamen multiplicatio ex causa rationabili apparet ei, qui virtutem artis intuetur.»

470. Obj. 4.<sup>o</sup> Quicumque dimittitur in manu consilii sui, non subiacet providentiæ alicujus ipsum gubernantis: Atqui, ut legitur, *Eccli., c. 15, v. 14*, Deus dimisit hominem in manu consilii sui: Ergo, homo non subiacet divinæ providentiæ.

Resp. Dist. maj. Quicumque dimittitur in manu consilii sui, et cum omni independentiâ à quolibet alio, non subiacet providentiæ alicujus ipsum gubernantis, conced. si sit cum aliqua dependentiâ ab alio, neg. Et Dist. min. Deus dimisit hominem in manu consilii sui sine ulla dependentiâ à Deo, neg.: cum

dependentiâ ab ipso, conced. Ita huic argumento D. Thom., *1 part., quæst. 22, art. 2, ad 4*, respondet: «Quod in hoc quod dicitur, Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo à divina providentiâ; sed ostenditur, quod non præfigitur ei virtus operativa determinata ad unum, sicut rebus naturalibus, quæ aguntur tantum, quasi ab altero directæ in finem, non autem seipsa agunt, quasi se dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium, quod consiliantur, et eligunt: undè signanter dicit: *in manu consilii sui*. Sed quia ipse actus liberi arbitrii reducitur in Deum sicut in causam (*omne enim ens reducitur in Deum, utpotè causam primam*) necesse est ut ea, quæ ex libero arbitrio fiunt, divinæ providentiæ subdantur. Providentiâ enim hominis continetur sub providentiâ Dei, sicut causa particularis sub causa universali.» Adeo impossibile est, aliquid totaliter subtrahi à divinâ providentiâ, ut D. Thomas ib. loquens de peccatoribus, de quibus, *psalm. 80, v. 13*, dicitur: *dimisi illos secundum desideria cordis eorum*, dixerit: «Ex hoc ipso quod impios non retrahit à malo culpæ, dicitur eos dimittere, non tamen ait, quod totaliter ab ejus providentiâ excludantur, aliòquin in nihilum deciderent, nisi per ejus providentiâ conservarentur.» Quibus addimus hæc alia ejusdem S. Doctoris verba, *quæst. 5, de Verit., art. 7, ad 1*: «Quod secundum hoc Deus dicitur derelinquere malos, non quod omnino sint ab ejus providentiâ alieni; sed quia eorum actus non ordinat in eorum promotionem, et præcipuè quantum ad reprobos.» Malos non esse totaliter alienos à divinâ providentiâ ib. probat S. Doctor hõce argumentò: «Nullus punit justè eos, qui non sunt

«de suo regimine; sed, Deus justè puni-  
 «nit malos, pro his, in quibus peccant:  
 «Ergo, ipsi ejus regimini subjiçuntur.»  
 Quàmvis omnes, tum boni, tum mali,  
 divinæ providentiæ subjiçiantur, non ta-  
 men eòdem modò, ut enim ib. docet  
 Angélicus Doctor: «Divina Providéntia  
 «se exténdit ad hómines dupliciter: unò  
 «modò in quántum ipsi providéntur;  
 «aliò modò, in quántum ipsi providén-  
 «tes fiunt. Ex hoc áutem, quòd provi-  
 «déndò deficiunt, vel rectitudinem ser-  
 «vant; boni, vel mali dicúntur: ex hoc  
 «áutem, quòd providéntur à Deo, eis  
 «bona, vel mala præstántur; et secún-  
 «dum quòd ipsi diversimodè se habent  
 «in providéndo, diversimodè providétur  
 «eis à Deo. Si áutem rectum ordinem  
 «in providéndo servant, et in eis Divina  
 «Providéntia ordinem servat cóngruum  
 «humánæ dignitatì, ut scilicèt, nihil eis  
 «evéniat, quod in eòrum bonum non  
 «cedat, et quòd ómnia, quæ eis prové-  
 «niunt, eos in bonum promóveant, se-  
 «cúndum illud *Rom., cap. 8, v. 28,*  
 «*diligéntibus Deum ómnia cooperántur*  
 «*in bonum.* Si áutem providéndo, ór-  
 «dinem non servant, quod cóngruit  
 «creatúræ rationáli, sed provideant se-  
 «cúndum modum brutòrum animálium;  
 «et Divina Providéntia de eis ordinábit  
 «secúndum ordinem, qui brutis còmpe-  
 «tit; ut scilicèt, ea, quæ in eis, vel bo-  
 «na, vel mala sunt, non ordinéntur in  
 «eòrum bonum próprium, sed in bonum  
 «aliénium; secúndum quod in *psalm. 48,*  
 «*v. 13,* dicitur: *Homo, cum in honóre*  
 «*esset, non intelléxit; comparátus est*  
 «*jumentis insipientibus, et similis factus*

«est illis. Ex hoc patet, quòd altiòri  
 «modò Divina Providéntia gubérnat bo-  
 «nos, quàm malos; mali enim dum ab  
 «uno ordine Divinæ Providéntiæ exéunt,  
 «ut scilicèt voluntátem Dei non fácient,  
 «in álium ordinem dilabúntur, ut scilicèt  
 «de eis Divina volúntas fiat (*eos punién-*  
 «*dó ut Divina Justitia elucéscat*); sed  
 «boni quántum ad utrúmque (*prout sci-*  
 «*licèt provident, et providéntur*) sunt  
 «in recto ordine Providéntiæ.» Quæ pul-  
 «chérissima S. Doctóris doctrína altè per-  
 «pendénda est, ut quáliter tum boni, tum  
 «mali Divinæ subdúntur Providéntiæ, dig-  
 «noscátur.

471. Petes, an Deus ómnibus rebus  
 immediátè provideat.

Resp. cum D. Thoma, 1 part., quæst.  
 22, art. 3: «Quòd ad providéntiam duo  
 «pértinent; scilicèt ratió ordinis rerum  
 «provisárum in finem, et executio hujus  
 «ordinis, quæ gubernátio dicitur.»

«Quántum igitur ad primum horum,  
 «Deus immediátè ómnibus pròvidet, qui  
 «in suo intelléctu habet ratiómem óm-  
 «nium, étiam minimòrum, et quascúm-  
 «que causas aliquibus effectibus præfécit,  
 «dedit eis virtutem ad illos effectus pro-  
 «ducéndos. Undè opórtet, quòd ordinem  
 «illòrum effectuum in sua ratióne præ-  
 «habúerit.

«Quántum áutem ad secundum, sunt  
 «áliqua média divinæ providéntiæ, quia  
 «inferióra gubérnat per superióra, non  
 «propter defectum suæ virtútis, sed  
 «propter abundantiam suæ bonitátis, ut  
 «dignitatem causalitátis, étiam creatúris  
 «commúnicet.»

## CAPUT XII.

## DE PRÆDESTINATIONE.

472. Præmissâ doctrinâ de Providentia Dei communi, et generaliter acceptâ, rectus ordo pôstulat, ut descendamus ad explicandam eam Providentiam speciâlem, quâ Deus ab ætérno dispôsuit de creatûris rationalibus in ordine ad eârûm finem supernaturâlem, nempè salutem ætérnam. Hæc providentia speciâlis vulgò *Prædestinatio* nuncupâtur. Undè D. Thom., 1 part., quæst. 23, art. 1, inquit: «râtio transmissiônis «creatûræ rationalis in finem vitæ æternæ, prædestinatio nominâtur.» Et August., lib. de dono perserver., c. 14, ait: «hæc est prædestinatio Sanctôrum «nihil aliud: præsciëntia scilicet, et «præparatio beneficiûm Dei, quibûs «certissimè liberântur, quicûmque liberântur.» Harum definitiônûm legitimus sensus, in decursu hujûsce quæstionis, in bona luce collocâbitur.

Prædestinatio est arcânûm profectò adèò secrétum, ut qui omnes ejus sinus perténtet rimâri, tandem cum Apóstolo, Rom., c. 11, v. 33, cogâtur exclamâre: «O altitúdo divitiârûm sapiëntiæ, et «sciëntiæ Dei: quàm incomprehensibilia «sunt judicia ejus, et investigâbiles viæ «ejus! Quis enim cognôvit sensum Dèmini? aut quis consiliârius ejus fuit?» Quocirca, ad hanc materiâ pertractândam summâ est opus reverentiâ, et ita mentem, ac lingûam religiôsè præparâre, ut ubi occurrerit quod non valeâmus câpere, insolenter non carpâmus, sed

admirémur; et quâsi sacra Dei montem conscénsûri, Móysis instar, impûros præjudiciûm, et affectuum câlceos exuâmus, studeamûsque «non plus sâpere, quàm opórtet sâpere, sed sâpere «ad sobrietâtem,» juxta præscriptum Apóstoli, Romanor., c. 12, v. 3. Sed ad rem.

473. Prædestinatio, ut patet, est vocabulum compôsitum ex præpositiône præ, et nómine destinatio. Destinâre autem aliquândò significat mente statûere, et decérnere âliquíd faciendûm; hóc sensû, lib. 2 Mach., cap. 6, v. 20, de Eleázaro légitur: «destinâvit non «admittere illicita propter vitæ amorem.» Aliquândò verò destinâre significat dirigere, et ordinâre unum ad aliud, sicut cum quis dicitur destinâtus morti, altâribus etc. Sic, Apost., 1 Cor., c. 4, ajébat: «Puto, quod Deus nos Apóstolos novissimos osténdit tâmquam mortuâ destinâtos.» Vid. D. Thom., quæst. 6, de Verit., art. 1. Prædestinâre igitur, secúndum nómis etymológiâ, est âliquíd faciendûm decérnere priûsquàm fiat, seu âliquíd ad aliud deputâre priûsquàm id ôpere compleâtur.

Apud Theólogos itaque Prædestinatio dupliciter sùmitur; primò, latè et in ampla significatiône, pro quovis ætérno Dei decréto âliquíd faciendi in tẽpore. Hóc sensû, August., Tract. 68, in Joan., dixit: «Deus fecit futûra, ea prædestinândò.» Sumptâ hóc modò præ-



destinatio, ipsa reprobórum ad pœnam ætérnam deputatio, prædestinatio quandóque nuncupátur. Sic, August. in *Enchirid.*, c. 100, et *Tract.* 48, in *Joan.*, de réprobis loquens ait: «Vidébat eos ad sempitérnum intéritum prædestinátos;» et Conc. Valent., *can.* 3: «Fidénter fatémur prædestinatióem electórum ad vitam, et prædestinatióem impiórum ad mortem.» Secúndò, prædestinatio propriè, et frequéntius sùmitur pro divína ordinatióne aliquórum ad glóriam, et ad média, quibús infallibiliter obtinétur.

474. Prædestinatióem hóc sensû acceptam negavérunt Athéi, et Epicúrus, qui negántes ánimæ immortalitatem, consequénter prædestinatióem ad ætérnam vitam denegábant; de quibus dicitur Sap. *cap.* 2, v. 22: «Nesciérunt sacraménta Dei, neque mercédem speravérunt justitiæ, nec judicavérunt honórem animárum sanctárum.»

Prædestinatióem quóque non agnovisse, credéndi sunt Gentiles illi, qui vel in totum Dei providéntiam negárun, vel saltem ab hisce inferióribus subtraxérunt; de quibus loquens David, *psalm.* 93, v. 7, inquit: «Et dixerunt: non vidébit Dóminus, nec intélliget Deus Jacob;» et Job, *cap.* 22, v. 14, in persóna ipsórum ait: «Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cárdines cœli perámbulat.»

Prædestinatióem insuper è médio sustulérunt Valentínus, et Basilides, II sæculi hæréti, qui, referénte Cleménte Alexandrinò, *lib.* 5, *Stromat*, dari hómines natúrâ fidéles, et natúrâ electos, et salvos, asserébant.

Pelágus áutem, et Cœléstius prædestinatióem páriter profligárun, cùm totum salutis negótium à solo libero hóminis arbitrio pendére docérunt.

Qui apértius contra prædestinatióem

pugnárun, fuére semi-Pelagiáni, seu Massiliénses, ut constat ex epístolis SS. Prósperi, et Hilárii ad S. Augustinum, aiébant enim, quòd admissâ prædestinatióne, liberum everterétur arbitrium, tollerétur necéssitas correctiõnis, et ómnia fatáli quâdam necessitate evenírent.

Álii, è contrâ, in extrémum errórem impégérunt. Prædestinatióem admisérunt, sed talem, ut liberum in hómine arbitrium extingüerent, dicétes, ómnia sic necessariò eventúra ut fuissent à Deo statúta, quæ quidem statúta hóminem inevitábilí ordine secum ráperent, omni áliter agéndi ab eo demptâ potestáte. Hi hæréti sunt *Prædestinatiáni* appelláti. Quidquid sit de Prædestinatiánis antiqvis, circa quorum existéntiam váriè disceptátur; certum est sæculò xvi per Luthérum hanc hæresim fuisse renovátam, et per Calvinum, ejúsque Sectários, disseminátam. Hi enim, de ætérna Prædestinatióne, sive ad vitam ætérnam, sive ad ætérnam mortem, sic loquúntur, ut, humánò arbitriò pénitús sublátò, Deus ita ómnia arbitriò suò dispénsset, quòd æquè sit, secúndum ipsos, bonórum, ac malórum óperum áuctor. Doctrína sane perversa, quæ ipsi Calvino horribilis visa est, ut constat ex suo *libro* 3 *Instit.*, c. 23, *paragraph.* 7. Vera áutem, et cathólica Prædestinatióis nótio est, illam ita fatéri, ut simul extollátur grátia, et libero arbitrio locus relinquátur, in quo dilucidádo, totò præsentí Tractátù, lúmine fidei adjúti inténdimus laboráre. Contra hos erróres sit

## CONCLUSIO.

*Datur in Deo Prædestinatio, quâ ab ætérno aliquos ad glóriam elégit, et ordinávit; ita tamen ut arbitrii libertas nullô prorsus pactô lædatur.*

475. Prob. 1.<sup>a</sup> Pars Conclusiónis. *Roman. c. 8, v. 30*, légimus: «Quos «prædestinávit, hos et vocávit; et quos «vocávit, hos et justificávit: quos autem justificávit, illos et glorificávit.» *Ad Ephes., c. 1, v. 4*: «Sicut elégit «nos in ipso ante mundi constitutiómem, «ut essémus sancti etc.,» et *v. 5*: «Qui «prædestinávit nos in adoptiōnem filiōrum per Jesum Christum in ipsum, secundum propósitum voluntátis suæ.» *Actor., c. 13, v. 48*: «Crediderunt «quotquot erant præordináti ad vitam «ætérnam.» Adeò apérta sunt in hac re hæc, allaque Scripturæ Sacræ testimónia, ut *August., lib. de dono Perseverant., c. 19*, dixérit: «Néminem contra istam Prædestinatiómem, quam secundum Scripturas sanctas deféndimus, nisi errándò, disputare potuisse.»

476. Prob. 2.<sup>o</sup> ratiōne theolōgicâ, doctrinæ *D. Thomæ* innixâ *1 p., q. 23, art. 1*. Quidquid Deus in tēpore exéquitur, ab ætérno præordinávit, ac dispósuit, alióquin vel inciperet velle in tēpore id quod agit, vel illud esset ipsi casuále, et præter ejus intentiōnem; quod utrūque absurdum est, et impossibile; Atqui, in tēpore, Deus de facto plures hómīnes ad vitam ætérnam transmittit; Ergo, ratiō, dispositiō, et ordo talis transmissiōnis fuit ab ætérno in mente divína; Atqui, Prædestinatio est ratiō, seu dispositiō aliquórum in finem vitæ ætérnæ: Ergo, datur in Deo Prædestinatio, quâ ab ætérno aliquos ad glóriam elégit, et ordinávit.

477. Confirmátur id ipsum ejusd. *S. Doctor.* doctrinâ ibidem: Quóties aliquis non potest naturæ suæ viribús attingere finem, quem tamen asséquitur, necesse est, ut ad eum finem ab alio transmittátur, sicut sagitta à sagittánte mittitur ad signum: Atqui, Beatitúdo ætérna, seu glória cœléstis est finis, quem naturæ suæ viribús attingere nequēunt illi, qui ipsum assequuntur, nec assequi possunt altérius creaturæ viribús, cum glória supernaturális vires ejuscúmque creaturæ súperet: Ergo, necesse est, ut Deus transmittat ad finem glóriæ eos, qui ipsum consequuntur. Deus autem ab ætérno habet in mente sua ratiōnem, et ordinem eórum quæ facit in tēpore: Ergo, Deus ab ætérno hábuit in mente sua ratiōnem transmissiōnis eórum, quos in tēpore transmittit ad glóriam: hæc autem ratiō est Prædestinatio: Ergo, datur in Deo prædestinatio, quâ ab ætérno aliquos ad glóriam elégit, et ordinávit.

478. Prob. 2.<sup>a</sup> pars conclusiōnis. Deus prædestinándò hómīnem ad vitam ætérnam, simul prædestinat bonum usum liberi arbitrii: Ergo, tantum abest, ut divína prædestinatio liberum arbitrium lædat, quin pótiús dicéndum sit, quòd ipsum perficiat. Prob. ant. *S. Augustinus, lib. 1.<sup>o</sup> Retract., cap. 9*, inquit: «Quia omnia bona, et magna, et média, «et mínima, ex Deo sunt; séquitur ut «ex Deo sit etiam bonus usus liberæ voluntátis, quæ virtus est, et in magnis «numerátur bonis:» Ergo, Deus tribuit bonum usum liberi arbitrii: Atqui, Deus nihil agit in tēpore, quod non præordináverit ab ætérno: Ergo, Deus prædestinándò hómīnem ab ætérno, prædestinávit bonum usum liberi arbitrii.

479. Præterea: Deus prædestinándò hómīnem ad vitam ætérnam, simul prædestinat média, quibús homo vitam

ætérnam nancisci quæat: Atqui, bonus usus liberi arbitrii est médium, sinè quo homo vitam ætérnam nancisci nequit: Ergo, Deus prædestinândo hóminem ad vitam ætérnam, simul prædestinat bonum usum liberi arbitrii. Sed hæc abundantiùs ex solutióne argumentórum.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

480. Obj. 1.<sup>o</sup> hoc palmáre Adversariórum argumentum. Si prædestinatio meam salutem definiat, cum certa, et infallibilis sit, infallibiliter sortiétur effectum: Ergo, quidquid agam, etiámsi pravís moribús vivam, salvabor; sicut è contrà, si prædestinátus non sim, etiámsi in cinere, et cilicio poenitentiam agam, infallibiliter damnabor. Mélius ergo est, ut nihil sollicitus sim de bonis opéribus, sed desidiósè vivens expéctem, ut impleátur in me divínæ mentis dispositio, et ordo, seu prædestinatio.

Resp. 1.<sup>o</sup> retorquéndò argumentum in Auctórem ipsius, sive homo sit, sive diábolus. Si homo sit, quærimus ab ipso, an sic loquátur etiá in áliis rebus naturálibus? Deus enim etiá naturales événtus suá providétiá præordinávit, qui suppositá divíná ordinatióne certá, infallibiliter evenient, sicut ipse dispósuit. Dicet ergo sic? Vel Deus præordinávit, me victúrum usque ad mensem, aut annum futúrum, vel non? Si præordinávit; ergo etiá si non mandúcem, vivam: si verò non præordinávit; etiá si mandúcem, non vivam: Ergo, mihi mélius est ab omni cibo abstínere. Rursus: dicetne Agrícola: vel Deus ab ætérno præordinávit, me hóc annó messem collectúrum témpore suò, vel non? Si non; inútile est agrum cólere, ac sérere: si præordinávit; sive seram, aut colam, sive non, messem cólligam. Indé infératur, vel quòd ab óm-

nibus humánis événtibus tollénda sit Dei providétiá; si ob suam certitudinem, et infallibilitátem, omne humánum stúdiúm, et indústriam inútilem reddit: vel quòd si in áliis negótiis, non obstanté certitudine, et infallibilitáte divínæ providétiæ, hómini laborándum est, ut finem à Deo provisum adipiscátur, ita in negótio salutis ætérnæ, posita Dei prædestinatióne, non est supérfluum, sed necessárium hómini, laboráre ad salutem consequéndam.

Si autem diábolus esset áuctor propositi arguménti, retorqueri posset in ipsum eòdem modò, quò fertur, S. Thérésiam à Jesu, à Dæmone simili sophismate tentátam, in eum sic retorsisse: vel ego sum prædestináta, vel non? Si sum prædestináta, cum: prædestinatio sit infallibilis, tuárum tentatiónum máchinæ dissolvéntur, ac salvabor: si verò non sum prædestináta, infallibiliter tua ero. Quid ergo me tentándò labóras? quiesce, et abi.

481. Resp. 2.<sup>o</sup> directè ad arguméntum: Disting. antecéd. Si prædestinatio meam salutem definiat, infallibiliter sortiétur effectum per média, quæ ipsa prædestinatio ordináverit ut salvus fiam, concéd. antecéd.: non adhibitis médiis ab ipsa prædestinatióne ordinátis, neg. Respónsio est D. Thomæ, 1 p., q. 23, art. 8, ubi quærens, an Prædestinatio juvári possit précibús Sanctórum? inquit: «Respódeo dicéndum, quòd circa «hanc quæstiónem, divérsi erróres fuérunt. Quidam enim attendéntes certitudinem divínæ prædestinatiónis dixérunt, supérfluas esse oratiónes, vel «quidquid aliud fiat ad salutem ætérnam «consequéndam: quia his factis, vel non «factis, prædestināti consequúntur, reprobáti non consequúntur (*en ipsum quòd nobis objicitur arguméntum*). «Sed contra hoc sunt omnes admonitió-



«nes sacrae Scripturae exhortantes ad  
«orationem, et ad alia bona opera. (Qui-  
«bus certò certius comprobatur, divi-  
«nam prædestinationem humanam non  
«lædere libertatem.)»

«Alii verò dixerunt, quòd per ora-  
«tiones mutatur divina prædestinà-  
«tio:..... sed contra hoc etiam est  
«auctoritas sacrae Scripturae: dicitur  
«enim 1 Reg., cap. 15, v. 29: Porro  
«Triumphator in Israël non parcat, ne-  
«que poenitudine flectetur: et Rom.,  
«cap. 11, v. 29, dicitur: quòd sinè  
«poenitentia sunt dona Dei, et vocatio.»

«Et ideò aliter dicendum, quòd in  
«Prædestinatione duo sunt consideran-  
«da, scilicet ipsa præordinatio divina, et  
«effectus ejus. Quântum igitur ad pri-  
«mum, nullò modò Prædestinatio juvã-  
«tur præcibus Sanctorum. Non enim  
«præcibus Sanctorum fit, quòd aliquis  
«prædestinetur à Deo. Quântum verò  
«ad secundum, dicitur prædestinatio  
«juvãri præcibus Sanctorum, et aliis  
«bonis operibus: quia Providentia, cu-  
«jùs Prædestinatio est pars, non sub-  
«trahit causas secundas; sed sic provi-  
«det effectus, ut etiam ordo causarum  
«secundarum subjaceat providentiæ. Si-  
«cut igitur sic providentur naturales  
«effectus, ut etiam causæ naturales ad  
«illos naturales effectus ordinentur, sinè  
«quibus illi effectus non provenirent; ita  
«prædestinatur à Deo salus alicujùs,  
«ut etiam sub ordine prædestinationis  
«cadat quidquid hominem promovet in  
«salutem, vel orationes propriæ, vel  
«aliorum, vel alia bona, vel quidquid  
«hujusmodi, sinè quibus aliquis salutem  
«non consequitur. Undè prædestinatis  
«conandum est ad benè operandum, et  
«orandum: quia per hujusmodi, præ-  
«destinationis effectus certitudinaliter  
«implètur. Propter quod dicitur 2.<sup>a</sup> Pe-  
«tri, cap. 1, v. 10: *Satagite ut per bo-*

*«na opera certam vestram vocalionem,  
«et electionem faciatis.»*

482. Ita Auctor libri de *Vocatione  
gentium*, cap. 36: ita D. Fulgentius,  
lib. 1.<sup>o</sup> ad *Mónimum*: ita S. Gregorius,  
lib. 1.<sup>o</sup> *Dialogorum*, cap. 8, ubi ad  
quæsitum, «an obtineri aliquândò præ-  
«cibus possint etiam ea, quæ prædesti-  
«nata non sunt?» Respondet: «obtiné-  
«ri nequâquam possunt, quæ prædesti-  
«nata non fuerint: sed ea, quæ Sancti  
«Viri orândò efficiunt, ita prædestinata  
«sunt, ut præcibus obtineantur. Nam  
«ipsa quòque perennis regni prædesti-  
«natio ita est ab Omnipotenti Deo dis-  
«pósita, ut ad hoc electi ex labóre per-  
«veniant: quâtenus postulândò mereân-  
«tur accipere, quod eis Omnipotens  
«Deus ante sæcula dispósuit donare.»

483. Ad magis, magisque obstruén-  
dum os Adversariorum, præterire non  
possumus, eorum instantiam fieri posse  
contra negantes prædestinationem, sed  
admittentes, ut quisquis admittere tené-  
tur, divinam præscientiam. Nam, sicut  
quod prædestinatum est, infallibiliter  
erit; ita id, quod à Deo præscitum est  
futurum, infallibiliter erit. Id autem,  
quod est à Deo præscitum futurum, ita  
infallibiliter erit, ut tamen in nullo læ-  
datur libertas humana, siquidem Deus  
præscit *infallibiliter*, quid *liberè* volun-  
tas humana aget, cum præscientia Dei  
nedum se exténdat ad cognoscendum  
quæ fient, sed etiam quò modò fient,  
liberè, videlicet, vel necessariò: Ergo,  
etiam id, quod est prædestinatum, etsi  
infallibiliter eveniat, non tamen indè in-  
ferri valet, quòd humanam lædat liber-  
tatem. Vid. D. August. lib. de dono  
perseverant., cap. 15 et 17.

Opórtuit diutius hic immorari, quia  
quæ delibavimus, toti huic Tractatui  
copiosam lucem afferre valent.

484. Obj. 2.<sup>o</sup> Si ad salutem neces-

sária est prædestinatio, sequitur, réprobi deesse aliquid necessariò ad salutem requisitum, cum Réprobi prædestinati non sint: Atqui, hoc est falsum; aliàs Réprobi non liberè, sed necessariò damnarentur; nec eis imputari posset eorum damnatio: Ergo, etc.

Resp. Dist. maj. Si ad salutem necessaria esset prædestinatio, réprobis deesset aliquid requisitum ad effectum consecutionis glóriæ, concéd. maj. ad posse consequi glóriam, neg. maj. In Réprobis siquidem sunt omnia requisita ut possint consequi glóriam, habent enim auxilia sufficientia, quæ nulli hominum desunt, ut latè ostensum est, num. 446 et seqq.; non tamen debent esse in eis étiam requisita ad salutem de facto consequendam, tunc enim, quin essent prædestinati, eam de facto con-

sequerentur. Porro prædestinatio non est ex requisitis, ut homo *possit salvári*, sed ut *revéra salvétur*; sicut donum perseverantiæ non datur, ut homo possit perseverare, sed ut de facto perseveret. Ergo, ex quo réprobi non sunt prædestinati, sequitur quidem, quòd de facto non salvabuntur; non tamen, quòd non possint salvári. Neque in hoc nulla est contradictio: ut enim peracutè D. Thomas, *quæst. 23 de Verit., art. 5, ad 3*, inquit: «Non sunt ista impossibilia: «Deus vult istum salvári, et iste potest «damnári. Sed ista sunt impossibilia: Deus vult istum salvári, et iste «damnatur.» Undè liquet, non esse impossibile: «Qui réprobus est; potest «salvári; esse autem impossibile: «qui réprobus est, salvatur.»

## CAPUT XIII.

### AN PRÆDESTINATIO SIT EX PRÆVISIS MÉRITIS, VEL AN SIT MERÈ GRATUITA.

#### § I.

*Prænotanda: et variae circa hanc  
quæstionem sententiæ.*

485. Cum prædestinatio inclúdat actum voluntátis, ut docet D. Thom., 1 *part., quæst. 23, art. 4*, sic inquirenda est ratio prædestinatióis, sicut inquiritur ratio divínæ voluntátis. Prænotare autem opórtet cum D. Thoma, 1 *part., quæst. 19, art. 5*, quòd volúntas divi-

na nullò modò habet causam: quapròpter, inquirentes ratióem Prædestinatióis, non inquirimus causam divínæ voluntátis prædestinantis, quia nulla potest assignári causa voluntátis divínæ ex parte actûs volèndi: licèt enim Deus velit média propter finem, non tamen movétur ab amóre finis ad volèndum média, quia único actû vult finem, et média. Vid. D. Thom., *ibid.* Sub quæstióne id tantum vertitur, utrum ex parte effectûs, prædestinatio hábeat aliquam causam; et hoc est quærere, utrum

Deus præordináverit, se datûrum effec-  
tum prædestinatiônis, nempè salutem  
ætérnam, propter mérita áliqua.

Nota 2.<sup>o</sup> nómine mériti hic non tan-  
tûm intelligitur méritum rigorosè, et  
de *condigno*; sed étiam méritum latè,  
et de congrûo, imò quodcûmq; bonum,  
sive naturæ, sive grátia, quod sit vel  
câusa, vel râtio, vel conditio, sinè qua  
non fieret prædestinatio. Undè tandem  
quæstio devôlvitur ad hoc, utrum sit  
âliquid ex parte hóminis, quodcûmq;  
sit, cuiûs intûitû Deus âliquos præ âliis  
dilèxit, et elégit efficáciter ad salutem  
perducéndos; cæteris sub voluntáte ge-  
neráli salutis, et grátiis dumtáxat suf-  
ficiéntibûs, suæ fragilitáti permissis, ac  
tandem peritûris. Circa quod plures  
senténtiæ extitérunt.

Pelagiáni, cûm pónerent liberum ar-  
bitrium sibi sufficere ad benè operân-  
dum, dicébant, mérita própriis víribûs  
comparáta esse cáusam prædestinatiônis.  
Damnáti sunt in Concíliis Palæstíno,  
Milevitáno, et Arausicáno.

Semi-Pelagiáni, qui contra Pelagiá-  
nos agnoscébant, nos non posse própriis  
víribûs absque grátia Dei bona ópera  
fácere; contendébant tamen, initium, et  
præparatiónem ad illa, ut primum cre-  
dulitátis afféctum, desidérium, petitió-  
nem auxilii, quæ inter bona ópera non  
recensébant, esse à nobis, sicut, inquí-  
bant, licèt infirmus non possit sibi com-  
paráre medicinam, et sanitátem, potest  
tamen desideráre, et pétete medicum:  
dicébant ergo, Deum decrevisse dare grá-  
tiam iis, quos præviderat, se ad illam  
iniciálíbus opéríbus præparátûros, et  
glóriam iis, quos præviderat in accépta  
grátia própriâ libertáte sinè dono spe-  
ciáli perseveratûros usque in finem.  
Quántum áutem ad párvulos præmatúre  
moriéntes, in quibus hæc initia non ha-  
béntur, dicébant, Deum eos prædesti-

násse, vel reprobásse ex prævisiône bo-  
nórum, vel malórum óperum, quæ fá-  
cerent, si víverent. Hic error fuit pros-  
criptus in Concil. Arausic. 2.

Quidam recentióres docent, prædes-  
tinatiónem esse ex prævisis méritis grá-  
tiæ, sed non unò modò eam éxplicant.  
Quidam dicunt, Deum æquáli voluntáte  
generáli velle omnes salvos fieri, et óm-  
nibus indiscriminátim grátias sufficién-  
tes, permissas libero arbitrio, offérre;  
præscíre áutem per sciéntiam médiám,  
qui illá grátia oblátâ sint ex innáta li-  
bertáte benè usûri, et in ea persevera-  
tûri, et eos præ âliis ad glóriam assú-  
mere; ita ut in illo signo præparatiônis  
mediórum ad salutem, non magis dili-  
gat prædestinátos, quàm réprobos; nec  
illos ab istis discernat; sed hanc discre-  
tiónem expéctet faciéndam per liberum  
arbitrium, quâ prævisâ, glóriam decér-  
nit iis, qui se discernunt, relictis âliis:  
et sic juxta hanc senténtiam, prædesti-  
natio ad grátiam commúnem, prædestiná-  
tis, et réprobis est gratúita; prædesti-  
natio verò ad glóriam est ex prævisis  
méritis, scilicèt ex præviso bono usu  
grátia. Ita Lèssius, Molina, Becánu, et  
plures ex eádem Societáte.

Álii étiam sciéntiæ médiæ defensóres,  
pósitâ voluntáte generáli in Deo salván-  
di omnes, et præparatióne auxiliórum  
sufficiéntium ad illam salutem conse-  
quéndam, dicunt, Deum per sciéntiam  
mediám præscíre, quómódò quisque iis  
uterétur, si in his, vel illis circumstán-  
tiis ponerétur, quâ præsciéntiâ condi-  
tionáli pósitâ, ex ómnibus, quos volun-  
táte generáli ad salutem órdat, âliquos  
speciáli dilectiône, et misericórdiâ séli-  
git, quos státuit pónere in his circumstán-  
tíis, in quibus prævidit eos benè usû-  
ros grátia et in ea perseveratûros, iis-  
que salutem decérnit; álios áutem re-  
linquit in his circumstántiis, in quibus



prævidit eos non benè usûros grâtiâ, sicque eos negativè réprobat. Undè hæc eléctio, et discrétio salvandórum à réprobis est ex gratúita Dei voluntâte. Sed quia in salúte duo sunt connéxa, nempe grâtiâ, seu mérita, et glória; dicunt, Deum priùs decrevisse grâtiâ, seu mérita, et eórum intúitû glóriam; sicque prædestinatióem ad grâtiâ propriam eléctis, et reipsâ salvântem, eò scilicèt modò, quò potest esse salvans in principiis sciéntiæ médiæ, esse gratúitam; prædestinatióem autem ad glóriam esse ex prævisis méritis grâtiæ. Ita Congrúistæ commúniter.

Hic duplex modus explicándi prædestinatióem ex prævisis méritis, iudiciò nostrò, est diligénter distingüendus: quod cum plures omittant, multa inutilia, et confúsa próferunt. Secundus namque modus concédit áliquíd, quod inténdunt defensóres prædestinatióis gratúitæ; scilicèt electiόnem salvandórum, quæ est ipsa discrétio prædestinatorum à réprobis, esse ex gratúita Dei voluntâte, et non ex prævisio creatúræ mérito, quod negat primus modus. Attamen secundus iste modus non in hoc solum peccat, ut minùs attentè dixit doctíssimus noster Goudin, quod dicat Deum órđine præpósterò priùs velle médiâ, quàm finem, sed et in hoc potíssimùm, quòd mérita, quórum intúitû dicit fieri prædestinatióem ad glóriam, non sint data à Deo vi potentíssimâ suæ grâtiæ, sed orta ex fundo liberi arbitrii, quod sub auxilio indifferénti se próprio nutû determinat ad bonum, sicque semper manet, prædestinatióem ad glóriam suppónere áliquíd ex parte nostra, ratióne cuius fiat, totamque Dei misericórdiam erga eléctos in hoc solo sitam esse, quòd státuat eos pónere in circumstántiis congriuis. Hic porrò modus defendéndi prædestinatióem gratúitam, de

quo sibi gratulántur quidam Societátis Theólogi, totò cœlò differt à modo, quò eam defendunt SS. Aug. et Thomas, et commúniter Theólogi.

Última ergo senténtia, quam dicimus esse SS. Augustini, et Thomæ, Scriptúræ S. conformiorem, communiorem in Scholis, et quam §§. sequéntibus adstruémus, propúgnat prædestinatióem ex omni parte gratúitam, asserítque, Deum ex ómnibus, quos voluntâte antecedenti vult salvos fieri, et quibus auxilia sufficiéntia præparat, quosdam ex pura misericórdia speciáliùs diléctos assumere, seu eligere ad glóriam, et indè ipsis præparáre auxilia per se efficácia, quibùs illam assequántur.

## § II.

*Prædestinatio gratúita asséritur contra senténtiam Lëssii, et Molinæ, aliorumque suórum Asseclárum.*

486. Ut cláriùs procedámus, animadvértere opórtet, Prædestinatióem adæquatè sumptam duo secum importáre, grâtiâ, scilicet, et glóriam. Efféctus ergo prædestinatióis potest dupliciter considerári, inadæquatè, videlicet, et adæquatè: inadæquatè, si tantùm considerétur, vel gloria, vel beneficia nómine grâtiæ conténta: adæquatè autem, si spectétur tota congéries beneficiórum, quibùs Deus áliquos præ áliis efficáciter órđinat ad vitam ætérnam, ipsâ vitâ ætérna étiam in hac consideratióne comprehénsâ. De prædestinatióne sic adæquatè sumpta, modò quærimus, utrum hábeat áliquam ratióem, seu cáusam ex parte nostra, ut conténdunt Lëssius, Molina, eórumque Asséclæ; an è contrâ, utrum Deus, nulláténus ad creatúram atténdens, merè gratúitè, ali-

quibus beneficium prædestinatiōnis impendat.

Fatémur equidem, et supra, *num. 432*, probávimus, Deum voluntáte antecedenti velle, omnes hómines salvos fieri, omnibúsque præparásse, ac conférre auxilia sufficiéntia ad salutem consequéndam. *Vid. num. 446*. Ergo, Deus omnes hómines prædestinávit ad grátiam, quâ possint salutem cónsequi. Cùm tamen non omnes eam consequántur, sed aliqui tantùm; constat hos tantùm, et non omnes, esse à Deo effícaciter eléctos, ut salvi fiant. Dicimus ergo, quòd Deus áliquos præ áliis éligens effícaciter ad glóriam, non ideò elégit, quia prævidit, hos ex sua innáta libertáte benè usúros auxiliis sufficiéntibus, omnibus, tam réprobis, quàm eléctis æqualiter præparátis, sed áliquos præ áliis ex pura misericórdia et ex voluntáte omnimodè grátuita elégit. Sit ergo

## CONCLUSIO.

*Prædestinatio sumpta pro intentione, seu proposito, quod habet Deus áliquos præ áliis effícaciter perducendi ad glóriam, nullam ex parte nostra rationem habet, sed ex mera Dei misericórdia, et voluntáte ejus grátuita procedit.*

487. Prob. 1.<sup>o</sup> Apóstolus, *ad Ephes.*, *cap. 1.<sup>o</sup>, v. 3*, inquit: «Benedictus Deus, et Pater Dómini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictiōne spirituáli in cœlestibus in Christo. Sicut elégit nos in ipso ante Mundi constitutionem, ut essémus Sancti, et immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinávit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propósitum voluntátis suæ, in laudem glóriæ grátiae suæ... In quo

«etiam et nōs sorte vocati sumus, prædestinati secundum propósitum ejus, qui operátur ómnia secundum consilium voluntátis suæ.»

Ex his Apóstoli verbis sic arguimus. Deus elégit nos, non quia prævidit nos fore sanctos, sed *ut essémus sancti*. Item, Deus nos elégit *secundum propósitum voluntátis suæ*, et quidem merè grátuitum, elégit enim nos in commendationem suæ grátiae, subdit enim Apóstolus, *in laudem glóriæ grátiae suæ*, et quidem solius, quod indicávit Apóstolus inquiring: *nos sorte vocati sumus*, ac si diceret, quòd nulla in nobis hujus electionis erat ratio, si enim aliqua in nobis præcessisset ratio, ob quam fuissémus vocati, non jam *sorte*, sed ob aliquod méritum nostrum, vel propriè, vel largè sumptum, vocarémur. Ergo, prædestinatio sumpta pro intentione, seu proposito, quod habet Deus áliquos præ áliis effícaciter perducendi ad glóriam, nullam ex parte nostra rationem habet, sed ex mera Dei misericórdia, et voluntáte ejus grátuita procedit.

488. Prob. 2.<sup>o</sup> Conclusio hóc illustri ejusdem Apóstoli testimoniò, *epist. ad Rom.*, *cap. 8, 9 et 11*, ubi ex proposito agens de prædestinatione, eam explicat, probat, et contra impugnantes defendit. In primis, *cap. 8*, eam definit «propositum Dei;» *cap. 9*, eam dicit: «propositum secundum electionem;» *cap. 11*, eam appellat: «secundum electionem grátiae,» id est, grátuitam, subjungit enim immediatè: «si autem grátia, jam non ex operibus; aliòquin grátia jam non est grátia.» Deindè varias explicat prædestinatiōnis dotes, *cap. 8*, scilicet, «quòd ómnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propósitum vocati sunt sancti;» item eòdem *cap.* tradit Apóstolus, quòd ex illo Dei proposito prófluat vocatio, justificat-

tio, et gloriificatio: inquit enim: «quos «prædestinavit, hos et vocavit; et quos «vocavit, hos et justificavit: quos autem justificavit, illos et gloriificavit:» tandem eodem cap. hujus Dei propósitosi efficaciam, non ex nobis, sed ex Dei omnipotentia repetit Apóstolus, inquit enim: «Si Deus pro nobis, quis contra «nos?»

Cap. 9, idem Apóstolus quærens, cur tam pauci ex Judæis in Christum crederent, cum tamen ad Judæos, videlicet filios Ábrahæ, factæ sint repromissiones salutis? Respondet, non omnes carnales filios Ábrahæ in æternis Dei consiliis fuisse filios promissionis, seu prædestinatos, sed aliquos tantum præ aliis gratis electos. Hanc autem gratitatem prædestinationem multis Apóstolus evincit argumentis, sed præsertim primò, exemplo Jacob, et Esaü, qui cum ex eisdem Parentibus, et eodem concubitu nati essent; non ex operibus, sed ex gratia vocantis minor est electus, major derelictus, «cum enim, inquit, nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut «mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), non ex operibus, «sed ex vocante dictum est eis: quia «major serviet minori, sicut scriptum «est: Jacob dilexi: Esaü autem odio «habui.» Secundò, idem evincit Apóstolus ipsius Dei testimoniò, qui dixit Móysi: «Misereror cuius misereor: et misericordiam præstabo, cuius misereror;» ex quo infert: «igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.» Tertiò, idem probat principiò irrefragabili, quia, scilicet, nullus potest prior dare aliquid Deo, ratione cuius, Deus moveatur ad ipsum eligendum, seu prædestinandum, sed unusquisque omne quod habet, à Deo accipit; inquit enim, c. 11: «Quis prior dedit illi, et retribuatur ei?» et rationem subdit, in-

quiens: «Quoniam ex ipso, et per ipsum «et in ipso sunt omnia.» Enim verò non alia ratione Pelagiàni, Semi-Pelagiàni, et Scriptóres Cathólici, contra quos hic ágimus, prædestinationem gratitatem negant, quam quia volunt aliquid esse ex nobis, quod Deum moveat ad aliquos præ aliis prædestinandos; Pelagiàni, bonum opus; Semi-Pelagiàni, initium boni operis; Scriptóres Cathólici, bonum usum gratiæ. Si enim hæc omnia sint à Deo, ut reverà sunt, Deus illa non expectat, cum ipse det, adeoque ab his non pendet, ut aliquos præ aliis eligat: sed è contrà, ea aliquibus præ aliis concedit, quia aliquos præ aliis eligit. Hæc omnia complexus est Apóstolus suis præcitatis verbis: «quis prior «dedit illi?» et 1 Cor., c. 4: «quid «habes, quod non accepisti?»

489. Sed nec satis: præcipua argumenta, quæ obijci solent adversus prædestinationem gratitatem, sibi obijcit, et solvit Apóstolus, c. 9. Primum, iniquitatem esse apud Deum, si ante prævisa mérita unum assumat, alium relinquat. Secundum, locum excusationis relinquere iis, qui pereunt, nempe non suam culpam, sed Dei voluntatem, cui nemo resistit. His argumentis in primis respondet Apóstolus indigitans, quod non à ratione, sed ab insolentia, et superbia procedant, injuste Deum criminandò; unde ibid. subdit: *O homo! Tu quis es qui respondeas Deo?* Deinde tandem sigillatim utrumque argumentum solvit; ad primum enim respondet exemplo figuli, qui non est ideo injustus, quia ex eadem massa luti faciat aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam; ita nec Deus, in cuius manu sumus, ut lutum in manu figuli, juxta Ecclesiasticum, c. 33, argui potest injustitiæ, licet aliquos gratis assumat, eos prædestinandò, aliis suæ vili conditioni relictis, prædestinationis



beneficiò gratuitò eos non donádo. Ad secúndum arguméntum respóndet idem Apóstolus, *ibid.* v. 22: «Deus volens osténdere iram (*seu justitiam suam*) et notam fácere poténtiam suam, sustinuit in multa patiéntia vasa iræ apta in intéritum, ut osténderet divitias glóriæ suæ in vasa misericórdiæ, quæ præparávit in glóriam.» Sic ergo, juxta mentem Apóstoli, hi, qui péreunt, sunt vasa iræ, útique propter peccáta, ad quæ Deus non impéllit, sed ipsi propriâ voluntáte perpétrant, quæ tenéntur et possunt non perpetráre, undè peccántes nullam excusatiónem habent. Deus posset útique hæc peccáta impedire, sed non tenétur, útpotè quia, cum sit Provísor universális, non tenétur, ut fusè osténsus est, *num.* 466, ómnia mala impedire, ne plura bona impediántur; et Deum ita se gérere in non prædestinándo omnes hómines, innuit Apóstolus in laudáto textu, quòd Deus non prædestinándò omnes hómines osténdet iram, (*seu justitiam*); notam facit poténtiam suam; ac multam patiéntiam in sustinéndo vasa iræ; et osténdit divitias glóriæ suæ in prædestinátos, eos reddens vasa suæ misericórdiæ. Vid. D. Thom., *lect.* 4, in *cap.* 9, *epist. ad Rom.*

490. Apertíssimo Apóstoli testimónio ex Jacob, et Ésaü desumpto conántur occurrere Adversárii; ast inutiliter defatigántur.

Respondent præcipuè ad *Genes. cap.* 25, et *Malach.*, *cap.* 1, undè Apóstolus exémplo Jacob, et Ésaü desúmpsit, illud non intéllegi de persónis Jacob, et Ésau; sed de duóbus pópulis, scilicet Israëlítarum, et Idumæórum, ex ipsis oritúris; neque de electiône ad vitam ætérnam, sed ad hujus vitæ beneficia capessénda.

Sed contrá. Non disputámus hic de sensu, quem præcitáta verba habent in Véteri Testaméto; sed de sensu, quem

habent in epístola Apóstoli ad Romános. Profectò Adversárii non negábunt, Apóstolum ea expónere spiritúaliter de rebus ætérnis, et mystériis regni celórum, atque per Jacob intellexísse prædestinátos, seu ipsum proposuisse ut typum prædestinátórum; Ésaü verò, ut typum reprobórum: ita ut, sicut Jacob fuit eléctus gratuitò ante prævisa mérita ad hæreditátem temporálem, ita et prædestinátí ad hæreditátem celéstem; et sicut Ésaü ante prævisa demérita fuit negativè reprobátus ab hæreditáte temporáli, sic réprobi ab hæreditáte celésti.

Quámvis tamen ex mystico sensu Scripturæ non sóleat érui sólídum arguméntum; secüs tamen, si iste mysticus sensus in Scripturá expónitur, et admittitur; tunc enim mysticus sensus libri expósití fit litterális libri exponéntis. Vid. hujus óperis, *tom.* 1, *pag.* 127, *num.* 45 et 46.

491. Prob. 3.<sup>o</sup> Conclusio. Apóstolus, *epist. ad Ephésios*, *cap.* 2, v. 8, inquit: «Gratiá estis salváti per fidem, et hoc non ex vobis; Dei enim donum est.» et v. 9: «non ex opéribus, ut ne quis gloriétur.» Juxta Augustínium, *ib. cap.* 7, Apóstolus dixit per fidem, et hoc non ex vobis, quia, «donum Dei est, etiam fides:» et *lib. de grátia, et libero arbitrio, cap.* 7, inquit idem S. Pares: «possent enim dicere, ideò accépmus grátiam, quia credidimus, tamquam sibi fidem tribuéntes, grátiam Deo: propter hoc Apóstolus, cum dixisset, *per fidem, et hoc*, inquit, *non ex vobis, sed donum Dei est.* Rursùs: «ne dicerent, suis opéribus se tale donum meruisse, continuò subjécit: *non ex opéribus: ne fortè quis extollátur.* Non quia negávit, aut evacuávit ópera bona.... sed quia ópera sunt ex fide, «non ex opéribus fides.»

Verum, ne ista Páuli verba videántur esse contrária verbis Petri, *epist.* 2, c. 1, dicentis : « Satágite, ut per bona « ópera certam vestram vocatióne, et « electiÓne faciátis, » adverténdum, Petrum fuisse locútum de PrædestinatiÓne in órdine executiÓnis, nulli enim de facto confertur glória, nisi ei, qui bona elicúerit ópera, ut patet, *Matth.* c. 25 : Ergo Apóstolus Páulus agnoscéndus est loqui non in órdine executiÓnis, sed in órdine tantum intentiÓnis, de quo órdine tantum procedít Conclusio. Verum hæc ubérius in solutiÓne argumentórum.

492. Prob. 4.<sup>o</sup> Augustinus reféllens Pelagiános, et Semi-Pelagiános aiéntes : Apóstolum, dum dicit de Jacob, et Ésaü, cum nondum nati fuissent, aut áliquid boni egissent, aut mali, etc. ; exclúdere tantum ópera præsentia, non verò futura, intúitû quorum Jacob deligerétur, Ésaü autem odio haberétur, eos inquit reféllens S. Augustinus, *epist.* 194 ad Sixtum, cap. 8, inquit : « Mirum « est autem cum his coarctántur angústis in quáta se abrupta præcipient, « metuéntes rétia veritátis. Ideò inquirunt « nondum natórum álium óderat, álium « diligébat, quia eórum futura ópera « prævidebat. Quis istum acutíssimum « sensum defuisse Apóstolo non miré-  
tur ? Hoc quippe ille non vidit, quándò « sibi velut adversántis objectá quæstiÓ-  
ne, non id pótius tam breve, tam apér-  
tum, tam (sicut isti putant) verum, « absolutumque respóndit. Cum enim « rem stupéndam proposuisset, quómodò « de nondum natis, nec áliquid agénti-  
bus boni, aut mali rectè dici potúerit, « quòd unum Deus diléxerit, álium odio « habúerit, sibi objectá quæstiÓne (*Páu-  
lus*) motum exprimens auditóris, » quid ergo dicémus, inquit, nūmquid iniquitas apud Deum ? Absit. Hic ergo, erat locus, ut diceret, quod illi séntiunt : « Futúra

« enim Deus ópera prævidebat, quándò « majórem minóri servitúrum esse dicé-  
bat. » Non autem hoc Apóstolus dicit : « sed pótius ne quisquam de suórum « óperum méritis áudeat gloriári, ad Dei « grátiam, et glóriam commendándam « vóluit valére quod dixit. »

Idem S. Parens, *lib.* 2 *contr.* 2 *epist.* *Pelagian.*, ubi allátò exéplò Jacob, et Ésaü, póstquam dixit, quòd « Deus non « ab álio factum, quod éligat, invénit ; sed « quod invéniat, ipse facit ; sicut de re-  
liquis Israël scriptum est, *Rom. cap.* « 11, v. 5. Reliquiæ per electiÓnem « grátiae salvæ factæ sunt. Si autem grá-  
tia, jam non ex opéribus, alióquin « grátia jam non est grátia. » Indè con-  
vérsus ad Pelagiános, inquit : « Propter « quod profectò desipitis, qui, dicénte « Veritáte, non ex opéribus, sed ex vo-  
cánte dictum est, vos dicitis ex futúris « opéribus, quæ Deus illum factúrum « esse presciébat, Jacob fuisse diléctum ; « atque ita contradicitis Apóstolo dicéti, « non ex opéribus, quási non posset di-  
cere : non ex præsentibus, sed futúris « opéribus. Sed ait : non ex opéribus, « ut grátiam commendáret. . . . Præcédit « namque non débita, sed gratúita grá-  
tia, ut per illam fiant bona ópera etc. »

Idem Augustinus in *Enchirid.*, c. 98, ait : « qua in re si futura ópera vel « bona, vel mala illius, quæ Deus útique « præsciébat, vellet intéllegi, nequáquam « diceret, non ex opéribus ; sed diceret « ex futúris opéribus ; eòque modò istam « sólveret quæstiÓnem, imò nullam, quam « solvi opus esset, fáceret quæstiÓnem. » Hucusquæ D. Augustinus, cuius testi-  
monia decretória sunt pro prædestina-  
tiÓne gratúita.

493. Nihilominus, sunt, qui respón-  
dent ; Apóstolum, et Augustinum ex-  
clúdere quidem ópera in hoc negótio  
prædestinatiÓnis, víribus naturæ facta,

vel faciēda, ut contendēbant Pelagiāni, et quodāmodō Semi-Pelagiāni; non verò excludere ōpera praevisa, ut futūra, et faciēda ex auxilio grātiæ.

Sed contrā est. Hoc auxilium grātiæ, ex quo ōpera bona praevidentur faciēda, vel est ex se indifferens, et expēctans ab arbitrio humāno suam determinatiōnem, ita ut in tantū sit efficax, in quāntū homo pro sua libertāte eō benē ūtitur; vel est efficax ex se, et ab intrinseco. Hoc secūndum, non concēdunt Adversārii, aliās nobiscum sentīrent: Ergo, stant pro prima parte; sed immēritō. Primō: quia rediret argumētum quod D. Augustīnus laudātus urget, nempe quōd quæstio Apōstoli de electiōe Jacob, et reiectiōe Esāi facilē solverētur, imō nulla esset quæstio, ac multō minūs, ulla esset rātiō exclamāndi: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei: quā incomprehensibilia sunt iudicia ejus! etc.* in sentētia enim Adversariōrum facilē posset respondēri: quōd Jacob, et sic quilibet aliū electus, fuit electus, quia praevisus fuit ex sua libertāte consensūrus grātiæ sibi indifferēter oblātæ; Esāi autem, et sic quilibet rēprobus, fuit reiectus, quia praevisus fuit oblātæ sibi grātiæ ex sua libertāte non consensūrus. Secūndō; suppositā sententiā Adversariōrum inēptum prorsus esset, et nihil ad rem faceret exēplum ab Apōstolo Pāulo adductum de figulo, qui ex eādē massa potest vas facere aliud quidem in honōrem, et aliud in contumēliam. In sentētia enim Adversariōrum, cū grātiā æquālis omnibus conferātur, et unusquisque ex innātā libertāte, grātiæ vel consēntiat, vel dissēntiat, unusquisque non ā figulo, sed ā semetipso habet quod sit vas in honōrem, vel contumēliam. Tertiō: in sentētia Adversariōrum, non potuisset Apōstolus dicere, *non ex opēribus,*

*sed ex vocāte*, imō pōtiūs debuisset dicere, *non ex vocāte, sed ex opēribus per grātiā faciēdis* aliquem praedestināri. Nam juxta Adversārios; per bona ōpera, quæ Deus praevidet faciēda per grātiā, hōmīnes praedestinat. Hunc modum explicādi praedestinatiōnem, quem impugnāmus, tenuēre Lēssius, Molina, Becānus, ac alii inclitæ Societātis Jesū Scriptōres, ā quibus tamen alii ejūsdem Societātis Sodāles abhorrūere, inter quos ēminet clarissimus Bellarmīnus, qui, *lib. 2 de grātiā, et libero arbitrio, cap. 11*, pōstquam ostēdit nostram sentētiā, videlicet, praedestinatiōnem ad glōriā esse merē gratuitam, et non ex praevisis mēritis, nedūm Patrum suffrāgiō, sed et pūblicō Ecclēsiæ testimoniō ā Celestīno, ā S. Leōne, et Gelāsio, fuisse approbātā, conclūdit: «Itaque Sedes Apostōlica non tantū «semel, sed etiā secūndō, et tertiō, «advērsus Pelagianōrum reliquias pro «defensōribus grātiæ, et praedestinatiō- «nis, sentētiā tulit; ut jam hæc sen- «tētia, non quorūvis Doctōrum opī- «nio, sed fides Ecclēsiæ Cathōlicæ esse «débeat.» Nos autem, qui non usque adēo vōlumus procēdere, ut advērsam sentētiā notā ullā inurāmus, addimus solū, sentētiā, quā tuēmur, tenuisse plures ex ipsa Societate Jesū Scriptōres, præter Bellarmīnum, ut Snárez, Tolētum, Henríquez, Ruizium, Thyphānium etc. etc. tenuisse aliārum Scholārum celebriōres Theōlogos, ut Scōtum etc., tenuisse præter D. Augustīnum, ut ipse testatur, *lib. de praedestinatione SS., cap. 18 et 19, SS. Cypriānum, Gregōrium Nazianzēnum, et Ambrōsīum. Lubet hic subjicere præclarissima super hanc rem SS. Prósperi, ac Fulgēntii nonnulla testimōnia. S. Prosper, Cārmīne de ingrātis, c. 18 et 35 canit:*



*Cur verò humani generis de germine toto  
Pars quædam in Christo rursùm generanda  
legatur,  
Pars pereat, cum causa eadem simul implicet  
omnes,  
Nec discernantur MERITO qui munere distant;  
Non satis audent scrupulâri.*

Deindè ostendit S. Prósper, non obesse fidei hæc nescire: sicut non obest nescire, quândo Mundus finiétur; cur ex hominibus ejusdem naturæ, unus tamen assumatur ad regnum, alter in servitute relinquitur; unus ingeniò pòlleat, alius sit hebes; unus càlidi, alius frigidì sit temperamènti etc. cùm tamen nemo Deum auctorem arguat; ita nec obest nescire causam, quare Deus unum vocet, alium, quin vocet, prætermittit. Undè concludit:

*Audeat amens*  
*Impietas tímido arbitriò subnectere causas*  
*Divinòrum òperum: nos cùm manifestâ videmus*  
*Dona Dei, quòrum est fons unus, summa voluntas,*  
*Cum Pàulo tremuisse juvat, stupidumque modestè*  
*Invictum ad solum Christi suspendere nutum,*  
*Cujus judicium sic inscrutabile, et altum*  
*Dicimus, ut verâ prorsus fateamur, et æquum.*  
*Nam meritum ad mortem subeundam sufficit*  
*unum:*  
*Ad vitam, nisi quod donavit grátia, NULLUM.*

Hanc etiã fuisse sententiã Fulgentii demonstrant hæc ejus decretoria verba. *Lib. 1 de fide ad Petrum, cap. 3*, inquit: « Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratuità bonitãtẽ suã prædestinãvit ad Regnum. » *Lib. 1 de veritate Prædestin.*, ait: « Ab illa igitur massã damnatã nemo futurorum præsciẽtiã òperum discernitur, sed miserantis figuli ope, atque òpere segregatur. » Et postea: « Hãc misericordiã præventus Jacob, non secunduẽdum mèritum præteriti, vel futuri cujusquam humani òperis, sed secunduẽdum propòsi-

tum Dei prædestinantis, priusquã nasceretur, electus est. » Et infrã: « So-la, quem voluit, à massa damnationis grátia divina discrevit: cui patrocinata est gratoitorum prædestinatio munerum, non futurorum præsciẽtiã meritorum. Sic enim secunduẽdum electionem nem propòsitum mansit, ut ex propòsito Dei gratuita foret electio. »

Alios Ecclesiæ Patres in eãdem conspirasse sententiã haud difficulter intèlliget, qui Hieronymum in *cap. 1 epist. ad Ephes.*; Ambròsium, in *psalm. 43*, et *lib. de Fuga sæculi, cap. 1*; Basilium, in *sua Liturgia*; Bernàrdum, *Serm. 23 in Cant.*, et *lib. de Grátia*; Gregòrium, *Homil. 8 super Ezechiel.*, et *lib. 25 Moral.*, c. 19, et alios cùm Augustini scriptis contulerit. His conformiter Conciliũ Valentini, regnante Lothariò, celebratũ, c. 3, inquit: « Fidenter fatemur.... in electione salvandorum misericordiã Dei præcedere meritum bonum. »

494. Tandem, Conclusionem probamus verbis D. Thomæ, *1 part., q. 23, art. 5*, dicentis: « Impossibile est quòd totus prædestinationis effectus in comuni habeat aliquam causam ex parte nostra: quia quidquid est in homine ordinans ipsum in salutem, comprehenditur totum sub effectu prædestinationis, etiã ipsa preparatio ad grãtiam. Neque enim hoc fit nisi per auxilium divinum, secunduẽdum illud *Thren. ult., v. 21*: Convertẽte nos, Domine, ad te, et convertemur. Habet tamen hoc modò prædestinatio ex parte effectus pro ratione divinam bonitatem, ad quam totus effectus prædestinationis ordinatur, ut in finem, et ex qua proceditur sicut ex principio primo movente. »

Hæc D. Thomæ verba, ut par est, perpendiculari patet, solam divinam volun-

tatem, et nihil aliud, esse prædestinationis causam; id quod disertis verbis Angel. Dr. *ibidem* ad 3, expressit in-quiens: «quare hos elegit in Gloriam, et illos reprobavit, non habet rationem nisi divinam voluntatem,» id quod repetit, *quæst. 16 de Verit.; art. 2; lib. 3 contr. Gent., c. ult.; lect. 2 in cap. 9, epist. ad Rom.; lect. 4, in cap. 1, epist. ad Ephes., etc. etc.*

Brevitati consulentes supersedemus à producendo in medium pro nostra sententia verba Magistri Sententiarum in 1 *Dist. 41*: et *ibid. Ægydii Rom., Scoti, Durandi, Richardi, Estii, Dionys. Cartus. in Opuscul. de prædest. et super epist. ad Rom. etc. etc.* Nolumus tamen singulatum prætermittere celeberrimos Societatis Jesu Scriptores, Pererum in *cap. 25 Genes.* Maldonatium, in *cap. 6 et 15 Joannis*; Lorinum, *sup. cap. 13 Actuum Apostolorum*; Riberam, in *cap. 1 Molach.*; Cardinalem Bellarminum, *lib. 2, de gratia, à cap. 10 usque ad 15*; Suárez, *lib. 2 de causa prædest., cap. 20*, ajentem: «ex dictis concluditur generalis responsio ad questionem propositam; nimirum, ex parte boni usus gratiæ, seu cooperationis liberi arbitrii cum divina gratia, non posse dari causam, vel rationem motivam totius prædestinationis quoad effectus ejus: quæ est sententia D. Thomæ, et clara D. Augustini, et omnium qui ejus doctrinam sequuntur.» Et *cap. 23*, inquit: «Quid ergo sentiendum nobis sit, magisque consentaneum Augustino et D. Thomæ videatur, sequentibus assertionibus explicabo. Dico ergo primo, prædestinatio non habet causam, vel rationem ex parte prædestinati, non solum quoad decretum dandi illi primam vocationem congruam; verum etiam nec quoad decretum efficax dandi ei felicitatem, et

salutem æternam. Dico secundo, ex parte prædestinati nullam dari causam prædestinationis quantum ad æternam prædestinationem ad gloriam, vel ad perseverantiam, vel ad gratiam sanctificantem, vel ad bonos actus supernaturales.»

Tot, tantisque testimoniis, sat superque confirmata manet nostra Conclusio, videlicet; Prædestinatio sumpta pro intentione, seu proposito, quod habet Deus aliquos præ aliis efficaciter perducendi ad gloriam, nullam ex parte nostra rationem habet, sed ex mera Dei misericordia, et voluntate ejus gratuita procedit.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

495. Pro clavi omnium ferè argumentorum, quæ adversus prædestinationem gratuitam objiciuntur, necessarium ducimus prænotare, prædestinationem posse considerari dupliciter: in ordine, videlicet, intentionis, et in ordine executionis. Prædestinatio enim est æterna; et ejus executio temporalis. Iterum, prædestinatio in ordine executionis potest etiam dupliciter considerari; videlicet, in ordine executionis in tempore factæ, seu exercitæ; cum, scilicet, Deus de facto in tempore vocat, justificat, et glorificat, quem ab æterno prædestinavit; et in ordine executionis, quem Deus ab æterno præconcepit, et voluit in tempore servare, nihil enim Deus agit in tempore, quod ab æterno non præconcepit, et determinaverit.

In utroque autem ordine includuntur et finis, et media, sed diversimode. Finis namque, nempe gloria, in ordine intentionis est prior quam media; in ordine executionis, è converso, media sunt priora quam finis. Id exemplò familiari comprobatur. Infirmitas in ordine

intentiōnis prius vult finem, nempe sanitatem, quàm media, scilicet medicinam: in ordine verò executiōnis prius vult medicinam adhibere, ut adipiscatur sanitatem. Ex his suâ sponte fluit, in ordine intentiōnis volitiōnem finis esse causam volitiōnis mediōrum: nūquam enim infirmus vellet medicinam, quantumvis afflictivam, nisi in ipso præcessisset volitio efficax sanitatis: adeoque in ordine intentiōnis, média locum obtinent, non motivi, aut causæ, sed effectūs. In ordine verò executiōnis média obtinent locum motivi, seu causæ, vel physicæ, vel morális, prout matéria pôstulet; remédia enim, quæ ádhibet infirmus, sunt causa cur recûperet sanitatem.

Sic ergo, Deus ab ætérno prædestinavit conférre aliquibus glóriam; et cum decreverit dare glóriam ut præmium, et hoc præmium non possit obtineri nisi per méritum, et quidem supernaturále; cónsequens fit, quòd ipse intènderit dare glóriam tàmquam finem, mérita verò conférre tàmquam médium. Et in hoc sistit prædestinatio in ordine, ut diximus, intentiōnis, adeoque hoc decretum solet vocári *intentivum*: quod quidem sic éxprimi potest: «Volo hunc «perducere ad glóriam per modum præ-  
«mii, atque ob id illi conférre média, «scilicet mérita.» Deindè, cum Deus nihil agat in tèmپore quod ab ætérno non præordináverit, ab ætérno præconcépit, et decrevit dare in tèmپore prius média, seu mérita, per quæ quis possit glóriam, ut præmium, obtinere; et hic est ordo executiōnis à Deo præconcép-  
tæ, et vólitæ; adeoque hoc decretum solet appellári *executivum*; quodque sic éxprimi potest: «Volo huic prius con-  
«férre mérita, et propter mérita donâre «glóriam.» Tandem, in tèmپore Deus confert mérita, et propter mérita gló-

riam; et hic terminâtur ordo executiō-  
nis exércitæ. Utrúmque hoc decretum compléctitur Concilium Tridentinum, *Sess. 6, cap. 16*, sub his verbis: «Benè  
«operantibus usque in finem... propo-  
«nènda est vita ætérna, et tàmquam  
«grátia Filii Dei per Christum Jesum  
«misericórditer promissa (*en decretum  
«intentivum ante mérita*); et tàmquam  
«merces ex ipsius Dei promissiōne bonis  
«ipsórum opéribus, et méritis fidéliter  
«reddènda (*en decretum executivum  
«mérita supponens*).»

Ígitur mérita intrant órđinem intentiōnis, non ut motiva, aut finis, sed ut effectus; intrant autem órđinem executiōnis, ut motiva, et non per modum finis, sed dumtaxat ut média, seu dispositiōnes persónam dignificántes, eámque aptam præmio reddéntes. His prælibátis

496. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Tournélio. Deus intèndit prædestinátis glóriam, ut corónam, et præmium, conférre, ut patet ex *Math., cap. 5, v. 12*. Atqui, corónam, et præmium, non potest intèndi nisi propter mérita: Ergo, Deus intèndit prædestinátis glóriam conférre ex prævisis méritis.

Resp. Dist. min. Corónam, et præmium non possunt intèndi nisi propter mérita, quæ sint vel motivum, vel effectus intentiōnis, conc. nisi propter mérita, quæ semper sint motivum intentiōnis, neg. Ítaque præmium, ut prænotávimus, in órđine intentiōnis dicit respectum ad méritum, ut ad effectum, quia Deus intèndit dare glóriam, ut per mérita obtinèdam, et sic, secúndum nostrum modum concipièndi, ex quo vult aliquibus finem glóriæ, vult ex consequenti eórum mérita: in órđine autem executiōnis, præmium dicit respectum ad mérita, ut ducèntia ad ipsum obtinèndum: undè in órđine intentiōnis, mérita sunt effectus, seu causata; in



ordine verò executionis sunt motiva, seu causantia; sicut in infirmitate, infirmus intendit sanitatem per sumptionem medicinæ obtinendam; undè sanitas est primum quod cadit in intentione infirmi; et ex hac intentione sanitatis, movetur infirmus ad volendam sumptionem medicinæ, sicque volitio sumptionis medicinæ intrat quidem ordinem intentionis, sed ut effectus tantum; in ordine verò executionis sumptio medicinæ præcedit consecutionem sanitatis; et ad ipsam ducit, adeoque est motivum, seu causans sanitatem. Simili modò Deus gratuità bonitate vult quibusdam præ aliis glóriam per mérita consequendam, et ex consequenti vult, et præparat média, quibùs eam consequuntur; nam viribùs naturæ hæc mérita comparari néqueunt: undè Augustinus, *lib. de grat. et lib. arbitr.*, c. 8, inquit: «Intelligamus et ipsa bona ópera nostra, quibùs æterna rédditur vita, ad Dei grátiam pertinere.» Ilunc nostrum modum explicandi expréssit S. Prosper, *lib. 2 de Vocat. gent.*, c. 35, inquires: «Deus his, quos elegit sinè méritis, dat undè ornentur ex méritis.» Hocque confirmat principium apud omnes tritum, nempe: «Quod est primum in intentione, est ultimum in executione; et quod est primum in executione est ultimum in intentione.»

497. Urgébis: Quod intenditur ut corona, et præmium, intenditur ut debitum justitiæ: Atqui, debitum justitiæ præsupponit mérita, ut motiva, et causantia tale debitum: Ergo, mérita intrans ordinem intentionis Dei prædestinantis, non tamquam effectus, sed tamquam motiva, et causantia prædestinationem.

Resp. Dist. maj. quod intenditur ut corona, et præmium, intenditur ut debitum justitiæ servandæ in ordine exe-

cutionis, concéd.: servandæ in ordine intentionis, neg. Deus enim, ut ostendimus in probationibus Conclusionis, prædestinat, non ex prævisis méritis, sed ex sua mera, ac gratuita voluntate; et sic dicitur quòd Deus gratis vult dare glóriam; sed quia vult hóminem non adipisci glóriam nisi per mérita, ideò dicitur, quòd Deus non vult dare glóriam gratis. Ut observanti patet, primum *gratis* cadit supra *vult*, secúndum *gratis* cadit supra *dare*; dare enim spectat ad ordinem executionis. Sic ergo Deus intendit glóriam, ut debitum justitiæ servandæ in ordine executionis; non autem servandæ in ordine intentionis, tamquam si debéret alicui ipsam prædestinare; prædestinatio enim ex sola Dei misericórdia, et gratuita voluntate descendit. Exemplò res clárior fiet. Rex gratis ex mera liberalitate sua potest proponere dare præmium victóri in certamine, quod tamen præmium potest proponere non dare gratis, sed propter victóriam: tunc in ordine intentionis Regis gratis proponentis dare præmium victóri, non exercétur justitia, sed mera Regis liberalitas, gratis enim proponit dare præmium: cùm verò réaliter confert præmium victóri post certamen, in quo situs est ordo executionis, tunc exercétur justitia, non enim confert præmium gratis, sed propter victóriam obtentam.

498. Instab. *Matth.*, cap. 25, vv. 34 et 35, légitur: «Venite, benedicti Patris mei, possidete parátum vobis Regnum à constitútióne Mundi: esurivi enim, et dedistis mihi manducare etc.» ubi ly *enim* reddit senum, quòd causa, ob quam fuit glória eis præparata, et non solum réddita, sunt bona ipsórum ópera, ut prævisa. Undè S. Joánnes Chrysóstomus, *homil. 80 in Matth.*, inquit in persóna Christi:

«Nam antequàm nati sitis, quia sciëbam, vos hujusmodi futùros, hæc vobis à me «præparata fuere.» Et S. Augustinus, in *psalm.* 40, expëndens præfata verba ait: «Quid percipite? Regnum. Pro qua «re? Esurivi, et dedistis mihi mandu- «cäre..... Tanti valet Regnum cœlô- «rum etc.» Ergo, Deus intùitù meritô- rum, et non ex sua mera bonitate, vóluit aliquos ad glóriam prædestinäre.

Quibus addunt robur hæc sequëntia Christi verba, *ib.*, *vv.* 41 et 42: «Dis- «cédite à me maledicti in ignem ætér- «num, qui parátus est Diábolo, et An- «gelis ejus: Esurivi enim, et non de- «distis mihi manducäre etc.» Ex quibus Frassen sic argumentátur: Eòdem modò ratiocinándum est de destinatióne Jus- tórum ad glóriam, quómódò de destina- tióne Reprobórum ad gehënnam: Atqui, Diábolus, et Réprobi, ejus asséclæ, non sunt ab ætérno destináti ad gehënnam, nisi ob eórum prævisa demérita: Ergo, nec Regnum Justis est parátum, nisi ob eórum prævisa mérita. Maj. patet, utro- bíque námque est éadem particula cau- sális, nempè, *enim*.

Resp. in primis, hoc arguméntum P. Henno, alter Scotista, et quidem præclárus, retórquet sic in Frassen, aliósque adversários: Páulò infériùs dí- citur Réprobis: «Discédite in ignem «ætérnum, qui parátus est Diábolo, et «Ángelis ejus. Esurivi enim, et non de- «distis mihi manducäre:» Ergo, Chris- tus caréntiam eleemósynæ in homínibus assignat tánquam causam, cur ignis Diábolo sit parátus. Quis autem hoc vel tantùm áudeat cogitäre? Undè, sicut caréntia eleemósynæ non est causa præ- paratiónis ignis, sed missiόnis in ignem: ita eleemósynæ erogátio non est causa præparatiόnis Regni, sed possessiόnis ejúsdem. Et sicut caréntia eleemósynæ est causa cur dicátur: *discédite* etc.;

ita erogátio eleemósynæ est causa, cur dicátur: *possidete* etc.

Ex his patet, quòd illa causális *enim* non debet cōstrui, vel reférri ad illud verbum, *parátum*, quasi sit causa, qua- re paráta sit glória, quia prævisi fue- rant datúri manducäre: sed debet re- férri ad verbum, *possidete*, ita ut causa, ob quam glóriam sint possessúri in exe- cutiόne, sint ópera misericórdiæ.

Neque contrárium séntiunt Patres in arguménto alláti: non Chrysóstomus; hunc enim tantùm loqui de præparatió- nequoad executiόnem, electiόnem suppo- nente; non verò de præparatiόne in ór- dine intentiόnis, osténdunt hæc ejus verba: «Quibus verò pro rebus hæc sibi «retribuúntur? Pro tecto, pro veste, «pro áqua frigida, etc.» Non dixit Chry- sóstomus, pro quibus rebus hæc sibi *præparata* fuere; sed pro quibus rebus hæc sibi *retribuúntur*.

Neque áliter sentit Augustinus in ar- guménto laudátus. Eum quippè loqui tantùm de redditiόne, non de præpara- tiόne ad glóriam, apertè ejus verba pro- dunt, ait enim: *Quid percipite? Pro qua re? Esurivi etc.* Ígitur non de præ- paratiόne, sed de perceptiόne Regni ló- quitur.

499. Obj. 2.º Ex D. Páulo, *Romanor.*, c. 8, v. 29: «Quos præscívit, et prædes- «tinávit confórmes fieri imáginis Filii «sui:» hic ut patet Apóstolus priùs ponit præsciéntiam, deíndè prædestinatiόnem; Ergo, prædestinatio est ex præsciéntia. Undè Ambrósíus, *lib.* 5, *de Fide*, c. 2, inquit: «Non enim ante prædestinávit, «quàm præscíret, sed quórum mérita «præscívit, horum præmia prædestiná- «vit.» Et D. Augustinus, *lib. de Prædest.*, c. 3, ait: «ex præsciéntia virtútis, præ- «destinatio fit remuneratiόnis:» cui cón- cinit Hierónymus, in *cap. 8 ad Roman.*, ínquiens: «quos præscívit confórmes fu-

«túros in vita, vóluit ut fierent confór-  
«mes in glória:» Ergo, prædestinatio  
fit ex prævisiõe, seu præsciẽtia meri-  
tórũ.

Respondẽmus in primis retorquẽdõ  
argumẽtum in adversários, ob Apóstoli  
verba adducta, quasi de victória trium-  
phãtes. Si mens Páuli esset, Deum  
prædestinasse eos, quorum méri-  
ta præscívit, sequeretur quòd prædestinasset  
omnes, quorum præscívit méri-  
ta: Atqui, ipsi adversárii faténtibũ, innúmeri  
sunt, quos Deus præscívit benè usúros  
gratiã, si eos in circumstãtiis cõgruĩs  
constituẽret, et tamen prædestinãti non  
sunt: Ergo, malè adducitur textus  
Apóstoli tamquam nostræ sententiæ ad-  
versantis.

Resp. 2.º directè ad argumẽtum.  
Dist. antecéd. Apóstolus inquit: *Quos  
præscívit*, præscindẽdõ ab eórũ méri-  
tis prædestinãvit, concéd.: *quos præ-  
scívit*, intúitũ meritórũ prædestinãvit,  
neg. Certè prædestinatio sinè præsciẽ-  
tia personárum stãre non potest, præ-  
destinatio námque cadit supra personas:  
præsciẽtia tamen personárum non est  
rãtio prædestinatiõis, quia si foret, om-  
nes hómĩnes essent prædestinãti, quippè  
omnes, et singuli hómĩnes sunt à Deo  
præcõgniti. Neque præsciẽtia meritórũ  
personárum est rãtio prædestina-  
tiõis; idque nedum erúitur ex téxtibus  
Apóstoli in probatiõibus Conclusiõis  
allãtis, verũ etiã ex textu ejusdem  
Apóstoli, qui modò in argumẽto objicitur,  
inquit enim: «quos præscívit, et  
«prædestinãvit confórmes fieri imãginis  
«Filiĩ sui.» Ut enim S. Thom., in cap.  
8, epist. ad Rom., lect. 6, acutè adno-  
tãvit, Páulus non dixit, «quos præscívit  
«confórmes fieri imãginis Filiĩ sui, et  
«prædestinãvit;» quòd tamen dicere de-  
buisset, si mens ejus esset præsciẽtiam  
bonórũ opérũ esse ratiõem, et cau-

sam prædestinatiõis: sed Apóstolus di-  
xit: «quos præscívit, hos et prædesti-  
«nãvit confórmes fieri imãginis Filiĩ sui:  
«ut, (ait S. Doctor locò citatõ) ista con-  
«fórmitas non sit rãtio prædestinatiõ-  
«nis, sed términus, vel effectus.»

Ad auctoritatẽs PP. quæ in objectiõe  
afferuntur, respondẽmus quoad S. Am-  
brósium, eum non lóqui de prædestina-  
tiõe, et præsciẽtia in órdine intentiõ-  
nis, sed de utrãque in órdine executiõ-  
nis præconcẽptæ, ait enim; «quorum  
«méri-  
«ta præscívit, horum præmia præ-  
«destinãvit:» præmium autem pẽrtinet  
ad órdinem executiõis: non enim con-  
fẽrtur præmium victoriæ, nisi præsuppõ-  
sit labóre pugnæ, si enim intenderetur  
confẽrri absque labóre pugnæ, jam non  
esset præmium, sed mera grãtia, quæ  
nullum méri-  
tum præsupponit. Sicque  
Ambrósius non adversatur nostræ sen-  
tentiæ, quæ propugnãt Prædestinatiõem  
gratuitã in órdine intentivo, non verò  
in executivo.

Quoad SS. Augustinum, et Hierónymum,  
qui objiciuntur, páriter respon-  
dẽmus, ipsos fuisse locútõs de præsciẽ-  
tia, et prædestinatiõe in órdine execu-  
tivo, non verò intentivo. Addere tamen  
põssumus, Críticos emũctæ naris existi-  
mãre, expositiõnem supra epist. ad  
Rom. quæ tamquam Hierónymi affẽrtur  
in argumẽto, non esse ipsius; sed Pelã-  
gii: ac similiter nec esse Augustini, sed  
incerti Auctoris librum de Prædest. qui  
in argumẽto citatur. Ille præterire non  
opórtet, hunc librum de Prædest. non  
esse confundẽdum cum libr. de Præ-  
destinatiõe Sanctórũ, quem genuinum  
Augustini partum, in confesso est apud  
omnes.

500. Obj. 3.º ab inconveniẽtibus.  
1.º Prædestinatio merè gratuita, et non  
ex prævisis méri-  
tis, non satis cõnsu-  
lit ædificatiõi, et consolatiõi fidẽ-



lium: Ergo, non est admittenda.

Resp. neg. ant. Sententia quippè nostra longè áptior est ædificatióni, et consolatióni fidélium, quàm sententia Læssii, et Molinæ nobis adversantium: Quia juxta nos salus nostra omnipotenti Dei mânu; juxta Læssium, et Molinam, fragilitati nostræ committitur. Quis autem non magis fidat Deo, quàm sibi ipsi, si non sit superbus, sed humilis, et infirmitatis suæ conscius? «Sensus enim, et cogitatio humáni cordis, inquit Scriptúra, Gen. cap. 8, in malum prona sunt ab adolescentia sua.» Si ergo, inquit, vir christiánus, humilis corde, et fragilitatis suæ conscius, inter tot, tantaque vitæ pericula, ac tentatiónes, tot Sathanæ fraudes, et passiónum insúltus, áudiat Deum in negotio salutis perficiendó, ipsi præparasse quædam auxilia indifferéntia, humano sic permissa arbitrio, ut eórum usum némini det, sed à nobis spectet; nonne statim animò concidet, et de sua salutè desperabit? E contrà; si áudiat Deum aliquos elegisse ad glóriam, et pro ea infallibiliter consequendâ eis præparasse fortissima, et invictissima auxilia; jam spes affulgébit, se per Dei auxilium obtentúrum id, quod suæ infirmitati permissus non obtinuisset, si Deus auxilia tantum indifferéntia ei præparasset; et eò firmior erit ejus spes, quò de se humilius sentiet, et magis diffidet, atque in Dómino magis confidet, sciens, quòd Deus, ut ait Psalmista, «pópulum humilem salvum faciet, et sperántem in Dómino misericórdia circumdabit.» Et quámvis nobis óbjei potest, quòd, his non obstantibûs, non simus adhuc omninò certi de Dei voluntate, respondéimus, quòd longè plùs incerti sumus de voluntate nostrâ sibi permissâ.

Tota hæc solútió est D. Augustíni respondéntis objectiúi simli sibi à Semi-Pelagiánis factæ: placet audire S. Doc-

tórem, de dono Perseverántiæ, cap. 17:

«Ego, inquit, nolo exaggerare verbis meis, sed illis cogitandum potius relinquo, ut videant quale sit, quod sibi persuaserunt, prædicatione prædestinationis audientibus plus desperatiónis, quàm exhortatiónis afferri: hoc est enim dicere, tunc de sua salutè hominem desperare quándò spem suam, non in se ipso, sed in Deo didicerit ponere; cùm Prophéta clamet: Male dictus omnis, qui spem habet in homine.» Et de prædest. SS., cap. 11, ait: «Cùm Apóstolus dicat, ut secundum gratiam firma sit promissio: miror, homines infirmitati suæ se malle committere, quàm firmitati promissionis Dei. Sed incerta est mihi, inquis, de me ipso voluntas Dei. Quid ergo? Tua ne tibi voluntas de te ipso certior est, nec times? Qui videtur stare, videat ne cadat: Cùm igitur utraque incerta sit, cur non homo firmiori potius, quam infirmiori fidem suam, spem, charitatemque committit?» Et cap. 6 de dono Perseverántiæ, ait laudatus Parens: «Tutiores vivimus, si totum Deo damus. Non autem nos illi ex parte, et nobis ex parte committimus.»

501. Obj. 4.º Pósitâ prædeterminatione ante prævisa mérita, statim eujusque ánimum subit hoc dilémma: vel sum, vel non sum prædestinátus. Si primum, quidquid égero infallibiliter salvabor, etiámsi nullam hábeam de mea salutè sollicitudinem: si secundum, quidquid égero, infallibiliter non salvabor, etiámsi omnes conátus adhibeam, et omnem sollicitudinem ad salutem consequendam: Ergo, in systémate prædeterminationis, quæ non sit ex prævisis méritis, supérfluent bona ópera, oratiónes, exhortatiónes, eleemósynæ, mortificatiónes, Sacramentórum fréquentia etc.

Resp. in primis, hoc arguméntum

nihil valére, quia nimis probat; probat enim neque in Deo dari præsciéntiam infallibilem salutis, vel perditionis, quam quisque obtinébit. Nam admissâ hac Dei præsciéntiâ, quisque potest páriter hoc dilemma efformâre: Vel Deus præscit me fore salvandum, vel non: Si primum, quidquid égero, infallibiliter salvabor, cum præsciéntia Dei sit infallibilis; si secundum, eâdem ratióne, quidquid égero, infallibiliter non salvabor. Ergo, suppositâ Dei præsciéntiâ, quam omnes étiam Gentiles admittunt, superfluunt bona ópera, oratiónes etc.

Argumentum, quod nobis objicitur, jam Massilienses, seu Semi-Pelagiáni, D. Augustino objiciébant, et S. Doctor illud in ipsos retorquébat, sicut nos Augustini vestigia preméntes, in Adversários retorquémus. S. enim Dr., *lib. de dono Perséverant.*, c. 15, aiébat: «*Is-  
ta, (scilicet superflua esse bona ópera)*  
«cûm dicuntur, ita nos à confitênda Dei  
«vera grátia, id est, quæ non secundum  
«mérita nostra datur, et à confitênda  
«secundum eam prædestinatióne San-  
«ctorum, deterrére non debent: sicut  
«non deterrémur à confitênda præsciên-  
«tia Dei, si quis de illa pópulo sic lo-  
«quátur, ut dicat: sive nunc recté vi-  
«vátis, sive non recté, tales vos éritis  
«póstea, quales vos Deus futúros esse  
«præscivit; vel boni si bonos, vel mali  
«si malos. Numquid enim, si hóc auditó  
«nonnulli in torpóre, segnitiémque  
«vertántur, et à labóre proclives ad libi-  
«dinem, post concupiscéntias suas eant,  
«propterea de præsciéntia Dei falsum  
«erit, quod dictum est? Nonne si Deus  
«illos bonos futúros esse præscivit, boni  
«erunt, in quantálibet nunc malignitaté  
«verséntur; si áutem malos, mali erunt,  
«in quantálibet nunc bonitaté cernántur?  
«Fuit quidam in nostro Monastério, qui  
«corripientibus fratribus, cur quædam

«non faciênda fáceret, et faciênda non  
«fáceret, respondébat: *qualiscúmque  
«nunc sim, talis ero, qualem me Deus  
«futúrum esse præscivit*. Qui profectó  
«et verum dicébat, et hóc veró non  
«proficiébat in bono: sed usque adeó  
«profécit in malum, ut desértâ Monas-  
«térii Societâte, fieret canis revérsus  
«ad suum vómitum: et tamen adhuc  
«qualis sit futúrus, incértum est. Num-  
«quid ergo, propter hujúsmodi ánimas,  
«ea, quæ de præsciéntia Dei vera di-  
«cuntur, vel negánda sunt, vel tacênda,  
«tunc scilicet, quándò si non dicántur,  
«in álios itur erróres?»

Resp. 2.<sup>o</sup> Quod étiam abstrahéndò à comparatióne cum præsciéntia Dei, argumentum, quod nobis objicitur, est étiam solvendum ab Adversáriis, tum Congruístis, tum Læssii, ac Molinæ sectatóribus. A Congruístis quidem, quisque enim potest hoc institúere dilemma: Vel Deus decrevit mihi dare grátiam congruam salutis, vel non: si primum, infallibiliter salvabor; si secundum, infallibiliter non salvabor: Ergo, superfluunt bona ópera, oratiónes etc.

A Læssio, ejúsque sectatóribus est étiam solvendum, ipsi enim quámvis neque nobiscum, neque cum Congruístis convéniant in explicándo quómodò prædestinatio sit facta, convéniunt tamen cum ómnibus in admitténdo, prædestinatióne nunc esse jam factam, sicque in eórum senténcia potest hoc formári dilemma: Vel sum prædestinátus, vel non: Si sum, infallibiliter salvabor; si non sum, infallibiliter non salvabor: quia quóvis modò sit facta prædestinatio, certa est, et infallibilis: neque refert, quòd in senténcia nostra sit infallibilis ex efficácia voluntátis divinæ, et in senténcia Læssii ex præsciéntia meritórum; hóc ipsó enim quòd infallibilis est, quóvis modò facta sit prædestinatio.

tio, sufficit, ut argumentum, quod nobis objicitur, sit pariter à Lessio ejusque sectatoribus solvendum.

Resp. 3.<sup>o</sup> directè ad argumentum : Inconvénient, quod nobis objicitur in argumento, nullatenus sequi ex prædestinatione gratuita ad glóriam, quam nos tuémur ; quia non est tantum prædestinatio ad finem, sed etiam ad média, quibus finis obtineri potest et debet, ut enim accipimus ex Augustino, *lib. de dono perseverantiæ, cap. 14.* prædestinatio est « præscientia, et præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. » Hæc autem beneficia, seu média, sunt cura, et sollicitudo salutis, fuga mali, et bonorum operum præxis, quibus profectò regnum Dei queritur ; undè ipsemet Christus ad hæc bona opera nos stimulus aiébat apud Matth. : « Querite primum regnum Dei, et justitiam ejus : » et ipsemet Christus : « qui perseveraverit usque in finem » (*scilicet in querendo regnum Dei bonis operibus*) hic salvus erit. » Tantum igitur abest, ut prædestinatio tollat necessitatem bonorum operum, exhortationum, correptionum etc. ut potius inferat sollicitudinem, et curam istorum omnium, quibus prædestinatio in executione debet compleri, et sine quibus non compleretur : sicut Deus prædestinando futuram messem, simul prædestinavit culturam agri ; incunabit Agricolæ cura, et sollicitudo agrum bene colendi, ut messem obtineat, et insulsus ab omnibus haberetur, si diceret : vel Deus decrevit futuram messem, vel non : si primum, etsi non colam agrum, nec seram, colligam messem ; si secundum, etsi colam agrum, et seram, non erit messis : Ergo, otiosus manébo. Nemo profectò qui sanæ mentis sit, in temporalibus præfátò útitur dilèmmate ; et quare ei locus cedi debet in negotio sa-

lutis æternæ ?

502. Obj. 5.<sup>o</sup> Prædestinatio ante prævisa mérita, quæ sit de se efficax, et infallibilis, reddit promissiones, et minas Dei vanas, et illusorias : Ergo, non est admittenda.

Resp. in primis. Istud inconveniens, quod nobis objicitur, esse pariter solvendum à Congrúistis, et à puris Molinistis. A Congrúistis quidem, quia supposito quòd Deus decreverit conférre uni grátiam congruam perseverantiæ finalis, et non alteri ; primus certè assequetur glóriam ; alter vero certè à glória excludetur. Deus ergo illúdit primum dum minatur eum excludere à regno, si mandata non servet ; et pariter alteri illúdit, dum ipsi promittit regnum, si ad finem usque servet mandata, cum Deus sciat certò et primum servaturum, et alterum ad finem usque non servaturum mandata.

A puris Molinistis hoc argumentum pariter est solvendum : quia, ut dictum est, ipsi non rénuunt, nec renuere possunt, nunc Prædestinationem esse jam factam (quoquò modò facta fuerit) : facta prædestinatione, qui sunt prædestinati, certò salvabuntur ; qui non sunt prædestinati, certò non salvabuntur : Ergo, Deus illúdit prædestinatis, et réprobis ; prædestinatis, dum minatur eos excludere à Regno, si in bono non perseverent ; réprobis autem, dum eis promittit regnum, si perseverent in bono ; certum est enim, et infallibile, prædestinatos perseveraturos, et réprobos non perseveraturos finaliter in bono.

Resp. 2.<sup>o</sup> directè ad argumentum. Inconvénient, quod modò nobis objicitur, nullatenus sequitur ex prædestinatione gratuita, si supponatur, ut ex dictis constat esse supponendum, 1.<sup>o</sup> Prædestinationem in executione pendere à liberis, et bonis operibus usque in fi-



nem : 2.º hómínem sub prædestinátíone gratúitá gaudére libertáte ad bonum, vel malum : 3.º humilibus, et de se diffidéntibus, in Dómino áutem confidéntibus perseveránter, concédi Regnum; supérbis áutem, et in se confidéntibus denegári. His, inquit, suppositis, neque Deus suis promissiónibus illúdit réprobis; nec suis minis, eléctis. Non illúdit réprobis promitténdò eis Regnum sub conditíone bonórum óperum, quia possunt illa bona ópera fácere; scit quidem Deus quòd réprobi bonis opéribus usque in finem non erunt inténti; sed scit quòd hoc ob suam culpam eveniet, et quòd suis promissiónibus, et váriis grátiis voluntáriè resistent; hocque est, quod Dóminus ipse exprobrábat réprobis eúm per Oséam dicébat: *Perditio tua Israël, in me tantúmmodò auxilium tuum.* Posset quidem Deus suá grátiá effícaci hanc reprobórum resisténtiam frángere; sed ad id mínimè tenétur, múnia adimplens Provisóris universális, cuius est omnes, et minis, et promissiónibus, alíisve modis, ad bonum agéndum áddere calcária. Neque eléctis illúdit Deus minándò eos exclúdere á Regno, si ópera non fáciant bona; quia executio prædestinátionis non fit nisi per bona ópera, et elécti ea sic fáciunt libérè, ut possint non fácere: undè Ecclesiástici, c. 30: «Beátus vir, qui invéntus est sinè mácula.... qui pótuit transgrédi, et non est transgressus; fácere mala, et non fecit: ideò stabilita sunt bona illius in Dómino.» Ádeo abest ut Deus per suas minas, et terróres illúdat eléctis, quin pótius per hoc médium utiliter ipsos ádigat, ut sint humilióres, et per hoc eórum prædestinátio certò impleátur. Undè Apóstolus Páulus, 2.ª *epist. ad Corint.*, c. 7, v. 1, ajébat: «Ilas ergo habóntes promissiónes, charíssimi, mundémus nos ab om-

ni inquinaménto carnis, et spíritus, «perficiéntes sanctificátionem in timóre «Dói.» Et *ad Philipp.*, c. 2, v. 12: «Cum metu, et tremóre vestram salutem operámini.»

503. Obj. 6.º Prædestinátio ante prævísa mérita, reddit Deum acceptórem personárum, tunc enim adest accéptio personárum, quándò æquálibus dantur inæquália, quod fáceret Deus, si independénter á prævisis méritis, quósdam, álíis relictis, assúmeret ad glóriam.

Resp. 1.º Hoc arguméntum á Congruístis étiam esse solvéndum: docent enim ipsi, Deum æquálibus grátias conférre inæquáles; uni, vidélicet, grátiam congruam; álteri verò incongruam.

Resp. 2.º diréctè ad arguméntum: ex quo Deus æquálibus inæquáles cónferat grátias, neutíquam, támquam personárum accéptor, est traducéndus. Ut enim D. Thom., 1 *part.*, q. 23, *art.* 5, ad 3, ait: «Neque tamen propter hoc «est iniquitas apud Deum, si inæquália «non inæquálibus præparat. Hoc enim «esset contra justítiæ ratiómem, si prædestinátionis efféctus ex débito redderetur, et non darétur ex grátiá. In his «enim, quæ ex grátiá dantur, potest «álíquis pro libito suo dare cui vult plus, «vel minús, dúmmodò nulli subtráhat «débitum, absque præjudicio justítiæ. «Et hoc est quod dicit Pater familias, «*Matth.*, c. 20, v. 15: Tolle quod «tuum est, et vade: an non licet mihi, «quod volo fácere?»

Huic doctrínæ inníxus Apóstolus, *Roman.*, c. 9, ajébat: «Numquid iniquitas «apud Deum? Absit.... O homo! tu «quis es, qui respóndas Deo? Numquid dicit figméntum ei, qui se finxit: «Quid me fecisti sic? An non habet potestátém figulus luti, ex eádem massa «fácere áliud quidem vas in honórem, «áliud verò in contuméliam?» Indè

D. Augus., *in psalm.* 84, inquit : « Quid ergo ? Non áudes reprehéndere in offi-  
« cína figulum, et áudes reprehéndere in  
« mundo Deum ? » Ergo, Deus non est  
accéptor personárum, cùm non omnes  
prædestinat ad glóriam.

504. Obj. 7.<sup>o</sup> Si darétur prædesti-  
natio ante prævisa mérita, ex se éfficax,  
et infallibilis, libertátem nostram ante-  
céderet, eámque prorsus elimináret ;  
cùm necessariò eveníret quod ipsa de-  
cérneret : Atqui, libertátem nostram esse  
eliminátam non est admitténdum : Er-  
go, nec admitténda prædestinatio ante  
prævisa mérita, ex se éfficax, et infalli-  
bilis.

Respond. Esse falsum quàm quòd  
máximè, quod id, quod cadit sub præ-  
destinatioe, evéniat necessariò, ut ób-  
jeíit arguméntum. Quidam hallucinán-  
tur existimántes, quod id, quod évenit  
infallibiliter, évenit necessariò : in hoc  
áutem à vero déviant, ut patet conside-  
ránti, hóminem sponte suà sedéntem,  
sedere quidem infallibiliter, mínimè verò  
necessariò. Sic ergo, quæ sub prædesti-  
natioe cadunt, evéniunt quidem infal-  
libiliter, non tamen necessariò : infalli-  
biliter quidem, quia prædestinatio inni-  
titur tum sciéntiæ divínæ, cui non po-  
test subesse falsum ; tum divínæ volun-  
táti éfficáci, seu consequéti, quæ ut  
supra, *num.* 429, fusè osténsus est,  
semper implétur : non évenit necessariò,  
cum ágitur de cáusis libéris : quia Præ-  
destinatio ex se éfficax, prout ómnia Dei  
decréta ex se éfficácia, tantùm abest ut  
lædant, quin pótiùs perficiunt libertá-  
tem, ut étiam fusè osténsus est supra,  
*num.* 351. Hanc doctrinam breviter in-  
núimus inníxam esse verbis Ecclesiásti-  
ci, c. 34, qui lóquens de prædestinato,  
nam lóquitur de viro beáto, qui invén-  
tus est sinè mácula, cui erit glória ætér-  
na ; ait : « qui pótuít tránsgrédi, et non

« est tránsgréssus ; fácere mala, et non  
« fecit. » Quod quidem sinè libertáte nec  
esse, nec intélligi valet.

### § III.

#### *De effectibus prædestinationis.*

505. Per effectus prædestinationis  
intelligéndum venit, quidquid sit à Deo  
ex intentioe éfficáci áliquos præ áliis  
ad glóriam perducéndi. Tríplici áutem  
géneris sunt hujúsmodi effectus : álii  
supernaturáles, ut vocatio, justificatio,  
et glorificatio, ut obténta : álii naturáles,  
ut substantia ipsa prædestinati, bona ín-  
doles, et similia : tandem, ipsa permíssio  
peccáti in prædestinátis, est effectus  
prædestinationis. Quæ ut enucleátius  
explicéntur, sit

### I. CONCLUSIO.

*Vocatio éfficax, et justificatio conjunc-  
ta cum fine vitæ, et glorificatio, ut  
obténta, sunt effectus prædestinationis.*

506. Prob. Quæ procédunt à Deo ex  
intentioe éfficáci glóriam conferéndi,  
sunt prædestinationis effectus : Atqui,  
prædicta sunt hujúsmodi : Ergo, præ-  
dicta sunt effectus prædestinationis. Ma-  
jor patet ex prænotámine, et ex eo quòd  
ea, quæ táliter à Deo procédunt, sunt  
orta ex voluntáte, quam habet, áliquos  
prædestinándi. Prob. min. Média ordi-  
nata ad finem, sicut étiam consecutio  
ipsius finis, procédunt ab agente ex sua  
intentioe éfficáci obtinéndi finem ; ex  
voluntáte enim éfficáci Médici, quæ vult  
infirmi sanitátem, non solùm oritur,  
quòd ápplicet remédia, quæ júdicat éffi-  
cácia ad sanitátem, sed étiam ut per illa,  
sánitas in infirmo causétur : Atqui, vo-

catio efficax, et justificatio cum fine vitæ conjuncta sunt média efficacia ad gloriæ consecutionem, et glorificatio, ut obtenta, est ipsa consecutio finis: Ergo, vocatio efficax, et justificatio conjuncta cum vitæ fine, et glorificatio, ut obtenta, sunt effectus prædestinationis.

Hoc non obscurè innuit Apóstolus, *epist. ad Rom., cap. 8, v. 30*, inquit: «Quos autem prædestinavit, hos et vocavit (et quidem efficaciter, nam si inefficaciter, prædestinatio non obtineret effectum): et quos vocavit, hos et justificavit (et quidem non tantum pro aliquo periodo vitæ, sed maxime pro ejus fine, si enim non ita esset, prædestinatum nequiret perducere ad gloriæ): quos autem justificavit, illos et glorificavit (seu contulit perceptionem regni ipsis ab origine Mundi præparati, ut legimus apud *Matth.*)»

## II. CONCLUSIO.

*Bonus usus gratiæ, et consensus in gratiam, et omnia mérita indè procedentia, in prædestinatis sunt effectus prædestinationis.*

507. Sunt, qui concédunt, útpotè Molina, *quæst. 23, art. 5, disp. 1, membró 10*, actus supernaturales esse quidem effectus prædestinationis, non tamen quatenus sunt liberi, seu quatenus procedunt à libero arbitrio; ita ut, juxta ipsum, bonus usus liberi arbitrii consentientis gratiæ non est effectus prædestinationis: et ita profectò sentire cogúntur, si sibi constantes esse volunt, quicumque docent, gratiam non esse ex se efficacem, sed talem reddi ex nostræ voluntatis consensu. Contra hos omnes

Prob. Concl. Quidquid est effectus gratiæ in prædestinatis, est effectus prædestinationis: Atqui, bonus usus gratiæ,

et quilibet consensus in gratiam, et mérita indè procedentia, sunt effectus gratiæ: Ergo, bonus usus gratiæ in prædestinatis est effectus prædestinationis. Prob. major: Quod confertur prædestinato, ut finaliter consequatur gloriæ, est in ipso effectus prædestinationis; Atqui, gratia confertur prædestinato, ut finaliter consequatur gloriæ: Ergo, quod est effectus gratiæ in prædestinatis est effectus prædestinationis. Major patet: nam quod confertur prædestinato, ut finaliter consequatur gloriæ, se habet ut médium respectu gloriæ adipiscendæ, quæ se habet ut verus finis; finis autem est causa mediórum: Ergo, quod confertur prædestinato ut finaliter consequatur gloriæ, est in ipso effectus prædestinationis ad gloriæ. Prob. min. Grátia, quæ confertur prædestinato, vel núnquam interrumpitur, vel aliquándò interrumpitur per peccátum: Atqui, hæc útraque grátia confertur prædestinato, ut finaliter assequatur gloriæ: Ergo, grátia confertur prædestinato, ut finaliter consequatur gloriæ. Major ex se evidens est, cum inter disjunctionis extrema non detur médium. Minor quoad primam partem étiam per se patet: nam grátia quæ núnquam interrumpitur per peccátum, de facto ducit ad gloriæ; adeoque Deus eam confert prædestinato, ex intentione ipsum finaliter perducendi in gloriæ. Minor quoad secundam partem, in qua sola difficultas reperiri potest, probatur: Grátia per peccátum interrupta désinit quidem esse physicè, sed manet moraliter in acceptatione divina; quia méritum comparatum per gratiam, semel ac à Deo per Jesum Christum est acceptatum, semper apud Deum moraliter perseverat cum jure ad gradum gloriæ sibi proportionatum, quem Deus ex sua summa bonitate paratus est dare, dummodò per penitentiam tollatur



obstaculum peccati: et hæc est quam Theologi reviviscéntiam meritórum appellánt. De quibus, prout in suo loco, agémus, dum de Pœniténtia pertractábitur. Ergo, grátia, étiam per peccátum interrúpta, sed per pœniténtiam recuperáta, colláta fuit prædestinátó, ut per eam fináliter consequerétur glóriam: Atqui, grátia quæ confértur prædestinátó, ut per eam fináliter consequátur glóriam, est in ipso effectus prædestinatiónis, ut probátum manet: Ergo, quidquid est effectus grátia, est in prædestinátis effectus prædestinatiónis: Atqui, bonus usus gratiæ, et quilibet consénsus in grátiam, et mérita indè procedéntia, sunt effectus grátia: Prob. hæc minor: Cælestinus I, *ad Episcopos Galliæ*, inquit: «Quòd nemo nisi per Christum (*id est, per grátiam Christi*) liberò «benè utátur arbitriò.» Ezechiel, *cap. 36*, légitur támquam ex ore Dómini: «fáciam ut in præcéptis meis ambulétis.» Hinc Augustínus, *de grátia, et libero arbitrio*, *cap. 16*, ait: «Certum «est, nos velle cùm vólumus; sed ille «facit, ut velimus.» Cùm áutem consentimus grátia, vólumus: Ergo, Deus facit, ut grátia consentiámus. Ergo, consénsus in grátiam, adeóque bonus usus grátia, et mérita indè proveniéntia, ex Deo sunt. Adeó hæc clara visa sunt Augustínó, ut *lib. 1 Retract.*, *cap. 9*, dixerit: «Quia ómnia bona, et magna, et «média, et mínima ex Deo sunt, séquitur «ut ex Deo sit étiam bonus usus liberæ «voluntátis, quæ virtus est, et in magnis numerátur bonis:» Atqui, dum homo consentit grátia, benè útitur et liberâ voluntáte, et grátia sibi collátâ, indèque méritum cóntrahit: Ergo, bonus usus grátia, et consénsus in grátiam, ac mérita indè procedéntia, sunt effectus grátia. Íterùm Augustínus, *lib. de prædestinat. Sanctórum*, *cap. 8*:

«Hæc grátia, quæ occúltè humanis còrdibus divínâ largitáte tribúitur, à nullo «dуро corde respúitur. Ídeò quippè tribúitur, ut cordis duritia primitus auferátur.» Ergo, non respúere, non resistere, quod est consentire, est effectus grátia: sicque, et consénsus in grátiam, seu usus liberi arbitrii, et bonus usus grátia, et mérita indè procedéntia, sunt grátia effectus. Ínsuper idem Augustínus, *lib. 1 contra 2 epist. Pelág.*, *cap. 19*: «Tráhitur (*volúntas*) miris «modis, ut velit, ab illo, qui novit intus in ipsis còrdibus hóminum operári, «non ut hómines, quod fieri non potest, «noléntes credant, sed ut voléntes ex «noléntibus fiant.» Atqui, bonus usus liberi arbitrii, seu ipse liber consénsus in grátiam, non potest procédere à libero arbitrio nolénte, sic enim, ut patet, non consentíret, sed dissentíret: Ergo, procedit à libero arbitrio volénte: fieri áutem ex nolénte voléntem est effectus grátia, juxta citáta Augustini verba. Tandem, idem S. Doctor sæpè docet, nos non debére tribúere operatiónum nostrárum partem Deo, partem nobis, sed totum Deo, idque evincit ex S. Cypriáno, *lib. 3 ad Quirinum*, *c. 4*, ajénte: «In nullo est gloriándum, quándò nostrum nihil est:» quod et trádidit Basilius, *homil. 22*, ínquiens: «Nihil tibi relictum est, ó homo! de quo «gloriári possis.» Nec áliter docére potuerunt, cum Apóstolus dicat, *1.<sup>a</sup> ad Cor.*, *c. 4*: «Quid habes quod non acceperisti?» Profécitò, ex his verbis liquet, quàm sólídum sit, et inconcússum allátum D. Augustíni princípium, nempe, nos non debére tribúere operatiónum nostrárum partem Deo, partem nobis, sed totum Deo. Hòcque princípíò, ut ex se patet, evértitur fundaméntum Adversariórum, qui ideò negant, bonum usum liberi arbitrii consentiéntis grátia esse

effectum gratiæ prædestinatiõnis, quia volunt, Deum et hominem concurrere ad actum supernaturalem, ut duas causas parciales, quarum unaquæque aliquid de suo fundo confert, ut duo trahentes navim.

508. Ex his nemo inferat, D. Augustinum, et nos cum ipso, sustinere, liberum arbitrium, dum consentit gratiæ, nihil agere; agit quidem; nam consentit, et consensu est quidam actus: sed id solum sustinemus, quod liberum arbitrium, dum consentit gratiæ, non elicit hunc actum ex fundo suo, seu viribus suis naturalibus, sed viribus supernaturalibus sibi per gratiam à Deo collatis, ut hunc actum eliciat. Utrumque membrum hujus expositionis Augustinus, *de grat. et lib. arbitr.*, cap. 16, expressit, cum dixit: «certum est, nos velle cum volumus, (*en primum membrum*); sed ille facit, ut velimus, (*en secundum.*)»

509. Indè infertur, quod consensus liberi arbitrii in gratiam ita sit ex libero arbitrio, ut etiam sit ex gratia: undè non sunt distinguendi duo actus, unus, qui sit ex libero arbitrio, et alius ex gratia: sed unus, idemque actus ab utroque principio pendet. Hæc edocemur à D. Thoma, 1 part., quest. 23, art. 5, dicente: «Isti (*quorum opinionem ibidem retulerat, et simul improbat*) videntur distinxisse inter id, quod est ex gratia, et id quod est ex libero arbitrio, quasi non possit esse idem ex utroque... Non est autem distinctum quod est ex libero arbitrio, et ex prædestinatione, (*adeoque ex gratia*), sicut nec est distinctum, quod est ex causa secunda, et causa prima. Divina enim providentia producit effectus per operationes causarum secundarum. Undè et id, quod est per liberum arbitrium, est ex prædestinatione, (*adeo-*

*que ex gratia.*)» Hanc Divi Thomæ doctrinam videtur ipsum Dominum testatum fuisse, ac reddidisse sensibilem, cum Joân., *cap.* 15, dixit, se esse vitem, nos autem palmites. Nos ergo relata ad Deum, sumus sicut palmes relata ad vitem. Palmes autem ita emittit fructum, ut ipse sit simul fructus vitis. Nos ergo, ita edimus operum bonorum fructus, ut ipsos simul edat et Deus. Liquet ergo, merito statuisse D. Thomam: «non est autem distinctum, quod est ex libero arbitrio, et ex prædestinatione (*seu Dei actione*) sicut nec est distinctum, quod est ex causa secunda, et causa prima.» Si res ita non foret, non rectè dixisset Dominus, se esse vitem, nos autem palmites; nec verum dixisset asserens, quod «sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis... quia sinè me nihil potestis facere.» Ergo, bonus usus gratiæ et quilibet consensus in gratiam, et mèrita indè procedentia, (quæ quidem omnia sunt actus liberi arbitrii) sunt in prædestinatis, prout in Conclusionè dicimus, prædestinatiõnis effectus.

510. Scholion. Signanter dicimus, hæc in prædestinatis esse effectus prædestinatiõnis, ut indigitemus, consensum in gratiam, bonum usum gratiæ, ac mèrita indè procedentia, quæ quidem locum possunt habere etiam in reprobis, in istis non esse effectum prædestinatiõnis, eò quia etsi hæc in istis aliquandò reperiantur, non tamen usque ad finem vitæ ipsorum reperiantur, si enim sic in ipsis reperirentur, jam non reprobi, sed prædestinati essent.

### III. CONCLUSIO.

*Mors, cæteræque hujus vitæ pœnalitâtes, sunt in prædestinâtis prædestinatiônis effectus.*

511. Prob. 1.<sup>a</sup> pars. Sapiëntiæ, cap. 4, v. 7, légitur : «Justus, si morte preoccupâtus fuerit, in refrigerio erit» (*id est, in glória; vid. P. Scio in hunc loc.*)» Ergo, mors præmatúra Justi sub ejus prædestinatiône cadit, cum hæc se exténdat ad ómnia, quæ ad glóriam, quæ est finis prædestinatiônis, manuducant.

512. Prob. 2.<sup>a</sup> pars. Ea ex intentiône divina sunt prædestinatiônis effectus, quibus Deus útitur tâmqum médiis, ut eléctos suos ad finem prædestinatiônis perducat: Atqui, ad hoc Deus útitur malis pœnæ, ut suos eléctos perducat ad finem prædestinatiônis; Ergo, etc. Prob. min. Temporâles hujus vitæ pœnæ sunt in eléctis dona Dei, non in se quidem, sed in intentiône divina, quâ Deus illas præparâvit, ut ex his elécti purgatiôres, et fortiôres evâdant, ait enim Apóstolus, *ad Philipp. cap. 1, vv. 28 et 29*: «in nullo terreâmini ab adversâriis: quæ illis est câusa perdi-tiônis, vobis autem salutis, et hoc à Deo: quia vobis donâtum est pro Christo, non solum ut in eo credâtis, sed «ut étiam pro illo patiâmini.» Et Apóstolus Petrus, *epist. 1, c. 1, vv. 6 et 7*: «Opórtet contristâri in váriis tentatiô-nibus: ut probatio vestræ fidei multò «pretiôsior aurò (quod per ignem pro-bâtur) inveniâtur in laudem, et glô-riam, et honôrem, in revelatiône Jesu «Christi.» Undè Jacobus Apóstolus, *epist. Catol., c. 1, v. 12*: «Beâtus vir, «qui suffert tentatiônem: quóniam cùm «probâtus fuerit, accipiet coronam vitæ,

«quam repromisit Deus diligéntibus se.»

513. Notândum dúcimus, quòd quâm-vis pœnalitâtes hujusce vitæ, et ipsa mors, secúndum legem commúnem sint tam in prædestinâtis, quàm in réprobis effectus peccâti originâlis; quia tamen, ut ait Apóstolus: *Diligéntibus Deum ómnia cooperântur in bonum*: Deus ita ordinat pœnalitâtes, ipsâmque mortem in prædestinâtis, ut sustinéndò patiem-ter, et ex hac vita in Dei grátia disce-déndò, finem prædestinatiônis assequân-tur. Et hóc pactò dicimus, quòd mors, cæteræque pœnalitâtes hujus vitæ, sunt in prædestinâtis, prædestinatiônis ef-fectus.

### IV. CONCLUSIO.

*Probabilius vidétur, étiam ipsam per-missionem peccâti, in quântum de-servit occasionâliter ad majorem pec-cantis sanctificatióem, esse in præ-destinâtis effectum prædestinatiônis.*

514. Prob. 1.<sup>o</sup> Concl. ex modo loquén-di Scripturæ: *Psalm. 29, v. 9*, dicitur: «Avertisti faciém tuam à me: et factus «sum conturbâtus:» super quæ verba, August., *lib. de nat. et grat., c. 24*, ait: «Dixerat enim (*Psalmista*) in abun-dántia sua: non movébor in ætérnum; «et sibi tribuébat, quod à Dómino habé-bat: quâre ostendéndum ei fúerat, undè «habéret; ut reciperet húmilis, quod «supérbus amiserat.» Item: Apóstolus, *epist. ad Roman., c. 9*, inquit: «Dili-géntibus Deum ómnia cooperântur in «bonum:» quæ verba ita expónit Au-gust., *lib. de correp. et grat., c. 9*: «Tálibus Deum diligéntibus ómnia coo-perântur in bonum; usque ádeo pror-«sus ómnia; ut étiam si qui eórum dé-«viant, et exórbitant, étiam hoc ipsum «eis fáciat proficere in bonum, quia hu-



«milióres rédeunt, atque doctióres. Dis-  
«cunt enim in ipsa via justa cum tre-  
«móre se exultáre debére, non sibi ar-  
«rogandó tamquam de sua virtúte fidú-  
«ciam permanéndi etc.» Idem August.,  
*lib. 21 de Civit. Dei*, c. 24, expónens  
hæc verba, *epist. ad Rom.*, c. 11: «Con-  
«clúsit enim Deus ómnia in incredulitá-  
«te: ut ómnium misereátur;» dicit:  
Deum permisísse, Prædestinátos ex Ju-  
dæis, et Géntibus incidere in peccátum  
infidelitátis, «ut de amaritúdine illius  
«pœnitendó confúsi, et ad dulcédinem  
«divinæ misericórdiæ credéndó conversi,  
«clamárent illud *Psalm. 30*: Quàm  
«magna multitúdo dulcédinis tuæ Dó-  
«mine, quam abscondisti timéntibus te!»

S. Augustíno concinunt álíi SS. Pa-  
tres. S. Damascénus, *lib. 2 de Fide*,  
c. 29, docet: quòd «permittitur quan-  
«dóque quis in turpem actum incidere,  
«ad emendatiónem deterióris defectûs,  
«v. g. qui est elátus in virtútibus, et  
«rectè factis suis, tunc sinit Deus in  
«adultérium prôlabi, ut per casum in  
«cognitiónem próprie infirmitátis vé-  
«niens, humiliátus confiteátur Dómino.»  
His confórmiter S. Gregórius, *lib. 2*  
*Moral.*, c. 49, inquit: «Undè fit, ut  
«aliquándò se hæc éadem grátia utiliter  
«sútrahat, et præsuménti menti, quan-  
«tùm in se infirmátur, osténdat. Tunc  
«enim verè cognóscimus bona nostra  
«undè sunt, quándò hæc quási amittén-  
«dó, sentimus, quia à nobis servári non  
«possunt.» Similiter hanc doctrinam  
tradidérunt S. Leo, *serm. 9 de Pass.*  
*Dom.*; S. Ambrósíus, *serm. 47 de fide*  
*Petri*; S. Bernardus, *serm. 54 in Can-  
tic.*; et álíi, quorum senténtiam ampléc-  
titur, et éxplicat D. Thom., *1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup>*,  
*quest. 79, art. 4*, inquiens: «Peccátum  
«ad duo ordinátur: ad unum quidem  
«per se, scilicèt ad damnatiónem; ad  
«áliud áutem ex divinæ misericórdia,

«vel providéntia, scilicèt ad sanatiónem,  
«in quántum Deus permittit, áliquos cá-  
«dere in peccátum, ut peccátum suum  
«agnoscéntes humiliéntur, et convertán-  
«tur, sicut Augustínus dicit in *lib. de*  
«*nátura et grátia*, c. 22, 24, et 28.  
«Undè et excacatió ex sui nátura ordi-  
«nátur ad damnatiónem ejus, qui excæ-  
«cátur.... sed ex divinæ misericórdia  
«excacatió ad tempus ordinátur medi-  
«cináliter ad salutem eórum, qui excæ-  
«cántur. Sed hæc misericórdia non óm-  
«nibus impénditur excacátis, sed præ-  
«destinátis solum, quibus ómnia coope-  
«rántur in bonum, sicut dicitur, *Rom. 8.*»

Ex his patet, nostram senténtiam esse,  
nedùm D. Thomæ, sed et plúrium  
SS. Patrum, ipsam ex sacris líteris  
deproméntium: senténtia áutem hujús-  
modi, híscæ grávibus innixa fundamén-  
tis, saltem habénda est ut probabiliór:  
Ergo, probabiliús est, permissiόnem pec-  
cátí, in quántum occasionáliter desérvit  
ad majórem peccántis sanctificatiόnem,  
esse in prædestinátis efféctum prædes-  
tinatiόnis.

### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

515. Obj. 1.<sup>o</sup> Omnis efféctus præ-  
destinatiόnis est beneficium Dei; est ex  
méritis Christi; et potest à nobis à Deo  
postulári: Atqui, permissio peccátí, ne-  
que est beneficium Dei, sed pótiús ne-  
gátio ipsíus, scilicet grátia; neque est  
ex méritis Christi, quia Christus méruit  
nobis grátiam, non grátia denegatiό-  
nem; tandem, neque potest à nobis pos-  
tulári, útpotè quia impium esset à Deo  
postuláre, ut permitteret, nos ab ipso  
recédere per peccátum: Ergo, permis-  
sio peccátí nequit esse prædestinatiόnis  
efféctus.

Resp. Disting. min. quoad duas pri-  
mas partes: permissio peccátí absolútè,

et secundum se considerati, non est beneficium Dei; neque ex meritis Christi, conced. Permissio peccati ut ex divina misericordia ad majus bonum nostrum ordinati, non est beneficium Dei, neque ex meritis Christi, neg. Et hac distinctione applicata min. neg. consequens. Ut rem exempli sensibili patefaciamus, inquam, quod permissio peccati potest considerari quodammodo sicut in corpore amputatio alicujus membri, quae absolute, et secundum se considerata, profecto nullum est beneficium; ut autem facta, et ordinata a Chirurgo ex intentione longioris vitae, et perfectioris sanitatis, beneficium est infirmo. Sic ergo, licet amissio gratiae, quam quis perdidit supposita permissione peccati, non sit absolute beneficium, ut tamen ex Dei ordinatione includit majorem profectum, ac stabiliorem permanentiam in gratia, magnum beneficium est. Et sic Christus non meruit nobis denegationem gratiae absolute, et secundum se spectatam; meruit tamen nobis hanc gratiae denegationem pro tempore, ad firmiorem perseverantiam ordinari. Neque inde inferendum, poenitentiam, quam indiget qui lapsus est in peccatum, innocentiae praefereendam, ut enim D. Thomas, 1 p., q. 20, art. 4, ad 4, ait: «poenitentes, et innocentes se habent sicut excedentia, et excessa. Nam sive sint innocentes, sive poenitentes, illi sunt meliores, et magis dilecti, qui plus habent de gratia; ceteris tamen paribus, innocentia dignior est, et magis dilecta. Dicitur tamen Deus plus gaudere de poenitente, quam de innocente; quia plerumque poenitentes, cautiiores, humiliiores, et ferventiores resurgunt. Unde Gregorius, *homil.* 34, in *Evang.*, dicit, quod Dux in praelio eum militem plus diligit, qui post fugam conversus, fortiter hostem

«premit, quam qui numquam fugit, nec umquam fortiter fecit.»

Ergo, permissio peccati considerata, ut a Deo ordinatur ad majus bonum peccantis, et est beneficium Dei, et est ex meritis Christi.

516. Quoad tertiam partem minoris, quam expendimus, an scilicet possimus postulare a Deo permissionem peccati, respondemus, certe nos non posse petere absolute a Deo, ut sinat, nos in peccatum labi, cum ipse nos docuerit orare, «et ne nos inducas in tentationem; sed libera nos a malo:» verum hoc inde provenit, quod voluntas nostra non potest velle permissionem peccati, quia utpotest particulare agens debet conari ab opere suo excludere, quantum valeat, omnem defectum: cum tamen Deus, utpotest agens universale, possit illum permittere in aliquo particulari, ne bonum totius impediatur. Hinc D. Thom., 1 p., quest. 22, art. 2, ad 2<sup>m</sup>, inquit: «Dicendum quod aliter de eo est, qui habet curam alicujus particularis, et de Provisore universali; quia provisor particularis excludit defectum ab eo quod ejus curae subditur, quantum potest; sed provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius.... Cum igitur Deus sit universalis provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum Universi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur; multa bona deessent Universo; non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium; nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio tyrannorum.» Sic ergo ad Deum, utpotest Provisorem universalem, pertinet non velle, sed permittere tyrannidem, licet haec sit quod-

dam malum, et defectus in tyranno: hic autem, utpotè agens particulare, non potest permittere sibi hoc malum; sed potius debet conari ad ipsum à se removendum, cum agens particulare debeat quantum potest à suo opere excludere omnem defectum.

517. Obj. 2.<sup>o</sup> Si Deus vellet permissionem peccati, ex intentione majoris boni in peccatore; vellet ipsum peccatum permissum: Atqui, Deus nullatenus vult peccatum: Ergo, Deus non vult permissionem peccati, ex intentione majoris boni in peccatore. Prob. maj. Si Deus vellet permissionem peccati ex intentione majoris boni in peccatore; peccatum permissum esset medium conduçens ad hunc finem obtinendum: Atqui, qui vult finem, vult medium conduçens ad ipsum obtinendum: Ergo, si Deus vellet permissionem peccati etc.

Resp. Disting. ultimam minorem. Qui vult finem, vult medium conduçens ad illum consequendum, si hoc medium potest esse objectum volitionis, conc.: si nequit esse objectum volitionis, sed tantum permissionis, neg. Porro peccatum nequit esse respectu Dei objectum volitionis, sed potius odii, unde, *Sap., c. 14, v. 9*, legitur: «Odio sunt Deo, impius et impietas ejus.» Potest tamen esse objectum permissionis ejus, utpotè provisoris universalis, ut explanatum manet in solutione præcedenti. Et hoc sufficit ad obtinendum majorem profectum peccantis; nam supposita permissione peccati, infallibiliter sequetur peccatum, cum permissio peccati secum importet subtractionem gratiæ, sive propriæ, sive latè sensu sic dictæ, sinè qua homo non vitat peccatum. (Hæc uberiùs explicabuntur, cum de gratia agemus.) Sufficit ergo, quòd peccatum sit à Deo permissum, ut finem à se per permissionem peccati intantum obtineat.

Tomus II.

Hanc solutionem esse veram, et ab ipsis Adversariis admittendam, patet, quia certum est, et ipsi non inficiantur, Deum velle permittere peccatum propter aliquem finem, quisquis ille sit, ad quem ista permissio non conduçit nisi ratione peccati; et tamen Adversarii non concedunt, ideo Deum velle peccatum.

## § IV.

### *De certitudine Prædestinationis.*

Hæc quæstio duplicem patitur sensum: primum, an prædestinatio certò, et infallibiliter suum effectum consequatur; secundum, an quilibet prædestinatus sit certus de sua prædestinatione. Circa primum sensum alia suboritur difficultas, videlicet, quâ certitudine prædestinatio sit certa, an solum certitudine præscientiæ, an verum etiam certitudine causalitatis; seu clariùs, an Deus non tantum præsciat prædestinationis effectum, verum etiam an ipsum certò, et infallibiliter efficiat; et hoc supposito, quomodo hæc certitudo causalitatis non nôceat libertati. Quæ per summa capita pertractabimus, ne jam acta agamus, quod vètert vetamur pro-  
verbiò.

## I. CONCLUSIO.

*Prædestinatio est certa, et infallibilis quoad consecutionem sui effectus.*

518. Prob. 1.<sup>o</sup> ex Scriptura. Joan., cap. 6, legitur: «Hæc est voluntas ejus qui misit me, Patris; ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo:» et cap. 10, vv. 27, et 28: «Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam



«æternam do eis; et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu tua.» Ex his Scripturæ verbis liquidò eruitur, prædestinationem esse certam, et infallibilem quoad consecutionem sui effectûs, nam hi, quos Pater dedit Filio, non peribunt; Christus enim, cuius voluntas conformis est voluntati Patris, expressè testatur, *non perdam ex eo*; qui autem non peribunt sunt prædestinati; id quod conceptis verbis tradit Christus dum ait: «Oves meæ.... sequuntur me, et ego vitam æternam do eis; et non peribunt in æternum.» Hi autem, qui sequuntur Christum usque in finem, alii non sunt, quam prædestinati: Ergo, prædestinatio, juxta Scripturam, est certa, et infallibilis, quoad consecutionem sui effectûs. Hinc Augustinus, *lib. de correptione et gratia*, loquens de Prædestinatis, inquit: «Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nullà re vincitur Deus.»

Tandem, dicimus cum D. Thoma, 1 p., q. 23, art. 6: «Super illud, *Rom.*, cap. 8, Quos præscivit, hos et prædestinavit etc., dicit Glossa (ex Augustino, *lib. 2 de dono Perseverantiae*, cap. 14, parum à principio) Prædestinatio est præscientia, et præparatio beneficiorum Dei, quâ certissimè liberantur, qui cumque liberantur.» Ergo, prædestinatio est certa, et infallibilis, quoad consecutionem effectûs, alias ipsâ certissimè non liberarentur, quicumque liberantur. *Vid. num. 523.*

## II. CONCLUSIO.

*Prædestinatio est certa, et infallibilis, non solum certitudine præscientiæ Dei, verum etiam certitudine causalitatis Ipsius.*

519. Conclusio est contra Molinam, ejusque asséclas, quorum sententiam prædámnat S. Thomas, q. 6 de Verit., art. 3, dum, quam propónimus, probat in-quiens: «Non potest dici, quòd prædestinatio supra certitudinem providentiæ nihil aliud addit, nisi certitudinem præscientiæ: ut si dicatur, quòd Deus ordinat prædestinatum ad salutem, sicut et quemlibet alium: sed cum hoc de prædestinato scit, quòd non deficiet à salutē: sic enim dicendò, non diceretur prædestinatus differre à non prædestinato ex parte ordinis (*scilicet causæ ad effectum*); sed tantum ex parte præscientiæ eventûs; et sic præscientia esset causa prædestinationis, nec prædestinatio esset per electionem prædestinantis, quod est contra auctoritatem Scripturæ, et dicta Sanctorum: unde præter certitudinem præscientiæ, ipse ordo (*scilicet causæ ad effectum*) prædestinationis habet infallibilem certitudinem.» Quibus addimus ex eodem S. Doctore, 1 p., q. 23, art. 7, dicente: «Númerus prædestinatorum certus Deo dicitur, non solum ratione cognitionis, quia scilicet scit quot sunt salvandi, sic enim Deo certus est etiam númerus guttarum pluviae; et arenæ maris; sed ratione electionis, et definitionis cuiusdam,» videlicet, principalis, et per se, ut ipsémet S. Doctor explicat in ejusdem articuli decursu.

520. Prob. 2 Concl. Prædestinatio secum involvit, non solum præscientiam, sed etiam Dei voluntatē absolutam, et

consequéntem salvándi prædestinátos, quos enim prædestinávit, teste Apóstolò, glorificávit, quos áutem glorificat, vult, voluntáte équidem absolúta, et consequénte, salváre: Ergo, prædestinatio secum involvit, nedùm præsciéntiam, sed étiam Dei voluntátem absolútam, et consequéntem salvándi prædestinátos. Volúntas áutem Dei absolúta, et cónsequens ita certò, et infallibiliter implétur, ut nihil ipsi resistat. *Vid. num. 429.* Ergo, non solùm certò scit Deus, sed étiam certò vult, et cáusat prædestinátionis effectus, scilicet, bonum usum grátiae, consénsus in ipsam, mérita indè procedéntia, perseverántiam, seu justificatiónem cum fine vitæ conjúctam, et glorificatiónem. *Vid. num. 506, et 507.*

Hæc conclusióni probándæ non diútiùs immorámur, quia séquitur ex dictis de Sciéntia Média, de Decrétiis efficáribus, ac de motivo prædestinátionis, an scilicet necne sit ex prævisis méritis.

### III. CONCLUSIO.

*Hæc certitúdo causalitátis ex parte Dei prædestinántis non nocet libertáti.*

521. Prob. Concl. Volúntas Dei prædestinans non solùm est de substántia effectus prædestinátionis, sed étiam de modo quò hæc est adimplénda, *vid. num. 391.* Ergo, cùm voluntas Dei sit efficacíssima, non solùm séquitur, quòd effectus prædestinátionis simpliciter evéniat, sed étiam quòd evéniat secúndum conditionem prædestinátí, qui est liber, adeóque illæsà libertáte: Deus enim unumquòdque movet salvà suæ naturæ conditione: Ergo, certitúdo causalitátis ex parte Dei prædestinántis non nocet libertáti. *Vid. num. 519, et 520.*

522. Corollárium: ex his suâ sponte fluit, prædestinátionem esse certam, non solùm formáliter, ut ajunt, sed étiam materiáliter; id est, non solùm Deus scit, ac prædestinávit, quot sint salvándi, sed étiam qui sint salvándi. Oves enim, quæ audiunt vocem Dómini, ipsúmque sequúntur usque in finem, sunt persónæ determinátæ; et Dóminus protestátur ipsas cognóscere, dum ait *cognosco oves meas*; id quod iterùm testátur Dóminus, *Joan., c. 13, v. 18*, inquiens: «Ego scio quos elégerim:» et Paulus, *2.<sup>a</sup> ad Timoth., c. 2, v. 19*: «Cognóvit Dóminus, qui sunt ejus: etc.»

### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

523. Obj. 1.<sup>o</sup> Possunt áliqui de libro vivéntium, hoc est de número prædestinátórum, deléri; aut illi de novo adscribi. Nam, *psalm. 68*, légitur: «Deleántur de libro vivéntium, et cum justis non scribántur.» Et iterùm, *Éxodi, c. 32*, Móyses dicit Deo: «aut dimítte eis noxam, aut si non facis, dele me delibro tuo, quem scripsisti.» Ex álio cápite verò, Ecclesiá orat in Cánone Missæ, «ut in electórum suórum nos júbeat grege numerári: Ergo, supponit nos in número electórum non esse, sed posse de novo illi adscribi. Et in oratióne pro vivis, et defúctis póstulat, ut eórum nómina prædestinátionis liber adscripta retíneat: Ergo, Ecclesiá supponit, quòd hi, qui sunt adscripti in libro vitæ, possunt in eo non retinéri, adeóque ex hoc libro deléri.

Priùsquàm solutiónem subjiciámus arguménti, prænotáre opórtet, quòd liber vitæ duplex solet distingui, álius, qui dicitur inchóatus, álius áutem complétus; et quòd quidam dicúntur simpliciter scripti in libro vitæ, quidam verò scripti tantùm secúndum quid. En

verba D. Thomæ hanc matèriam explanantis, 1.<sup>a</sup> p., q. 24, art. 3: «Est liber vitæ conscriptio ordinatòrum in vitam æternam, ad quam ordinatur aliquis ex duobus; scilicet ex prædestinatione divina, et hæc ordinatio nūquam deficit, et ex grátia: quicumque enim grátiam habet, ex hoc ipso est dignus vitæ æternæ; et hæc ordinatio deficit interdum, quia aliqui ordinati sunt ex grátia hábita ad habendum vitam æternam, à qua tamen deficiunt per peccatum mortale. Illi igitur, qui sunt ordinati ad habendum vitam æternam ex prædestinatione divina, sunt simpliciter scripti in libro vitæ, quia sunt ibi scripti ut habituri vitam æternam in seipsa: et isti nūquam delentur de libro vitæ (*intellige, nūquam desinant esse prædestinati.*) Sed illi, qui sunt ordinati ad habendum vitam æternam, non ex prædestinatione divina, sed solum ex grátia, dicuntur esse scripti in libro vitæ, non simpliciter, sed secundum quid, quia sunt ibi scripti ut habituri vitam æternam, non in seipsa, sed in sua causa; et tales possunt deleri de libro vitæ.... quia scilicet Deus scit, aliquem prius ordinari in vitam æternam, et postea non ordinari, cum deficit à grátia.» Hic liber vitæ, à quo aliquis potest deleri, solet à quibusdam appellari liber vitæ inchoatus; ille verò, à quo nullus deletur, liber vitæ completus. His præmissis resp. ad argum.

Resp. Illi, qui sunt scripti in libro vitæ completo, seu simpliciter, possunt de illo deleri, neg.; qui sunt scripti in libro vitæ inchoato, seu secundum quid, possunt de illo deleri, conc. Ad verba tamen Davidis in argumento allata, *deleantur de libro viventium etc.* respondemus cum Augustino, *conciòne* 2, in hunc psalm. sensum esse, sciant, et

sèntiant persecutores Prophetarum, de quibus in tali psalmo sit sermo, se non esse scriptos in libro vitæ, ut putabant.

Ad illud Móysis, quod objicitur, *aut dimitte eis etc.* respondemus, hoc fuisse dictum à Mòyse per hyperbolem, seu piam exaggerationem, ad significandum excèssum sui amoris erga pòpulum israeliticum; vel Mòysen dixisse Deo talia verba disjunctivè, ex magna videlicet fiducia, quam habebat, quòd Deus nec vellet, nec posset, supposito suo decreto Mòysen prædestinante, eum delere de libro vitæ; quasi diceret: aut parce pòpulo, aut dele me de libro tuo; certus sum autem quòd me non deleris, posito quòd sim scriptus; restat ergo ut pòpulo pareas. Sicut si filius dilectus diceret Patri volenti servum occidere: aut occide me, aut dimitte servum. Alterutro sensu intelligendus est etiam Apòstolus, *ad Rom.*, c. 9, dum cupit anáthema esse à Christo pro fratribus suis.

Quoad orationes Ecclesiæ, quæ in argumento memorantur, respondemus: Ecclesiam non orare ut qui electi, seu prædestinati non sunt, eorum numero aggregentur; neque orat ut, qui prædestinati sunt de libro Prædestinationis non deleantur, utrumque enim esset petere, Deum suum decretum prædestinans permutare, quòd est impossibile. Ecclesia ergo id orat tantum, ut Deus nobis piam conversationem elargiatur, et per eam Sanctis in æterna felicitate nos aggreget. Consul. sol. immediatè sequent.

524. Obj. 2.<sup>o</sup> Prædestinatio pendet ex nostris bonis operibus: Atqui, opera nostra sunt incerta: Ergo, et prædestinatio. Prob. maj. Ap. Petrus, *epist.* 2.<sup>a</sup> c. 1, v. 10, inquit: «Satágitè, ut per bona opera certam vestram vocationem, et electionem faciatis:» Ergo, prædes-



tinatio pendet ex nostris bonis operibus.

Resp. Dist. antecéd. Petrus ait : satágitē, ut per bona ópera certam vestram vocatiónem, et electiόnem faciátis in órdine executivo, concéd. in órdine intentivo, neg. *Vid. num. 495.* Hanc solutiόnem explicámus verbis D. Thomæ, 1 part., quæst. 23, art. 8, dicentis : « Quòd in prædestinatióne duo sunt « consideránda, scilicet ipsa præordiná-  
« tio divína, et efféctus ejus. Quántum  
« ígitur ad primum, (*quod quidem pèr-  
« tinet ad órdinem intentivum*) nullò mo-  
« dò prædestinatio juvátur præcibús San-  
« ctórum (*aut aliis bonis operibús.*) Non  
« enim præcibús Sanctórum (*aut aliis  
« bonis operibús*) fit, quòd áliquis prædes-  
« tinétur à Deo (*nam prædestinatio, ut  
« osténdimus num. 487 et seqq., est  
« omninò gratuita*). Quántum verò ad  
« secúndum (*quod pèrtinet ad órdinem  
« executivum*) dicitur prædestinatio ju-  
« vári præcibús Sanctórum, et aliis bonis  
« operibús : quia Providéntia, cuiús præ-  
« destinatio est pars, non súbtrahit cáu-  
« sas secúndas, sed sic pròvidet efféctus,  
« aut étiam ordo causárum secundárum  
« súljaceat providéntiæ. Sicut ígitur sic  
« pròvidéntur naturáles efféctus, ut étiam  
« cáusæ naturáles ad illos naturáles ef-  
« féctus ordinéntur, sinè quibus illi effé-  
« ctus non provenirent ; ita prædestinátur  
« à Deo salus alicujús, ut étiam sub ór-  
« dine prædestinatiónis cadat quidquid  
« hóminem pròmovet in salutem, vel ora-  
« tiónes própriæ, vel aliórum, vel ália  
« bona, vel quidquid hujúsmodi, sinè  
« quibus áliquis salutem non conséqui-  
« tur. Undè prædestinátis conándum est  
« ad benè operándum, et orándum : quia  
« per hujúsmodi, prædestinatiónis effé-  
« ctus certitudináliter implétur. Propter  
« quod dicitur 2.<sup>a</sup> Petri, c. 1, v. 10 :  
« Satágitē, ut per bona ópera certam

« vestram vocatiónem, et electiόnem fa-  
« ciátis. »

525. Obj. 3.<sup>o</sup> Joán., cap. 17, v. 13, légitur : « Ex his, quos dedisti mihi, (*id  
« est, ex prædestinátis*) non périit, nisi  
« filius perditionis : » Ergo, prædestinatio non est certa, et infallibilis, quoad consecutiόnem sui efféctus.

Resp. Disting. antec. Ex his, quos dedisti mihi, non périit, nisi, sumptò hóc nisi pro *sed tantum*, conc. sumptò hóc nisi sensù, quò apud Latínos sumi solet, pro particula exceptiva, neg. Notándum, apud Hebræos esse familiárem locutiόnem impropriam, quà tò Nisi pónitur locò *sed tantum* ; sic lib. 4.<sup>o</sup> Reg., c. 5, légitur : « non faciet ultrà servus tuus holocáustum Diis aliénis, Nisi Dómino : » non est áutem intelligéndum his verbis significári, Dóminum esse Deum aliénium ; adeóque tò Nisi in laudáto textu idem significat ac *Sed tantum* ; ita ut sensus sit, non faciet ultrà servus tuus holocáustum Diis aliénis ; sed tantum Dómino, qui profectò Deus aliénus non est. Sensus ergo textús objécti in argumento hic est : Ex his, quos dedisti mihi nemo périit, nisi, id est, *sed tantum* Judas, quem mihi non dedisti, sed qui erat filius perditionis : undè, cap. seq. Joán., v. 9, dicitur absolutè : quos dedisti mihi, non pérdidi ex eis quémquam.

526. Obj. 4.<sup>o</sup> Apocal., c. 3, v. 11, légitur : *Tene quod habes, ne álius accipiat corónam tuam* : Ergo, potest adquiri, et perdi coróna, quæ est prædestinatiónis efféctus : Ergo, prædestinatio non est certa, et infallibilis.

Resp. Disting. 1.<sup>m</sup> conseq. Coróna, atténtò, quòd est ex prædestinatióne divína, potest ab uno perdi, et ab álio adquiri, neg. Coróna, atténtò præcisè quòd est ex mérito grátia, potest ab uno perdi, et ab álio adquiri, conc. Huic objec-

tiōni sic D. Thomas, 1 p., q. 23, art. 6, ad 1.<sup>m</sup>, respōdet: «Corōna dicitur esse «alicujus dupliciter. Unō modō, ex præ-«destinatiōne divīna; et sic nullus corō-«nam suam amittit. Aliō modō, ex mé-«rito grātiae; quod enim merémur, quo-«dāmodō nostrum est: et sic suam «corōnam aliquis amittere potest per «peccātum mortāle séquens. Alius au-«tem illam corōnam amissam accipit, in «quāntūm locō ejus subrogātur: non «enim permittit Deus aliquos cādere, «quin alios érigat, secūndūm illud Job, «cap. 34, v. 24, cōteret multos, et in-«numerābiles, et stare faciēt alios pro «eis. Sic enim in locum Angelōrum ca-«dētium substitūti sunt hōmines, et in «locum Judæōrum, Gentīles; (in locum «Saulis, David; in locum Judæ, Mat-«thias etc.) Substitūtum autem in stā-«tum grātiae; étiam quāntūm ad hoc «corōnam cadētis accipit, quōd de bo-«nis, quæ alius fecit, in ætérna vita gau-«debit, in qua unusquisque gaudēbit de «bonis, tam à se, quā ab aliis fac-«tis.»

527. Pro corōnide, quidam objiciunt Augustīnum dicētem: *si non sis præ-«destinātus, ora ut prædestinēris*: sed imméritō, siquidem hæc verba nullatē-«nū in S. Doctōris opéribus reperiūntur; sed dumtaxat hæc, *Tract. 26 in Joan.: nondūm traheris, ora ut trahā-«ris*: ex quibus verbis facilē deprōmitur, Augustīnum loqui de executiōne præ-«destinatiōnis, ita ut sensus sit: nondūm pērcipis in te effectus prædestinatiōnis, ora ut pērcipias.

## IV. CONCLUSIO.

*Nemo, absque speciāli revelatiōne, po-«test esse physicē certus de sua præ-«destinatiōne.*

Conclusio hæc est contra Calvinistas, asserētes omnes tenéri crēdere fide di-«vinā se esse prædestinātos.

528. Prob. 1.<sup>o</sup> ex Scriptūra. Eccle-«siaste, c. 9, v. 1, légitur: «Nescit ho-«mo, utrum amōre, an odiō dignus sit, «sed omnia in futūrum servāntur incér-«ta.» Apóstolus, *Roman.*, c. 11, v. 20, inquit: «Tu fide stas: noli autem sá-«pere, sed time:» 1.<sup>a</sup> *ad Corint.*, c. 10, v. 12: «Qui se existimat stare, videat «ne cadat:» et *ad Philipp.*, c. 2, v. 14: «Cum metu, et tremóre vestram salú-«tem operāmini etc.» Si autem quis es-«set certus de sua prædestinatiōne, pro-«fectō sciret, se non odiō, sed amōre esse dignum; ita fide stāret, ut non debéret timére salutem ætérnam pēdere. Non debéret salutem suam operāri cum metu et tremóre, quō modō agūntur hōmines, sint necne prædestināti, nesciētes.

529. Prob. 2.<sup>o</sup> ex SS. Pātribus: ut cæteros omittāmus, Augustīnus, *lib. de correp. et grat.*, c. 13, inquit: «Quis «enim ex multitudine fidélium, quāmdiū «in hac mortalitāte vivitur, in número «prædestinatōrum se esse præsumat?» Bernārdus, *ser. 1 in Septuag.*: «Quis «ergo potest dicere; ego de electis sum, «ego de número filiōrum? reclamānte «Scripturā: Nescit homo, si sit dignus «amōre, an odiō.»

530. Probātur auctoritāte Concīlii Tridentīni, id ipsum *de fide contra Cal-«vinistas*, *Sess. 6, c. 12*, his verbis defi-«niētis: «Nemo quoquē, quāmdiū in hac «mortalitāte vivitur, de arcāno divīna

«prædestinatiõnis mystério usque adeo  
«præsumere debet, ut certò státuat, se  
«omniñò esse in número prædestinató-  
«rum... nam, nisi ex speciali revelatió-  
«ne, sciri non potest, quos Deus sibi  
«elègerit.» Undè idem Concilium, *ibid.*,  
*can. 16*: «Si quis magnum illud usque  
«in finem perseverantiæ donum (*quò*  
«*abs dubiò donabuntur Prædestinati*)  
«se certò habiturum absolutà, et infalli-  
«bili certitudine dixerit, nisi hoc ex spe-  
«ciali revelatiõe didicerit; anáthema  
«sit.»

531. Probátur tandem hóc brevè rati-  
ociniò theològicò, principiis D. Thomæ  
innixò. Supernaturalia, quæ ex libera  
Dei voluntate pendent, nemo scire po-  
test, nisi Deus ipse revèlet: Atqui, præ-  
destinatio est supernaturalis, et ex libe-  
ra Dei pendet voluntate, «nam ejùs  
«vult miseretur, et quem vult indurat,»  
ut ait Apost., *ep. ad Roman.*, c. 9,  
v. 18. Ergo, nemo, nisi Deò revelante,  
potest esse physicè certus de sua præ-  
destinatiõe.

532. Petes 1.<sup>o</sup> an possit homo sal-  
tem conjecturaliter esse certus de sua  
prædestinatiõe?

Respondemus: Vária signa esse ex  
quibus homo habere potest quãdam  
conjecturalem certitudinem propriæ præ-  
destinatiõnis. Primum est, bonæ vitæ  
decursus: ita August., *de dono perse-  
verant.*, c. 22. Secundum est, testimò-  
nium consciëntiæ de peccato gravi non  
remordentis, et paratæ mortem potiùs  
oppetere, quàm Deum offendere: ita  
Bernardus, *serm. 1 et 2 in Octav.*  
*Paschæ*. Tertiùm, sunt adversitates hu-  
jus vitæ patienter propter Deum tole-  
rante: ita Chrysostomus *in cap. 16*  
*Lucæ*. Quartum est, libenter audire ver-  
bum Dei: ita Gregorius, *homil. 18 in*  
*Evang. Joán*. Quintum est, misericór-  
dia in páuperes: ita August. *Tract. in*

1 *epist. Joan*. Sextum est, dilèctio ini-  
micòrum, juxta illud *Matth. cap. 5*:  
«Diligite inimicos vestros.... ut sitis  
«filii Patris vestri, qui in cœlis est.»  
Séptimum est, humilitas: ita Gregorius,  
*in Job. c. 41*. Undè Christus Elèctos vo-  
cat pusillum gregem, «máximè ob hu-  
«militatis devotiõnem,» inquit Venerab.  
Beda. Octávum est, devotiò specialis  
erga B. Virginem, de qua canit Ecclé-  
sia, «qui elúcidant me, vitam æternam  
«habébunt:» ita Bernardus, Anselmus,  
et álíi passim.

533. Petes 2.<sup>o</sup> Quántus sit hóminum  
Prædestinatórum número? Respondé-  
mus cum D. Thom., 1 *part.*, *quest. 23*,  
*art. 7*: «De número autem ómnium  
«prædestinatórum hóminum, quis sit,  
«dicunt quidam, quòd tot ex hominibus  
«salvabuntur, quot Ángeli ceciderunt.  
«Quidam verò, quòd tot salvabuntur,  
«quot Ángeli remanserunt. Quidam ve-  
«rò, quòd tot ex hominibus salvabuntur,  
«quot Ángeli ceciderunt, et insuper tot,  
«quot fuérunt Ángeli creati. Sed meliùs  
«dicitur, quòd soli Deo est cõgnitus nú-  
«merus Electórum in superna felicitate  
«locandus, ut habet Collècta pro vivis,  
«et defunctis.»

Cæterum, absolutè loquendò, et nullá  
factâ comparatiõe ad réprobos, dicén-  
dum est, quòd verè sit ingens número  
hóminum prædestinatórum, cum, *Apo-  
calyp.*, c. 7, scriptum sit: «Audi vi nú-  
«merum signatórum, centum quadra-  
«ginta quátuor millia signati, ex omni  
«tribu filiòrum Israël etc.: et post hæc,  
«vidi turbam magnam, quam dinume-  
«rare nemo póterat, ex ómnibus Génti-  
«bus, et tribubus, et pópulis, et lingüis.»

Si verò loqui velimus comparativé ad  
réprobos, dicendum existimámus, plu-  
res esse, qui damnantur, quàm qui sal-  
vantur, ut tenet August., *lib. 2.<sup>o</sup> Ope-  
ris imperf. contra Julianum*, c. 142,



juxta illud *Matth.*, c. 7, vv. 13 et 14: «Intráte per angústam portam: quia «lata porta, et spatiósa via est, quæ «ducit ad perditionem, et multi sunt «qui intrant per eam. Quàm angústa «porta, et arcta via est, quæ ducit ad «vitam: et páuci sunt, qui invéniant «eam!» Et *cap.* 20, v. 16: «Multi sunt «vocáti, páuci verò elécti.» Et revérà, nam Christiáni paucióres sunt, quàm infidéles: et inter ipsos Christiános, plures vitam ádeo pérditam, seu vitiis obnoxiam degunt, ut quantúmvis ore Christum confiteántur, factis tamen negant. Id quod præcipuè deprehénditur, in sæculis turbuléntis, in quibus Ecclé-sia Christi vexátur; Respúblicæ concutiúntur; factiões hinc indè contra legítimas Potestátes ágmine factò erúmpunt; sus déque ómnia permiscéntur, ingéntia profúndè scándala suboriúntur, adeóque plures per latam perditionis viam incédunt.

SOLVÚNTUR OBJECTIÓNES CONTRA  
CONCLUSIÓNEM.

534. Obj. 1.<sup>o</sup> 1.<sup>a</sup> *epist.* Joánnis, c. 5, v. 13, légitur: «Hæc scribo vo-bis, ut sciátis quóniam vitam habétis «æternam, qui créditis in nómine Filii «Dei:» Atqui, quilibet absque speciáli revelatiõe scire potest, se crédere in nómine Filii Dei: Ergo, quilibet, absque speciáli revelatiõe scire certò potest, se esse prædestinátum.

Resp. Dist. maj. Joánnes ait: ut sciátis certò et infallibiliter, seclúsà revelatiõe, quóniam vitam habétis æternam, neg. ut sciátis conjecturáliter, concéd. Joánnis mentem non esse réddere credéntes certos de sua prædestinatiõe; sed dumtaxat illórum spem erigere, quòd médiis bonis opéribús usque in finem, vitam consequéntur ætér-

nam; patet ex versículo immediátè sequénti: «et hæc est fidúcia, quam habémus ad eum.»

535. Obj. 2.<sup>o</sup> Apóstolus, *epist. ad Roman.*, c. 8, vv. 16 et 17, inquit: «Ipse Spíritus testimoniũ reddit spí-ritui nostro, quòd sumus filii Dei. Si «autem filii, et hærédes: hærédes qui-«dem Dei, cohærédes autem Christi:» Atqui, quod constat testimoniò Spíritus Sancti est certíssimum: Ergo, quisquis per testimoniũ Spíritus Sancti potest certò scire, se esse filium Dei, ejúsque hærédem, adeóque prædestinátum.

Resp. in primis: Apóstolum non asserere absolutè, sed tantum conditionátè, Spíritum Sanctum réddere testimoniũ spíritui nostro, quòd sumus filii Dei; subjungit enim ibídem: «si tamen «compátimur, ut et conglorificémur.» Si autem compátimur ut digni simus conglorificári, certò scire non póssumus absque speciáli revelatiõe. Undè idem Apóstolus, quantúmvis réaliter esset perfectus Christi imitátor; *epist.* 1.<sup>a</sup> *ad Cor.*, c. 4, ajébat: «Nihil mihi cónscius «sum: sed non in hoc justificátus sum.» Et Régius Vates, *psalm.* 18, v. 13: «Delicta quis intéllegit? Ab occultis «meis munda me.»

Resp. 2.<sup>o</sup> Quòd quámvis Apóstolus absolutè diceret, Spíritum Sanctum réddere testimoniũ spíritui nostro, quòd simus filii Dei etc. non tamen dicit réddere testimoniũ spíritui nostro, quòd usque in finem futúri simus filii Dei, adeóque non dicit, Spíritum Sanctum réddere testimoniũ spíritui nostro, quòd simus prædestinati.

536. Obj. 3.<sup>o</sup> Apóstolus, *epist. ad Thessal.*, c. 1, v. 4, ait: «Sciéntes fra-«tres, dilécti à Deo, electiõe vestram:» Atqui, qui scit electiõe suam, scit se esse prædestinátum: Ergo, etc.

Resp. Apóstolus potest intéllegi locú-

tus de electiōne ad fidem evangēlicam habēndam; subdit enim «quia Evangēlium nostrum non fuit ad vos in sermōne tantum, sed et in virtūte, et in Spīritu Sancto, et in plenitūdine multa.» Electiō autem ad fidem habēndam, non impōrtat necessariō electiōnem ad glōriam; multi enim ex fidēlibus damnantur. Ergo, sub hoc sensu, quāmvīs Apōstolus dicat, Fratres scire suam electiōnem; non sequitur scire suam ad glōriam prādestinatiōnem. Si autem contēnditur, Apōstolum locūtum fuisse de electiōne ad glōriam, dicimus, quōd asseruerit fratres scire, non certō, sed tantum conjecturāliter, suam electiōnem, juxta quā diximus in solutiōne ad 1.<sup>m</sup> objectiōnem, et in responsiōne ad 2.<sup>m</sup>

537. Obj. 3.<sup>o</sup> Fide certum est, nos oratiōnibūs nostris posse cōsequi salutem, ita quippē promisit Christus, *Marc. cap. 11, v. 24*: «Omnia, quaecūque orāntes pētitis, crēdite quia accipiētis, et evēnient vobis.» Ergo, qui orant salvāri, certi sunt de suā aeterna salutē.

Resp. Dist. ant. Omnia, quaecūque pētitis orāntes modō, quōd opōrtet, crē-

dite, quia accipiētis, concēd. orāntes, sed non prout opōrtet, accipiētis, neg. Verba Christi sic esse intellīgēda, constat ex his aliis ipsius Christi apud *Matth., cap. 7, v. 21*: «non omnis, qui dicit mihi, Dōmine, Dōmine, intrābit in regnum cōlōrum, sed qui facit voluntatem Patris mei:» undē et ipse Dōminus Virgīnibus fātis orāntibus eum, *Matth., cap. 25, v. 11*: «Dōmine, Dōmine, āperi nobis, v. 12, respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.»

Ex his liquet, oratiōnes non semper fieri prout opōrtet, quod apertissimē tradit Psalmista, *psalm. 108, v. 6*, inquit: «oratio ejus fiat in peccatum,» et *Proverb. cap. 28, v. 9*: «Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.» Quāmvīs ergo certissimus, quōd orāntes prout opōrtet, consequēmur, quā petāmus; cū tamen certi non simus, nos orāre prout opōrtet, «nam quid orēmus, sicut opōrtet, nescimus, ut ait Apost., *Rom., c. 8, v. 26*, patet nos de nostra salutē non esse certos, quāmvīs eam postulēmus orāntes.

## CAPUT XIV.

### DE REPROBATIONE.

#### § I.

*Quid, et quōduplex sit reprobatio?*

538. Reprobatio est actus, quōd Deus ab aeterno vult permittēre aliquos suā

culpā deficere à glōria, et propter culpam ipsis infligere damnatiōnis pœnam. Vid. D. Thom., 1<sup>a</sup> p., q. 23, art. 3.

539. Hinc fluit distinctio reprobationis in negativam, et positivam. Quatenus Deus vult permittēre, quosdam cādere in peccatum, ac in eo mori, adeo-

que ob suam culpam deficere à glória, dicitur eos reprobare negativè: quatenus autem vult propter eorum culpam eis infligere damnationis poenam, dicitur eos reprobare positivè.

Hinc liquet, reprobationem negativam includere tantum terminum à quo, scilicet glóriam, à qua reprobi permittuntur deficere: reprobationem autem positivam, ultra hunc terminum à quo, includere insuper terminum ad quem, scilicet, poenam aeternam, quam Deus, praevisà eorum culpā, illis decernit.

Hæc illustrantur his D. Thom. verbis, 1 p., q. 23, art. 3, ad 2: «Aliter esse habet reprobatio in causando, quam «prædestinatio. Nam prædestinatio est «causa et ejus, quod spectatur in futura vita à prædestinatis, scilicet gloriæ, «et ejus, quod percipitur in præsentī, «scilicet gratiæ. Reprobatio verò, non «est causa ejus quod est in præsentī, scilicet culpæ; sed est causa derelictionis «à Deo. Est tamen causa ejus, quod «redditur in futuro, scilicet poenæ aeternæ. Sed culpa provenit ex libero arbitrio ejus, qui reprobatur, et à gratia «deseritur. Et secundum hoc verificatur «dictum Prophætæ (Osæ) scilicet perditio tua, Israël.»

Ad uberiorem elucidationem subjiciamus ex eodem D. Thoma, 1 p., q. 23, art. 3, ad 3: «Quod reprobatio Dei non «subtrahit aliquid de potentia reprobati. Unde cum dicitur, quod reprobatus «non potest gratiam adipisci, non est «intelligendum secundum impossibilitatem absolutam, sed secundum impossibilitatem conditionatam, (id est, non «secundum eam impossibilitatem, quā «dicimus; impossibile est, hominem esse lapidem; sed secundum eam impossibilitatem, quā dicimus: impossibile «est, sedentem stare, dum sedet).... «quæ non tollit libertatem arbitrii. Un-

«de licet aliquis non possit gratiam adipisci, qui reprobatur à Deo; tamen «quod in hoc peccatum, vel illud labatur, ex ejus libero arbitrio contingit. «Unde et meritò sibi imputatur in culpam.»

## § II.

*De existentia reprobationis, tum negativæ, tum positivæ.*

## I. CONCLUSIO.

*De fide est, Deum aliquos reprobare.*

540. Veritatem hanc docet Scriptura, quæ licet nomine reprobationis rarius utatur, rem tamen eò nomine significatam aliis vocibus æquivalentibus apertè significat; utitur enim his vocibus «Repulsionis,» psalm. 87: «Derelictionis,» Eccl. c. 7: «Maledictionis,» Matth. cap. 25: «Hædorum,» ibid.: «Proscriptionis in diem malum,» epist. Judæ: «Vasorum iræ, et contumeliæ,» epist. ad Rom. cap. 8: «Filii gehennæ,» Matth. cap. 23: «Filii perditionis,» Joan. cap. 27, etc.

Prob. ergo Conclus. Apóstolus ad Romanos c. 2, v. 6 et seq., de Deo loquens ait: «Qui reddet unicuique secundum opera ejus. Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem quærent, vitam aeternam. Iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio.» Et cap. 9, vv. 22 et 23, ait: «Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut etc.» quod multis aliis in locis tes-



tatur Páulus : Ergo, de fide est, Deum aliquos reprobare. Tandem, concéptis verbis hanc veritatem tráditam reperimus apud Matth., c. 25, v. 41, ubi légitur, quòd Christus dicet his, qui à sinistris erunt : « Discédite à me, male-  
« dicti, in ignem ætérnum, qui parátus  
« est diábolo, et ángelis ejus : » Atqui hi,  
« qui ibunt in ignem ætérnum, sunt ré-  
« probi : Ergo, de fide est, Deum aliquos  
reprobare. Vid. *epist. cathol. B. Judæ  
Apost.* Undè Concilium Valent. sub  
Leon. IV, can. 3, « Fidénter fatémur  
« prædestinatióem Electórum ad vitam,  
« et prædestinatióem impiórum ad mor-  
« tem. » Ex his fluit, existere tum nega-  
tívam, tum positívam reprobatióem.  
Pro cújus dilucidatióne sit

## II. CONCLUSIO.

*Deus réprobat negativè.*

541. Prob. Conclus. Reprobatio negativa est actus divínæ voluntátis permitténtis áliquem cádere in culpam, et in ea mori : Atqui, Deus permittit áliquos cádere in culpam, et in ea ex hac vita decédere : Ergo, Deus réprobat negativè. Probátur major contra eos, qui nolunt agnóscere, reprobatióem negativam esse actum positívum divínæ voluntátis. August. *Enchirid.*, c. 100, hæc habet : « Propterea  
« magna ópera Dómini exquisita in om-  
« nes voluntates ejus, ut mirò, et ineffá-  
« bili modò non fiat præter ejus volun-  
« tatem, quod étiam contra ejus sit vo-  
« luntatem : quia non fieret ; si non sí-  
« neret ; neque útique nolens sinit, sed  
« volens. » Atqui, quod fit contra Dei voluntatem, est peccátum : Ergo, Deus actú positívò vult permitttere áliquem labi in peccátum : et si hic perseverat in peccáto, Deus actú positívò permittit

hunc fináliter ex hac vita decédere in peccáto : non enim decéderet in hoc statu, nisi Deus síneret, non quidem nolens, sed volens, ut diximus ex Augustino.

Hoc idem docet D. Thom., *lect. 4 in cap. 9 epist. ad Roman.* inquiens : « ac-  
« tus, quem Deus exércet erga réprobos,  
« non est, quòd dispónat eos ad malum,  
« sed hoc solùm Deus circa eos agit,  
« quòd eos permittit ágere, quæ concu-  
« piscunt. » Ex his sic argüimus : Deus áliquid exércet circa réprobos : id áutem non fit nisi actú positívò divínæ voluntátis : quod verò Deus exércet circa réprobos, est permitttere, ipsos ágere quæ concupiscunt, scilicet peccátum : Ergo, Deus actú positívò vult permitttere áliquos cádere in peccátum, et fináliter in eo perseverare. Ergo, reprobatio negativa est actus positívus divínæ voluntátis permitténtis áliquem cádere in culpam, et in ea ex hac vita decédere : Atqui, revérà Deus permittit, áliquos cádere in culpam, et in ea ex hac vita decédere : Ergo, quos Deus réprobat, réprobat negativè. Et quidem, si Deus positívò non vellet permitttere, quosdam cádere in peccátum, et in eo mori, tunc vellet positívò néminem deficere ; et cum voluntati ejus consequénti nullus resistat, eveniret, quòd nemo úmquam deficerét ; quod, ut patet, est falsum quàm quod máximè.

## III. CONCLUSIO.

*Deus réprobat étiam positívè.*

542. Prob. breviter Conclusio : Reprobatio positiva est actus, quò Deus vult infligere pœnam atérnam aliquibus propter eórum culpam : Atqui, revérà Deus vult illis hanc infligere pœnam propter eórum culpam : Ergo, quos Deus

reprobat negativè, reprobat étiam positivè. Major patet ex discrimine quod intercedit reprobationem inter negativam, et positivam. Minor patet ex dictis in probatione primæ conclusionis hujus capituli: Ergo, dicendum superest, eos, quos Deus reprobat negativè, étiam reprobare positivè; et sic patet, dari reprobationem positivam.

Magnóperè hic advertendum, quòd quàmvis Deus aliquos reprobet, et negativè, et positivè, non est tamen idem utriusque reprobationis motivum: pro cuius intelligentia, sit

### S III.

*De motivo reprobationis tum negativæ, tum positivæ.*

543. Calvinus inter alios suæ sectæ errôres, hos stabilivit: Únicam, et adæquatam causam, tum negativæ, tum positivæ reprobationis, esse solam Dei voluntatem: censuit enim, Deum independenter à prævisione cuiuslibet peccati, sive originâlis, sive actualis, quosdam homines, et quosdam angelos ab ætérno à Regno cœlesti exclusisse, illisque pœnam, tum damni, tum sensûs præparasse; ita ut hi angeli, ac homines reprobi fuerint, non ad ætérnam beatitudinem, sed ad ætérnam damnationem cõditi; ac tandem stâuit, Deum ut hoc à se latum decretum exequatur, impônere reprobis peccandi necessitatem, et quod pejus est, eos positivè ad peccandum impellere. ; Horrènda sane doctrina! quam Calvinus trãdidit tum, *lib. 3 Instit., c. 22, paragraph. 6*, tum *e. 23, paragraph. 6*, tum in *cap. 1 et 9, epist. ad Roman.* Contra quam pûtidam doctrinam sit

## I. CONCLUSIO.

*Reprobatio positiva, tam Angelorum, quàm hominum, est ex prævisis eorum deméritis, adeoque non ex sola Dei voluntate est repetenda.*

544. Prob. Concl. ex Scriptúra. Si reprobatio positiva non esset ex prævisis deméritis reprobórum, sed únicè ex Dei voluntate, Deus absolútè mortem impiórum vellet: Atqui, hoc apértè repúgnat Scripturæ, nam Ezechiel, *c. 33, v. 11*: «Vivo ego, dicit Dóminus Deus: «nolo mortem impii, sed ut convertátur..... et vivat.» Ergo, Deus non vult absolútè impiórum mortem, sed dumtaxat ex prævisis eórum deméritis: id quod confirmátur apud eúndem Ezechiel, *ibid. v. 12*, in quo légitur: «impietas impii non nocébit ei, in quacúmque die conversus fuerit ab impietate sua:» et *vv. 14, 15, et 16*: «Si autem dixero impio: morte morieris: et égerit pœniténtiam à peccato suo... vitâ vivet, et non moriétur. Omnia peccáta ejus, quæ peccávit, non imputabúntur ei.» Ergo, reprobatio positiva, quæ secum affert decretum infligendi pœnam, non procedit ex sola Dei voluntate, sed ex prævisis deméritis reprobórum.

545. Prob. 2.º Si Deus ex sola sua voluntate, et non ex prævisis deméritis, aliquos positivè reprobasset, Deus mortem fecisset: Atqui, hoc Scripturæ adversátur, Sap. enim, *c. 1, v. 13*, légitur: «Deus mortem non fecit:» Ergo, etc. Id quod confirmant hæc ejúsdem Sap., *ibid., v. 16*, verba: «impii autem manibûs, et verbis accersierunt illam (scilicet mortem):» Ergo, Deus destínat impios ad mortem, seu positivè reprobat, tantum prævisis eórum deméri-

tis, et non ex sola sua voluntate. Prætermittimus alia quamplurima S. Scripturæ testimonia, id ipsum confirmantia.

546. Prob. 3.<sup>o</sup> Ex Concil. Valent. sub Leone IV, *can. 3*, agente: «Fidendum fatemur prædestinationem Electorum ad vitam, et prædestinationem impiorum ad mortem. In electione tamen salvandorum, misericordiam Dei præcedere meritum bonum; in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere justum Dei iudicium.»

Nemini occurrat, Concilium loqui non de intentione, sed tantum de executione pænæ, quæ culpam supponit; sic enim non staret discrimen, quod prædestinationem inter et reprobationem adhibet Concilium; prædestinatio enim in executione etiam merita præsupponit: Ergo, Concilium dicens: «in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere justum Dei iudicium,» aperte docet Deum, nedum non infligere pœnam post mala merita; verum etiam nec intendere hanc pœnam infligere, nisi ex prævisione demeritorum.

547. Prob. 4.<sup>o</sup> ex Patribus. Damasceenus, *lib. 2 de fide, cap. 26*, inquit: «Deus ex seipso movetur ad miserendum; ad puniendum, non nisi ex præsupposita culpa.» Augustinus, *lib. 3.<sup>o</sup> contra Julianum, cap. 18*: «Bonus est Deus, justus est Deus. Potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.» Quod quidem verum est, non solum de ipsa damnationis executione, sed etiam de ipsa intentione damnandi: nam justus Juxta, non solum non punit, sed nec intendit punire, nisi præsupposita culpa. Ergo, Deus neminem reprobavit positivè, nisi ex prævisione ejus demeritis.

548. Prob. tandem ratione theol-

gica. Deus nihil vult, neque potest velle, nisi secundum quod id, quod vult, obtinet rationem boni. Atqui pœna secundum se non obtinet rationem boni, sed hanc solum obtinet præsupposita culpa: Ergo, Deus reprobando aliquos positivè, non intendit ipsos punire, nisi præsupposita culpa. Prob. min. Non est bonum, quod quis puniatur, nisi peccaverit, imò foret malum, ipsum, si non peccaverit, punire, foret enim injustum, et crudèle; et ideo punitio, nuncupatur communiter bonum, *non per se, sed occasionatum*, videlicet, à culpa: Ergo, Deus non vult punire, nisi præsupposita culpa. Ergo, Deus ex sua sola voluntate neminem reprobavit positivè, seu neminem punit ex sua sola voluntate, sed tantum ex prævisione demeritis ejus, quem punit.

549. Ex his infertur, cur Deus prædestinat ad gloriam, ut coronam, et premium, ante prævisa merita, licet in executione gloria pendeat à meritis; non verò possit intendere punire ante prævisa demerita; quia nempe, coronam, et premium sunt aliquid de se bonum, et ideo possunt esse efficaciter à Deo secundum se volita; et ex ejus volitione media præparari: punitio autem, ut diximus, non est aliquid secundum se bonum, sed tantum occasionatum ex præsupposita culpa. Aliud discrimen, valde notandum; quod prædestinatio est causa mediorum, quæ conducunt ad gloriam; reprobatio autem non est causa ejus, quod conducit ad pœnam, quia non est causa culpæ. Potest ergo Deus gratis velle dare alicui gloriam, ut premium, antequam ex ejus parte prævideat merita, quia ipse est, qui confert merita; ast ejus justitiæ, et bonitati repugnat, quod velit aliquem punire, antequam aliquod demeritum ex ejus parte prævideat.

Hanc doctrinam haurimus ex D. Tho-



ma in *cap. 9 epist ad Roman.*, *lect. 2.<sup>a</sup>* differéntiam prædestinátionis à reprobatióne his verbis patefaciéntē: «Prædestinátio impórtat præparatiónem meritórum, quibûs pervénitur ad Glóriam; sed reprobátio non impórtat præparatiónem peccatórum, quibûs pervénitur ad pœnam. Et ideò præsciéntia meritórum non potest esse áliqua rátio prædestinátionis, quia mérita præscíta cadunt sub prædestinátione: sed præsciéntia peccatórum potest esse áliqua rátio reprobatiónis ex parte pœnæ, quæ præparátur reprobátis; in quántum scilicet, Deus propónit, se punitúrum malos propter peccáta, quæ à seipsis habent, non à Deo. Justos áutem, propónit se præmiatúrum propter mérita, quæ à seipsis non habent.» *Osee, c. 13*: Perditio tua Israël: tantúmmodò in me auxiliúm tuum.

### SOLVÚNTUR OBJECTIÓNES.

550. Obj. 1.<sup>o</sup> Eódem modò loquéndum est de reprobatióne positiva, ac de prædestinátione: Atqui, prædestinátio non fit ex prævisis méritis: Ergo, nec reprobátio positiva ex prævisis deméritis.

Resp. Majórem esse prorsùs falsam, ut patet máximè ex immediátè testimonio allátis, Concilii Valent. S. Augustíni, et D. Thom.

551. Obj. 2.<sup>o</sup> Qui vult finem, priùs vult média, quæ sunt proximiora fini, quàm quæ sunt ipsi remotiora; nam quæ sunt proximiora fini, sunt posteriora in executione, et quod est posteriùs in executione, est priùs in intentione: Atqui, punitio réprobi est proximior fini, quem inténdit Deus in reprobatióne positiva, quàm permissio culpæ: Ergo, Deus reprobándò positivè, priùs inténdit punire, quàm permittere culpam. Ergo, re-

probátio positiva non est ex culpa prævisa. Prob. min. Finis, quem Deus sibi propónit in reprobatióne positiva, est ostensio divinæ justitiæ: Atqui, punitio proximius osténdit divinam justitiam, quàm permissio culpæ: Ergo, punitio réprobi proximior est fini, quem inténdit Deus in reprobatióne positiva, quàm permissio culpæ.

Resp. Dist. maj. prióris syllogismi, ex qua tota vis arguménti pendet: qui vult finem, priùs vult média, quæ sunt fini proximiora, si hæc média possunt esse secúndum se vólita concéd. si hæc média non possunt esse vólita nisi præsuppositò áliò remotiori, neg. Sic ergo, quàmvis punitio sit proximior manifestatióni divinæ justitiæ, id tamen ei non còmpetit secúndum se, sed ex præsuppositiόne culpæ: núnquam enim punire se solò osténdit justitiam; sed è convérsò, nisi præsupponátur culpa, osténdit crudelitátem, et injustitiam in puniéntē. Ergo, ex quo Deus velit in reprobatióne positiva ostensiónem suæ justitiæ tàmquam finem, non séquitur quòd priùs velit punitiόnem, et deindè permissiόnem culpæ; sed è convérsò, séquitur quòd non velit punitiόnem, nisi præsupposità culpà, quia sic tantum justitia exercétur, nec áliter exercéeri potest: undè Augustínus, ut diximus, decretóriè státnit: «non potest (*Deus*) quém-piam sinè malis méritis damnáre, quia «justus est.»

552. Corollárium. Ex his sponte suà fluit, quàm falsa, et impia sit doctrina Calviní, quam initio hujus parágraphi delibávimus. Ipse enim Deum depíngit tàmquam crudélem tyránnum, dum ásserit, Deum, ut suum de hómine perdéndò decretum exequátur, eum creásse ad exítium, illi necéssitátem peccándi imponéndò; eúmque non tantum permisívò, verum étiam positivò, et absolútò

decretò, reprobòrum peccatum ordináre, eosdémque ad peccándum impéllere. Hòc pactò Deum summè sanctum facit peccáti auctórem : quod olim Ecclesiá jam execráta fuit in Marcionítis, Manichæis, Priscillianístis, qui id ipsum áusi fúerant effutire : quodque Arausicána secúnda Synodus, *can. 25*, his verbis proscripsit : « Áliquos verò, ad malum divíná potestáte prædestinátos esse, « non sólum non crédimus ; sed, si qui « sunt, qui tantum malum crédere velint, « cum omni detestatione illis anáthema « dicimus. » Quod étiam abomináta est Tridentína Synodus, *Sess. 6, can. 17* : « Si quis... dixerit, reliquos omnes, qui « vocántur, vocári quidem, sed grátiam « non accipere, útpotè divíná potestáte « prædestinátos ad malum, anáthema « sit. »

553. Dices tamen : 'D. Petrus, *Act. Apost. c. 2, v. 23*, de Christo lóquens, et Judæos álloquens inquit : « Hunc « (*Christum*) definitò Dei consiliò, et « præsciéntiá Dei tráditum, per mánus « iniquòrum affigéntes interemistis ; » Ergo, Deus definitò consiliò Judæos réprobos impulit ad Deicidium.

Resp. Dist. ant. *Definitò Dei consiliò* de redemptione Géneris humáni, conc. *definitò Dei consiliò* de Deicidio, neg. Explicátur solútio. Vox illa *tráditum* non refértur ad Judæos, seu iníquos, ac si iniqui *definitò Dei consiliò* Christum interemissent ; sed refértur ad Deum Patrem, qui *definitò consiliò* Filium suum trádidit pro humáni Géneris redemptione, quámvis iniquitátem Judæòrum non defínierit, seu positivè decreverit, sed tantum permiserit. Undè Judæi, non ex impulsu divino Christum interemerunt, sed própria voluntáte, ac malitiá excæcati per summum scelus Deicidium perpetráverunt ; ita ut traditio Christi in mortem, ad Patrem reférri débeat, et ad

Judæos ; sed áliter, et áliter, Deus enim non inclinat ad malum, sed voluntáte, malá útilur ad bonum. « Eadem actio, « inquit D. Thomas, 3 p., q. 47, art. 3, « ad 3.<sup>m</sup>, diversimodè judicátur in bono, « vel in malo, secundum quòd ex divína « radíce procedit. Pater enim trádidit « Christum, et ipse semetípsum ex charitáte : et ideò laudántur. Judas autem « trádidit ipsum ex cupiditate, Judæi « autem ex invidia, Pilátus ex timóre « mundáno, quò tímuit Cæsarem : et « ideò ipsi vituperántur. »

## II. CONCLUSIO.

*Motivum reprobationis negativæ absolute sumptæ, ex divína bonitate est repetendum.*

554. Priúsqvàm ad ostendéndam veritátem Conclusiónis accedámus, notándum dúcimus, reprobatióem negativá, seu quòd Deus permittat, áliquos in peccátum cádere, ac in eo mori, sicque ob suam culpam à glória exclúdi ; posse dupliciter considerári, videlicet, vel absolútè, vel comparativè. Absolutè consideráta reprobátio negativá, est reprobátio aliquòrum in genere ; comparativè verò consideráta, est reprobátio istòrum potiùs quàm illòrum, ut reprobátio Judæ, potiùs quàm Petri.

Prætermitti non debet, quòd Deus ad áliquos reprobándum negativè, hábit pro motivo áliquod bonum, quia Deus nihil vult, nec velle potest nisi ratione boni. Undè August., *Enchirid., c. 11* : « Deus nullò modò sinneret mali esse áli- « quid in opéribus suis, nisi usque ádeo « esset omnipotens et bonus, ut benefá- « ceret étiam de malo. »

Rursus : præ oculis habére oportet, Deum nullam creatúrám reprobáturum negativè, seu permissurum à glória de-

ficere, nisi creatúra illa foret suapte naturá defectibilis; quia Deus sua actióne, creatúram pejoris non reddit conditiónis. Hinc defectibilitas naturæ creaturárum est conditio sinè qua non fieret reprobatio negativa. Indè cónsequitur, creatúram ex se defectibilem jure non posse cónquæri, si Deus eam suæ permittens defectibilitati, ei non cónferat abundantiores grátias, quibûs à defectu præservaretur: sicut, ut exemplò utámur Apóstoli, in *Epist. ad Roman.*, massa luti ex naturá sua idónea ut in vasa fiat contumeliæ, cónquæri non potest advèrsus figulum, si suæ vilitati eam relinquens, in vasa honóris eam non efformáverit. Hæc tamen defectibilitas creaturæ, est tantum, ut diximus, conditio sinè qua non fieret reprobatio negativa: mínimè verò est ipsius motivum: motivum enim propter quod Deus operátur, est bonum; defectibilitas autem creaturæ, seu posse deficere à bono, ut ex se patet, non est aliquod bonum. His prænotátis,

Prob. Conclusio. Reprobatio negativa absolutè sumpta, est reprobatio aliquorum in gènere: Atqui, motivum hujusce reprobationis, ex divína bonitate est repetendum: Ergo, motivum reprobationis negativæ absolutè sumptæ, repetendum est ex divína bonitate. Major patet ex prænotam. Minor prob. hoc D. Thomæ ratiociniò, 1 part., quæst. 23, art. 5, ad 3: «Dicendum, quòd ex ipsa bonitate divína ratio sumi potest prædestinationis aliquorum, et reprobationis aliquorum. Sic enim Deus dicitur omnia propter suam bonitatem fecisse, ut in rebus divína bonitas representetur. Necesse est autem, quòd divína bonitas, quæ in se est una, et simplex, multifórmiter representetur in rebus; propter hoc quòd res creatæ ad simplicitatem divínam attingere non possunt. Et indè est, quòd ad completi-

«nem Univerſi requiruntur diversi gradus rerum, quarum quedam altum, et quedam insimum locum teneant in Universo. Et ut multifórmitas graduum conservetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur, ut supra dictum est, q. 22, art. 2, et colligitur ex Augustino, lib. 1.<sup>o</sup> ad Simplician., q. 11; et de bono perseverantiæ, lib. 2, cap. 8. Sic igitur consideremus totum Genus humanum (idem dicit de Angelis) sicut totam rerum universitatem. Vult igitur Deus in hominibus quantum ad aliquos, quos prædestinat, suam re- præsentare bonitatem per modum misericordiæ, parcendo; et quantum ad aliquos, quos reprobat, per modum justitiæ, puniendo. Et hæc est ratio, quare Deus quosdam eligit, et quosdam reprobat. Et hanc causam assignat Apóstolus epist. ad Rom., cap. 9, v. 22, dicens: *Volens Deus ostendere iram, id est vindictam justitiæ, et notam facere potentiam suam, sustinuit, id est, permisit, in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitiis gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam: Et 2.<sup>a</sup> ad Timoth., cap. 11, v. 20: dicit: In magna domo non solum sunt vasa aurea, et argentea, sed etiam lignea, et fictilia, et quedam quidem in honorem, quedam in contumeliam.* Huc usque D. Thom.

Ex his apèrtè constat, secundum hanc D. Thomæ doctrinam lumen veritatis præ se ferentem, motivum reprobationis negativæ absolutè consideratæ repetendum ex divína bonitate, quam Deus voluit multifórmiter representari, in electis per modum misericordiæ, salvando; in reprobis autem per modum justitiæ, puniendo; adeoque, bonum justitiæ, seu bonitas Dei ut justa, est ratio,



seu motivum reprobationis negativæ absolutè consideratæ.

555. Scholion 1.<sup>m</sup> Cum dicimus, rationem reprobationis negativæ absolutè consideratæ esse repetendam ex Dei bonitate, non intendimus excludere alias rationes, ut sunt completio, et bonam Universi, quod privaretur multis bonis, si omnes impedirentur defectus; et minus Provisoris universalis, atque ratio providentiæ, quæ divina sapientia «attingit à fine usque ad finem fortiter; et disponit omnia suaviter.» Undè ipse D. Thomas, 1 p., q. 23, art. 3, aliebat: «Ad providentiam pertinet permittere aliquem defectum in rebus, quæ providentiæ subduntur. Undè, cum per divinam providentiam homines (et si militer Angeli) in vitam æternam ordinentur, pertinet etiam ad divinam providentiam, ut permittat, aliquos ab isto fine deficere: et hoc dicitur reprobare.»

556. Scholion. 2.<sup>m</sup> Ut rectè perpendantur hæc D. Thomæ verba à nobis adducta: «voluit Deus in hominibus.... suam repræsentare bonitatem... quantum ad aliquos quos reprobavit, per modum justitiæ puniendos;» animadvertendum est, Deum hanc suam justitiam puniendò non exercere, nec intendere exequi, nisi præsupposità culpâ eorum, quos punit: verùm hæc ad reprobationem pertinent positivam. Reprobatio autem positiva nec est, nec concipi potest absque reprobatione negativa, seu absque eo quòd Deus permittat, aliquem cadere in culpam, ac in ea usque in finem perseverare. Sic ergo, reprobatio negativa unicè importat permissionem, quæ aliquis in culpam incidat, ac in ea perseveret; et hæc permissio ex divina bonitate descendit; utpotè quia quidquid ordinatur ad bonum divinum, à Dei bonitate promanat; quod autem Deus per-

mittat, aliquem cadere in peccatum, ad bonum divinum ordinatur, nempe ad manifestandam suam justitiam puniendò eum, qui voluntariè in culpam incidit. Ergo, reprobatio negativa absolutè sumpta ex divina bonitate est repetenda.

### III. CONCLUSIO.

*Reprobatio negativa sumpta comparative, scilicet, quare isti, et non illi, reprobentur negativè, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.*

557. Prob. his D. Thomæ verbis, 1 p., q. 23, art. 5, ad 3.<sup>m</sup> «Quare hos elegit in gloriam, et illos reprobavit, non habet rationem nisi divinam voluntatem. Undè Augustinus dicit super Joan., Tract. 26: quare hunc trahat, et illum non trahat, non li velle dijudicare, si non vis errare. Sicut etiam in rebus naturalibus potest assignari ratio, cum prima materia tota sit in se uniformis, quare una pars ejus est sub forma terræ à Deo in principio condita, ut sic sit diversitas specierum in rebus naturalibus; sed quare hæc pars materiæ est sub ista forma, et illa sub alia, dependet ex simplici divinâ voluntate; sicut ex simplici voluntate Artificis dependet, quòd ille lapis est in ista parte parietis, et ille in alia, quâvis ratio artis habeat, quòd aliqui sint in hac, et aliqui sint in illa. Neque tamen propter hoc est iniquitas apud Deum, si inæqualia non inæqualibus præparat. Hoc enim esset contra justitiæ rationem, si prædestinationis effectus ex debito redderetur, et non daretur ex gratia. In his enim, quæ ex gratia dantur, potest aliquis pro libito suo dare, cui vult plus, vel minus, dummodò nulli

«subtrahat debitum, absque præjudicio justitiæ. Et hoc est quod dicit Pater-familias, *Matth. cap. 20, v. 15*: tolle quod tuum est, et vade: an non licet mihi, quod volo facere?»

558. Prob. 2.<sup>o</sup> Conclusio hac theologicâ ratione. In his, qui in defectibilitate sunt ex se pares, non potest assignari ratio præter voluntatem Provisoris, cur unus præ alio permittatur deficere: Atqui, omnes creaturæ ad finem supernaturalem ordinatæ, possunt ex se pariter ab hoc fine deficere, et à solo Deo habent quod non deficient: Ergo, ex sola Dei voluntate pendet, ut hi potius, quam illi, deficere permittantur.

Hæc ratio etiam in Congruiatarum sententia robur habet. Nam certò constat in omni sententia, Deum potuisse omnes, qui peccant, et pereunt, abundantioribus auxiliis collatis, à peccato, et consequenter à perditione, servare, sicut alios de facto servavit; aut saltem potuisse illos in talibus circumstantiis congruis constituere, in quibus, datis communibus auxiliis, bene nisi fuissent. Quare autem non fecit? Congruiatæ tenentur respondere, prout nos: *quia noluit*. Ergo, reprobatio negativa, comparativè sumpta, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

559. Obj. 1.<sup>o</sup> contra Conclusionem, et rationem D. Thomæ. Etsi Deus neminem reprobaret, justitia Dei manifestaretur puniendò homines temporaliter pro delictis, quæ committunt: Ergo, reprobatio non est necessaria ad justitiam Dei ostendendam.

Resp. Disting. antecéd. justitia Dei manifestaretur *insufficienter* puniendò homines temporaliter, concéd. *sufficienter*, neg. Si enim justitia Dei tantum

puniret temporaliter, non puniret satis eos, qui obstinantur in malo, et in peccato moriuntur: hi enim digni sunt poenâ æternâ, cum decedentes in peccato, in æternum suum erga peccatum retineant affectum, adeoque ut justitia Dei circa ipsos sufficienter ostendatur, non satis est quòd temporaliter puniantur: justum est enim secundum Gregorium, *lib. 4 Dialog., c. 44*, quòd «qui in suo æterno peccavit contra Deum, in æterno Dei puniatur. Dicitur autem, *subdit D. Thom., 1.<sup>a</sup> 2.<sup>a</sup> quæst. 87, art. 3, ad 1*, aliquis in suo æterno peccasse.... quia ex hoc ipso quòd finem in peccato constituit, voluntatem habet in æternum peccandi. Unde, dicit Gregorius ibid. quòd iniqui voluissent sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere.» Hoc autem, ut de se patet, malitiam infinitam secum importat; unde justissimum est, peccatorem in peccato decedentem, poenâ etiam infinitâ, idest, æternâ, puniri. Id ipsum exigit completio Universi, ut scilicet permanenter in eo sint gradus, quibus Dei attributa ostendantur: unde sicut requiritur, quòd stabiles sint gradus electorum, quibus Dei misericordia relucet, ita, quòd pariter stabiles sint gradus reproborum, quibus Dei justitia vindicativa tonat.

560. Obj. 2.<sup>o</sup> Si Deus ex sua voluntate aliquos reprobaret negativè, eos absque eorum culpa desereret: Atqui, juxta Tridentinum, Deus neminem deserit, nisi prius ab eo per peccatum deseratur: Ergo, Deus ex sua voluntate neminem reprobatur negativè.

Resp. Disting. maj. Si Deus ex sua voluntate aliquos reprobaret negativè, eos absque eorum culpa desereret, non impartiendò eis auxilia specialia, quæ communicat electis, concéd.: nullum impartiendò eis auxilium, neg. et dist.

min. Juxta Tridentinum, Deus nēminem dēserit, nisi prius ab eo per peccātum dēserātur, id est, Deus, quin prius ab hōmine dēserātur per peccātum, nēmini sūbtrahit auxilia quādam speciālia, neg. nēmini sūbtrahit omne omnino auxilium, concēd. Dupliciter Deus intelligitur āliquem dēserere; 1.° eum suæ defectibilitati permittēdō, seu ipsum ā peccātō per auxilium speciāle, aliūndē indēbitum, non præsērvandō; 2.° Deus intelligitur hōminem dēserere, sūbtrahēdō ipsa auxilia commūnia, et ordināria, quibus si homo non resisteret, ad bonum perveniret. Primō modō, Deus āliquos dēserit, quin prius ab ipsis per peccātum dēserātur, nec id negāre intēdit Tridentinum, cūm pāteat, Deum non omnibus confēre ea speciālia auxilia, quibūs āliqui ā peccātō præsērvantur. Secūndō autem modō, Deus nēminem dēserit, nisi prius per peccātum ab eo dēserātur, hōc enim ipsō, quōd homo auxiliis commūnibus, et ordināriis Dei resistit, Deum dēserit, undē cōsequens fit, quōd ā Deo dēserātur, magis, minūsvē, secūndum quōd peccātor magis, vel minus dēserit Deum, per suum peccātum, magis, vel minus sese ā Deo avērtens. Compendiariō concludimus cūm D. Thoma, *quæst. 3 de malo, art. 1, ad 8.™*, aiēnte: «Quod grātia alicui non «apponātur, non est cāusa ex Deo, sed «ex hoc, quod ipse, cui grātia non ap-  
«pōnitur, impedimētum grātiae præ-  
«stat, in quāntum avērtitur ā non aver-  
«tēte se lūmine.»

### § III.

#### *De effectibus reprobationis.*

561. Tria requiruntur, ut aliquid inter effectus reprobationis annumeretur. Primum, ut sit ā Deo vōlitum, Deus

enim, est, qui ē regno excludit, et condemnat rēprobū: secūndum, ut ad reprobationis finem cōducāt: tērtium, ut ad eum finem cōducāt ex Dei intentione.

Inter reprobationis effectus recensentur permissio peccāti actualis, excacatio, induratio, et damnatio æterna.

Dum dicimus, permissionem peccāti actualis esse reprobationis effectum, intelligendum est de peccātō, quod nūquam de facto dimittētur; sic permissio negationis Petri non fuit reprobationis effectus, quia revērā hoc peccātum dimissum fuit ob Petri penitēntiam: ē conversō, permissio proditiōnis Judæ fuit effectus reprobationis ejus, quia ob Judæ impenitēntiam hoc peccātum ei non fuit dimissum.

Quōd autem permissio peccāti actualis nūquam remittēdi, sit reprobationis effectus ex eo constat, quōd est quid ā Deo vōlitum, non quidem peccātum, sed ipsius permissio, non enim accideret peccātum, nisi Deus ipsum permitteret, quin tamen approbāret: aliūndē, hæc permissio peccāti non remittēdi, ad finem reprobationis ducit, et quidem ex Dei intentione, nam Deus decrevit peccatōres, quōrum peccata non remittuntur, ā glōria excludere. Hæc complexus est D. Thom., 1 *part.*, *quæst. 23, art. 3*, inquiens: «Sicut prædestinatio «inclūdit voluntātem conferēdi grātiam, «et glōriam; ita reprobatio inclūdit voluntātem permittēdi āliquem cādere «in culpam, et inferēdi damnationis «pœnam pro culpa.» Deus autem non vult infēre damnationis pœnam pro quālibet culpa; sed pro ea tantum, quæ non remittētur. Ergo, permissio culpæ actualis non remittēndæ, est reprobationis effectus; cūm inclūdat conditiones requisitas, ut aliquid inter reprobationis effectus annumeretur: et eisdem mo-



méntis, ut consideránti patet, evincitur, excæcaciónem finálem, obduratió- nem, et damnatióem ætérnam, inter reprobatióis efféctus esse connume- rándas.

562. Schólion valdè notándum: Etsi Deus permittat áliqua perpetrári peccáta núnquam dimitténda, non indè inférre licet, ipsa peccáta esse reprobatióis ef- féctum. Hic fuit pútíus error Calviní. Si ipsa peccáta essent efféctus reprobatióis, essent à Deo vólita, quia juxta requisíta in prænotámíne annotáta, ef- féctus reprobatióis debet esse à Deo vólitus: ímpium áutem, et blasphemum est dicere, peccátum esse à Deo vólitum, cùm peccátum sit id, quod fit contra Dei voluntátem. Nec indiréctè Deum velle peccátum, dici valet, quámvis ipsum

permittat: quia tunc permíssio peccáti, tantum potest dici indirécta peccáti vo- litio, quándò qui ipsum permittit, tené- tur illud impedíre. Sicut submersio na- vis tantum potest dici indiréctè vólita à naucléro ipsam permitténte, dum eam posset impedíre, quia tenétur ad eam pro víribus impediéndam; non áutem dici- tur indiréctè vólita à cæteris, qui navis submersiónem impedíre non tenéntur. Deus áutem, etsi possit, non tamen te- nétur impedíre omne peccátum; quin pótius ad ipsum, ut Provisórem univer- sálem pértinet permíttre, ut peccáta committántur. *Vid. num. 155.* Ergo, ex quo Deus permittit, quosdam cádere in peccátum, mínimè inférre licet, Deum vel indiréctè velle ipsum peccátum. Huc usque de Deo Uno.

# TRACTATUS DE DEO TRINO

SEU

DE SANCTISSIMÆ TRINITATIS MYSTÉRIO.

---

Hoc profectò est adeò sublime Mystérium, ut Mysteriorum Mystérium, Arcanorum arcánium, sit altà voce proclamandum, humánis ac angélicis méntibus prorsus impérvium, et ideirò non humánis, sive naturálibus ratiónculis penetrandum, sed solà divínà fide credendum: ad quod, si cùm débíta sobrietáte accedátur, nihil christiáno dignius; si áutem cum mentis elatióne, et petulantiá, nihil infelícius. Undè S. Augustínus, *lib. 1.º de Trinitáte, cap. 3*, in-  
buit: «nec periculósius alicubi errátur,

«nec laboriósius áliquid quæritur, nec «fructuósius áliquid invenitur.» Ut ergo nos de hoc præcelso Mystério, Christiánæ Religiónis fundaménto, fructuósè pertractémus, cathólicam consulémus fidem, sacras evolvéntes Scriptúras, ac vestigia preméntes Traditiónis. Labóri non parcéntes in veritaté hujúsce Mystérii, in quántum nostra patiétur tenuitas, explanándá; divínò affulgénte Lúmine, periculósos errórum scópulos, in quos multi impingéntes naufrágium passi sunt, declinábimus. Ad rein.

## CAPUT PRIMUM.

## DE EXISTÉNTIA MYSTÉRII SS. TRINITÁTIS.

563. Ut existéntia mystérii SS. Trinitátis vindicétur, duo probanda sunt, videlicet, Trínitas Personárum in Deo, et Únitas Esséntiæ in tribus divinis Persónis; quia hoc mystérium in eo situm est, quòd divínæ Persónæ in tres reáliter ab invicem sint distinctæ; et in his tribus sit una, éadem, ac indivísa Esséntia, seu Natúra.

## § I.

*De erróribus circa Trinitátem Personárum in Deo.*

564. Trinitátem Personárum in Deo, pertináciter dénégant Judæi, contendéntes, hæc admissâ Deórum inférri pluralitátem. Hanc eórum falsam suppositiõnem, in decúrsu Tractátus, Deò dante, diluémus.

A Judæis hunc errórem hausérunt Mahometáni, eumque in suo Alcoráno consignárunť.

Primus inter Christiános, qui hunc errórem disseminávit, fuit Praxéas, advérsus quem Tertullíanus íntegrum édidit librum, in cuius primo cápíte, inter álía hæc de eo scribit: «Duo negótia «diáboli Praxéas Romæ procurávit; Pro-  
«phétiam éxpulit, et hæresim íntulit;  
«Paracletum fugávit, et Patrem cruci-  
«fixit.»

Hunc errórem, quem sæculò secúndò desinénte, Praxéas evomúerat, Noétus

sub an. 245 veheméntiùs propugnávit, docens, teste Augustinò, *de hæres. c. 36*: «Christum eúmdem ipsum esse Patrem, «et Spíritum Sanctum:» seu ut verbis utámur Philástrii, *hæres. 53*: «Patrem «omnipoténtem ipsum esse Christum, et «ipsum natum, et ipsum passum, et ip-  
«sum mórtuum fuisse in corpore.» Noétum confutávit S. Hyppólitus M. lib. qui extat *tom. 2 Óperum ejusd.*

Celebriórem tamen hæresim réddidit suo nómine, ac patrociniò, Sabéllius, ita ut ipse traducátur véluti hujus hæresis parens, ac, qui ipsi adhærent, Sabelliáni appelléntur. Advérsus hanc hæresim pugnárunť páriter inter álíos, Eusébius, *lib. 7 Histor. Eccles., c. 6*; S. Epiphánius, *hæres. 62*; S. August., *lib. de hæres., c. 41, etc.*

Omnes præfáti hæréfici passim à Vetríbus appelláti sunt *Patripassiáni*. «Sabelliáni, *inquit August., Tract. 36* «*in Joánnem*, sunt quidam hæréfici, qui «vocántur et Patripassiáni, qui dicunt «ipsum Patrem passum fuisse.» Et S. Athanásius, *lib. de Synodis, n.º 7*: «Qui «apud Latínos Patripassiáni, apud nos «Sabelliáni vocántur.» Sabelliánæ hæresi successére Ariána, et Macedoniána, non minus impiæ, quæ licét voce Trinitátem Personárum non negárent, cùm tamen Árius Divinitátem Verbi, et Macedónius divinitátem Spíritus Sancti non admitterent, revérâ Trinitátem destruébant divinárum Personárum.



Árius ab Achilla Présbyter ordinátus, externâ corporis specie ad gravitatem et modéstiam erat quidem compósitus, sed novitátum ávidus, ac dialécticis argútiis apprímé instructus, cùm S. Alexandér, Patriárcha Alexandrinus, in Convéntu Ecclesiástico de SS. Trinitate disséreret, et Filium Patri honóre parem, et consubstantiálem prædicáret; ipsi palám resistere est áusus; ac dogmatizávit, Verbum esse creatúram ex nihilo cónditam; fuisse tempus in quo non existébat; esse mutatióni obnoxium; ac non re, sed nómine tantùm Deum esse nuncupátum, ob grátiae excelléntiam, quæ ipsi, et non álíi creatúræ, est concéssa. Miserè extinctus est Árius: nam sábbatò præcedente Dominicam, quâ ejus fautores jactáverant se illum in Ecclésiâ introductúros, ánimam simul cum viscéribus in latrónis effúdit; ut narrant S. Athanásius, *Orat. 1 contra Ariános*; S. Epipháníus, *hæres. 69*; Sócrates, *lib. 1, c. 25*; Sozoménius, *lib. 2, c. 28*.

Ariána hæresis témporis progréssu in tres Sectas divisa est. Prima, Verbum Dei in ómnibus Patri dissímile propugnabat, undè *Anomæi* id est, *dissímiles* appelláti. Secúnda Secta, fuit Semi-Arianórum, qui Filium Patri consubstantiálem negábant, sed per ómnia ei símilem asserébant, adeóque Filium, *Homousion*, id est, símilem Patri dicébant. Tértia Secta Acacianórum nuncupáta à suo Príncipe Acácio, Episcopo Cæsariénsi, prædicábat Filium, non consubstantiálem Patri, neque tamen unam ex creatúris, sed símilem non quidem substantiá, sed ita símilem Patri, quáliter státua est símilis hómini, quem repræsentat.

Macedónius, à quo Macedoniáni, annó 360 novam suam hæresim dissemináre cæpit asserens: Spíritum Sanctum

non esse ejúsdem cum Patre, et Filio substantiæ, ac honóris participem, sed utriúsq; mínistrum, ac creatúram. Hinc Macedoniáni, sunt étiam appelláti *Pneumátici*, idest, Spíritus Sancti impugnatores.

Prætermíssis álíis, qui in Trinitátem Personárum debaccháti sunt, et idcirco Antitrinitárii appelláti, méntio adhibenda est de Sociniánis, sub quo nómine comprehendúntur hi omnes, qui circa medietátem sæcúli xvi jam dudum sopitas Sabéllii, Arii, et Macedónii hæreses suscitáruñt. Horum duces præcipui de grege fúerunt Lutheranórum, et Calvinistárum, *Michaël Servétus*, Hispánu; *Valentínus*, Neapolitánu; *Jóáñnes*, Campánu; *Paulus Aleiátus*, Mediolanénsis; *Lælius Socínus*, Senénsis; *Faustus Socínus*, Leli nepos.

Ex his, *Valentínus*, Neapolitánu, Bernæ flammis fuit adjudicátus; et étiam Gènevæ vivus combústus fuit *Michaël Servétus* per senténtiam Senátus, urgénte Calvinó, qui licèt hæréticus, scriptò deféndit, justè senténtiam mortis posse à Magistrátu in hæréticos ferri. Omnes Sociniáni, quos recensúimus, in eo convenére, ut SS. Trinitátem negátes dicerent, Patrem, et Filium, et Spíritum S. tres quidem esse, non tamen tres Divinas Persónas, nec ejúsdem substantiæ, sed solúm Patrem, ut verum Deum agnoscéndum. Undè *Trinitárii*, et novi *Ariáni* vocáti sunt: item et à suis Auctóribus dicti sunt, modò *Campanistæ*, modò *Valentiniáni*; modò *Servetiáni*; sed frequéntiùs, *Sociniáni*, à Fausto Socíno, qui hanc Sectam celebriórem réddidit, et látiùs disseminávit, máximè per Polóniam, et Transilvâniâ, undè étiam ejus Asséclæ *Transilvâni* sunt nuncupáti. Contra hos omnes erróres Mystérium SS. Trinitátis propugnáturi, sit

## § II.

*De distinctione, et pluralitate Divinarum Personarum.*

565. Priusquam ad argumenta, quibus hæc veritas evincitur, accedamus, prætermittendum non est, hæreticos Scripturas Sacras admittentes, earum auctoritatem esse revincendos; Judæos pariter ex Vêteri Testamêto; Gentiles, ac Rationalistas motivis credibilitatis nostræ Religiónis, ac solutione argumentorum, quæ contra ipsam objeiciunt. Mahometani verò, qui ex præcepto sui Auctoris præsertim in hac re densa obvolvuntur caligine, rationum pondere non ducuntur; undè vix ullus cum eis disputandi locus relinquitur: tamen juxta Damasceni, *lib. de hæres.*, munitum, querendum ab eis, quò testimonio, quibus miraculis, quâ auctoritate, Mahometem ut verum Prophétam agnoscant, sicut nos Móysen, et alios Prophétas agnoscimus, nec non et ipsum Jesum Nazarenum, quem vel ipse Mahometes honorandum ducit, licèt non ut Deum. His prælibatis sit contra Judæos

## I. CONCLUSIO.

*Pluralitas Divinarum Personarum in Vêteri Testamêto revelata est.*

566. Prob. Genes., *cap. 1.º, v. 26*, Deus formaturus hominem ita loquens inducitur: «Faciámus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram.» Quibus verbis patet, contineri invitationem plurium ad hominem formandum: Atqui, non plurium, quorum diversa sit natura: Ergo, plurium tantum in Personis. Prob. min. Constat, unum dumtaxat esse Deum, hominis conditorem,

nec id Judæi denegare possunt, cum Genes., *cap. 1, v. 27*, scriptum sit: «Et creávit Deus hominem ad imaginem suam:» Ergo, hi plures, qui concurrerunt ad formandum hominem, sunt unus Deus, qualis esse non possent, si diversa foret eorum natura: Ergo, plures sunt tantum in Personis.

567. Neque audiendi sunt Judæi moderní contendentes, Deum hæc verba *Faciámus* etc. protulisse, non loquendo ad alias personas, sed ad seipsum, ut semetipsum ad hominem formandum excitaret. Ut enim merito Basilius in *Hexámeron*, *homil. 9*, observavit: «Quis enim faber, aut ærarius, solus ipse quidem, nec aliò quoque sibi cooperante stipatur..... sibi ipsi admurmurat dicens, faciámus gladium, aut compingámus aratrum?» undè et Hilarius, *lib. de Synod.*, inter alia capita damnata, inquit: «Si quis *Faciámus hominem*, non Patrem ad Filium dixisse, sed ipsum ad semetipsum dicat Deum locutum: anáthema sit.»

Ex quibus etiam liquido infertur, à verò abludere eos Rabbínos, qui contendunt, Deum dicentem *Faciámus* etc., fuisse in plurali, more Principum, locutum, ut sua auctoritas magis, magisque reluceret: sic enim Deus fuisset ad seipsum locutus, non verò Pater ad Filium, quorum neutrum admitti valet, juxta prædicta Hilarii verba.

Eos etiam redarguit Theodorétus observans, quòd si Deus inquires *Faciámus* etc., locutus fuisset in plurali auctoritatis ergo, more Principum, deberet in número plurali loqui, ubicumque in Scriptura loquitur, cum semper idem urgèret auctoritatis motivum, et præsertim cum aliquid præcipit Judæico Populo; quod tamen è conversò in Scriptura observatur; perraro enim Deus pluraliter locutus est, et tunc solum cum

pluralitatem divinarum Personarum voluit indicare. «Etenim, inquit Theodoretus, cum linguas confunderet, non dixit singulariter descendam, sed: Veni te, descendentes confundamus ipsorum linguas. Et hoc igitur locò (cum scilicet dixit Faciamus hominem etc.) quoniam Deus animal ratione formabat, quod postea renovaturus erat post multas generationes, Sanctæ Trinitatis invocationibus sacro sanctum Baptisma instituens, cum fabricaturus esset naturam, cui hæc mysteria crederentur, obscure identitatem substantiæ ac Personarum numerum aperuit. Dum enim dixit, Deus, communionem divini nature indicavit. Subiungens autem illud, Facimus, expressit numerum Personarum. Similiter, cum iterum in singulari numero dixit, Imaginem, eandem esse naturam ostendit; non enim dixit, ad Imagines, sed ad Imaginem: cum autem dixit, nostram, numerum hypostaseon manifestavit.»

Sunt tandem ex Judæis, qui volunt, Deum dicentem Faciamus hominem etc. fuisse quidem ad alias personas locutum, non autem divinas, sed angelicas; sed perperam, ut arguit S. Basilius in *Hexameron*, homil. 9. Et id quidem obvium fit consideranti, quod Deus alloquebatur eos, quos ad hominis formationem invitabat: Angeli autem in formatione hominis, nullam, nec ministerii, exercuerunt actionem; non quidem quantum ad animam, secundum quam homo propriè est ad imaginem Dei; anima enim est à Deo solo creata, id est, ex nihiloeducta, et in corpus immissa; legitur namque, *Genes.*, c. 2, v. 7: «Et inspiravit (Deus) in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem.» Vid. D. Thom., 1 p., quæst. 20, art. 3. Neque Angeli aliquod exercere ministerium circa for-

mationem corporis humani: *Genes.* enim, c. 2, v. 7, solius Dei fit mentio, dum corporis humani formatio describitur; namque legitur: «formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ.» Unde D. Thom., 1 part., quæst. 91, art. 2, argumentis etiam à ratione depromptis ostendit, «quod prima formatio humani corporis non potuit esse per aliquam virtutem creatam, sed immediatè à Deo.» Vid. Clément Alex., lib. 5 *Stromat.*; Tertullian., lib. de *Resurrect. carnis*, c. 6, et Irenæus, lib. 4 contra hæres., c. 20, cujus hæc transcribimus verba: «Non ergo Angeli fecerunt nos, nec nos plasmarerunt, nec Angeli potuerant imaginem facere Dei, nec alius quis præter Verbum Domini, nec virtus longè absistens à Patre Universorum.»

568. Prob. 2.º Conclus. Psalm. 2.º, v. 7, legitur: «Dominus dixit ad me; filius meus es tu: Ego hodie genui te.» Hæc verba ipsi Judæi, Christo coævi, non de Davide, aut aliquò aliò, sed de Messia dicta usurpabant: cum Paulus etiam his usus sit *Act. Apost.*, cap. 13, v. 23, adversus Judæos ad probandum Christum esse Messiam; et *epist. ad Hebræos*, cap. 1, v. 5, ad probandam Filii Dei excellentiam supra Angelos; ejusque Divinitatem.

Et meritò quidem, nam sequentia ejusdem psalmi verba: «Postula à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam: et possessionem tuam terminos terræ,» nec Davidi, nec alii, sed soli Messie promissa possunt intelligi: Ergo, in primis è Vêteri Testamento constat in Deo esse Personam generantem, scilicet, Patrem; et Personam genitam, videlicet, Filium.

Id ipsum colligitur ex *psalmo* 109, v. 4: «Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis:» Quæ verba sunt Dei



Patris Filium à se génitum alloquéntis. Undè, v. 3, subditur: «Ex útero ante luciferum genui te:» quæ étiam Persónæ Filii distinciónem à Patre osténdunt: cum eadè Persóna respectù sui ipsius néquëat esse génerans simul et génita. Hòc textù ad probándum, se esse Filium Dei, usus est ipse Christus, *Matth., cap. 22, v. 43 et seq.*, dicens: «Si ergo David vocat eum Dóminum, «quómòdò Filius ejus est?» Ergo, in Véteri Testaménto reveláta est plurálit-as, ac distinc-tio Divinárum Personárum.

## II. CONCLUSIO.

*Nedum plúritas, et distinc-tio Divinárum Personárum, sed earum Trinitas fuit in Véteri Testaménto reveláta.*

569. Prob. 1.<sup>o</sup> Trinitátem Divinárum Personárum evíncant hæc, *psalmi 32, v. 6*, verba: «Verbò Dómini cœli firmáti sunt: et Spírítu oris ejus omnis virtus eórum.» Ubi *Dóminus*, qui per *Verbum* à se procédens ómnia facit, cœlos firmávit; et *Spírítu oris ejus*, id est Spírítu Sanctò, cui perféc-tio óperum Dei tribúitur, cœlos virtúte ejus ornávit. Hæc antiquiòres Rabbíni negáre nés-ciunt. Rabbi enim Eleázar inquit: «Non est creátus Mundus, nisi Verbò Dei Sancti, sicut dictum est in *psalm. 32*, «(vel apud *Hebræos 33*) Verbò Dei cœli facti sunt.» Et Rabbi Simeon addit: «Spirávit Deus spírítum oris sui, et creátus est Mundus, sicut dictum est *psalm. 33*: Et spírítu oris ejus omnis exércitus eórum.» In quibus inquit Galatinus, *lib. 2 de arcánis cathólicæ veritátis, cap. 4*: «Tria hæc, Deus, Verbum ejus, et Spírítus, distinc-tè, et

«apértè in Mundi produc-tióne concurrísse ponúntur. Hæc autem tria quid aliud sunt, quàm Pater, Filius, Spírítus Sanctus? Verbum enim réalitèr «distinguitur à proferènte, et Spírítus à spirante.... Cùm igitur in Deo nullum «sit accídens, ut ipsi (*Judæi*) étiam concédunt.... Ergo, sunt hypóstases, sive «suppósita, vel Persónæ réalitèr distinc-tæ.»

570. Prob. 2.<sup>o</sup> Tres esse Persónas in Divínis, páriter significant hæc Isaiæ verba, *c. 6, v. 3*, «et clamábant (*Séraphim*) alter ad álterum, et dicébant: «Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dóminus «Deus exercítuum.» Quæ elegánter pón-derans S. Ambrósíus, *lib. 2 de fide ad Gratian.*, *c. 4*, inquit: «Quid sibi vult «sub uno nómine Sanctitátis trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudátio? Si una laudátio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur, nisi quia Pater, et «Filius et Spírítus Sanctus, sanctitáte «unum sunt? Non dixitsemel, ne Filium «sequestráret: non bis, ne Spírítum Sanc-tum præteríret: non quáter, ne crea-túras conjúngeret. Et ut osténderet «Trinitátis unam esse Deitátem, dum «ter dixisset, *Sanctus, Sanctus, Sanc-tus*, áddidit singuláriter *Dóminus Deus «Sábahot.*»

Ipsi Véteres Rabbíni, teste Galatino, *lib. 2 de arcánis cathólicæ veritátis, c. 1*, ita hæc Isaiæ verba sunt interpretáti, máximè Rabbínus Simeon Ben Johai dicens: «Sanctus, hic est Pater; Sanc-tus, hic est Filius; Sanctus, hic est «Spírítus Sanctus.» Et Rabbi Jónathas Ben Uziel: «id est, Sanctus Pater, «Sanctus Filius, Sanctus Spírítus Sanc-tus.» Ad rem notat Galatinus, quòd post tria verba Sanctus, Sanctus, Sanc-tus, immediátè semel dumtáxat pónitur nomen Dei *Tetragrámmaton*, quod divínam significat esséntiam; undè clarè



innūitur, tres illas Persónas, non tres Deos, sed unum esse Deum.

571. Tandem, hæc Deuteronomii verba, c. 6, v. 4: «Audi Israël, Dóminus Deus noster, Dóminus unus est.» Rabbi Ibba ita expónit, ut in his verbis agnóscat revelátum, tres esse in divinis Personas, Patrem, et Filium, et Spíritum Sanctum.

Ex his Rabbinórum antiquórum testimoníis, placet cum Eminentíssimo Gotti recentiores Judæos Trinitátem Personárum in divinis denegántes, sic álloqui: In asserénda, vel negánda Trinitáte divinárum Personárum in unitáte esséntiæ, per nos licet, ne stétis Sacræ Scriptúræ, ut à nostræ Ecclesiæ Doctóribus interpretátæ; sicut nec nos stáre debémus, iudício recentiórum vestrá Sinagógæ Rabbinórum, quia si nos, ut dicitis, sumus in hac cáusa suspéctæ partes, útpoté profiténtes Religióem Christiánam, mystérium Trinitátis edocéntem; ita et vos in hac cáusa, partes estis suspéctæ, útpoté in Religióem Christiánam immání ódió æstuántes. Stémus ergo omnes iudício vétérum Rabbinórum, qui Christum præcessérunt. Hi enim, útpoté nullius partis stúdió in Christum, ejúsque Religióem prævénti, germánam ac sincéram Sacræ Scriptúræ intelligéntiam, in hac parte pótius quàm recentiores attigisse credéndi sunt. Rabbiní autem qui Christum præcessérunt, et quorum testimonía delibávimus, in Sacra Scriptúra Véteris Testaménti Trinitátem Personárum in unitáte Esséntiæ agnovére. Ergo, Sacra Scriptúra Véteris Testaménti, Trinitátem Divinárum docet Personárum. Ergo, Judæi Trinitátem negántes; et suis antiquis Doctóribus non contemnéndis, et ipsi Sacræ Scriptúræ Véteris Testaménti, terga vértunt.

### III. CONCLÚSIO.

*Trinitas Personárum Divinárum ex Novo Testaménto invictissimè demonstrátur.*

572. Hic sédulò adverténdum, nos modò non assúmere probándum contra Ariános, ac Macedoniános, unam, eadémque esse in tribus Divinis Persónis natúram, hoc enim sequénti conclusióne aggrediémur osténdere; sed modò tantum contra Sabelliános, ac Sociniános, ac omnes dictos Unitários, qui unam tantum in divinis dicunt esse Personam, manus consérimus. Ad rem.

Prob. conclus. 1.<sup>o</sup> Matth., cap. 28, præscribitur baptisma conferéndum «in nómine Patris, et Filii, et Spíritus Sancti.» Atqui, hæc verba Trinitátem exprímunt Divinárum Personárum, nam una, eadémque Persóna nequit esse Pater, et Filius sui ipsíus, neque à semetipsa spiráta: Ergo, Persónæ Patris, et Filii, et Spíritus Sancti in textu expréssæ, sunt tres ab invicem distinctæ, et non una sola.

573. Prob. 2.<sup>o</sup> ex Christi baptismo in quo, ut réferunt Matthæus, cap. 3, v. 16 et 17: Lucas, cap. 3, v. 22; et Marcus, cap. 1 vv. 10 et 11, Jesus ascéndens de aqua vidit cælos apértos, et Spíritum, támquam columbam descendéntem, et manéntem in ipso; Et vox facta est de cælis: *Tu es Filius meus diléctus, in Te complácuí.* Hic, ut primà fronte appáret, describitur Pater lóquens; Filius, cui lóquitur; et Spíritus Sanctus, qui super Filium descendit, et in eo manet. Ergo, adest Persóna, quæ lóquitur; adest Persóna, cui lóquitur; et Persóna, quæ descendit. Hæ autem sunt Persónæ divinæ,

ut mox ostendemus : Ergo , tres sunt Persónæ in divinis.

574. Prob. 3.<sup>o</sup> Joan., c. 15, v. 26, Christus légitur dixisse : «Cum vénerit «Paráclitus, quem ego mittam vobis á «Patre, Spíritum veritátis, qui á Patre «procédit, ille testimoníum perhibébit de «mè.» En tres Persónæ divinæ, vidéli-  
cet, Pater, et Filius, et Paráclitus ; et hæ quidem ab invicem distinctæ : Filius quidem distinctus á Patre , et Spíritu Sancto : á Patre, quia nemo est Pater sui ipsius ; distinctus á Spíritu Sancto, quia Filius dicitur mittere Paráclitum, seu Spíritum Sanctum ; et nemo seipsum mittit. Spíritus Sanctus, seu Paráclitus distinctus á Patre, et Filio : á Patre quidem, quia hic Spíritus Paráclitus dicitur procédere á Patre, et nemo procédit á seipso : á Filio distinctus, quia, ut diximus, Filius mittit hunc Spíritum Paráclitum, et nemo mittit seipsum.

575. Prob. 4.<sup>o</sup> Epist. 1.ª Joánnis, c. 5, v. 7, decretóriè dicitur : «Tres «sunt qui testimoníum dant in Cælo : «Pater, Verbum, et Spíritus Sanctus, «et hi tres unum sunt.» Id autem intél-  
ligi nequit nisi de tribus Persónis divinis : nam solùm tres persónæ divinæ, quantumvis réaliter inter se distinctæ, unum sunt, seu unius esséntiæ, ut sequénti Conclusiónè propugnábimus : Ergo, etc.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

576. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Sociniánis advér-  
sus hunc últimum Scripturæ textum, desumptum ex v. 7, c. 5, epist. 1.<sup>a</sup> Joan. Hic textus est supposititijs, idque evincitur ex eo quòd non reperiátur in antiquiòribus exempláribus : Ergo, hic textus, útpotè supposititijs, nullius ró-  
boris est ad evincéndam Trinitatem Persónarum.

Resp. Disting. antec. Hic textus non reperitur in ómnibus antiquiòribus exem-  
pláribus, concéd. non reperitur in ali-  
quibus, et quidem multò plúribus, quàm sint hi, in quibus non reperitur, neg. Reperitur enim in Codicibus, quibús usi sunt Auctóres editiónis Complutén-  
sis an. 1517: hi autem Códices erant vetustissimi, et castigatissimi, Hæbræi, Græci, et Latini, ut testátur Cardinális Giménez in Præfat. Secundò, Robértus Stéphanus in sua elegantissima Editióne an. 1550 ex séxdecim Exempláribus ab Itàlia, Hispánia, et Gallia conquistis, septem dumtaxat notat in quibus deest, non quidem versus integer, sed tantùm mínima ejus pars, scilicet hæc verba, in Cælo, sinè quibus tamen manet tota vis textús ad firmándam Mystérii SS. Trinitatis veritatem. Tertiò, Theólogi Lovaniénses ex magno illo número Códicum manuscriptorum, ad quos Sacra Biblia semel, et iterum contulérunt, nú-  
merant dumtaxat quinque, in quibus iste versus desiderátur. Quártò, versus iste legebátur in vetustissimis, et probatissimis exempláribus, quibús, quintò, et sextò sæculò, utebátur Cassiodórus, ut patet ex ejus Ópere, cui Titulus *Cassiodóri Senatòris complexiões in Epistolas, et Acta Apostolorum, et Apocalypsim*. Quod opus in Bibliothéca Capituli Veronénsis repértum, Vir claríssimus D. Maffei annò 1721 typis mandàre curávit. In conquirédis autém, et inter se conferédis, vetústis et probátis Codicibus, summam curam adhibuit Cassiodórus, ut vidére licet in sui Óperis Præfatióne, et lib. *Institutiónum divinàrum*, c. 8. Quintò, hic textus légitur in vetustissimo Códice Britànico, ejús tanta fuit auctóritas, vel apud ipsum Erás-  
mum, ut cùm duas Novi Testaménti Editiões, in quibus hunc versum omís-  
sit, in lucem produxérít, in tértia à se

públici juris factâ, restituerit.

Ex quo versus iste, de quo sermónem facimus, in quibúsdam ántiquis Codicibus desiderétur, nihil pro se possunt Sociniáni inférre, nam defectus pótuit contingere primò ex perfidia Arianórum, qui hunc textum, ut suo erróri nimis apértè contrárium, é sacris Codicibus expúngere conáti sunt, ut testátur Auctor *Prólogi ad Epistolas Cathólicas*, qui commúniter créditur esse S. Hierónymus. Hujúsmodi fráudis vítiúm Ariánis sæpè éxprobrat S. Ambrósius, *lib. 2 de fide, cap. 15; lib. 5, cap. 16; lib. 3.º de Spiritu S., cap. 10*. Secúndò, omis-sio præfáti textús pótuit contingere ex vítio Exscriptórum, qui cùm pervenis-sent ad hæc verba, *v. 7: Tres sunt qui testimónium dant*, lapsu óculi transié-runt ad *v. 8*, ubi éadem verba repetúntur: et hic lapsus fréquens est Scriptó-ribus, dum, nullò ferè interpositò inter-vállò, éadem verba repetúntur.

Cæterùm, nostra Vulgáta Editio per-ácta est juxta exemplária, quæ fidélium má nibus ubiqúe terebántur: hæc áutem, ut patet, multò difícilius adulterári pó-terant propter quotidíánum usum, et certum detegendæ fráudis pericúlum; ideóque longè majórem meréntur fidem, quàm quæ latent in ángulis Bibliothecá-rum, ubi ex oscitántia, vel ex exscrip-tórum malitiá, fráudi, et adulteratióni secúre repériúntur obnóxia. Ergo, præ-fátus textus non est habéndus, ut sup-posititiús.

577. Obj. 2.º Plures Patres hunc versum, de quo impresentiárum ágimus, non laudavérunt advérsus hæréticos, cùm tamen ad eos refelléndos esset ap-tíssimus: Ergo, ipsum non habuérunt ut genuínum, sed supposititium.

Resp. quòd etsi non omnes, plures tamen Patres hunc versum advérsus hæréticos laudavérunt. Laudávit Ter-

tulliánus, *lib. advérsus Praxéam, c. 25*; laudávit S. Cypriánus, *lib. de Unitáte Ecclesiæ*; laudávit Idácius Clarus iv sæ-cul. vel secúndum álios, Vigílius Tap-sénsis, v sæcul., *lib. advérsus Varimá-dum Ariánum, cap. 5*; Eugénius Car-taginénsis, in *explicatione fidei Cathó-licæ*, à 400 ferè Episcopis subscriptá, et Hunnérico Vandalórum Regi Ariáno oblátá, an. 484, ut réferunt Victor Vi-ténsis, *lib. 3 de persecut. Africána*, et Gennádius, *lib. de Scriptóribus eccle-siásticis, c. 97*; laudávit Hierónymus in *Prólogo ad Epist. Cathol.*; Cassiodórus, quem jam retúlimus: item juxta Bellarmí-num, *lib. 1 de Christo, c. 6*; S. Athaná-sius, *lib. ad Teóphilum de una Deitate Trinitátis*; Auctor disputatiónis ejúsdem Athanásii in Concílio Nicæno; S. Ful-géntius, *lib. contr. Objection. Arianó-rum*; quibús annumerándi sunt Máxi-mus, Euchérius Phæbádius, alii que per-múlti, quos sigillátim recensére Opus elementáre, quod inscribimus, non pá-titur. Imméritò ergo, Unitárii, recen-tiórés pseudo-Bíblici, Rationalistæ pre-méntes vestigia Griesbáchii in Appendíce Editiúnis suæ Novi Testaménti *Diatríbe in locum, epist. 1.ª Joán., c. 5, v. 7*, sústinent, prout Sociniáni, huncce ver-sículum inter apóchriphos esse aman-dándum.

Hucusque arguméntum sólvimus mo-rem geréntes Criticórum: verùm ut Theólogi Cathólici, subjeimur, Eccle-siam esse infallibilem, in determinánda authenticitáte SS. Scripturárum. *Vid. Tom. 1, n. 111*: jam verò Ecclesiá in Concílio Tridentino congregáta, *Sess. 4*, definívit Cánonem Sacrarum Scripturá-rum prout in nostra Vulgáta latina con-tinéntur: in quo Cánone reperitur epis-tola 1 Joánnis cóntinens caput, et ver-sum, quem cum Ecclesiá Cathólica, ad-vérsus heterodóxos propugnámus: *Vid.*



*Tom. 1, n. 15* : Ergo, laudátus versus, non suppositíus, sed genuínus est aestimándus. Undé quod in quorúmdam Véterum scríptis non legámus, hunc versículum fuisse ab eis contra hæréticos laudátum, pótuít accidere vel ex eo, quód incidierint in Códicem non corréctum; vel quód non eórum scrípta ómnia ad nos usque pervénierint; vel quód pervénierint à fidei hóstibus corrúpta.

578. Obj. 3.<sup>o</sup> SS. Trinitátis Divinárum Personárum hostes tum antiqui, tum recentiores, ut vidére licet apud Wegscheider, plura objiciunt loca, tum Véteris, tum Novi Testaménti, in quibus Deus dicitur esse solus, ut Deuteronomíi, *cap. 32, v. 39*; *Psalm. 85, v. 10*; *Isaíæ, cap. 37, v. 16*; *Joan., cap. 17, v. 3, etc.* Ex quibus sic discúrrunt: Ubi est solitúdo, ibi non est pluralítas: Atqui, in Deo est solitúdo, cum dicátur esse solus: Ergo, in Deo non est pluralítas: Ergo, non sunt plures Divinæ Persónæ.

Resp. Dist. maj. Ubi est solitúdo; ibi non est pluralítas, secúndum id, in quo est solitúdo, concéd. secúndum id, in quo non est solitúdo, neg. Siquidem in Deo est solitúdo quántum ad natúram divínam, et ratióne hujus Deus dicitur, et est solus; non est áutem in eo solitúdo ratióne Persónæ, et respectú hujus Deus dicitur, et est non unus, sed Trinus, ut constat ex téxtibus in prob. conclus. addúctis; sicque Scriptúræ cum Scriptúris conciliántur, nam quemádmódum in Scriptúris Deus dicitur *solus*, ita in eisdem Scriptúris hic Deus *solus* de seipso pluralíter lóquitur, ut *Gen., cap. 1, v. 26*: «Faciámus hóminem etc.» et *Gen., cap. 11, v. 7*: «Veníte, descendámus etc.» et *Joan., cap. 10, v. 30*: «Ego et Pater unum sumus, etc.» Si áutem Deus esset *solus*, vel *unus*, tum unitáte Natúræ, tum unitáte Persónæ,

númerus pluralís nequíret de eo verificári. Ergo, cum in Deo non adsit pluralítas Natúræ, ut ipsi Adversárii concédunt, debet esse pluralítas in Persónis. Hinc D. Thomas, *lib. 4.<sup>o</sup> contra Gentés, cap. 5, n.<sup>o</sup> 3*, ait: «Ubi est unum; »suppósitum subsistens, pluralís prædicatió non recipitur; Christus áutem de se, et de Patre pluralíter lóquitur dicens: *Ego, et Pater, unum sumus*: «Non est ergo Filius ipse Pater.»

579. Non abs re erit hic præmonére, heterodóxos ex præpóstera verbórum Scriptúræ intelligéntia, Trinitátem Personárum, prout et ália dógmata, ex ipsis Scriptúris impugnáre. Sic e. c. ex illo *Joan., cap. 17, v. 3*: «Hæc est áutem »vita ætérna, ut cognóscant te, solum »Deum verum, et quem misisti Jesum »Christum,» cónligunt, unam tantum, non verò plures esse Persónas in Divinis; sed pérperam, nam, ut inquit August., *Tract. 105 in Joánnem*, ordo verbórum hic est: «hæc est vita ætérna: ut te, et quem misisti Jesum Christum, cognóscant solum verum Deum.» Quod iterum docet id. August., *lib. 2 contr. Maximín., c. 15*, et cum eo Nazianzéus, *Orat. 36*; Cyrillus Alex., *lib. 11 in Joan., cap. 5*; Ambros., *lib. 5 de fide, cap. 4*; ac D. Thomas in *cap. 17 in Joan., lect. 1*. Hinc ubicúmque in Scriptúra Deus nominátur *solus*, tó *solus* cadit supra natúram, non super Persónas; et hinc est, quód licet sint tres Persónæ, non sint tres Dii: undé August., *Tract. 105 in Joánnem*: «non »duo Dii, Pater, et Filius; nec tres Dii, »Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; »sed ipsa Trinitas unus solus verus Deus. »Nec idem tamen Pater, qui Filius; nec »idem Filius, qui Pater; nec idem Spíritus Sanctus, qui Pater, et Filius; »quóniam tres sunt Pater, et Filius, et »Spíritus Sanctus: sed ipsa Trinitas



«unus est Deus.» Idem légitur in Symbolo Athanásii, quod est régula fidei.

580. Obj. 4.<sup>o</sup> Si in divinis admittitur Trinitas, admitti páriter debet Qüatérnitas : Atqui, secúndum non est admitténdum : Ergo, nec primum. Probátur maj. Ideò in divinis admittitur Trinitas, quia ibi sunt tres subsisténtes, nempe Pater, et Filius, et Spíritus Sanctus : Atqui, natúra Divína, étiam est subsistens : Ergo, si in divinis admittitur Trinitas, admitti páriter debet qüatérnitas.

Resp. Dist. maj. Ideò in divinis admittitur Trinitas, quia ibi sunt tres subsisténtes, *ab invicem distincti*, nempe Pater, Filius, et Spíritus S. concéd.: quia ibi sunt tres subsisténtes, *ab invicem non distincti*, neg. Et dist. min. Natúra Divína est étiam subsistens, sed non distincta à tribus Persónis, concéd.: distincta ab ipsis, neg. Sic ergo in Deo Trinitas est admitténda propter tres Persónas ab invicem réaliter distinctas; admitti áutem nequit Qüatérnitas, etsi in Divinis, sit Natúra subsistens; quia cum Natúra, seu esséntia sit Persónis Divinis intimè identificáta, et ab eis non distincta, non potest dici qüarta res; quia númerus ex sola distinctióne consúrgit. Hac de cáusa Concilium Lateranénse sub Innocéntio III, cap. *Damnamus*, státuit contra Abbátem Joachim : «Quod una quædam summa res est incomprehensibilis quidem, et ineffábilis, quæ veráciter est Pater, et Filius, et Spíritus S., tres simul Persónæ, ac singulátim quælibet eárumdem : et ideò in Deo Trinitas est solúmmodò, non Qüatérnitas, quia quælibet trium Personárum est illa res, vidélicet substantia, esséntia, sive natúra Divína etc.» Undè sit

#### IV. CONCLÚSIO.

*Natúra Divína est una, et éadem in tribus Divinis Persónis.*

581. Prob. 1.<sup>o</sup> Ex symbolo Athanásii edocémur, quòd *Deus, Pater; Deus, Filius; Deus, Spíritus S.* : Atqui, Pater, et Filius, et Spíritus S. non essent Deus, si non esset in ipsis natúra Divína : Ergo, hæc est in ipsis : Atqui, natúra Divína non est múltiplex, sed una tantùm : Ergo, una, et éadem natúra Divína est in tribus Divinis Persónis. Prob. últim. min. Si natúra Divína esset múltiplex, et non tantùm una, essent plures Dii, sicut quia sunt plures natúræ humanæ in plúribus individuís, sunt plures hómínes; est áutem impossibile esse plures Deos, ut *num. 41* demonstrávimus : Ergo, natúra Divína, non est múltiplex, sed una tantùm. Ergo, eùm in Patre, Filio, et Spíritu S. sit natúra Divína, in ipsis una, et éadem est natúra.

582. Prob. 2.<sup>o</sup> Si una, et éadem natúra Divína non esset in tribus Divinis Persónis, esset, vel quia in Filio, vel quia in Spíritu S. non esse éadem natúra Patris : Atqui, tum in Filio, tum in Spíritu S. est éadem natúra Patris : Ergo, una, et éadem natúra Divína est in tribus Persónis. Prob. min. in primis quoad primam partem, contra Ariános. Filius, *Joan., cap. 10, v. 30*, de seipso dicit : *Ego, et Pater, unum sumus*. Dicens áutem, *Ego, et Pater*, distinctiónem Personárum apertíssimè expréssit contra Sabelliános. Ergo, addens; *unum sumus*, unam, ac eámdem esse natúram in Patre, ac Filio, osténdit contra Ariános. Non enim de sola unitáte affectús, ac voluntátis, ut arbitrántur heterodóxi, locútus fuit; sed de unitáte consubs-

tantiali, ut ostendunt Ecclesiae Patres, inter quos S. Augustinus, *Tract. 36 in Joan.*, sic discurrens: «Non dixit, «Pater, Ego sum; aut, Ego, et Pater unus est: sed cum dicit: *Ego, et Pater unum, et sumus*: et à Charybdi, et à Scylla liberaberis. In duobus illis verbis, quod dixit, *Unum*, liberat te ab Ario: quod dixit *Sumus*, liberat te à Sabellio. Si *Unum*: non ergo diversum. Si *Sumus*; Ergo, et Pater et Filius. *Sumus* enim non diceret de uno: sed et *Unum* non diceret de diverso.»

Audiatur D. Thom., 1 part., quæst. 31, art. 2 ad 4, qui etiam ex principiis grammaticâlibus rem totam illustrat, dicens: «Néutrum genus est infôrme; masculinum autem est formatum, et distinctum, et similiter fœmeninum. «Et ideò conveniënter per néutrum «genus significatur esséntia commúnis, «per masculinum autem, et fœmeninum, aliquod suppositum determinatum in commúni natúra. Undè etiam «in rebus humanis, si quæratur, Quis «est iste? respondetur, Sócrates, quod «nomen est suppositi. Si autem quæratur, Quid est iste? respondetur, animal rationale, et mortale. Et ideò, «quia in divinis distinctio est secúndum «Persónas, non autem secúndum esséntiam, dicimus, quod Pater est álius à «Filio, sed non áliud; et è conversò dicimus, quod sunt unum, sed non unus.»

Tandem, juvat audire Augustinum, *Tractat. 71 in Joan.*, ponderantem quoque illa verba Joannis, c. 14, v. 10: «Pater autem in me manens ipse facit «ópera,» et ista ibidem, «à me ipso non «lóquor:» postquam dixit, ex istis Sabellianum concludere: «ecce qui Pater «est, ipse et Filius;» Ariánium verò ex illis verbis inferre: «ecce inæqualis est

«Patri Filius à se ipso non lóquitur;» utrúmque ex altero perstringit Augustinus inquires: «Audi, Sabelliane: usque «adèò non ipse Pater, sed alter est Filius, ut eum Ariánus inæqualem asserat Patri. Audi, Ariane: usque adèò «Filius æqualis est Patri, ut Sabellianus eundem esse dicat et Patrem. Tu «(Sabelliane) adde quem tollis; (scilicet «Filium distinctum à Patre); tu, «(Ariane) adimple quem minuis, (scilicet «agnosce Filium, non minorem, sed «æqualem Patri), et nobiscum ambo «consistitis; quia nec tu tollis, nec tu «minuis eum, qui alter est à Patre, ut «convincas Sabellianum, et æqualis Patri, ut convincas Ariánium. Utrisque «enim clamat: Ego et Pater unum sumus. Quod ait, unum, audiant Ariani: quod ait, sumus, audiant Sabelliani: et nec illi æqualem, nec isti alterum, negandò sint vani.» Ilucúsque peracutè Augustinus.

583. Prob. 2.<sup>o</sup> eadem 1 pars Minoris: *Joan.*, cap. 1, dicitur: «In principio erat Verbum, et Verbum erat apud «Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat «in principio apud Deum.» Atqui, ex his verbis infertur idéntitas naturæ Patris, et Filii: Ergo, eadem natura divina est in Patre, et Filio. Prob. minoris verbis Ambrósii, lib. 1.<sup>o</sup> de Trinit., cap. 5, eleganter dicentis: «Omnes autem hæreses hóc capitulò brevî Piscator noster exclúsit: Quod enim erat in «principio, non inclúditur témpore, non «principio prævenitur: Ergo, Arius, «(qui effutíebat, fuisse témpus, in quo «Verbum non erat) conticéscat. Quod «autem erat apud Deum, non commixtione confúnditur, sed manéntis Verbi «apud Patrem sólida perfectiõne distinctuguitur ut Sabellius, (qui distinctiõnem negabat Personarum) obmutéscat. Et Deus erat Verbum; non ergo

«in prolaciónē sermónis hoc Verbum est, «sed in illa cœlestis designatiōe virtutis (*scilicet, Filio*) ut confutetur Phôtinus, (*qui Verbum ut Persónam divinam non admittēbat, sed dumtaxat ut quāmdam Dei operationem*). Quod verò erat in principio apud Deum, semipiternæ Divinitatis in Patre, et Filio inseparabilis unitas edocetur, ut erubescant Eudóxius, et Eunómius, (*qui Filium Dei in omnibus Patri dissimilem propugnābant*). E vestigio apud Joan. ibidem subditur: Omnia per ipsum (*scilicet Verbum*) facta sunt, et sinē ipso factum est nihil. » Quam plurima autem facta sunt per creatiōnem, legitur enim *Genes. 1, v. 1: In principio creāvit Deus cœlum, et terram*: Ergo, si per Verbum facta sunt omnia; per Verbum facta sunt etiā ea, quæ facta sunt per creatiōnem; creāre autem solius Dei est: Ergo, Verbum est Deus: non datur autem nisi una natura divina, quia non datur nisi unus Deus: Ergo, Verbum Dei, eādem omnino naturam ac Pater habet.

584. Rursus: Id per quod omnia facta, et creāta sunt, et sinē quo factum est nihil, non potest esse factum, et creatum; si enim esset factum, et creatum, vel esset factum, et creatum per seipsum, vel per alium; neutrum autem dici potest: non quidem quod factum fuit per se ipsum; nam si seipsum fecisset, vel se fecisset priusquam esset, vel postquam esset; non potuisset se ipsum facere priusquam esset, quia prius est esse, quā operari; non postquam esset, quia quod factum est, non fit. Neque dici potest esse factum per alium, quia sic jam non omnia facta essent per ipsum: Ergo, Verbum divinum nullatenus est factum, seu creatum: qui autem neque factus est, neque creatus, Creator est, adeoque Deus: Ergo, Verbum

divinum est Deus, adeoque habet naturam divinam, quæ una est: Ergo, eadem est natura Filii, ac Patris. Hunc discurrendi modum circa textum Joānis allatum didicimus ex Augustino, *lib. 1 de Trinitate. cap. 6*, ita arguente: «Neque enim dicit (*Evangelista*) «Omnia, nisi quæ facta sunt, id est omnem creaturam. Unde liquidò apparet, ipsum factum non esse, per quem facta sunt omnia. Et si factus non est, creatura non est: si autem creatura non est, ejusdem cum Patre substantiæ est. Omnis enim substantia, quæ Deus non est, creatura est; et quod creatura non est, Deus est. Et si non est Filius ejusdem substantiæ, cujus Pater: Ergo, facta substantia est: si facta substantia est, non omnia per ipsum facta sunt: at omnia per ipsum facta sunt; unus igitur ejusdem cum Patre substantiæ est.»

Filium esse consubstantialem Patri D. Thom. in *Comment. capituli 10 Joānis, lect. 5*, tripliciter ostendit. Primò, ex modo loquendi Christi, qui absolutè, et sinē addito dicit, se esse unum cum Patre; cum ait, *v. 30: Ego, et Pater, unum sumus*: Sicut autem aliquid non dicitur simpliciter ens, nisi secundum substantiam; ita nec dicitur simpliciter unum, nisi sit unum secundum substantiam. Cum ergo dixerit Christus absolutè, et sinē ulla restrictiōe: *Ego, et Pater, unum sumus*, manifestum est, quod sunt unum secundum substantiam, et naturam. Numquam autem invenitur, quod Deus, et creatura sint unum sinē aliquo addito; sicut illud *1.<sup>a</sup> ad Corint., cap. 6, v. 17*: «Qui autem adhæret Dómino, unus spiritus est.» Secundò, ex his, quæ Christus supra dixerat, scilicet *v. 29*: «Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus est:» deinde concludit: *Ego, et Pater, unum sumus*; quasi dicat, in tantum unum



sumus, in quántum dedit mihi id, quod majus est ómnibus; nempè natúram divínam. Tértiò, ex intentióne Christi; nam Christus probat, quòd non rápiet eas (oves suas) quisquam de manu sua, per hoc, quòd nemo potest eas rápere de manu Patris sui; quod non seque-  
 • rétur, si potéstas ejus esset minor, quàm potéstas Patris. Potéstas áutem Christi minor esset potestáte Patris, si quæ est natúra Patris, éadem non esset et natúra Filii. Ergo, etc.

Hòc egrégiò argumentò Ariános perstringébat S. Hilárius, *lib 7 de Trinit.*, num. 22, dicens: «De manu sua (*scilicet Christi*) nemo rapit, quia à Patre, «quod est ómnibus majus, (*scilicet natúram*) accépit. Quid sibi vult tam divérsa professio, ut rursùm de manu «Patris sui nemo rápiat: Filii manus «est, quæ accépit à Patre; Patris manus «est, quæ dedit Filio: et quómòdò quod «non rápitur de manu Filii, non rápitur «de manu Patris? Quómòdò si quæris, «intéllige: *Ego, et Pater, unum sú-*mus. Manus Filii, manus Patris est.» Manus áutem Patris ejus potestátem, adeóque natúram significat; cùm ergo manus Filii sit manus Patris, éadem profectò est utrúsque natúra.

585. Probátur 2.<sup>a</sup> pars Minóris contra Macedoniános, vidélicet, Spíritum S. habére eámdem natúram Patris. *Epist. 1.<sup>a</sup> Joán.*, c. 5, v. 7, légitur: «Tres sunt, qui testimónium dant in «Cœlo: Pater, Verbum, et Spíritus «S.: et hi tres unum sunt.» Ergo, Spíritus S. est unum cum Patre: unum áutem in hoc versu significat unitátem natúræ, ut ex superióribus 582 patet: Ergo, una eadémque est natúra Spíritus S. ac Patris.

Prob. 2.<sup>o</sup> Si Spíritus S. non habéret eámdem natúram, ac Pater; Scriptúra non tribúeret Spíritui S. dignitátem,

immensitátem, infinitam sapiéntiam, divínam virtútem, majestátem, et honórem divínum, ac glóriam últimi finis, et beatitúdinis, ac divinitátem, quæ ómnia convéniant Patri ratióne natúræ divínæ: Atqui, prædicta in Scriptúra Spíritui S. tribuúntur: Ergo, Spíritus S. habet eámdem natúram cum Patre. Prob. min. De Spíritu S. prædicátur in Scriptúris éadem dignitas Patris, dum, *Matth.*, c. 28, v. 19, dicitur: «Docé-  
 «te omnes gentes: baptizántes eos in «nómine Patris, et Filii, et Spíritus «Sancti:» imménsitas, cùm, *Sap.*, c. 1, v. 7, dicitur: «Spíritus Dómini replévit Orbem terrárum:» infinita Sapiéntia, cùm, 1.<sup>a</sup> *ad Cor.*, c. 2, v. 10, dicitur: «Spíritus ómnia scrutátur, «étiam profúnda Dei;» et v. 11, «quæ «Dei sunt, nemo cognóvit nisi Spíritus «Dei:» virtus divína, cùm, *Psal.* 103, v. 30, dicitur: «Emitte Spíritum tuum, et creabúntur, et re-  
 «novábis faciém terræ;» et *Psal.* 32, v. 6: «Verbò Dómini Cœli firmátum «sunt, et Spíritu oris ejus omnis virtus «eórum:» et ubique Spíritui S. tribúitur resurréctio mortuórum, sanctificátio animárum, Ecclesiæ gubernátio, et ómnium mirabilium máximum, opus vidélicet Incarnatiónis. *Luc.* enim, *cap. 1*, v. 35, hæc legúntur: «Et respóndens «Ángelus dixit ei (*Maríæ*): Spíritus «Sanctus supervéniet in te, et virtus «Altíssim. obumbrávit tibi. Ideóque et «quod nascétur ex te Sanctum, vocá-  
 «bitur Filius Dei.» Tribúitur étiam Spíritui S. majéstas, et honor divínus, habére nempè Templum, nam 1, *ad Cor.*, c. 6, v. 19, dicitur: «An nescitis «quóniam membra vestra Templum sunt «Spíritus Sancti, qui in vobis est?» Tribúitur eidem glória finis últimi, ac beatitúdinis, nam, 1.<sup>a</sup> *Petri*, c. 1, v. 12, légitur: «Spíritú Sanctó missò de



«Cœlo, in quem desiderant Angeli prospectare.» Tandem, de Spiritu S. prædicatur divinitas, nam dicitur Deus, *Act. Apost., c. 5, vv. 3, et 4*, in quibus legitur, Petrum dixisse Ananiam: «Cur tentavit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de prætio agri?... Non es mentitus hominibus, sed Deo.» Hæc textû ad evincendum, Spiritum S. esse Deum, utuntur Basilius, *lib. 5, contr. Eunom.*; et *lib. de Spiritu S., c. 16*: Nazianzenus, *Orat. 37*: Ambrósius, *lib. 10 de Spiritu S., c. 4*, et *lib. 3, c. 10*: et alii, quos brevitati indulgentes prætermittimus; concludentes cum Augustino, *lib. 2 contr. Maximin., c. 21*, dicente post relata Scripturæ verba: «Atque ostendens Deum esse Spiritum Sanctum, non es, inquit, hominibus mentitus, sed Deo.»

586. Rursus: «Dominus Deus exercituum,» qui Isaïæ, *cap. 6, v. 9*, dicitur hæc protulisse verba: «Audite audientes, et nolite intelligere;» accipitur à Paulo, *Act. Ap., cap. 28, vv. 25 et 26*, pro Spiritu Sancto, ait enim: «Quia bene Spiritus Sanctus locutus est per Isaïam Prophetam ad Patres nostros dicens: Vade ad Pópulum istum, et dic ad eos: Aure audietis, et non intelligétis.» Spiritus Sanctus ergo est ex Paulo Dominus Deus exercituum.»

Placet audire S. Basilium, *lib. 5 contra Eunom.*, sic discurréntem supra allata Isaïæ verba, ut ex ipsis probet, nedùm Spiritum S. habere eandem Patris naturam, sed et tres Divinas Personas unius esse, ejusdemque naturæ, pulcherrimè enim ait: «Propheta inducit Patris, in quem Judei credebant, Personam: Evangelista (Joannes *cap. 12, vv. 40, et 41*), Filii: Paulus, Spiritus, illum ipsum, qui visus

fuerat, unum Dóminum Sabaoth commúniter nominantes. Sermónem, quem de hypóstasi instituérunt, distinxére, indistinctâ manente in eis de uno Deo sententiâ.»

Ex momentis hucusque allatis sat superque constat, nedùm in Filio, verum et in Spiritu S. esse, prout in Patre, agnoscendam divinitatem, adeoque unam, eandemque Naturam Divinam esse in tribus Divinis Personis. Concludendum igitur cum Ecclesiâ in Symbolo Athanasiano canente: «Qualis Pater, talis Filius; talis Spiritus Sanctus. Deus Pater, Deus Filius; Deus Spiritus Sanctus. (Et tamen non tres Dii, sed unus est Deus,» quod non esset, nec esse posset, si in tribus Divinis Personis non foret una, eademque Natura Divina.

#### SOLVUNTUR OBJECTIONES CONTRA CONSUBSTANTIALITATEM VERBI.

587. Obj. 1.<sup>o</sup> Ariani, et Sociniani objiciunt, Filium esse minorem Patre, juxta Joán., *c. 4*, in quo Christus dixisse legitur: *Pater major me est*; ac rursus, Filium esse Patri subiectum, ait enim Apost., *1<sup>a</sup> ad Cor., v. 15*: «Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia:» si autem Filius esset consubstantialis Patri, nec esset ipso minor, nec ipsi subiectus: Ergo, Filius non est consubstantialis Patri.

Resp. Disting. Major. Christus, quatenus homo, est minor Patre, ipsique subiectus, conced.; quatenus Deus, neg. Prædictas auctoritates intelligendas esse de Christo homine, non verò de Christo ut Deo, ex ipso Scripturæ contextu constat. De verbis quidem Joánnis, nam Christus priusquam diceret: *Pater major me est*, præmisit *Vado ad Patrem*:

ire autem ad Patrem cōpetit Christo quātenus hōmini, non verō quātenus Deo, nam quātenus divīnam habet natūrā semper est in Patre, secūndum ipsa Christi Dōmini verba, *Jodn.*, c. 14, v. 10: «Non crēditis, quia ego in «Patre, et Pater in me est?» Quoad verba autem Apōstoli patet etiā intelligēda esse de Christo ut hōmine, si consulantur verba, quæ idem Apōstolus prēmisiit, ex quibus constat, Apōstolum loqui de Christo post ejus resurrectiōnem: resurrectiō autem non cōpetit Christo quā Deo, sed quā hōmini. Non tamen indē inferēdum, Apōstolum voluisse significāre, Christū, quā hōminem, fuisse Patri subjēctum dumtaxat post resurrectiōnem, et non antea; sed solummodō, quod ejus subjēctiō ad Patrem, magis, ac manifestiūs post generālem resurrectiōnem apparēbit; et quidem ob duplex motivum: primō, quia tunc omnibūs hōstibūs debellātis, damnātis réprobis, glorificātis prædestinātis, ac pacātō ex omni parte Regnō, Christus tantæ victoriæ, et pacis glōriam, non sibi, ut hōmini, sed Patri, ut vero Deo ostēdet adjudicādam: secūndō, quia post cōrporum generālem resurrectiōnem, et omnium prædestinatōrum glorificatiōnem, ea apparēbit clāritas in humanitatē Christi, ut omnes modō æquidem mirābili agnōscent humanitatem esse Divinitatis instrumētum, adeoque ipsi subditam, quāntum ad eam operatiōnem, quā divinitas ipsi omnia subjiēiet, juxta illud *epist. ad Philipp.*, c. 3, vv. 20, et 21: «Salvatōrem expectāmus Dōminum nostrum Jesum Christum, qui reformābit corpus humilitātis «nostræ, configurātum cōrpori claritātis «suæ, secūndum operatiōnem quā etiā «possit subjicere sibi omnia.»

588. Instābis: Concilium Sardicēse, in *epist. Synōdica*; S. Athanasius,

*orat. 2 contra Ariānos*; S. Hilarius, *lib. 9 de Trinit.*; Damascēnus, *lib. 1, c. 6*, et commūniter PP. Græci tenent Patrem esse majōrem Filio; etiā quā Deus est: Ergo, Filius non est consubstantiālis Patri.

Resp. Disting. antecēd. Laudāti Patres loquūtur de majoritatē propriē dictā, et essentiāli, neg. loquūtur de majoritatē impropriē dictā, seu originis. quia Filius oritur à Patre, et non ē conversō, concēd. Hanc esse mentem laudatōrum Patrum, constat ex ipso Athanasio *orat. cit. dicēte*: «Pater major est, non quidem magnitudīne, aut «ætate, sed quia ex illo (*Filius*) ortum «hābuit.» Aliōndē liquet, laudatos Patres totis viribūs contra Ariānos Filii consubstantialitatem propugnasse: undē sibi metipsis non constāssent, si majoritatem Patris propriam, et essentiālem, respectu Filii agnoscendam traduxissent.

589. Obj. 2.<sup>o</sup> *Eccle.*, c. 24, Sapiētia dicitur creāta: Sapiētia autem est Filius: Ergo, Filius est creātus: Pater autem non est creātus; Ergo, Filius non est consubstantiālis Patri.

Resp. Missis aliis interpretatiōnibūs, quæ legi possunt apud Gregōrium Nazianzēnum, et Augustinum, *serm. 58 de verbis Dōmini in Jodn.*, dicimus cum D. Thoma, 4 *contr. Gent.*, c. 8: «Quod autem dicitur Sapiēntiam esse «creātam, primō quidem potest intelli- «gi, non de sapiēntia, quæ est Filius «Dei, sed de sapiēntia, quam Deus in- «didit creaturis: dicitur enim *Eccle.*, «c. 1, v. 9: *Ipse creāvit eam, (scilicet «sapiēntiam) in Spiritu Sancto..... et «effudit illam super omnia opera sua.* «Potest etiā refērri ad natūrā creā- «tam assumptam à Filio, ut sit sensus: «*ab initio, et ante sæcula creāta sum,* «*Eccle.*, c. 24, v. 14: id est prævisa

«sum creaturæ uniri. Vel per hoc quod «sapiéntia et creáta, et génita nuncupátur, modus divínæ generatiónis nobis insinuáitur. In generatióne enim, «quod generáitur, áccipit natúrám generántis, quod perfectiόνis est. Sed in «generatióibus, quæ sunt apud nos, «génerans ipse mutáitur, quod imperfectiόνis est; in creatiόne verò creans «non mutáitur, sed creatum non récipit «natúrám creántis. Dicitur ergo simul «Fílius creátus, et génitus, ut ex creatiόne accipiátur immutabilitas Patris; «ex generatióne únitas natúræ in Patre, et Filio; et sic hujúsmodi Scripturæ intelléctum Synodus expósuit, ut «per Hilárium patet.»

SOLVUNTUR OBJECTIÓNES CONTRA CON-  
SUBSTANTIALITÁTEM SPÍRITUS SANCTI.

590. Objiciunt Macedoniáni tum ea Apóstoli verba, *epist. ad Rom.*, c. 8, v. 26: «Ipse Spíritus póstatulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus:» postulare áutem non est Dei: tum ea, *Joán.*, c. 1, v. 3, verba: «Ómnia per ipsum «(Verbum) facta sunt;» Ergo, et Spíritus S. factus est, adeóque non est Deus: tum ea, *Joánnis*, cap. 16, vv. 13 et 14, verba, quibus de Spíritu S. dicitur: «non enim loquétur à se metípso; «sed quæcúmque áudiet loquétur, et quæ «ventúra sunt, annuntiábit vobis. Ille «me clarificábit; quia de meo accípiet, «et annuntiábit vobis.» Atqui, qui à se metípso non lóquitur; qui ea tantum lóquitur, quæ áudit ab álío, et ab álío accípit, Legáti officiò fúngitur, quod Deum dédecet; Ergo, Spíritus S. non est Deus.

Resp. ad singula. Quoad primum, Spíritus S. dicitur postulare, et gémere, in sensu tantum causáli, quia scilicet nos postulátes reddit, et geméntes.

Ita Augustínus, qui collat. cum Máximo Ariáno, et álíbi, inter álía hæc habet: «Sic enim dictum est, gentilibus interpellat (*Spíritus S.*), ut intelligerémus, gemitibus interpellare nos «facit. Adest enim nobis, et infundéndò «charitátem nobis, facit nos interpellare «gemitibus.» Ita et D. Thomas, 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> quæst. 83, art. 10, ad 1.<sup>m</sup>, dicens: «Spíritus áutem Sanctus dicitur postulare, quia postulátes nos facit.»

Quoad secúndum resp. Joánnem ita dicere ómnia esse facta per Verbum, ut ómnia creáta dumtaxat intelléxerit, non verò increáta, álías et ipse Pater dicendus foret factus per Verbum, quod manifestam invólvit contradiciónem, cum Verbum sit à Patre génitum, adeóque Pater sit origíne prior Verbò.

Quoad ad tértium, resp. Spíritum S. sicut et Fílium, à se metípsis non loqui, sed quæ ádiunt, loqui etc. non quia Patris Legáti sint; sed quia sciéntia eórum, esto eádem sit cum sciéntia Patris, eam tamen habent acceptam à Patre, simul cum natúra. Audiátur D. Ambrósíus, lib. 2 de *Spíritu S.*, cap. 12, iniquens: «Quid est ergo, non enim à «se lóquitur? Hoc est, non siné me lóquitur, qui lóquitur veritátem.... non «siné Patre lóquitur, quia Dei Spíritus «est.... Ómnia accépit à Patre Fílius, «quia ipse dixit: Ómnia mihí trádicta «sunt à Patre meo. Ómnia Patris habet Fílius, quia iterum ait: Ómnia, «quæ Pater habet, mea sunt. Et quæ «accípit ipse per unitátem natúræ, ex «ipso per eámdem unitátem accípit et «Spíritus.... Quod ergo lóquitur Spíritus, Fílii est; quod dedit Fílius, Patris est. Ita nihil à se aut Fílius lóquitur, aut Spíritus, quia nihil extrà se «Trínitas lóquitur.» Similiter Augustínus, *Tract.* 99 in *Joan.*, «ab illo, inquit, áudiet, à quo, procédit: Audi-



«re, illi scire est: scire verò esse....  
 «Quia ergo non est à se metipso, sed ab  
 «illo, à quo procedit; à quo illi est es-  
 «séntia, ab illo est sciéntia: ab illo ígi-  
 «tur audiéntia, quod nihil est aliud,  
 «quàm sciéntia.» Vid. *D. Thom.*, 4  
*contr. Gentes*, c. 23.

591. Objicies tandem cum Macedo-  
 niánis: 1.<sup>a</sup> *ad Cor.*, c. 2, v. 11, de Spí-  
 ritu Sancto dicitur, *quòd ómnia scru-*  
*tátur, étiam profunda Dei*: qui áutem  
 scrutátur non habet claríssimam cogi-  
 tió nem rerum, quæ útique còmpetit  
 Deo: Ergo, Spíritus S. non est Deus.

Resp. Dist. Maj. Spíritus S. dicitur  
 quòd ómnia scrutátur étiam profunda  
 Dei, secúndum quod scrutári significat  
 inquisitionem aliquórum, quæ sunt íg-  
 nóta, neg.: prout scrutári significat pe-  
 netrâre, et comprehensivè nosse ea, quo-  
 rum nihil latet ipsum scrutântem, con-  
 céd. Verbum *scrutári* hanc aliquándò  
 habère significatió nem, ex ipsis Scriptú-  
 ris patet; Deus namque, cui córdium  
 nostrórum arcána sunt équidem explo-  
 ráta, *psalm. 7, v. 10*, dicitur: *Scrutans*  
*corda, et renes Deus*. Similì modò in  
 Deo pónitur consílium, non prout per  
 consílium importátur inquisitionis in-  
 certitúdo; sed é convérsò, quátenus per  
 consílium significátur judicii certi-  
 túdo.

Hinc Ambrósius, *lib. 2 de Spiritu S.*,  
 c. 11, inquit: «Similiter ergo scrutátor  
 «est Spíritus S., ut Pater; similiter  
 «scrutátor, ut Filius; cujus proprietáte  
 «sermónis id exprimitur, ut videátur  
 «nihil esse, quod nesciat, quem nihil  
 «præterit.» Ergo, Spíritus S. dicitur  
 scrutári profunda Dei, quia ea com-  
 prehéndit, adeóque verus Deus est.

# SOLVUNTUR ORJECTIONES A RATIONE CONTRA ÍNTEGRUM MYSTÉRIUM.

592. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Rationalistis. Ad-  
 mittere tres divinas Persónas réaliter  
 distinctas, et simul cum eádem númerò  
 esséntiá identificátas, repúgnat huic  
 principio, *Quæ sunt eádem uni tértio,*  
*sunt idem inter se*: Ergo, mystérium  
 Trinitátis cum ratióne naturáli pugnat:  
 Ergo, non est admitténdum.

Resp. Disting. antecéd. Quæ sunt  
 eádem uni tértio, *re, et ratióne*, sunt  
 idem inter se, concéd.; quæ sunt eádem  
 uni tértio, *re, et non ratióne*, sunt idem  
 inter se, neg. In grátiam Tyrónum pau-  
 lisper in hoc principio explicándò immo-  
 rábimur. Quandòque unus idémque tér-  
 minus potest sub diversá ratióne áccipi;  
 et tunc quámvis plura sint eádem illi  
 término, si sint sub diversá ratióne, non  
 sunt idem inter se. Exémplis res clárior  
 fiet: Si quis ita argüeret: Petrus est  
 homo; Atquí, Páulus est homo: Ergo,  
 Petrus est Páulus: inéptè argüeret,  
 quia quámvis Petrus, et Páulus convé-  
 niant in tò *homo*, non tamen convéniunt  
 sub eádem ratióne; homo enim dictus  
 de individuís cónnotat condiónes indi-  
 viduáles, et hæ non sunt eædem, sed  
 diversæ in diversis individuís: undè  
 dum dicitur Petrus est homo, tò *homo*,  
 supponit tantum pro individuo, quod  
 dicitur Petrus; et dum dicitur, Páulus  
 est homo, tò *homo* supponit tantum pro  
 álío individuo, nempe Páulò: undè non  
 séquitur, quòd Petrus sit Páulus, quia  
 quámvis convéniant in uno tértio, nem-  
 pe *homo*, non tamen convéniunt sub eá-  
 dem ratióne, sed sub diversá. Sic in di-  
 vínis, dum dicitur: Pater est Deus, et  
 Filius est Deus, non séquitur quòd Pa-  
 ter sit Filius, aut Filius sit Pater, seu,  
 quod in idem redit, non séquitur, quòd



Pater, et Filius sint idem inter se, nam in prióri propositione tò *Deus* supponit pro persóna Patris, in secúnda autem, pro persóna Filii, quæ sunt ab invicem réaliter distinctæ, útpotè relatiónes ad invicem oppositas importantes, repúgnat enim quòd quis sit sui ipsius Pater. Fórsitan alicui non arridèbit exéplum de humana natúra sumptum, nam hæc est natúra universális, undè nihil mirum quòd possit supponere pro plúribus, Petrò, Páulò, etc.: ast verò natúra divína est summè singuláris, undè nequit supponere nisi pro uno, et eódem. Respondémus autem, quòd licèt natúra divína sit res summè singuláris, tamen æquivalénter est universális, seu habet vim términi commúnis, quia esséntia divína propter suam infinitam fœcunditatem est communicábilis tribus divinis persónis, adeóque potest supponere nunc pro una, nunc pro álía persóna; et sic jure, meritóque dicitur: *Deus* génerat, et tunc tò *Deus* supponit pro Patre; et: *Deus* mórtuus est, et tunc tò *Deus* supponit pro persóna Filii. Hanc doctrinam erúimus è D. Thoma, 1 part. q., 39, art. 4, ad 1.<sup>m</sup>, dicente: «quòd hoc nomen *Deus* licèt convéniat cum términis singuláribus in hoc, quòd forma (*id est, natúra*) significáta non multiplicátur; cónvenit tamen cum términis commúnibus in hoc, quòd forma (*id est, natúra*) significáta invenitur in plúribus suppositis.» Nihil ergo mirum, quòd tò *Deus* prædicétur secúndum rem de Persóna Patris, et Filii, et Spíritus Sancti; quia quámvis secúndum rem, Pater, et Filius, et Spíritus S. identificéntur cum natúra divína; sub diversa tamen ratióne natúra divína de tribus Persónis prædicátur: nam dom dicimus Pater est *Deus*, tò *Deus* áfficit Persónam Patris, ut connotántis relatió-nem oppositam Filiatióni, adeóque Per-

sónam réaliter distinctam à Filio: et dum páriter dicimus Filius est *Deus*, tò *Deus* áfficit Persónam Filii connotántis relatió-nem oppositam Paternitati, adeóque Persónam réaliter distinctam à Patre: sicque patet, quòd etsi divínæ Persónæ sint eadem *re* uni tértio, nempè natúræ divínæ; non séquitur tamen, quòd sint idem inter se, quia non convéniant uni tértio sub eádem ratióne. Hæc, ex doctrína D. Thom., 1 part., q. 39, art. 4, ad 3, eruúntur.

593. Obj. 2.<sup>o</sup> Admissò SS. Trinitátis mystériò, Filius génitus habet idem esse, quod habet Pater génerans: Ergo, Pater génerans génerat suum esse: Atqui, nihil génerat suum esse, juxta principium lúmine naturáli notum: Ergo, mystérium Trinitátis huic principio adversátur.

Resp. Disting. antecéd. Filius génitus habet idem esse absolútum, et communicátum, quod habet Pater génerans, concéd.: habet idem esse absolútum, et de novo productum, quod habet Pater génerans, neg.: et disting. conseq. Pater génerans, génerat, id est, communicat suum esse, concéd.: génerat, id est, de novo producit suum esse, neg. Id autem mínimè oppónitur principio alláto ratiónis naturális, nempè *nihil génerat suum esse*. Rátio quippè naturális státuens hoc principium, nequibat procédere nisi de generatióne naturáliter cógnota: hæc autem semper producit novum esse: adeóque huic generatióni stándò, nihil potest génerare suum esse; quia nihil potest ágere nisi priùs sit. Ast verò generatio divína, ad quam ratió naturális non pertingit, non impórtat productiό-nem novi esse, sed dumtaxat communicatiό-nem natúræ, quam habet Pater, in quo nulla est repugnántia, quia natúra divína tantæ eminéntiæ est, et fœcunditátis, ut eádem número

manens, possit in plúribus reperiri; et Pater communicans suum esse, non agit ántequam sit, et, cùm sit ab ætérno, ipsum communicat ab ætérno, undè et Filius ab ætérno est.

594. Obj. 3.<sup>o</sup> Juxta principium lúmine naturáli notum, «Persóna reddit «natúram incommunicábilem álteri sup-«pósito,» hincque est, quòd éadem númerò natúra Petri nequit comunicári Páulo: In mystério áutem Trinitátis éadem númerò natúra Persónæ Patris créditur comunicári Persónæ Filii, ac Spíritus S: Ergo, hoc mystérium est contra ratióem naturálem, adeóque impossíbile.

Resp. Allátum principium, nempé, «Persóna reddit natúram incommunicábilem álteri supposito,» dúplicem posse subíre sensum: vel quòd natúra ut personáta, id est, compósitum ex natúra, et persóna, sit álteri supposito incommunicábile; vel quòd personalitas ita afficiat natúram, ut eam étiam secúndum se reddat incommunicábilem. Neutrò modò mystérium SS. Trinitátis alláto adversátur principio. Non primò, nam in hoc mystério étiam verificátur, quòd Persóna, puta Patris, seu natúra divína, simul et Persóna Patris, non comunicátur Filio, alterive supposito, nam unus tantum est Pater in divinis: non secúndò, nam opórtet habére præ óculis allátum principium, cùm sit partus ratióis naturális, ea non potuísse comprehendere, quæ sunt órdis supernaturális, prout et hoc principium, *ex nihilo nihil fit*, verum est enim sisténdò tantum in órdis causárum creatárum, falsum áutem, si extenderétur usque ad cáusam increátam, nam Deus ex nihilo fecit cælum, et terram. Quáavis ergo juxta ratióem naturálem, persóna ita afficiat natúram, ut étiam secúndum se reddat álteri supposito in-

communicábilem, árgúi nequit, id étiam contíngere in divinis, quin pótius ipsa ratió suádet contrárium. Nam in creatis natúra, útpotè finita, et limitáta, omnimodè á personalitáte ita explétur, coarctátur, ac restringitur, ut álteri supposito sit incommunicábilis: ast verò, natúra divína propter suam infinitátem, et infinitam fœcunditátem, ab una personalitáte non restringitur, nec implétur; undè rémanet áliis persónis, seu suppositis, comunicábilis.

His áddimus, quòd personalitas in divinis, non est quid absolútum, sed quid relativum; de ratióne áutem relativí est, quòd hábeat correlativum; sicque de ratióne Patris est, quod hábeat Filium, útique consubstantiálem; quia, ut ait Augustinus, *Serm. 139 de verbis Domini*, c. 2: «Si Filius altérius substántiæ est quàm Pater, mónstruum generávit Pater. Quándò enim creatúra, id est, mulier parit, quod non est homo, «mónstruum dicitur.» Sic ergo conclúdimus, personalitátem in divinis non rédere natúram divínam áliis persónis incommunicábilem.

Plúrima possemus áddere, tum pro mystério SS. Trinitátis adstruéndò, tum pro telis, quæ advérsus ipsum acuúntur, retundédis. Verùm Tyrónibus consuléntes hic sistimus: quia opus elementáre, quod pro ipsis elaborámus, ultrá prógredi non sinit. Vid. D. Thom. *contr. Gent.*, à cap. 10 ad 14: Bellarmin., *lib. 1 et 2 de Christo*; Joán. à S. Thoma, *Disput. 12, arg. 3 et 4, etc.*

Semel igitur stabilitò SS. Trinitátis mystériò, tres Persónas ab invicem réáliter distinctas, sed in una ésséntia identificátas importánte, explanándus modus est, quò divínæ Persónæ ab invicem distinguúntur. Patet áutem quod inter se non distinguéréntur, si nulla inter ipsas darétur procéssio. Sit ergo:

## CAPUT II.

## DE DIVINIS PROCESSIONIBUS.

595. Processiónis nómine, nihil aliud intelligéndum venit, quàm *emanatio unius ab alio*. Emanatio autem unius ab alio duplex esse potest, videlicet, *transiens* et *immanens*. Tránsiens est, cùm id, quod emánat, est extra principium à quo emánat: sic calor, qui est in aqua, emánat ab igne ipsam calefaciente; et hæc emanatio dicitur tránsiens, quia calor transit ab igne in aquam. Emanatio immánens est, cùm id, quod emánat, manet intra principium, à quo emánat: sic intelléctio est áctio emánans ab intelléctu, et manet in ipso intelléctu intelligénte, adeoque actio immánens appellátur.

596. Prænotáre magnópere opórtet, áliquid posse ab alio procédere, seu emanáre, vel támquam à cáusa, vel támquam à puro principio. Tunc áliquid dicitur procédere ab alio sicut à cáusa, quándò id, quod emánat, habet esse distíctum ab eo à quo emánat, ut calor, qui est in aqua, emánat ab igne támquam à cáusa, quia esse distíctum ab igne habet. Si quæ tamen inveniúntur emanáre, seu procédere ab alio, quin hábeant esse distíctum ab eo, à quo emánant, dicúntur ab eo támquam à puro principio emanáre, id quod in divínis áccidit, idem enim est esse, seu natúra divína, in tribus Persónis; ut osténsus est *num. 581*, cùm tamen una divína Persóna ab alia procédát: quod ut constet, sit

## § I.

*An in Deo sint Processiones.*

Ut quæsito satisfaciámus; sit

## CONCLUSIO.

*Dantur in Deo processiones immanentes, quibus una divina Persóna ab alia procedit.*

597. Prima pars, quæ est contra Sabéllium unam tantum persónam agnoscéntem in Divínis,

Prob. testimoniò Scripturárum. Joán., *cap. 8, v. 42*, Christus de se inquit: «Ego ex Deo procéssi:» et *cap. 7, v. 29*, ait: «Ego scio eum (*Patrem*), «quia ab ipso sum.» *Eccles., cap. 24, v. 5*, de divína Sapiéntia, qui est Filius, dicitur: «Ego ex ore Altíssimi prodívi, «primogénita ante omnem creatúram.» Húc quoque expéctant textus omnes, quibus Filius dicitur á Patre accepisse 1.<sup>o</sup> Vitam, ut Joán., *cap. 5, v. 26*: «Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio habére vitam in semetipso;» 2.<sup>o</sup> Doctrínam, ut Joán., *cap. 7, v. 16*: «Mea doctrína non est mea, sed ejus, qui misit me:» 3.<sup>o</sup> Potestátem, ut Matth., *cap. 11, v. 27*: «Omnia mihi trádicta sunt á Patre meo.» Et de Spiritu S. dicitur Joán., *cap. 15,*



v. 26: «Cum autem venerit Paráclitus, quem ego vobis mittam à Patre, Spíritum veritatis, qui à Patre procedit.»

598. Prob. 2.<sup>o</sup> ex definitione diversorum Conciliórum, videlicet Nicæni I; Constantinopolitáni I; Florentíni, etc. et étiam ex eo, quòd in ómnibus fidei symbolis sit hæc véritas insérta, ut in Nicæno-Constantinopolitáno de Filio habétur: «Ex Patre natum, Deum de Deo, Lumen de Lúmine, Deum verum de Deo vero:» Et de Spíritu S. «qui ex Patre Filióque procedit.» Item in symbolo, quod Athanásii appellátur: «Filius à Patre solo est, non factus, nec créatus, sed génitus: Spíritus S. à Patre, et Filio, non factus, nec créatus, nec génitus, sed procedens.» In hac veritate asserénda convéniunt Patres, quotquot de Trinitate scripsérunt, quos huc addúcere nimis prolixum esset.

599. Prob. 3.<sup>o</sup> Ratióne théologíca innixá doctrínæ D. Thomæ, 1 p. q. 33, art. 4, ad 4. De fide est, dari in Deo plures Persónas réáliter distinctas in eadém númerò natúra; Ergo, sunt in Deo processiones. Prob. conseq. Si in Deo non essent processiones, non esset in divinis oppositio relatíva originis, tunc enim neque Filius procederét à Patre, neque Spíritus S. à Patre, et Filio. Atqui, sublátá in divinis oppositíone relatíva originis, non possent plures divínæ Persónæ distingüi; Ergo, si in Deo non essent processiones, non esset in divinis plures Persónæ réáliter distinctæ. Prob. min. Si in divinis non esset oppositio relatíva originis, Persónæ divínæ áliter distingüi non possent, quàm ratióne natúræ; cum in divinis, sublátá oppositíone relatíva, aliud non supersit quàm natúra: Atqui, hoc est contra mystérium, nam Persónæ divínæ secúndum natúram non distinguúntur, sed identificántur: Ergo, sublátá in divinis

oppositíone relatíva originis, non possent plures divínæ Persónæ distingüi.

600. Prob. 2.<sup>a</sup> Pars Conclusiónis, quæ est contra Ariános contendentes processiones in divinis non esse ad intra, seu immanéntes; sed tantum ad extra, seu transeúntes. Quod ita procedit ab alio, ut máneat in ipso, à quo procedit, tunc processio immanens est, et nuncupátur: Atqui, divínæ Persónæ ita procedunt, ut máneant in ipso principio, à quo procedunt: Ergo, hujusmodi processiones sunt immanéntes. Major patet ex prænotámíne, et vid. D. Thom., 1 part., quæst. 27, art. 1. Prob. min. Joánnis, cap. 1, v. 18, légitur: «Unigénitus Filius, qui est in sinu Patris.» Joán., cap. 14, v. 10, Filius ait: «Non créditis quia ego in Patre, et Pater in me est?» Joán., cap. 8, v. 29, ait idem Filius: «Qui me misit, mecum est, et non reliquit me solus:» Ergo, Filius, qui procedit à Patre, manet in eódem principio, à quo procedit: id quod patet étiam de Spíritu S., de quo légitur 1.<sup>a</sup> ad Cor., «quòd scrutátur étiam profúnda Dei:» non posset autem profúnda Dei scrutári nisi manéret in Patre, et Filio, à quibus procedit. Rursus, ibidem, v. 11, légitur: «Quis enim hóminum scit quæ sunt hóminis, nisi spíritus hóminis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt, nemo cognóvit nisi Spíritus Dei:» Ergo, sicut spíritus hóminis, qui scit quæ sunt hóminis, manet in hómine; ita Spíritus Dei, qui cognóscit quæ sunt Dei, manet in Deo: Ergo, manet in Patre, et Filio, qui Deus sunt.

#### SOLVÚNTUR OBJECTIONES.

601. Obj. 1.<sup>o</sup> In Deo admitti nequit diversitas, sed summa simplicitas: Atqui, omnis processio involvit diversitá-

tem, nam procedens est diversus ab eo, à quo procedit: Ergo, in Deo non sunt processiones.

Resp. Disting. minor. Procedens est diversus ab eo, à quo procedit, quando non accipit idem esse, conced.; quando idem esse accipit ab eo, à quo procedit, neg. Persónæ enim divínæ quantumvis réaliter inter se distinguantur, nequeunt appellari diversæ quasi naturam diversam accipientes: quia Filius à Patre procedens accipit idem esse, seu naturam, quam habet Pater: et similiter Spiritus S. à Patre, Filioque procedens, accipit eandem numerò naturam Patris, ac Filii, à quibus procedit. Vid. insuper A. Thom., 1 part., quæst. 27, art. 1, ad 2.

602. Obj. 2.<sup>o</sup> In divinis admitti nequit id quod imperfectionem involvit: Atqui, omnis processio involvit imperfectionem, scilicet, dependentiam ab eo, à quo procedit, cum sine eo esse nequeat: Ergo, in Deo non sunt admittendæ processiones.

Resp. neg. min. ejusque probationem. Nam procedens in divinis, puta, Filius, ita procedit à Patre, ut non dependeat ab ipso, neque quantum ad naturam, neque quantum ad personam. Non quantum ad naturam, quia est eandem numerò natura Patris, ac Filii, undè sicut natura Patris est independens, ita et natura Filii. Non quantum ad personam, quia etsi persona Filii nequeat esse sine Patre, id non arguit dependentiam personæ Filii à persona Patris, quia ad dependentiam aliud requiritur quam quòd unum non possit esse sine alio; nam Pater non potest magis esse sine Filio, quam Filius sine Patre, et tamen Pater non dicitur dependere à Filio. Item omnipotentia non potest esse sine possibilitate creaturarum, et tamen ab illis non pendet:

etc. Ad dependentiam requiritur, quòd procedens sit inferius eo, à quo procedit; quod in divinis utique locum non habet.

603. Obj. 3.<sup>o</sup> Quælibet persóna in divinis est Deus: Atqui, Deo repugnat procedere ab alio: Ergo, in divinis nequeunt dari processiones. Prob. min. Deus est *Ens à se*: Atqui, Enti à se repugnat esse ab alio: Ergo etc.

Resp. Disting. min. Deus est *Ens à se*, ratione naturæ, conc. ratione personæ, excludendò principium originis, neg. Quamvis enim natura dicatur communicari Filio à Patre, non potest tamen dici, quòd natura à Patre procedat, quia est una numerò in Patre, et Filio, quæ nec generat, nec generatur: processio autem exigit distinctionem inter procedens, et id, à quo procedit. Undè persóna Filii est *Ens à se*, ratione naturæ, sicut est et Pater; est tamen *Ens ab alio* ratione originis, ut testatus est ipse Christus, *Joan.*, cap. 8, v. 42, inquit: «Ego ex Deo processi.»

604. Instabis. Quælibet divína persóna debet esse *Ens à se*, excludendò principium originis; Ergo, ruit solutio. Prob. ant. Quælibet divína persóna est primum principium: Atqui, primum principium nequit ab alio oriri: Ergo etc.

Resp. Disting. maj. Quælibet divína persóna est primum principium, ad extra, seu respectu creaturarum, conc. ad intra, seu respectu divinarum personarum, neg. Sic enim solus Pater est ingénitus, et improductus.

605. Petes. Quare personæ, quæ in divinis sunt procedentes, Filius videlicet, et Spiritus S. possunt dici et esse *Ens à se* ratione naturæ, cum naturam habeant non à se, sed ab alio communicatam?

Resp. Quia Pater *Æternus* commu-

nicat Filio, non aliénam, sed ipsissimam suam natúram, quæ quidem est à se; adeóque natúra Filii debet esse à se; aliás non foret eadem ac natúra Patris, sed diversa. Idem de Spíritu S. dicatur.

606. Corollárium. In divinis, Persóna, à qua alia procedit, non est causa ejus, sed tantum principium, cum idem sit esse, seu natúra utriusque. Récole dicta in prænotamínibus hujusce conclusiónis. Patres Græci utuntur quidem nómine causæ in hujusmodi processiónibus divinis; «nec tamen, inquit D. Thom., Opusc. 1 *contr. Græcorum erróres*, c. 1, intelligendum est, quod «Sancti prædicti, qui nómine causæ, «et causati utuntur in divinis Persónis, «intendant diversitatem natúræ indúcere, aut Filium esse creaturam, sed «per hoc volunt ostendere solam originem Personarum, sicut nos nómine «principii.»

## § II.

*De número divinárum Processiónum.*

607. Procéssio considerári potest dupliciter, activè scilicet, et passivè. Procéssio activè sumpta est actiò, quæ Persóna divína aliam producit. Procéssio verò passivè sumpta, terminum productum, seu persónam procedentem importat. His præmissis sit

## CONCLUSIO.

*Processiónes passivè sumptæ, sunt duæ tantum.*

608. Prob. Concl. Tot sunt in divinis processiónes passivè sumptæ, quot sunt Persónæ procedentes. Atqui, duæ sunt tantum Persónæ procedentes: Er-

go, duæ sunt tantum processiónes passivè sumptæ. Major patet ex prænotamine: probatur min. ex symbolo S. Athanasii: «Pater à nullo est factus, nec «creatus, nec génitus: Filius à Patre «solo est, non factus, nec creatus, sed «génitus: Spíritus S. à Patre, et Filio, «non factus, nec creatus, nec génitus, «sed procedens.» Cum ergo in divinis sint tantum tres Persónæ, sequitur, duas esse tantum Persónas procedentes, adeóque duas tantum processiónes passivas admittendas.

609. Prob. 2.º Concl. ratióne theològicâ his D. Thomæ verbis, 1 *part.*, *quest.* 27, *art.* 5: «Processiónes in «divinis accipi non possunt, nisi secundum actiões, quæ in agente manent. «(Vid. num. 595.) Hujusmodi autem «actiões in natúra intellectuáli, et divina non sunt nisi duæ, scilicet intelligere et velle. Nam sentire, quod etiam videtur esse operatio in sentiēte, est «extra natúram intellectualem, (quia «natúra purè intellectudlis, qualis est «divina, caret potētiâ sensitivâ, quæ «est materialis) relinquitur igitur, quod «nulla alia procéssio possit esse in Deo «nisi Verbi (quæ procéssio est per actionem intellectus) et amoris (quæ est «procéssio per actionem voluntatis.)»

610. Corollárium. Ex his postrémis D. Thom. verbis patet etiam, duas esse tantum processiónes activè sumptas in divinis, scilicet actionem intellectus producētis Verbum, et actionem voluntatis producētis Spíritum Sanctum.

## SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

611. Obj. 1.º Quemádmódum in Deo, juxta nostrum modum concipiēdi, distinguuntur intellectus, et voluntas, ita distinguuntur potētia, à qua aliquid procedit: Ergo, in divinis præter pro-



cessiões intelléctûs, et voluntâtis, admittenda est alia processio secundum actionem attribûti, quod potentia nuncupatur.

Resp. Dist. antecéd. in Deo etiam distinguuntur potentia, à qua aliquid procedit *ad extra*, habens diversam naturam, ac id à quo procedit, concéd.; à qua aliquid procedit *ad intra*, et habens eandem naturam, ac id à quo procedit, neg. Ut enim ait D. Thomas, 1 p., q. 27, art. 5, ad 1: «Potentia est principium agendi in aliud. Unde secundum potentiam accipitur actio ad extra: et sic secundum attributum potentiae non accipitur processio divinae Personae, sed solum processio creaturarum, (quae quidem habent naturam diversam à Deo, à quo procedunt).»

612. Obj. 2.º Si in Deo essent duae processiones, vel differrent número, vel specie; nequeunt autem differre número, alioquin utraque esset vel generatio, vel spiratio; nequeunt autem differre specie, alioquin utrique procedenti non communicaretur eadem natura: Ergo, nequeunt admitti duae processiones in divinis.

Resp. In Deo non esse propriè neque genus, neque speciem, cum hæc limitationem impertent. Ob inopiam verborum, loquendo tamen de Deo per quamdam analogiam ad creaturas, possumus dicere, duas processiones, quae in Deo sunt, ab invicem distinguî, non propriè secundum speciem, sed quasi secundum speciem, non quidem quia secundum utramque diversa natura communicetur, sed quia proprietates personales, quas impertant processiones, in unitate naturae sunt diversae.

Nec inde fas est colligere, Personas divinas ab invicem differre, quasi specie. Nam illae Personae censentur omnino ejusdem speciei, quae eandem naturam

habent, licet diversae sint earum dotes particulares: Personae autem divinae habent naturam eandem, non solum specificè, verum etiam numericè consideratam, quamvis diversae sint proprietates personales.

613. Obj. 3.º Major est fecunditas in Deo, quam in nobis; Atqui, in nobis non est tantum una processio verbi, sed multae, quia in nobis ex uno verbo aliud verbum procedit, et similiter ex uno amore alius amor: Ergo, et in Deo ex uno Verbo aliud Verbum, et ex uno Amore alius Amor debet procedere, adeoque non sunt in Deo duae tantum processiones.

Resp. Dist. maj. Major fecunditas est in Deo, quam in nobis, et inde provenit quod in Deo non potest dari nisi unum Verbum, et unus Amor, seu unus Spiritus S. concéd.; et ex hac majori fecunditate Dei debet inferri, quod multiplex esse possit in Deo vel Verbum, vel Amor, neg. Ut enim ait D. Thomas, 1 p., q. 27, art. 5, ad 3.º, «Deus unico actû omnia intelligit, et similiter omnia vult: unde in eo non potest esse processio Verbi ex Verbo, neque Amoris ex Amore: sed est in eo solum unum Verbum perfectum, et unus Amor perfectus; et in hoc ejus perfecta fecunditas manifestatur.» Ex his D. Thomae verbis bene perpensis liquet, impossibile esse, in Deo duplex Verbum, et duplicem Amorem procedere. Quotiescunque enim aliqua potentia producit totum effectum, quem potest producere, impossibile est, alium effectum per eam produci: Atqui, Pater aeternus producendo Verbum perfectum, ut loquitur D. Thomas, id est, per omnia sibi aequale, coaeternum, et consubstantialè, totum producit, quod ejus potentia generativâ produci potest: Ergo, Pater non potest producere nisi unum

Verbum; et Verbum productum nequit aliud Verbum producere, quia in divinis unica dumtaxat est potentia productiva Verbi, scilicet intellectus, qui unicus est in Deo, quem quidem intellectum exhaurit Verbum, cum sit infinitum. Aliter res se habet in humanis, nam unicus filius non exhaurit potentiam generativam Patris: et rursus, diversa potentia generativa est in filio genito, ac est in generante, nam homo, qui gignitur, sicut accipit à genitore diversam numerò naturam, ita accipit diversam potentiam generandi, et idcirco homo, qui gignitur, potest habere alium ex se genitum, et ex se natum; quorum neutrum in divinis esse potest; cum Filius non accipiat naturam numerò diversam à Patre, adeoque nec diversum intellectum, sed unum eundemque numerò, qui cum produxerit quantum producere potest, producendo Verbum infinitum, non potest aliud producere Verbum: sicque ex Verbo non potest aliud Verbum nasci: et quæ dicimus de potentia productiva Verbi, applicanda sunt potentie spirativæ amoris, seu Spiritus Sancti: nam sicut in Deo non datur nisi unum Verbum perfectum, seu infinitum; ita non datur nisi unus Amor perfectus, seu infinitus, qui Spiritus Sanctus est, et nuncupatur; adeoque Spiritus S. procedens adæquat, et exhaurit totam potentiam spirativam, ita ut, sicut nequit esse nisi unum dumtaxat Verbum procedens à potentia generativa; ita non potest esse nisi unicus Spiritus Sanctus, à potentia spirativa procedens.

### § III.

*Utrum sola processio Verbi, et non processio Spiritus S. sit generatio? et quæ ratio hujus discriminis?*

614. Animadvertentes Ariani, quod semel admissò, Filium Dei esse verè ac propriè genitum, necessariò admittendum, eum fore ejusdem substantiæ cum Patre, adeoque ipsi consubstantialem; totam artem, et arma sua convertérunt ad removendam à Deo veram generationem. Contra hos ergo sit

### I. CONCLUSIO.

*Verbum divinum est verè, et propriè genitum, et Filius: adeoque processio Verbi divini habet veram, ac propriam rationem generationis.*

Prob. Conclus. Psalm. 2, v. 7, inducitur Christus dicens: «Dóminus (id est Pater) dixit ad me: Filius meus es tu; ego hódie (id est in æternitate, quæ continuum hódie est, sinè successiōnis vicissitudine) genui te.» His verbis, non tantum adoptivam generationem Filii, ut conténdunt Hæretici, sed veram, et naturalem esse intelligendam, constat ex Apóstolo Paulo, *Hæbreór.*, cap. 1, v. 5, dicente: Cui enim dixit aliquándò Angelorum: «Filius meus es tu, ego hódie genui te? et rursum: «Ego ero illi in Patrem, et ipse erit mihi in Filium?» His enim verbis, Apóstolus ex qualitate, et excellentia filiationis extollit Filium Dei super Angelos; si autem esset Filius merè adoptivus, et non naturalis, Apóstolus malè concluderet, cum et Angeli filiatione adoptivâ sint dignati. Ergo, Verbum divinum est verè, ac propriè genitum;

adeoque processio Verbi divini habet veram, ac propriam rationem generationis.

615. Rursus. Apóstolus Páulus, *ib.*, v. 4, dixerat: quòd Filius Dei est «tantò melior Ángelis effectus, quantò «differentius præ illis nomen hæreditavit,» hoc est, nomen Filii: Atqui, hæc differentia in nómine Filii non subsisteret, nisi Filius Dei esset Filius ejus naturalis: Ergo, juxta Apóstolum, Filius Dei est Filius Dei naturalis, et non tantum adoptivus.

616. Tandem: Apóstolus, *ib.* v. 1, Filium Dei ita vocat Filium, ut sit «figúra (*id est, imago perfecta*) substantiæ ejus (*id est, Dei Patris*) portansque omnia verbò virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad «dexteram Majestatis in excelsis.» Hæc autem, ut patet, adaptari non possunt Filio adoptivo, sed unicé Filio Dei naturali, per omnia Deo Patri consubstantiali. Ergo, etc.

617. Prob. 2.<sup>o</sup> *Psalm.* 9, v. 3, inducit Pater dicens Filio: «in splendoribus sanctorum, ex útero ante luciferum genui te.» Super quæ verba Hilarius, *lib. 6 de Trinit.*, num. 16, ait: «Ex útero, ut... ex se, (*id est, ex Patre*) Unigéniti sui naturalis nativitas doceretur.» Item, *Isaïæ, cap. 53, v. 8*, legitur de Filio Dei: «Generationem «ejus quis enarrabit?» Hic, ut patet, loquitur Prophéta de æterna Filii Dei generatione, nam temporalis enarrari potest; et insuper loquitur de generatione naturali, nam adoptivam quis non intelligit?

618. Prob. 3.<sup>o</sup> *Joán.*, *cap. 3, v. 13*: «Sic enim Deus diléxit Mundum, «ut Filium suum Unigénitum daret.» Certè, si loqueretur Joánes de filiatione adoptiva, pérperam Filium Dei Unigénitum appellaret, quia profectò, non unum, sed plures esse Filios Dei

adoptivos, est extra aléam disputationis constitutum. Ergo, etc.

619. Prob. 4.<sup>o</sup> ratione theològica. Sed priusquam ad eam accedamus, præmonere, oportet abesse à nobis quàm quod maxime, existimare aliquam adduci posse rationem theològicam, quæ processionem Verbi plenè queat explicare, et tamquam evidentem, oculis Lectoris subjicere. Ut enim, ait Ambrósius, *lib. 1 de fide, c. 5*: «Mihi impossibile est generationis scire secretum. Mens déficit, vox silet, non mea tantum, sed Angelorum. Supra Poetæ, supra Ángelos, supra Chérubim, supra Séraphim, supra omnem sensum est.» Et S. Hilarius, *lib. de Trinit.*, de hujus generationis divinæ sacramentò disserens, inquit: «Ego nescio.... Archàngeli nesciunt, Ángeli non audierunt, Sæcula non tenent, Prophéta non sentit, Apóstolus non interrogavit, Filius ipse non edidit.»

Nihilominus, variè à SS. Patribus contra Ariános disserentibus adducuntur, tum rationes, tum similitudines, quibus aliquò modò ostendatur, seu potius adumbrètur divina Filii generatio; ut quod una sive ratio, sive similitudo non potest, altera utcumque suppleat, prout docet Augustinus, *serm. 38 de verb. Domini, cc. 8, 9 et 10*.

Quapropter, ut declarètur Filius Dei esse consubstantialis Patri, comparatur homini ex homine génito; ut declarètur esse Patri coæternus, comparatur splendóri, qui ab igne, vel aliò corpore lucidò emittitur: ut ostendatur Patri perfectè similis, comparatur imàgini ex speculo benè terso resultanti: ut probètur esse génitus immaterialiter, verbò mentis comparatur, etc.

His ergo SS. Patrum vestigiis insistentes, rationem proponimus theològicam innixam doctrinæ D. Thomæ, 1<sup>a</sup> p., q.



27, art. 2. Generatio significat «originem alicujus viventis à principio vivente conjuncto secundum similitudinem naturæ.» Tria igitur requiruntur, ut aliqua processio, generatio queat appellari. Primò, ut tam genitum, quam generans, sit vivens; quapropter sudor, calculi, pili, capilli, et id genus alia, quæ à corpore humano oriuntur, propriè non dicuntur generari, nec ullò modò filii appellantur. Secundò requiritur, ut generans sit conjunctum, scilicet, ut ex sua substantia producat genitum, id est, ut aliquò modò communicet génito substantiam suam: hinc primus homo à Deo formatus, ipsus Filius dici nequit, quia illum Deus non de sua substantia produxit, eam ipsi communicandò, sed de limo terræ formavit. Tertiò requiritur, ut genitum procedat à generante in similitudinem naturæ, non tantummodò secundum genus, sed etiam secundum speciem: hinc vermes, qui à corpore humano scatent, licet viventes sint, et animalia, adeoque convéniant cum homine in genere, tamen cum non convéniant cum homine secundum speciem, filii hominis minimè possunt appellari.

Jam verò, hæc tria in processione Verbi habentur: nam Verbum genitum est vivens, sicut Pater generans: secundò procedit à principio conjuncto, quatenus Pater ipsum producit ex sua substantia, cum ipsissimam suam essentiam ipsi communicet: tertiò denique, ex hoc quòd procedit per actionem intellectus patèrni, procedit in similitudinem naturæ, quin potius in identitatem naturæ Patris; quia Verbum intellectus est similitudo rei intellectæ, et in divinis ita perfectè, ut Verbum sit ejusdem substantiæ ac Pater. Magnum profectò est discrimen inter intelligere nostrum, ac intelligere divinum: nam, ut scitè ait D. Thomas,

1 p., q. 27, art. 2; ad 2.<sup>m</sup>, «intelligere in nobis non est ipsa substantia intellectus. Undè verbum, quòd secundum intelligibilem operationem procedit in nobis, non est ejusdem naturæ, cum eo à quo procedit: undè non propriè et completè competit sibi ratio generationis. Sed intelligere divinum est ipsa substantia intelligentis (*in Deo enim nullum est accidens, vid. num. 87.*) Undè Verbum procedens, procedit ut ejusdem naturæ subsistens; et propter hoc propriè dicitur Genitum, et Filius.» Ergo, Verbum divinum est verè, ac propriè genitum; adeoque processio Verbi divini habet veram ac propriam rationem generationis.

### SOLVUNTUR OBJECTIÓNES.

620. Obj. 1.<sup>o</sup> cum Arianis. Etsi Scripturæ asserrant, Patrem in divinis habere Filium, tamen intelligendum est, hunc Filium esse dissimilem Patri in natura: et quamvis Scripturæ loquantur de generatione divina, hæc tamen generatio non est accipièda propriè, sed impropriè.

Resp. neg. utrumque antècedens. Adversus primum S. Augustinus, lib. 2, aliàs 3 contra Maxim., cap. 6, ubi postquam dixit, «quòd animalia, quamvis terrèna et mortalia, hoc tamen gignunt, quòd ipsa sunt, ut homo hominem, canis canem;» ad Ariános conversus sic ait: «Quandòquidem creaturam corruptibilem cernitis, hoc quòd ipsa est gignere factum suum; et Deum Patrem omnipotentem creditis non potuisse, nisi ejus degenerante naturâ, gignere Unicum suum?» Et cap. 6, hoc discursu eos urget: «Deus Pater æqualem sibi gignere Filium aut non potuit, aut noluit: Si non potuit, infirmus. Si noluit, invidus invenitur.

«Sed utrúmque hoc falsum est : Patri  
«ígitur Deo Filius verus æqualis est.»

Contra secundum, verba addúcimur  
Hilarii, *lib. 6 de Trinit.*, n.º 45, sic  
argüentis : *Páulus, Rom. cap. 8, v. 32*,  
ait : «Qui étiam próprio Filio non pepér-  
«cit. Si Filius est próprio ; Ergo est  
«próprie génitus. Numquid nam étiam  
«nunc adoptiónis in eo erit nuncupátio,  
«in quo proprietátis est nomen?»

621. Obj. 2.º Procéssio Verbi non  
est in similitúdinem naturæ, ergo non  
est vera generátio. Prob. antecéd. Si-  
militúdo petit distinctiónem : sed Ver-  
bum divinum est ejúsdem prorsus natú-  
ræ cum Patre : Ergo, procéssio Verbi  
non est in similitúdinem naturæ, adeóque  
nec generátio.

Resp. Dist. maj. Similitúdo petit dis-  
tinctiónem inter ea quæ dicúntur simi-  
lia, concéd. ; in forma, in qua sunt similia,  
neg. Similitúdo namque fundátur in uni-  
táte, adeóque quántò únitás erit perféc-  
tior inter duo, eò perfécior erit inter ipsa  
similitúdo. Sic, si duo hómines habérent  
eámdem albédinem, hi diceréntur máximè  
similes in illa. Hac ratióne S. Thom., *1*  
*part. q. 42, art. 1, ad 4*, declárat divinas  
Persónas esse ad ínvicem nedúm similes,  
sed et æquales, ínquiens : «In divinis  
«Persónis nihil est consideráre, nisi es-  
«séntiam, in qua comunicant, et rela-  
«tiónes, in quibus distinguúntur. Æquá-  
«litas áutem utrúmque impórtat, scilicet  
«distinctiónem Personárum, (quia  
«nihil sibi ipsi dicitur æquale), et uni-  
«tátem esséntiæ, quia ex hoc Persónæ  
«sunt sibi ínvicem æquales, quòd sunt  
«únus magnitúdinis, et esséntiæ.»

## II. CONCLUSIO.

*Spiritus S. non est génitus, adeóque ejus  
procéssio non est generátio.*

622. Prob. In Symbolo Athanas. lé-  
gitur : «Spiritus Sanctus à Patre, et  
«Filio, non factus, nec creátus, nec gé-  
«nitus, sed procedens.» Similiter in  
Symbolo Nicæno profitémur, Christum  
esse *Filium Dei natum ex Patre, Uni-  
génitum*. Concilium Constantinopol.  
distinctè exprimit Christum Filium Dei  
Unigénitum, ex Patre natum ante ómnia  
sæcula, Spiritum áutem Sanctum ex  
Patre procedentem : in Symbolo Apos-  
tolórum profitémur credere, *et in Je-  
sum Christum Filium ejus únicum*. Un-  
dè universális Ecclésia, ac omnes Patres  
orthodóxi tenuére, quòd Spiritus S. in  
divinis non est Filius, adeóque nec ejus  
procéssio, generátio.

Prob. Concl. ratióne Theológicá inní-  
xá doctrínæ D. Thomæ, *1 part., q. 27,*  
*art. 4*. Illa tantum procéssio in divinis  
debet generátio appellári, quæ est se-  
cundum ratióne similitúdinis, nam  
omne génerans, in quántum génerans,  
générat sibi simile : Atqui, procéssio  
Spiritus S. non est secundum ratióne  
similitúdinis, sed sola procéssio Verbi :  
Ergo, procéssio Spiritus S. non est ap-  
pellánda generátio, sed tantum procés-  
sio Verbi. Prob. min. Spiritus S. pro-  
cédit per modum voluntátis, prout Ver-  
bum procédit per modum intelléctús :  
Atqui, procéssio, quæ est per modum  
voluntátis, non est secundum ratióne  
similitúdinis ; benè verò procéssio, quæ  
est per modum intelléctús : Ergo, etc.  
Prob. maj. Spiritus S. procédit ex amó-  
re Patris, et Filii ; amor áutem est actus  
voluntátis : Ergo, Spiritus S. procédit  
per modum voluntátis : Verbum áutem

procēdit per modum intellēctūs : Verbum enim est tēminus intellēctiōis : Atqui, procēssio, quā est per modum voluntātis, non est secūndūm ratiōnem similitūdinis ; benē verō procēssio, quā est per modum intellēctūs. Prob. hāc minor. Hāc est differētia inter intellēctum, et voluntātem, quōd intellēctus fit actu intellīgens per hoc, quōd res, quā ab eo intelligitur, est in intellēctu secūndūm suam similitūdinem : et prop- terea de ratiōne ejus, quod procēdit secūndūm intellēctum, est, ut procēdat per modum similitūdinis. Volūtas autem fit actu volens, non secūndūm similitūdinem rei, quam vult, id est, non per hoc quōd vel producāt, vel in se recipiat similitūdinem rei vōlitāe ; sed per hoc, quōd inclinātur, et quodāmodō impēllitur, ac movētur in rem vōlitam ; Ergo, quod procēdit per modum voluntātis, non habet ex vi, seu ex modo suā processiónis, quōd procēdat simile, neque procēssio per voluntātem est secūndūm ratiōnem similitūdinis, sicut est procēssio per modum intellēctūs. Hanc ratiōnem utcūmq̃ indicāvit S. Augustinus, *lib. 9 de Trinit.*, *cap. 11 et 12* ; et S. Anselmus in *Monolōgio*, *cap. 53*, sed manifestiūs S. Thomas, tum 1 *p.*, *q. 27, art. 4*, tum *lib. 4 contr. Gent.*, *cap. 19*. Vid insuper D. Thom., *q. 10, de Potētia*, *art. 2, ad 7.*<sup>m</sup>

623. Neque ex ratiōne allāta inferēdum est, Spiritum S. non esse per-

fēctē similem Patri : quia non negātur esse illi perfēctē similis, imō de fide certum est, quōd sit ejūsdem cum eo substantiāe ; sed tantūm dīcitur, quōd Spīritus S. non sit similis Patri ex vi suā processiónis, et quōd modus procedēdi ejus non sit modus assimilatiōis, sicut est modus, quōd procēdit Filius ; quia modus, quō voluntas operātur, vel producīt, non est producere similitūdinem objēcti, sed producere impūlsū, aut inclinatiōnem amāntis ad objēctum amātum.

Cāndidē fatēmur, neque hanc, neque alias ratiōnes, quas ratiō hūmāna vāleat excogitāre ad explicāndūm discrīmen, quod inter processiónem Verbi, ac Spīritūs S. intercēdit, esse demonstratīvas, ut enim Augustinus, *lib. 3 contra Maximinum*, *cap. 14*, ait : « Quid inter nasci, et procedere intēsit, « de illa excellentissima natūra lōquens, « explicāre quis potest ? » Verūtmāten, ut hērēticis respondeātur, et ut absūda, Deōque indignāe imaginatiōnes ab ānimis fidēlium removeātur, tum Patres, tum Scholāstici conāti sunt rem tantam non relīnquere prorsū inexplīcātam, adhibitis similitudinibūs, et ratiōnibūs, quā à Scriptūris Sacris non sunt aliēnāe : quorum morem gerēntes, allātā ratiōnem, ex D. Thoma desūptā, ūtpotē huic matiēriē explanāndāe admodūm accōmmodā, subjēcimus.



## CAPUT III.

## DE PRINCIPIO DIVINARUM PROCESSIONUM.

624. Cum nihil procedat à semetipso, sed ab alio, semel stabilitò, duas esse processiones in divinis, nempe Verbi et Spiritus Sancti, ordo doctrinæ postulat, ut inquiramus quodnam sit hujusmodi processionum principium. Sit ergo

## I. CONCLUSIO.

*Solus Pater est principium processionis Filii.*

Prob. 1.<sup>o</sup> In Symbolo Athanas. legitur: *Filius à Patre SOLO est, non factus, nec creatus, sed genitus.*

Prob. 2.<sup>o</sup> Si Filius non procederet à solo Patre, procederet etiam à Spiritu Sancto: Atqui, hoc dici nequit, cum Spiritus Sanctus procedat à Patre, et Filio, ut Conclusiòne sequenti ostendemus: Ergo, solus Pater est principium processionis Filii.

## II. CONCLUSIO.

*Pater, et Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, seu Spiritus Sanctus tum à Patre, tum à Filio procedit.*

625. Spiritum Sanctum procedere à solo Patre, célebris, ac palmáris error fuit Græcorum, et quasi carácter, quò à Latinis secernuntur.

Non convéniunt Histórici, et Eruditi in assignándò primo hujus erroris auc-

tóre. S. Thom., 1.<sup>a</sup> part., quæst. 36, art. 2, ad 3, tradit: «*Spiritum S. non «procedere à Filio, primò fuit à Nesto-  
«riánis introductum, ut patet in quodam  
«Symbolo Nestorianórum damnato in  
«Ephesína Synodo.»* D. Thomæ subscribunt inter alios multos, Hugo, Etheriánus, lib. 2 contra Græcos; Bellarminus, lib. 3 de Christo, c. 41; Petávius, lib. 7 de Deo, c. 1; P. Joánnes Garnérius., diss. 3 de fide; Theodorét. c. 1 etc. etc.

Porro: etsi apud Græcos error iste quòvis témpore áliquem habuerit patrónum, tamen inváluit, et véluti in systéma redactus est an. 863, auctóre Phótiò. Is enim in ódium Latinórum, eò quòd à Constantinopolitána Sede, quam inváserat, per Románum Pontíficem Nicoláum dejectus esset, clásicum pertináci furóre cæpit cánere, datà epistolà ad Oriéntis Patriarchas, quà Latinórum dogma de Spiritus Sancti processióne etiam à Filio, ácritèr perstringébat. Ádeò in ánimis Græcorum præváluit Phótius, ut ingéntem turbam ad se tráxerit, tantáque pertináciâ firmáverit, ut ex tunc hic error eváserit commúnis inter Græcos, eúmque véluti públicam tésseram tenúerint, quà à Latinis scinderéntur, ac se, dirò schísmate, separárent. Contra hos omnes

626. Prob. Conclusio. Joán., c. 16, v. 13 et seqq., Christus dixit de Spiritu Sancto: «*Non loquétur à semetipso, sed*

«quæcûmque áudiet, loquétur; et quæ  
«ventûra sunt annuntiábit vobis. Ille  
«me clarificávit, quia de meo accipiet,  
«et annuntiábit vobis. Ómnia, quæcûm-  
«que habet Pater mea sunt; propterea  
«dixi, quia de meo accipiet, et annun-  
«tiábit vobis.» Christus his suis verbis  
ásserit de Spíritu S. 1.º «Quod non lo-  
«quétur à semetipso, sed quæcûmque  
«áudiet, loquétur:» 2.º Quod Spíritus  
S. de Christo accipiet, ait enim: «ille  
«me clarificábit, quia de meo accipiet:»  
3.º Quod ratió nem reddens, quare de  
suo accipiet, ait: «Ómnia quæcûmque  
«habet Pater. mea sunt. Propterea di-  
«xi: quia de meo accipiet.» Quibûs  
verbis, ut patet, Christus sic argumen-  
tátur: Ómnia, quæ habet Pater (útique  
excéptâ Paternité, aliás non esset dis-  
tinctus à Patre) mea sunt, id est, mihi,  
ac Patri commúnia. Ita, sicut Pater,  
étiam pósita meá ab ipso processióne,  
habet virtutem spiratívam, quâ spirat  
Spíritum S.; ita et ego hanc hábeo vir-  
tutem: et sicut áccipit Spíritus de Pa-  
tre, id est, de substántia Patris; ita ác-  
cipit de meo, id est, de mea substántia:  
et sicut Spíritus áudit à Patre, ita áu-  
dit à me. Ex hoc discûrsu Christi pa-  
tet, quòd Spíritus S. prout áccipit, ac  
áudit à Patre, ita áccipit, et áudit à Fi-  
lio. Ex quo áutem áccipit, et áudit à  
Patre, ex eo procédít: Ergo, Spíritus  
S. et à Filio procédít.

627. Et re quidem verà. Quod quis  
áccipit ab álío, vel est quid accidentále,  
vel quid substantiále: Atqui, Spíritus  
S. non áccipit à Filio álíquid accidentá-  
le, utérque enim, útpotè verus Deus,  
est expers accidentis; Ergo, áccipit à  
Filio álíquid substantiále, seu ipsam  
substántiam; Ergo, Filius comunicat  
Spíritui S. suam substántiam; adeóque  
Spíritus S. procédít à Filio secúndum  
suam substántiam, seu natúram.

Páriter, Spíritus S. áccipit à Filio  
sciéntiam, ab illo enim áudiet quæcûm-  
que annuntiábit: Atqui, scire in Deo  
est esse, ut ait Augustínus, *Tract. 99  
in Joán.*, et patet, quia in Deo sciéntia  
non distinguitur ab esséntia, *vid. num.*  
87 et 133 et seq. Ergo, Spíritus S. ác-  
cipit à Filio esséntiam, et esse; sicque  
ab ipso procédít.

628. Prob. 2.º Filius mittit Spíri-  
tum S., Joan. enim *cap. 15, v. 26*, lé-  
gitur: «Cûm vénerit Paraclétus, quem  
«ego mittam vobis à Patre:» et *c. 16, v. 7*: «Si non abiero, Paraclétus non  
«véniét ad vos; si ántem abiero, mittam  
«eum ad vos.» Atqui, Spíritum S. mitti  
à Filio est ab illo procédere: Ergo, etc.  
Prob. min. Missio unius ab álío fit, vel  
támquam à Superiøre per impérium, vel  
támquam à sapientiøre per consilium,  
vel per processiónem, seu originem,  
támquam à principio: Atqui, Spíritus  
S. non mittitur à Filio, támquam à Su-  
periøre per impérium, neque támquam  
à sapientiøre per consilium, Spíritus enim  
est verus Deus, qui nec Superiorem, nec  
se sapientiorem agnóscit: Ergo, mitti-  
tur támquam à principio per processió-  
nem, seu originem. Ergo, Spíritus S.  
ex quo à Filio mittitur, ab ipso procé-  
dit. Undè Augustínus, *lib. 4 de Trinit.*,  
*c. 20*, inquit: *ab illo itaque mittitur,*  
*à quo emánat.* Vid. D. Thom., *1 part.*,  
*quæst. 43, art. 1, 2, et 4.*

629. Hanc ratió nem non enérvat,  
quòd Filius étiam dicátur mitti à Spíritu  
S. juxta illud Isaiæ, *cap. 61*: «Spíritus  
«Dómini super me; evangelizáre pau-  
«péribus misit me:» nam Filius mitti-  
tur à Spíritu S. secúndum natúram as-  
súptam: Spíritus S. áutem non as-  
súpsit natúram creatam, ut secúndum  
eam possit dici missus à Filio. Ipsi PP.  
Græci hanc veritatem affirmant. S. Epi-  
phánus in *Ancorat.*, *n. 67*; Didymus,

*lib. 2 de Spiritu S.*; S. Cyrillus Alexandrinus, *lib. 11 in Joán.*; S. Basilius, *lib. 5 contra Eunómium*; S. Gregorius Nyssénus, *lib. 1 contr. eumd. Eunómium*: et, ut de cæteris taceamus, totam Orientalem Ecclesiam in hanc veritatem consensisse, manifestè apparet in Epist. Synódica S. Cyrilli Alexand. ad Nestórium, quæ in Concilio Ephesino probata fuit, atque iterum in sequentibus Conciliis confirmata. In ea enim ita nómine totius Provinciæ Ægypti de Spiritu S. loquitur n.º 10: «Non est tamen ab eo (*Filio*) aliénus; quandoquidem Spíritus veritatis nominatur: «Christus autem veritas est, et proinde «ab illo quoque, atque à Deo Patre pro-  
«cedit.» Concludimus ergo cum Symbolo Athanasiano: «Spíritus S. à Patre, et «Filio non factus nec creatus, nec génius sed procedens.»

630. Scholion. Circa textum, quem adduximus ex Joán., c. 16, advertendum est, quosdam contendere has voces *de meo accipiet*, non significare de me (*Filio*) accipiet, sed tantum à solo Patre. Hanc enim interpretationem esse falsam, demonstrat ipse Christus assignans ibid. cur Spíritus S. de suo accipiet, inquit enim: «omnia, quaecumque habet Pater, mea sunt, propterea dixi vobis, «quia de meo accipiet:» Atqui, Pater habet vim spirandi Spiritum S.: Ergo, et Filius. Ita arguebat Joánnes O. P. Theologus, *Sess. 21 Concil. Florent.* sequens vestigia Athanasii, *epist. ad Serap.* et S. Hilarii, *lib. 8 de Trinit.*

Neque etiam obstat, quod dicat in futuro, *de meo accipiet*; quia, ibi futurum ponitur non respectivè ad processionem æternam; sed respectivè ad effectum temporalem, qui est annuntiatio veritatum coeléstium; sive quia, ut ait August., *Tractat. 93 in Joánnem*: «In eo, quod est sempiternum, cuiusvis

«temporis ponatur verbum, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non «mendaciter ponitur; quia quod æternum est, et fuit, et erit, et est; fuit, «quia numquam defuit; erit, quia numquam deerit; et est, quia semper est.»

631. Petes 1.º An Spíritus S. procedat à Patre, et Filio, tamquam à duplici, vel tamquam ab único principio? Respondemus: Patrem et Filium non esse duplex, sed tantum unum principium Spíritus S. Ita August., *lib. 5 de Trinit.*, c. 14, inquit: «Fatendum «est, Patrem, et Filium principium esse «Spíritus S., non duo principia: sed «sicut Pater, et Filius unus Deus, et ad «creaturam relativè unus Creator, et «unus Dominus; sic relativè ad Spiritum S. unum principium.» Ita Gregorius X in Concil. Lugdunensi II et refertur c. *unic. de Summ. Trinit.*, in 6, definiens: «Fideli, ac devota professione fatemur, quod Spíritus S. æternaliter ex Patre, et Filio, non tamquam ex duobus principiis, sed tamquam ex uno principio; non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit:» et postea dicit, Se, sacro approbante Concilio, damnare, ac reprobare omnes, qui temerario usu præsumpserint asserere, quod «Spíritus S. ex Patre, et Filio, tamquam ex duobus principiis; et non tamquam ex uno procedat.» Idem definiit Concilium Florentinum inquit: «quod Spíritus S. ex Patre, et Filio.... et ex utroque æternaliter, tamquam ab uno principio, et unica spiratione procedit.»

632. Nec obstat, quod hæc Concilia dicant, Spiritum S. procedere à Patre, et Filio *tamquam* ex uno principio: hæc enim vócula, *tamquam*, non est hic diminutiva, sed declarativa, sicut etiam vócula *quasi* apud Joán., *cap. 1*, dum inquit, «quasi Unigeniti à Pa-



«tre etc.» Undè Concilium Lugdunense simpliciter dicit: Spíritus S. ex Patre, et Filio, «non duábus spiratióibus, sed «única spiratióne procédere.»

Id ipsum ratióne theolócica declárat Angélicus Doctor, 1 p., q. 36, art. 4, inquit: «Pater, et Filius in ómnibus «unum sunt, in quibus non distinguit «inter eos relatiónis oppositió. Undè «cum in hoc, quòd est esse principium «Spíritus S. non opponántur relativè, «séquitur, quòd Pater, et Filius sunt «unum principium Spíritus S.» Hæc et innuit S. Anselmus, *lib. de processióne Spíritus S. cap. 10*: «Sicut non crédi- «mus Spíritum S. esse de hoc, undè «duo sunt Pater, et Filius, sed de hoc, «in quo unum sunt, ita non dicimus «duo ejus principia, sed unum.» Vid. insuper D. Thom., *lib. 4 contr. Gent., cap. 24. Opusc. 9 contra erróres Græcórum, cap. 25 etc.*

633. Petes 2.<sup>o</sup> Cùm solus Pater, et nulla ália persóna in divinis, hábeat vim generándi Filium; et Pater, et Filius hábeant vim spirándi Spíritum S., quam non habet Spíritus S.; potest ne admitti, quòd in divinis una persóna sit ália perfectior?

Resp. négative; ut enim ait D. Thomas, 1 p., q. 42, art. 4, ad 2.<sup>am</sup>: «éadem dignitas, quæ in Patre est pater- «néritas, in Filio est filiátio. Verè ergo «dicitur, quidquid dignitátis habet Pa- «ter, habet Filius: nec séquitur, pater- «nitátem habet Pater, ergo paternitátem «habet Filius: mutátur enim, quid in ad «áliquid (*id est, mutátur absolutum in «relativum*). Éadem enim est esséntia, «et dignitas Patris, et Filii: sed in Pa-

«tre est secúndum relatiónem dantis; «in Filio, secúndum relatiónem acci- «piéntis. (*Eòdem modò circa Spíritum «S. discurréndum.*)» Hic, ut patet, D. Thomas cum Ecclésia Cathólica státuit, unam, eamdémque dignitátem in tribus divinis persónis, in qua sunt æquáles, nempe dignitátem esséntiæ divínæ, et hæc est dignitas absolutá: áliam dignitátem Patris, ut dantis, et dignitátem Filii, ut accipiéntis (idem dic de Spíritu S.), et hæc sunt dignitátes relativæ; quin sequátur, quòd si hæc est in una persóna, sit étiam formáliter in ália, quia tunc mutarétur absolutum in relativum. Brévius. Cum in Filio (idem dic de Spíritu S.) sit éadem esséntia, quæ est in Patre, et hæc, útpotè infinita, contíneat paternitátem, séquitur, quòd tota perfectiό paternitátis sit étiam in Filio, quámvis sub hoc nómine eam non éxprimat. Cùm enim infinita perfectiό ómnium relatiónum simul, sive singulárum in speciáli, non éxigat ut invicem sese éxprimant, sed quòd una sit in ália, ratióne esséntiæ divínæ, quæ omnes inclúdit, et in ómnibus inclúditur; séquitur in ómnibus esse æquálem, imò eamdém perfectiόnem, quámvis áliò, et áliò modò significátam; sicut in ómnibus attribútis absolutis éadem perfectiό est, quámvis áliter expressa in uno attribúto, áliter in áliò; undè D. August., *lib. 6 de Trinit., c. 8*, inquit: «Tantus est solus «Pater, vel solus Filius, vel solus Spí- «ritus S., quántus est simul Pater, et «Filius, et Spíritus S.» Vid. S. Fulgéntium, *lib. de fide ad Petrum, cap. 1.*

## CAPUT IV.

## DE DIVINIS RELATIÓNIBUS.

634. Relátio, ut in conféssio est apud omnes, «est ordo, seu habitúdo unius ad «áliud extrémum.» Quæritur modò, an hujúsmodi ordo, seu habitúdo, in divinis Persónis reperiátur, et quidem *realiter*, seu à parte rei, et non tantùm juxta nostrum modum concipiendi, quò pactò plura solémus distingüere in divinis, quæ reipsa distincta non inveniuntur; cùm e. g. distingüimus justitiam à misericórdia, bonitátem à sapiéntia etc.

635. Relatiónes áutem, quibûs divinæ Persónæ se mutuò respiciunt, quátuor sunt, videlicet, *Patérnitas*, quâ prima Persóna ad secúndam, quam genuit, refértur; *Filiatio*, quâ secúnda Persóna vicíssim refértur ad primam, à qua génita est; *Spirátio activa*, quâ Pater, et Filius ordinem dicunt ad Spíritum S., quem mutuò amóre producéunt; ac demum *Spirátio passiva*, quâ Spíritus S. à Patre, et Filio procedít; et hæ quátuor relatiónes, originis appellántur.

In divinis esse tantùm has quátuor relatiónes reáles, quas nominávimus, et non plures, osténdit D. Thomas, 1 p., q. 28, art. 4, Inquiens: «secúndum «Philósophum in 5 Metaph., text. 20, «relátio omnis fundátur vel supra quantitátem..... vel supra actiónem, et «passiõem..... Cùm áutem quántitas «non sit in Deo..... relinquitur, quòd «reális relátio in Deo esse non possit, «nisi super actiónem fundáta. Non áutem super actiões, secúndum quas

«procedít áliquid extrinsecum à Deo, «quia relatiónes ad creatúras non sunt «reáliter in ipso. *Vid. num. 92.* Undè «relinquitur quòd relatiónes reáles in «Deo non possunt áccipi nisi secúndum «actiões, secúndum quas est procéssio «in Deo non extrà, sed intrà. Hujúsmodi áutem processiónes sunt duæ tantùm, *Vid. num. 608, et 609*, quárum una accipitur secúndum actiõem «intelléctûs, quæ est procéssio Verbi: «ália secúndum actiõem voluntátis, «quæ est procéssio Amóris. Secúndum «quámlibet áutem processiónem opórtet «duas accipere relatiónes oppósitas, «quárum una sit procedéntis à principio, «et ália ipsíus principii. Procéssio áutem Verbi dicitur generátio. *Vid. num. 614.* Relátio áutem principii generatiónis in vivéntibus perféctis (*qualis «abs dubio est Deus Pater*) dicitur *patérnitas*: relátio verò procedéntis à «principio dicitur *filiátio*. Procéssio verò «Amóris non habet nomen próprium; «undè neque relatiónes, quæ secúndum «ipsam accipiuntur. Sed vocátur relátio «principii hujus processiónis *spirátio* «(*activa*); relátio áutem procedéntis «procéssio (*seu spirátio passiva*.)» His stabilitis sit

## CONCLUSIO.

*De fide tenendum, has quatuor relationes esse in Deo reales.*

636. Prob. 1. Juxta fidem Catholicam, Pater, et Filius, et Spiritus S. sunt tres Personæ realiter ab invicem distinctæ: Atqui, Pater, et Filius non distinguuntur ab invicem, nisi Paternitate, et Filiatione; uti neque Spiritus S. ab utroque, nisi spiratione, quæ in Patre, et Filio est activa, et in Spiritu S. passiva: Ergo, Paternitas, et Filiatio, et Spiratio, tum activa, tum passiva, sunt in Deo relationes reales.

Undè D. Thom., 1 part., quæst. 28, art. 1, sic argumentatur: «Pater non dicitur nisi à Paternitate, et Filius à Filiatione, (et similiter Spiritus S. ab inspiratione) si igitur Paternitas, et Filiatio (ac Spiratio) non sint in Deo realiter; sequitur, quod Deus non sit realiter Pater; aut Filius (aut Spiritus S.), sed secundum rationem intelligentiæ tantum; quod est hæresis Sabelliana.»

Et certè; si darèntur in Deo solum relationes rationis, Personæ divinæ realiter non distinguerentur, sed solum ratione, seu solummodò juxta nostrum modum concipiendi, qui fuit error Sabellii. Cum enim Personæ divinæ inter se distinguì nequeant per aliquod prædicatum absolutum, sed solum per proprietates relativas (attributa enim absoluta, ut sapientia, justitia, bonitas etc., tribus divinis Personis communia sunt), talis erit distinctio inter easdem Personas, quales sunt earum ad invicem relationes; nempe, distinctio realis, si relationes sunt reales; et sola distinctio rationis, si relationes sint tantum rationis, seu à sola nostra mente confictæ.

Secundum fidem catholicam autem sustineri nequit, Personas divinas non esse ab invicem realiter distinctas; Ergo, relationes, quæ sunt inter ipsas, non rationis sunt tantum, sed verè reales.

Hoc invictò argumentò usus est in Concilio Florentino percelebris Joannes de Montenigro Ord. Præd., Sess. 17, universò illorum Patrum Senatù approbante, atque plaudente, ita concludens: «Secundum Doctores, tam Græcos, quam Latinos, sola relatio est quæ multiplicat Personas. Nam in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio.» Hinc illud etiam à Bœtío sapienter dictum in calce lib. de Trinit.: «Substantia in divinis continet unitatem; relatio multiplicat Trinitatem.»

## SOLVUNTUR OBJECTIONES.

637. Obj. 1. Si Personæ divinæ distinguerentur ob relationes reales inter ipsas, sequeretur, tres divinas Personas non esse ejusdem substantiæ: Atqui, secundum fidem catholicam hoc dici nequit: Ergo, relationes, quæ sunt in divinis non sunt reales. Prob. maj. hoc discursu Arianorum: Quidquid de Deo dicitur, vel intelligitur, non secundum accidens, sed secundum substantiam dicitur: Ergo, si Personæ divinæ distinguerentur ab invicem ob relationes reales inter ipsas, sequeretur, tres divinas Personas non esse ejusdem substantiæ.

Resp. Ad hoc subtile Arianorum argumentum solvendum utimur Augustini Paréntis verbis, qui, lib. 5 de Trinit., cap. 3, aiebat: «In Deo nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad ali-



«quid, sicut Pater ad Filium, et Filius  
«ad Patrem, quod non est accidens;  
«quia et ille semper Pater, et ille sem-  
«per Filius..... Si verò quod dicitur  
«Pater, ad seipsum diceretur, non ad  
«Filius; et quod dicitur Filius, ad  
«seipsum diceretur, non ad Patrem;  
«secundum substantiam diceretur et ille,  
«Pater; et ille, Filius: sed quia et Pa-  
«ter, non dicitur Pater, nisi ex eo, quod  
«est ei Filius; et Filius non dicitur nisi  
«ex eo, quod habet Patrem; non se-  
«cundum substantiam hæc dicuntur,  
«quia non quisque eorum ad seipsum,  
«sed ad invicem, atque ad alterutrum  
«ista dicuntur: neque secundum acci-  
«dens, quia et quod dicitur Pater, et  
«quod dicitur Filius, ætérnum, atque  
«incommutabile est eis. Quamobrem,  
«quàmvis diversum sit, Patrem esse, et  
«Filius esse, non est tamen diversa  
«substantia, quia hæc non secundum  
«substantiam dicuntur, sed secundum  
«relativum: quod tamen relativum non  
«est accidens, quia non est mutabile.»

638. Obj. 2.<sup>o</sup> Deus potest verè esse  
Pater, quin aliqua relatione reali refe-  
ratur ad Filium; nam Deus realiter est  
omnium rerum Creator, ac Dominus,  
quin tamen ad creaturas referatur ali-  
qua relatione reali, cum Deus ex tèm-  
pore tantum Creator sit, ac Dominus  
creaturarum, et nulla relatio realis pos-  
sit ex tèmpace Deo advenire: Ergo, re-  
latio quæ una Persóna divina refertur  
ad aliam non est realis.

Resp. Neg. antecéd., et ad explican-  
dum discrimen quod inter Deum inter-  
est et creaturas, attendenda est nitidis-  
sima S. Thomæ doctrina, 1 part.,  
quæst. 13, art. 7, ubi distinguit inter  
relationes, quæ sunt inter duo extréma  
ejusdem ordinis, et illa, quæ sunt inter  
duo extréma diversi ordinis. Primæ sunt  
reales ex utraque parte; aliæ verò non.

Sic relatio, quæ est inter Patrem et Fi-  
lium, qui sunt ejusdem naturæ, adeo-  
que ordinis, est realis tum in Patre,  
tum in Filio. Relatio verò, quæ est,  
puta, inter sensum, et sensibile, et in-  
ter scientiam, et scibile, est quidem rea-  
lis in sensu, et scientia; non est autem  
realis in sensibili, vel scibili. Utrumque  
ostensurus Angel. Dr. ibidem subdit:  
«Quod scientia, et sensus realiter ordi-  
«natur ad sciendum, vel sentiendum  
«res; sed res ipsæ in se consideratae,  
«sunt extra ordinem hujusmodi: (*nam*  
«*res in se consideratae, sive sentiuntur,*  
«*sive non; sive cognoscantur, sive non*  
«*cognoscantur, non desinunt esse ta-*  
«*les*);» undè in eis (rebus) «non est  
«aliqua relatio realiter ad scientiam, vel  
«sensus, sed secundum rationem tan-  
«tum, in quantum intellectus apprehen-  
«dit ea, ut terminos relationum scientiæ,  
«et sensus. Undè Philosophus dicit in 5  
«Metaph., textu 20, quod non dicun-  
«tur relativè, eò quod ipsa referantur  
«ad alia, sed quia alia referuntur ad ip-  
«sa. Et similiter, dextrum non dicitur  
«de columna, nisi in quantum ponitur  
«animali ad dexteram: undè hujusmodi  
«relatio non est realiter in columna, sed  
«in animali.»

Ex his Angel. Dr. ibidem infert, et  
concludit: «Cum igitur Deus sit extra  
«totum ordinem creaturæ, et omnes  
«creaturæ ordinentur ad ipsum, et non  
«è conversò; (*cum ridiculum sit ulli-*  
«*um finem, qui est Deus ad aliquid*  
«*aliud ordinari*), manifestum est, quod  
«creaturæ realiter referuntur ad ipsum  
«Deum; sed in Deo non est aliqua rea-  
«lis relatio ejus ad creaturas, sed se-  
«cundum rationem tantum, in quantum  
«creaturæ referuntur ad ipsum.»

Indè liquet, quod non idem dicendum  
est de ratione relationis inter divinas  
Persónas, et relationis Dei ad creaturas;

nam prima est relatio mūtua, quia, extrēma, seu divīnæ Persōnæ, sunt ejūsdem ordinis, cum eādem divīna natūra sit in divinis Persōnis; ast verò relatio Dei ad creatūras non est mūtua, quia extrēma, Deus scilicet et creatūræ, sunt, non ejūsdem, sed diversī ordinis, cum diversa sit natūra Dei, ac creaturārum.

639. Ex his autem inferre non licet, quòd si in Deo non est *secundum rem* relatio dominii ad creatūras, sed solūm *secundum rationem*, Deus non sit realiter Dóminus creaturārum. Non ita quidem, ut enim Angélicus Doctor, *ib.*, ad 5, ait: «cū relatio subjectionis sit «realiter in creatūra, sequitur, quòd «Deus non secundum rationem tantum, «sed realiter sit Dóminus; eò enim modo dicitur Dóminus, quò creatūra ei «subjēcta est.» Creatūrā autem, ut patet, Deo est realiter subjēcta.

640. Obj. 3.<sup>o</sup> Si relationes divīnæ realiter ab invicem distinguērentur, essentia divīna esset realiter, non eādem, sed distincta in tribus divinis Persōnis, nam relationes divīnæ identificāntur cum divīna essentia; sicque essent plures divīnæ essentiae, sicut sunt plures divīnæ relationes, quod secundum fidem admitti nequit: Ergo, relationes divīnæ, quibūs divīnæ Persōnæ ab invicem distinguūntur, non sunt relationes reāles.

Resp. neg. antec. Ultrò fatēmur, secundum fidem relationes divīnas non distingui realiter ab essentia, canit enim Ecclesiā in symbolo Athanasiano, «Patris, et Filii, et Spiritus S. una est «divīnitas, æqualis glória, coætérna «majestas;» nec id ratiōni adversātur, quia inter absolutum, cuiusmodi est essentia, et relativum, nulla est oppositio; undè eādem essentia divīna, utpotè infinita, potest diversas relationes continere. Relationes verò distinguūntur *realiter*

*inter se* propter mūtua correlationum distinctionem, seu oppositionem; nihil enim potest ad se ipsum referri. Per relationes ergo diversæ Persōnæ divīnæ distinguūntur, eādem in ipsis essentia remanente. Oleum et operam perderemus, quærentes in rebus creatis exempla ad adequatam hujus ineffabilis mysterii explanationem, quæ quidem exempla nulla sunt, nec esse queunt.

641. Schólon. Oportet duos in relationibus distingui conceptus, pro duplici respectu quem important. Relatio enim respicit subjēctum in quo est, et sic consideratur sub conceptu *in*. Sic, e. g. Patérnitas considerata in ipsa Persōna Patris, spectatur sub conceptu *in*. Prout verò relatio respicit términum ad quem refertur, dicitur importare conceptum *ad*. Sic Patérnitas, quatenus dicit ordinem ad Filium, spectatur sub conceptu *ad*. Sub utrōque autem conceptu relationes sunt reāles in divinis: nam sub conceptu *in*, cum essentia divīna identificāntur; et sub conceptu *ad* reālem distinctionem Personarum efficiunt. Ad cuius uberiorem intelligēntiam

Petes: Quomodo relationes distinguantur tum inter se, tum à divīna essentia, tum à Persōnis in quibus insunt?

Resp. primò: eas relationes, quæ sibi mūtuo opponūntur, ut sunt Patérnitas, et Filiatio; Spiratio activa, et passiva, inter se realiter distingui; eas autem, quæ sibi mūtuo non opponūntur, ut Patérnitas, et Spiratio activa: Filiatio, et Spiratio item activa, non distingui, nisi *virtualiter*, et juxta nostrum modum concipiendi. Horum ratio repetitur ex illo apud Theólogos vulgato axiōmate: «In Deo sunt omnia unum, et idem, «ubi mūtua non intercēdit oppositio;» seu ut S. Anselmus loquens de process. Spiritus Sancti, inquit: «Unitas non

«amittit aliquándò suam consequéntiam, ubi non óbviat áliqua relatiónis opposítio.»

Resp. secúndò; relatiónes non distinguí réaliter ab esséntia, ut contra Gilbertum Porretánum in Concílio Reménsi, et contra Abbátem Joachimum in Concílio IV Lateranensi definitum est. *Vid. num. 133 et seq., et 138.*

Resp. tértiò; relatiónes non distinguí à Persónis divinis in quibus sunt. Undè Patérnitas, et Spirátio actíva idem omnínò sunt cum Persóna Patris; Filiátio, et Spirátio actíva cum Persóna Filii; et Spirátio passíva cum Persóna Spiritûs Sancti; et hoc propter summam simplicitátem divinárum Personárum, quæ

cum esséntia divína summè simplici identificántur. Ast verò, considerándò relatiónes relátè ad Persónas quibus opponúntur; réaliter inter se distinguí, est certò tenéndum. Sic Patérnitas réaliter distinguítur à Persóna Filii, et Filiátio à Persóna Patris; similiter Spirátio actíva Patris, et Filii réaliter distinguítur à Persóna Spiritûs S.; ac demùm, Spirátio passíva, quæ cómpetit Persónæ Spiritûs S. distinguítur réaliter à Persónis Patris, et Filii: constat enim, neque Patri compétere Filiatiónem, neque Filio Paternitátem, neque Patri et Filio spiratiónem passívam, neque Spiritui S. spiratiónem actívam; sicque rémanent tres Persónæ réaliter inter se distinctæ.

## CAPUT V.

### DE CONSTITUTÍVO DIVINÁRUM PERSONÁRUM.

642. Fatémur équidem cum S. Augustino, *lib. 7 de Trinit., c. 4*, hoc vocábulum *divína Persóna*, núllibi in sacris litteris reperiri; sed tamen non acquiescimus his, qui indè conténdunt, nec à nobis nomen divínæ Persónæ usurpándum: nam ut scitè S. Thom., *1 part., quæst. 29, art. 3 ad 1*, observat: «licèt nomen Persónæ in Scriptúra Véteris, vel Novi Testaménti non inveniátur dictum de Deo; tamen id, quod nomen significat, multipliciter in sacra Scriptúra invenitur assértum de Deo, scilicet, quòd est máximè per se Ens, et perfectíssimè intélligens. Si

«áutem oportéret de Deo dici solùm illa «secúndum vocem, quæ Sacra Scriptúra «de Deo tradit, sequerétur, quòd númerum «quam in ália lingua posset áliquis loqui «de Deo, nisi in illa, in qua primò tradita est Scriptúra Véteris, vel Novi «Testaménti. Ad inveniéndum áutem «nova nómina antiquam fidem de Deo «significántia, coëgit necéssitas disputándi cum hæreticis. Nec hæc nóvitas «vitánda est, cùm non sit profána, út «potè à Scripturárum sensu non discórdans. Docet áutem Apóstolus profánas vocum novitátes vitáre; *1.º ad Timoth., cap. ult.*» His prælibátis, sit



## CONCLUSIO.

*Persóna divína non constituitur in ratióne Persónæ, per aliquid purè absolutum, sed per aliquid de línea relatiui.*

643. Prob. Persónæ divínæ debent constitui in ratióne Persónæ, per id quò multiplicántur; quò sunt ab invicem distinctæ, seu relativè oppósitæ; quò sunt ad invicem incommunicabiles: Atqui, in ratióne tálum néqueunt constitui per aliquid de línea purè absoluti; nam in absoluto omnes divínæ Persónæ sunt indistinctæ, et communicábiles, imò et unum: Ergo, debent constitui in esse Persónæ per aliquid de línea relatiui. Undè August., *Tract. 39 in Joán.*, loquens de divínis Persónis, inquit: «Hòc solò númerum insinuant, quòd ad invicem sunt, (*en relativum*) non quòd ad se sunt, (*en absolutum*).» S. Fulgéntius, *lib. de Trinit. ad Felicem Notárium*, ait: «relatiua nómína Trinitátem faciunt: essentiália verò nullò modò multiplicántur.» Ergo, Persónæ divínæ, quæ solæ Trinitátem faciunt, constituúntur, non per aliquid purè absolutum sed per aliquid de línea relatiui. Missis Conciliis Tolet. XI et Lateran. IV nostram firmántibus Conclusiónem; in médium addúcimus Joánem Theólogum in Concilio Florentino, Sess. 18, in Marcum Ephésium alloquéntem: «Ut igitur Persónæ distinguántur, incommunicábiles sint personáles proprietátes, necesse est.» In divínis áutem nihil purè absolutum est incommunicabile; sed tantùm id quod est de línea relatiui, Bónitas enim, Patiéntia, etc. quæ sunt de línea absoluti, tribus divínis Persónis sunt commúnia; paternitas áutem, filiatio, et cætera re-

lativa, sunt incommunicabilia, impossibile est enim in divínis, Patrem esse Filium, aut Filium esse Patrem etc.

644. Schólion. Observándum est cum D. Thoma, *quæst. 8 de poténtia, art. 3, ad 7.*, «quòd de tradióne hypóstasis (*seu Persónæ*) duo necesse est esse. Quorum primum est, quòd sit per se subsistens, et in se indivisa: secúndum est, quòd sit distincta ab aliis hypóstasibus ejúsdem naturæ. Si tamen contingat, in eádem naturá alias hypóstases non esse, nihilóminus hypóstasis erit; sicut Adam, quándò non erant aliæ hypóstases in humána naturá. Semper ergo necessárium est intelligere hypóstasim generántem ante generatióem, quántum ad id, quòd hypóstasis subsistit in se una existens, non tamen in quántum est ab aliis hypóstasibus ejúsdem naturæ distincta... sicut Adam non fuit distinctus ab aliis hypóstasibus ejúsdem naturæ, priús quàm mûlier ex ejus costa formarétur, et ejus filii ab eo propagaréntur. In divínis áutem non multiplicántur hypóstases nisi per processiónem aliárum personárum ab una. Priús ergo est intelligere hypóstasim Patris, in quántum est subsistens, quàm generatióem; non tamen in quántum est distincta ab aliis hypóstasibus ejúsdem naturæ, quæ non procedunt nisi hác generatióne suppositá. Relatióes áutem in divínis, etsi constituent hypóstases, et sic faciunt eas subsisténtes; hoc tamen faciunt, in quántum sunt esséntia divína. Relatió enim in quántum est relatió, non habet quod subsistat, vel subsistere faciat: hoc enim solius substantiæ est. Distingüunt verò relatióes, in quántum relatióes sunt: sic enim oppositióem habent. Relinquitur ergo, quòd ipsa paternitátis relatió, in quántum est constituens hypóstasim Patris,

«quod habet in quântum est idem subs-  
«tantiæ divinae; præintelligatur gene-  
«rationi; secundum verò quòd distín-  
«guit, sic generatio paternitati præin-  
«telligitur.»

Hæc Angélici Preceptoris doctrína ac-  
curatè perpénsa, clavis est ut plúrima  
argumenta, et quidem metaphysica, in  
hac quæstiónè solvántur, à quibus coacti  
brevitati studére supersedémus.

645. Petes: Datur ne in Deo subsis-  
téntia absolúta, quâ Deus, præconcéptus  
tribus persónis, in se subsístat?

Resp. affirmativè, ut enim Augusti-  
nus, *lib. 7 de Trinit., cap. 4*, inquit:  
«Omnis res ad seipsam subsístit; quán-  
«tò magis Deus?» Expressè verò id dó-  
cuit D. Thomas tum *in 1.º dist. 21*,  
*q. 2, art. 1*, dicens: «Iste términus  
«Deus prædicat natúram divínam de tri-  
«bus persónis, quæ étiam in se est ha-  
«bens esse subsístens, nullà personárum  
«distinctione intelléctâ:» tum *lib. 4*,  
*contr. Gent., cap. 14*, inquires: «Sunt  
«ígitur (*in Deo*) plures res subsísténtes,  
«si relaciónes consideréntur; est áutem  
«una res subsístens, si considerétur es-  
«séntia. Et propter hoc dicimus, unum  
«Deum esse, quia est una esséntia sub-

«sístens; et plures persónas, propter  
«distinctionem subsísténtium relatió-  
«num:» tum *q. 9 de poténtia, art. 5*,  
*ad 13*, inquires: «In divinis proprietá-  
«tes persónales hoc solùm habent, quòd  
«suppósita divinae natúre ab invicem  
«distingüunt: non áutem sunt princí-  
«pium subsísténdi divinae esséntiæ. Ipsa  
«enim divina esséntia est secundum se  
«subsístens; sed è conversò proprietá-  
«tes personáles habent, quòd subsístant  
«ab esséntia: ex eo enim Patérnitas  
«(*idem dic de Filiatióne, et Spiratióne*)  
«habet quòd sit res subsístens, quia es-  
«séntia divina, cui est idem secundum  
«rem, est res subsístens.» Ergo, cùm  
proprietátes hábeant ab esséntia quòd  
subsístant, non esséntia ab ipsis; essén-  
tia ab illis præcisa, agnoscénda est ut  
subsístens. Indè tamen mínimè inferén-  
dum, esse quátuor Persónas in divinis:  
nam Persóna divína, ut Persóna, est  
incommunicábilis áliis: esséntia verò  
divína communis est tribus Persónis. Ex  
hoc áutem quòd esséntia divína, tribus  
divinis Persónis præintellécta est sub-  
sístens, et communis tribus divinis Per-  
sónis, méritò docent Theólogi, ópera  
Dei ad extra Trinitati esse communia.

## CAPUT VI.

## DE PROPRIETATIBUS DIVINARUM PERSONARUM.

## § I.

*De appropriatione.*

646. Cum in Scripturis passim Potentia attribuatur Patri; Sapientia, Filio; Bónitas autem Spiritui Sancto, et tamen constet, singulas Personas divinas esse æquáliter poténtes, sapiéntes, et bonas; quæritur, quænam sit ratio appropriandi speciáliter uni divinae Personæ id, quod non appropriatur álteri. Ad hujus elucidatiónem

Respondemus: quod appropriatio nihil est aliud, quàm quidem loquendi modus, quò prædicatum absolutum, et commune singulis divinis Personis, uni, vel álteri tantum Personæ tribuitur et applicatur, ut sic mélius in cognitiónem divinarum Personarum devenire valeamus. Vid. D. Thom., 1 part., q. 39, art. 7.

Hinc séquitur, quod ea, quæ similitudinem aliquam habent cum esse alcujus divinae Personæ, illi méritò speciáliter attribuántur.

Sunt autem quatuor modi, secundum quos Deum pòssumus considerare; nempe quatenus est Ens; quatenus unus; quatenus inest ei virtus ad operandum; et quatenus habitudinem habet ad suos effectus: et secundum hos diversos modos Deum considerandi, assurgunt similitudines quædam, ratione quarum

aliquid appropriatur uni Personæ divinae, quod non appropriatur álteri.

Si Deus spectetur secundum quod est Ens, æternitas appropriatur Patri; species, seu pulchritudo, Filio; usus, Spiritui Sancto: ita Hilarius in II de Trinit. Æternitas enim, in quantum significat esse non principiátum, similitudinem habet cum próprio Patris, qui est principium non de principio. Species, sive pulchritudo habet similitudinem cum próprio Filii, in quantum Filius est imago expressa, et perfecta Patris; et apud nos imago, quæ perfectè, et expressè repræsentat rem, dicitur esse pulchra: usus autem Spiritui Sancto appropriatur, quia similitudinem habet cum próprios Spiritus Sancti, accipiendò tamen usum largè, nempe prout usus importat fruitionem, secundum quod August. 10 de Trinit., c. 11, ait: *Frui est cum gaudio uti*. Usus sic acceptus convenit cum próprio Spiritus S., in quantum est amor; Pater enim et Filius sese amandò se invicem fruuntur.

Secundum quòd Deus est unus, Patri appropriatur unitas, Filio æqualitas, Spiritui S. nexus, seu concórdia: ita Augustinus, lib. 1 de doctrina christiana, cap. 5. Patri appropriatur unitas, quia unitas absolutè dicitur, et non præsupponit aliquid aliud, sicut nec Pater præsupponit aliam personam: æqualitas autem importat unitatem in respectu ad álterum, nam æquale est



quod habet unam quantitatem cum alio; et ideo æqualitas appropriatur Filio, qui est principium Spiritus S., prout et Pater: connexio autem, seu nexus, importat unitatem duorum, unde appropriatur Spiritui S. in quantum est à Patre, et Filio, et est communis utriusque nexus.

Considerando Deum, quatenus inest ei virtus operativa, Patri appropriatur potentia, Filio sapientia, Spiritui S. bonitas: ita passim in Scriptura: idque ex duplici causa, ratione scilicet similitudinis ad divina, et ratione dissimilitudinis ad creata. Ratione quidem similitudinis, quia potentia, in quantum hujusmodi, est quoddam principium, ideoque similitudinem habet cum Patre coelesti, qui est principium, non tantum creaturarum, sed etiam aliarum personarum divinarum. Sapientia autem habet similitudinem cum Filio, quia sapientia pertinet ad intellectum; Filius vero procedit per intellectum, et est Verbum. Bonitas vero habet similitudinem cum proprio Spiritu S., quod est amor, et bonitas est obiectum amoris.

Ratione dissimilitudinis ad creata, quoniam Patri terreno deficit interdum potentia, propter senectutem, Patres enim apud nos sæpe fiunt infirmi, ac debiles, quando senescunt: ne ergo suspicemur aliquid tale Deo Patri accidere, convenienter ei appropriatur potentia. Similiter filiis, utpotè juvenibus, et inexpertis, sæpe apud nos deficit sapientia; quod ne quis de Filio coelesti cogitet, ipsi appropriatur sapientia. Denique spiritus terrenus importat quamdam violentiam, et impulsione[m] violentam: ne igitur opinemur, Spiritum S. esse violentum, et violenter nos impellere, congruenter ei appropriatur bonitas, et amor.

Denique, considerando Deum cum

ordine ad suos effectus, Patri appropriatur *ex quo*; Filio, *per quem*; Spiritui S., *in quo*, juxta illud Apostoli ad Rom., cap. 11: «Ex ipso, et per ipsum et in ipso sunt omnia:» quod non confusè accipiendum esse monet Augustinus, lib. 6 de Trinit. Quamvis autem hæc tria æquè conveniant omnibus divinis personis, ideo tamen Patri appropriatur *ex quo*, scilicet, tamquam efficiente, partim, quia Patri appropriatur potentia, et esse causam efficientem convenit Deo ratione potentiae; partim, quia Pater est principium sine principio: Filio autem appropriatur *per quem*, quia ipsi attribuitur sapientia, per quam artifex operatur: denique, Spiritui S. appropriatur *in quo*, quia propositio *in* denotat habitudinem continentis; Deus autem omnia continet, ac conservat suâ bonitate; bonitas verò adscribitur Spiritui S.

Alia quidem inveniuntur appropriata divinis Personis, quorum ratio ex dictis facili negotio deprehendi potest. Vid. D. Thom., 1 p., q. 39, art. 8.

647. Scholion. Observare oportet, multum inter se differre *propria*, et *appropriata* alicujus Personæ divinæ. *Propria* enim illa dicuntur, quæ sic attribuuntur alicui divinæ Personæ, ut alteri nequeant attribui: *appropriata* verò, quæ quidem sunt toti Trinitati communia, sed, gratiâ tantum majoris manifestationis, uni, et non omnibus personis attribuuntur.

## § II.

*De æqualitate divinarum Personarum.*

648. Præeunte D. Thom., 1 part., quest. 42, art. 1, sub paucis de æqualitate divinarum Personarum pertractabimus. Necesse est ponere æqualitatem

perfectam in divinis Persónis. Aequalitas enim est inter plura, in quibus non est majus, et minus accipere. Persónæ autem divinæ sunt plures, quia realiter distinctæ; et in eis non est accipere majus, et minus, quia in eis est una essentia, et unum esse infinitum: Inæqualium autem nequit esse una essentia, et una magnitudo, seu perfectio. Unde S. Fulgentius, *lib. de fide ad Petrum*, inquit: «æqualitas intelligitur in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto, in quantum nullus horum aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate.» Ex quibus colligere necessum est, «quod totæ tres Persónæ «coæternæ sibi sunt, et coæquales,» ut in Symbolo Athanasii confitemur.

Neque dicas, Persónas divinas esse ad invicem inæquales, ex eo quod relationes, quæ sunt in singulis, puta, Paternitas, et Filiatio, non sunt æquales: falsum est enim, relationes non esse æquales, nam ratio æqualitatis sumitur ab essentia, ut ex Fulgentio dudum allato constat, et relationes divinæ cum essentia identificantur.

### § III.

#### *De circuminsessione.*

649. Circuminsessio inter divinas Persónas nihil aliud est, quam mutua quasi sessio, inhabitatio, penetratio, et permeatio, quæ una Persóna esse in alia affirmatur, ut cum Christus, *Joán., cap. 14, v. 10*, dixit: «Non creditis, quia ego in Patre, et Pater in me est?»

Hanc circuminsessionem inter Persónas divinas statuere, non est assertio levis ponderis, aut merè scholastica, sed gravis. Ex ea enim semel stabilita, tum contra Ariános, tum contra Sabellianos, invictum sumitur argumentum. Contra

Ariános quidem: Si enim Pater in Filio, et vicissim Filius in Patre est; Ergo, consubstantiales sunt: Ergo, uterque immensus, uterque increatus etc.; qui enim immensus non est, nequit esse in omnibus locis, in quibus Deus existit: qui increatus non est, divinam penetrare essentiam, eamque intinè pervadere profectò nequit.

Unde Augustinus, *lib. 6 de Trinit.*, *cap. 10*, inquit: «Cæterum in illa summa «Trinitate tantum est una (Persóna), «quantum tres simul; nec plus aliquid «sunt duo, quam una: et in se infinitæ «sunt. Ita et singula sunt in singulis, et «omnia in singulis, et singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum «omnia.» Et S. Fulgentius, *lib. de fide ad Petrum, cap. 1*, «per hanc, inquit, «unitatem naturalem totus Pater in Filio, et Spiritu S. est; et totus Filius «in Patre, et Spiritu S. est; totusque «Spiritus S. in Patre, et in Filio est. «Nullus horum extra quemlibet ipsorum «est.»

Eodem argumentò ad incitas quoque rediguntur Sabelliani: Si enim Pater in Filio est, et vicissim Filius in Patre: Ergo, non una Persóna sunt, sed duæ; qui enim in altero est, distinctus ab illo esse debet, ut rectè arguebat Cyrillus, *lib. 12 Thesaur.*

Ita Patres loquuti sunt, quia hoc à Christo accepérunt, *Joán., cap. 14*, qui Philippo ab eo petenti, *v. 8*: «ostende nobis Patrem,» respondit, *v. 9*: «Philippe, qui videt me, videt et Patrem;» et *v. 10*: «Non creditis, quia ego in Patre, et Pater in me est?» «Quibus, inquit D. Thomas, *lib. 4, contra Gent., cap. 9*, non ostendit (Christus) unitatem persónæ, ut volebat Sabellius; sed unitatem essentiæ, quam Arius negabat. Si enim esset una persóna Patris, et Filii, non congruè diceretur

«Pater esse in Filio, et Filius in Patre: «cū non dicātur propriē idem suppositum in seipso esse..... Relinquitur igitur, cum Pater in Filio, et Filius in Patre esse dicātur, quod Pater, et Filius non sint idem suppositō. Sed ex hoc ostēditur, quod Patris et Filii sit essentia una, hōc enim positō manifestē appāret, quāliter Pater est in Filio, et Filius in Patre. Nam cū Pater sit sua essentia, quia in Deo non est aliud esse, et essentiam habens..... relinquitur, quod in quocūque sit essentia Patris, sit Pater, et eādē ratiōne, in quocūque est essentia Filii, est Filius. Undē cum essentia Patris sit in Filio, et essentia Filii in Patre, eō quod una est essentia utriusque, ut Fides Catholica docet; sequitur manifestē, quod Pater sit in Filio, et Filius sit in Patre. Et sic eōdē verbō, et Sabēllii, et Arii error confutatur.» Quæ de Patre, et Filio dicta sunt, intelligēda sunt etiā de Spiritu Sancto, cum Patris, et Filii, et Spiritus S. eādē essentia sit confitēda. Ecce à D. Thoma circuminsessio mirificē explicata.

#### § IV.

##### *De notionibus divinarum Personarum.*

650. Docēte D. Thoma, 1 part., quæst. 32, art. 3. Nōtio dicitur id, quod est propria ratiō cognoscēdi divinam Persōnam. Sicut enim in humanis quædam sunt, quibūs velut caracteribus unam persōnam ab alia distinguimus; ita proportionabiliter id admittēdum est in divinis Persōnis ad easdem distinguēdas.

Hæ notiones quinque numerantur, nempe: Innascibilitas, Paternitas, Filiatio, communis Spiratio, et Processio. Et quidem: Persōnæ divinæ secūndum

origines multiplicātur, adeoque secūndum origines dignosci debent. Origines autem duo impōrtant, nempe, à quo sit alius, et qui sit ab alio. Persōna ergo vel à nullo est principio, qualis est Pater, et sic ejus nōtio, vel ratiō ipsum cognoscēdi, est Innascibilitas; et rursus, quia ab ipso est Filius, adest alia nōtio, seu ratiō ipsum cognoscēdi, nempe Paternitas. Vel Persōna, quæ est ab alia, est ab ea per modum generatōnis; et hæc est Filius; adeoque nōtio, seu ratiō ipsum cognoscēdi, est Filiatio. Cū autem Filius unā cum Patre sit principium Spiritus Sancti, et quidem unicū; ideō Pater, et Filius possunt aliā notione dignosci, nempe, Spiratiōne activā, quæ est utrique communis. Porrō Spiritus S. procedens à Patre, et Filio, habet pro notione sibi propriā Spiratiōnem passivā, seu processionem. Neque illi potest assignari pro notione, quod nulla alia Persōna ab ipso sit, sicut pro notione tribuimus Persōnæ Patris, quod à nullo alio sit; nam, ut ait D. Thom., *ibid.* ad 4: «Cū Persōna impōrtet dignitatem..... non potest accipi nōtio aliqua Spiritus S. ex hoc, quod nulla Persōna est ab ipso, hoc enim non pērtinet ad dignitatem ipsius (*id est, non exprimit aliquam ejus dignitatem*) sicut pērtinet ad auctoritatem Patris, quod sit à nullo.»

651. Hic obiter advētimus, processionem Spiritus S. non significari aliquod nōmine propriū, prout significatur processio Filii, dum dicitur Filiatio, ob penūriam verborum; ut enim D. Thomas, 1 part., quæst. 27, art 4, ad 3, ait: «Deum nominare non possumus nisi ex creatūris. Et quia in creatūris communicatio naturæ non est nisi per generatiōnem, processio in divinis non habet propriū, vel speciāle nomen



«nisi generatiōnis. Undè processio, quæ  
«non est generatio, (*qualis non est pro-*  
«*cessio Spiritûs S. Vid. num. 621*)  
«remansit sinè speciali nōmine; sed po-  
«test nominâri Spiratio (*passiva*) quia  
«est processio Spiritûs.»

652. Ex dictis infertur, Persōnam  
Patris triplici notione dignosci posse:  
nempè, Innascibilitate, Paternitate, et  
Spiratione activa: Persōnam autem Fi-  
lii, dupli, nempè, Filiatione, et Spira-  
tione activa ei cum Patre communi:  
Spiritus autem S. unâ tantum posse  
notione dignosci, nempè, Spiratione  
passiva, seu simplici processione.

653. Animadvertere oportet, quod  
dum dicimus, innascibilitatem, seu in-  
génitum esse, Patris esse notionem, nō-  
mine innascibilitatis, seu ingéniti, in-  
telligimus quod nullò modò est ab alio,  
quod cōpetit soli Patri, nam si nōmine  
ingéniti intelligeretur quod non est ab  
alio per generatiōnem, sic etiam Spiri-  
tui S. conveniret.

Quantæ utilitatis sit, pōnere notionem  
in divinis Vid. ap. D. Thom., 1 part.,  
*quæst.*, 32, art. 2.

654. Tandem, notandum ducimus  
ex D. Thom., 1 part., q. 32, art. 3,  
ad secundum: quod licet Deus ex uni-  
tate essentiae dicatur unus, et ex Trini-  
tate Personarum dicatur trinus; non  
potest tamen dici quinquus ex quinitate  
notionum. Nam essentia, et Persōna in  
Deo significāntur ut res quædam; sed  
notiones deserviunt ad notificandas Per-  
sōnas: eadem autem Persōna potest  
pluribus rationibus notificari, undè non  
potest dici quinquus propter quinque no-  
tiones.

## § V.

### *De missione divinarum Personarum.*

655. Persōnas divinas mitti, ex ipsa  
Scriptura constat: nam Christus, *Joân.*,  
c. 8, v. 27, de se ipso loquens dicit:  
«judicium meum verum est, quia solus  
«non sum: sed ego, et qui misit me,  
«Pater.» Rursus, *Joân.*, c. 10, v. 36,  
legitur: «Quem Pater sanctificavit, et  
«misit in mundum.» Item Pāulus, *epist.*  
*ad Galat.*, c. 4, v. 4, inquit: «Ubi ve-  
«nit plenitudo temporis, misit Deus Fi-  
«lium suum.» Ipse Christus de Spiritu  
S. loquens, *Joân.*, c. 16, v. 7, ait: «Si  
«autem abiero, mittam eum ad vos:»  
Ergo, Persōnæ divinae mittuntur.

D. Thomas hanc materiam, ne in  
æquivocum laboremus, illustraturus, 1  
*part.*, q. 43, art. 1, inquit: «Quod  
«in ratione missionis duo importantur:  
«quorum unum est habitudo missi ad  
«eum, à quo mittitur; aliud est habitudo  
«missi ad terminum, ad quem mitti-  
«tur. Per hoc autem quod aliquis mitti-  
«tur, ostenditur processio quædam missi  
«à mittente; vel secundum impérium,  
«sicut Dominus mittit servum: vel se-  
«cundum consilium, ut si consiliarius  
«mittere dicatur Regem ad bellandum;  
«vel secundum originem, ut si dicatur,  
«quod flos emittitur ab arbore. Ostén-  
«ditur etiam habitudo ad terminum, ad  
«quem mittitur, ut aliquò modò ibi esse  
«incipiat; vel quia prius ibi omnino non  
«erat, quò mittitur; vel quia incipit ibi  
«aliquò modò esse, quò prius non erat.  
«Missio igitur divinae Persōnæ convenire  
«potest secundum quod importat ex una  
«parte processionem originis à mittén-  
«te, et secundum quod importat ex alia  
«parte novum modum existendi in alio:  
«sicut Filius dicitur esse missus à Pa-

«tre in Mundum, secundum quod incēpit in Mundo esse per carnem assumptam, et tamen ante in Mundo erat, ut dicitur *Joán. cap. 10.*»

Hæc consideranti patet, quod licet qui per imperium, vel per consilium mittitur, sit minor, aut inæqualis cum mittente, quia sic mittens supponitur vel potentior, vel sapientior eò, qui mittitur; non tamen qui mittitur per originem; quia hic mittitur accipiendò per originem eandem essentiam, potentiam, et sapientiam cum mittente. Indè ergo liquet, quod missio, quæ divinæ Personæ cōpetit, non importat eam à mittente processionem, quæ est vel per imperium, vel per consilium, sed eam tantum, quæ est per originem. Indè constat, Patri in divinis non convenire mitti, quia ipse à nullo procedit per originem.

656. Infertur 2.<sup>o</sup> quod licet qui mittitur, in creatis separatur, et ponatur extra mittentem, et hoc quia, in creatis, qui mittitur, mittitur ad locum, in quo nec mittens, nec qui mittitur, prius erant; in divinis verò, et is, qui mittit, et is, qui mittitur, erant prius in loco, ad quem fit missio; et solum qui mittitur, incipit ibi esse novò modò. Vid. D. Thom., 1 p., q. 43, art. 1, ad 2.<sup>m</sup>, dicentem: «Personæ divinæ missa, sicut «non incipit esse ubi prius non fuerat; «ita nec desinit esse ubi fuerat. Undè «talī missio est sinè separatiōe, (à «mittente), sed habet solam distinctiōnem originis:» et D. Augustinus, lib. 2.<sup>o</sup> de Trinit., cap. 5, de Filio loquens, sic concludit: «Quòd ergo, (Filius) de Deo natus est, in hoc Mundo «erat: quòd autem de Maria natus est, «in hunc Mundum missus advénit.»

657. His minime adversantur Augustinus, lib. 2.<sup>o</sup> de Trinit., cap. 5, di-

cens, Filium à se ipso missum; et Patres Toletani, qui Synodò XI fatentur, Filium missum, non solum à Patre, sed et à Seipso, et à Spíritu S.; nam observandum est cum D. Thoma, 1 part., quæst. 43, art. 8, quod «cum dicitur «aliqua Personæ mitti, designatur et ipsa «Personæ ab alio existens, et effectus «visibilis, aut invisibilis, secundum «quem missio divinæ Personæ attenditur. Si igitur mittens designetur ut «principium Personæ, quæ mittitur, sic «non quælibet Personæ mittit, sed solum illa, cui convenit esse principium illius Personæ: et sic Filius mittitur «tantum à Patre; Spíritus S. autem à «Patre, et Filio. Si verò Personæ mittens intelligatur esse principium effectus, secundum quem attenditur missio, «sic tota Trinitas mittit Personam missam.» Hòc eòdem sensu sese explicat Augustinus relatus, inquit: «Fortassè «aliquis cogat, ut dicamus, etiam à Seipso missum esse Filium, quia ille Mariæ conceptus, et partus, Trinitatis est, quæ creante omnia creantur. Et «quomodo jam inquit, Pater eum misit, «si ipse se misit? Cui primum respondendo, quærens, ut dicat, si potest, quomodo Pater eum sanctificavit, si se ipse sanctificavit?...» *Joán., c. 17, v. 19*: «Et pro eis sanctifico me ipsum... Creando respondèbit, si hæc probè sapit, «quia una voluntas est Patris, et Filii, «et inseparabilis operatio. Sic ergo intelligat illam Incarnationem, et ex Virgine Nativitatem, in qua Filius intelligitur missus, unà eademque operatione Patris, et Filii, inseparabiliter «esse factam, non utique indè separatò «Spíritu Sanctò.» Qui plura desiderat circa hanc materiam adeat D. Thom., 1 part., quæst. 43.

## CAPUT VI.

DE MODO LOQUÉNDI, QUI SERVÁNDUS EST CIRCA  
MYSTÉRIUM SS. TRINITÁTIS.

658. Cùm ex verbis inordinatè prolátis incurrátur hæresis, ideò, cùm de Trinitáte fit sermo, cáuté, et modéstè est loquéndum; quia, ut dicit Augustínus, *lib. 1 de Trinit., c. 3*, «nec periculósius alicubi errátur, nec laboriósius áliquid quæritur, nec fructuósius áliquid invenitur.»

Dicimus ergo, et tàmquam régulam generálem statuimus, quòd ea, quæ Divinis Persónis convéniunt ratióne solius esséntiæ, singuláriter tantùm dici possunt: quæ convéniunt eis solùm ratióne relatiónum, dici possunt tantùm pluráliter: quæ tandem eis convéniunt ratióne esséntiæ, et relatiónum, dici quæunt, et singuláriter, et pluráliter.

Rátio hujúsce régulæ ex eo patet, quòd relátio multiplicátur in divinis, non áutem esséntia, quæ manet una in tribus divinis Persónis: Ergo, quæ convéniunt Persónis ratióne esséntiæ, unitátè rétinent, adeóque debent singuláriter prædicári; quæ convéniunt ratióne relatiónum multiplicántur, adeóque prædicári debent pluráliter; quæ áutem, tum ratióne esséntiæ, tum ratióne relatiónum convéniunt, dici possunt singuláriter ratióne esséntiæ, et pluráliter ratióne relatiónum. Sic nomen *Subsisténtia* potest dici et singuláriter, et pluráliter in divinis; singuláriter, prout subsisténtia significat independéntiam originis ab omni álio, quod cónvenit

Deo ratióne esséntiæ; síquidem esséntia divína à nullo procédit; potest áutem dici pluráliter, quátenus subsisténtia significat esse incommunicábile, incommunicabilitas enim cómpetit Deo, non ratióne esséntiæ, quæ de facto tribus Persónis est commúnis; sed ratióne relatiónum, quæ incommunicabilitátem secum ferunt, non enim Patérnitas potest comunicári Fílio, neque, Patérnitas et Filiátio Spíritui Sancto, aut vicíssim.

Quam proposuimus régulam statútam légimus á Concílio Toletáno II in professione fidei hís quidem paucis, sed decretóriis verbis: «Hoc solùm númerum «insinuat, quòd ad invicem sunt (*en plurálitatis relatiónem cónsequens*) et «in hoc númerò carent (*en unitas*), quod «ad se sunt (*en esséntia*.)

659. Ex his inferéndum cum D. Thoma, *1 part., quæst. 34, art. 4, ad 3*, Deum posse dici trinum, non tamen triplicem, seu in Deo dici potest, esse Trinitátem, non triplicitátem; nam tò *triplex*, et similia propriè sumpta, dénotant númerum in Deo secúndum esse, seu natúram, triplex enim est quasi triplicátum, seu ter plicátum in esse, seu natúra. Trinus áutem, seu Trinitas dénotat præcisè númerum ternárium, seu trium, qui númerus revérà in divinis reperitur, sunt enim tres divinæ Persónæ. Nihilóminùs, potest dici triplex Persóna, aut duplex Procéssio, quia ad-



dendò *Persóna*, seu *Procéssio*, sufficién-  
ter insinuátur quòd relátio multiplicá-  
tur, quin indicétur natúram multipli-  
cári.

660. Páriter inferéndum, quòd Fi-  
lius, et similiter Spíritus S., potest dici  
*unum* cum Patre, non áutem *unus*; et  
è contrá, quòd possit dici *álius* à Patre,  
non *aliud*; quia nomen néutrum signi-  
ficat áliquid magis confúsus, et infór-  
me; masculinum verò, sicut et fœmení-  
num, significat áliquid magis formátum,  
et distinctum, et quia suppositum est  
magis formátum, et complétum, quàm  
natúra, ideò nómina néutra approprián-  
tur natúræ, et masculína, seu fœmení-  
na, suppositis, seu persónis. Hinc, si  
quæritur, *quid* est iste? respondémus,  
*homo*, significándò natúram; si verò  
quærátur, *quis* est iste? respondémus,  
Petrus, significándò suppositum, seu  
persónam. Dicitur itaque Filius, seu  
Spíritus S., *unum* cum Patre, non *aliud*  
à Patre, quia est éadem utriúsque na-  
túra. Dicitur álius, non unus, cum Pa-  
tre, quia diversæ sunt persónæ.

661. Hic non prætereúndum, hanc  
particulam exclusivam *solus*, ita intel-  
léctam, ut suum significátum, nempè  
solitúdinem, ápplicet subjécto, ita ut  
idem sonet, ac quòd subjéctum sit soli-  
tárium, ac siné consórtio, non habére

locum in divínis. Undè hæ propositiões  
sunt falsæ: *Deus est solus*; *Pater est  
solus*, quia neque Deus, neque Pater,  
est siné comitátu, seu consórtio. Si ve-  
rò ly *solus* denotet tantum ordinem præ-  
dicáti ad subjéctum, habet locum in di-  
vínis, ut si dicamus: *Solus Deus est  
ætérmus*; sensus est, quòd ætérmitas áliis  
à Deo non convéniat.

662. Est tamen magnóperè hic ad-  
verténdum, quòd dum particula *solus*  
término personáli conjúngitur, exclu-  
dúntur áliæ persónæ quántum ad ea  
solùm, in quibus habent oppositiónem  
relativam, per quam solùm distingüün-  
tur; non verò quántum ad ea, in qui-  
bus talem non habent oppositiónem,  
cùm in eis totæ tres divínæ Persónæ  
sint unum, et idem. Undè cùm dicitur,  
*solus Pater generat*, excludúntur qui-  
dem Filius, et Spíritus S., quia in ge-  
neratióne Pater habet oppositiónem re-  
lativam cum Filio, et consequénte cum  
Spíritu S., qui ab utròque procedit. Dum  
áutem dicitur, *solus Pater cognóscit Fi-  
lium*, seu, ut légitur apud *Matth.*, c. 11:  
*Nemo novit Filium, nisi Pater*, non  
excluditur propterea aut Filius, aut Spí-  
ritus S., quia in notitia, seu cognitióne  
divínæ Persónæ nullam habent ad invi-  
cem oppositiónem; sed una, eadémque  
est in tribus Persónis.

## CAPUT VIII.

AN MYSTÉRIUM SS. TRINITÁTIS RATIONÉ NATURÁLI  
DEMONSTRÁRI POSSIT?

663. Absolvimus hunc Tractátum de mystério SS. Trinitátis, refelléntes eórum errórem, qui conténdunt, ratiónem naturálem sibi sufficere ad hocce mystérium cognoscéndum.

Sæculo v Claudíanus in Gállia Presbyter, mystérium SS. Trinitátis soló naturæ lúmine dignósci posse, imò et à Platóne reipsà cògnitum fuisse, existimávit, *lib. 2 de statu animæ*, c. 7. Id ipsum sæculo xii dócuit Petrus Abaelárdus, teste S. Bernárdò, *ep.* 280. Petrus étiam Poirétus Trinitátis mystérium méthodò mathematicà demonstrárenisus est, in *Cogitationibus rationalibus de Deo, anima, et mundo*, *lib. 3*, c. 7. Sed pro verò dógmate Sabellianismum nobis obtrúsit, ut benè inquit Joán. Franc. Buddéus in *Isagóge ad Theol.* In eúmdem sensum venit Mátius Pansa in *lib. de Ósculo, seu consensu Éthnicæ, et Christiánæ Philosophiæ*. Ab áliis in médiū adducéndis, qui in eódem erróre versáti sunt, brevitatís cáussâ, supersedémus. Contra hos omnes sit

## I. CONCLÚSIO.

*Impossibile est per ratiónem naturálem  
devenire ad cognitiónem Mystérii  
SS. Trinitátis.*

664. Prob. auctoritaté Scriptúræ.  
Mystérium SS. Trinitátis cognósci ne-

quit nisi cògnitâ distinctiõe divinárum Personárum: Atqui, hæc distinctio nequit cognósci ratióne naturáli: Ergo, impossibile est per ratiónem naturálem devenire ad cognitiónem Mystérii SS. Trinitátis. Prob. min. *Matth.*, c. 6, v. 27, légitur, Christum dixisse: «Nemo novit «Fílium, nisi Pater; neque Patrem quis «novit nisi Filius, et cui volúerit Filius «reveláre:» Ergo, absque revelatiõe, seu solá ratióne naturáli cognósci nequit distinctio divinárum Personárum, adeoque nec Mystérium SS. Trinitátis.

Rursus: Impossibile est cognóscere Mystérium SS. Trinitátis, quin cognoscátur divína generatiõ Verbi: hanc autem impossibile est solá ratióne naturáli cognósci, vade *Isaïa*, c. 53, v. 8, ajente: «Generatióem ejus quis enarrábit?» Ergo, etc.

Iterum: Proverb., c. 30, v. 4, légitur: «Quod nomen est ejus (Dei) et «quod nomen Filii ejus, si nosti?» Super quæ verba V. Beda inquit: «De Dei «Patris, et Filii nómine dicit, cujus «mystérium sæculáris sapiéntia naturá- «liter scire non potest.» Ergo, etc.

In hanc eámdem senténtiam conspírant SS. Ecclesiæ PP. S. Irenæus, *lib. 4 contra hæreses*, c. 24, inquiens: «Neque enim Patrem cognóscere quis «potest, nisi Verbó Dei, id est, Filió «revelánte?» S. Hilárius, *lib. 8 de Trinit.*, scribens: «Hoc Ecclesiá intél-

«ligit; hoc Synagoga non credit; hoc «Philosophia non sapit; unum ex uno; «et totum à toto; Deum et Filium.» S. Ambrósius, *lib. 1 de Fide ad Gratian.*, c. 5, dicens: «impossibile est «generatiónis Verbi scire secretum, mens «déficit, vox silet.» S. Hierónymus, *in cap. 8 Isaiæ*: «Non dico de mystério «Trinitátis ejus recta confessio est ig- «noratio sententiæ:» demum, ut de cæ- teris taceamus, S. August., *lib. 1 de Trinit.*, c. 2, de hoc augustissimo mys- tério loquens inquit: «Humánæ mentis «acies inválida in tam excellenti luce «non figitur, nisi per justitiam fidei «(adeoque revelatiónis) nutrita vege- «tetur.» Idque ipsémet Christus innuisse videtur, cum Petro confitenti ipsum esse Filium Dei, *Matth.*, c. 16, v. 17, res- póndit: «Beátus es, Simon Bar-Jona, «quia caro, et sangüis non revelávit tibi, «sed Pater meus, qui in Cœlis est:» ac si diceret, ut notat Cl. Sylvius, «Quod «virisbús naturæ nemo potest ássequi, «Pater meus tibi revelávit.»

His adjungimus, quòd à Gregório XI, damnata est hæc propositio: «Omnes «articuli fidei.... possunt probári, et «probántur per ratiónes necessárias, de- «monstrativas, et evidéntes.» Vid. Nat- tal. Alexand., *histor. Eccl. Sæculo xiv*, cap. 3, art. 20. Páriter sub Paulo V hæc alia à Censóribus Románis confixa fuit: «Mystérium Trinitátis est demons- «trábile per ratiónes naturáles.» Vid. Cardo Albizzi *de inconstántia in jure*, cap. 4.

665. Prob. tandem conclus. ratióne theolócica D. Thomæ, 1 *part.*, quæst. 32, art. 1: «Impossibile est per ratió- «nem naturálem ad cognitióem Trini- «tátis divinárum Personárum pervenire. «Osténsus est enim, quòd homo per «ratióem naturálem in cognitióem Dei «pervenire non potest, nisi ex creatúris.

«Creatúræ autem ducunt in Dei cogni- «tióem, sicut effectus in causam. Hoc «igitur solùm ratióne naturáli de Deo «cognósci potest, quod compétere ei «necesse est, secúndum quod est om- «nium éntium principium.... Virtus «autem creativa Dei est commúnis toti «Trinitáti: undè pértinet ad unitátem «esséntiæ, non ad distinctiόem perso- «nárum. Per ratióem igitur naturálem «cognósci possunt de Deo ea, quæ pέρ- «tinent ad unitátem esséntiæ, non áu- «tem ea, quæ pértinent ad distinctiόem «personárum.

«Qui autem probare nititur Trinitá- «tem personárum naturáli ratióne, fidei «dupliciter dérogať. Primò quidem, «quántum ad dignitátem ipsíus fidei, «quæ est ut sit de rebus invisibilibus, «quæ ratióem humanám excédunt: «undè Apóstolus dicit ad Hebræos, *cap. 11, v. 1*, quòd fides est de non appa- «réntibus: Et idem Apóstolus dicit 1 «Corint., *cap. 11, v. 6*: Sapiéntiam «lóquimur inter perféctos: sapiéntiam «verò non hujus sæculi, neque Princi- «pum hujus sæculi; sed lóquimur Dei «sapiéntiam in mystério, quæ abscon- «dita est. Secúndò, quántum ad utili- «tátem trahéndi álios ad fidem. Cùm «enim áliquis ad probandum fidem in- «ducit ratiónes, quæ non sunt cogéntes, «cedit in irrisiόem infidélium. Credunt «enim quòd hujusmodi ratióibus inni- «támur, et propter eas credámus.»

#### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

666. Obj. 1.<sup>o</sup> Isaiæ, *cap. 66, v. 9*, légitur: «Numquid ego, qui álios párrere «fácio, ipse non páriam, dicit Dómi- «nus? Si ego, qui generatióem cæteris «tribuo, stérilis ero....?» Ergo, ex his verbis constat, quòd ratióne naturáli cognósci potest divína generatio, adeoque SS. Trinitátis mystérium.



Resp. cum Éstio *in lib. 1 Sent. distinc. 3.<sup>a</sup>*, § 8: verba Isāæ in sensu litterali esse intelligēda de generatiōe filiōrum Dei per adoptiōnem, et de multiplicatiōe fideliū. Non diffitemur, nonnūquam à SS. Pātribus etiā de ætērna Verbi generatiōe præcitāta verba mysticē intēlli. Hunc autem sensum mysticum SS. Patres, non ex humana ratiōe, sed ex divina revelatiōe nobis proposuerunt.

667. Obj. 2.<sup>o</sup> Ratiōe naturāli concipimus, Deum esse infinitē bonum: Atqui, infinitē bonus non esset, nisi seipsum summē, et infinitē communicāret, scilicet producēdō Persōnas sibi perfectē æquāles: Ergo, ratiōe naturāli mystērium SS. Trinitātis cognōsci valet.

Resp. Disting. minor. Atque id solā ratiōe innotēscit nobis, neg. adhibito divinæ revelatiōis lūmine, concēd. Et quidem, quāntū ad bonitatem pertinet, ratiōe naturāli tantū cognōscimus bonum infinitum se ita debēre communicāre, ut aliud à se, seu creatūras producēdō, nūquam exhauriātur; ratiō autem naturālis nequit pertingere ad cognoscēdum, quōd bonum infinitum aliam persōnam sibi æquālem producat. Undē D. Thom., *1 part., quæst. 32, art. 1, ad 2*, inquit: «Bōnitas infinita «Dei manifestātur etiā in productiōe «creatūræ, quia infinitæ virtūtis est ex «nihilo producere. Non enim opōrtet, «si infinita bonitate se communicat, quōd «aliquid infinitum à Deo procedat, sed «quōd secūndū modum suum recipiat «divinam bonitatem.» Et meritō quidem; nam Spiritus Sanctus est infinitē bonus, et aliis sese communicat, quin tamen aliam divinam Persōnam producat.

668. Obj. 3.<sup>o</sup> Plures Ecclesiæ PP., uti S. Justinus in utrāque sua Apolo-

gīa; Clemens Alexand., *lib. 5 Strōmatum*; S. August., *lib. de Vera Religione*, c. 4, etc., aliqua Ethnicōrum testimōnia persæpē attulerunt ut ostēderent, Trinitatem divinam vel ipsis Philosophis gentilibus agnitam: Ergo, solā ratiōe naturāli hoc mystērium dignōsci valet.

Resp. Neg. conseq. Fatēmur quidem, aliquandō SS. PP. Vetēribus Philosophis aliquam divinæ Trinitātis cognitiōnem tribuisse; nūquam tamen SS. PP. dixerunt, hanc cognitiōnem solō naturālis ratiōis præsidio sibi comparasse; sed vel ex libris sanctis, vel ex commercio cum Judæis, vel antiquā traditiōe, vel aliō quōvis modō, ex revelatiōe derivatam accepisse. Hæc autem Ecclesiæ PP. gentilibus libenter objiciēbant, ut inde colligerent, non esse absurda nostræ Religiónis mystēria, quandōquidem vel ipsis eōrum Sapiētibz probabilia visa sunt.

## II. CONCLUSIO.

*Suppositā revelatiōe, possunt quidem adinveniri in rebus creatis aliqua imperfecta exempla, quibus hocce mystērium aliquāliter adumbrētur; minime verō demonstrētur.*

669. Prob. In ánima ratiōali reperiūntur tria, nempe, esse, nosse, et velle: item in eādē ánima est memōria, intellectus, et volūntas, et tamen ánima una est. Ita August., *lib. 14 de Trinit.*, c. 8. Iterū, in Sole tria sunt, cursus, splēdor, et calor, et tamen Sol unus est: ita August., *Serm. 1 de verbis Apost.*, c. 3. Rursus, in árbore tria sunt, nempe truncus, rami, et fōlia, et tamen arbor una est. His exēmplis, ut patet, aliquāliter, et quidem valdē imperfectē, mystērium SS. Trinitātis indigitātur, cūm

in ipso sint tria, seu tres Persónæ, et tamen non nisi unus Deus. Verùm tantum abest, ut hæc, et alia exémpia, quæ adduci quæunt, hocce mystérium demonstrant; quin potiùs, ut ait D. Thom., plus habent dissimilitudinis, quàm similitudinis. Et meritò quidem, nam nullo trium, quæ sunt in anima, est anima; nec ullum trium, quæ sunt in Sole, est Sol; sicut nec ullum trium, quæ sunt in árbore, est arbor; cum tamen quodlibet trium, quod est in Deo, seu quælibet trium divinàrum Personàrum, sit Deus. Undè Augustínus, *lib. 15 de Trinitate, cap. 22*, ait: «Ego per omnia illa tria meminì, ego intèllico, ego diligo, qui nec memòria sum, nec intelligentia, nec dilèctio, sed hæc habeo. Ista ergo dici possunt ab una persóna, quæ habet hæc tria, non ipsa est hæc tria. In illius verò summæ simplicitate naturæ, quæ Deus est, quàmvis unus sit Deus, tres tamen

«Persónæ sunt, Pater, et Filius, et Spíritus S.... Verùm in illa summa Trinitate, quæ incomparabiliter rebus omnibus antecèllit, tanta est inseparabilitas, ut cum Trinitas hóminum non possit dici unus homo, in illa unus Deus dicatur, et sit.... Nec rursus, quemádmodum ista imágo, quòd est homo habens illa tria, una persóna est, ita est illa Trinitas: sed tres Persónæ sunt, Pater Filii, et Filius Patris, et Spíritus Patris, et Filii.» Quibus conformiter D. Thomas, *1 p., q. 93, art. 5, ad 3.<sup>m</sup>*, ait: «máxima est differentia hujus trinitátis, quæ est in nobis, ad Trinitatem divinam, et ideò ut ipse (*Augustinus, lib. 15 de Trinitate, cap. 6*) dicit, Trinitatem, quæ in nobis est, videmus potiùs, quàm credimus. Deum verò esse Trinitatem credimus potiùs, quàm videmus.» Et hæc Tyrónibus sufficiant circa Trinitátis mystérium.





# TRACTATUS

## DE DEO CREATORE.

---

### CAPUT PRIMUM,

670. Véteres Philósophi (páucis fortásse excéptis) creatiónem ex nihilo aut pénitus ignorárunť, aut datá opérá impugnárunť, potíssimũ ex pervulgáto illo principio: «ex nihilo nihil fit; in «nihilum nil posse revérti.»

Certum est páriter, non páucos fuisse inter ipsos christiános, qui ita delirárunť, ut matériam créderent ætérnam, et increátam. Márcion, sæcul. II hæreticus, teste Theodorétó, *lib. 1 Hæretic. fabulárum, cap. 14*, Mundum hunc ex matériá ab ætérno præexisténte formátum esse dogmatizábat: quemádmódum étiam Manichæi, aliq̃ue Dualistæ, nugáti sunt. De quibus, eorũque asséclis, S. Joan. Chrysóstomus, *homil. 2 in Genesim*, aiébat: «sive Manichæus pródeat «matériam prius extitisse dicens: sive «Marcion, sive Valentínus, sive Gentiles; dícito ipsis: In principio creávit «Deus cœlum, et térram.»

Eodẽm lutó hæserunt étiam Gnóstici, Cerdoniáni, Priscillianistæ, Hermógenes: et Procópius Gazæus in *Comment. in Genes.*, áliquos commémorat ex Chris-

tiánis sui témporis, hoc est sæculi VI, qui ex ipso Mýse matériæ æternitátem posse cõlligi somniárunť. Sociniáni étiam à quibúsdam hujúscæ erróris labe infécti traducúntur; sed quidquid sit de Soci-niánis, plerique recentióres incréduli eá infécti inveniúntur, uti Auctor lib. cui Titulus *Le Systéme de la nature*; Bou-lainvilliersius in suo libr. cui mendácem hunc appósuit titulum: *Refutatio systématis Spinózæ*, cùm pótius debéret inscribi: *Defénsio systématis Spinózæ*; Joánnes Márchio d' Argens in sua Philósóphia, quam illi plácuít appelláre *de bon sens, reflex.* 3, § 7: Voltairius in sua *Philosóphia Histórica*, omnes eos irridet, qui primam rerum creatiónem indagáre voluérunť, et pótius in hac re siléndum cõsulit: quó pactó non obscuré indigitat, Sacram Scriptúram flócci esse faciéndam; Roussojus, ut de áliis taceá-mus, in suo lib. *l' Émile*, dúbiam propónit rerum creatiónem. Contra hos omnes sit

## CONCLUSIO.

*Mundus fuit à Deo ex nihilo per creationem productus.*

671. Prob. 1.<sup>o</sup> auctoritate Scripturæ. *Genes.*, c. 1, v. 1, legitur: «in principio creavit Deus cælum, et terram.» Quod sæpius repetitum invenimus in Sacris litteris, ut in *Psalm.* 148, v. 5: «Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt:» *Sap.*, c. 1, v. 14: «Creavit Deus, ut essent omnia:» in *Epist. ad Hebr.*, cap. 3, v. 4: «Qui autem creavit omnia, Deus est.» *Apocalyp.*, c. 4, v. ultim.: «Tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt etc.

Vocabulum autem illud *creare*, ut Glossa habet, est *aliquid ex nihilo extrahere*: quod tradiderunt S. Joán. Chrysost. in cap. 5 *Epist.* 2.<sup>a</sup> ad Cor., *supra vers.* 17, iniquens: «creatio in Scriptura dicitur è nihilo in aliquid productio;» et S. Hieron., linguae hebraicæ peritissimus, in *Epist.* 140 ad *Cyprian.*, iniquens: «Creatio est ejus, qui prius non erat, conditionis exordium.» Hanc interpretationem verbi *creare* confirmatam legimus *lib.* 2 *Macchab.*, c. 7, v. 28, ubi legitur: «Peto, nate, ut aspicias ad Cælum, et terram, et ad omnia, quæ in eis sunt, et intelligentes, quia ex nihilo fecit illa Deus.» Ergo, juxta Scripturam, Mundus fuit à Deo ex nihilo per creationem productus.

672. Prob. 2.<sup>o</sup> auctoritate Ecclesiæ. In Symbolo Apostolorum hunc articulum profitemur: «Credo in Deum.... Creatorem cæli, et terræ.» Concilium Lateranen. IV sub Innocentio III, cap. *Firmiter*, sollemniter definivit, «Deum esse unum Universorum principium,

«Creatorem omnium visibillium, et invisibillium, spiritualiū, et corporaliū, «qui suā omnipotentī virtute simul ab initio tēporis utrāque de nihilo cōdidit creaturam.» Hinc D. August. in *lib. imperf. de Génesi ad litteram*, tom. 3, c. 1, ajēbat: «Deum fuisse, et creasse omnia, quæ sunt, et quantum sunt, Catholica Disciplina dici jubet; ita ut creatura omnis, sive intellectuālis, sive corporālis, vel quod brevius dici potest secundum verba Divinarum Scripturarum, sive invisibilis, sive visibilis non de Dei natura, sed à Deo sit facta de nihilo.»

673. Prob. 3.<sup>o</sup> Conclus. ratione innixā doctrinæ D. Thomæ, 1 p., q. 44 et 45, *lib.* 2 *contr. Gent.*, cap. 15 et 16, ac q. 3 de *Potētia*, art. 5. Si Deus Mundum produxisset, non ex nihilo, sed ex præjacente matéria, seu subjēctō, illud subjēctum, seu matéria, supponeretur non producta à Deo: Atqui, hoc dici nequit; Ergo, Deus Mundum cōdidit ex nihilo. Prob. min. Si aliqua matéria esset improducta à Deo, hæc matéria à seipsa esset; Atqui, hoc dici nequit; Ergo, etc. Prob. min. Si aliqua matéria à seipsa esset, non esset ens contingens, nam si tale foret, potuisset non esse: Ergo, ut esset, indiguisset aliquod, quod eam determinasset ad essendum potiùs, quam non essendum; sicque ab hoc determinante penderet ut esset; si autem penderet ab alio ut esset, non esset à seipsa: Ergo, si foret à seipsa, non esset ens contingens: Ergo, si aliqua matéria foret à seipsa, foret ens necessarium, cum omne ens aut contingens, aut necessarium esse debeat, non enim datur médium. Dicit autem nequit, aliquam materiam esse ens necessarium, hoc enim admisso, matéria nullos habere posset perfectionum līmites; quemadmodum enim à

nulla c  sa pend  ret ut esset, ita    nulla c  sa coarctari posset ad certos, et determinatos perfectionum gradus, ita ut majores non haberet. Jam verò, nemo assérere audebit, aut Mundum universum, aut v  ria, qu   in eo sunt, rerum g  nera, aut primam ómnium materiam, ita esse perfecta, ut nulla iis fieri possit perfectionis accessio; cum potius videamus et multas in omnibus esse imperfectiones, et illas ipsas paucas, ac t  nues perfectiones, qu   Mundo, ac materi  e conveniunt, ita eis convenire, ut ab eis sejungi possint; non igitur Mundus, vel materia    se esse potuerunt, sed debu  runt ab alia c  sa prod  ci. Ne autem procedatur in infinitum, e   tandem deveniendum erit, ut dicatur, h  c ómnia fuisse ab infinita Dei omnipotentia    nihilo extracta.

674. Quod étiam magis apparebit, si consideremus materiam hujus Universi, quantumvis mole imm  nem, habere tamen su   magnitudinis fines, suam determinatam figuram, certum locum, et situm; neque enim arbitr  mur, adversarios sibi persuasuros, qu  d nemini veterum Philosophorum in mentem venerit, hoc Universum esse mole infinitum. Ast verò, si materia esset increata, et    se, quis illi certos posuisset extensionis limites? Quis determinasset illi locum, et situm? Cur non alia majora, vel minora sp  tia occupavit? Cur ubique, et perfecte homogenea non fuit? Quis illi certam motus quantitatem impr  ssit? Et demum, quis hunc motum certis adstrinxit legibus? Hæc, et id genus multo plura, intelligi fac  le possunt, posita materi  e creatione ex nihilo, et admiss   Creatore, «qui ómnia disposuit «in n  mero, pondere, et mensura;» intelligi autem nullatenus possunt, hac divina sublata creatione. Adeo evidens est hujusmodi creatio ex nihilo, ut B  -

lius (apud pseudo-philosophos illustris) nimia evidenti   coactus, confessus sit, creationem ex nihilo adeo evidenter ostendi, ut sine absurditate negari non possit. Vid. *Diction.*, art. *Epic  re*.

### SOLVUNTUR OBJECTIONES.

675. Obj. 1.<sup>o</sup> Sap., c. 11, v. 18, legitur, Deum creasse «Orbem terrarum ex materia invis  ,» seu infirmi, ut habet textus græcus: Ergo, Deus non creavit mundum ex nihilo.

Resp. Dist. antec  d. Deus creavit Orbem terrarum ex materia invis  , seu infirmi, quæ tamen fuit    Deo creata, conc.; qu   non fuit creata, neg. Hanc materiam fuisse    Deo creatam, et tamen invisam, seu infirmam, mir   consentit narrationi Mos  ic  ; Genes. enim c. 1, legitur: «In principio creavit Deus c  elum, et terram (*en materia    «Deo creata*); terra autem erat inanis, «et v  cu  ,» hoc est, sine herbis, plantis, animalibus, hominibus etc. (*en materia invis  , et infirmi*). Ita Sapientie locum in argumento allatum exp  nit S. Augustinus in *lib. 1 contra Adversarium Legis, et Prophetarum*. Vid. S. Thomas, 1 part., quæst. 66, art. 1.

676. Obj. 2.<sup>o</sup> Apud antiquos Philosophos erat tamquam primum principium, *ex nihilo nihil fieri*: Atqui, Deus nihil agere potest contra veritatem primorum principiorum: Ergo, admitti nequit, Deum aliquid ex nihilo creasse.

Resp. Disting. maj. Ex nihilo nihil fit, naturaliter, seu virtute creat  , conc  d.; virtute increat  , seu divin  , neg. Solutio est D. Thom  , 1 part., quæst. 45, art. 2, ad 1, ajéntis: «Qu  d antiqui «Philosophi non consideraverunt nisi «emanationem effectuum particularium «   causis particularibus, quas necesse «est præsupponere aliquid in sua acti  -



«ne : et secúndum hoc erat eórum comúnis opinio, (seu *támquam primum principium*) ex nihilo nihil fieri. Sed «tamen hoc locum non habet in prima «emanatióne ab universáli rerum princípio.»

677. Obj. 3.<sup>o</sup> Juxta August., *lib. 1 contra Adversárium Legis, et Prophe-tárum*, c. 23: «Creáre est ex eo, quod «jam erat, educéndò áliquid constitúere:» Ergo, creatio non est productio rei ex nihilo.

Resp. Disting. antecéd. Et hic Augustínus áccipit *creáre* in sensu próprio, et riguroso, nego. In sensu lato, concéd. Cum Cl. Sylvio adnotámus, verbum, *creáre* potissimùm sumi tripliciter. Primò, pro qualibet cujuscúmque rei productiône: Sic Ecclesiástici, c. 2, de Sapiéntia dicitur, quòd ab infitio creáta sit. Secúndò, prout significat evéhe-

re áliquem ad altiorem státum: Sic áliquis dicitur *creári* Episcopus; et hóc sensù Psalmísta rogábat Dóminum, dicens: «Cor mundum crea in me, Deus.» Tertiò, *creáre*, sùmitur propriè, quáténus significat producere áliquid ex nihilo, ut docet D. Thom., *1 p., q. 45, art. 1*, inquit quòd «creátio, quæ est «emanatió totíus esse, est ex non ente, «quod est nihil.» Augustínus ergo in verbis objéctis sumit *creáre*, non hóc sensù próprio, et rigurósò, sed latò, undè D. Thomas *ib. ad 1.<sup>m</sup>* super alláta Augustíni verba inquit: «quòd Augustínus æquívocè útitur nómine creatiόνis, secúndum quòd creári dicúntur «ea, quæ in melíus reformántur; ut «cúm dicitur áliquis creári in Episcopum. Sic áutem non loquimur hic de «creatióne.»

## CAPUT II.

### DE CREATIÓNE ANGELORUM.

#### § I.

*De nómine, existéntia, quidditaté et número Angelórum.*

678. Angelus, nomen est græcum, idem significans quod latínè *Núntius*. Undè, si vis vocábuli attendátur, est nomen officii, non natúræ; et ideò quandóque tribúitur in Scriptúris cuicúmque Dei voluntátem, aut legem nun-

tiánti. Sic de Joánne Baptista, Malachíæ, *cap. 3*, et Matth., *cap. 11*; dicitur: «Ecce ego mittam Ángelum meum:» et Apostólus, *1.<sup>a</sup> ad Corint., cap. 11*, præcipit velári cápta mulierum *propter Ángelos*, id est, Sacerdótes. Áttamen, quia ministérium nuntiándi commúiter à Deo Spiritibus cœléstibus committitur, usu recéptum est, ut hoc nomen, *Angelus*, ad significándas spirituáles substántias homínibus superiôres, usurpétur: et cúm inter illos sint diversí ór-

dines, quandóque significat eos, qui sunt in infimo ordine, quandóque verò generaliter omnes, qui in novem ordinibus continentur.

679. Ángelos extáre negábant olim Sadducei, inficiárique pergunt Materialistæ, et in primis Hobbésius in *element. phil.*, p. 1.<sup>a</sup> cap. 3.<sup>o</sup>, § 4.<sup>o</sup>, et in *Leviath.*, cap. 11 et 46; Auctor *Systématis naturæ*, p. 2, cap. 2; aliique Athei, uti Spinóza, à quibus non multum recédere videtur Voltairius, in *Dict. phil.* et in *hist. phil.*, cap. 48; Neotérici Biblici, ac Rationalistæ, in eúmdem errórem impégerunt. Dari autem Ángelos de fide est.

Nam *Gen.*, cap. 16, fit mentio Ángeli, qui apparuit Agar in deserto: c. 19, fit mentio aliorum duorum, qui eripuerunt Loth ab excidio Sódomæ: c. 22, altérius, qui Ábraham cohíbuit, ne filium suum Isaac immoláret: et demum, ut de cæteris taceámus, unus sufficere potest S. Páuli Apost. locus in *epist. ad Hebr.*, c. 1, ubi comparatióem instituit Christum inter et Ángelos. Unde August., *Serm. 1 in Psalm. 102*, inquit: «Esse Ángelos, nóvimus ex fide, «et multis apparuisse scriptum légimus, «et tenémus, nec indè dubitáre fas nobis «est.» Et S. Gregórius M., *Homil. 34 in Evang.*, inquit: «Ángelos, et Archángelos, penè omnes sacri elóquii «páginæ testántur.» Vid. D. Thom., 1 *part.*, quæst. 50, art. 1, et lib. 2 *contra Gentes*, c. 46.

Circa Angelórum naturam, quidam véteres, ut Orígenes, Tertullíanus, Clemens Alexandrinus, Methódus, Cassiánuus, aliique, ut refert S. Augustínus, lib. 8 de *Civit. Dei*, c. 16; necnon inter Philóosophos recentiores Leibnítz, et Bonnet, Cudworth, Tricórius Cántius, Wolfius etc: existimáru(n)t corpore, licèt subtilíssimò, constáre. Eos tamen

esse omnínò incorpóreos hæc evincunt arguménta. *Psalm. 103*, habétur: «Qui «facis Ángelos tuos, spíritus:» Atqui, spíritus, cùm absolutè dicitur, incorpóream substántiam significat, ut *Joán.*, c. 4: «Spíritus est Deus:» Ergo, Ángeli sunt incorpórei. Prob. min. Substántia corpórea, cui júngitur spíritus, qualis est homo, non dicitur *spíritus*, sed *habens spíritum*; dicitur enim *spíritus hóminis*, non *spíritus homo*: Atqui, Ángeli in prælaudáto *Psalm.* absolutè dicuntur spíritus; Ergo, Ángeli sunt incorpórei.

680. Prob. 2.<sup>o</sup> ex Concilio Lateran. IV, c. 1, ajénte: «Creatór ómnium «utrámque de nihilo cóndidit creatúram, «spirituálem, et corpóream, angélicam, «vidélicet et mundánam, et deíndè húmánam, quasi commúnem ex spíritu, «et córpore constitútam.» Atqui, Concílium per tò *mundánam* intélligit creatúram merè corpóream; ut attentè consideránti distinctiÓNem, quam ádhibet Concílium, patet, per tò *angélicam*, intélligit creatúram merè spirituálem, nam creatúram ex córpore, et spíritu constitútam, *humánam* vocat: Ergo, juxta mentem Concílii, Ángeli sunt naturæ merè spirituális, omnis prorsus córporis expértes.

681. Prob. 3.<sup>o</sup> ex SS. Pátribus. S. Ignátius M., in *epist. ad Tralliános*, vocat Ángelos naturas incorpóreas: sic páriter Gregórius Nisséus, lib. 12 *contra Eunómium*: páriter Gregórius Nazianzénus, *Orat. 31*: Eusébius, lib. 4 *Demonstr. Evangel.*, c. 1, de Ángelis lóquens dicit esse «incorpóreas.... vir- «tútes, matériá caréntes, ac ex omni «parte puros spíritus.» Vid. D. Thom., 1 *part.*, quæst. 50, art. 1 et 2.

Neque huic sententiæ adversátur Synodus VII státuens Ángelos pingi oportère: nam id Synodus tantum státuit,

quia Ángeli aliquándò apparent, non quidem in corpore sibi próprio, ac naturalí, quò prorsus carent; sed in corpore extraneò, et transeúnter assumptò; et cùm aliundè sint puri spiritus, non possunt áliter depingi.

682. Quoad númerum verò Angelórum, dicimus cum D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 50, *art.* 3: « Quòd in quádam «multitúdine máximâ sunt.» Daniélis enim, c. 7, v. 10, dicitur: «Millia millium ministrábant ei, et decies centéna «millia assistébant ei.» Nec existimándum, hunc esse númerum præfixum Angelórum, ut enim ait Dionysius, c. 14, *cælestis Hierarch.*: «Multi sunt beati «exércitus supernárum méntium, infirmam, et constrictam excedéntes nostrórum materiálium númerórum commensuratiónem.» Cujús ratió nem équidem non contemnendam subdit ibidem Angélicus Dr. ac concludit: «Undè rationábile est, quòd substantiæ immateriales excedant secúndum multitúdinem substantias materiáles, quasi incomparabiliter.»

683. Petes: Cum Ángeli sint suáptè natúrâ incorpórei, an aliquándò transeúnter assúmant corpóra?

Resp. affirmativè: ita ut apparitiónes illórum non semper contíngant secúndum imaginatió nem, ut quidam contendébant, quod notat D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 51, *art.* 2. Et revérà, quod imagináriâ visióne vidétur, est in sola imaginatióne vidéntis, neque vidétur constánter, eòdem modò, et indifferénter ab ómnibus, ut patet in somniántibus, et phrenéticis: Atqui, Sacra Scriptúra sic loquitur de Ángelis qui apparuérunt, ut constánter, eòdem modò, et indifferénter ab ómnibus videréntur. Profécetò, Ángeli, qui apparuérunt Ábrahæ (*Gen.*, c. 18 et 19) visi sunt constánter, et eòdem modò ab eo, et totâ ejus familiâ, et

à Loth, et à civibus Sodomórum. Simíliter Angelus Tobíæ ab ómnibus constánter, et eòdem modò videbátur etc.

Tunc áutem Ángelus assúmit corpus, quándò illi secúndum suam substantiam unítur, non tàmquam forma materiæ, sicut ánima unítur corpóri; sed sicut motor móbili, apto ad ipsum repræsentándum, vel ad repræsentándas proprietates Dei, quándò Ángelus, qui appáret, Dei persónam gerit, ut cùm *Exod.*, c. 20, Ángelus in persóna Dei dixit: *Ego sum Dóminus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.* Vid. D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 51, *art.* 2, et *quæst.* 6 de *poténtia*, *art.* 7.

Neque existimándum, Ángelos in assumptis corpóribus exercére vera ópera vitæ sensitivæ, tum quia, ipsi non vivunt in illis vitâ sensitivâ, quâ carent; tum quia, órgana corpóris assumpti non sunt próprio vitália, sed tantùm apparénter, seu similitudináriè. Quod constat ex verbis Archángeli Raphaélis ad Tobíam, c. 12, v. 19: «Vidébar quidem vobiscum manducáre, et bibere: «sed ego cibò invisibili, et potû, qui ab homínibus vidéri non potest, utor.»

Neque existimándum, ullam fictiõem esse in eo, quòd Ángeli assúmant corpóra, quæ spéciem tantùm habent corpórum humanórum, vel in eo, quòd tantùm videántur loqui, et comédere; quia neque formas humanas, neque operationes humanis símiles ad hoc obijciunt óculis, ut homines esse credántur; sed ut per humanas proprietates, Angelórum virtútes cognoscántur, vel eórum spirituália ópera designéntur. Sicut nec metaphóricæ locutiónes sunt falsæ, in quibus ex aliquórum similitudinibus res áliæ significántur. Quaprópter observándum est ex D. Dionysio, *cap. ult. cælest. Hierarch.*, quòd Ángeli appárent in forma humana quia illa est recta, cœ-



lum aspiciens, et idónea ad gubernándum; Ángeli áutem semper vident faciém Patris cœlestis, suntque aptissimi gubernatóres; undè et illi à Deo in nostram custódiám deputántur.

In forma verò juveníli appárent, ad significándum ætátem eórum semper flóridam, sempérque robústam, et vigéntem.

*Oculi*, vim eórum cognoscítivam designant.

*Pálpebræ*, et *supercilia* accurátam custódiám divinórum osténdunt; supercilliis enim, et pálpebris custodiúntur óculi nostri.

*Nares* vim manifestant, quam habent Ángeli ad discernéndum bonum à malo.

*Aures*, vim percipiéndi divínas jussíones, et nostras oratiónes.

*Instrumentum gustús*, cibórum spirítuálum satietátem. *Língua* vim enuntiándi, et explicándi quæ Deus jubet.

*Dentes*, vim dividéndi divínos cibos, et revelatiónes iis, quibús cónvenit.

*Pectus*, domicílium ómnium virtútum, et in primis castíssimi amóris.

*Manus*, virtútem, ac poténtiam operándi.

*Pedes*, vim sese movéndi.

Pingúntur áutem *nudis pédibús*, ut significéntur esse líberi ab omni perturbatione ex quocúmque afféctu procedente.

*Alæ*, quæ ipsis addúntur, declárant miram ipsórum agilitátem, quódque sint cœlestes, ab omni rerum terrenárum stúdio, et cupiditate aliéni.

*Facies fulgida*, et *vestis alba*, puritátem, et quód sint illuminatíssimi, possintque álios illumináre.

Appárent interdúm in forma ignis, ut *lib. 4 Reg., cap. 2 et 6*, quia inter elementa nihil pulchrius, nihil lévius, nihil poténtius, nihil purius; et istæ sunt étiam proprietátes Angelórum.

TOMUS II.

## § II.

*An Ángeli sint in loco, et quómodo.*

684. Ángelos esse in loco, certò tenéndum est, nam in Collécta Ecclésiæ, quæ ad Completórium dicitur, sic de nostra habitatióne Deum rogámus: *Ángeli tui sancti hábitent in ea, qui nos in pace custódiant*. Confirmátur ex Scriptúra, légitur enim, *Matth., cap. 4*, Ángeli accessérunt ad Christum, et ministrábant ei: *Marc., cap. 13*, « de die illo, vel horâ nemo scit, neque Ángeli in cœlo: » *Luc. cap. 2*, « discessérunt ab eis Ángeli in cælum: » *Luc. c. 22*, « apparuit illi Ángelus de cœlo: » *Joán. cap. 5*, « Ángelus Dómini descendebat secúndum tempus in piscinam, etc. »

Quæ cum ita sint, de modo tamen, quò Ángeli sunt in loco, multum disceptátur. Ad quod declarándum præmitténdum est, dupliciter posse intéllegi, áliquid esse in loco: *circumscriptivè*, scilicet, et *definitivè*. Tunc áliquid dicitur *circumscriptivè* esse in loco, quándo locátum ita commensurátur loco, quòd pars locáti correspóndeat parti loci, major majóri, minor minóri, totum toti; et hóc modò cõrpora sunt in loco. *Definitivè* áutem áliquid dicitur esse in loco, quándò locus, in quo locátum est præsens, virtúti locáti commensurátur. His pòsitis, dicimus, quòd Ángeli non sunt in loco *circumscriptivè*, quia Ángeli, útpotè spíritus, carent partibús, quæ correspóndeant partibus loci: sunt tamen in loco *definitivè*, quia sic sunt præséntes alicui loco, ut secúndum suam virtútem naturálem non possint simul esse in áliis locis; habent enim suam virtútem naturálem finítam, quæ ideò non potest simul exténdi ad ómnia. Supponámus Ángelum habére virtútem na-

turalem sese extendentem tantum ad locum correspondentem latitudini Europæ; non potest hic Angelus simul esse in loco correspondenti latitudini Europæ, et Asiæ. Hac de causa Damascenus, *lib. 2 de fide, c. 3*, ajebat: «Nec enim (Angeli) in terra versantur, cum in Cælo sunt, nec cum à Deo in terram mittuntur, in Cælo remanent.» Et sic Angeli dicuntur esse in loco *definitivè*.

Ad uberiores explanationem præstat attendere ad hæc D. Thomæ verba, *1 part., quæst. 52, art. 1*: «Corpus est in loco per hoc, quod applicatur loco secundum contactum dimensionis quantitatis, quæ quidem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. Per applicationem igitur virtutis angelicæ ad aliquem locum qualitercunque, dicitur Angelus esse in loco corporeo. Et secundum hoc patet, quod non oportet dicere, quod Angelus commensuratur loco, vel quod habeat situm in continuo: hoc enim convenit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensionis. Similiter etiam non oportet propter hoc, quod contineatur à loco: nam substantia incorporea suam virtute contingens rem corpoream continet ipsam, et non continetur ab ea: anima enim est in corpore ut continens, et non ut contenta (*propriè loquendo, nam anima comparatur ad corpus ut causa, dat enim ei vitam; et causa non continetur ab effectu, sed potius ipsum continet*); et similiter Angelus dicitur esse in loco corporeo non ut contentum, sed ut continens aliquo modo (*nempe causando in tali corpore aliquem effectum.*)»

His principiis explicari potest quomodo Angeli mali sunt in loco violento, puta in inférno, quatenus scilicet, compellente Deo, eorum virtus applicatur illi loco contra eorum voluntatem, ita

ut sint in potentia proxima ad operandum illic, in qua potentia non sunt ad operandum alibi, quamdiu ibi detinentur.

### § III.

#### *De motu locali Angelorum.*

685. Angelis convenire moveri localiter, constat ex sexcentis Scripturæ locis. Sic Exod., *cap. 14*, dicitur: «Tolens se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos, et cum eo periter columna nubis, priora dimittens, post eos stetit:» Zachariæ, *cap. 2*, unus Angelus alteri dicit: «Curre, loquere ad puerum istum:» Matth., *cap. 28*: «Angelus Domini descendit de cælo, et accedens revolvit lapidem etc. etc.»

Ut advertit D. Thomas, *1 part., quæst. 53, art. 2*: «motus localis Angelis potest esse continuus, et non continuus.» Continuus est, quando successivè, et per partes locum deserit; per partes, inquit, non Angeli, cum ipse partes non habeat; sed per partes ipsius loci. Non continuus autem, seu discretus, motus localis Angeli est, quando Angelus simul deserit totum locum, et toti alteri loco se simul applicat. Id tradit D. Thomas, *quodlibet 1.º, art. 5*, ajens: «ipsa successio applicationum prædictarum, motus ejus (Angeli) dicitur, sicut et successio cogitationum, vel affectionum, dicitur motus spiritalis creaturæ.» Unde, si Angelus ita successivè tales faciat applicationes, ut partes loci deserat, unam post aliam; motus ejus est *continuus*; si verò simul totum locum deserat, et alteri sese applicet, *discretus*.

Addimus cum D. Thoma, *1 part., quæst. 53, art. 2*, quod si motus An-

geli sit continuus, «non potest Angelus movèri de uno extrémò in àlterum, «quin transeat per médium,» quod et per se patet, cùm in motu suo continuo Angelus unam partem loci déserat post àliam : «Si autem motus Angeli non sit «continuus, possibile est, quòd pertranseat de àliquo extrémò in àliud, non «pertransitò médiò;» et revèrà, cùm Angelus possit suum intellèctum, et voluntàtem ita applicàre alicui extrémò, quin aliquò modò sese applicet in consideràndo, aut volèndo quæ in médio sunt. Nùmquam tamen motus Angeli, sive continuus sit, sive discretus, fieri potest in instànti, ut docet S. Doctor, 1 part., q. 53, art. 3, in instanti enim nèquèunt distingui prius, et postèrius, quæ tamen ad motum requirùntur.

## § IV.

*Quàndò, et ubi creati sunt Angeli.*

686. Suppónimus, Angelos à Deo non fuisse productos ab ætérno. Fides enim cathólica tenet, solum Deum esse ætérnum, et òmne contràrium, ut hæreticum réjicit.

Igitur, dicimus probabilius esse, Angelos unà cum rebus corpóreis fuisse cònditos; Exod. enim, cap. 2, légitur : «Sex dièbus fecit Dóminus cælum, et «terram, mare, et òmnia, quæ in eis «sunt.» Angeli autem cœli, terræ, aut maris àmbitù continèntur : Ergo, ante cælum, terram, aut mare, id est, ante creaturam corpóream non fuérunt cònditi.

Hanc senténtiam fulcitam reperimus his Concilii Lateran. IV, verbis : «Deus... «ab initio témporis, simul utrámque de «nihilo còndidit creaturam; spirituàlem, «et corpóream, angélicam vidélicet, et «mundánam.»

Nec eórum creatiónem fuisse à Mòyse

prætermisam in narratióne creatiόνis Mundi, censet Augustinus, lib. 11 de Civit. Dei, cap. 33; sed significátam fuisse nómine cœli, aut lucis. Attamen S. Thomas excusat ab erróre Patres Græcos, qui Angelos ante Mundum creatos ásserunt. Cæterum, vix effügeret temeritátis notam, qui nunc vellet defendere senténtiam Græcórum, 1.º quia nullò satis sólido innititur fundaméntò; 2.º quia in contràrium pònderat unánimis senténtia Latinórum; 3.º quia hæc senténtia congrüentiór est præcitatís Concilii Lateranénsis verbis.

687. De loco verò, in quo Angeli creati fuère, agéntes, probabilius existimámus, in suprèmo Cœlórum, quod Emyreum nuncupátur, fuisse creatos. Angeli enim, ut spirituàles substántiæ, dignitatè omnes creatúras corpóreas antecèllunt, et tàmquam superiòres toti natúræ præsident : Ergo, ad manifestándam hanc Angelórum superioritatem, convéniens fuit, ut in suprèmo Cœlórum, id est, Emyreo, crearentur. Huic senténtiæ favet Scriptúra, quæ, Ezech., c. 28, lóquens de Angelo sub figúra Principis Tyri, dicit : «In deliciis Paradisi Dei fuisti..... Tu Cherub extéñtus, et protégens, pòsui te in monte «sancto Dei.» Et infrà : «Et ejéci te de «monte Dei, et pérdidi te, ò Cherub «protégens.» Paradísus autem, seu mons Dei, est Cælum Emyreum, in quo omnes Sancti beatitudìne perfruèntur. Ergo, probabilius vidétur, Angelos fuisse cònditos in Emyreo.

## § V.

*De distinctiõe Angelórum, corúmque Hierarchiis, et Ordinibus.*

688. Quámvis non òmnium Theológórum concors sit senténtia circa dis-



inctionem specificam Angelorum, dicimus tamen cum D. Thoma, singulos Angelos specie ab invicem differre: adeoque non esse duos Angelos número tantum distinctos intra eandem speciem. Hoc probat S. Doctor, *lib. 2 contra Gent., cap. 93*, his verbis: «Quæcúmque sunt idem specie, differentia autem número, habent materiam. Differentia autem, quæ ex forma procedit, inducit diversitatem speciei: quæ autem est ex materia, inducit diversitatem secundum numerum.» (Sic e. c. differentia, quæ est inter hominem, et brutum, quia est differentia secundum formam, inducit diversitatem speciei, differentia verò, quæ est inter Petrum, et Paulum, cum non sit secundum formam, sed tantum ex parte materiæ, inducit diversitatem secundum numerum: idem dic de aliis similibus.) «Substantiæ autem separatæ (quales sunt Angeli) non habent omnino materiam, neque quæ sit pars earum, neque cui uniuntur ut formæ. Impossibile est igitur, quod sint plures unus speciei.»

Rursus, «Ad hoc, ait ib. D. Thomas, sunt plura individua in una specie in rebus corruptibilibus, ut natura speciei, quæ non potest perpetuo conservari in uno individuo, conservetur in pluribus: unde etiam in corporibus incorruptibilibus non est nisi unum individuum in una specie,» (sicut in specie Solis non est nisi unus Sol, et in specie Lunæ non est nisi una Luna; idemque contingit in aliis Astris incorruptibilibus). «Substantiæ autem separatæ natura potest conservari in uno individuo, eo quod sunt incorruptibiles. Non igitur oportet esse plura individua in illis substantiis ejusdem speciei.» Vid. iterum D. Thom., 1 part., *quest. 50, art. 4.*

689. De Hierarchiis, et Ordinibus

Angelorum locuturi, præmittendum dicimus, nos certò non scire, quot sint, et qui cælestium Spirituum Ordines, et quemadmodum eorum Hierarchiæ constituantur, et distinguantur. Ita Dionysius, *cap. 6 cælest. Hierarchiæ*; et Hilarius in *psalm. 129*; nec dissimiliter Augustinus, *Enchirid., cap. 58*. Non tamen omnis de Hierarchiis, et Ordinibus Angelorum doctrina tamquam inutilis, et curiosa rejicienda est, sicut hæretici faciunt: ut enim ait Bernardus, *lib. 5 de Considerat. ad Eugénium., c. 4*: «Ad quid enim cælestium nomina innotuerunt, si ne opinari quidem, salvæ fide, aliquid licet de rebus, quarum nomina sunt?» Et profectò, S. Dionysius, S. Gregorius, alique Sancti de his disseruisse reperiuntur, quin tamen reprehendantur. His positis:

Dicimus cum D. Thom., 1 part., *quest. 108, art. 1*, non omnes Angelos esse unius Hierarchiæ, sed tres esse ipsorum Hierarchiās. Ad cuius intelligentiam considerare oportet, quod Hierarchia propriè est *sacer Principatus*. Et quia in nomine Principatus duo intelliguntur, scilicet, ipse Princeps, et multitudo quæ sub Principe ordinatur; ideò Hierarchia dupliciter potest considerari. Uno modò, per respectum ad Principem, cui multitudo est subiecta: et sic una est tantum Hierarchia omnium Angelorum, imò et hominum, quia unus Deus est Angelorum, et hominum Princeps; et hoc modò August., *lib. 12 de Civit. Dei, c. 1*, dicit: unam esse civitatem Angelorum et hominum. Secundò modò, Hierarchia considerari potest ex parte multitudinis, quæ sub Principe ordinatur; et sic sunt tres Hierarchiæ Angelorum. Nam, ea multitudo, quæ unò et eodem modò gubernationem Principis recipit, unam constituit Hierarchiam; et diversam, ea quæ diversò

modò récipit gubernatióem Principis. Ángeli ántem gubernántur à Deo médiis illuminatióibùs, quas ab ipso récipiunt; et tamen non omnes eas eódem modò récipiunt, sed tribùs diversis modis. Nam quidam eas percipiunt secúndum quod ratióes rerum, de quibus illuminántur, procédunt immediátè ab universáli principiò increátò, quod est Deus; et iste modus primæ Hierarchiæ còmpetit, quæ quasi in vestibulo Dei collocátur. Álii Ángeli rerum ratióes percipiunt, secúndum quòd pendent ab universálibus cáusis creátis: et hic modus secúndam constituit Hierarchiam, quæ récipit à Deo spécies minùs universáles, magisque multiplicátas, quàm prima. Tandem sunt Ángeli, qui percipiunt à Deo ratióes rerum per spécies minùs universáles, quàm cæteri, quia repræsentant res prout dépendent à cáusis particuláribus, et própriis: et hic modus còmpetit tértiæ Hierarchiæ. Hæc ómnia mutuámus ex D. Dionysio, *c. 12 Angel. Hierarch.* Vid. D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 55, *art.* 3, *et quæst.* 108, *art.* 1.

690. Potest áliquis quærere, an omnes Ángeli suprémæ Hierarchiæ illuminéntur à Deo immediátè, et consequénter, utrum qui sunt in illa Hierarchia superiôres non illúminant inferiôres ejúsdem Hierarchiæ?

Resp. Quòd omnes Ángeli primæ Hierarchiæ de aliquibus illuminántur immediátè à Deo, non tamen omnes de ómnibus: Superiôres enim plura percipiunt à Deo immediátè, de quibus ipsi álios suæ Hierarchiæ illúminant. Vid. D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 112, *art.* 3, *ad 4*, *e quæst.* 113, *art.* 2, *ad 2*.

691. Quántum verò ad Órdenes Angelórum, dicimus esse plures étiam in una Hierarchia, ut enim ait D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 108, *art.* 2: «Una

«Hierarchia est unus Principátus, id est, «una multitúdo ordináta unò modò sub «Principis gubernatióne. Non ántem «esset multitúdo ordináta, sed confúsa, «si in multitúdine diversi Órdenes non «essent. Ipsa ergo ratió Hierarchiæ ré- «quirit Órdinum diversitátem.

«Quæ quidem diversitas Órdinum, «secúndum diversa officia, et actus con- «siderátur, sicut patet, quòd in una «civitáte sunt diversi Órdenes secúndum «diversos actus: nam álius est ordo ju- «dicántium, et álius pugnántium, et «álius laborántium in agris, et sic de «áliis.

«Sed quámvis multi sint unius Civi- «tátis Órdenes, omnes tamen ad tres pos- «sunt redúci, secúndum quòd quælibet «multitúdo perfécta habet principium, «médium, et finem. Undè et in Civitá- «tibus triplex ordo hóminum invenitur: «quidam enim sunt suprèmi, ut Opti- «mátes; quidam ántem sunt infimi, ut «vilis Pópulus; quidam ántem sunt mé- «dii, ut Pópulus honorábilis. Sic igitur, «et in quálibet Hierarchia angélica, Ór- «dines distinguúntur secúndum diversos «actus, et officia: et omnis ista divér- «sitas ad tria redúciitur, scilicet, ad «summum, médium, et infimum: et «propter hoc in quálibet Hierarchia Dio- «nysius, *c. 7, 8 et 9, cælest. Hierarch.*, «ponit tres Órdenes.»

Ex his nedum infératur, esse plures Órdenes Angelórum, sed étiam infératur, esse novem, tres videlicet in quálibet Hierarchia. Hanc senténtiam fuleiri Sacrá Scripturá tradit Gregórius Papa, *homil.* enim 34 in *Evang.* ait: «No- «vem Angelórum Órdenes, esse, testánte «sacrò eloquiò, scimus: Ángelos, Ar- «chángelos, Virtútes, Potestátes, Prin- «cipátus, Dominatióes, Thronos, Ché- «rubim, atque Séraphim.» Et mérito quidem, nam Séraphim mémorat Isáias,

cap. 6; Chérubim, *Genes.*, cap. 3; Thronos, Dominationes, Principatus, et Potestates, Apóstolus *ad Coloss.*, cap. 1; Virtutes, idem Apóstolus, *ad Ephes.*, cap. 1; Archángelos, idem Apóstolus, *1<sup>a</sup> ad Thessalonic.*, cap. 4; Ángelos, *ad Rom.*, cap. 8, prout et *Matth.*, cap. 18, et *Joán.*, cap. 5.

In supréma Hierarchia sunt Séraphim, Chérubim, et Throni: In média, Dominationes, Virtutes et Potestates: In infima, Principatus, Archángeli, et Ángeli; secundum quod eos Dionysius recenset, cap. 6, 7, 8 et 9 *cælest.*

*Hierarch.*, et est communiter ab omnibus receptum.

Nos non latet, Leonem IX, alias VIII, de *Consecrat.*, *Dist. 1, can. Hi duo*, dixisse, Décimum Ordinem per superbiam corruentem Angélicum numerum minuisse. Verum, hoc non est ita accipiendum, quasi præter novem ordines Angelorum recensitos unus alius fuerit, isque decimus, qui per superbiam ceciderit; sed quod tot ceciderunt, qui sufficiebant ad decimum ordinem perficiendum, quemadmodum istius canonis Glossa interpretatur.

## CAPUT III.

### DE PERTINÉNTIIBUS AD INTELLECTUM, ET VOLUNTATEM ANGELORUM.

#### § 1.

##### *De pertinentibus ad Angelorum intellectum.*

692. Supponimus ut certum, Ángelos esse intelligentes, cum sint substantiæ immateriales. Quæritur ergo, utrum Ángeli indigeant speciëbus ad se, et alia à se cognoscendum.

Respondemus, Ángelos ad se cognoscendum non indigere specië imprèsâ. Nam substantia Ángeli habet omnia requisita ad hoc, ut possit immediatè, et per se ipsam, determinare intellectum Ángeli ad sui cognitionem; ut enim aliquod objectum possit immediatè, et per se ipsum, determinare potentiam ad

tale objectum cognoscendum, requiritur ut hujusmodi objectum sit immediatè, et per se ipsum intelligibile; et rursus, ut sit potentia cognoscitivæ intimè conjunctum: Atqui, substantia Ángeli est per se ipsam, et immediatè intelligibilis, quia est prorsus immaterialis, et est suæ potentia cognoscitivæ intimè conjuncta, et quidem magis quam foret species accidentalis ei ab extrinseco superveniens: Ergo, Ángelus ad se cognoscendum, non indiget specië ab alio imprèsâ.

Ad cognoscendum verò perfectè alia à se, non sufficit ei sua substantia, sed indiget speciëbus superadditis, seu imprèssis. Ut enim ait D. Thom., *1 part.*, *quest. 55, art. 1*: «Ipsa essentia Ángeli non comprehendit in se omnia,

«cū sit essentia determinata ad genus, et ad speciem (seu limitata prout omnis creatura). Hoc autem proprium est essentiae divinae, quae infinita est, ut in se simpliciter omnia comprehendat perfectē. Et ideo solus Deus cognoscit omnia per suam essentiam; Angelus autem per suam essentiam non potest omnia cognoscere, sed oportet, intellectum ejus aliquibus speciebus perfici ad res cognoscendas.» Et hoc indicavit Dionysius, c. 7, de divin. Nom., inquit: «Angeli illuminantur rationibus (seu speciebus) rerum.»

693. Sed forsitan quis quaeret, an Angelus, si non omnia, saltem aliqua, possit per suam substantiam cognoscere?

Respondemus negativē: nam, ut inquit D. Thom. loc. mox cit. in responsione ad 3: «Ea, quae sunt infra Angelum, et ea, quae sunt supra ipsum, sunt quodammodo in substantia ejus, non quidem perfectē, neque secundum propriam rationem, cum Angeli essentia finita existens, secundum propriam rationem ab aliis distinguatur, sed secundum quamdam rationem communem. In essentia autem Dei, sunt omnia perfectē, et secundum propriam rationem.... Et ideo Deus per essentiam suam habet propriam cognitionem de rebus omnibus; non autem Angelus, sed solam communem.» Ergo, Angelus ad cognoscendum perfectē, et propriē omnia alia à se, indiget speciebus superadditis, seu impressis.

694. Petes: an species, quibus indiget Angelus ad cognoscendum alia à se, sint à rebus acceptae, vel sint ei congenitae, et connaturales.

Resp. Species, quibus Angeli cognoscunt alia à se, non sunt à rebus acceptae, sed à Deo in eorum creatione inditae, et ideo connaturales, et congenitae.

Prob. Res, quas cognoscunt Angeli, vel sunt materiales, seu sensibiles, vel immateriales, seu intelligibiles: et rursus, vel sunt naturales, vel supernaturales. Angeli autem non cognoscunt res materiales, et sensibiles per species ab his rebus acceptas; nam Angelus fuit creatus perfectus in sapientia; Ezechiel. enim, c. 28, de Lucifero dicitur: «Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore.... in die, qua conditus est.» Non esset autem Angelus plenus sapientia in die conditionis suae, si non habuisset species, quibus res materiales, et sensibiles ei notae flierent: cum ergo has acceperit in die conditionis suae, seu cum creatus fuit, sequitur, has species esse sibi congenitas, et connaturales, id est, simul cum natura acceptas, adeoque à Deo infusas, et non à rebus sensibilibus acceptas.

Prob. ratione: Species rerum sensibilibus accipiuntur à rebus sensibilibus, mediis sensibus: Atqui, Angeli carent sensibus: Ergo, Angeli non habent species rerum sensibilibus, acceptas à sensibilibus. Hanc rationem innuit D. Thom., 1 part., quaest. 55, art. 2, inquit: «Substantiae superiores, id est Angeli, sunt à corporibus totaliter absolutae, immaterialiter, et in esse intelligibili subsistentes; et ideo suam perfectionem intelligibilem consequuntur per intelligibilem effluxum, quod à Deo species rerum cognitarum acciperunt simul cum intellectu naturali natura. Unde August. dicit 2. super Gen. ad litt., c. 8. Quod caetera, quae infra Angelos sunt, ita causantur, ut prius fiant in cognitione rationalis (id est angelicae) creaturae, ac deinde in genere suo.» Ergo, species per quas Angeli cognoscunt sensibilia, non sunt à rebus acceptae, sed à Deo ipsis im-



préssæ simul cum natúra, adeóque con-  
génitæ, seu connaturáles.

Quod dicéndum páriter de speciébús,  
quibús Ángeli res immateriáles cognós-  
cunt. Quod D. Thom., 1 *part.*, *quest.*  
56, *act.* 2, probat: et ex sua probatió-  
ne conclúdit dicens: «unicuique spiri-  
tuálium creaturárum (*id est, únice*  
*«spirituálium, quáles sunt Ángeli*) á  
«Verbo Dei impréssæ sunt omnes ra-  
«tiones (*seu similitúdi*) rerum óm-  
«nium tam corporálium, quám spirituá-  
«lium; ita tamen, quòd unicuique Án-  
«gelo impréssa est rátio suæ speciéis se-  
«cúndum esse naturále, et intellectuále  
«simul, ita scilicet, quòd in natúra suæ  
«speciéis subsisteret, et per eam se in-  
«telligeret; aliárum verò naturárum,  
«tam spirituálium, quám corporálium  
«rationes sunt ei impréssæ secúndum  
«esse intellectuále tantum, ut videlicet,  
«per hujúsmodi speciés impréssas, tam  
«creatúras corporáles, quám spirituáles  
«cognósceret.» Quod et répétit, *quest.*  
8 *de Verit.*, *art.* 7. Ergo etc.

Hucusque dicta, intelligénda sunt de  
cognitióne rerum sensibílium, et imma-  
teriálium tantum in órđine naturáli:  
nam loquéndò de supernaturálibus ex se  
constat, quin ambigéndi sit locus, Án-  
gelum non posse áliter ea cognóscere,  
nisi per speciés á Deo infúsas.

695. Petes: Utrum speciés, quibús  
Ángeli intélligunt, sint universalióres,  
quò Ángeli sunt superiorióres.

Resp. affirmativè: sed, ut clárius  
procedámus, præmittimus, quòd per spé-  
cies universáles intélligimus, quæ multa  
repræsentant, étiam in particulári; et  
per universalióres, quæ multò plura  
repræsentant, étiam non solùm in com-  
múni, sed étiam in particulári, et dis-  
tinctè. Hóc pósito probátur respónsio.

Quantò ens creatum est propinquius,  
et simílius Deo in órđine intellectuáli,

tantò per speciés universalióres, adeó-  
que paucióres intélligit, quæ quidem  
speciés plura repræsentant non solùm in  
commúni, sed étiam in particulári, et  
distíctè: Atqui, Ángeli sunt Deo pro-  
pinquióres, et simílióres in órđine intel-  
lectuáli quám hómines; et Ángeli su-  
perióres, quám inferióres; Ergo, spé-  
cies, quibús Ángeli intélligunt, eò sunt  
universalióres, quò Ángeli sunt supe-  
rióres. Minor ex se patet. Prob. Major.  
Quantò ens creatum est propinquius, et  
simílius Deo in órđine intellectuáli, tan-  
tò magis participat perfectiões divinas  
in illo órđine: Atqui, Dei perféctio est,  
quòd ómnia nedum in commúni, sed  
étiam in particulári, et distíctè intélli-  
gat per unum médium, nempé per suam  
esséntiam, quæ est illi locò speciéis:  
Ergo, etc. Vid. D. Thom., 1 *part.*,  
*quest.* 55, *art.* 3.

696. Petes: Utrum Ángeli per spé-  
cies universáles ita cognóscant in parti-  
culári, et distíctè, ut cognóscant ipsa  
materiália, et singulária.

Resp. affirmativè. Est de fide. Prob.  
ex Scriptúra: Nullus potest custodíre  
quod non cognóscit: Atqui, Ángeli cus-  
todiunt hómines, qui sunt materiáles,  
juxta illud *Psalm.* 90: «Ángelis suis  
«mandávit de te, ut custódiat te in  
«ómnibus viis tuis.» Ergo etc.

Rursus, juxta fidem, hæc inferióra  
administrántur per Ángelos, secúndum  
illud *Heb.*, c. 1: «Omnes sunt adminis-  
«tratórii spíritus:» Atqui, si non habé-  
rent notítiam singulárium, hæc inferióra  
administráre non possent, cum ea, quæ  
in hoc mundo agúntur, sint singulária:  
Ergo, Ángeli cognóscunt materiália sin-  
gulária.

697. Petes: Utrum Ángeli suò lú-  
mine naturáli, cognoscant certò fútura  
contingéntia, ut sunt actus liberi hó-  
minis?

Resp. négativè. Dīcimus, Ángelos non cognōscere certò futūra contingētia; nam futūra, quæ de necessitatē evēniunt, certò cognōscunt, quia cognōscunt omnes causas naturāles, ut *quæst. 8 de Veritate, art. 12*, probat D. Thomas; et effectus, qui ex sua causa necessariò, provenit, certò cognōsci potest ab eo, qui causam cognōscit.

Prob. respōsio: id, quod est proprium signum divinitātis, non cōvenit Ángelis: Atqui, cognōscere certò futūra merè contingētia, est proprium signum divinitātis: Ergo, Ángeli lūmine naturāli, certò non cognōscunt futūra merè contingētia. Prob. min. *Isaïæ, c. 41*, légitur: «Annuntiāte quæ ventūra sunt in futurum, et sciēmus quia «Dii estis vos:» et *c. 46*: «Ego sum «Deus, et non est ultrā Deus, nec est «sīmilis mei, annūntians ab exórdio novissimum, et ab initio, quæ necdum «facta sunt.»

Hinc Chrysóstomus, *Homil. 18 in Joān.*: «Certa prædictio futurorum immortālis Dei dumtaxat opus est:» August., *lib. 5 de Civit. Dei, c. 9*: «Qui non est præsciens omnium futurorum, non est utique Deus:» Damas-cēnus, *lib. 2 de fide, c. 4*: «Ángeli «futūros evēntus non aliter prædicunt, «quā Deo ipsis, quæ futūra sunt, de- «tegēte, ac prædicere imperāte.» Eadem est sentētia Cyrilli, Hierónymi, Theodorēti in Isaïam, et aliorum communiter. Vid. D. Thom., *1 part., quæst. 57, art. 3*.

698. Sed inquires: Ángeli habent spēcies futurorum antequam fiant, ut enim diximus, *num. 694*, in die conditionis suæ acceperunt à Deo, spēcies eorum, quæ Deus facturus erat: posita autem spécie in intellectu, ponuntur sufficiētia principia ad intelligēdum objectum: Ergo, Ángeli quælibet futū-

ra cognōscunt.

Resp. cum D. Thom., *1 p., q. 57, art. 3, ad 3*: «Quòd licet spēcies, quæ «sunt in intellectu Ángeli, quāntum est «de se, æquāliter se hābeant ad præsen- «tia, præterita, et futūra; tamen præ- «sēntia, præterita, et futūra, non æquā- «liter se habent ad spēcies: quia ea quæ «præsēntia sunt, habent naturam, per «quam assimilantur speciēbus, quæ sunt «in mente Ángeli; et sic per eas cog- «nōsci possunt. Sed quæ futūra sunt, «nondum habent naturam per quam illis «assimilēntur. Unde per eas cognōsci «non possunt.» Huic sīmile aliquatenus foret, si quis de Leōne nūquam aliquid audiverit, neque Leōnem umquam viderit, haberet tamen in sua mente imprēsam Leōnis spēcies: ille enim, non sciret cuius rei esset illa spēcies, neque per hoc, quòd in se hanc spēcies haberet, Leōnem adhuc cognōsceret, aut vidēret; sed cū ei obviam fieret aliquis Leo, tunc vidēret, quòd is cōfōrmis erat speciēi, quam antea habēbat. Sic Ángeli licet à die conditionis, hābeant à Deo imprēssas spēcies eorum, quæ pro aliquo tēpore futūra sunt: ea tamen non cognōscunt, nisi quāndò fiunt præsēntia.

Advertēdum tamen: quòd semel ac Ángelus viderit aliquam rem præsentem, etsi hæc désinat esse, Ángelus tamen, ejus non obliviscitur, quia semper retinet spēcies, quam habet in mente, ac fuisse præsens quod per ipsam repræsēntatur, sicut in exēplo allato, postquam Leo subtraheretur ab oculis, adhuc tamen qui ejus habēbat spēcies, leōnem cognōsceret propter assimilatiōnem semel factam. Et sic Ángelus nedum cognōscit præsēntia, sed etiā præterita. Neque refert, quòd quædam hic reperiri possint disparitatē: satis enim est ad rem illustrādam aliqua si-

militúdo, quámvis non pénitus exácta. Vid. D. Thom., *quæst. 8 de Veritate*, art. 9, ad 3.<sup>m</sup>

699. Petes: utrum Ángeli cognóscant naturáliter cogitatíones córdium?

Resp. negativè. Per cogitatíones córdium hic intelligimus actus immanéntes liberos, tam intelléctûs, quám voluntátis, qui neque áliquò effectû, seu signò exterióri, neque ipsà cogitántis voluntáte, manifestántur. Prob. respónsio. Quod est próprium Dei, non cómpetit Ángelis: Atqui, cognóscere cogitatíones córdium est próprium Dei: Ergo, Ángeli non cognóscunt naturáliter cogitatíones córdium. Prob. min. ex Scriptúra, nam lib. 2.<sup>o</sup> Paralipómenon, c. 6, dicitur de Deo: «Tu enim solus nosti «corda filiórûm hóminum:» 3.<sup>o</sup> Reg., cap. 8: «Ut des unicuique secúndum «omnes vias suas, sicut videris cor ejus, «quia tu nosti solus cor ómnium:» Jerem., c. 17: «Pravum est cor ómnium, «et inscrutábile. Quis cognóscet illud? «Ego Dóminus scrútans cor, et probans «renes, qui do unicuique juxta viam «suam.»

Hinc SS. Patres probant, Christum esse verum Deum ex hoc, quòd cognósceret aliórûm cogitatíones, præséntes quidem, sed occúltas. Chrysóstomus, *homil. 30 in Matth.*; Ambrósius, *lib. 5.<sup>o</sup> in Lucam*, c. 3; Hierónymus, *in c. 9 Matth.*, ad hæc verba: *sciens Jesus cogitatíones eórûm*, dicit: «Dóminus «dens cogitatíones eórûm, osténdit se «Deum, qui possit cordis occúltas cog- «nóscere.» Similiter Cyrillus, *lib. 2.<sup>o</sup> in Joán.*, c. 19; Augustínus, *in psalm. 7*, et álii.

Neque refert, quòd cogitatíones córdium non sint órdis supernaturális simpliciter, et secúndum se: hoc ipsum enim, quòd liberè procédant ab agente liberè per voluntátem, súfficit ut exi-

mántur ab eo órdis rerum merè naturálium, quas Ángeli naturáliter cognóscunt, et pertíneant ad solam voluntátem cogitántis, à qua solà, post Deum, depéndent, et ut ex téxtibus allátis constat, eas cognóscere privilégium est, et dos divinitátis.

Accédit, quòd Ángeli, ut infrà ostendétur, intérdum loquúntur inter se: Ergo, non semper vident álii aliórûm cogitatíones, quia loqui est manifestáre áliis cogitatíonem; neque omnis eórûm cogitatio est locutio, sed ea tantùm, quæ est cum quádá expressione, et manifestatíone. Vid. D. Thom., *quæst. 57, art. 4.*

700. Petes: Utrum Ángeli cognóscant naturáliter mystéria gratiæ?

Resp. negativè. Ut enim ait D. Thom., 1 p., q. 57, art. 5: «Mystéria grátiae Ángeli cognóscere (*naturáliter*) non «possunt, hæc enim Mystéria (*quántum «ad eórûm cognitióem*) ex pura Dei «voluntáte depéndent. Si enim unus Ángelus non potest cognóscere cogitatíones altérius ex voluntáte ejus depéndentes, multò minùs potest cognóscere (*naturáliter*) quæ à sola Dei voluntáte depéndent. Et sic argumentátur Ápostólus, 1 Cor., c. 11, v. 11. Quæ «sunt hóminis, nemo novit nisi spíritus «hóminis, qui in ipso est: ita et quæ «sunt Dei, nemo novit nisi spíritus Dei.»

701. Petes: An Ángelus sit próprie, et formáliter discursívus circa naturália?

Resp. negativè. Nam discúrrere próprie et formáliter est ex uno magis noto áliud minùs notum cognóscere distinctis cognitióibûs, ita quòd una prior cognitio sit cáusa altérius, sive quòd ex prióri cognitióne unus, pariátur cognitio altérius, sicut contingit in nobis, qui ob debilitátem intellectuális lúminis, non póssumus simul, et semel princípia, et

conclusiões in eis inclúsas, cognóscere: Atqui, non sic cognóscunt Ángeli, sed ob plenitudinem intellectuális lúminis, «státim in illis quæ primò naturáliter «cognóscunt, inspíciunt ómnia, quæ- «cúmque in eis cognósci possunt. Et «ídeò dicúntur (*simpliciter et propriè*) «intellectuáles: quia étiam apud nos ea, «quæ státim naturáliter apprehendúntur, intéllegi dicúntur, undè intelléctus dicitur hábitus primórum principiórú, ut ait D. Thom., 1 p., q. 58, «*art. 3.*»

Neque his obstat, quòd Ángeli, sive boni, sive mali aliquándò per experiéntiam multa cognóscant: nam ut *ibid.* ad 3, ait D. Thom.: «experiéntia in Ángelis, et dæmónibus dicitur secúndum «quámdam similitúdinem, prout scilicet «cognóscunt sensibilia præséntia, tamen «absque omni discúrsu.» Et id fit ut ait id. S. Dr. 1 p., q. 64, *art. 1, ad 5*: «dum in rebus singularíbus complétur «similitúdo ejus specièi intelligibilis, «quam sibi naturáliter habent índitam, «áliqua cognóscunt præséntia, quæ non «præcognóverunt futúra.»

702. Petes: An sit, et quid sit cognitio matutína, et vespertína Angelórum? Resp. quoad 1. Quòd hoc, quod dicitur de cognitióne matutína, et vespertína in Ángelis, introductum est ab Augustíno, *lib. 4 super Genes. ad litt., c. 22, et lib. 11 de Civit. Dei, c. 7*, et hæc duplex cognitio commúiter admittitur.

Resp. quoad 2 cum D. Thoma, 1 p., q. 58, *art. 6*: «Sicut in die consuétó, «manè est princípium dièi, vespere áutem términus; ita cognitio ipsius primordialis esse rerum dicitur cognitio «matutína; et hæc est secúndum quòd «res sunt in Verbo; cognitio áutem ipsius esse rei creatæ, secúndum quòd «in própria natúra consistit, dicitur. «cognitio vespertína.» Sic ergo, cogni-

tio illa, quâ Ángeli vident res in Verbo, appellátur matutína; illa verò, quâ vident res in própriis natúris, vespertína.

## § II.

### *De pertinéntibus ad voluntátem Angelórum.*

703. Dicimus 1.<sup>o</sup> In Angelis esse voluntátem. Nam S. Scriptúra Angelis ea tribuit, quæ omnínò convincunt eos ágere voluntáriè; ut, quòd Deus in quibusdam réperit pravitátem. Job, c. 4: quòd diábolus in veritáte non stétit, Joán., cap. 8: quòd Deus Ángelis peccántibus non pepércit, 2 Petri, cap. 2.<sup>o</sup> etc. quæ actiões Angelórum supponúntur fuisse voluntáriæ, adeóque in ipsis esse voluntátem. Et profectò, in omni creatúra cognoscénte, poténtiam cognoscéendi naturáliter conséquitur poténtia appetitíva ipsi proportionáta, quòdlibet enim cognóscens potest téndere ad bonum cógnum consequéndum: Atqui, in Ángelis est poténtia cognoscéendi, éaque intellectíva, ut parágraphò superióri osténsus est. Ergo, illam conséquitur poténtia appetitíva intellectuális, quæ volúntas nuncupátur. Vid. D. Thom., 1 part., *quæst. 59, art. 1.*

704. Dicimus 2.<sup>o</sup> In Ángelis esse libere arbitrium. Nam, ut dudum dicebámus, in sacris litteris Ángeli introducúntur, ut creatúræ rationáles, quorum áliqui peccavérunt, et pro peccátis suis puniúntur; álii verò noluerunt superbíre, adeóque Deum vident, ipsíque ministrant. Hæc áutem ómnia eórum sunt dumtáxat, qui arbitrii libertáte perfruúntur.

Accédit, quòd libértas arbitrii pértinet ad dignitátem hóminis: Atqui, Ángeli sunt homínibus dignióres, juxta illud *psalm. 8* de hómine dictum: «Minuísti



«eum paulò minùs ab Àngelis:» Ergo, libértas arbitrii multò magis est in Àngelis, quàm in hominibus. Vid. D. Thom., *1 part., quæst. 59, art. 3.*

705. Dicimus 3.<sup>o</sup> In Àngelis est diléctio, tum naturális, tum electíva. Nam diléctio séquitur cognitióem: in Àngelis autem est cognitió naturális: Ergo, est étiam in eis diléctio naturális. Rursùs, est in ipsis diléctio electíva, quia Àngeli per dilectiόem àliquid sunt promériti, vel demériti; boni enim promériti sunt beatitúdinem; mali verò damnatiόem: naturális autem, non merémur, neque demerémur: Ergo, in Àngelis, præter dilectiόem naturálem, reperítur diléctio electíva, ex sua libertáte procédens. Vid. D. Thom., *1 part., quæst. 60, art. 1 et 2.*

706. Dicimus 4.<sup>o</sup> Àngelus diligit seipsum, tum dilectiόe naturáli, tum electíva: ut enim ait D. Thom., *quæst. citatá, art. 3:* «Àngelus, et homo naturáliter appetunt suum bonum, et «suam perfectiόem. Et hoc est amáre «seipsum (*nam amáre àliquem est velle «ipsi bonum.*) Undè naturáliter tam Àngelus, quàm homo diligit seipsum, in «quántum àliquod bonum naturáli appetitù sibi désiderat (*ut esse, vivere, etc.*) «In quántum verò sibi désiderat àliquod «bonum per electiόem, in tantum amat «seipsum dilectiόe electíva» (*ut esse hic, vel àlibi, operari hoc, vel illud, etc.*)

707. Dicimus 5.<sup>o</sup> Àngelus naturáli dilectiόe diligit Deum plus quàm seipsum. Observándum est tamen, quòd Deus potest duplicíter diligi super ómnia. Undè modò, ut apprehénditur tàmquam bonum summum à cæteris separátum, cui multa convéniunt, quæ de aliis dici non possunt, ut quòd sit Redemptor, Glorificátor, Trinus etc. Aliò modò ut apprehénditur tàmquam bonum quoddam commúne. Primò modò, Deus

non potest naturáliter ab ulla creatúra diligi, sed tantum per grátiam. Posterióri autem modò, Deus potest diligi naturáliter. Nam si Àngelus plus se quàm Deum naturáliter diligeret, sequerentur tria absúrda. Primum, quòd naturális diléctio esset perversa, útpotè magis diligens id, quod est minus diligibile, et minus diligens id, quod est magis diligibile, Deus enim prout est bonum commúne, est magis diligibilis, quàm quælibet creatúra, quæ non est nisi bonum particuláre. Secundum, quòd Deus esset auctor perversi amóris, «diléctio «enim naturális est quædam naturális «inclinatió indita naturæ à Deo,» ait S. Thom. *Quòdlibet. 1, art. 8.* Tértium, quòd naturális diléctio non perficerétur per supernaturálem, sed destruerétur: cum tamen grátia non destruat, sed perficiat naturam, amorémque naturálem.

708. Neque quispiam objíciat, Deum solis naturæ viribùs non posse diligi super ómnia. Nam id intelligéndum est de dilectiόe electíva, et libera; non autem de naturáli, et necessariá; ut in Tractátu de gratia expendémus.

Sed statim nová surgit difficúltas: Àngelus malus se diligit post peccátum eódem amóre naturáli, quò se diligébat ante peccátum, post peccátum enim naturália remansérunt integra in dæmónibus: Ergo, ex dictis, Àngelus post peccátum, et in actuáli peccáto, diligit Deum dilectiόe naturáli plus quàm seipsum. At, quómódò stáre potest actuális amor Dei cum ejus ódio actuáli? actuális conversiό ad ipsum cum actuáli aversiόne ab ipso?

Bréviter respondémus, Dæmones ódiò habére Deum, ut Auctórem supernaturálem, justúmque sui criminis vindicem: illum autem diligere, ut Auctórem naturálem; et esse conversos ad Deum, ut

Auctórem naturálem, *physicè, et necessáριο per naturam*, cum ipsi naturaliter suam ament naturam, et eórum natura ita à Deo pendeat, ut sinè Deo esse, aut conservári non possit; esse

áutem aversos à Deo *moráliter, et liberè per peccátum*; in quibus nulla est implicántia, quia non sunt de eódem sub eádem ratióne, et eódem modò.

## CAPUT IV.

### UTRUM ÁNGELI FÚERINT GRÁTIA SANCTIFICÁNTE DONÁTI.

709. Dicimus 1.<sup>o</sup> Certum vidéri, omnes Ángelos habuisse grátiam sanctificántem, ántequam ad beatitúdinis, vel damnatiónis términum pervenirent. Nam, Ángeli boni meruerunt suam beatitúdinem supernaturálem: Atqui, principium mériti est grátia sanctificans; Ergo, in primis Ángeli boni fuérunt grátia sanctificánte donáti. Páriter et mali, nam ut légitur Joán., *cap. 8*: «Mali (*Ángeli*) non steterunt in veritate;» Atqui, stáre in veritate est permanére in justítia, et sanctitáte, ut interpretántur Chrysóstomus, *homil. 53 in Joán.*, et S. Leo, *serm. 10 de Quadrag.*: Ergo, Ángeli mali étiam acceperunt grátiam sanctificántem, in qua non permansére. Rursùs, in *epist. Judæ* de Angelis malis dicitur, quòd «non servaverunt suum principátum.» Nómine áutem *principátus*, grátia excelléntia intelligitur; hinc Hieronymus, in *cap. 3 Osée*, dicit: «Dæmones lapsi de própria dignitáte, et «nihil antiquæ grátia possidentes, ávidi «sunt.»

Confirmátur: Non debet Ángelo denegári, quod primo hómini concéssum est: Atqui, primus homo, ántequam

peccáret, donátus erat grátia sanctificánte, ut definit Tridentínium, *Sess. 5, can. 1.<sup>o</sup>*: Ergo, etc.

710. Petes 1.<sup>o</sup>: An Ángeli grátiam sanctificántem in sua ipsa creatiõe acceperint?

Resp. affirmatívè, ut probabilius. Nam Augustínus, *lib. 12 de Civit. Dei, cap. 9*, inquit: «Bonam voluntátem, «quis fecit in Ángelis, nisi ille, qui eos «cum bona voluntáte, id est, cum amóre casto, quò illi adhærèrent, creávit, «simul in eis condens naturam, et largi«giens grátiam?» Basilius, in *psalm. 31*: «In prima constitutiõe, ac velut massá «substántiæ ipsórum (*Angelórum*), unà «insitam habuére sanctitátem.» Catechismus RománuS explicans primum Symboli articulum inquit: «Perspicuum «est, Diábolum reliquósque desertóres «Ángelos, ab ortùs sui infitio, grátia præ«ditos fuisse.» Quod áutem Ángelis malis concéssum est, non vidétur Ángelis bonis denegándum. Undè Basilius, in *psalm. 32*, scribit, quòd «Ángelos infitio, ut essent, Verbum, Ópifex ómnium, «còndidit; sanctificatiõe nem verò, simul «impéndit ipsis Spíritus Sanctus.»

711. Petes 2.<sup>o</sup>: An Ângelis collâta sit grâtia, et glôria secûndûm quantitâtem suôrum naturâlium?

Resp. Affirmativè, ita ut quò Ângeli fuêrunt naturâ perfectiôres, et superiôres, eò plus grâtiae, et glôriæ recepêrunt. Id tamen non est ita intelligêndum, quòd naturâles Ângelôrum perfectiônes fuêrint dispositiônes ad grâtiam, et glôriam, id enim Pelagiânûm esset: sed est ita intelligêndum, quòd Deus gratuitò, et ex merè suo beneplácito, voluerit servâre quâmdâm proportiônem inter naturâlia Ângelôrum, et sua dona supernaturâlia, majôrem tribuens grâtiam perfectiôribus in naturâlibus; minôrem, minùs perfectis; quod in hómine non servâvit. In hanc sententiâ ivit S. Basilius, *lib. de Spiritu S.*, c. 16; S. Joân. Damascên., *lib. 2 de fide*, cap. 3. Id quidem nullâ ratiône demonstrâri valet, cûm pendeat ex sola Dei voluntâte, quæ in hac re, non satis nobis innotêscit. Convêniunt tamen Theôlogi communiter cum D. Thoma, 1 *part.*, *quest.* 62, *art.* 6, ajênte: «Rationâbile est, quòd secûndûm gradum naturâlium, Ângelis data sint dona gratiârûm, et perfectiô beatitudinis. Cujûs quidem râtio ex duobus accipi potest. Primò quidem, ex parte ipsius Dei, qui per ôrdinem suæ sapiëntiæ diversos gradus in Ângélica naturâ constituit. Sicut autem naturâ angélica facta est à Deo ad grâtiam, et beatitudinem consequendam; ita étiam gradus naturæ angélicæ ad diversos gradus grâtiae, et glôriæ ordinâre videtur, ut puta, si ædificâtor lapides polit ad constituendam domum, ex hoc ipso quòd aliquos pulchrius, et decéntius aptat, vidêtur eos ad honoratiôrem partem domûs ordinâre. Sic igitur vidêtur, quòd Deos Ângelos, quos altioris naturæ fecit, ad majôra gratiârûm

«dona, et ampliôrem beatitudinem ordinâverit.» Secûndam ratiônem, quæ peti potest ex parte Ângeli, quam brevitatîs causâ omittimus, *vid. ap. D. Thom. ibid.*

712. Petes 3.<sup>o</sup>: An Ângeli meruerint suam beatitudinem supernaturâlem?

Resp. Affirmativè, argüentes cum D. Thom., 1 *part.*, *quest.* 62, *art.* 4: Apocalyp., c. 21, v. 17, dicitur quòd «mensûra hómînis, quæ est Ângeli:» Ergo, juxta Apoc. éadem est mensûra hómînis, ac mensûra Ângeli: Atqui, homo ad beatitudinem non pertingit, nisi per méritum: Ergo, nec Ângelus. August. quoque, *lib. de Correp. et Grâtia*, cap. 11, inquit: «Ângeli sancti, cadéntibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, et hujus mansiônis débitam mercèdem recipere MERUERUNT.» Accedit hæc brevis râtio theolôgica. Beatitúdo supernaturâlis est præmiûm virtutis; scriptum est enim: «Qui perseverâverit usque in finem (*utique in virtute*) hic salvus erit:» non esset autem præmiûm, si non præcèderet méritum ad illud obtinendum: Ergo, Ângeli suam beatitudinem supernaturâlem promeruerunt.

713. Petes 4.<sup>o</sup>: Quot instântibus complêta fuêrit via Ângelôrum?

Priûsquàm respondeâmus quæsito, advertendum est, quòd cûm Ângelus sit super tempus rerum corporâlium, instântia diversâ in his, quæ ad Ângelos pèrtinent, non accipiuntur nisi secûndûm successiônem in eôrum actibus; ita ut, tot sint instântia témporis Ângélici, quot sunt eôrum operatiônes diversæ, sibi succedentes. Quærere ergo quot instântibus complêta fuêrit Ângelôrum via, est quærere, quot actiônes diversas successivè elicierint à primo instânti suæ creatiônis usque ad térmi-

num damnationis, vel glorificationis inclusivè, id est, comprehendendò etiam illud instans in quo fuerunt vel damnati, vel glorificati. His prænotatis

Resp. viam malorum Angelorum tribus instantibus fuisse completam. Est sententia communis inter Theólogos. Prob. Tot sunt instantia in Angelis, quot sunt in eis operationes distinctæ, et sibi succedentes: Atqui, tribus operationibus distinctis, et sibi succedentibus, mali Angeli suam compleverunt viam; nam in primo instanti suæ creationis operati sunt bonum, utpotè moti

à Deo, prout et Angeli boni; in secundò peccaverunt; et in tertio pœnam peccati contra suam voluntatem ceperunt.

Quantum ad Angelos bonos, divisi sunt Theologi in assignando quot instantibus suam compleverint viam; probabile tamen est, quod duobus instantibus tantum eam compleverint, nam actus bonus, quem elicerunt in primo instanti suæ creationis, non fuit interruptus, sed continuatus usque ad consecutionem gloriæ, quæ constituit secundum instans.

## CAPUT V.

### DE CULPA ANGELORUM.

714. Angelos peccasse fide constat, dicitur enim Job, *cap. 4*: «In Angelis suis reperit pravitatem.» Sed difficultas est, quomodo Angelus peccaverit? Ad hanc difficultatem solvendam dicimus, Angelum non peccasse iudicandò aliquod bonum, quod bonum non est; sed peccasse amandò proprium bonum, non considerandò bonum suum proprium referendò illud ad Deum, ut ad ultimum finem, adeoque non retulit, quapropter illud Deo, ut debebat, non subiecit. Advertendum magnòperè oportet, quòd illa non consideratio regulæ divinæ, secundum se præcisè non fuit peccatum, neque pœna peccati; sed fuit peccatum, quia illam non considerandò prorrupit in actum sese inordinatè amandò.

Hæc radicantur in hac D. Thomæ doctrina, *quest. 1 de Malo, art. 3*: Hoc ipsum quod est non attendere actu ad «talem regulam (*actûs liberi*) in se consideratam, non est malum, nec culpa, «nec pœna... sed ex hoc accipit primò «rationem culpæ, quia sinè actuali consideratione regulæ procedit ad hujusmodi «electionem (*operandi hoc, vel illud*). Si «cut Artifex non peccat in eo, quòd non «semper tenet mensuram; sed ex hoc, «quòd non tenens mensuram procedit «ad incidendum. Et similiter, culpa voluntatis non est, quòd non actu attendit ad regulam rationis, vel Legis «divinæ; sed ex hoc, quòd non habens «regulam, vel mensuram hujusmodi procedit ad eligendum.» Audiatur id.



D. Thom., 1 *part.*, *quæst.* 63, *art.* 1 ad 4, inquit: «Contingit peccare per liberum arbitrium; eligendò aliquid, quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debitæ mensuræ, aut regulæ; ita quòd, defectus inducens peccatum sit solum ex parte electionis, quæ non habet debitum ordinem nisi ex parte rei electæ; sicut si aliquis eligeret orare, non attendens ad ordinem ab Ecclesiâ institutum. Et hujusmodi peccatum, non præexigit ignorantiam, sed absentiâ solum considerationis eorum, quæ considerari debent. Et hoc modò Angelus peccavit convertendò se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divinæ voluntatis.»

715. Ex his infertur, primum peccatum Angeli fuisse superbiam, nam Angelus propriâ excellentiâ illéctus, et quasi raptus, in ea ita sibi complacuit, ut divèrteret se à consideratione, et ordine ad finem ultimum superiorem, et supernaturalem; quod propriè fuit superbire. Hæc nostra sententiâ fundamentum habet in Scriptura; nam Tobiae, c. 3, dicitur: «In ipsa (*superbiâ*) initium sumptis omnis perditio.» Eccl., c. 10: «Initium omnis peccati, superbia.» Isaiæ, c. 14, dicitur de Diabolo sub figura Regis Babylónis, ut interpretantur SS. Patres: «Quomodò cecidisti de cælo Lúci-fer...., qui dicebas in corde tuo, in Cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solum meum.» Et Ezechiel, c. 28, v. 17, sub figura Regis Tyri de eodem Lucifero dicitur: «Elevatum est cor tuum in decore tuo.» Idem sentiunt SS. PP. August., *lib. 12 de Civit. Dei*, c. 1; Gregorius, *lib. 34 Moral.*, c. 21; Bernard., *de verbis Isaiæ*, *Serm.* 3; Leo Papa, *epist.* 93, et tandem Dr. Angélicus, 3 *contra Gent.*, c. 109, et 110.

716. Petes: De quo objecto primò superbierit Angelus?

Supponimus 1.<sup>o</sup> ut certum, Angelum peccasse appetendò esse ut Deus, seu aliquam appetendò æqualitatem, aut similitudinem cum Deo. Nam Isaiæ cap. 14, in persóna diaboli dicitur: «Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.» Ezech. cap. 28, de diabolo dicitur: «Elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum.» Job cap. 41, pariter de diabolo dicitur: «Ipse est Rex super omnes filios superbæ.» Superbia autem Antichristi erit, ut ostendat se tamquam sit Deus: Ergo, Angelus peccavit appetendò esse ut Deus, seu aliquam appetendò æqualitatem, aut similitudinem cum Deo.

Supponimus 2.<sup>o</sup> Angelum non appetisse æqualitatem cum Deo in natura. Non enim pòtuit appetere quod cognoscebat esse omninò impossibile. Angelus autem ante lapsum apprimè cognoscebat, se esse ens creatum, adeoque esse sibi impossibile habere naturam entis increati. His suppositis

Resp. Objectum, circa quod primò superbiit Angelus, fuit utraque beatitudo, tam naturalis, quam supernaturalis, quatenus appetiit remanere in beatitudine naturali, in ea sibi complacendò, tamquam in perfectione, et excellentiâ sibi naturaliter debitâ, et quâ aliis creaturis singulariter præemineret, et recusandò beatitudinem supernaturalem, quatenus hæc beatitudo obtinenda erat per gratiam Dei specialem, et debebat esse communis hominibus sibi naturâ inferioribus: ac in hoc appetiit similitudinem cum Deo, quærens in proprio fundo habere beatitudinem singularem sibi connaturaliter debitam, quod est proprium Dei, et non ex gratia, et quasi precario. Ita censent D. Gregorius, *lib. 34 Moral.*, cap. 17; S. Augustinus,

*lib. 12 de Civit. Dei, cap. 1.º; S. Bernardus, serm. 17 in Cantic. Vid. D. Thom., 1 part., quæst. 63, art. 3.*

717. Schölion. Quântum ad peccata, quibus Angeli nunc peccant, dicimus, quòd secundum reatum culpæ omnia peccata in dæmónibus esse contingit, dum Hómines ad cuiuslibet géneris peccata perpetranda inducunt. Secundum affectum verò, illa solum peccata in ipsis reperiuntur, ad quæ contingit affici spiritualem naturam; undè in dæ-

mónibus nèqueunt reperiri secundum affectum peccata luxuriæ, gulæ, avaritiæ, et similia: sed maxime superbia, et invidia, et etiam ea omnia, quæ, et quatenus ex superbia, et invidia derivantur, ut sunt peccata idololatriæ, infidelitatis, odii, blasphemiae, desperationis, etiam homicidii, et furti, non ut ipsi ditéscant, sed vel ut aliis noceant ex invidia, vel ut suis cultoribus donent ex superbia.

## CAPUT VI.

### DE PENA DÆMONUM.

718. Petes 1.º Utrum dæmones sint obcæcati?

Resp. 1.º Dæmones in cognitione naturali speculativa, et in esse physico, non esse obcæcatos, quia hæc cognitio non est ab eis ablata, nec diminuta, ipsa enim consequitur naturam Angeli, *vid. num. 694*, undè communiter dicitur ex Dionysio, *cap. 4 de divin. Nom.* «Quòd dona naturalia in eis integra manent.»

719. Resp. 2.º Cognitionem supernaturalem speculativam non esse à dæmónibus totaliter ablatam, sed diminutam. Prius probatur, quia de rebus supernaturalibus quædam cognoscunt, partim per aliqua temporalia divinæ virtutis effecta, ut e. c. hominem esse à Christo, vero Deo, et homine, redemptum: partim per revelationem Sancto-

rum Angelorum, non per revelationem, quæ ipsis dæmónibus prosit; sed ad assequendum finem à divina providentia intentum, et sub hoc sensu intelligendus est Augustinus, *lib. 3 de Trinit., c. 4*, inquit: «Spiritus vitæ desértor, atque peccator regitur per spiritum vitæ rationalem, pium, et iustum.» Vid. Sylvium in *art. 4, quæst. 109, 1.ª Part. D. Thom.*

Hæc tamen cognitio est in ipsis diminuta, quia nec retinent veram, ac propriè dictam fidem, nec Verbum intuentur, adeoque nec retinent cognitionem supernaturalem, quæ vel per fidem, vel per visionem Verbi, comparari debet.

720. Resp. 3.º Dæmones esse totaliter privatos omni cognitione supernaturali affectiva, et effectiva, Dei amorem producente; quia nullum habent bonum

affectum ad Deum, aut ad res divinas, aut ad aliquam creaturam in ordine ad Deum; sunt enim privati charitate, cuius solius est diligere Deum propter se, et cætera omnia propter Deum.

721. Petes 2.<sup>o</sup> Utrum dæmones sint obstinati in malo?

Resp. Affirmativè. Constat ex Scriptura: *Psal.* 73 légitur: «Supèrbia eorum, qui te odérunt, ascéndit semper.» Si semper ascéndit, núnquam cessat, quod est esse obstinatum in malo. In *epist. B. Judæ* légitur quòd Deus dæmones «in iudicium magni diéi vinculis æternis sub caligine reservávit.» Cónsequens ergo est, quòd illi omnes sint in malo obstinati: neque enim Deus æternis suppliciis quémpiam damnat, nisi qui est in malo obstinatus. Idem tradit Augustínus, *epist.* 107, de diabolo inquit: «Non habet liberum arbitrium ad benè faciendum, sed ad máximam malevoléntiam poenâ sui sceleris obduratum.» Et S. Fulgent., *lib. de fide ad Petrum*, c. 3, de Angelis prævaricatoribus loquens inquit: «Nec malâ possunt umquam voluntate carere, nec poenâ.» Contrárium jam olim, teste Augustínò, *lib.* 21 de *Civit.*, c. 17, damnatum est in Origine.

722. Petes 3.<sup>o</sup> Utrum sit dolor in dæmonibus?

Resp. sub distinctione. *Dolor secundum quòd est passio* (idem dic de timóre, gáudio, et hujusmodi) *in dæmonibus esse non potest*; carent enim appetitû sensitivò, cuius est proprius dolor, prout est passio.

*Dolor autem, secundum quòd est actus voluntatis, est in dæmonibus.* Dolor enim sic sumptus nihil est aliud, quàm voluntatis renisus ad id, quòd est, vel non est, quándò nempè esse, vel non esse rei, percipitur ut disconvenièns, vel ut malum proprium, et conjunctum.

Nam ad dolorem duo requirúntur, scilicet conjunctio alicujus mali, et percipitio hujusmodi conjunctiõnis: Atqui, dæmones multa volunt esse, quæ non sunt; et non esse, quæ sunt; et hæc ut mala propria, et conjuncta percipiunt: sic e. c. volunt esse beati, omnibus præcellere, adorari ab omnibus, omnes homines damnari etc.; volunt non detineri, non puniri igne, à corpõribus non expelli, non mitti in infèrum etc.: Ergo, dolor, secundum quòd est actus voluntatis, est in dæmonibus.

723. Petes 4.<sup>o</sup> Utrum ignis infèrni sit materiális, et corporeus, qui tamen dæmones torquere possit?

Resp. affirmativè. Scriptura namque frequenter damnatorum supplicium, ignis nómine designat, ut *Judith*, *cap.* 16, *Job*, *cap.* 20, *Isaïæ*, *cap.* 33, expressius *Matth.*, *cap.* 57, 13, et 25. Neque ulla ratio cogit, ut dicamus, Scripturam his in locis sumere ignem metaphoricè, cum si propriè intelligatur, nulum sequatur inconveniens, quin potius ratio suadet, Scripturam sumere ignem propriè, et non metaphoricè, nam ignis, quò damnatorum corpora cruciabuntur, convenièter ponitur esse corporeus, cum instrumentum conveniens cruciandi corpora sit corporeum, nec convenièter corpori aptari potest poena nisi corporea: Atqui, juxta Scripturam ille ignis, quò cruciabuntur corpora in infèrno, est communis dæmonibus, et hominibus damnatis, nam *Matth.*, *cap.* 25, v. 41, légitur, suprèum Jùdicem ad homines reprobos dicturum: «discèdite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus. Ergo, ignis, quò torquèntur dæmones, est materiális, et corporeus.

Ita etiam censent SS. PP. Basilius, *Orat.* 24; Chrysostomus, *homil.* 44 in *Matth.*; Augustínus, *cap.* 21 de *Civit.*,

cap. 9 et 10: Gregorius, lib. 4 *Dialógor.*, et communiter Theologi, imò eorum Princeps, D. Thomas in *Supplem.*, q. 97, art. 6, probat, ignem inférni tantum distingui à nostro secundum quædam accidéntia, puta, quòd non indigeat foméntis corpóreis, sicut noster; quòd sit obscurus; quòd ácrius cruciet etc.

Difficúltas áutem exúrgit circa modum, quò dæmones, cum sint incorpórei, pati possint ab igne corpóreo, præsertim quándo sunt in áère, et non in inférno, ubi ille ignis reperitur. Neque verisimile vidétur, quòd egrediéntes è inférno secum déferant ignem, quò cruciéntur, étiam dum sunt in áère, ut quidam autúmant; cum ignis naturaliter combúrat córpora sibi circumstántia, puta, ségetes, linum etc. quæ perspicuum est non combúri, quámvis dæmones inter illa sint, ut patet de dæmoniacis, et ex aliis rebus, ubi versántur dæmones.

Quaprópter resp. Dæmones pati ab igne, non præcisè naturaliter conside-

rátò, sed considerátò ut divínæ justitiæ instruméntò, cui contra eorum superbissimam voluntátem æternáliter sunt addicti, et alligáti; cuique se addictos, et alligátos esse apprehéndunt, étiam tunc quándo extra inférnum versántur.

Insuper áutem verisimile est, quòd dæmones ab illo igne torquéántur ad eum penè modum, quò ánima torqueri solet ab igne dum corpus, quod infórmat, combúritur, aut áliter ab igne pátitur; ita ut ignis à Deo assúptus, et elevátus símilem dolórem, ac cruciátum cáusset in dæmónibus sive in inférno, sive in hoc áère existéntibus, quálem cáusat ignis in ánima corpus informánte.

Adverténdum, quòd quámvis ignis secundum própriam virtútem non habeat, quòd áliquos in inférno cruciet magis, minúsvè, secundum modum peccáti uniuscujusque; habet tamen hoc in quantúm ejus áctio modificátur ex ordine divínæ justitiæ, cujus est instruméntum. Vid. D. Thom. in 4 *D.* 44, quæst. 3, art. 2, quæstiúncula 1, ad 3.

## CAPUT VII.

### DE LOCUTIÓNE, ET ILLUMINATIÓNE ANGELÓRUM.

724. Petes 1.<sup>o</sup> Utrùm Ángeli loquántur?

Resp. Affirmatívè. Nam Isaiæ, c. 6, légitur: «Séraphim clamábant alter ad álterum.» In *Epist. Canon. Judæ*: «Cùm Michaél Archángelus cum diábo-

lo disputans altercarétur de Móysi córpore... dixit: Imperet tibi Dóminus.» 1 ad *Cor.*, c. 13: «Si linguis hóminum loquar, et Angelórum etc.» Ergo, Ángeli loquúntur.

Inquiréntes áutem quáliter Ángeli lo-



quántur, dicimus cum D. Thoma, 1 *Part.*, *quest.* 107, *art.* 1: «Ex hoc «quòd concéptus mentis angélicæ ordi- «nátur ad manifestándum álteri per vo- «luntátem ipsíus Ángeli, concéptus «mentis uníus Ángeli innotéscit álteri; «et sic loquitur unus Ángelus álteri, ni- «hil est enim aliud loqui ad álterum, «quàm concéptum mentis álteri mani- «festáre.»

Ex his infértur, Ángelum infériorem posse loqui Superióri: nam Ángelus inférior potest étiam per suam voluntátem ordináre suos concéptus ad Ángelum superiorem, ut ei innotéscant. Vid. D. Thom., *ibid.* *art.* 2.

Deo étiam Ángeli loqui possunt: nam Zachar., *c.* 1, *v.* 12, légitur: «Respón- «dit Ángelus Dómini, et dixit: Dómi- «ne exercítuum usquéquò tu non mise- «réberis Jerúsalem, et úrbium Juda, «quibús irátus es?» Non tamen Ángelus Deo lóquitur, sicut et áliis Ángelis manifestándò ei concéptus suos, qui jam Deo sunt noti; sed sicut discipulus lóquitur Magistrò, scilicet consuléndò divínam voluntátem de agéndis, vel ejus excelléntiam, quam núnquam comprehéndit, admirándò: undè Gregórius, *lib.* 2 *Moral.* *c.* 4, inquit: quòd «Án- «geli loquúntur Deò, cum per hoc quod

«super semetípsos respiciunt, in motum «admiratiónis surgunt.» Vid. D. Thom., 1 *part.*, *quest.* 107, *art.* 3.

725. Petes 2.<sup>o</sup> Utrùm Ángeli superiòres illuminént infériores?

Resp. affirmatívè: nam illumináre nihil aliud est, quàm veritátem álteri manifestáre, non quidem simpliciter, id enim fit per simplicem locutiónem, sed cum magistérió, et doctrinâ, id est, artificióso modò res intelligéndas, seu veritátes disponéndo, et aptándò, ut vi talis dispositiònis alter eas váleat percipere: tunc enim est quasi clarificáre, et illumináre altérius mentem ad veritátem percipiéndam. Atqui; cum Ángeli superiòres spécies universaliòres hábeant, et perféctiùs, subtiliùs, atque áltiùs intélligant, quàm infériores, possunt hos universaliòres, et perfectiòres concéptus dividere, et explicáre, sicque intelligéntiæ infériorum aptáre, atque eis communicáre, et hoc illumináre nuncupáture.

Hinc liquét, illuminatiónem uníus Ángeli in álium non fieri per infusiónem alicujus novæ specièi in intelléctu ejus, qui illuminátur, sed per solam propositiónem objécti magis explicáti, et artificióse ad captum Ángeli inférioris dispositi. D. Vid. Thom., 1 *part.*, *quest.* 106.

## CAPUT VIII.

## DE MISSIONE ANGELORUM, EORUMQUE ERGA HOMINES CUSTODIA.

726. Petes 1.<sup>o</sup> Utrum Angeli mittantur?

Resp. affirmativè: nam Exod., cap. 33, dicitur: «Mittam præcursorem tui Angelum:» Tob., cap. 12, Angelus Raphaël dicit: «Tempus est ut revërtar ad eum, qui me misit:» Matth., cap. 13: «Mittet Filius hominis Angelos suos:» Luc., cap. 1.<sup>o</sup>: «Missus est Angelus Gábríel à Deo:» Gen., cap. 19, duo Angeli dicunt, se à Deo missos ad delendam Sódómam etc.

Neque tamen indè colligendum, Angelos, dum ad terram mittuntur, aliquid dignitatis perdere, aut eorum beatam contemplationem impediri: sive enim sint in cælo, sive in terra, æquè semper vident Deum, et æquè semper sunt beati. Tob. enim, cap. 12, v. 19, Angelus Raphaël légitur dixisse: «Vidébar quidem vobiscum manducare, et bibere: sed ego cibò invisibilì, et potù, qui ab hominibus vidèri non potest, utor.»

727. Petes 2.<sup>o</sup> Utrum omnes Angeli mittantur?

Resp. Angelos in Assistèntes, et Ministrantes distingui, siquidem Dániel, cap. 7, légitur: «Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei.» Assistèntes dicuntur, qui immediatè à Deo illuminantur, quales sunt tres Ordines primæ Hierarchiæ. Item, duplex est missio Angelorum, una invisibilis, quæ consis-

tit in hoc, quòd Superiòres illuminant inferiòres: altera visibilis, quà ad aliquod extèrius ministèrium Angelus mittitur. His pòsitis.

Resp. quæsito, quòd Angeli quatuor priorum Ordinum non mittuntur missione visibilì, et immediatà, sed tantum Angeli quinque inferiòrum Ordinum. Nam ut ait D. Thom., 1 part., quæst. 112, art. 4: «Proprietates Angelorum ex eorum nominibus manifestantur, ut Dionysius dicit 7 et 8 cap. Cæl. Hier: et idèò Angeli illorum Ordinum ad extèrius ministèrium mittuntur, ex quorum nominibus aliqua executio datur intelligi. In nómine autem Dominationum non importatur aliqua executio, sed sola dispositio et impèrium de exequendis; sed in nominibus inferiòrum Ordinum intelligitur aliqua executio: nam Angeli, et Archangeli denominantur à denuntiandò; Virtutes, et Potestates dicuntur per respectum ad aliquem actum: Principis etiàm est, ut Gregorius dicit Homil. 34 in Evang. inter alios operantes priorem existere. Undè ad hos quinque ordines pertinet in extèrius ministèrium mitti, non autem ad quatuor superiòres.» Ita etiàm censet Gregorius, homil. 8 in Ezechiel, et homil. 34 in Evang.

728. Petes 3.<sup>o</sup> Utrum homines ab Angelis custodiuntur?

Resp. affirmativè. Siquidem expressè

reperitur in plúribus Scriptúráe locis, ut *Psalm.* 33: «Immittet Ángelus Dómini in circuitu tíméntium eum:» *Psalm.* 30: «Ángelis suis mandávit de te, ut custódiant te in ómnibus viis tuis.» Idem vidére licet *Genes.*, *cap.* 32 et 48; *Matth.*, *cap.* 18; *Luc.*, *cap.* 2; *Act. Apost.*, *cap.* 12, et álibi.

Quod et ratióne suadétur. Homo enim in státu hujus vitæ constitútus, est in quádam via, quæ debet tén- dere ad Pátriam; in qua via multa perícula hómini imminent, tum ab interióri, tum ab exterióri: Ergo, sicut homínibus per viam non tutam ambulántibus dantur custódes, ita et homínibus viatóribus Deus ex sua speciáli providéntia, et amóre erga ipsos, Ángelos deputávit in eórum custódiám; undè Ambrósius, *lib. 2 in cap. 2 Lucæ*: «Non solum Episcopos ad tuéndum gregem Dóminus ordinávit, sed étiam Ángelos destinávit.»

Nec ita existimándum est, Ángelos in custódiám homínium deputári, ut unus Ángelus plures hómines custódiat; sed ita quòd singulis homínibus, singuli Ángeli deputéntur: ait enim Hierónymus in *cap. 18 Matth.*: «Magna dignitas animárum, ut unaquæque hábeat ab ortu suæ nativitátis in custódiám sui Ángelum deputátum.» Et Bernárdus, *lib. 5 de Considerat.*, *cap. 4*: «Putémus Ángelos dici, qui singuli singulis homínibus dati credúntur.» Vid. Dionysius in *epist. ad Demóphilum*: Basilius, *Homil. 2 de jejúnió in cap. 8 Isaiæ*: Theodoret, *quest. 3 in Genes.*: Beda, in *cap. 12 Art. Apost.* Constitútió Sixti V, *an. 1585*, lata contra exercéntes artem Astrológiæ judiciáriæ: et D. Thom., *1 part.*, *quest. 113*, *art. 2*.

Præter Ángelos custódes singulis homínibus privátis à nativitate deputátos,

PP. et Theólogi commúnter agnóscunt. Insuper speciáles Pontificibus, Régibus, et áliis Persónis públicis, et superióri- bus deputári, qui eos dirigant in his, quæ régimen spectant multitudínis sibi commissæ. Item et speciálem deputári cuilibet Natióni, Regno, Provinciæ, Diocési, Civitáti, Órdini Religioso, Communitáti, Collégio, Sodalitio etc. Vid. D. Thom. in *2 dist. 11, quæst. 1, art. 2, ad 4.<sup>m</sup>* Hæc fundaméntum habére vidéntur in Scriptúra, nam Ecclesiástici, *cap. 17*, légitur: «In unamquámque gentem præpósuit Rectóres,» id est, ut ait Glossa, *Ángelos*: Josué, *cap. 5*: «Sum (*inquit Ángelus*) Princeps exercitús Dómini:» et Dániel *cap. 10*, sermo est de Ángelo, qui erat Princeps regni Persárum; et de álio, qui erat Princeps regni Græcórum; et rursum de álio, qui erat Princeps Israëlitarum.

729. Petes 4.<sup>o</sup> Quæ sunt officia Ángelórum Custódum erga nos?

Resp. Primò, illumináre intelléctum, non infundéndò species, sed ad captum nostrum veritátes aptándò, vel sub sensibílium similitudinibus repræsentándò, sicque instruant, et docent, atque bonas cogitationes súggerunt; voluntátem étiam éxcitant ad bonum, suadéndò, hortándò, etc.; boni occasiões subministrant, mali occasiões ámovent. Ita habétur *Gen.*, *cap. 6 et 18*; *Éxod.*, *cap. 23*; *Judith*, *cap. 13*; *Tobiæ*, *cap. 6, 11 et 12*; *Act. Apost.*, *cap. 5*, et álibi: Secúndò, preces nostras et vota Deo offérre. Ita habétur *Tobiæ*, *cap. 3 et 12*; *Apocalyp. cap. 8*, non ut Deus ea cognóscat, sed ut ipsi suas preces nostris précibus jungant: Tertiò, damna extérna avértere; in pérículis juvare, præsertim in bello, in morte, morbos fugáre, ac pestiléntias, etc. Ita habétur *Gen.*, *cap. 48*; *lib. 4 Reg.*, *cap. 6, et 19*; *Tobiæ*, *cap. 6*, et álibi: Quártò,

dæmones arcére, et coërcére, ne nó-  
ceánt, vel ne tantùm nóceant, quántùm  
dæmones vellent, sive in temporálibus,  
sive in spirituálibus. Ita habétur Tobíæ,  
cap. 6 et 8.

Qui plura circa Ángelos desideret, in  
ótio cónsulat præsertim D. Thomam in  
suo egrégio, ac verè angélico *Tractátu*  
*de Angelis*; Tyrónibus pro cursu ele-  
mentári hæc delibásse sufficiat.





# TRACTATUS

## DE HÓMINIS PRODUCTIONE.

### CAPUT PRIMUM.

#### DE HÓMINE QUÁNTUM AD ÁNIMAM.

739. Suppónimus, ánimam rationálem esse formam substantiálem hómínis constitutivam cum corpore. Ita definívit Concil. Vienn. Clement. Únicá *de Summa Trinit.*, hís verbis: «Porrò doctrinam, seu positiónem asseréntem, aut «verténtem in dúbium, quòd substantia «ánimæ rationális, seu intellectivæ, verè et per se humáni còrporis non sit «forma; ut erróneam, et veritatí Catholicæ inimicam, prædictò approbánte «Conciliò, damnámus.»

Suppónimus secúndò, contra quosdam antiquos Philósophos, ut Galénum, Zenónem Stóicum, Demócritum, Epicúrum, Empédoclem, Diógenem etc. etc.; et contra incrédulos recentiores, uti Tolandum, Hobbésium, Spinózam, Gildónum, Helvétium, Voltairium, Auctórem *systematis naturæ*, etc. etc.; ánimam rationálem non esse materiálem, sed entitativè spirituálem, et quidem non in eo sensu, quòd quandóque

súmitur spíritus, prout tantùm oppónitur solidióri materiæ, quámvis ipse matéria sit, quemádmódum púrior ságuis spíritus nuncupáitur, aut vitális, aut animális; sed prout spíritus súmitur pro substantia prorsùs immateriáli, et incorpórea. Nam Eccl., c. *ultim.* légitur: «revertátur pulvis in terram «suam, undè erat, et spíritus rédeat ad «Deum, qui dedit illum.» Ergo, hic spíritus, qui est ánima rationális, corpus humánum infórmans, non pértinet ad púlverem, seu materiám, áliás in terram revérte oportéret. Item *psalm.* 30; 2.º *Machab.*, c. 7; 1 *ad Corint.*, c. 2, et álibi, sæpè, Ánima rationális vocáitur absolútè spíritus, et eò sensù, ut substantiam significet incorpóream, qualem esse tradunt Basilius, *Homil.* 3, in illud dictum *Atténde tibi ipsi*; August., *epist.* 28 et 157, et *lib.* 2 *Retractat.*, c. 56; Bernárdus, *Serm.* 40 in *Contic.* D. Thom., 1 *part.*, quæst. 75. Sed in,

Patrum dictis recensendis nihil opus est immorari, cum omnium una sit hac in re mens, una sententia, eaque per Ecclesiam recepta: nam in *Synod. 6, act. 11*, Christus verus homo, dicitur habere animam rationalem, et incorpoream. In cap. *Firmiter, Tit. de summa Trinit.*, quando Innocentius III, cum Generali Concilio affirmat, Deum ab initio temporis, utramque de nihilo condidisse creaturam «spiritualem, et corporalem, «Angelicam, videlicet, et mundanam;» subdit, «ac deinde humanam quasi communem ex corpore, et spiritu consistentem,» manifestè indicans, animam ita esse spiritum, ut non sit corpus.

Missis aliis rationibus quibus Philosophi nonnulli spiritualitatem animæ rationalis demonstrant, hanc inducimus ex D. Thom. lib. 2 *contra Gentes*, cap. 49, n. 4: Si intellectus sit corpus, actio ejus ordinem corporum non excedet. Non igitur intelliget nisi corpora. Hoc autem patet esse falsum, (nempe nos non intelligere nisi corpora) intelligimus enim multa, quæ non sunt corpora: (uti Deum, et Angelos existere; vera esse Mystéria fidei; naturas universales abstractas à materia, et singularitate; rerum distinctionem, et possibilitatem, idéas habemus de æternitate; de scientia, de virtute, de amicitia, de honore etc. etc., quæ omnia incorporea sunt, et spiritalia.) «Intellectus igitur non est corpus.» Indè patet animam rationalem esse essentialiter incorpoream, cum intellectus, qui est spiritalis, sit ejus potentia, et absurdum sit, potentiam spiritualem ad substantiam merè corpoream pertinere. Hanc veritatem D. Thom. loc. cit. invictissimè demonstrare vel ipse Bælius in Dict. art. *Leucippe* litt. E. fatetur, et nihil habens, quod responderet Auctor lib. *Examen de la Religion*.

731. Ex his infertur contra Mirabaud, cæterosque tum antiquos, tum recentiores Materialistas, animam rationalem esse naturam suam incorruptibilem, et immortalem, siquidem, ut dudum ostendimus, anima rationalis est essentialiter incorporea, et spiritalis. Substantia autem spiritalis, et incorporea caret partibus; has enim habere proprium est corporum, ac materialium. Quod autem caret partibus, corrumpi nequit; nam corruptio nonnisi in separatione partium consistit. Est ergo anima rationalis, naturam suam, incorruptibilis, adeoque immortalis.

Accedit, quod si anima dissolutò corpore perit, belluarum instar, incapax est cujuscumque præmii, vel pænæ in altera vita. Ergo, nulla ei merces nisi vitæ hujus finibus circumscripta; (merces, quæ aliòquin sæpè sæpius non rependitur): nullus ei suppliciorum metus, nisi tantum ex humanis legibus in reos criminum animadvertentibus; (supplicia quæ sæpè sæpius criminosi suis artibus eludunt). Quot autem ex his sequantur incommoda, et absurda; et quam lata scelèribus aperiatur via, elegantè Prudentius, lib. 2 *contra Symmachum*, describit, inquires:

Nam si tota mihi cum corpore vita perihit,  
Nec poterit superesse mecum post funera quidquam,  
Quis mihi Regnator Cæli? Quis Conditor orbis?  
Quis Deus? Aut quæ jam merito metuenda potestas?  
Ibo per impuros ferventer libidine lucus,  
Incestabo thoros. sacrum calcabo pudorem,  
Inficiabor habens aliquid sine teste propinqui  
Depositum; ténues avidus spoliabo cliéntes.

Vid. etiam Chrysost., *serm. 4 de Provid.*; Lactant., lib. 3 *Institut.*, cap. 17; D. Thom., 1 part., quæst. 75, art. 6, et lib. 2 *cont. Gentes*, c. 55.

732. Ex quo anima est substantia

prorsus spiritalis, et incorporea, infertur iterum, ipsam non esse ex traduce, seu propagatione Parentum, ita quod per virtutem ab anima Patris in semine relictam, Anima rationalis propagetur. Cum enim sit spiritalis, et incorporea, non potest ex corporali materia, adeoque per virtutem in semine relictam, efformari. Id quod demonstrat D. Thomas, 1 part., quest. 118, art. 2, inquit: «Impossibile est, virtutem activam quæ est in materia, extendere suam actionem ad producendum immaterialem effectum. Manifestum est autem quod principium intellectivum in homine, est principium transcendens materiam: habet enim operationem (*puta intelligere, velle*) in qua non communicat corpus, (*ut maxime patet in statu separationis animæ à corpore*). Et ideo impossibile est, quod virtus, quæ est in semine, sit productiva intellectivi principii (*seu animæ*).... Pônere ergo, animam intellectivam à generante causari, nihil est aliud, quam pônere eam non subsistentem, et per consequens, corrumpi eam cum corpore. Et ideo hæreticum est dicere, quod anima intellectiva traducatur cum semine.»

Huic veritati Scripturæ favent: nam *Psalm.* 32, de Deo dicitur: «qui finxit sigillatim corda eorum», ac si hic di-

ceret, eorum animas; juxta illud Zachariæ, c. 12: «Fingens spiritum hominis in eo.» Genes., c. 2: Sicut Deus dicitur formasse de terra hominem, id est corpus; ita dicitur, inspirasse in faciem ejus spiraculum vitæ, id est animam; quam minimè dixit factam de terra, prout dixit de corpore. Heb., c. 12: Parentes, qui generant hominem, dicuntur *Patres carnis*, Deus autem dicitur, *Pater spiritum*, quæ anththesis non subsisteret, si hominis anima, pariter sicut corpus, à Parentibus propagaretur.

Consonant SS. PP. Ambrósius enim, *lib. de Arca, et Noë, cap. 4*, inquit: «Ex nullo homine generantur Animæ:» S. Hieronymus, in *cap. 12 Eccl.*: «Satis ridendi sunt, qui putant Animas cum corporibus seri, et non à Deo, sed à corporum Parentibus generari:» S. Leo, *Epist. 93, cap. 10*, dicit: «Catholicam fidem constanter prædicare, quod Animæ hominum prius quam suis inspirarentur corporibus, non fuerint, nec ab alio incorporentur, nisi ab Opifice Deo.» Vide et S. Hilarium, *lib. 10 de Trinit.*; Cyrillum Alex., *lib. 1 in Joán., cap. 9*: Theodorétum, *sub fin. lib. 4 de Materia et Mundo*; Bernárdum, *serm. 2 de Nativit. etc.*



## CAPUT II.

## AN HOMO SIT AD IMÁGINEM DEI, ET QUÓMODO?

733. Resp. quoad primam partem, hóminem esse ad imáginem Dei, nam *Gen.*, cap. 1, v. 26, légitur, Deum dixisse: «faciámus hóminem ad imáginem et similitúdinem nostram:» et v. 27: «Creávit Deus hóminem ad imáginem suam: ad imáginem Dei creávit illum.» *Sap.*, cap. 2, *Eccli.*, cap. 17, 1.<sup>a</sup> ad *Cor.*, cap. 11, idem asséritur.

Quod et ratióne comprobátur. Ut osténdit D. Thomas 1 *part.*, quæst. 93, art. 1, ad ratiónem imáginis requíritur 1.<sup>o</sup> quòd ille, qui dicitur imágo alicújus, sit illi, cuius est imágo, similis in ratióne specificá, et últimá differéntiá, vel in signo speciéi, vel saltem in nobilíssima proprietáte illius: requíritur 2.<sup>o</sup>, ut similitúdo sit expréssa ex eo, cuius dicitur imágo: Sic filius est imágo Patris; repræsentátio alicújus, puta Cæsaris in tela, vel cupro, est imágo Cæsaris, quia utrúmque est in similitúdinem natúræ specificæ, vel in ejus signum; et expréssum, (vel tàmquam à causa efficiénte, vel tàmquam à causa exemplári) ex eo, cuius est imágo. Deféctù primæ conditionis, vermes nati ex hómine non sunt ejus imágines, quia illi non assimilántur in natúra specifica, sed genéricá tantum; deféctù secúndæ conditionis, ovum non est imágo altérius ovi, quia non est ab eo expréssum. Atqui, homo, ratióne suæ natúræ intellectuális, duas allátas conditiones habet

respéctù Dei: Ergo, etc. Prob. min. Homo est factus à Deo ipso secúndum similitúdinem natúræ intellectuális, quæ est in Deo véluti última differéntia, seu ejus constitutívum, cum in ipso aliud non sit esse quàm intellectuále; secúndum enim hanc natúram intellectuálem homo est aptus ad cognoscéndum; et amándum Deum, sicut Deus se cognóscit, et amat. Ergo, homo, ratióne suæ natúræ intellectuális, est similis Deo, et quidem quoad ad ejus differéntiam, véluti specificam; et hæc ejus similitúdo est à Deo expréssa, seu producta, quæ sunt, ut diximus, duæ conditiones necessariæ, ut aliquid sit altérius imágo. Ergo, homo est ad imáginem Dei.

734. Notándum dúcimus cum D. Thoma, 1 *part.*, quæst. 93, art. 4, quòd imágo Dei tripliciter potest in hómine considerári. Primò modò, in quantum ánima humana est naturaliter apta ad intelligéndum, et amándum Deum: et quia hoc cónvenit hómini secúndum natúram, in qua est creátus, ideò hæc imágo, *creationis* imágo nuncupátur, de qua est sermo in Scriptúris, *Genes.*, cap. 1; *Sap.*, cap. 2; *Eccli.*, cap. 17, et hæc imágo in ómnibus homínibus reperitur, cum in ómnibus natúra humana repériatur. Secúndò, in quantum ánima per fidem, et charitátem cognóscit, et amat Deum supernaturaliter, de qua 1 ad *Cor.*, cap. 15, dicitur: «Portémus

«et imāginem cœlestis.» Et quóniam ánima ratióne hujus imāginis non sortitur nisi per grátiam, per quam novó quódam modó creatur, juxta illud Psalmístæ, *psalm.* 50, «Cor mundum crea in me, Deus;» ideò hæc imāgo *recreationis*, et imāgo grátiae appellatur; quæ in ómnibus hominibus non invenitur, cum non omnes in státu gratiæ reperiuntur. Tertiò, est in státu gratiæ reperiuntur. Tertiò, est in státu gratiæ reperiuntur. Tertiò, est in státu gratiæ reperiuntur. Tertiò, est in státu gratiæ reperiuntur.

Hæc distinctio ad intelligendum deservit quorúmdam Patrum testimónia, qui subindè dicunt, imāginem Dei in homine per peccátum deléri, ut August., *lib.* 83, *QQ. q.* 67; loquúntur enim de imāgine recreationis, seu grátiae, non verò de imāgine naturæ: undè id. August., *lib. de spirit. et litt.*, *cap.* 28, negat, imāginem Dei esse in peccatóribus delétam: et S. Epiphānius in *epist. ad Joán. Hierosol.* id testatur, inter Orígenis erróres númerans, quòd docuerit Adam per peccátum, imāginem Dei naturālem amisisse.

Advertendum tamen, quòd cum in homine non reperiatur natura intellectualis æquè perfectè, ac in Deo, Deus

enim in infinitum omnem creaturam excédit; ideò homo etsi sit vera, non tamen est perfectæ Dei imāgo, sed solus Dei Filius est perfectæ æterni Patris imāgo; juxta quod *Sap.*, *cap.* 7, de Filio Dei dicitur, quòd sit «Spéculum sine mácula Dei Majestátis, et imāgo bonitátis illius.»

735. Ex dictis infertur primò, creaturas irrationāles, ad imāginem Dei, propriè loquéndò, non esse cõditas, quia licet hæ creaturæ Deo assimilèntur aliquò modò, puta in esse, et vivere; non tamen ei assimilantur secundum gradum naturæ intellectuális, in quo fundatur, ut diximus, quòd homo ad imāginem Dei sit creatus.

Infertur secúndò, Ángelos esse perfectiùs ad imāginem Dei cõditos, quàm homines, eò quia ipsi in natura intellectuáli sunt hominibùs perfectiòres.

Infertur tertiò, nedum másculos, verum et foeminas specièi humanæ ad imāginem Dei esse cõditas, quia in foeminis, prout in másculis, invenitur intellectuális natura, ratióne cuius homo ad imāginem Dei est factus. Attamen secundum aliquid secundarium imāgo Dei invenitur in másculo, secundum quòd non invenitur in foemina, nam vir est principium, et finis mulieris, et Deus est principium et finis omnis creaturæ. Undè Apóstolus, *1.<sup>a</sup> ad Cor.*, *cap.* 11, ait, quòd vir sit «imāgo et glória Dei, «múlier autem glória viri.»

## CAPUT III.

## DE CONDIÇÃOE PRIMI HÓMINIS, QUÁNTUM AD INTELLÉCTUM.

736. Dicimus primò, quòd Adam in státu innocentíæ non solùm cognoscébat Deum ex sensibilibus, et intelligibilibus effectibus, sicuti nos; sed étiam per immediátam revelatióem: et dum nos à lúcida intelligibilium contemplatióne impedimur per sensibilia, per quæ distráhimur, Adam non impediébatur, quia in státu innocentíæ inferióra ita subdebántur superióribus, ut eórum non possent impedire actióem. Vid. D. Thom., 1 part., quæst. 94, art. 1.

737. Dicimus secúndò, primum hóminem habuisse cognitióem à Deo infúsam ómnium rerum, quas hómines naturáliter cognóscere possunt; supernaturálum verò, tantam, quánta necessária erat ad humanæ vitæ gubernatióem, secúndum illum státum ad finem supernaturálem ordinátum. Nam primus homo cónditus est à Deo, ut esset aliórum hóminum princípium, nedùm per generatióem, verùm étiam per instructiόem, et gubernatiόem, tam in órdine naturáli, et moráli, quàm in supernaturáli, ad quem humanum genus erat elevátum. Ergo, sicut státim institútus est in státu perfécto, quoad corpus, ut posset álios gignere; ita étiam quántum ad ánimam, ut posset álios instrúere, et gubernáre. Subsúminus: Atqui, non potuisset álios instrúere, nec se, nec álios gubernáre, tam in órdine naturáli, et moráli, quàm supernaturáli, nisi habuisset cognitióem ómnium rerum, tam naturálum, quàm morá-

lium, quæ studiò, et disciplinâ humanâ acquíri possunt, et insuper earum rerum supernaturálum, quæ ad finem supernaturálem sunt scitû necessaria: Ergo, Deus, qui non deest in necessariis, primo hómini infúdit horum ómnium cognitióem. Hinc *Eccli.*, cap. 17, Sápiens de primis Paréntibus dixit: «Disciplinâ illius replévit illos, creávit illis sciéntiam spíritûs, sensû implévit cor illórum.»

738. Hinc inférre licét, Adámum habuisse fidem explicitam aliquórum mysteriórum divinórum, speciáliter *Incarnationis*, ut docet D. Thomas, 2.<sup>a</sup> 2.<sup>æ</sup> q. 2, art. 7; non quidem ut *Incarnatio* ordinabátur ad liberándum hóminem à peccátò, quod si Adam præscivisset, fuisset miser ante peccátum; sed ut ordinabátur ad glóriæ consummationem: porrò si *Incarnationis*, étiam et Trinitátis fidem explicitam hábuit.

739. Dicimus tértiò, Adámum non scivisse secréta córdium, nec futúra omninò contingéntia, quæ nec cognóscunt Ángeli, ut diximus num. 697, et 699, nec scivisse ómnia, et singula individua speciérum, quæ ejus aspéctui non offerebántur, vel quia studiò humano sciri non possunt, vel quia ad finem supernaturálem non sunt scitû necessaria. Vid. D. Thom., 1 part., quæst. 94, art. 3.

740. Petes 1.<sup>o</sup> Utrùm Adam fúerit ómnium hóminum sapientissimus?

Resp. Affirmativè, excéptò Christò: et excéptâ B. Virgine quoad notitiam

rerum supernaturálum. Diximus excéptò Christò, verò Deò, et hómine : diximus excéptà B. Virgine quoad notítiam rerum supernaturálum, ita docén-  
te S. Antoninò, *part. 4, Tit. 15, c. 20.*

His præmissis exceptiónibùs, probá-  
tur respónsio. Nullus præter Adam fuit  
à Deo institútus Magíster, et Guberná-  
tor ómnium hóminum; adeóque juxta  
dicta *num. 738*, nulli hóminum tanta  
rerum cognitio competébat, quánta Adá-  
mo: Nec huic obstat, quòd *lib. 3 Reg.,*  
*c. 3*, Sálomon præferátur in sapiéntia  
ómnibus homínibus, ita ut ei dictum sit,  
*v. 12*: «Dedi tibi cor sápiens, et intél-  
«ligens, in tantùm, ut nullus ante te si-  
«milis tui fúerit, nec post te surrectú-  
«rus sit.» Nam, non confértur Sálomon  
cum ómnibus omnínò antecessóribus  
suis, sed cum illis tantùm, qui fúerant  
ante eum in Jerúsalem, ut vidére licét  
*Ecclesiástæ, c. 1.* Ubi S. Hieronymus  
ita scribit: «Sapiéntior fuit Sálomon,  
«non Ábraham, Móyse, et cæteris Sanc-  
«tis, sed his, qui fúerunt ante se in  
«Jerúsalem.» Quántum verò ad B. Vir-  
ginem, Adam háuit notítiam rerum  
materiálum, et civilium majórem, quam  
ipsa, quia inter ea plura sunt, quæ  
B. Virginem scire nihil referébat, et  
quorum cognitio fúisset B. Virgini su-  
pérflua, ut sunt, quæ spectant ad popu-  
lórum gubernatióem, ad quam B. Vir-  
go non erat deputáta; item artes pró-  
priæ viris, ut Militia, Agricultúra, Ar-  
chitectónica etc. etc. Cum ántem Deus

non abúndet in supérfluis, méritò dici-  
tur, horum cognitiónem Deum B. Vir-  
gini non infudisse.

741. Petes 2.<sup>o</sup> An homo in státu in-  
nocéntiæ potúerit erráre, seu decipi?

Resp. negativè. Nam omnis error,  
seu decéptio, est malum: státù ántem  
innocéntiæ manén-te nullum malum pó-  
terat hómini accidere; ait enim Augus.,  
*lib. 14 de Civit. Dei, c. 10*: «In illo  
«státù erat devitátio tranquilla peccáti,  
«quá manén-te nullum malum esse pó-  
«terat:» et *lib. 3 de Lib. Arbit., c. 18*,  
inquit idem S. Parens: «Approbare vera  
«pro falsis, (*quod est erráre, seu decipi*)  
«non est natúra institúti hóminis, sed  
«pœna damnáti.»

Nec his obstat, quòd, ut ait Apost.,  
*1 ad Timot., c. 11, v. 14*: «Múlier  
«sedúcta in prævaricatióne fuit;» nam  
ut respóndet S. Thom., *1 part., quæst.*  
*94, art. 4, ad 1.<sup>am</sup>*, «Illa sedúctio mulie-  
«ris, etsi præcésserit peccátum óperis,  
«subsecúta tamen est peccátum intérnæ  
«elatiónis. Dicit enim August. *lib. 11*  
«*super Gen. ad líl. cap. 30*: Quòd mú-  
«lier verbo serpéntis non créderet, nisi  
«jam inésset menti ejus amor propriæ  
«potestátis, et quædam de se supérba  
«præsúptio.» Quod idem dicéndum  
foret de Adámo, si sedúctus fúisset,  
qui tamen sedúctus non fuit, ut testátur  
Apóstolus, *1 ad Timoth., cap. 2, v. 14*,  
sed absque deceptiône in peccátum in-  
cidit supérbiæ, juxta quæ legúntur *Ec-  
cli., cap. 10, v. 14.*



## CAPUT IV.

## DE CONDITIÓNE PRIMI HÓMINIS QUÁNTUM AD VOLUNTATEM.

742. Hóminem constitútum fuisse in grátia, priúsqvà peccáret, est doctrina fidei in Concil. Trident. definita, *Sess. 5, can. 1.º* Quidam tamen, tẽmpore D. Thomæ, concedébant quidem, primum Hóminem donátum grátiã sanctificánte, ántequam peccáret; negábant verò, eam accepisse in sua creatiõe; quam quæstiõe Concilium declinãvit, utẽdò hãc voce *constitútus*, et non hãc voce *creátus*. Cum D. Thoma tamen, 1 p., q. 95, art. 1.º, et juxta nunc cõm-mũnem, et longẽ probabiliõrem sentẽtiam dicimus

PRIMUM HÓMINEM CREÁTUM FUISSE IN GRÁTIA SANCTIFICÁNTE.

Prob. 1.º ex *Eccles.*, cap. 1.º «Fecit Dóminus hóminem rectum;» Atqui, secúndum phrasim Scripturæ, recti dicũtur justi, seu grátiã sanctificánte ornáti; juxta illud *Cantic. cap. 1.º* «Recti diligunt te;» *Psalm. 7:* «Salvos facit rectos corde;» *Psalm. 32:* «Exultáte justi in Dómino, rectos decet collaudátio, etc.» Ergo, primus Homo fuit creátus in grátiã sanctificánte.

Prob. 2.º ex Pátribus: Hierónymus, *lib. 1 adversùs Jovin.*, cap. 16: «Cùm boni creáti simus, et recti à Deo, ipsi «vitiò nostrò sumus ad pejóra delápsi:» Augustínus, in *Enchirid.*, cap. 105, ait, «Adámum fuisse cõditum in salutem:» Damascénus, *lib. 2 de fide*, cap.

12: «Creávit Deus hóminem innocẽtem, rectum, probum, ómni virtútum «gẽnere ornátum, Ángelum álterum, «adoratórem mixtum, spíritum simul et «carnem, spíritum ob grátiam.»

Prob. 3.º ratiõe theológicã. Deus creávit álias creatúras cum virtúte assequẽdi suos fines: Atqui, finis, ad quem homo est ordinátus, supernaturális est, quem cõsequi non potest sinẽ grátiã sanctificánte: Ergo, primus Homo in grátiã sanctificánte fuit creátus.

## § I.

*Utrum primus homo fuerit cõditus in justitia origináli?*

743. Priúsqvà quæsito respondeamus, óperæ prætium est animadvertere, nomen *justitiæ* hĩc non sumi pro illa virtúte, quæ est una ex quátuor virtútibus cardinálibus; sed sumi quatenùs significat rectitudinem, seu rectum ordinem alicujùs totius, et ordinem suarum potentiárum, tam inter se, quàm respectù suórum áctuum. Dicitur áutem originális, eò quòd primi Parẽtes eam cum origine accéperint, eamdẽque ad pósteros transfudissent, non quidem virtúte sémis generatiõis, sed Deò in singulórum origine eam infusúro, si primus homo non peccáset.

Hæc justitia originális in tribus consistébat. Primò in mentis erga Deum

subjectione, intellectus quidem ad cognoscendum; voluntatis autem ad obediendum: Secundò, in subjectione partium inferiorum animæ ad superiorem: Tertiò, in subjectione corporis ad rationem; ita scilicet, quòd nec in parte animæ inferiori, nec in ullo corporis membro aliquis motus exurgeret contra rationem. His positis

744. Respondemus, *primum hominem in justitia originali fuisse reapse conditum.*

Prob. August., *lib. 2, de peccat. merit.*, c. 23, inquit: «Primorum hominum «prima justitia fuit obedire Deo, et hanc «in membris adversus legem mentis suæ «legem concupiscentiæ non habere.» Et expressius D. Thom., *lib. 4 contra Gent.*, c. 52, inquit: Sic natura humana fuit instituta in suo primordio, quòd inferiores vires perfectè rationi subicerentur; ratio Deo; et animæ corpus, Deo per gratiam supplente quod ad hoc deerat per naturam. Et ipse, *1 part.*, *quest. 94, art. 4*, inquit: «Quamdiu anima maneret Deo subdita, tamdiu in homine inferiora superioribus subderentur, nec superiora per inferiora impedirentur.» Patet autem, quòd anima primi hominis ab origine sua erat Deo subdita, fuit enim creatus in gratia, ut probavimus *num. 743*. Ergo, homo ab origine sua fuit justitiæ originali donatus. Unde idem D. Thomas, *1 part.*, *quest. 100, art. 1, ad. 2* ait: «Cum radix originalis justitiæ, in cujus rectitudine factus est homo, consistat in subjectione «supernaturali rationis ad Deum, quæ «est per gratiam gratum facientem etc.» Hanc autem gratiam gratum facientem, primus homo habuit ab origine sua: Ergo, ab origine sua habuit justitiam originalem. Huic sententiæ favet Scriptura, quæ tum *Genes.*, c. 6, tum *Sap.*,

c. 7, tum *epist. ad Rom.*, c. 7, tum *ad Gal.*, c. 5, et alibi, docet ex corruptione carnis contracta per peccatum provenire, quòd pars animæ superior ab inferiori, quæ est corporalis, quasi gravi pondere ad sensibilia detrahatur, nec sine impedimento possit intendere spiritalibus. Ergo, ante peccatum non erat hæc inordinatio; Ergo, permanente statu gratiæ, qui homini ab origine sua competit, superiora non subdebantur inferioribus, sed è conversò, in quo sita est rectitudo justitiæ originalis: Ergo, primus homo ab origine sua fuit justitiæ originali donatus; quam justitiam originalem, si primus homo non peccasset, in posterò transfudisset; ut enim ait D. Anselmus, in *lib. de Conceptu Virgin.*, c. 10: «Simul, cum rationalem «haberent animam, justii essent, quos «generaret homo, si non peccaret.» Vid. D. Thom., *1 part.*, *quest. 95, art. 1*, et *quest. 100, art. 1*.

## § II.

*An primus homo in statu innocentie potitus fuerit dominio supra omnia animalia.*

745. Dicimus, primum hominem dominium supra omnia animalia habuisse, non solum quoad jus, et potestatem, verum etiam quoad exercitium, et usum, ita ut homo imperaret, et animalia obedirent. Primum constat ex *Gen.*, *cap. 1.*, ubi de homine dicitur: «Et præsit «piscibus maris, et volatilibus cæli, et «bestiis universæ terræ, omnique reptili, quod movetur in terra.» Item ibid. Deus dicit Protoparentibus: «Dominimini piscibus maris, et volatilibus cæli «et universis animantibus, quæ moventur super terram.» Similia leguntur *psalm. 8*. Ergo, primus homo habuit

jus, et potestatem super omnia animalia, et quidem etiam quoad usum, et exercitium, ut ex immediatè dicendis constat.

Prob. ratione. Juxta primam naturæ institutionem, talis erat divina Providentia, ut inferiora per superiora gubernaret, et inferiora absque repugnantiâ superioribus obedirent: Atqui, animalia sunt naturaliter homini inferiora, et homo ad imaginem Dei factus, est superior omnibus animalibus: Ergo, etc. Inobediëntia itaque animalium ad hominem, eorumque, quæ naturaliter debent esse ei subjécta, subsecuta est in pœnam ejus, eò quòd ipse fuit inobediens Deo, ut ait D. Thomas, 1 p., q. 96, art. 1.

746. Si objiciatur, hominem etiam nunc habere dominium in omnia animalia, homo enim naturaliter est omni animali superior, et naturalia per peccatum non sunt ablata; respondemus cum distinctione, nempe quod dominium quoad jus, et potestatem super omnia animalia, est quidem homini naturale, ob rationem in argumento adductam; non est autem naturale quoad exercitium, et usum: hoc est, ipsa subjeccio omnium animalium sub homine est naturalis; sed obediëntia erat supernaturalis, quatenus grátia perficiebat naturam; in quantum scilicet, id quod natura subjecerat, grátia reddebatur obediens, sicut corpus respectu animæ, et vires inferiores respectu superiorum. Singulari enim Dei erga hominem providentiâ, secundum quòd ait Augustinus, lib. 9 de Gen. ad litt., actum fuisset, ut animalia etiam remotissima, Angelorum ministerio ad quemcumque hominem venissent, quando homo id voluisset, Angelis nimirum flectentibus omnium brutorum animalium phantasiam, et corpus ad ejusque hominis imperium. Quod

insinuare videntur, hæc *Génesis*, c. 2, v. 19, verba: «Formatis igitur Dominus «Deus de humo cunctis animantibus terræ, et universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea.» Quamvis ergo etiam nunc, sicut tunc, homo habeat dominium super omnia animalia quoad jus, et potestatem, undè etiam post diluvium, *Genes.*, c. 9, v. 2, dictum est homini: «Terror vester, ac tremor sit super «cuncta animalia terræ, et super omnes «volucres cœli, cum universis, quæ moventur super terram: omnes pisces «maris manui vestræ traditi sunt;» quoad tamen exercitium, seu obediëntiam ex parte animalium, dominium hominis super ipsa est valde imminutum, cum nunc in pœnam peccati, paucis animalibus valeat homo efficaciter imperare, et non nisi cum difficultate, et labore, animalia homini obtemperare conspiciuntur.

### § III.

*Utrum in statu innocentie omnes homines fuissent æquales?*

747. Resp. negativè. Nam fuisset in primis, disparitas quantum ad sexum, quia fuisset generatio, quæ sine sexuum diversitate non potest dari: Secundò, fuisset disparitas quantum ad ætatem, quia alii ex aliis nati fuissent, ac filii consequenter juniore essent Parentibus: Tertiò, fuisset disparitas quantum ad animam, videlicet, quantum ad sanctitatem, et scientiam, ut enim merito arguit D. Thomas, 1 p., q. 96, art. 3, «non ex necessitate homo operabatur, «sed per liberum arbitrium, ex quo habet quòd possit magis, et minus animam applicare ad aliquid faciendum, «vel volendum, vel cognoscendum: un-

«dē quidam magis profecissent in justitia, et scientiā, quā alii. Ex parte «etiā corpōris (*prosequitur ib. S. Doctor*) poterat esse disparitas. Non enim «erat exēptum corpus humanum totāliter à lēgibus naturæ, quin ex «teriōribus agentibus aliquod cōmmodum, aut auxilium reciperet magis, et «minūs, cūm etiā cibis eōrum vita «sustentaretur. Et sic nihil prōhibet dicere, quin secūndum diversam dispositionem aëris, et diversum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quā alii, et majores, et «pulchriores, et melius complexionati; «ita tamen quod in illis, qui excederentur, nullus esset defectus, vel peccatum, sive circa animam, sive circa «corpus.»

Nec his adversatur Gregorius, lib. *Pastoralis Curæ*, p. 11, cap. 6, inquit, quod «ubi non-deliuimus, omnes pares sumus:» in statu autem innocentie non fuisset delictum; in eo ergo omnes fuissent pares: ut enim D. Thomas, *ib. ad 1.<sup>m</sup>*, ait: «Gregorius «per verba illa intendit excludere (*ab «statu innocentie*) disparitatem, quæ est «secundum differentiam justitiæ, et peccati;» non autem intendit excludere disparitatem inter conditiones naturæ, quam diversitatem dudum innuimus. Vid. P. Almeida in *Harmonia Rationis, et Religionis*, tom. 2, part. 3, § V.

Illi ergo Libertini, et Rationalistæ, qui ut fucum imperitis faciant, usque ad nauseam prædicant inter homines æqualitatem; videant quā insulsa sit eorum hypothesis in hoc statu naturæ corruptæ, in quo, non solum reperiuntur tot illæ inæqualitates, quas diximus fuisse futuras in statu innocentie, verum etiam superadduntur inæqualitates, quæ intersunt justum inter et peccatorem; misericordem, et durum corde;

castum, et incæstuosum; humilem, et superbum; diligentem, et disediōsum; sapientem, et ignarum; obediētem et rebellem; etc. etc. etc.

748. Petes: Utrum in statu innocentie tanta fuisset inæqualitas, ut etiam homo, homini dominaretur?

Respondemus cum D. Thoma, 1 *part.*, *quæst.* 96, *art.* 4. Quod in statu innocentie, homo non dominaretur homini tamquam servo, seu, ut ajunt, dominio despótico; dominaretur autem homini ut libero, seu, ut ajunt, dominio politico. In probationem primæ partis inquit Angel. Dr.: «Tunc aliquis dominatur alicui ut servo, quando eum, «cui dominatur, ad propriam utilitatem «sui, scilicet dominantis, refert... Ideo «tale dominium non potest esse sine «pæna subjectorum (*cum videant proprium bonum cedere tantum in utilitatem alterius*): propter quod in statu innocentie (*in quo nullum malum, «seu pæna esse poterat*) non fuisset tale «dominium hominis ad hominem.»

In probationem secundæ partis progredditur ibid. S. Dr.: «Tum verò dominatur aliquis alteri ut libero, quando dirigit ipsum ad proprium bonum ejus, qui dirigitur, vel ad bonum commune: et tale dominium hominis ad hominem in statu innocentie fuisset «propter duo. Primò, quia homo naturaliter est animal sociale. Unde homines in statu innocentie socialiter vixissent. Socialis autem vita multorum esse «non posset, nisi aliquis præsideret, qui «ad bonum commune intenderet. Multi «enim per se intendunt ad multa, unus «verò ad unum... Secundò, quia si unus «homo habuisset super alium supereminentiam scientie, et justitiæ, inconveniens fuisset, nisi hoc exequeretur in «utilitatem aliorum, secundum quod dicitur 1 Petri, c. 4, v. 10. Unusquisque



«gratiam, quam accépit, in altérutrum  
«illam administrántes. Undè August. di-  
«cit *lib. 19 de Civit. Dei*, c. 14. Quòd  
«justi non dominándi cupiditate impe-  
«rant, sed officio consuléndi; et c. 15 :  
«hoc naturális ordo præscribit: ita Deus  
«hóminem cóndidit.»

Si ergo tale dominium políticum étiam  
in státu innocentíæ, juxta præscriptum  
naturæ, et Dei ordinatióem, necessá-  
rium fuisset, videant illi, qui ut ait Ju-  
das Apóstolus in sua *epist. Cathól.* do-  
minatióem spernunt et majestátem blas-  
phémant, videant, an naturæ præscrip-  
to sese accómmodent, Deique ordinatióni  
obtéperent.

#### § IV.

*De formatiône córporis Adæ, et Evæ.*

749. Corpus Adæ fuisse immediátè  
à Deo ex limo terræ productum, cons-  
tat ex Gen., *cap. 2*: «Formávit Deus  
«hóminem ex limo terræ;» et Job. *cap.*  
8: «Tu fecisti Adam ex limo terræ;»  
quæ útique intelligénda sunt tantum  
quántum ad corpus, mínimè verò quan-  
tum ad ánimam, cum hæc, ut diximus  
*num. 731*, sit prorsus immateriális.

Córpori Adæ Deus conveniénter de-  
dit statúram rectam, propter quatuor,  
ut ait D. Thomas, *1 p., q. 91, art. 3,*  
*ad 3.<sup>m</sup>* «Primò quidem (*verba sunt*  
«*D. Thomæ*) quia sensus sunt dati ho-  
«mini, non solùm ad vitæ necessária  
«procuránda sicut áliis animálibus, sed  
«étiam ad cognoscéndum, (*etiam intelli-*  
«*gibiliter.*) Undè cum cætera animália  
«non delecténtur in sensibilibus nisi per  
«órdinem ad cibos, et venérea; solus  
«homo delectátur in ipsa pulchritúdine  
«sensibilium secúndum se ipsam. Et  
«idéò, quia sensus præcipuè vigent in  
«fácie, ália animália habent fáciem pro-

«nam ad terram, quasi ad cibum quæ-  
«réndum, et providéndum sibi de vic-  
«tu; homo verò habet fáciem eréctam,  
«ut per sensus, et præcipuè per visum,  
«qui est subtilior, et plures différentias  
«rerum osténdit, liberè possit ex omni  
«parte sensibilia cognóscere, et cœlés-  
«tia, et terréna, ut ex ómnibus intelli-  
«gibilem còlligat veritátem.»

«Secundò, ut interiôres vires libérius  
«suas operatiónes hábeant; dum cœre-  
«brum, in quo quodámmodò perficiún-  
«tur, non est depréssum, sed super óm-  
«nes partes córporis elevátum.»

«Tértiò, quia oportéret, si homo habé-  
«ret pronam statúram, quòd uterétur  
«mánibûs locò pedum: et sic utilitas má-  
«nuum ad diversá ópera perficiénda ces-  
«sáret.»

«Quártò, quia si habéret pronam sta-  
«túram, et uterétur mánibûs locò pe-  
«dum, oportéret quòd cibum cáperet  
«ore; et ita habéret os oblóngum, et lá-  
«bia dura, et grossa, et lingüam étiam  
«duram, ne ab exteriôribus læderétur,  
«sicut patet in áliis animálibus: et talis  
«dispositio omnínò impedíret locutió-  
«nem, quæ est próprium opus ratiónis.  
«Et tamen homo statúram rectam habens  
«máximè distat à plantis. Nam homo  
«habét supérius suí, id est, caput, ver-  
«sus supérius mundi, et inférius suí  
«(*nempè pedes*) versùs inférius mundi :  
«et idéò est óptimè dispósitus secúndum  
«dispositiõem totius. Plantæ verò ha-  
«bent supérius suí versùs inférius mun-  
«di (*nam radices sunt ori proportioná-*  
«*les*); inférius áutem suí versùs supé-  
«rius mundi. Animália verò bruta mé-  
«diò modò: nam supérius animális est  
«pars, quæ áccipit aliméntum; inférius  
«áutem est pars, quæ emittit supér-  
«fluum.»

Quámvis áutem hómini desint quæ-  
dam, quæ nonnullis brutis animántibus

concessa sunt, puta, cornua, ungulae etc. ad sui ipsorum protectionem, colligi haudquam potest, hominis corpus esse imperfectum, nam, ut observat D. Thom. *ibid.* ad 2; homo «loco horum habet rationem et manus, quibus potest parare sibi arma, et tegumenta, et alia vitae necessaria, infinitis modis..... et hoc etiam magis competebat rationali naturae, quae est infinitarum conceptionum (*capax*), ut haberet facultatem infinita instrumenta sibi parandi.» Vid. S. Ambros. *lib. 6 Hexameron*, c. 9. Videant an has conditiones, tum in brutis, tum in plantis representant impii illi, qui cum in honore essent, non intellexerunt, comparantes se iumentis insipientibus, vel hominem plantam dogmatizantes.

750. Quae dicta sunt de corpore Adae secundum convenientem dispositionem, dicenda sunt pariter de formatione corporis Evae.

Hoc tamen corpus non fuit formatum immediatè de limo terrae, sicut corpus Adae, sed ex una de Adae costis; Genesis enim, *cap. 2, v. 21, et seqq.*, legitur: «Dominus Deus.... tulit unam de costis ejus (Adam)..... et aedificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, et adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.»

Haec narratio formationis corporis Evae intelligenda est in sensu litterali, non verò in sensu tantum allegorico, ut contendebat Cajetanus, qui in hac re, ut notat Natal. Alex. in *Hist. Vet. Test.*, *Dissert. 3, art. 2*, à concordi SS. Patrum sententià recedit. Nam *Eccli.*, *cap. 17, v. 1 et seqq.*, legitur: «Deus creavit de terra hominem.... creavit ex ipso adiutorium simile sibi,» id est Evam,

ut constat ex *Genes.*, c. 2; Eva igitur, quae fuit in adiutorium Adami creata, fuit ex ipso Adamo educta. Accedit S. Paulus, *epist. 1 ad Cor.*, c. 11, v. 8, inquit: «Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro:» et *1 ad Timoth.*, c. 2, v. 13: «Adam primus formatus est, deinde Eva.» Haec autem omnia in sensu litterali esse accipienda, constat ex eo, quod, quae referuntur de formatione corporis Adae litteraliter accipiuntur: Ergo, pari ratione, quae traduntur de formatione corporis Evae. Nam quae habentur in Genesi, historice narrantur, et quod sint accipienda in sensu litterali, prout sonant, omnino suadet ipsa series rerum, quae ibi describuntur, praesertim cum ex eis sic intellectis nullum prorsus sequatur absurdum. Unde S. Hieron. in *Comment. epist. S. Pauli ad Philemonem*, dixit: «Credidit quispiam in Conditorum Deum? Non potest credere, nisi prius crediderit de Sanctis ejus, vera esse, quae scripta sunt, Adam à Deo formatum, Evam ex costa illius, et latere fabricatam, necnoch translatum etc.»

Quamvis corpus Evae fuerit ex costa Adae formatum, non tamen inferendum, quod corpus Adae manserit mutilum. Nam, ut ait D. Thom., *1 Part.*, *quest. 92, art. 3, ad 2*: «Costa illa fuit de perfectione Adae, non prout erat individuum quoddam, sed prout erat principium speciei, sicut semen est de perfectione generantis, quod operatione naturali cum delectatione resolvitur.» Sicut ergo corpus generantis non manet mutilum, post seminis emissionem; ita nec corpus Adae mansit mutilum, postquam Deus extraxit costam, ex qua formaret Evam.

751. Petes: An mulier fuerit convenienter ex costa viri formata? Resp. affirmativè cum D. Thom. *ibid.* in corp.

art. ajénte : «Primò quidem ad signifi-  
«cándum, quòd inter virum, et muli-  
«rem, debet esse sociális conjunctio :  
«neque enim mulier debet dominári in  
«virum ; et ideò non est formáta de cá-  
«pite : neque debet à viro déspecti tàm-  
«quam servíliter subjécta ; et ideò non  
«est formáta de pédibus. Secúndò, prop-  
«ter sacraméntum : quia de látere Chris-  
«ti dormiéntis in cruce fluxérunt sacra-  
«ménta, id est, sangüis, et aqua, qui-  
«bús est Ecclésiá institúta. Vid. *Ep. ad*  
*Ephes.*, cap. 5, v. 31 *et seqq.*

## § V.

*Utrum homo in státu innocentíæ fuisset*  
*immortális?*

752. Respondémus, hóminem in stá-  
tu innocentíæ fuisse immortálem, non  
quidem, ut ait D. Thom., 1 *Part.*,  
*quest.* 97, *art.* 1, quia «corpus ejus  
«erat indissolúbile per áliquem immor-  
«talitátis vigórem in eo (*córpore*) exis-  
«téntem ; sed ínerat ánimæ vis quædam  
«supernaturáliter divinitús data, per  
«quam póterat corpus ab omni corrup-  
«tíone præserváre, quamdiu ipsa Deo  
«subjécta mansísset.

Hóminem revérà futúrum in státu  
innocentíæ immortálem, constat ex eo,  
quòd fides Cathólica docet, mortem cor-  
porálem tantùm méritò peccáti intrásse  
in genus humánum, ait enim Apost. *ad*  
*Roman.*, c. 3 : «Per unum hóminem  
«peccátum in hunc mundum intrávit,  
«et per peccátum mors :» et *cap.* 6, in-  
quit : «Stipéndia peccáti, mors.» Quæ  
quidem cónsonant his *Sap.*, *cap.* 1,  
verbis : «Deus mortem non fecit.....  
«Impii áutem mánibús, et verbis accer-  
«siérunt illam ;» et c. 2, v. 23 : «Deus  
«creávit hóminem inexterminábilem...  
«Invidiá áutem diabóli (*inducéntis hó-*

*«minem ad peccátum*) mors introívit in  
«orbem terrárum.» Ítem, *Genes.*, c. 2,  
v. 17, légitur : «De ligno áutem scién-  
«tiæ boni, et mali ne cómedas, in qua-  
«cúmque enim die cómederis ex eo, mor-  
«te moriérís ;» sive, mortális eris, ut  
benè vertit Symmachus, teste Hieróný-  
mò in *qq. Hebr.* De morte áutem cór-  
poris sermónem esse constat, non tan-  
tùm ex Pátribus, August., *lib.* 13 *de*  
*Civit.*, c. 12 ; Greg., *lib.* 4 *Moral.*, c.  
30, et áliis ; verùm étiam ex *cap.* 3 *Ge-  
nes.*, ubi Adámo in pœnam transgres-  
sionis præcépti ei dati dicitur, quòd sit  
in púlverem reversúrus. Ergo, mors  
tantùm méritò peccáti intrávit in Mun-  
dum, adeóque homo, si non peccásset,  
fuisset immortális.

His accédit Ecclésiæ definitio, quæ  
contra Pelagiános in Concil. Milevit.,  
*can.* 1.º, sic definívit : «Quicúmque dí-  
«xerit, Adam, primum hóminem, mor-  
«tálem factum, ita ut, sive peccáret, si-  
«ve non peccáret, morerétur in córpore,  
«non peccáti méritò, sed necessitáte na-  
«túræ, anáthema sit.» *Cánone* étiam 2  
Concil. Arausicáni expréssum habémus,  
«quòd mors est pena peccáti :» Et Con-  
cil. Trid., *Sess.* 5, *Can.* 1.º, definívit :  
primum hóminem per offénsam præva-  
ricatiónis incurrisse iram, et indigna-  
tiónem Dei, atque ideò mortem, quam  
ántea ei comminátus fúerat Deus. Er-  
go, homo fuisset immortális, si non pec-  
cásset.

Si áutem de cáusis, quæ concurre-  
rent ad reddéndum hóminem in státu  
innocentíæ immortálem, fit sermo, plu-  
res fuisse dicimus. Prima, juxta S. Tho-  
mam supérius allátum, erat virtus su-  
pernaturalis à Deo índita ánimæ ; se-  
cúnda, erat bona compléxio córporis, quæ  
non reddebátur quidem indissolúbile,  
sed idóneum, ut ab ánima præservaré-  
tur à mortalitáte per vim supernaturá-



lem, *Ánimæ inditam*: tertia erat esus ligni vitæ, in quantum confortabat *ad tempus* potentiam nutritivam, ne ex sumptione alimenti extranei debilitaretur, ut in nobis contingit; diximus *ad tempus*, quia hæc ligni vitæ virtus erat finita, hincque non poterat corpori conferre virtutem durandi tempore infinito, adeoque homo debuisset plurius sumere de ligno vitæ, aut translatus fuisset ad spiritualem vitam, ut ait D. Thom., 1 P., q. 97, art. 4; quarta erat hominis innocentis scientia, et prudentia; quinta, singularis Dei providentia circa hominem innocentem. Hæc ultima causa maxime spectat preservationem à morte violenta, seu à nocivis extrinsecis, ut igne, aqua, gladio, veneno etc. Vid. D. Thom., 1 p., q. 97.

Primi Parentes tamen in statu innocentie indiguerunt cibo, et potu, ad restaurandum humidum radicale, quod fuisset diminutum per actionem caloris naturalis. Insuper habebant vitam animalem ut nos, ad quam pertinent opera animæ vegetativæ, quæ sunt alimentis uti, generare, et partes materiales augere; hinc *Gen.*, c. 2, dicitur: «Præcepitque ei dicens: ex omni ligno Paradisi comedere.» Consequenter, in statu innocentie fuissent fames, et sitis, non quidem cruciantes, seu ut inferunt moléstiam; sed ut inferunt nudum appetitum cibi, et potus necessarii. Unde August., *lib. 13 de Civit.*, c. 20, dixit: «Alebantur (*primi Parentes*) aliis, quæ sumebant, ne animalia corpora moléstie aliquid esuriendo, ac sitiendo sentirent.»

Ex dictis colligitur, quod quamvis immortalitas posset dici naturalis primis Parentibus, hoc sensu, quod fuerit eis collata in prima naturæ institutione, simpliciter tamen dicenda est, et fuit, supernaturalis; ut enim ait D. Thom.,

in 2 dist. 19, art. 2: «Corpus hominis ante peccatum immortale fuit, non per naturam, sed per gratiæ divinæ donum: alioquin immortalitas ejus per peccatum sublata non esset, sicut nec immortalitas demonum.» Hinc merito à Pio V et Gregorio XIII proscripta fuit, et damnata hæc Bajana propositio: «Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.»

Ex quibus concludimus cum D. August., *lib. 6 de Genes. ad litt.*, c. 25, dicente: «Ante peccatum, (*corpus hominis*) et mortale secundum aliam, et immortale secundum aliam causam dici poterat: id est mortale, quia poterat mori; immortale, quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori, sicut quasdam naturas immortales creavit Deus: aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ.... mortalis ergo erat conditione corporis animalis; immortalis autem beneficiò Conditoris.

## § VI.

*De ligno scientiæ boni, et mali.*

753. Deus concedens primo Parenti ex omni ligno Paradisi comedere, ut patet *Genes.*, c. 2, imposuit ei tamen præceptum ne comederet de ligno scientiæ boni, et mali. De hoc ligno scientiæ boni, et mali quæri potest, an fuerit vera et realis arbor. Cui quæsito respondemus affirmativè: nam *Genes.*, c. 2, legitur: «Produxitque Deus de humo omne lignum pulchrum visum, et ad vescendum suave, lignum vitæ in medio Paradisi, et lignum scientiæ boni et mali.» Sicut ergo cætera ligna erant



árbores veræ, et reáles, ita et lignum sciéntiæ boni, et mali. De hoc ligno quæri potest secúndò, quænam speciátim arbor fúerit: cui quæsito respondémus, id esse incértum. Multi tamen conjiciunt esse *Malum*, ex his verbis *Canitic.*, c. 8: «Sub árbore malò suscitávi te: ibi corrúpta est mater tua, ibi violáta est génitrix tua,» quod intelligitur de Eva, et canit Ecclesiá, «Quándò «pomi noxiális in necem morsû ruit.»

Si áutem inquiritur, undè hæc arbor dicta sit sciéntiæ boni, et mali, respondémus cum D. Thoma, 1 *part.*, quæst. 102, *art.* 1, *ad* 4: «Lignum sciéntiæ «boni, et mali materiális arbor fuit, sic «nomináta propter evéntum futúrum: «quia post ejus esum, homo per experi- «méntum pœnæ didicit, quid interésset «inter obediéntiæ bonum, et inobedién- «tiæ malum.» Vid. D. August., *lib.* 14 *de Civit.*, c. 17.

Quæri insuper potest, an præcéptum de non edéndo de ligno sciéntiæ boni et mali obligáret sub mortáli? Et respondémus affirmatívè, quia propter ejus transgressiónem Adam, et Eva nedùm córporis, sed et ánimæ vitam amisérunt: in quæ mala non incurrissent, nisi letháliter peccássent. Et quámvis matéria videátur levis, attentò tamen sine præcépti erat gravis; Deus enim præcépit hómimi ne coméderet de ligno sciéntiæ boni, et mali, ut homo per hujus præcépti observántiam Deo protesta-rétur suam subjecciónem, obediéntiam, et gratitúdinem pro tot tantisque ac-céptis beneficiis.

754. Quæri iterùm potest, utrùm Eva tentáta fúerit à diábolo: et an ser-pens, quò usus est, fúerit verus, et nat-urális; et respondémus affirmatívè. Quoad primam partem, respónsio est contra hæréticos Ophítas; quoad secún-dam verò, contra Cajetanum, qui in *ca-*

*put* 3 *Génesis* dócuit, Diábolum tentásse Evam per solam suggestiónem interiò-rem, methaphóricè intelligens, quæ de serpente dicúntur.

Prob. ígitur primà pars: Ex *Sap.*, c. 2: «Invidià diáboli mors intrávit in «Mundum:» et ex *Joán.*, c. 8, v. 44, ubi de diábolo dicitur: *Ille homicida erat ab initio*: mors intrávit in Mun-dum médiâ tentatióne Evæ: Ergo, in primis Eva tentáta fuit à diábolo.

Prob. secúnda pars: *Genes.*, c. 3, légitur: «Sed et serpens erat callídior «ómniús animántiús terræ, quæ féce-«rat Dóminus Deus, qui dixit ad Mulfe-«rem: cur præcépit vobis Deus ut non «comederétis de omni ligno Paradísi?» Et infrà, v. 13, súbditur: «Et dixit Dó-«minus Deus ad mulierem: quare hoc «fecísti? quæ respóndit, Serpens decé-«pit me, et comédi:» Et iterùm, v. 14: «ait Dóminus Deus ad serpéntem: quia «fecísti hoc, maledictus es inter ómnia «animántia, et béstias terræ: super pec-«tus tuum gradiéris, et terram cómedes «cunctis diébús vitæ tuæ.» Ut observán-ti patet, his in locis fit comparátio inter serpéntem, et cætera animália terræ. Comparátio áutem esset inépta, si ser-pens ille verus, ac naturális non esset, sicut cætera animália. Item: cum ser-pénti dicitur: «Maledictus es inter óm-«nia animántia, et béstias terræ,» apértè significátur, ipsum esse de número ani-mántium, et bestiárum terræ, adeóque serpéntem verum fuisse, ac naturálem. Déniquè, quæ addúntur, «super pectus «tuum gradiéris, et terram cómedes «ómniús diébús vitæ tuæ,» non nisi vero, ac naturáli serpénti convéniunt. His áddimus: quòd narrátio histórica Scriptúræ non debet ad metáphoras transférri, nisi áliundè constet, ea, quæ narrántur, fuisse dicta metaphóricè, quod hic locum non habére manifestum

est. Non diffitēmur, diabolum quandōque in Scriptūris dracōnem, et serpētem nuncupāri, ut *Apoc., c. 12*, et *Isaīae, c. 27*, quod non nisi metaphoricē accipi potest; non tamen indē sequitur, quōd quandocūque in Scriptūris fit mentiō de serpēte, tō *serpens*, in sensu metaphōrico veniat intelligēdus.

Adnotāndum dūcimus, serpētem,

qui Evam decēpit, dici callidiōrem cunctis animālibus, tum propter diabolum, qui eō usus est ut instrumentō ad formādas voces humanis similes; tum quia serpens est callidissimus, et ad insidiōsē nocēdum, et ad se incōlūmem servādum; undē dixit Christus: *estōte prudentes sicut serpētes*.

## CAPUT V.

### DE CONDITIōNE PROLIS IN STATU INNOCENTIÆ GENERANDÆ.

755. In stātu innocentīæ futūram fuisse generatiōnem, constat ex verbis Dōmini ad primos Parēntes ante eōrum peccātum dirēctis: *Crēscite et multiplicāmini, Gen., c. 2*. Hōmines autem multiplicāntur per generatiōnem: Ergo, in stātu innocentīæ fuisset generatiō.

Qui in eo stātu nati fuissent, non habuissent mox virtūtem motivā membrōrum sufficiētem ad quōslibet motus, benē tamen sufficiētem ad actus pueritiæ conveniētes. Primum patet, quia in eo stātu pūeri nati fuissent, quāles Matris ūterus eos potūerat continēre, et cum ea cōrporis teneritūdine, seu mollitie, quæ naturāliter nativitatem recēntem comitatur: ista autem tum pārvitas, tum mollities non compātitur omnes eas operatiōnes, et motus, qui viris perfectis convenire possunt. Ergo, qui nati fuissent in stātu innocentīæ, non habuissent mox virtūtem motivā sufficiētem ad quōslibet motus. Habuissent autem, quæ foret sufficiens ad actus pueritiæ conve-

niēntes, nam quōd modō pūeri, qui nascuntur, hac virtūte cāreant, prōvenit ex infirmitate, tum cōrporis, tum mentis, quæ peccātum subsecūta est. Vidēri potest Augustīnus, *lib. 1 de peccat. merit., cap. 37, et 38*.

756. Pūeri in stātu innocentīæ, nati fuissent in originālī justitiā, et grātiā gratum faciēte, quæ est radix justitiæ originālīs, nam justitiā originālīs erat donum toti humanæ naturæ concēssum, «et hoc appāret, ut ait *D. Thom., 1<sup>a</sup> part., quæst. 100, art. 1*, quia opposita sunt unius generis, (ut album, et nigrum, sunt de genere coloris; magnum, et parvum, de genere quantitatis). Peccātum autem origināle, quod opponitur illi justitiæ, dicitur esse peccātum naturæ: undē tradūcitur à Patre in pōsteros: et propter hoc etiam «filii parēntibus assimilāti fuissent quantum ad originālem justitiā.» Quod et tradidit Anselmus in *lib. de conceptu Virgin. c. 10*, Inquiens: «Quōd simul

«cūm rationālem habērent ānimam, jussit essent, quos generāret homo, si non peccāret.»

Non tamen nati fuissent in grātia confirmāti; siquidem non est concedendum pōsteris, quod non est concessum Adā, qui profectō non fuit in grātia confirmātus, aliās non peccāset. Id quod confirmat August., *lib. 14 de Civit. Dei*, c. 10, dicens: «Tunc felix univēsa esset humana societas, si nec illi (*scilicet primi parētes*), malum in pōsteros trajicerent; nec quisquam ex stirpe eōrum iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet. Ex quo datur intelligi, ut ait *D. Thom.*, *ibid. art. 2*: quod etiāsi primi hōmines non peccāset, aliqui ex eōrum stirpe potuissent iniquitatem committere.» Non ergo nascerentur in justitia confirmāti.

Quoad sciētiā dicimus, pūeros, qui in stātū innocentiae nascerentur, ab ortu suo non futūros in sciētia perfectos. Ut enim arguit *D. Thom.*, *ibid. quæst. 101, art. 1*, «De iis, quæ sunt supra naturam, soli auctoritati creditur. Unde ubi auctoritas deficit, sequi debemus naturæ conditionem. Est autem naturale hōmini ut sciētiā per sensus acquirat, et ideo ānima unitur corpore, quia indiget eo ad suam propriam operationem: quod non esset, si statim à principio sciētiā habēret non acquisitam per sensitivas virtutes. Et ideo dicendum est, quod pūeri in stātū innocentiae non nascerentur perfecti in sciētia.»

Subdit tamen *ibid. S. Dr.* «quod cum in processu tēporis absque difficultate

«acquisivissent inveniēdō, vel addiscēdō.» Et meritō quidem: nam hōmines in stātū innocentiae, plures habuissent prærogativas tum ex parte corpore, tum ex parte animæ, quibus juvarentur ad sciētiās acquirēdas, sive addiscēdō à parētibz, sive propriō Marte inveniēdō. Ex parte corpore quidem, juvaret perpētua valetudo, firmitas virium, et integritas sensuum tam interiōrum, quàm exteriōrum. Ex parte verō animæ juvaret ingēnium perspicacissimum, memoria felicissima, iudicium præstantissimum, et quod decipi non potuissent: ut enim ait August., *lib. 3 de lib. arb.*, c. 18, «approbāre vera pro falsis, non est natura instituti hōminis, sed pœna damnāti.»

Animadvētere oportet, quod ea, quorum sciētiā caruissent pūeri in stātū innocentiae, non arguunt quod in eis fuerit propriē dicta ignorantia; hæc enim non est carētia cuiuscūque cognitionis, sed tantum privatio illius sciētiæ, quæ debet pro tēpore illo haberi: in pūeris autem in stātū innocentiae natis, numquam fulset privatio hujusmodi sciētiæ, quia semper habuissent illam, quæ eis secūndum tēpus pueritiæ competeret: ut enim ait Augustin., *lib. 14 de Civit. Dei*, c. 10, «in illo stātū.... «nullum malum omnino esse poterat.» Ignorantia autem propriē dicta malum quoddam est. Unde ignorantia in eis non fulset, sed tantum nesciētia respectu aliquorum, quæ nullum secum fert inconveniens, cum eam Dionysius etiam admittat in Angelis sanctis, in 7.<sup>o</sup> cœlestis Hierarchiæ.

## CAPUT VI.

## DE PARADISO.

*Utrum Paradisus sit locus corpóreus?*

757. Paradisus græcè, latínè Hortus, interdum sùmitur pro veræ beatitùdinis státu, ut Lucæ *cap.* 23: «Hódiè me-  
«cum eris in Paradiso,» id est, in ánimæ beatitùdine: interdum sùmitur pro horto singuláríter amæno, ut *Cantic.*, *cap.* 4: «Emissiónes tuæ paradisus má-  
«lórurum punicórurum cum pomórurum frú-  
«tibus.» De paradiso ágimus hóc últimò sensù accéptò, in quo primi Paréntes dicuntur collocáti.

Philo, et Orígenes totam paradisi históriam, quam narrat Móyses, *cap.* 2 *Genes.*, intélligunt allegóricè. Contra quos dicimus: *Paradisus, de quo ágitur Gen., cap. 2, est locus verè corpóreus.*

Prob. Quæ Scriptúra narrat de paradiso, litterálíter intellécta, significant locum corpóreum, et indè nullum séquitur inconvenièns: Ergo ex principio S. Augustíni commúniter recéptò, (*vid. tom.* 1.<sup>us</sup>, *p.* 124). Paradisus est locus verè corpóreus. Prob. ant. 1. *Genes.*, *cap.* 2, dicitur: «Plantáverat ántem  
«Deus Paradisum voluptátis à principio, «et in eo pósuit hóminem, quem formá-  
«máverat.» Atquí, plantári est rei corpóreæ, et hómini útpotè corpóreo, locus corpóreus competébat: Ergo, etc. 2.º *Gen. ib.* iste locus irrigabátur fonte, qui in quátuor flúmina divisus est, quorum duo, Tigris scilicet et Euphrátes, étiam hódiè sub própriis nomínibus fluunt, ac corporáles deprehendúntur: Ergo, etc. 3.º *Gen. ib.* Iste locus erat

cónsitus plántis, et arbóribús corpóreis, et quidem pulchrís visú, et ad vescéndum suávibús, juxta id, quod *Gen.*, *cap.* 3, dicitur: «Vidit múlíer quòd  
«bonum esset lignum ad vescéndum, et «pulchrum óculis, aspectúque delectá-  
«bile, et tulit de fructu ejus, et comé-  
«dit.» His áddimus, quòd primi Paréntes post peccátum consuérunt sibi fólia ficús, útique in paradiso existéntis. Hæc ómnia, si ad metáphoras detorquéántur, córruit fides Ecclesiæ circa ómnia, quæ de primórurum Paréntum peccáto credit. Undè Epipháníus, in *Anchorátò*, ait: «Si non sit Paradisus locus sensi-  
«bilis; non est fons, non ficus, non fó-  
«lia, non comédit Eva; vérítas jam fa-  
«buláta est.»

Dicimus 2.º: *Paradisum terréstre* esse áliquem locum particuláre et non totam terram.

Prob. 1.º *Genes.*, *cap.* 2, *v.* 8, légitur: «Plantáverat ántem Dóminus  
«Deus paradisum voluptátis à principio: «in quo pósuit hóminem, quem formá-  
«verat:» et *v.* 15: «Tulit ergo Dómi-  
«nus Deus hóminem, et pósuit eum in  
«Paradiso voluptátis, ut operarétur et  
«custodíret illum.» Non ántem debébat Adam operári, et totam terram custodí-  
re: Ergo, Paradisus non erat tota terra, sed locus quidam particuláris.

Prob. 2.º Ex *Genes.*, *c.* 3, tradénte, quòd pósquam Adam peccávit, «emísit  
«eum Dóminus Deus de Paradiso vo-



«luptátis,» eiecitque Adam, scilicet de eodem Paradiso: non autem eiecit illum de tota terra: Ergo, etc. Insuper: *ibid.*, v. 24, légitur: «et collocavit ante «Paradísium voluptátis Chérubim, et «flámmeum gládium, atque versátilem, «ad custodiéndam viam ligni vitæ:» útique ne Adam iterúm ingrederetur Paradísium ad suméndum de fructu illius árboris, præmiserat enim v. 22: «Nunc ergo, ne fortè (*Adam*) mittat manum suam, et sumat étiam de ligno «vitæ etc.» quæ ómnia stare non possent, si Paradisus foret tota terra, et non áliquis locus particuláris. Si quærátur; quáliter, Adámò non peccánte, omnes ejus Pósteri potuissent intra angústias alicujus loci particuláris, licet amplus esset, et exténsus, continéri?

Resp. Adámò non peccánte, totam terram futúram fuisse Paradísium; non quidem quántum ad omnem ornátum, quem habébat Paradísus, in quo pósitus fuit Adam; sed quátendus nulla par terræ fuisset maledictióni obnoxia, sed tota ad conveniéntem, et cómodam humáni géneris habitatiónem benedicta, et fœcundáta. Deus enim, státù innocentiae perseveránte, homínibus non defuisset in his, quæ ipsis juxta talem státum compeébant.

Verúm, quómódò hómines in univér-sam terram dispérsi, potuissent édere de ligno in solo Paradiso plantátò, et ad præveniéndos senectútis deféctus destinátò?

Resp. Quòd Deus providisset, vel lignum vitæ in diversis regiónibus terræ multiplicándò; vel tantam virtútem supernaturálem ánimæ comunicándò, ut ipsa sola sufficeret ad corpus conservándum immortále.

Probabiliùs est étiam, nunc Paradísium exístere terréstrem, licèt contrárium séntiant Eugubínus, Ekíus, Perérius, aliique recentióres. Nam nostram senténtiam tenent commúniter SS. PP. Basil., in *Hexam.*; Justin., in *qq. ad Orthod.*, q. 85; Irenæus, *lib. 5 cont. Haer.*, c. 5; Athanáus., in *epist.*, de *Decrétis Syn. Nicén.*; Theodor., q. 29 in *Gen.*; S. Thom., *1 part.*, *quæst.* 102, *art. 2, ad 3.* Hos sécuti sunt Scholástici Abulénis, Bellarminus, et álii. Iterúm secúndum sensum commúnem fidélium, Henoch, et Elías transláti sunt in Paradísium; nec discordáre vidétur Scriptúra, Eccli. enim, *cap. 44, v. 16*, légitur: «Henoch placuit Deo, et translátus est in Paradísium, ut det géntibus «pœniténtiam.»

# INDEX

EÓRUM, QUÆ IN HOC SECÚNDO TOMO CONTINÉNTUR.

## Tractátus de Theología in génere.

§ I. De váriis Theológiæ acceptiónibus. . . . .	10
§ II. De Theológiæ divisióne. . . . .	ib.
§ III. De dotibus Theológiæ Scholásticæ. . . . .	11
Theológia Scholástica secúndum se semper viguit in Ecclésia. . .	12
Theológia Scholástica prout nunc tráditur in Schólis est Ecclésiæ utilíssima. . . . .	13
Theológia Scholástica est verè et propriè sciéntia. . . . .	14
§ IV. De objecto Theológiæ. . . . .	16
I. CONCLUSIO. Objectum materiale Theologiæ sunt Deus ipse, et univérſa, prout dicunt órđinem ad Deum. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Objectum <i>formále quod</i> Theológiæ est Dēitas, seu Deus sub ratióne Deitátis. . . . .	17
III. CONCLUSIO. Objectum <i>formále quo, seu ratió sub qua</i> , nostræ Theológiæ est revelatió virtúalis, et mediáta. . . . .	ib.
Ex dictis patet, objectum materiale, formále etc. . . . .	18

## Tractátus de Deo uno.

CAPUT PRIMUM. . . . .	19
§ I. De existéntia Dei. . . . .	ib.
CONCLUSIO. Existit Deus. . . . .	20
Solvúntur objectiões. . . . .	24
§ II. An de Dei existéntia possit dari ignorántia invincibilis. . .	27
CONCLUSIO. Nemo ad usum ratiónis perveniens potest laboráre ig- norántiâ invincibili existéntiæ Dei, ut Auctóris naturális. . .	28
Schólion. . . . .	29
CAPUT II.—De unitáte Dei. . . . .	30

CONCLUSIO. Deus ita est necessariò unus, ut impossibile sit, esse plures Deos. . . . .	31
Solvuntur objectionés. . . . .	32
CAPUT III.— <i>De natúra Dei.</i> . . . .	33
I. CONCLUSIO. Deus non est corpus. . . . .	34
Solvuntur objectionés. . . . .	35
II. CONCLUSIO. Deus non est compositus ex matéria et forma. . . .	37
Schólion. . . . .	38
III. CONCLUSIO. Deus non distinguitur à sua esséntia, vel natúra; sed est idem quod sua esséntia vel natúra. . . . .	39
Solvuntur objectionés. . . . .	41
IV. CONCLUSIO. In Deo idem est esséntia et existéntia: adeóque Deus est sua existéntia, sicut est sua esséntia. . . . .	43
Solvuntur objectionés. . . . .	44
APPÉNDIX.— <i>De systémate Spínózæ.</i> . . . .	46
Fálsitas hujus systématis. . . . .	47
Solvuntur objectionés. . . . .	48
V. CONCLUSIO. In Deo nullum est áccidens. . . . .	49
Solvuntur objectionés. . . . .	50
VI. CONCLUSIO. Deus nullò modò est compositus, sed est omnínò simplex. . . . .	51
Petes 1.º Cum in Deo sit trínitas personárum, quare in Deo non est saltem compositio ex tribus Persónis. . . . .	52
Petes 2.º An saltem compositio ratiónis locum hábeat in Deo. . .	ib.
VII. CONCLUSIO. Deus nullò modò venit in compositionem aliórum. Solvuntur objectionés. . . . .	ib. 53
CAPUT IV.— <i>De perfectióne Dei.</i> . . . .	55
I. CONCLUSIO. Deus est summè perfectus. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. In Deo sunt perfectiões omnium rerum. . . . .	ib.
Solvuntur objectionés. . . . .	56
§. ÚNICUS. An perfectiões omnium rerum sint eòdem modò in Deo?	57
I. CONCLUSIO. Perfectiões simpliciter simplices omnium creaturá- rum sunt in Deo formáliter, sed eminentióri modò. . . . .	58
II. CONCLUSIO. Quæ dicuntur tantùm perfectiões secúndùm quid, et sunt tales ratióne imperfectionis, quam invólunt, non sunt in Deo formáliter, sed tantùm eminénter virtúaliter. . . . .	59
Solvuntur objectionés. . . . .	60
Quæres 1.º An Deus, et omnes creaturæ simul sint áliquíd perfectius et mélius, quám Deus solus? . . . . .	61
Quæres 2.º Utrum creatúra possit dici similis Deo, et Deus similis creaturæ? . . . . .	ib.
CAPUT V.— <i>De distinctióne divinórum attributórum à se invicem, et ab esséntia divina.</i> . . . .	62

I. CONCLUSIO. Nulla datur distinctio realis inter attributa divina, sive ad invicem comparata, sive relatè ad essentiam. . . . .	65
II. CONCLUSIO. Relationes divinæ, neque ab essentia divina, neque ab ejus attributis, realiter distinguuntur. . . . .	66
III. CONCLUSIO. Ante opus intellectûs, in Deo obtinet locum distinctio virtualis. . . . .	67
IV. CONCLUSIO. Divinæ perfectiones absolutæ, sicut et Divinæ Personæ, à divina essentia actû non distinguuntur, sed tantum per actum nostri intellectûs. . . . .	68
V. CONCLUSIO. Distinctio, quæ datur inter ea, quæ de Deo prædicantur, est rationis ratiocinatæ, et non purè ratiocinantis. . . .	69
CAPUT VI.— <i>De attributis Dei in particulari.</i> . . . .	70
§ I. De attributis Dei in particulari, quæ ad ejus esse pertinent. . . . .	ib.
I. CONCLUSIO. Deus est summè, et essentialiter bonus, bonitate absoluta. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Deus est summè bonus respectivè, seu summè amabilis. . . . .	71
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
III. CONCLUSIO. Deus est summè bonus, bonitate morali, seu summè Sanctus. . . . .	72
§ II. De infinitate Dei. . . . .	73
CONCLUSIO. Deus est simpliciter in genere entis infinitus. . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	74
§ III. De immensitate Dei. . . . .	75
I. CONCLUSIO. Deus est immensus. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Deus de facto est ubiquè, seu de facto adest omnibus rebus actû existentibus, eisque est intimè præsens. . . . .	76
§ IV. De diversis modis, quibus Deus rebus inest. . . . .	78
§ V. De Dei immutabilitate. . . . .	79
CONCLUSIO. Deus est omninò immutabilis. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	81
§ VI. De Dei æternitate. . . . .	84
CONCLUSIO. Deus, et ipse solus, est æternus æternitate propriè dictâ, et essentiali. . . . .	86
Scholion. . . . .	88
CAPUT VII.— <i>De Deo, ut visibili à creatura.</i> . . . .	ib.
§ I. An sit possibile, creaturam aliquam Deum videre. . . . .	ib.
CONCLUSIO. Possibile est, creaturam videre Dei essentiam, seu Deum, sicuti est. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	89
§ II. An Dei essentia possit videri oculò corporali. . . . .	90
CONCLUSIO. Essentia divina non potest absolute videri, ut est in se, oculò corporeo, quantumvis glorificatò. . . . .	91



Solvuntur objectiones. . . . .	92
§ III. An intellectus creatus possit per solas naturæ vires, Deum videre, ut est in se. . . . .	94
CONCLUSIO. Nullus intellectus creatus potest solis naturæ viribus videre Deum intuitivè, seu ut est in se. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	97
§ IV. Quò eget intellectus creatus ad videndum Dei essentiam, seu Deum, prout est in se? . . . . .	99
I. CONCLUSIO. Intellectus creatus indiget lumine creato, quod dicitur lumen gloriæ ad videndum Deum, ut in se est. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	100
Schölion. . . . .	102
II. CONCLUSIO. Intellectus creatus videns Deum prout in se est, non videt eum per aliquam similitudinem, seu spèciem creatam; sed per ipsam Dei essentiam immediatè unitam intellectui vidèntis. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	103
§ V. An vidèntes divinam essentiam æquè perfectè videant. . . . .	105
CONCLUSIO. Non omnes Beati æqualiter divinam essentiam vident; sed unus alio perfectiùs. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	107
§ VI. An vidèntes Deum per essentiam, ipsum comprehendant. . . . .	108
CONCLUSIO. Deus à nullo intellectu creato strictè, et propriè comprehendendi valet. . . . .	109
Solvuntur objectiones. . . . .	110
§ VII. Quid Beati videant in Deo. . . . .	112
Schölion. . . . .	115
§ VIII. An aliquis in hac vitâ possit videre Deum, prout in se est; et an aliquis de facto viderit. . . . .	115
I. CONCLUSIO. De lege, seu de potèntia Dei ordinariâ homo non potest in hac mortali vitâ videre Deum, prout est in se. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Satis propabile est, Môysen et Paulum hanc vitam mortalem degentes, ex singulari privilegiò, Dei essentiam vidisse. . . . .	116
Quæres: An B. Virgo hanc vitam ducens, aliquândo donata fuerit privilegiò vidèndi Deum per essentiam. . . . .	117
§ IX. An visio beatifica differètur justis usquè post diem judicii universalis; et quid de Millenariis dicendum. . . . .	118
CONCLUSIO. Justorum animæ, quibus nihil post hanc vitam luendum superest, statim ac solutæ à corpóribus, ad æternam Dei visionem beatificam pervehuntur: ideòque falsum est, eam visionem illis diferri usque post judicii universalis diem. . . . .	ib.
Schölion. . . . .	119
Digressio histórico-theológica de Millenariorum errore. . . . .	120

CAPUT VIII. — <i>De attributis Dei ad ejus operationem pertinentibus.</i>	122
§ I. An Deus intelligat, et comprehendet seipsum?	ib.
CONCLUSIO. Deus ita perfecte seipsum intelligit, ut seipsum comprehendat.	ib.
Solvuntur objectiones.	ib.
Scholion.	123
§ II. An Deus ita cognoscat alia à se, ut ea cognoscat propria cognitione?	124
CONCLUSIO. Deus cognoscit omnia alia à se propria cognitione.	ib.
Corollarium.	125
§ III. De divisione scientiæ Dei juxta nostrum modum concipiendi.	126
§ IV. An, et quomodo Deus cognoscat mala, et non entia.	127
I. CONCLUSIO. Deus cognoscit mala, cognoscendo bona, quibus mala possunt accidere.	ib.
II. CONCLUSIO. Deus cognoscit omnia non entia.	128
§ V. An Deus certissime cognoscat futura et quomodo ea cognoscat.	ib.
CONCLUSIO. Deus infallibiliter, adeoque certissime cognoscit omnia futura necessaria, absoluta, contingentia et libera, illas à libertate.	129
§ VI. An Deus certo cognoscat futura conditionata.	133
CONCLUSIO. Deus certo cognoscit futura proprie conditionata contingentia, seu quæ tantum habent connexionem contingentem cum conditione, quæ non apponetur.	ib.
Solvuntur objectiones.	136
CAPUT. IX. — <i>In quo medio Deus cognoscat futura.</i>	138
§ I. In quo medio Deus cognoscat futura absoluta.	ib.
CONCLUSIO. Deus cognoscit futura absoluta, etiam libera, in suo decreto ab intrinseco efficaci, eorum futuritionem, seu existentiam, pro dato tempore determinante.	140
Solvuntur objectiones.	147
§ II. In quo medio Deus futura conditionata cognoscat.	149
CONCLUSIO. Medium, in quo Deus videt futura conditionata, est suum decretum efficax ea ponendi, si conditio, quam secum ferunt, apponeretur.	ib.
Solvuntur objectiones.	151
§ III. De Scientia Media.	153
CONCLUSIO. Admitti nequit Scientia Media, per quam Deus dirigitur ad edenda decreta circa futura libera, etiam conditionata.	156
Solvuntur objectiones.	162
Solvuntur in primis objectiones ab auctoritate.	163
Solvuntur objectiones petite ex læsione libertatis create.	167
Solvuntur objectiones ex affinitate cum Calvinismo.	170

Solvuntur objectiones ex læsione sanctitatis divinæ. . . . .	173
CAPUT. X. — <i>De divina voluntate</i> . . . . .	176
§ I. In Deo est voluntas. . . . .	ib.
§ II. De objecto divinæ voluntatis. . . . .	177
I. CONCLUSIO. Deus nedum, ut supponitur, vult se, sed et alia à se. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Quidquid Deus vult extra se, non vult necessariò, sed liberè. . . . .	178
Solvuntur objectiones. . . . .	179
§ III. Per quid formaliter actus liber Dei constituitur. . . . .	181
CONCLUSIO. Actus Dei liber nihil est aliud, quàm actus suæ divinæ voluntatis, quatenus dicit habitudinem, seu terminationem non necessariam ad creaturas. . . . .	ib.
Scholion. . . . .	182
§ IV. An voluntas Dei semper impleatur. . . . .	183
I. CONCLUSIO. Voluntas Dei consequens semper implètur. . . . .	186
II. CONCLUSIO. Voluntas Dei antecédens non semper implètur. . . . .	ib.
§ V. De voluntate Dei circa hominum salutem æternam. . . . .	187
CONCLUSIO. In Deo datur voluntas antecédens salvandi omnes homines. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
§ VI. An Christus mortuus sit pro omnibus hominibus, ex voluntate antecedente salvandi omnes homines. . . . .	189
I. CONCLUSIO. Assérere, Christum pro omnibus et singulis hominibus mortuum esse, ex voluntate antecedente salvandi omnes homines, Semipelagianum non est, sed Catholicum. . . . .	193
Solvuntur objectiones. . . . .	195
II. CONCLUSIO. Deus ita vult omnium hominum salutem, ut omnibus et singulis hominibus conferat pro loco, et tempore auxilia proximè, vel remotè sufficientia ad salutem, juxta cujusque conditionem, et exigentiam. . . . .	198
Solvuntur objectiones. . . . .	200
Petes: quid saltem dicendum de Infidelibus, et Peccatoribus obduratis et obcæcatis. . . . .	202
CAPUT XI. — <i>De Dei Providentia</i> . . . . .	204
CONCLUSIO. In Deo datur Providentia, quæ se extendit ad omnia etiam minima. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	206
CAPUT XII. — <i>De prædestinatione</i> . . . . .	211
CONCLUSIO. Datur in Deo prædestinatio, quâ ab æterno aliquos ad gloriam elégit, et ordinávit; ita tamen ut arbitrii libertas nullò prorsus pacto lædatur. . . . .	213

Solvuntur objectiones. . . . .	371
CAPUT XIII.— <i>An prædestinatio sit ex prævisis meritis, vel an sit mere gratuita.</i> . . . .	214
§ I. Prænotanda : et variae circa hanc quaestionem sententiae. . .	ib.
§ II. Prædestinatio gratuita asseritur contra sententiam Lésii, et Molinae, aliorumque suorum Asseclarum. . . . .	218
CONCLUSIO. Prædestinatio sumpta pro intentione, seu proposito, quod habet Deus aliquos præ aliis efficaciter perducendi ad gloriam, nullam ex parte nostrâ rationem habet, sed ex mera Dei misericordiâ, et voluntate ejus gratuita procedit. . . . .	219
Solvuntur objectiones. . . . .	225
§ III. De effectibus prædestinationis. . . . .	234
I. CONCLUSIO. Vocatio efficax, et justificatio conjuncta cum fine vitæ, et glorificatio, ut oblenta, sunt effectus prædestinationis. . .	ib.
II. CONCLUSIO. Bonus usus gratiæ, et consensus in gratiam, et omnia merita inde procedentia, in prædestinatis sunt effectus prædestinationis. . . . .	235
Schölion. . . . .	237
III. CONCLUSIO. Mors, cæteræque hujus vitæ pœnalitates sunt in prædestinatis prædestinationis effectus. . . . .	238
IV. CONCLUSIO. Probabilius videtur, etiam ipsam permissionem peccati, in quantum deservit occasionâliter ad majorem peccantis sanctificationem, esse in prædestinatis effectum prædestinationis. . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	239
§ IV. De certitudine prædestinationis. . . . .	241
I. CONCLUSIO. Prædestinatio est certa et infallibilis quoad consecutionem sui effectûs. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Prædestinatio est certa, et infallibilis, non solum certitudine præscientiæ Dei, verum etiam certitudine causalitatis ipsius. . . . .	242
III. CONCLUSIO. Hæc certitudo causalitatis ex parte Dei prædestinantis non nocet libertati. . . . .	243
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
IV. CONCLUSIO. Nemo, absque speciali revelatione, potest esse physice certus de sua prædestinatione. . . . .	246
Petes 1. <sup>o</sup> An possit homo saltem conjecturaliter esse certus de sua prædestinatione ? . . . . .	247
Petes 2. <sup>o</sup> Quântus sit hominum prædestinatorum numerus? . . .	ib.
Solvuntur objectiones contra conclusionem. . . . .	248
CAPUT XIV.— <i>De reprobatione.</i> . . . .	249
§ I. Quid, et quôduplex sit reprobatio. . . . .	ib.
§ II. De existentia reprobationis tum negativæ, tum positivæ. . .	250
I. CONCLUSIO. De fide est, Deum aliquos reprobare. . . . .	ib.



II. CONCLUSIO. Deus réprobat négativè. . . . .	251
III. CONCLUSIO. Deus réprobat étiam positivè. . . . .	ib.
§ III. De motivo reprobationis tum negativæ, tum positivæ. . . .	252
I. CONCLUSIO. Reprobatio positiva, tam Angelorum, quam hominum, est ex prævisis eorum demeritis, adeoque non ex sola Dei voluntate est repetenda. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	254
II. CONCLUSIO. Motivum reprobationis negativæ absolute sumptæ, ex divina bonitate est repetendum. . . . .	255
Scholion 1 <sup>m</sup> et Scholion 2 <sup>m</sup> . . . . .	257
III. CONCLUSIO. Reprobatio negativa sumpta comparative, scilicet, quare isti, et non illi, reprobentur negativè, non habet rationem, nisi divinam voluntatem. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	258
§ IV. De effectibus reprobationis. . . . .	259
Scholion valdè notandum. . . . .	260

**Tractatus de Deo Trino, seu de Sanctissimæ  
Trinitatis mystério.**

261

CAPUT I. — <i>De existentia mystèrii SS. Trinitatis.</i> . . . .	262
§ I. De erroribus circa Trinitatem Personarum in Deo. . . . .	ib.
§ II. De distinctione, et pluralitate Divinarum Personarum. . . .	264
I. CONCLUSIO. Pluralitas Divinarum Personarum in Veteri Testamento revelata est. . . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Nedum pluralitas, et distinctio Divinarum Personarum, sed earum Trinitas fuit in Veteri Testamento revelata. .	266
III. CONCLUSIO. Trinitas Personarum Divinarum ex Novo Testamento invictissimè demonstratur. . . . .	267
Solvuntur objectiones. . . . .	268
IV. CONCLUSIO. Natura Divina est una, et eadem in tribus Divinis Personis. . . . .	271
Solvuntur objectiones contra Consubstantialitatem Verbi. . . . .	275
Solvuntur objectiones contra Consubstantialitatem Spiritus S. . . .	277
Solvuntur objectiones à ratione contra integrum mystérium. . . .	278
CAPUT II. — <i>De divinis Processionibus.</i> . . . .	281
§ I. An in Deo sint Processiones. . . . .	ib.
CONCLUSIO. Dantur in Deo processionés immanentes, quibus una divina Persona ab alia procedit. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	282
Petes: Quare Filius et Spiritus S. possunt dici et esse <i>Ens à se</i> . . . .	283
Corollarium. . . . .	284

	373
§ II. De número divinârum Processionum. . . . .	284
CONCLUSIO. Processiones, passivè sumptæ, sunt duæ tantum. . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
§ III. Utrum sola processio Verbi, et non processio Spiritus S. sit generatio? et quæ ratio hujus discriminis. . . . .	286
I. CONCLUSIO Verbum divinum est verè et propriè genitum, et Filius: adeoque processio Verbi divini habet veram, ac propriam rationem generationis. . . . .	ib.
Solvuntur objectiones. . . . .	288
II. CONCLUSIO. Spiritus S. non est genitus, adeoque ejus processio non est generatio. . . . .	289
CAPUT III.— <i>De principio divinârum Processionum.</i> . . . .	291
I. CONCLUSIO. Solus Pater est principium processionis Filii. . . .	ib.
II. CONCLUSIO. Pater et Filius sunt unum principium Spiritus S., seu Spiritus S. tum à Patre, tum à Filio procedit. . . . .	ib.
Schölion. . . . .	293
Petes 1.º An Spiritus S. procedat à Patre et Filio, tamquam à duplici, vel tamquam ab unico principio? . . . . .	ib.
Petes 2.º Cum solus Pater habeat vim generandi Filium; et tantum Pater et Filius habeant vim spirandi Spiritum S. potest admitti, quod in divinis una persona sit alià perfectior? . . . .	294
CAPUT—IV. <i>De divinis relationibus.</i> . . . .	295
CONCLUSIO. De fide tenendum est, has quatuor relationes esse in Deo reâles. . . . .	296
Solvuntur objectiones. . . . .	ib.
Schölion. . . . .	298
Petes: Quomodo relationes distinguantur tum inter se, tum à divina essentiâ, tum à Personis in quibus insunt? . . . . .	ib.
CAPUT V.— <i>De constitutivo divinârum Personarum.</i> . . . .	299
CONCLUSIO. Persona divina non constituitur in ratione Personæ, per aliquid purè absolutum, sed per aliquid de linea relativi. . . .	300
Petes: Datur ne in Deo subsistentia absoluta, quâ Deus præconceptus tribus personis, in se subsistat? . . . . .	301
CAPUT VI.— <i>De proprietatibus divinârum Personarum.</i> . . . .	302
§ I. De appropriatione. . . . .	ib.
Schölion. . . . .	303
§ II. De æqualitate divinârum Personarum. . . . .	ib.
§ III. De circumin sessione. . . . .	304
§ IV. De notionibus divinârum Personarum. . . . .	305
§ V. De missione divinârum Personarum. . . . .	306
CAPUT VI.— <i>De modo loquendi, qui servandus est circa mysterium SS. Trinitatis.</i> . . . .	308
CAPUT VII.— <i>An mysterium SS. Trinitatis ratione naturali demons-</i>	

<i>trári possit?</i> . . . . .	310
I. CONCLUSIO. Impossibile est per ratióem naturálem devenire ad cognitióem Mystérii SS. Trinitátis. . . . .	ib.
Solvúntur objectionés. . . . .	311
II. CONCLUSIO. Suppositá revelatióne, possunt quidem adinveníri in rebus creatís áliqua imperféccta exémpla, quibús hocce mystérium aliquáliter adumbrétur; mínimè verò demonstrétur. . . . .	312

### Tractátus de Deo Creatóre.

CAPUT I.— <i>De creatiõe mundi.</i> . . . . .	315
CONCLUSIO. Mundus fuit à Deo ex nihilo per creatiõem productus. . . . .	316
Solvúntur objectionés. . . . .	317
CAPUT II.— <i>De creatiõe Angelórum.</i> . . . . .	318
§ I. De nómine, existentiá, quidditatè, et númerò Angelórum. . . . .	ib.
Petes: Cùm Ángeli sint suáptè naturá incorpórei, an aliquándò transeúnter assúmant córpora? . . . . .	320
§ II. An Ángeli sint in loco, et quómodò. . . . .	321
§ III. De motu locáli Angelórum. . . . .	322
§ IV. Quándò, et ubi creati sunt Ángeli. . . . .	323
§ V. De distinctiõe Angelórum, eorúmque Hierarchiis, et Ordinibus. . . . .	ib.
Petes: Utrùm omnes Ángeli supremæ Hierarchiæ, illuminéntur à Deo immediátè? . . . . .	325
CAPUT III. <i>De pertinentibus ad intelléctum et voluntátem Angelórum.</i> . . . . .	326
§ I. De pertinentibus ad Angelórum intelléctum. . . . .	ib.
Petes: An spéciés, quibús indiget Ángelus ad cognoscéndum ália à se, sint à rebus acceptæ, vel sint ei congénitæ et connaturáles. . . . .	327
Petes: Utrùm spéciés, quibús Ángeli intélligunt, sint universalióres, quò Ángeli sunt superióre. . . . .	328
Petes: Utrùm Ángeli per spéciés universáles ita cognóscant in particulári et distinctè, ut cognóscant ipsa materiália, et singulária? . . . . .	ib.
Petes: Utrùm Ángeli suò lumíne naturáli, cognóscant certò futúra contingéntia, ut sunt actus liberi hóminis? . . . . .	328
Petes: Utrùm Ángeli cognóscant naturáliter cogitatióes córdium? . . . . .	330
Petes: Utrùm Ángeli cognóscant naturáliter mystéria gratiæ? . . . . .	ib.
Petes: An, et quid sit cognitio matutína et vespertína Angelórum? . . . . .	331
§ II. De pertinentibus ad voluntátem Angelórum. . . . .	ib.
CAPUT IV.— <i>Utrùm Ángeli fuerint gratiá sanctificánte donáti.</i> . . . . .	333
Petes 1.º: An Ángeli grátiam sanctificántem in sua ipsa creatiõe accéperint? . . . . .	ib.

Petes 2. <sup>o</sup> : An Ángelis collata sit grátia, et glória secúndum quantitátem suórum naturálium? . . . . .	334
Petes 3. <sup>o</sup> : An Ángeli merúerint suam beatitudinem supernaturálem? . . . . .	ib.
Petes 4. <sup>o</sup> : Quot instántibus compléta fúerit via Angelórum? . . . . .	ib.
CAPUT V.— <i>De culpa Angelórum</i> . . . . .	335
Petes : De quo objécto primò superbierit Ángelus? . . . . .	336
CAPUT VI.— <i>De pœna dæmonum</i> . . . . .	337
Petes 1. <sup>o</sup> Utrùm dæmones sint obcæcati? . . . . .	ib.
Petes 2. <sup>o</sup> Utrùm dæmones sint obstinati in malo? . . . . .	338
Petes 3. <sup>o</sup> Utrùm sit dolor in dæmónibus? . . . . .	ib.
Petes 4. <sup>o</sup> Utrùm ignis inférni sit materiális, et corpóreus, qui tamen dæmones torquere possit? . . . . .	ib.
CAPUT VII.— <i>De locutióne, et illuminatióne Angelórum</i> . . . . .	339
Petes 1. <sup>o</sup> Utrùm Ángeli loquántur? . . . . .	ib.
Petes 2. <sup>o</sup> Utrùm Ángeli superiores illuminent inferiores? . . . . .	340
CAPUT VIII.— <i>De missiõe Angelórum, eorúmque erga hómines custodiá</i> . . . . .	341
Petes 1. <sup>o</sup> Utrùm Ángeli mittántur? . . . . .	ib.
Petes 2. <sup>o</sup> Utrùm Ángeli omnes mittántur? . . . . .	ib.
Petes 3. <sup>o</sup> Utrùm hómines ab Ángelis custodiántur? . . . . .	ib.
Petes 4. <sup>o</sup> Quæ sunt officia Angelórum Custódum erga nos? . . . . .	342

### Tractátus de hóminis productiõe.

CAPUT I.— <i>De hómine quántum ad ánimam</i> . . . . .	345
CAPUT II.— <i>An homo sit ad imáginem Dei, et quómodo?</i> . . . . .	348
CAPUT III.— <i>De conditiõe primi hóminis, quántum ad intelléctum</i> . . . . .	350
Petes 1. <sup>o</sup> Utrùm Adam fúerit ómnium hóminum sapientissimus? . . . . .	ib.
Petes 2. <sup>o</sup> An homo in státu innocétiæ potúerit errare, seu decipi? . . . . .	ib.
CAPUT IV.— <i>De conditiõe primi hóminis quántum ad voluntátem</i> . . . . .	352
§ I. Utrùm primus homo fúerit cõditus in justitia origináli? . . . . .	ib.
§ II. An primus homo in státu innocétiæ potitus fúerit dominiõ supra ómnia animália. . . . .	353
§ III. Utrùm in státu innocétiæ omnes homines fuissent æquáles? . . . . .	354
Petes : Utrùm in státu innocétiæ tanta fuisset inæqualitas, ut etiam homo, hómini dominarétur? . . . . .	355
§ IV. De formatiõe corpóris Adæ, et Evæ. . . . .	356
Petes : An múlter fúerit conveniënter ex costa viri formata? . . . . .	357
§ V. Utrùm homo in státu innocétiæ fuisset immortalis? . . . . .	358
§ VI. De ligno sciétiæ boni, et mali. . . . .	359



Petes: An præceptum de non edendo de ligno sciëntiæ boni, et mali obligâret sub mortali? . . . . .	360
Quæres: Utrùm Eva tentâta fúerit à diâbolo: et an serpens quò usus est, fúerit verus, et naturâlis? . . . . .	ib.
CAPUT V.— <i>De condiçãoe prolis in státu innocétiæ generándæ.</i> . .	361
CAPUT VI.— <i>De Paradiso.</i> . . . . .	363
Paradísus (sumptus pro horto singulâriter amæno) est locus verè corpóreus. . . . .	ib.
Paradísus terréstris est âliquis locus particulâris et non tota terra.	ib.

## FINIS INDICIS.

NOVIATE LIBRARY



2039

230  
x16

AUTHOR

Aquinatis

Institutiones

203

TITLE

Theologicae

230  
x16



